

אמר המספר ראשית דברי ואחרית אמרי אהלל בקול רנה ומודה לאל נורא בשיר שבח והודאה אשר הוציאנו לאור העולם והביאנו לחיי עולם ע"י לומדי התורה הראשון ראשון לכל דבר שבקדושה מורי זלה"ה ואחריו כל ישרי לב נמתי לב לנוח בין ברפי ירכי החכמים והנה אמונת עמי חוסן ישועות בעיר צפת תוב"ב בכל לבב שמתי מגמת פני להיות יוצא ובא בהנויות דאב"י ורבא שמעתתא אליבא דהלכתא אגב חדא תרתי אחר שזיכני ד' להיות מרביץ תורה ברבים בקהל קודש אשר אני מסתופף בצילו חמדתי לדרוש בכל שבת ושבת מענינא דיומא בתוך החברים מקשיבי' לקולי וכל העדה פולם קדושים והייתי כותב מגילת סתרים עד תום כל השנה זה הנה דרפי כל הימים עד שנמצא בנדי חבור וחבורים ראשית דגני פירוש מסכת אבות קראתיו מדרש שמואל וזיכני ד' להדפיסו ותהלות לאל שפשט בכל העולם גם חברתי ספר קראתיו על שם המאורע פי רע ומר הנה לנו בעונותינו שנחרב בית המקדש עם כמה קדושים שנהרגו בתוכה הכי קראתי שמו לחם דמעה והנה מדפיסים אותו כעת בעיר ויניציא גם חברתי פירוש מגילת רות זה לי ארבעים שנה הייתי בעיר הקדושה צפת תוב"ב לא יצאתי אנה ואנה רק זאת הפעם שיצאתי על צד ההכרח לא ישובח ולא יגונה הנה שמתי לדרך פעמי אחר זמן פטירת הגביר נבון ונעלה השר המאשר ישר בכל עניניו הנדיב כהר"ר שלמה די שירים נ"ע נדיבות יעץ כל ימי חייו פזר נתן מהונו ליישבותי הרמתה וזן ופרנס די מחסור לא יחסר כל בה ואחר שנתבקש בישיבה של מעלה השר הנזכר נ"ע נלאתי נשוא עול הישיבה עד שהוכרחתי לבוא על פתחי הנדיבים יצו פה קושטאנטינא יע"א יפרישו מממונם נדבה לקיים אותה על תלה והאלהים אנה לידי גבר בכולא חכם שלם בחכמה ובדעות אחי הוא וראשי הוא הלא החכם הנעלה לשם טוב ולתהלה כהר"ר אברהם אלגאזי גרו יאיר ויזהר כזוהר הרקיע הוא איש חמודות מאנשי המעלה והמדות על אחת כמה וכמה מעלות טובות רמות ונשאות זאת המצנה גדולה על פולם לתפוס אומנות אברהם אבינו ע"ה להכניס אורחים וביתו בית ועד לחכמים וכן אירע לי עמו פי קרפני ויעש עמי חסד כן יעשה ד' לו ותהי שלמה משפורתו הנה קצת שכרו אתו מגלגלין זכות פ"י זכאי שזיכני ד' להדפיס ספרי חיבורי ממגילות רות כל זמן שנתאכסנתי בביתו ראיתי מעשה הדפוס פה קושטאנטינא ונמלכתי להדפיסו להראות לכל יודעי דכת ומביני מדע את טובו ואת יופיו גם כתבתי וכתבתי בו קצת פירושי ספרי אמרי פירושי החכמים השלמים אשר מצאתי ספריה' מודפסים וגם מכתיבות יד מצאתי בעקבותיהם ללקוט שושנים פרי מגדים גרדים עם פפרי' אשר הזהב מעליהם מריקין כתבתים הן הם הפירושים אשר הנאוני פדי לזפות את הרבים וקראתי שם הספר אגרת שמואל לכונן מה שפינון שמואל הרמתי ע"ה שתהיה מגילת רות בידי כל ישראל פאגרת אגרת ומסוכסכת פדי שידעו כל ישראל ייחס דוד הע"ה על נכון לכן אמת ויציב ונכון הפון יפון לקרא שם ספרי זה לכל ישראל אגרת שמואל פי שמי בקרפי אל אלהי אלהים יהיה בעזרי ובעזרת כל ישראל ובעיני כל העדה נאו' המספר הצעיר שמואל די אוזידא: ויהי בימי שפוט השופטים ויהי רעב בארץ ויילך איש מבית לחם יהודה לגור בשדי מאוב הוא ואשתו ושני בניו: ושם האיש אלימלך ושם אשתו נעמי ושם שני בניו מחלון וכליון

אֶפְרַתִּים מִבֵּית לָחֶם וְהוֹדָה וַיָּבֹאוּ שָׂדֵי מוֹאָב וַיְהִיו שָׁם: וַיָּמָת אֱלִימֶלֶךְ אִישׁ נְעָמִי וַתִּשָּׂאֵר
הִיא וּשְׁנֵי בָנֶיהָ: וַיִּשְׂאוּ לָהֶם נָשִׁים מוֹאָבִיּוֹת שָׁם הָאֶחָת עֶרְפָּה וְשָׁם הַשְּׁנִית רוּת וַיֵּשְׁבוּ שָׁם
כַּעֲשֹׂר שָׁנִים.

וַיָּמָתוּ גַם שְׁנֵיהֶם מִחֲלוֹן וְכַלְיוֹן וַתִּשָּׂאֵר הָאִשָּׁה מִשְׁנֵי יְלָדֶיהָ וּמֵאִשָּׁה: וַתָּקָם הִיא וְכַלְוֹתֶיהָ
וַתִּשָּׁב מִשְׂדֵי מוֹאָב כִּי פָקַד יְיָ אֶת עַמּוֹ לְתַת לָהֶם לָחֶם: וַתֵּצֵא מִן הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הָיְתָה שָׁמָּה
וּשְׁתֵּי כְלוֹתֶיהָ עִמָּה וַתִּלְכְּנָה בְּדֶרֶךְ לָשׁוּב אֶל אֶרֶץ יְהוּדָה וַתֹּאמֶר נְעָמִי לְשְׁתֵּי כְלוֹתֶיהָ לִכְנֹה
שׁוֹבְנָה אִשָּׁה לְבֵית אִמָּה יַעֲשֶׂה יְיָ עִמָּכֶם חֶסֶד כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתֶם עִם הַמֵּתִים וְעַמְרִי: יִתֵּן יְיָ
לָכֶם וּמִצָּאֵן מְנוּחָה אִשָּׁה בֵּית אִישָׁה וַתִּשָּׂאֵר קוֹלָן וַתִּבְכְּיָנָה וַתֹּאמְרָנָה לָהּ כִּי
אֲתָּה נָשׁוּב לַעֲמֹד וַתֹּאמֶר נְעָמִי שׁוֹבְנָה בְּנוֹתֵי לָמָּה תִּלְכְּנָה עִמִּי הַעוֹד לִי בָנִים בְּמַעֲי וַיְהִיו
לָכֶם לְאָנָשִׁים שׁוֹבְנָה בְּנוֹתֵי לָכֵן כִּי זָקַנְתִּי מִהַיּוֹת לְאִישׁ כִּי אֲמַרְתִּי יֵשׁ לִי תִקְוָה גַם הַיִּיתִי
הַלֵּילָה לְאִישׁ וְגַם יְלַדְתִּי בָנִים.

הִלָּהֵן תִּשְׁבְּרָנָה עַד אֲשֶׁר יִגְדְּלוּ הִלָּהֵן תִּעֲנֶנָּה לְבַלְתִּי הַיּוֹת לְאִישׁ אֶל בְּנוֹתֵי כִּי מֵר לִי מְאוֹד
מִכֶּם כִּי יֵצְאָה בִּי יָד יְיָ וַתִּשְׂאֵרָנָה קוֹלָן וַתִּבְכְּיָנָה עוֹד וַתִּשָּׂק עֶרְפָּה לְחֲמוֹתָהּ וְרוּת דְּבָקָה בָּהּ:
וַתֹּאמֶר הִנֵּה שָׂבָה יְבַמְתָּךְ אֶל עִמָּה וְאֶל אֱלֹהֶיהָ שׁוֹבֵי אַחֲרַי יְבַמְתָּךְ: וַתֹּאמֶר רוּת אֶל תִּפְגְּעֵי
כִּי לַעֲזָבָה לָשׁוּב מֵאַחֲרַיָּךְ כִּי אֶל אֲשֶׁר תִּלְכִּי אֵלַי וּבְאֲשֶׁר תִּלְיִנִי אֵלַי עִמָּךְ עִמִּי וְאֵלֶיךָ
אֱלֹהֵי בְּאֲשֶׁר תָּמוּתִי אָמוּת וְשָׁם אֶקְבֹּר כֹּה יַעֲשֶׂה יְיָ לִי וְכֹה יוֹסִיף כִּי הַמּוֹת יִפְרִיד בֵּינִי
וּבֵינָךְ וַתֵּרָא כִּי מִתְאַמְצָת הִיא לְלָכֶת אִתָּה וַתִּחַדֵּל לְדַבֵּר אֵלֶיהָ.

וַתִּלְכְּנָה שְׁתֵּיהֶם עַד בּוֹאָנָה בֵּית לָחֶם וַיְהִי בְּבוֹאָנָה בֵּית לָחֶם וַתִּהְיוּ כָּל הַעִיר עֲלֵיהֶן
וַתֹּאמְרָנָה הַזֹּאת נְעָמִי וַתֹּאמֶר אֲלֵיהֶן אֶל תִּקְרָאנָה לִי נְעָמִי קְרָאֵן לִי מְרָא כִּי הֵמֶר שָׂרִי לִי
מְאוֹד. אֲנִי מְלֵאָה הַלְכְּתִי וְרִיקָם חָשִׁיבִנִי יְיָ לָמָּה תִּקְרָאנָה לִי נְעָמִי וַיְיָ עָנָה כִּי וְשָׂדֵי הַרְע
לִי.

וַתִּשָּׁב נְעָמִי וְרוּת הַמוֹאָבִיָּה כִּלְתָה עִמָּה הַשָּׂבָה מִשְׂרֵי מוֹאָב וְהָמָּה בָּאוּ בֵּית לָחֶם בְּתַחֲלַת
קִצִּיר שְׁעוֹרִים: וַיְהִי בִימֵי שְׁפֹט הַשּׁוֹפְטִים הַגָּם כִּי רַז"ל דָּרְשׁוּ אוֹתוֹ לְגַנְאֵי אוֹ שְׁהִי
שׁוֹפְטִיו צְרִיכִין לְהַשְׁפֹּט אוֹ שְׁהִי שׁוֹפְטִים אֶת שׁוֹפְטֵיהֶם בְּהַיּוֹת שְׁלַעוֹלָם הַשִּׁי"ת רוֹצֵה
שְׁיִסְפְּרוּ בְּשִׁבְחָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְרָצָה הַקַּ"ה לְזַכּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל לָכֵן כָּל מֵאֵי דְמִצְיָנִין
לְמִדְרָשׁוֹ לְשִׁבַּח דְּרָשִׁינוּ לִיה וְזֶה שְׁמִצְיָנוּ שֶׁאֵרַז"ל שְׁהִרְעֵב שְׁהִי בִימֵי דְוֹד הִנֵּה רָאוּי לְבוֹא
בֵּית שָׂאוּל רַק בְּהַיּוֹת שְׁדוּד וְדוֹרוֹ הִנֵּה רָאוּיִם לַעֲמֹד בְּנִסְיוֹן הָרַעַב וְלֹא יִבְעֲטוּ בְּאֶרֶץ
חֲמֻדָּה לְצִאת וּלְבְרוֹחַ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לָכֵן הִבִּיאוּ בִימֵי דְוֹד וְכֵן אֶפְשָׁר לוֹמַר שְׁזֶה הָרַעַב
שְׁהִבִּיא הַשִּׁי"ת עִתָּה בְּשִׁבִיל דּוֹר הַצְּדִיקִים רָאוּיִם לַעֲמֹד בְּנִסְיוֹן הָרַעַב שְׁלֹא לְבַעֲנוֹת
בְּאֶרֶץ חֲמֻדָּה וְלֹא הִי דוֹר שְׁכָל אֶחָד עוֹשֶׂה דִין לַעֲצָמוֹ וְכָל דְּאֵלִים גָּבַר רַק הִי נְשַׁמְעִים
לְשׁוֹפְטִים וְהֵם הָיוּ עוֹשִׂים הַמְשַׁפֵּט וְאִין מוֹחָה בְּיָדָם כִּי עַל פִּיהֶם יְהִי כָּל רִיב וְכָל נִגְע
רָצָה לוֹמַר וַיְהִי בִימֵי שְׁפֹט הַשּׁוֹפְטִים שְׁהַשּׁוֹפְטִים הָיוּ דְנִין וְכָל הָעָם נְשַׁמְעִים עֲלֵיהֶם אַז
וַיְהִי רַעַב בְּאֶרֶץ וְהִבִּיא בִימֵיהֶם הָרַעַב לְפִי שְׁיַדַּע הַשִּׁי"ת שְׁיַעֲמְדוּ בְּנִסְיוֹן וְלֹא יִבְרָחוּ
וַיִּבְעֲטוּ בְּאֶרֶץ חֲמֻדָּה וְכֵן הִנֵּה שְׁפֹלָם עָמְדוּ וְלֹא יֵצְאוּ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל רַק אֶחָד הִנֵּה וּפְרָסְמוּ
הַפְּתוּב וּז"ש וַיִּלָּךְ אִישׁ אֶחָד לְבַד הֵלֵא הוּא אֱלִימֶלֶךְ.

וְרֹאיוּ לְהַבִּין לָמָּה הִפְסִיק בְּהַזְכָּרַת הַמָּקוֹם בֵּין הַזְכָּרַת הַנִּפְשׁוֹת וְכִּי הַל"ל וַיִּלְךָ אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ וּשְׁנֵי בָנָיו מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה וְגו' וּבָזָה לֹא הִיָּה צָרִיד לְחַזֵּר וְלוֹמַר מִלַּת הוּא אִו הַל"ל וַיִּלְךָ מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ וּשְׁנֵי בָנָיו וְגו' וְלָמָּה הִפְסִיק בְּמִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה בְּנִתִּים וְאֶפְשָׁר לֹאמַר כִּי יִצְיָאֲתֶם מֵאֶרֶץ חֲמֻדָּה לֹא הִיָּה בַעֲצַת אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו כִּי אֲנוּסִים הָיוּ בָּזָה מֵאַבְיָהֶם הַזָּקֵן וְהָרַע הִיָּה בְּעֵינֵיהֶם הַמַּעֲשֶׂה לְפִי שְׁבִי צִיֵּאתוֹ הִיָּה מִפִּיל לְבָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְלָכֵן בְּהַזְכָּרַת מִבֵּית לֶחֶם לֹא הִזְכִּיר רַק לוֹ לְבָדוֹ לְפִי שֶׁהוּא הִיָּה הַמּוֹלִיכֵן מֵאֶרֶץ חֲמֻדָּה וְעַל פְּרָחִים הָיוּ נִגְרָרִים אַחֲרָיו וּז"ש וַיִּלְךָ אִישׁ מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה וְלָכֵן בְּבַחֲיַנַּת הַיִּצְיָאָה מִבֵּית לֶחֶם לֹא הִזְכִּיר אֶלָּא הוּא לְבָדוֹ אֲמַנָּם בְּבַחֲיַנַּת הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הִלְכוּ אֵלָיו כִּינּוֹן שְׂרָאוֹ אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו שֶׁהָיוּ מְוַכְרָחִים לְלָכַת עִמּוֹ וְלִצְאֹת מֵא"י אֲזַ נִתְיַעֲצוּ כְּנֶלְם כְּפֶאֱחָד לְאִיזָה מָקוֹם יִלְכוּ וּבָזָה כְּנֶלְם הַנְּשׂוּוֹ לַעֲצָה אַחַת לְלָכַת לְגוֹר בְּשָׂדֵה מוֹאָב הוּא וְאִשְׁתּוֹ וּשְׁנֵי בָנָיו שְׁכֻנְלֶם נִתְיַעֲצוּ וְהַנְּשׂוּוֹ בַעֲצָה זֹו לְפִי שְׂרָאוֹ שְׂאִיזָה אֲנֻמָּה וְלִשׁוֹן אֲשֶׁר יִלְכוּ לְגוֹר שֶׁם יִהְיוּ לְבוֹשֶׁת וְגַם לְחֶרֶףָה וְגַם לְלַעַג וְקֶלֶס לְסִבִּיבוֹתֶם בְּאֶמְרָם אִיךָ נִתְאַכְזָר אַכְזָרִיוֹת גְּדוֹל עִם כְּנֵי עִמּוֹ לְהַפִּיל לְבָן פְּהִיּוֹת הָאִישׁ הַהוּא גְּדוֹל מִכָּל כְּנֵי קֶדֶם וּבְכִדּוֹ יִכּוֹלַת לְזוֹן אֶת עִמּוֹ עֲשֶׂר שָׁנִי וְתִקְרָה כְּבוֹא שְׁנַת הָרַעֵב בְּרַח מִפְּנֵי הָעֲנִיָּי וְהָאֲבִיוֹנֵי הַמְּבַקְשִׁים לֶחֶם וְאִין וְלִכְרָה נִתְיַעֲצוּ וּבַחֲרוּ לְלָכַת לְגוֹר בְּשָׂדֵה מוֹאָב שֶׁהֵם צָרֵי עֵין כְּמוֹ שְׂאֶמֶר הַכְּתוּב עַל דְּבַר אֲשֶׁר לֹא קִדְמוּ אֶתְכֶם בְּלֶחֶם וּבְמַיִם וּבְנוֹדָאֵי אֵל יִרַע בְּעֵינֵיהֶם מַה שֶׁעֲשֶׂה אֱלֹהֵימְלָךְ וְא"כ אֵף אִם בְּבַחֲיַנַּת יִצְיָאֲתֶם מִבֵּית לֶחֶם אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו לֹא הַנְּשׂוּוֹ בַעֲצַתֶם אֲבָל בְּבַחֲיַנַּת הַלִּיכָתֶם לְגוֹר בְּשָׂדֵה מוֹאָב בָּזָה הַנְּשׂוּוֹ הוּא וְאִשְׁתּוֹ וּשְׁנֵי בָנָיו: בַּעַל הַמְּסוֹרָה אָמַר שֶׁיִּשׁ שְׁנֵי וַיִּלְךָ אִישׁ הָא' וַיִּלְךָ אִישׁ מִבֵּית לוֹי וְהַב' הוּא וַיִּלְךָ אִישׁ מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה וְהַכְּנֻנָה לְהַשְׁמִיעֵנוּ שְׁעִמְרָם וְאֱלֹהֵימְלָךְ מְנַגְדִּים זֶה לְזֶה כִּי כָּל אֶחָד תִּפְשׁ בַּקְּצָה אֶחָד וְזֶה שֶׁהָרֵי עִמְרָם פִּירֵשׁ מֵאִשְׁתּוֹ אֶפְיָלוֹ בְּזִמְן שֶׁהִי מִצְנָה לְהַדְבִּיק בָּהּ אֶלָּא שֶׁאִח"כ בַּעֲצַת בְּתוֹ הַחֲזִירָה כְּמוֹ שֶׁאֵרֹז"ל כְּמָה שְׂאֶמֶר וַיִּלְךָ אִישׁ מִבֵּית לוֹי וַיִּקַּח אֶת בֵּת לוֹי דֵּהִינּוּ שֶׁהַחֲזִירָה אֲמַנָּם אֱלֹהֵימְלָךְ הִיָּה לְהַפְּדוֹ שְׂאֶפְיָלוֹ בְּזִמְן הָרַעֵב שֶׁהִיָּה מִצְנָה לְפָרוֹשׁ מֵאִשְׁתּוֹ וּכְאֶמְרָם ו"ל בְּפֶסוּק וְלִיּוֹסֶרֶף יוֹלָד שְׁנֵי בָנִים בְּטָרָם תְּבוֹא שְׁנַת הָרַעֵב מִכָּאֵן שְׂאֶסוֹר לְשִׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ בְּשַׁנַּת רַעֲבוֹן אֵף בְּזִמְן הִיָּה אֱלֹהֵימְלָךְ לֹא כִּי מֵאִשְׁתּוֹ וְזֶה שְׂאֶמֶר וַיִּלְךָ אִישׁ וְגו' הוּא וְאִשְׁתּוֹ וּשְׁנֵי בָנָיו וְאֵלוֹ פִּירֵשׁ מֵאִשְׁתּוֹ הֵכִי הַל"ל הוּא וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ וְכְמוֹ שְׂמַצִּינוּ בְּנַח בְּכִנְיֻסָּתוֹ אֵל הַתִּיבָה נֶאֱמַר כָּא אֶתָּה וּבְנֵיךָ וְאִשְׁתְּךָ וּבְנֵיךָ וְגו' מִכָּאֵן שְׂנַאָסָר בְּתַשְׁמִישׁ הַמַּטָּה וּבִיִּצְיָאֲתוֹ נֶאֱמַר צֹא אֶתָּה מִן הַתִּיבָה אֶתָּה וְאִשְׁתְּךָ וּבְנֵיךָ וּבְנֵיךָ וְגו' מִכָּאֵן שֶׁהוֹתָרוּ בְּתַשְׁמִישׁ הַמַּטָּה וְאִם כֵּן בְּנִידוֹן דִּידוֹן דְּאֱלֹהֵימְלָךְ כִּינּוֹן שְׂאֶמֶר הוּא וְאִשְׁתּוֹ סְמוּכָה אֵלָיו וְלֹא הִפְסִיק בְּמִלַּת בָּנָיו בְּנִתִּים נִרְאָה דְּלֹא פִּירֵשׁ מֵאִשְׁתּוֹ הַכָּף וַיִּלְךָ אִישׁ מִבֵּית לוֹי כְּדֹאֲמָרֵן.

וּבְמִדְרָשׁ אָמַר ר' פְּרַחֲיָי בְּאוֹתָהּ שְׁעָה הִיָּה קַב"ה דֵּן אֶת הָעוֹלָם וּב"ד שְׂלַמְעֵל' עוֹמְדִין וְהַקַּב"ה מְסַתִּירוֹ שְׂנַאָמֵר וַיִּלְךָ אִישׁ עֲמֻדָה מִדַּת דִּין וְהַזְכִּירוֹ שְׂנַאָמֵר וְשֶׁם הָאִישׁ אֱלֹהֵימְלָךְ מִיָּד נִגְזַר עָלָיו וְעַל בָּנָיו מַה כְּתִיב בְּתַרְגִּי וַיָּמַת אֱלֹהֵימְלָךְ וְגו' ע"כ הַקּוֹשֶׁה לָהֶם כְּפֶל הַפֶּסוּק כִּי כֵן הַל"ל וַיִּלְךָ אֱלֹהֵימְלָךְ מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה וְנַעֲמֵי אִשְׁתּוֹ וּמַחֲלוֹן וְכִלְיוֹן בָּנָיו וְלָמָּה תָּגִי וְהַדָּר מִפְּרֵשׁ עַל כֵּן אָמְרוּ כִּי הַפֶּסוּק הִרְאֵשׁוֹן הֵם דְּבַרֵּי מַדּוֹת הַרְחַמִּים הַמְּלַמְּדַת עָלָיו זְכוֹת וּמְסַתִּירוֹ וְהַכְּתוּב הַשְּׁנֵי דְבַרֵּי מַדּוֹת הַדִּין הַמְּקַטְרָגוֹת עָלָיו וּמְזַכִּירוֹ: וְעַל כֵּי דִרְכָּם ו"ל

אֲפֹשֶׁר שְׂיִפְוֹרְשׁוּ הַכְּתוּב בֶּן הַתְּחִיל וְאָמַר כִּי זֶה הַמְּאֹנְרַע אֲשֶׁר בָּא לְהוֹדִיעֵנוּ הִיָּה בֶּן כִּי הָיוּ ב"ד שֶׁל מַעֲלָה עוֹמְדִין לְדוֹן אֶת הָעוֹלָם וְזֶהוּ וַיְהִי בִימֵי שְׁפוֹט הַשּׁוֹפְטִים עַל ב"ד שֶׁל מַעֲלָה אָמַר הַשּׁוֹפְטִים אוֹ שֶׁב"ד שֶׁל מַעֲלָה הָיוּ דָּנִין אֶת הַשּׁוֹפְטִים עַל שֶׁלֹּא הָיָה נוֹהֲגִין כְּשׁוֹרָה וַיֵּצֵא דָּבָר מִלְּכֹות מִלְּפָנָי ב"ד שֶׁל מַעֲלָה וְנִגְזְרָה גְזִירָה עַל רֹב פְּשָׁעֵיהֶם וּז"ש וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ וּמִדַּת רַחֲמִים לְמַדָּה זְכוּת עַל יְצִיאַת אֱלִימֶלֶךְ וְעַל כֵּן אֲמָרָה וַיִּלְךְ אִישׁ מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה לֹאמַר כִּי אִישׁ אֶחָד הָיָה הַהוֹלֵךְ מִשָּׁם לְבָדוֹ וְהוּא אִישׁ כְּשָׂאֵר אַנְשֵׁי הָאֶרֶץ וְכִמוֹ שְׂאִין רֵאוּי לְתַפְנוֹס בְּאֶחָד מִשָּׂאֵר יוֹשְׁבֵי הָאֶרֶץ אִם יֵצְאוּ מִמֶּנּוּ בְּסִיבַת הַרְעֵב גַּם אִין לְתַפְנוֹס לְזֶה כִּי רָעַב בְּעִיר פְּזֹר רִגְלִיךָ וְאַף כִּי אַרְבָּעָה הָיוּ וְלֹא אִישׁ אַחַר אִין רֵאוּי לְתַת לֵב גַּם לְזֶה כִּי שֶׁלְשָׁתָן נִגְרָרִים אַחַר הַגְּדוֹל שֶׁבֵּהֶם זֶה שְׂאֵמַר הוּא וְאִשְׁתּוֹ הַנִּגְרָרַת אַחַר בְּעֵלָה כִּי הוּא יִמְשׁוֹל בָּךְ כְּתִיב וְגַם שְׁנֵי בָנָיו נוֹפְלִים אֵלָיו וּמְחַוְּיָבִים לְלַכֵּת אַחַר עֲצָמוֹ וְלִשְׁמוֹעַ בְּקוֹלוֹ וְאִין רֵאוּיִם לְעוֹנֵשׁ כָּלָל וּבְזֶה מְדוּיָיק מַה שְּׁחֹזֵר לֹאמַר מֵלַת הוּא וּמַה גַּם עוֹד טַעַנְי אַחֲרַת שְׂאִינִם רֵאוּיִים לְעוֹנֵשׁ לֹא הוּא וְלֹא הֵם שֶׁלֹּא הֵלֵךְ לְהִשְׁתַּקֵּעַ אֶלָּא לְגוֹר שָׁם כְּגַר בְּאֶרֶץ וְהָיָה כְּמִשְׁלֵשׁ חֲדָשִׁים יָשׁוּב אֶל בֵּיתוֹ וְאֶל מְקוֹמוֹ הַרְאִישׁוֹן וְלֹא יִתְיַשֵּׁב בְּחוּצָה לְאֶרֶץ עַמְּדָה מִדַּת הַדִּין וְקִטְרָגָה עֲלָיו וְנִתְנַפְקָה עִם מִדַּת רַחֲמִים וְאֲמָרָה לְכוּ נָא וְנִנְכַחְהָ לְמַה אֲמַרְתָּ וַיִּלְךְ אִישׁ כְּאִילוֹ הוּא אַחַד הָעַם וְאֶחָד הַרִיקִים וְשֵׁם הָאִישׁ שְׂאֵמַרְתָּ וַיִּלְךְ אִישׁ אֱלִימֶלֶךְ שָׁמוֹ שֶׁהוּא גְדוֹל הַדוֹר הָאוֹמַר אָנִי וְאַפְסִי עוֹד וְאִין כְּמוֹנֵי עֲשִׂיר בְּכָל הָאֶרֶץ עַד שְׁעַל כֵּן נִקְרָא שָׁמוֹ אֱלִימֶלֶךְ שֶׁהָיָה אוֹמַר חֲלֵי מִלְּכֹות וְלִי נֶאֱדָה לְהִיֹּת מֶלֶךְ עַל רֹב חֲשִׁיבוֹתֵי וְעוֹשְׂרֵי וְהָיָה רֵאוּי לְאִישׁ כְּמוֹהוֹ לְפָרְנָס כֹּל יוֹשְׁבֵי עִירוֹ וְלֹא לְהַפִּיל לִבָּם וְרֵאוּי לְהַעֲנִישׁוֹ לְהִיֹּתוֹ אֲדָם חָשׁוּב וְגַם הָאִשָּׁה אֲשֶׁר אֲמַרְתָּ כִּי אִשְׁתּוֹ הִיא וְנִגְרָרַת אַחֲרָיו וְהִיא גַּם הִיא רֵאוּי לְעוֹנֵשׁ גְּדוֹל כִּי שֵׁם אִשְׁתּוֹ נְעַמִּי וְנִקְרָאת שְׁמָהּ כֵּן עַל שֵׁם שֶׁהִיא נְעִימָה בְּמַעֲשֵׂיהָ כְּמִאֲמָרָם ז"ל וְלָכוֹ כֵּינּוֹן שְׂאֵשָׁה יִרְאֵת ד' וְצַדִּיקָתָהּ גְּמוּנָהּ הִיא רֵאוּי לְדַקְדַּק עִמָּהּ כְּחוֹט הַשְּׁעָרָה כֹּד"א וְסִבִּיבֵיו נִשְׁעָרָה מְאֹד וְהִי לָהּ לְפִתּוֹתַי בְּדַבְרֵי אוֹלֵי יְפוֹתָהּ וְתוֹכַל לֹא לְעַפֵּב בְּיָדוֹ וְלֹא עֲשָׂתָה וְהַבְּנִים אֲשֶׁר אֲמַרְתָּ כִּי שְׁמַעוּ בְּקוֹל אֲבֵיהֶם כִּי הֵם טְפִלִּים אֵלָיו גַּם עֲלֵיהֶם יְהִיָּה הַקְּצָף כִּי שֵׁם שְׁנֵי בָנָיו מַחֲלוֹן וְכַלְיוֹן וְכָל אֶחָד חָשׁוּב בְּפָנָי עֲצָמוֹ וְלוֹ שֵׁם בְּגִדְלִים אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ הַמָּה וּז"ש אֶפְרַתִּים וְתַרְגוּם יוֹנְתָן רֹפְאֵלִין שֶׁהָיוּ גְדוֹלֵי הַדוֹר וְלֹא הָיְתָה מַעֲלָתָם וּגְדוֹלְתָם אַחֲרֵי צִאתָם מֵאֶרֶץ אֶלָּא אֶסְרַתִּים הָיוּ מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה מֵאֵז בְּהִיֹּתָם בְּבֵית לֶחֶם הָיוּ גְדוֹלִים וְחָשׁוּבִים אִם כֵּן גַּם הַמָּה הָיוּ יְכוֹלִים לְמַחוֹ' וְלֹא מִיָּחוּ וְלְהוֹרוֹת עַל מַה שְׂאֵמַרְנוּ חֲזוֹר פַּעַם שְׁנִיתִלּוֹמַר מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה אַחֲרֵי אוֹמְרוֹ וַיִּלְךְ אִישׁ מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה כִּי גְדוֹלִים וְחָשׁוּבִים מְזַמֵּן הָיְתָם בְּבֵית לֶחֶם וְלֹא מְקָרֹב נִתְגַּדְּלוּ וְגַם אֲשֶׁר אֲמַרְתָּ כִּי גַר בְּאֶרֶץ הוּא וַיֵּשֶׁב עוֹד לְבֵיתוֹ וְאֶל מְקוֹם מִשְׁפַּחַת כְּבוֹדוֹ הִנֵּה הֵנָּם יוֹשְׁבִים וּמִתְיַשְׁבִּים שְׁמָה וּז"ש וַיְבֹאוּ שְׂרֵי מוֹאָב וַיְהִי שָׁם כִּי עָשׂוּ מוֹשְׁבָם וְהוֹיִיתֶם וְקָבְעוּ דִירְתֶם בְּשָׂדֵי מוֹאָב וְעַל כָּל זֶה לֹא אֶפְקוֹד וְלֹא מִתְקַנֵּם נִפְשֵׁי: אִי נָמִי אֲמָרָה וַיְבֹאוּ שְׂדֵי מוֹאָב דְרָךְ תִּימָה כְּמִקְטָרְגַת שֶׁלֹּא הָיוּ רֵאוּיִים לְבֹא בְּשָׁלוֹם עַר מְחוֹז חֲפָצָם וּז"ש וְכִי רֵאוּי הָיָה שְׂיָבֹאוּ עַד שְׂדֵי מוֹאָב וְלֹא מִתּוֹ בְּדָרְךְ וְלֹא דִי חֲבָאוּ בְּשָׁלוֹם אִין שְׁטָן וְאִין רַע אֶלָּא שֶׁהֵם בְּהִנָּה וְקִיּוּם כִּי רֵאוּי הָיָה לְאַנְשִׁים הַלְלוֹ לְהִי' עֲדִינֵן בְּעוֹלָם מִיָּד בְּבוֹאֵם הָיָה רֵאוּי לְקוֹבְרָם מִיָּד נִגְזְרָה גְזִירָה עַל כּוֹלָם עֲלָיו וְעַל בָּנָיו וַיִּמָּת אֱלִימֶלֶךְ וּבְרוּב רַחֲמָיו וְחֲסָדָיו ית' נִשְׂאָרָה הִיא וְשְׁנֵי

בְּנֵיהָ אַף כִּי הָיוּ רְאוּיִים לְמִיתָה כְּנֶלְמֶה כְּאֶחָד נִשְׁאָרוּ לִיתֵר הַפְּלִטָּה וְאֶפְשֶׁר שְׁזַה כִּינּוּן ר' חֲנִינָא שְׁאֵחָר נְעֻשִׁית הִיא שְׁיָרִי מִנְחֹת וּכְמוֹ שְׂאֵרֵי ל' עַל שְׁנֵי בְּנֵי אֶהֱרִן הַנּוֹתָרִים שְׁגָם הֵם חֲזִיבִים מִיתָה רַק שְׁנוֹתָרוּ וְכֵן אָמַר בְּכָאן וַתִּשְׁאָר הִיא וְשְׁנֵי בְּנֵיהָ כִּי נִשְׁאָרוּ לְשְׁאָרִית וּלְיֵתֵר הַפְּלִיטָה אוּלַי יָשׁוּבוּ בְּתֻשׁוּבָה וְלֹא שָׁבוּ מִדְּרָכָם הִרְעָה וַיֹּסִיפוּ עוֹד לַחֲטָא לֹו וַיִּשְׁאוּ לָהֶם נָשִׁים וְגו' וַיִּשְׁבוּ שָׁם עַד עֲשָׂר שָׁנִים וְלֹא זָכְרוּ אֶל אֶרֶץ חֲמָדָה לְשׁוּב לָהֶם חֲזָרָה מִדַּת הַדִּין וְקִטְרָגָה פְּעַם שְׁנִית וְיָמוֹתָיו גַּם שְׁנֵיהֶם וַתִּשְׁאָר הִיא בְּרַחֲמִים גְּדוֹלִים נִשְׁאָרָה גַּם בְּפַעַם הַזֹּאת כִּי לֹא הוֹכִיחָה אֶת בְּנֵיהָ לְשׁוּבָם לְאֲדַמְתָּם בְּאֶפְסוֹן כִּי מִב' קִטְרוּגִין נִשְׁאָרָה וַנִּשְׁתַּיְיֶרָה לְשִׁירִים וּלְיֵתֵר הַפְּלִטָּה הָאֶחָד בְּמוֹת אִישָׁה ג"כ מִדּוֹת הַדִּין הִיתָה מְתוּחָה ג"כ עָלֶיהָ וַתִּשְׁאָר וְאֶפְשֶׁר שְׁזוֹ כִּינּוֹת ר' חֲנִינָא שְׁאֵמַר וַתִּשְׁאָר הָאִשָּׁה נְעֻשִׁתָּה שְׁיָרִי שְׁיָרִים וּבְזָה דִּינִיק שְׁפִיר מַה שְׁחֲזַר עֲתָה לֹו וּמֵאִישָׁה וְעַתָּה נִתְּנָה בְּלִבָּהּ כִּי ח"ו בְּפַעַם הַשְּׁלִישִׁית הִקְצָף יִהְיֶה עָלֶיהָ וּז"ש עַל כֵּן וַתִּקַּם הִיא וְכַלּוֹתִי וְגו': אִי נָמִי אָמַר וַיְהִי בֵימֵי שְׁפָנוֹת הַשְּׁנוּפְטִים לְפִי שְׁאֵחָרֵי מוֹת יְהוֹשִׁיעַ עֲמָדוֹ שׁוּפְטִים עַל יִשְׂרָאֵל כְּפָתוּב בְּסִפְרֵי שׁוּפְטִים וְהָיָה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִרְאִים אֶת ד' כֹּל יָמֵי הַשְּׁנוּפֹט הָרוּעָה אוֹתָם וְשָׁמְעוּ לְקוֹלוֹ שְׁהָיָה מְדַרְכֵּם בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל וּבְמוֹת הַשְּׁנוּפֹט הָיוּ מְכַעֲסִים לְפָנָיו ית' וְאִישׁ כֹּל הַיִּשְׂרָאֵל בְּעֵינָיו יַעֲשֶׂה כְּצִאן אֲשֶׁר אִין לָהֶם רוּעָה וּבְמַעֲלָם אֲשֶׁר הָיוּ מוֹעֲלָם בּוֹ ית' הָיָה מוֹסֵר אוֹתָם לְחֶרֶב בִּיַּד אוֹיְבֵיהֶם עֲמוֹן וּמוֹאָב וּפְלִשְׁתִּים וְסִיסְרָא וְגו' וּבְצַר לָהֶם וְשָׁבִים אֲלָיו ית' וַיִּשְׁלַח מִלֶּאָה וַיֹּושִׁיעֵם וְהָיָה מִנְהִיג אוֹתָם וְגַם כֹּל יָמֵי הַשְּׁנוּפֹט הַהוּא הַמוֹשִׁיעַ אוֹת' הָיוּ הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ הַשְּׁנוּפֹט שְׁהָיָה מִנְהִיג בְּדֶרֶךְ ד' עַד מֵנֶת הַשְּׁנוּפֹט הַהוּא בְּאֶפְסוֹן שְׁלֹא הָיוּ סָרִים מֵאֲחֶרְיוֹ ית' אֲלֵא בֵּין שׁוּפֹט לְשׁוּפֹט לְהִיוֹתָם מְשׁוּלְחִים מִבְּלֵי רוּעָה אֲבָל בְּהִיוֹת הַשְּׁנוּפֹט עָלֵיהֶם לֹא יָטוּ מִנִּי דֶרֶךְ וְכֵן אָמַר שָׁם וַיִּסְיֹפוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי ד' וְאֵהוּד מֵת לוֹמַר כִּי מִיתַת אֵהוּד מוֹשִׁיעֵם הַמּוֹרָה לָכֶם אֶת הַדֶּרֶךְ יִלְכוּ בָּהּ זֹאת הִיתָה נִסְיָבָה לְרַעְתָּם וְעַל כֵּן הָיָה מִבִּיא עָלֵיהֶם חֶרֶב וְנוֹתַן אוֹתָם בִּיַּד אוֹיְבֵיהֶם עַד כִּי בְּצַר לָהֶם יִשְׁחַרְוּהוּ וְלֹא כֵן הָיָה בְּיָמֵים הַלְלוֹ כִּי נוֹי וְנָהִי וְנָהִי וְנָהִי וְקִינִים הָיָה דְרָכָם וּמַעֲלָלִים אַף בֵּימֵי הַשְּׁנוּפְטִים עֲצָמָן וְהָרַעוּ לַעֲשׂוֹת בֵּימֵי שׁוּפְטֵיהֶם וְלֹא הָיוּ בּוֹשִׁים מֵהֶם וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקוֹלָם וְעַל כֵּן הוֹכֵפֵל עוֹנֶשֶׁם וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ וְלֹא חֶרֶב כִּי מִפָּה קָלָה הִיא מִן הָרַעַב כִּי טוֹבִים הָיָה חֲלָלִי חֶרֶב מִחֲלָלִי רָעַב: א"נ לְפִי שְׁצָרִיךְ אָדָם לְסַלֵּק עֲצָמוֹ מִן הַדִּין עַד שְׁיִתְּנִישֵׁב דַּעְתּוֹ עָלָיו כִּי הִגֵּס לְבוֹ בְּהוֹרָאָה שׁוֹטָה רָשָׁע וְגַם רוּחַ וְרַבִּים חֲלָלִי הַפִּילָה וְגו' ע"כ אָמַר וַיְהִי בֵימֵי שְׁפָנוֹת הַשְּׁנוּפְטִים כְּלוֹמַר כִּי רַבּוּ דִּינִים בְּלַתִּי הַגּוֹנִים בְּכָל עֵבֶר וּבְכָל פִּינָה ע"כ בְּאֵה עָלֵיהֶם הַצָּרָה הַזֹּאת וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ: א"נ רז"ל אָמְרוּ דוֹר שְׁשׁוּפְטִיו צָרִיכִין לְהַשְׁפֵּט הַדִּין אוֹמַר לְאָדָם טוֹל קִיסָם מִבֵּין שְׁיָרִיךְ וְהוּא אוֹמַר לוֹ טוֹל קוֹרָה מִבֵּין עֵינִיךְ וְכִוְנוֹנוֹ לְתַרְץ מְלַת שְׁפוּט יִתִּירָא וּלְפִי דְרָכָם אֶפְשֶׁר לְדַקְדָּק מֵאִי וַיְהִי וַיְהִי שְׁנֵי פְעָמִים כִּי כְּשֶׁהַדִּין וְהַשְּׁנוּפֹט אֲשֶׁר יֵהִי בְּיָמֵי הָהֵם רְאוּי וְהַגּוֹן צְדִיק מוֹשֵׁל בִּירְאֵת אֱלֹקִים וְהַקַּב"ה גּוֹזֵר וְהוּא עוֹמֵד בְּפָרְץ לְפָנָיו ית' לְהַשִּׁיב חֲמָתוֹ מֵעַל עֲמוֹ וּמִבְּטַל הַגְּזִירָה וְאֵם הָיָה הַשְּׁנוּפְטִים בְּזָמַן הָרַעַב הַהוּא אֲנָשִׁי אֲמוּנָה הָיוּ בָּאִים בְּכַח מַעֲשִׂיהֶם וְדוּחִי מַעֲלִיהֶם אֶת הַגְּזִירָה הַהִיא כִּי טָרַם יִקְרָאוּ הָיוּ נִעְנָים וַיִּזְדַּעֲמִים לַעֲתֵר וּלְרַצוֹת אֲבָל נוֹי וְנָהִי הָיָה בֵּימֵי שְׁהַשְּׁנוּפְטִים עֲצָמָן צָרִיכִין לְהַשְׁפֵּט וְלֹא נִהְיָו כְּשׁוֹרָה כִּי מִזָּה נִמְשָׁף כִּי הִיתָה מְקוּם וְהַנִּיחָה לְגַזְרַת הָרַעַב לְהַתְקַיֵּי שְׁלֹא נִמְצָא מִכּוֹלָם שְׁיָהֲנִי רְאוּי

שבנכותו יתבטל הגזרה ונהו שחזר לומר ויהי רעב שהיתה הנוה לה שאיש אין בארץ לדחות הגזרה שהיא מעליהם: א"נ לפי המתרגם שהרעב הגה לא היה כי אם בארץ ישראל בלבד אפשר שנמדד להם מדהכנגד מדה כי אע"פ שכל השפע והטובה הבאה לזה העולם בתחלה היא באה בארץ ומשם יפרד חוצה לארץ ושם נאמר הזמן מטר על פני ארץ זה א"י והדר ושולח מים על פני חוצות ואם בארץ ישראל לא ירד השפע עם היות כי עיני ד' אלהיה ביה מראשית השנה ועד אחרית שנה כ"ש שלא ירד לחוצה לארץ ויהי בכל הארץ משפטיו שאם גבירה לוקה שפחה לא כ"ש ולפי זה היה ראוי להיות רעב כבוד בכל הארצות ועל שהוסג אחר ממשפט עד כי השופטי הוצרכו להשפט ומקום המשפט שמה הרשע פחת זה ויהי רעב בארץ בדייקא היינו בארץ הידיעה והיא ארץ ישראל כי בפת"ח הבית מובלעות הא הידיעה ובכל הארצות היה להם ומקום הברכה שמה צוה ד' את הקללה ובמקום הטומאה חיים עד עולם: ועוד דרשו רז"ל דור ששופטים את שופטיו היה אחד מישראל עובד ע"ז והדיין מבקש להעביר עליו מדת אל היה הוא בא ומלק' את הדיין אמר מה שביקש לעשות לי עשיתי לו וגם אלו דרשו מלת שפוט יתירא ולפי דרכם אפשר שבא הכתוב ליתן טוב טעם והתנצלות ליציאת אבימלך מארץ ישראל כי אחרי ראותו כי אף גם בהיותם שלמים ושקטים ולא שבט אלוה עליהם בתיבה מלאים כל טוב איש כל הישר בעיניו יעשה ואין מוחה בידם כי אם יבא הדיין למחות בידם יפו אותו על הלחי והם ישפטוהו במשפטי נקמות כ"ש בבוא עליהם צרה וצוקה מפת רעבון שעין כל ברי' צרה בתברת' שאם יקומו אנשים בני בליעל בצר רוחם ובמר נפשם גנבים ושודדי לילה הלא יגנבו כל אשר לו ולא ישארו גם צוררו ומי יאמר להם מה תעש' כי הדיין ירא וחרד מפחדם פן על פניו יוכיחוהו ועל פן בראותו הרעב בארץ מיך וילך איש וגו', חלף חלף לו, ובורח מביניהם פן יקחו את ממונו מיךו כי הפירוהו מתמול שלשום לאיש חיל והון רב ומיך בהצר להם ילכו ויבואו בביתו לחפש בנרות ולא ישארו עוללות ובמה שחזר לומר פעם שנית ויהי הודיעני כי בלכתו משם עשה הנוה הרעב בארץ עד עתה היו ישראל בטוחים עליו אשר אמרו בצלו חיה שיכול לפרנס המדינה עשר שנים ועתה כשראו אותו הולך ובורח יצא לבם מחרדו איש אל אחיו ויכבד הרעב בעיניהם ולזה הפירוש וילך איש וגו' דקאמר הוא סבה ליהי רעב בארץ דקאמר כי בסיבת הליכתו נעשה הנוה חדשה לרעב בארץ: א"נ הודיעני רעת האיש הגה וחסאתו כי פבדה מאוד כי לכבוד השי"ת לא הלה לו מתוך ההפיכה האנשים החטאים ההמה בנפשותם שהיה שופטים את שופטיהם וגם ששופטיו צריכין להשפט ולכבוד עצמו ישיש כגבור לרוץ אורח חלף חלף לו מפני זלעפות רעב וכמו שהיה ענין פלגש בגבעה כי אף שהיו כל בני ישראל מדן ועד באר שבע הולכין על דבר אמת ועונה צדק על פי גבלה עשו בני בנימין וכן לא יעשה אף גם זאת נפלו לפני לפני בנימין עד השלישית ואולם בעבור זאת כי לכבוד בשר נדם מיחו ויקהלו מיך עליהם ולכבוד המקו' לא מיחו ולא עשו ככל החרדה הזאת בענין פסל מיכה וכמו שאמרו ו"ל שלא עמדו להתם הפושעים בפסל ההוא ושם עמדו בפרץ בעון שבין אדם לחברו ועל פן לא נתנם ד' בידם עד הפעם השלישי ואל זה כיון הכתוב באמרו ויהי ווי ונהי תאניה.

וְאֵינִי הֵיךְ בְּדַרְכָּם וּבְמַעֲלָלֵיהֶם בְּיָמִים הַהֵמָּה עַד כִּי שׁוֹפְטֵי צָרִיכִין לְהַשְׁפִּיט וְכוּ' וְהַחֹטֵא הִי שׁוֹפֵט וּמִלְקָה אֶל הַדַּיָּין וְאֵלִימְלֹךְ לֹא סָר מֵעַל אֱלֹהֵי הָאֲנָשִׁים הַהֵמָּה וְלֹא בָּרַח מִחִבְרַת פְּרִיצִים וְיָשַׁב בְּתוֹךְ עִם טָמֵא שְׂפָתַיִם וְלֹא גָמַל חֶסֶד לְנַפְשׁוֹ כִּי רָעָה גְדוּלָה הוּא לֹו הַיּוֹתוֹ בֵּין רִגְשַׁת פּוֹעֲלֵי אֹן בְּהַתְּחַבְּרָה לְרָשָׁע פָּרִץ ד' מַעֲשֵׂיֶה אֲבָל בָּבֵא עָלָיו צָרָה וְצוּקָה הַנּוֹגֵעַ אֶל הַגּוֹף כִּי בָּא רַפָּב בְּאַרְץ מִיָּד וַיִּקַּץ כַּיְשׁוֹן וַיִּלְךְ לֹו מִבַּיִת לָחֶם יְהוּדָה:.

וְאָמַר, וַיִּלְךְ אִישׁ מִבַּיִת לָחֶם יְהוּדָה לְגוֹר וְגו' רָאוּי לְדַקְדָּק לָמָּה לֹא אָמַר כְּמוֹ שְׁנֹאמַר בְּיַעֲקֹב וּנְזַכְּרָה הַיְצִיאָה וְהַהֲלִיכָה דְכָתִיב וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע וְאֵח"כ הַזְכִּיר הַהֲלִיכָה אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הָיָה הוֹלֵךְ בְּאוֹמְרוֹ וַיִּלְךְ חֲרָנָה וְכֹן הָיָה לִיָּה לְמַכְתָּב וַיֵּצֵא אִישׁ מִבַּיִת לָחֶם יְהוּדָה וַיִּלְךְ לְגוֹר בְּשׂוּדָה מוֹאֵב וְלָמָּה כָּלְלָה בְּמִלַּת וַיִּלְךְ תְּרוּנִיָּהוּ הַמָּקוֹם שְׁמֻמָּנוּ יֵצֵא וְהַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֵלָיו הֵלֵךְ וְאֲפָשָׁר לֹוֹמַר שְׂיִתְּוֹרֵץ עִם מ"ש ו"ל וַיֵּצֵא יַעֲקֹב וְכִי הוּא לְבָדוֹ יֵצֵא וְהָלֹא כְּמָה חֲמָרִים וְכְמָה גְמָלִים יֵצֵאוּ אֲלָא בְּזִמְן שֶׁהַצְּדִיק בְּעִיר הוּא הוֹדָה הוּא זִינָה הוּא הַדְּרָה יֵצֵא מִשָּׁם פְּנָה זִינָה פְּנָה הַדְּרָה וְעָשָׂה יְצִיאָתוֹ רוֹשֵׁם בְּעִיר וּבְנֻדָּי שְׂיִצִּיאַת יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע שְׁלֹא הֵיךְ בְּאוֹתוֹ יְצִיאָה נִדְּוֹד עֲבִירָה עָשְׂתָה רוֹשֵׁם יְצִיאַת אוֹתוֹ הַצְּדִיק מִהָעִיר וְכֹאֵלָו בְּצִיאָתוֹ יֵצֵא כָּל הַדָּר הָעִיר אֲמָנָם בְּאֵלִימְלֹךְ שְׂיִצִּיאָה זֹו הַיְתָה עֲבִירָה בְּיָדוֹ אַחַת שְׁהֵם שְׂתַיִים יוֹצֵא מְאָרֵץ יִשְׂרָאֵל וּבֹרַח מִלְּפָנַי לְעַנְיִים זֹאת הַיְצִיאָה אֵינֹו דוֹמָה לְיְצִיאַת הַצְּדִיק מִזְּהָעִיר וְלֹא עָשְׂתָה רוֹשֵׁם בְּהַדָּר וּבְזִיזוֹ הָעִיר כִּי לֹא הֵיךְ הוּא זִיזוֹ הָעִיר כִּינֹן שְׁנֹכְשֵׁל בְּמָה שְׁנֹכְשֵׁל וְלִכֹן דִּילֵג מִלַּת וַיֵּצֵא לְרִמּוֹז שְׁלֹא פְּשְׂתָה יְצִיאָתוֹ רוֹשֵׁם לְזִיזוֹ הָעִיר וְכָלְלָה יְצִיאָתוֹ מִבַּיִת לָחֶם וְהַלִּיכָתוֹ לְגוֹר בְּשׂוּדָה מוֹאֵב תְּרוּנִיָּהוּ בְּמִלַּת וַיִּלְךְ אֵח"כ מַצְאֵתִי קָרוֹב לְזֶה בְּשׁוֹרֵשׁ יְשִׁי: וְעוֹד אֲפָשָׁר לֹוֹמַר דְּתְרוּנִיָּהוּ בְּחֻדָּא מַחְתָּמָא מַחְתִּינָהוּ לְהַקְשִׁין זֹו לְזֹו כִּי שְׂתַיִם רְעוּת עָשָׂה הָאֲחָד יְצִיאָתוֹ מִבַּיִת לָחֶם יְהוּדָה שְׁהִיא אֲרָץ יִשְׂרָאֵל הָרִי חֲטָא אֲחָד בְּבַחֲיִנוֹת מָה שְׁמֻמָּנוּ וְעוֹד חֲטָא שְׁנַי בְּבַחֲיִנוֹת מָה שְׁאֵלָיו וְהוּא הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הֵלֵךְ אֵלָיו וְהוּא בְּמָה שְׁהֵלֵךְ לְגוֹר בְּשׂוּדָה מוֹאֵב שְׁאֵלָיו הִי הוֹלֵךְ אֶל מָקוֹם אַחֵר לֹא הֵיךְ נִחְשָׁב לֹו לְחֲטָא כְּפוּל אֲבָל עָתָה סִיפֵר בְּגִנוּתוֹ בְּהוֹדִיעֵנוּ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הֵלֵךְ אֵלָיו וְהוּא לְגוֹר בְּשׂוּדָה מוֹאֵב אֲשֶׁר הַש"י שְׁנָא אוֹתָם וְצִיָּנָו לֹא יָבוֹא עֲמוּנֵי וּמוֹאֲבֵי בְּקַהֲל ד' עַד עוֹלָם וְסִיָּים בְּפִרְשָׁה לֹא תִדְרֹושׁ שְׁלֹוֹמָם וְטוֹבָתָם כָּל יְמֵיָה לְעוֹלָם וְהוּא הֵלֵךְ לְדוֹר אֲצֻלָּם אֲשֶׁר בְּבוֹקֵר וּבְעֶרֶב מִקְדִּים לָהֶם שְׁלֹום אוֹ לְפָחוֹת מַחְזִיר לָהֶם שְׁלֹום מִשׁוּם אֵיבָה בְּאוֹפֵן כִּי שְׂתֵי עֲבִירוֹת בְּיָדוֹ אַחַת מִמָּה שְׁמֻמָּנוּ וְאַחַד לְמָה שְׁאֵלָיו כְּדֹאמְרֵן וְלְהַקְשִׁין שְׁשִׁקוּלָה זֹו כְּזוֹ כָּלְלָה תְּרוּנִיָּהוּ בְּמִלַּת וַיִּלְךְ: אָמַר עוֹד הוּא וְאֲשָׁתוֹ וּשְׁנַי בְּנָיו הוֹסִיף עוֹד לְסַפֵּר בְּגִנוּתוֹ שְׁלֹ אֲבִימְלֹךְ כִּי אָף אִם נִקְטִינֵן רָעַב בְּעִיר פְּזֹר רִגְלֵיָה עִם כָּל זֶה הֵיךְ לֹו לְרֹאוֹת כִּי לֹא הֵיךְ לֹו טִיפּוּל רַב מִבְּנִים וּבְנוֹת וּנְשֵׁי בְּנָיו וּבְנֵי בָנִים כְּאֲשֶׁר בָּא יַעֲקֹב מִצְרַיִם בְּשִׁבְעִים נִפְשׁ אוֹ כְּאֲבָצֵן זֶה בּוֹעֵז שְׁהֵיךְ שָׁם בְּבַיִת לָחֶם יְהוּדָה וְהָיוּ לֹו שְׁלֹשִׁים בְּנִים וּשְׁלֹשִׁים בְּנוֹת הִבִּיא לְבָנָיו מִן הַחוּץ בְּאוֹפֵן שְׁהַטִּיפּוּל שְׁלֹו רַב וְהָרַעַב כְּבִד בְּאַרְץ וְעִם כָּל זֶה לֹא מָאֵס בְּאַרְץ חֲמָדָה וְאֵלִימְלֹךְ הֵלֵךְ לֹו עִם הַיּוֹת שְׁלֹא הֵיךְ לֹו טִיפּוּל רַב רַק הוּא וְאֲשָׁתוֹ וּשְׁנַי בְּנָיו בְּלִתֵי נְשׁוּאִים בַּחוּרִים וְרַנּוֹקִים וְעַל זֶה בָּרַח מְאָרֵץ יִשְׂרָאֵל וְכָל זֶה גְּנָאֵי הוּא לֹו לְאֵלִימְלֹךְ: וְאֲפָשָׁר עוֹד לֹוֹמַר שְׁהַשְׁמִיעֵנוּ בַּמ"ש וְשָׁם הָאִישׁ אֵלִימְלֹךְ וְגו' שֹׁאֵעַפ"י שְׁהֵלֵךְ לְגוֹר עִם זָדִים אֲרוּרִים בְּלֹא יָבוֹאוּ בְּקַהֲל לָהֵךְ לֹא לְמַד מִמַּעֲשֵׂיהֶם וְלֹא נְטַמַּע בְּהֶם רַק כְּשָׁמוּ כֹן הוּא

ולא שינו את שמותם רצונ' לומר שכל מה שהיה מורה שמותם עד עתה כן הוא עכשיו וז"ש ושם האיש אלימלך רצה לומר ראוי להקרא אלימלך כמו שהיה היה אומר אלי תבוא מלכית ושם אשתו ג"כ עתה נעמי רצה לומר נעימה במעש' ולא למדה כלל ממעשיהם וכן שני בניו מחלון וכליון אפרתי מבית לחם יהודה רצה לומר שהיה ניפרים בשם יהודים כי הם זרע ברך ד' והיה קוראים אותם על שם מקומם שהיו מבית לחם יהודה ובזה לא קשה מידי אמאי חזר ואמר שהיו מבית לחם יהודה ואת כל זה היה בתחילת ביאתם אמנם אח"כ למדו ממעשיה' בהמשך הזמן לכה אמר ויבואו שדה מואב ויהיו"ש רצה לומר כל זה היה אחר ביאתם לשדה מואב והיותם שם בהנהיג גמורה ועם כל זה לא נטמעו בהם כלל ועיקר ולא שינו את מעשיה' הטובים, ואגב חזר הודיעני תרתי והשמיענו מעלת הרחמנות על עניי ישראל ופחיתות האכזריות פי להיות שנתאכזר על עניי ישראל והפיל לכן במה שהלך לו כל זכויותיו לא עמדו לו כנגד העון הזה ולקה בגופו ובממונו כמסופר לקמן: ואפשר לומר שנקתב שפוט חסר וא"ו להורות כי הוסג אחר משפט והיו שופטיו צריכין להשפט כי היו דנין דין מעוקל ומעונות ולכן שפט הוא חסר כי הדין והמשפט שהיו דנין היה חסר וגרוע ולכן גם להם קראה שפט' חסרים כי גם השפטים דכתוב הוא חסר וא"ו והם ודיניהם חסרים.

ועוד אפשר לפרש מה שנקתבו חסרים עם מה שארז"ל במדרש אוי לדור שמקונקל במדה תני ר' חייא לא תעשו עול במשפט אם לדין כבר אמר הדין א"כ למה נאמר במדה ובמשקל ובמשורה אלא מלמד שהמודד נקרא דנין ע"כ וראוי לדייק מאי קאמר בהנחתו הראשונה דקאמר לא תעשו עול במשפט בדין כי מי לא ידע כי פירושו של משפט הוא דין וכך הל"ל לא תעשו עול במשפט אם לדין כבר אמור הדין וכו' גם צריך לפרש פוננת אומרם כבר אמר הדין וכו' עוד מאי קאמר א"כ למה נאמר במדה ובמשקל ובמשורה דמאי א"כ דקאמר דנראה שזאת הקושיא נולדה מדבריו שאמר לעיל ועוד מה קא מקשה למה נא' במד' במשקל להזהיר על המדות ועל המשקלים: ואפשר דכוננת הברייתא היא דמעיקרא מפני הקושיא שיש בפסוק שאם בא להזהירנו על הדין שלא יעשה הדין עוות הדין הרי כבר אמר במקום אחר לא תטה משפט וגו' והייתי אומר מפני קושיא זו כי מ"ש הפר משפט לאו על הדינות קאמר לה אלא על ענין ההריגה והמשפט ונקמה הנעשים למומתים שלא יעשו עול או להקל מעליו מממשפט וממיתה חמורה לקלה או להפך ופירש משפט דקאמר הכא היא המיתה וחבירו כי כאשר משפטי' לארץ וגו' באופן שבאזהרה זו נכנעים ההורגים ובלעז גילינט שלא ישנו את תפקידם לעשות עולה באותה המיתה או להורגם באכזריות חמה ושטף אף לאותם שלא מצאו חן בעיניהם ולהפך למוצאם חן רק יהיה דבר השנה לכל נפש ובזה לא הנה קשה אם לדין הרי הגר אמר לכן ר' חייא הניח הנחה ראשונה ואמר לא תעשו עול במשפט בדין כלומר אין לשנות קרא מפשטי' ופשטי' דקרא בדין משפטי' ועמה בפירושו זה קשה אם לדין והוא אזהרה לדין הרי כבר אמר הדין בדרך סתם ובדרך פולל לכל הדינים שבעולם א"כ למה נאמר במדה במשקל ובמשורה כלומר כי כפי פירושו זה שהכתוב מדבר על הדין א"כ פי' הכתוב יהיה כף כי כאשר יביאו לפניו תובע ונתבע על תביעה שמדד או שקל לו חסר לא יעשה

הדין עול אלא ידן ביניהם כפי הדין האמיתי אם כן למה פרט בפרטות ענגן תביעה זו
שקרי לדין כבר אמר בסתם ככולל לא תטה משפט שהוא כולל לכל התביעות א"כ למה
נאמר במדה במשקל ובמשורה ואין לומר דשתי אזהרות הן אחד לדין במ"ש לא תעשו
עול במשפט ואחד למודדים ולשוקלים שלא ימדדו חסר ובזה לא הנה קשיא אלא
הקושיא הא' אם לדין הרי כבר אמור דאם כן הנה לי למימר ובמדה בנא"ו אלא לאו
דחידא אזהרה היא ואם כן הדרא קושיון לדוכתא א"כ למה נאמר במד' במשקל וגו' ותירץ
אלא מלמד שהמודד נקרא דיין וכולה חידא אזהרה היא ובמודד משמע קרא ומה שלא
אמר לא תעשו עול במדה במשקל וגו' והזכיר מלת משפט הפנונה להודיענו שהמודד
נקרא דיין ודי בזה לביאור דברי המאמר והכלל העולה מזה המאמר וגם ממאמרים
אחרים שמביא שם במדרש שהעון שהיה בימי שפוט השופטים היה שהמודד והשוקל
שנקרא שופט היה מודד חסר ואפשר דלהורות דבמודדים חסר משמע קרא פתב להו
חסרים ואפשר דדייק עוד לכך שהשופטים או המודרים הם שלשה או במדה או במשקל
או במשורה וזה רמזו בפסוק באמרו שפוט חז השופטים תרי הרי שלשה: ואפשר עוד
שסיפר לנו הרעות אשר היו לאבותינו לפני מלך מלך לבני ישראל ולא היה להם אלא
שופטים לבד לסיבה זו הי' להם זה שאלו היה להם מלך לא היה להם שום דבר מזה
ראשונה אמר ויהי בימי שפוט כלומר פי לסיבות היות הדור מתפרנס ע"י שופטים היה
נוי ונהי לכל הדור וזה במה שראינו בספר שופטים פי היו משועבדים זמן רב תחת הגוים
אשר סביבותיה' ובכל עת ובכל רגע היה לנחצים אותם והסיבה היתה אם בדרך טבע
שלא הי' להם מלך א' אשר יצא לפנייהם ללחום מלחמותיהם ולהכרית את פולם לצאת
למלחמה פולם אחוזי חרב וגם לסיבה אחרת תורנית הלא היא פי בימים ההם אין מלך
בישראל איש כל הישר בעיניו יעשה ואם היה להם מלך כאשר האדם היה עובר עבירה
היה המלך מניסר אותו בשופטים ועקרבים בהרמנותא דמלכא וכל העם ישמעו וייראו
ולא יזיזו עוד ואז היה השי"ת מתרצה ברחמים עליהם ועל זרעם להפיל פחדם על כל
העמים ולא היו נמכרים ביד אדונים קשים כאשר נמכרו עתה ביד סיסרא ושאר אדונים
קשים וכל הנהי והנהייה הזאת היתה בימי שפוט השופטים על בלתי היות מלך בישראל
ועוד שנית רעה חולה פי על היות בזמן שפוט השופטים ולא היה מלך בישראל זה היה
סיבה שהיתה הנהי וקיו' לאותו הרעב שבא ותכבד ותחזק הרעב בארץ וזה שחזר לומר
מלת ויהי כלומר שהיה לה הנהי וקיום ואם היה מלך בישראל בנודאי שתיה יכול להקל
מעליהם הרעב מעט וזה במה שהיה מכרית לבעלי האוצרות האוצרים חמשת מיני דגן
וכל אנוכל בשנים הטובות שיפתחו את אוצרותיהם וישברו לכל עם הארץ והמלך היה
משים וקוצב להם את השער ושללא יהיו רשאים להפקיע שערים אמנם עתה שהי' בימי
שפוט השופטים שמתפרנסים על ידם לא הי'.

פת בידם להכריחם לפתוח האוצרות וכולם מניקרים את השערים פרצונם ותפצם אין
דובר להם דבר ולכן ויהי רעב בארץ והיתה הנהי לרעב ועוד שלישית שאם היה בזמן
מלך מלך בישראל כאשר רוצה אלימלך לצאת ולכרום מן הארץ בעושרו הגדול בנודאי
שלא היה מניחו פי היא היה כדאי לפרנס את בני עירו עשר שנים אמנם עתה לסיב'

היות לפני מלך מלך רק בימי שפוט השופטים וילך איש מבית לחם יהודה ואין דובר אליו דבר כי אין מי שהיה פח בידו לעכבו לא כן היה אם הי' מלך בישראל ובשלישון רמוז לשון נוי בראשונה ניהי בימי הרי נוי א' הב' ניהי רעב הרי נוי שני השלישי וילך הרי גם כן מתחיל בנוי כי נוי היה בהליכתו שלא היו יכולים לעכבו ובהיות שמו אלימלך מורה ששום אדם לא היה יכול לעכבו כי הוא הי' אומר אלי תבא מלכות אמנם אם היה מלך עליו והוא משועבד תחת ידו בנדאי שלא היה הולך ולזה סמך ואמר ושם האיש אלימלך וגו': ובמה שאמר ניהי תרי זמני אפשר שרצ' לספר קצת מה בשבח אלימלך ולמעט הגנאי שלא יצא וברח תיכף בתחילת הרעב רק אחר זמן שהכביד הרעב בארץ והי' לרעב הנזה וקיום וזהו ניהי רעב דקאמר אז וילך איש ולא קודם לכן אפי' שפכר התחיל הרעב לבא ואפשר שלזה פיון המתרגם דקאמר ונהו כפון תקיף בארעא ונהיותו תקיף מי אמרו לו אם לא דדריש מלת ניהי יתירא וכן בסיום דבריו אמר וכד הנה כפנא הדין תקיף בארעא דישראל נפק גברא רבא וכו' משמע דכד הנה תקיף נפק הא עד דלא הנה תקיף לא נפק והוא שבח קצת לאלימלך: ושם האיש אלימלך וגו', אפשר לומר עוד שהודיענו ורמז לנו כי שמא גרם ומורה על מה שיארע להם והנה האיש שמו אלימלך והפוננה שהיה מתגאה בעצמו ומתהלל הפך והלך זר ולא פיה והוא היה אומר על עצמו אלי תבוא המלכות ונתגאה וזה סיוע לכל ינצל אמנם אשתו שמה נעמי שהיתה נעימה במעשיה צדקת גמורה ולכך ניצולה ושם שני בניו כשם כן בא להם כי שם האחד מחלון וכן גימזח מן העולם ושם האחד כליון ובא כליון חרוץ עליו ומתו גם שניהם באופן דנקטינו דשמא גרם ולכך הודיענו את שמותיהם וקרוב לזה נמצא ברז"ל: והנה רז"ל אמרו, עשרה מיני רעבון באו לעולם אחד בימי אדם הראשון א' בימי למך וא' בימי אברהם ואחד בימי יצחק ואחד בימי יעקב וכו' ומונה והולך גם אחד בימי שפוט השופטים.

והנה כל הראיות שמביא בכולם הם ברורות לפי שמצינו שבכולם הוזכרה הרעב בפי אמנם בימי אדם מנלן כי הראיה שמביא בעל המאמר דהיינו ארוה האדמה בעבורך נראה מפשטיה דקרא דלא קאמר על רעב שנגזר בזמנו בלבד אלא במשל שאם היה מטבע בריאת העולם להוציא הארץ תבואה רבה ונעצומה במשל אלף חטים מחטה אחת נתאררה שלא יוציא כל כך וזאת הקללה היא נמשכת לכל הדורות פקללות בזעת אפך תאכל לחם כי היא קללה תמידית לו וילדורות וכן פי עפר אתה ואל עפר משיב כי היא קללה תמידית וגם אפשר שהיתה הקללה באיכות גודל התבואה כי אפשר שהיתה כל חטה וחטה גדולה ככוליא כמו שעתידי היות לעתיד לבוא כמו שאמר הכתוב עם חלב פליות חטה וכאשר נתקללה נתמעטה החטה ונשארה בקטנותה שהוא עתה והיה זהו לו וילדורות ולפי פי זה גם כן הראיה שמביא בעל המאמר א' בימי למך שנאמר מן האדמה אשר אררה ה' היא בזמן אדה"ר שנאמר ארוה אדמה וגו': ואפשר לומר דבעל המאמר סובר הכרח לענין זה וזה מהראיה שמביא מהרעב שהי' בימי יצחק דקאמר קרא ויהי רעב בארץ מלבד הרעב הראשון אשר היה בימי אברהם שראוי לזייק למה האריה ודי שיאמר מלבד הרעב הראשון ומדקא' הראשון ופי' אינה ראשון ואמר אשר היה בימי

אברהם מכלל דראשון אחר איכא שלא ה'ה בימי אברהם ובנודאי שפכאן גילה לנו כי מ"ש ארוכה האדמה וגומר נאמר על הרעב דאל"כ מאי רעב ה'ה בימי אברהם יתירא דקאמר אלא לאו מפלל דאיכא ראשון אחר שלא ה'ה בימי אברהם אלא בימי אדם הראשון וכיון שהארורה דקאמר באדם בהכרח הוא שהוא רעב גם מה שנא' בלמה אשר אררה ה' על רעב קאמר והענין מבואר בדאמרן: ומצאתי פתוב בבבאור רות לרב אחרון לא ידעתי אכנהו והביא מה שאמרז"ל ששופטין צריכין להשפט ולא קיימו מה שכ"ז"ל פ' תזקת הבתים התקושושו וקושי קשט עצמה ואח"כ קשט את אחרים וכן אז"ל בר' בנאה דהנה פתיב אבבא דאבולא כל דין דמתקרי לדין לאו דיינא הוא א"ל אלא מעתה אתא איניש דעלמא ומזמין ליה לדינא פסליה אלא כל דין דמתקרי לדינא ומפקי מיניה ממונא בדינא לאו שמיה דיינא פתבו הכי ברם סבי דיהודאי אמרי וכו' ואעפ"י דר' בנאה הגיה בדבריהם עם כל זה הניחו את שלקיהם ולא מחקוהו אם מפני פבודם ואם שדעתם לומר דלא מפעיא דבענין דין דלא לפקו מיניה ממונא בדינא אלא בענין נמי דכולי עלמא להו מפויסין מיניה בענין המון ואפילו תביעה של חנם לא ליפוק עלי' וזה לרוב הסלסול הצריך להיות שופט: או ירצה בימים שהשופטים היו נוהגים עצמם במשפט ולא היו עושים לפנים משורת הדין לעשות חסד כלל וכן אמרו ז"ל אלו פינו מסובלים בשעה שהגדולים סובלים לקטנים אין פרוץ ואין יוצאת: וכיוצא בזה פתב בשורש ישי בשם החסיד הר' יעבץ זלה"ה שפ' השופטי' ע"ד הא דאמר רבנן לא חרבה ירושלים אלא מפני שדנו בה דין תורה ואסיקנא שהעמידו דבריהם על דין תורה ולא עשו לפנים מן השורה ובהיותם שופטים בארץ יקוב הדין את ההר ויהי רעב וגו' עכ"ל, ודקדק הכתוב לומר וילך איש להודיע כי גדול הדור ה'ה ונקרא בשם איש: ודקדק עוד הרב והגביל דעת אלימלך בג' בחינו' הא' שהלך מבית לחם יהודה ארץ ממנה יצא לחם דבדקינו בשמא וכדר' מאיר בפ"ק דברכות מאי רות אמר ר' יוחנן שזכתה ויצא ממנה דוד שרונהו להקב"ה בשירות ותשבחות ומנא לן דשמא גרים א"ר אליעזר דאמר קרא לכו חזו מפעלו' אלהים אשר שם שמות בארץ וגומר הב' לגור בשדה מואב גוי חוטא אשר לא קדמו ישראל כלחם ובמים וזה הלך שם להנצל מן הרעב.

הג' שהנהגה הוא וביתו עמו בלבד ולא הוליד עמו אביוני עמו ובזה הודיע שפנינו במחשבתו מחשבה רעה לברוח מעשות חסד באופן שכלל הכתוב שגנהו בבחינת המעשה במה שהלך מבית לחם יהודה לגור בשדה מואב וגו' ובבחינת המחשבה במ"ש הוא ואשתו ושני בניו יחידי ולבדם פנזכרים: ושם האיש וגו' הזכיר שמות כולם להודיע גדולתם כי כולם חשובים בפני עצמם נזכרים ונזכרים בשמותם וזה הגדיל פחטא כי החטא הקל לאיש נכבד גדול יחשב עכ"ל: והרשב"א הלוי פתב בבבאורו בספרו שורש ישי זה לשונו ויהי בימי שפוט השופטים וגו' איתא בפ"ק דמגילה א"ר לוי ואי תימא ר' יוחנן דבר זה מסורת ביזנו מאבותיל מאנשי פנסת גדולה שכל מקום שנאמר ויהי אינו אלא לשון צער וגו' והוינו ושקלינו וטרינו בקראי אחרנינא ומסיק רב אשי ויהי איכא הכי ואיכא הכי ויהי בימי נדאי לשון צער ע"כ בגמ' ובב"ר פמ"א וביקרא רבה פי"א אתא רבי שמואל בר נחמן ועבד פלגא בכל מקום שנאמר ויהי משמע צרה והיה שמחה ע"כ וידוע היות

תִּיבַת וַיְהִי נִחְלָקֶת לְשָׁנִים א וַיְהִי וַשְׁנֵיהֶם לְשׁוֹן הַיּוֹי: וּסְבַרְת ר' שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָן נ"ל דְּהָכִי פִּירוּשׁוֹ אַחַר שְׁתִּיבַת וַיְהִי הִיא מְלָה מֵהוֹפְכֶת מֵעֵתִיד לְעֵבֶר כִּי יְהִי הוּא עֵתִיד זֶה וְהֵנָּה"ו מֵהֶפְכוֹ לְעֵבֶר אֵין זֶה סֶפֶק כִּי וַדָּאי מוֹרָה צַעַר אַחַר שְׁמָה שְׁהִיָּה עֵתִיד אָמְרוּ עַלִי שְׁכָבֶר הִנֵּה וְהַהֶפֶךְ בְּתִיבַת וְהִנֵּה כִּי הִנֵּה הוּא עֵבֶר וְהֵנָּה"ו מֵהֶפְכוֹ לְעֵתִיד זֶה יוֹרָה עַל שְׁמָחָה וְהוּא מְבֹרָךְ עכ"ל: וְאָנִי אֹמֵר שְׁגַם אֶפְשָׁר לִי לֹמֵר טַעַם אַחַר וְהוּא כִּי יְדוּעַ שְׁהַצְדִּיקִים לְעוֹלָם תַּחֲזִיקְתָּן יְסוּרִין וְסוֹפֵן שְׁלֹנָה וְהִנֵּה רֵאשִׁיתָם מִצָּעַר וְאַחֲרֵיתָם יִשְׁגָּא מְאֹד וְכֹאפֶשֶׁר עֲבָרוּ הַיְסוּרִין וְהַצָּרוֹת חִלְפוּ לְמוֹ אֵז בְּאִים לְעֵתִיד גִּילוֹת וּשְׁמָחוֹת וְלִכֵּן כָּל הַשְּׁמָחוֹת כּוֹתֵבֵן בְּלִשׁוֹן וְהִנֵּה שֶׁהוּא לְשׁוֹן עֵתִיד כִּי הוּא מֵהֶפְכוֹ לְעֵתִיד וְעוֹד נוֹכַל לְדַקְדָּק שֶׁכֵּן הַשְּׁמָחָה הָעֵתִידָה לְבוֹא עַל הַצְדִּיק הוּא ע"י הַיְפּוּף שֶׁכָּל הַיְגוּנוֹת שֶׁהִי לֹו לְשַׁעֲבֵר נִהְפְּכוּ לֹו לְשְׁמָחוֹת לְעֵתִיד אֲמָנָם הַצָּעַר כִּינֵן שְׁבָא בְּתַחֲלָה וּבְרַגַע חֲלַף וְעֵבֶר לְכֵן נִקַּט לָהּ בְּלִשׁוֹן עֵבֶר דִּהְיִינוּ וַיְהִי שֶׁהוּא לְשׁוֹן עֵבֶר כִּי הֵנָּה"ו מֵהֶפְכוֹ לְעֵבֶר וְגַם בְּזֶה נוֹכַל לְדַקְדָּק עוֹד כִּי רָמַז בְּהִיוֹת הָעֵבֶר נֶאֱמַר ע"י הַיְפּוּף הֵנָּה"ו כִּי מִלַּת יְהִי הוּא עֵתִיד לְהוֹרוֹת כִּי הַשִּׁ"ת הוּא רַב חֶסֶד מְטָה כָּלפִי חֶסֶד בַּעַל רַחֲמִים וְאָף אִם כִּפִּי הִרְאִי וְהִדִּין הִנֵּה עֵתִיד עוֹד לְבוֹא עַל הָאָדָם הִנֵּה צָרָה וְצוּקָה הַקַּב"ה מֵהֶפְכוֹ לְשַׁעֲבֵר כְּאִלּוֹ כְּבָר בָּא וְעֵבֶר עָלָיו וְאִינוּ מְבִיא עָלָיו יְסוּרִין עוֹד וְאֶפְשָׁר לְדַקְדָּק שֶׁהֵנָּה"ו שֶׁהוּא אוֹת אַחַת מִשְׁמוֹ ית' שֵׁם הַרַחֲמִים מְרַחֵם עַל זֶה וּמֵהֶפְכוֹ לְשַׁעֲבֵר כְּדַאֲמָרָן וּמָה גַם אִם אוֹתוֹ הָאָדָם הוּא שְׁלֵם שְׁלֵא פָגַם כָּלֵל בְּמָקוֹם שְׁרוּמֵז הֵנָּה"ו כִּי אֵז הוּא מֵהֶפְכוֹ לְשַׁעֲבֵר כְּדַאֲמָרָן: וְעוֹד אֶפְשָׁר לֹמֵר טַעַם אַחַר כִּי יְדוּעַ הוּא שְׂאֵם ח"ו הַשִּׁ"ת גּוֹזֵר שְׁבִיאָה רְעָה עַל הָאָדָם אֶפְיָלוֹ אַחַר גְּזֵר דִּין אֶפְשָׁר שְׁלֵא תְבֵא שְׂאֵם יַעֲשֶׂה תְשׁוּבָה אוֹ ע"י תְּפִלָּה אֶפְשָׁר שְׁתַּבְּטַל הַגְּזֵרָה וְלֵא תְבֵא כִּי יִנָּחֵם ה' עַל הָרְעָה אֲשֶׁר דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת לְכֵן אֵין שׂוֹם רְעָה וַדָּאִית לְאָדָם אֵלָּא הָרְעָה שְׁכָבֶר בָּאָה וְנִהְיָתָה לֹא הָעֵתִידָה וְלִכֵּן לְעוֹלָם הָרְעָה מְכַנֶּה אוֹתָהּ בְּמִלַּת וַיְהִי שֶׁהוּא לְשׁוֹן עֵבֶר וְלֹא בְּמִלַּת עֵתִיד אֲמָנָם אִם הַשִּׁ"ת גּוֹזֵר אֵיזוֹ טוֹבָה שְׁתַּבָּא עַל הָאָדָם לְעוֹלָם לֹא יַחַל דְּבָרוֹ וְהוּא יִקְיָמְנָהּ אֶפְיָלוֹ שֶׁהָאָדָם לֹא יְהִי רֵאוי אֵלֶיהָ וְאִינוּ מִתְחַרֵּט כָּלֵל מִהַשְּׁמָחָה הָעֵתִידָה לְבֵא כִּי אֶפְיָלוֹ הָעֵתִידָה הִיא וַדָּאִית וְלִכֵּן נִקַּט לָהּ בְּלִשׁוֹן עֵתִיד שֶׁהִיא לְשׁוֹן וְהִנֵּה שֶׁהוּא עֵתִיד כִּי וַדָּאי הוּא שְׁתִּיבָה וְתַתְּקִיָּם לְעֵתִיד וְהִנֵּה הַצָּגְתִּי לְפָנֶיךָ שְׁתִּי טַעַמִּים לְסְבַרְת ר' שְׁמוּאֵל כַּר נַחֲמָן כִּי שְׁנֵיהֶם נְכוֹנִים: וּבְעֵנִין מ"ש הַפְּתוּב תְּרִי וַיְהִי אֶפְשָׁר לִי לֹמֵר שְׁשְׁמוּאֵל הַנְּבִיא שְׁכַתֵּב הַמְּגִלָּה הַזֹּאת רָמַז לָנוּ בְּרָמַז הַשְּׁכַלָּה שְׁמָסְרוּ לָנוּ אֲנָשִׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָּה כִּפִּי סְבַרְת רַבִּי לְוִי אוֹ כִּפִּי ר' יוֹחָנָן שְׁכַל מְקוֹם שְׁנֶאֱמַר וַיְהִי אֵינוֹ אֵלָּא לְשׁוֹן צַעַר וְכֵן סְבַרְת רַבִּי שְׁמוּאֵל כַּר נַחֲמָן כְּדַאֲמִיתִינוּ לְעֵיל וְאָף אִם ר' אֲשִׁי מְסִיק כִּי וַיְהִי גְרִידָתָא אִיכָּא הָכִי וְאִיכָּא הָכִי אֲבָל כָּל וַיְהִי בִימֵי וַדָּאי לְשׁוֹן צַעַר הֵם וְהִנֵּה הַצָּעַר הוּא בְּרוּר שְׁהִיָּה הָרְעָב וְלִכֵּן נִקַּט הַפְּתוּב וַיְהִי בִימֵי וְגַם חֲזוֹר וְנִקַּט וַיְהִי גְרִידָתָא הֵם כְּאִלּוֹ עֵתָה מִתְחִיל לְדַבֵּר בְּמִלַּת וַיְהִי גְרִידָתָא לְהוֹרוֹת כִּי בֵּין וַיְהִי בִימֵי וַיְהִי גְרִידָתָא כְּנֶלָם לְשׁוֹן צַעַר הֵם וְהַר' שְׁמָרְןִי הַאִיקָרְטִי ז"ל כָּתַב כִּי טַעַם שְׁפוּט הַשׁוֹפְטִים גְּדוֹל מִשְׁקָלָם וְעַל מִשְׁקָלָם כִּי יִתְוָאֵר הַדִּין בְּמִשְׁפָּט עַל מִשְׁקָל שׁוֹטֵר וְעַל מִשְׁקָל גְּדוֹל כְּמוֹ שְׁפוּט הַשׁוֹפְטִים כְּמוֹ אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים וְאֲדוֹנֵי הָאֲדוֹנִים עכ"ל.

וכדומה כתב הראב"ע בפ"ש מדקדק אחד והמתרגם נראה שפן פונתו שפנתו ונהנה ביומי נגיד נגיד: והר"ר יוסף יחזקאל ע"ה כתב ובימי אבצן והוא פועז קרובו מאלימלך הנה המאנרע הלז ולא רצה הפתוב לגלותו פה אצל החטא והעונש מאלימלך לכבודו כי זכר צדיק לברכה ולא יזכרו הצדיקים רק במקום הישועה פאשר הזכירו אח"כ פאשר שבה נעמי אל אדמתו הקודש עכ"ל ונכון הוא.

ובמדרש אמרו והא תניא בשעת דבר פנס רגליה בשעת רעב פזר רגליה ולמה נענש לפי שהפיל לבו של ישראל משל לבוליטום של מלך וכו' כה אלימלך מגדול הדור הנה ומפרנסו הדור הנה וכיון שבאו שני רעבון אמר עכשיו יהיו כל ישראל מסובין בקופתו על פתחו וזה בא בקופתו מה עשה עמד וברח מפניהם הדא גרמא ליה שנא וילך איש מבית לחם יהודה ע"כ: וראיתי לרשב"א הלוי שהקשה וז"ל הן אמת לא שמענו מהמקרא שפתיה זאת עצתו על שנאמר וילך איש ואולי הלך לקיים אומרים ז"ל רעב בעיר פזר רגליה והדרא קושיא לדוכתא עכ"ל.

והנה הוא הלך בשטא אחרת בתירץ קושיא זו ולדידי אין כאן קושיא כי העונש יוכיח כי לא עליו נאמר רעב בעיר פזר רגליה והוא גם הוא ידע שלא עליו נאמר ומה שהלך לא הנה אלא בורח מפני העניים שנה כא בקופתו וגו' כי צדיק וישר הוא ית' דאי לא תימא הכי למה נענש נמצא שהעונש הוא ההכרח שלנה נתפונן ועוד שכיון שהי' מגדולי הדור שהנה כ"כ עשיר אשר לכה נקרא אלימלך כלומר אלי תבוא מלכות א"כ ודאי כי לדידה לא הנה מעלה ומוריד הרעב רק ברח מן העניים: ועוד אפשר לומר כי ממה שאמר הפתוב וילך איש קא דרשי זה וכן אמרו הדא גרמא ליה שנאמר וילך איש ונו' וזה יובן במה שאמר ר' אבנהו להלן במדרש כתיב להלן סוסייהם וזמוריהם וגמליהם ברם הכא וילך איש גרדום ע"כ והנה אם הנה יוצא כפי מ"ש המקשה רעב בעיר פזר רגליה ועל פי הדין יצא למה הזכירו וילך איש גרדום ולא הגיד העתק האיש הנה מקנינו וכל אשר לו כי בנודאי צאן ובקר עבדים ושפחות היו לו אלא ונדאי לפי שהציאה היתה בעבירה והיא במה שהפיל לבו של ישראל ואמר עכשיו יהיו כל ישראל מסובין בקופתו ולכן ברח מפניהם לכן הזכירו יחזיקי כאחד הפחותי ולזה פוןנו רז"ל במ"ש הדא גרמא ליה שנאמר וילך איש וגו' ולכן אפשר שהקדימו ז"ל בדבריהם ואמרו שאנימוה מגדולי הדור ומפרנסו הדור הנה להורות לנו ההכרח שלהם כי לכן לא הנה ראוי להזכירו כאחד הפחותים אלא ונדאי לא הזכירו כה אלא לפי שהפיל לבו של בני ישראל וגומר: והר"ר יוסף גאקין ז"ל כתב לגור בשדה מואב אמר שלא יצא להשתקע אלא לגור שם וזה הוראה וסיוע לאומרים ז"ל כי יצא להיות עינו צרה בעניים ואולי כי לזה לא בא לאחד מערי המבצר ונדעו מקומו וילכו העניים אחריו כי אם באחת ערי השדה או שנטה אהליו בשדי מואב ממש כ"ל וכתב הרש"א הלוי ז"ל דלפי דבריו לכה נכתוב בשדה ביד פי מפחדתו מן העניים הנה הולך ממקום למקום עכ"ל ובמדרש וינואו שדי מואב ויהיו שם בתחלה באו להם בעירות מצאו אותם פרוצים בעירות אח"כ באו להם בפרכים מצאו אותם מרוחקים במים ואח"כ חזרו להם בעירות ע"כ וראוי להבין מי אמר להם לרוז"ל

שלא נתיישבו במקום תחנותם בתחילת ביאתם ואפשר דדייקי מ"ש ויהיו שם שהווא מיותר דבונדאי פנין שבאו שם שהיו שם כל זמן שעדיין לא הודיענו הכתוב נסיעתם ועוד דלקמן הודיענו הכתוב בפירוש וישובו שם כעשר שנים וא"כ ויהיו שם למה לי אלא מדקאמר ויהיו שם מפלל דאיכ' ביאה אחרינ' שבאו שדי מואב ולא היו שם ולא נתיישבו שם לפי שהיו מחזרים משדות לכרפים עד שעתה בביאה שניה ויבואו וגו' ויהיו שם ונתיישבו שם ולפי דרכם ו"ל דייק נמי מאי דנקט שדי ביו"ד ולא בה"א: ואמרו, הוא ואשתו ושני בניו.

אמרז"ל במדרש שהפוננה לחיוב את פולם פי הפל סג סרו מהר מהדרך הטובה אין אומר השב וכן אמרו בפסוק ושם האיש אלימלך שלא עיבב אחד על חברו ולכן חלה הגזירה עליהם ע"כ והר' יוסף דקדק בן מדלא קאמר ויקח את נעמי כמו שאמר הכתוב ויקח אברהם את שרי אשתו.

או מפלל הוא ואשתו אחר שאמר וילך איש למה עוד הוא אלא שמורה שפולם לדבר אחד נתפוננו עכ"ל: והרשב"א הלוי ז"ל פתוב אם נתן רשות לספר בגנותן אחר שמאסו בארץ חמדה אומר כי אלימלך לא שמע לקול תופסי התורה שאמרו אסור לאדם לשמש מטתו בשני רעבין שנאמר וליוסף יולד שני בנים בטרם תבוא שנת רעב והנה ר' יוחנן דרש פ"ק דתענית שנאסרו נח ובניו בתשמיש המטה בכניסתם לתיבה מדלא קאמר ובאת אל התיבה אתה ואשתך ובניך ונשי בניך פדקאמר ביציאה אלא הזכיר הזכרים פולם ביחד ואחרי כן הנקיבות ואם כן פה שראינו שסמך אשתו אליו הוא ואשתו משמע שלא נצטער בצער הצניבור ולכן לא ראה בטובה כמשפט הפורשים מן, הצניבור בעת צרתם עכ"ל: ושם שני בניו.

בגמראקי התסיד הר"ר יוסף יעבץ זצ"ל פתוב היה די ושם בניו אולי רמז פי לח היה שומעין זה לזה פיוצא בו שני בני אהרן ואמרו ז"ל מלמד שלא נטלו עצה זה מזה ע"כ והרשב"א הלוי ז"ל פתוב ואני אומר להורות כי שניכם שונים בגדולה עכ"ל: ואני אומר שהנה הרב ר' יוסף ז"ל לא הרגיש הייתור של שני אלא בזה הפסוק דקאמר ושם שני בניו מחלון ובניו והוא לפי שפניו שהוזכר שם ואמר מחלון וכליון לימא ושם בניו מחלון וכליון ואנא ידענ' דתרי גינהו אבל בפסוק דלעיל שלא הזכיר שם אלא אמר ושם בניו לא קשה מידי דאיך יאמר ובניו ולא ידענ' כמה הם לכן הזכיר לעיל מנינ' דשני אמנם בפסוק השני הוקשה לו ז"ל ועם זה יצא לי תירוץ נאה אחר לקושיותו שפניו שידענו נאמנה שדברי הפסוק הראשון היו דברי מדות הרחמים ודברי הפסוק השני הם של מדות הדין שעמדה להתנופח ולסתור כל דברי מלות רחמים אחד לאחד למצוא חשכון וכדכתיבנ' לעיל בשם רז"ל אם כן כל דברי מדות הדין היו דנקט להו לכל דברי מדות הרחמים ומשיג השגה עליהם לסותרם ועליהו קאי וכך אמר לה למדות הרחמים ושם האש דקאמרת וילך איש סתם שמו אלימלך ושם אשתו דקאמרת הוא ואשתו סתם נעמי שמה וכדכתיבנ' פירוש' דמילת' לעיל וכן נמי תפסה בדברי מדות רחמים שאמרה לעיל ושני בניו ושם לא קשה כלל אמאי קאמר שני פדאמרו וכך אמרה לה ושם שני

בְּנֵי דְקָאֲמַרְתָּ לְעִיל וְשְׁנֵי בְּנֵי סֵתֶם וְלֹא פִירְשֵׁתָּ אֵת שְׁמֵם אֲנִי אֶפְרָשֶׁם וְהֵם מִחֲלוֹן וּכְנִיּוֹן אֶפְרָתִים מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָ' וְכַדְפְּרִישְׁנָ' לְעִיל בְּפִנּוֹת מִדַּת הַדִּין הֵם הַדְּבָרִים שְׁאֲמַרְהָ מִדּוֹת הַרְחָמִים לְעִיל: וְהַר יוֹסֵף נֶאֱקִין זֹלֶה"ה כְּתוּב אוֹמְרוּ אֶפְרָתִים מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה אֲחֻשׁוּב שָׁבָא לְהוֹדִיעַנו יִיחֻסֵן שְׁהִיו מִבְּנֵי יְהוּדָה הַדְּרִים בְּבֵית לֶחֶם יְהוּדָה מֵאוֹתָם שָׁבָאוּ מִמְשַׁפַּחַת מְרִים הַנְּבִיאָה הַנְּקֹרָאת אֶפְרָתָה אֲשֶׁר הִבְטִיחָה הָאֵל ית' לַעֲשׂוֹת לָהּ בֵּית מְלָכוֹת כַּמ"ש ז"ל וַיַּעַשׂ לָהֶם בְּתִים וְגו' וּבְנֵי יְהוּדָה אֲחֵרִים יוֹשְׁבִים בְּבֵית לֶחֶם שְׁאִינָם מְזַרְע מְרִים כִּי אִם מֵאוֹתָם אֲשֶׁר נִשְׂאוּ נְשִׁים מִשְׁבְּטֵי אֲחֵרִים וְלָכֵן נִקְרְאוּ כִּי אִם אֶפְרָתִים כִּי הֵם הַיּוֹתֵר מִיּוֹחֲסִים מִכָּל שְׁבֻט וּבְרוּךְ אֱלֹהֵי אֲמֶת שֶׁנִּתְּנָן בְּפִי דְבַר אֲמֶת כִּי אַח"כ מְצִאתִי בְּפִסּוּק וַדּוּד בֶּן אִישׁ אֶפְרָת שֶׁאֵז"ל שְׁהִיָּה בָּא מְזַרְע מְרִים הַנְּקֹרָא' אֶפְרָתָה עַכ"ל.

וְהַר"ר יוֹסֵף יַחְזִיק ז"ל כְּתוּב אוֹמְרוּ אֶפְרָתִים מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה הַנְּרָאָה לִי בְּזֶה הוּא כִּי בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָיוּ מְקוֹמוֹת הַרְבֵּה נִקְרְאִים בְּשֵׁם אֶחָד כַּמְנַהֵג בְּכָל הָעוֹלָם וְכֵן הָיוּ נִמְצְאִים בְּכָל מְקוֹמוֹת מְשֻׁתָּנִים הַנְּקֹרְאִים בְּשֵׁם בֵּית לֶחֶם וְלִהְיוֹת בֵּית לֶחֶם יְהוּדָה הַנְּכַבֵּד מֵהֶם לִהְיוֹת כִּי יְהוּדָה גָּבַר כְּאֲחֵיו לָכֵן תִּמְאַרוּ הַבֵּית לֶחֶם שְׁלוֹ בְּתוֹנָר אֶפְרָתָה כְּאוֹמְרוּ וְאִתָּה בֵּית לֶחֶם אֶפְרָתָה רֹאשׁ וְעֵלְוִי וְכֹאֲשֶׁר אָמַר לְהֵלֵן וַעֲשֵׂה חֵיל בְּאֶפְרָתָה וְקִרְא שֵׁם בְּבֵית לֶחֶם וּז"א אֶפְרָת שֶׁר"ל מִיּוֹחֲסִים מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה שֶׁהוּא הַבֵּית לֶחֶם הַמְּיֻחָסִים וְהַנְּעֻלָּה עַכ"ל: וְאֲנִי שְׁמַעְתִּי פֶּה צֶפֶת תו"ב מִפִּי מַגִּידֵי אֲמֶת דְּתַרִּי בֵּית לֶחֶם אֵיכָּא וְכֵן הַעִיד הַרְשָׁב"א הַלּוֹי ז"ל בְּסִפְרוֹ שְׁכַתוּב וְדְבָרָיו כְּנִים כִּי בְּלִכְתִּי לְהַשְׁתַּטֵּחַ אֶל קֶבֶר הַצַּדִּיקִים עֲלִיתִי אֶל הַר הַכְּרֵמֶל וְכֹאֲשֶׁר יִרְדֹּתִי מִמְּקוֹם הַמְּזֻבָּח לְלֶכֶת אֶל צְפוּרֵי מְקוֹם קֶבֶר אִישׁ הָאֱלֹהִים רַבְּנוּ הַקְּדוֹשׁ ע"ה פְּגַעְתִּי בְּעִיר אַחַת וְשָׁמָּה בֵּית לֶחֶם נִזְוּ הִיא בְּגִלְלִיל וְהַנְּכַתְּבָת עַל יַד הַנְּבִיא שְׁמוּאֵל ע"ה הִיא בְּאֶרֶץ יְהוּדָה מְקוֹם קְבוּרַת רַחֵל רְאוּ עֵינֵי וְשָׁמַח לְבִי עַכ"ל.

וְאוֹמְרוּ וַיְהִיו שֵׁם כְּתוּב הַרְשָׁב"א הַלּוֹי ז"ל בְּסִפְרוֹ בְּשֵׁם אָבִיו כִּי כְּבוֹאֵם שָׁמָּה הִיָּתָה לָהֶם הַנְּוִיָּה חֲדָשָׁה כִּי גַם הֵם צָרִי עֵין כְּמוֹאֵב עַל דְּבַר אֲשֶׁר לֹא קִדְּמוּ אֶתְכֶם בְּלֶחֶם וּבְמִים וּבְגִימוּקֵי הַחֲסִיד הַר"ר יוֹסֵף יַעֲבִץ ז"ל כְּתוּב וַיְהִיו שֵׁם לֹא אָמְרוּ וַיֵּשְׁבוּ שֵׁם כְּמוֹ לְהֵלֵן לְהַגִּיד כִּי הַנְּוִיָּה הִנֵּה לָהֶם שֵׁם וְלֹא הָיוּ דוֹאֲגִים עַל צִאֲתָם מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כִּיֹּצֵא בּוֹ וְהִנֵּה לְפִיכֹךְ מִתּוֹ עַכ"ל: וְהַר"ר יוֹסֵף יַחְזִיק ז"ל כְּתוּב סִפְרֵי הַכְּתוּב אֲשֶׁר עָלָיו נִחְתָּם גְּזֵר דִּינָם וְהוּא כִּי הַמְּעֻשָׂה הִנֵּה יוֹתֵר רַע מִהַמְּחֻשְׁבָּה כִּי מִחֻשְׁבָּתָם בְּצִאֲתָם מֵאֶרֶץ הַקְּדוֹשָׁה הִיָּתָה לְגוֹר בְּשָׂדֵי מוֹאָב וְכֹאֲשֶׁר בָּאוּ שָׁמָּה לֹא עָשׂוּ כֵּן כִּי נִתְּנִישְׁבוּ וַיִּאֲחָזוּ בָּהּ וְהוּא אוֹמְרוּ וַיְהִיו שֵׁם לְשׁוֹן הַנְּוִיָּה כְּאֲשֶׁר רְאוּנוּ שֶׁיֵּשְׁבוּ שֵׁם כְּעֶשֶׂר שָׁנִים עַכ"ל.

וְכִיֹּצֵא בְּזֶה כְּתוּב הַר"ר יְהוּדָה גִּתָּן פְּרוּבִינְצָאֵל וְהִטִּיבוּ אֵת אֲשֶׁר דְּבָרוּ עַכ"ל. וְאֲנִי אוֹמֵר טַעַם לָמָּה בְּכָאֵן אָמַר וַיְהִיו וְלֹא אָמַר וַיֵּשְׁבוּ כְּמוֹ שְׁאָמַר לְמַטָּה וְאֶפְשָׁר שְׁרָצָה הַכְּתוּב לְרַמֵּז לָנוּ תִּירָץ לְקוֹשֵׁי אַחֲרַת שְׁיֵשׁ לְהַקְשׁוֹת בְּמָה שְׁאָמַר וַיָּמַת אֱלִימֶלֶךְ אִישׁ נְעֻמֵי שְׁהָרִי קוֹיָמָא לוֹ שְׁאִין בְּעַל הַרְחָמִים גְּפָרַע מִן הַנְּפֻשׁוֹת תַּחֲלָה וְכִמוֹ שְׁמַצִּינוּ בְּאִיּוֹב כִּי מִתַּחֲלָה הוֹפָה בְּכָל מְמוֹן וְכֹאֲשֶׁר תָּם הַכֶּסֶף וְכָל אֲשֶׁר לוֹ סָפוּ תָּמוּ מִן בְּלָהוֹת אֲזִי הוֹפָה אֵת גּוֹפּוֹ בְּשָׁחִין רַע וְקוֹשָׁה דְּבִאֱלִימֶלֶךְ לֹא הִתְנַהֵג כִּי אֵלָּא בְּתַחֲלָה הוֹפָה בְּגוֹפּוֹ וַיָּמַת אֱלִימֶלֶךְ וְגו' אֲבָל עִם מ"ש וַיְהִיו שֵׁם לֹא וַיֵּשְׁבוּ יְתוֹרָץ כִּי נִקְטִינָן כִּי כָּל לְשׁוֹן וַיְהִי לְשׁוֹן צַעַר וְצָרָה

ובקהרות פן תהי' מלת ניהיו לרבים ולכן אמר בכאן ויהיו שם לרמזו כי בתחלה הוכו כולם בנהי ונהי' במה שנתרוששו ונדלדלו וכל עשרה חלף הלו ועכ"ז לא נתנו לב לחזור לארץ ישראל ולכן אותם הוכו אח"כ בגופו ונמת אלימלך איש נעמי: ונמת אלימלך איש נעמי.

אפשר לומר שסיפר בשבח אלימלך כי אף גם זאת בהיותו בארץ טמאה ובתוך עם שטופי זמה וזרמת סוסים זרמתם וכל בנותיהן פרוצות בעריות ויפפיות אשר על פן סרו מאחרי ית' עם בני ישראל ויחל העם לזנות את בנות מואב וזמרי בן סלוא נשיא בית אב לשמעוני טבע ביון מצולה מאהבתו אותן והאיש הלזה הולך בישרו העביר עיניו מראות ברע ומהסתכל בהן ואחרי עיניו לא הלו ועד יום מותו לא היה אלא איש לנעמי ולא לאחרת ולא נשא אשה אחרת עליה וז"ש ונמת אלימלך איש נעמי כי עד עת מותו לא נתיחס אליו אלא איש נעמי ל לבד והיא גם היא גמלתהו טוב ולא רע כל ימי חי' ולא נשאת לאחר ולא נזדונג' לשום אדם אחרי מותו וזהו ותשאר הוא ושני בניה כי לא היה לה חברה אחרת לבד בני': א"נ אמר כי בעוד אביהם אלימלך חי אף גם זאת בהיותם בני י"ח לחופה ראויים לישא אשה אפי' הכי אלימלך ונעמי שניהם לא הניחו לשני בניהם לינשא למואביות כי היה בידם פח למחות בהם להיותם שנים פנגד שנים אבל במות אלימלך איש נעמי כלומר ההולך בעצתם כי שניהם היו בעצה אחת שלא להניחם לישא נשים מואביות ולכן יחס אותו לאיש נעמי ותשאר היא ושני בניה כלומר שישארה אחד פנגד שנים לא היתה פח בידה למחות בידה כי טובים השנים מן האחד ולכן נקט ושני בניה ולא אמר ובני' להורות על האמור ואז וישאו להם נשים מואביות וזה להם דקאמר להורות על שהיו בבחירתם ולקחו נגד רצון אפם פח לא נשארה בה למחות בהם: א"נ אפשר שסיפר בגנות נעמי שלא נתנה לב אל מאמרם ו"ל אם רואה אדם שיסורין באין עליו יפשפש במעשיו ויען כי מדת רחמים ית' ליתן יד לפושעים ולאט לו לאיש המנקה הקל הקל תחלה אולי יעור משנתו אחר כי כן נעשה לה ולא שתה לבה גם לזאת בתחלה ונמת אלימלך ולא חשבה מחשבה כי הרעה הבאה עלי' על צאתם מארץ חמדה היתה ותמן לב לשוב אלא מאנה קחת מוסר ותשאר היא ושני בניה נשארו שם ולא שמעו ולא הטו את אזנם לשוב אל ארץ חמדה ואין אחד מהם שם על לב כי על היותם בחוצה לארץ באה עליהם הצרה הזאת ולא די שנתנישבו שם אלא הרעו לעשות עוד וישאו להם נשים מואביות וגו' ועל פן וימותו גם שניהם להתרות בה פעם שנית על רעתה כי גדולה וסתאמה כי כבדה מאוד על היותה בארץ העמים ולא שתה גם לזאת ותשאר האשה שם במקום שהוא אחר שהתרו בה בשתי התראות אחת מפני ילדיה במות שני בניה והתראה אחרת מאישה במות אישה וגם אחר פן כי קמה היא וכלותי' ותשב משדי מואב לא כוונה לשמים לשוב אל ארץ ישראל כי לא שבה כי אם כאשר שמעה בשדי מואב כי פקד ד' את עמו לתת להם לחם וקודם שתשמע זה לא שבה ועודנה מחזקת בורכה וז"ש כי שמעה כמו כאשר שמעה כי פקד אז שבה ואם לא שמעה לא שבה ואפשר עוד לומר וידוייק כי בכאן אמר ותשאר היא ולקמן אמר ותשאר האש' והכוונ' כי במות אלימלך לא חסר ממנה כי אם בעל לבד וזה שאמר איש נעמי כי לא חסר ממנה כי אם בעל לבד

וְזֶה שֶׁאָמַר אִישׁ נְעָמִי כִּי לֹא חָסַר מִמֶּנָּה אֶלָּא בְּחִינּוֹת הַיּוֹת לָהּ אִישׁ וּבַעַל אֲמָנָם עֲדִינָן כָּל כְּבוֹדָהּ בְּמִקוּמָהּ וְתִשְׁאָר הִיא בְּהוֹיָתָהּ בְּכָל עֲשָׂרָה אֲבָל אַחֲרָי כֵּן יִרְדֶּה מִנְּכֻסֶיהָ וְקִיא קִלּוֹן עַל כְּבוֹדָהּ עַד שֶׁלֹּא נִשְׁאָרָה בְּהוֹיָתָהּ כִּי אִם כְּאִשָּׁה עֲזוּבָה וְנִצְוֹבַת רוּחַ וְזֶהוּ וְתִשְׁאָר הָאִשָּׁה כְּאִילוּ הִיא אִשָּׁה אַחֲרַת זָרָה וְנִכְרָיָה מֵרַת נֶפֶשׁ: אֵי נָמִי אֶפְשָׁר שֶׁבָּא לְהוֹדִיעַנו גְּדוּל עוֹנֶנֶשׁ הַמִּתְאַכְזָר עִם הָעֲנִיִּים וְאֲבִיּוֹנִים הַמְּבַקְשִׁים לֶחֶם וְאִין שְׁהָרִי נְעָמִי שְׁהִיָּתָה צְדָקָת וְחֲסִידָה וְנִעְיָמָה בְּמַעֲשֵׂיהָ וְעַם כָּל זֶה לֹא עָמְדָה זְכוּתָהּ לְאֵלֵימְלָךְ אִישָׁה לְהַצִּילוֹ מִהַמּוֹת וּכְמוֹ שֶׁרְאִינוּ שֶׁרָחַב הַזּוּנָה הַצִּילָה אֶת כָּל מִשְׁפַּחְתָּהּ וְגַם אִם בְּמוֹת אֵלֵימְלָךְ גִּתְּאֲלָמְנָה נְעָמִי וְהִגִּיעַ עָלֶיהָ גִּזְק מִזֶּה וְהִי רְאוּי שְׁזָכוּתָהּ תַּעֲמֹד לָהּ לְשִׁלָּא תִתְאַלְמָן עִם כָּל זֶה עַל שֶׁהִפִּיל לְבֹן שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּכִרְחוּ מִבֵּית לֶחֶם: הַיּוֹדָה עַל פֶּן בָּאָה עָלָיו הַצָּרָה הַזֹּאת וְיָמַת אֵלֵימְלָךְ עִם הַיּוֹתוֹ אִישׁ נְעָמִי וְהִלְוֵאִי שֶׁתִּסְפִּיק זְכוּתָהּ לְהַתְנַצֵּל הִיא וְשָׁנִי בְּנִיָּה וְזֶה שֶׁאָמַר וְתִשְׁאָר הִיא וְשָׁנִי בְּנִי.

וְדִיִּיק עוֹד שֶׁשָּׁנִי בְּנִי הָיוּ רְאוּיִם לְעוֹנֶנֶשׁ עַל שֶׁחֲלַק לָבָם וְלָזָה אָמַר וְשָׁנִי בְּנִי שֶׁהִי דִי שִׁיאֲמַר וּבְנִיָּה כִּי כָּבֵר יִדְעֵנוּ שֶׁהֵם שְׁנַיִם אֶלָּא רְמַז לָנוּ כִּי לֹא הִי אַחֲדוּת וְאַהֲבָה בֵּינֵיהֶם אֶלָּא לְעוֹלָם הָיוּ שְׁנַיִם בְּחִלּוּק הַלְּבָבוֹת וְלֹא נִיצוּלוֹ אֶלָּא בְּזְכוּתָהּ וְלָזָה אָמַר וְשָׁנִי בְּנִיָּה כְּלוֹמַר עַל הַיּוֹתָם בְּנִי נִיצוּלוֹ וְגַם אֶפְשָׁר דְּדִיִּיק מֵה שֶׁאָמַר וְשָׁנִי לְפִי שֶׁרַז"ל אָמְרוּ בְּפִסּוּק אֲנִי מְלֹאָה הַלְּכִתִּי שְׁנֵעָמִי הַלְּכָה מְעוֹבְרַת וְהוֹדִיעַנו שֶׁגַּם אוֹתוֹ הֶעָוָר מֵת חֲלָף הַלָּךְ לוֹ וְלֹא נִשְׁאָרָה אֶלָּא הִיא וְהַשְּׁנַיִם לְבַד: א"נ עִם מֵה שֶׁפָּרְשָׁנוּ לְעֵיל בְּשֵׁם הַרְשָׁב"א הַלְוִי אֶצֶל הוּא וְאִשְׁתּוֹ שֶׁלֹּא פִּירַשׁ מֵאִשְׁתּוֹ בְּשָׁנִי רַעְבוֹן שֶׁאֲסוּר בְּתִשְׁמִישׁ הַמַּטָּה אֶפְשָׁר לִוְמַר שֶׁאָמַר הַפִּסּוּק בְּכֹאֵן כִּי זֹאת הִיָּתָה סִיבָה לְמוֹתוֹ וּז"ש וְיָמַת אֵלֵימְלָךְ אִישׁ נְעָמִי לוֹמַר כִּי סִיבּוֹת מִיָּתָתוֹ הִיָּתָה לְהַיּוֹתוֹ אִישׁ נְעָמִי וּכְּאֵל עָלֶיהָ אַף בְּשָׁנִי רַעְבוֹן.

א"נ לְפִי הַמְּפָרְשִׁים שֶׁפִּירְשׁוּ שֶׁגִּיָּרָם וְלֹא בְּשִׁלְמוֹת כִּי מֵת אֵלֵימְלָךְ וְלֹא הָיוּ ב"ד שֶׁלְּשָׁה לְגִיָּרָם כְּרְאוּי וְכִהְלָכָה אֶפְשָׁר שֶׁזֶהוּ שֶׁאָמַר וְיָמַת אֵלֵימְלָךְ כְּלוֹמַר שֶׁאִם בְּחִי אֲבִיָּהֶם הָיוּ נוֹשְׂאִים אוֹתָם הָיוּ יְכוּלִים לְגִיָּרָם כְּדִין שֶׁהָיוּ שֶׁלְּשָׁה אֲבָל אַחֲרֵי מוֹתוֹ וְתִשְׁאָר הִיא וְשָׁנִי בְּנִיָּה כְּלוֹמַר כְּאִשָּׁה אַחַת וְשָׁנִי אֲנָשִׁים הָיוּ שֶׁלְּשָׁה וְאִין הָאִשָּׁה רְאוּי לְהִמָּנּוֹת בְּמִנְיָן ב"ד וְעַל כֵּן כְּשֶׁנִּשְׂאוֹם אַע"פ שֶׁגִּיָּרוֹם עֲדִינָן נִשִׁי מוֹאֲבִיּוֹת הֵן שְׂאִי אֶפְשָׁר לָהֶם לְגִיָּרָם כְּרְאוּי לְפִי שֶׁלֹּא נִשְׁאָרָה רַק הִיא וְשָׁנִי בְּנִיָּה וְלֹא הָיָה שֵׁם ב"ד שֶׁלְּשָׁה אֲנָשִׁים: וְיִשְׂאוּ לָהֶם בָּנִים מוֹאֲבִיּוֹת.

אָמַר כִּי אַף גַּם זֹאת בְּהַיּוֹתָם בְּיָדָם עוֹן אַחַר לֹא נִחַתָּם גְּזַר דִּינָם אֶלָּא עַל מֵאִסָּם בְּאַרְצָן חֲמֻדָּה וְזֶה שֶׁאָמַר וְיִשְׂאוּ לָהֶם כִּי אַף שֶׁגִּיָּרָם כְּדָת וְכִהְלָכָה מוֹאֲבִיּוֹת הָיוּ וְעֲדִינָן הָיוּ בְּכָלֵל לֹא יָבֹא עֲמוּנִי וּמִן אֲבִי לְפִי שֶׁעֲדִינָן לֹא גִתְּחַדְּשָׁה הַלְּכָה עֲמוּנִי וְלֹא עֲמוּנִית וְהָיָה לֹא יָדְעוּ זֶה וְלֹאסוּרָה מִיָּהָ אִיכְּנֹנֵנוּ אַע"פ"י שֶׁלְּבַסּוּף גִּתְּחַדְּשָׁה הַלְּכָה בְּאִנְפֹן שֶׁלֹּא חֲטָאוּ לְמִפְרַע מ"מ בְּעַת שֶׁנִּשְׂאוֹם ע"מ כֶּף נִשְׂאוֹם אַף אִם יָהִיוּ אֲסוּרוֹת לְבֹא בְּקֶהֱל וְזֶהוּ לָהֶם מִיָּתָר דְּקָאֲמַר כִּי אֶצְלָם בְּעַת לְקִיחָתָם אוֹתָנָה נִשִׁים מוֹאֲבִיּוֹת וְאֲסוּרוֹת הָיוּ וְאֵע"פ"כ לֹא הָיוּ נְעִנְשִׁים אֶלָּא עַל שֶׁיָּשְׁבוּ וְנִתְעַכְּבוּ שֵׁם כְּעִשָׂר שְׁנַיִם וּז"ש לְקַמֵּן וְיָמוּתוּ גַם שְׁנֵיָהֶם לְרַבּוֹת

כדומה מיתה דומה למיתה אביה' וכשם שמיתת אביהם היתה על הדבר הזה פן מיתת
הבנים היתה על מאסם בארץ חמדה כדאמרן: ובמדרש, נִימַת אֱלִימֶלֶךְ אִישׁ נְעָמִי.

תנאי הכל למות והכל למיתה ואשרי לאדם שיצא בשם טוב מן העולם מת האיש מי
מחסרו אלא אשתו שנאמר נִימַת אֱלִימֶלֶךְ אִישׁ נְעָמִי. ע"כ מאוד תמהתי מאי דקאמר הכל
למות והכל למיתה שהכל דבר אחד ונראה שהוא כפל ענין במלות שונות ועוד קשה
שהוא במלות שונות למות היינו למיתה ולמה שינה ואפשר לומר שהפנונה על שתי
מיתות שכל אדם עומד ומעומד אליהם האחד הוא המיתה שמת ונפטר מן העולם ואיננו
ולא נפירנו עוד מקומו ועל זה אמר הכל למות רצה לו' ולהפטר מן העולם ואמרו והכל
למיתה היא על מיתה העתידה בעה"ב פי אפילו הצדיקים בגיהנם יש להם חלק בה
וקראה בשם התנא ואמר והכל למיתה פי שם אינו מת האדם שאילו היתה מת בגיהנם
איך אמרו משפט רשעים בגיהנם י"ב חדש והלא בשעה אחת שישרף ימות אלא הענין
הוא שמתדבק אל המיתה לטעום בכל עת טעם מיתה אבל תיכף חוזרים בוראם אותו
בריה חדשה כדי שיחזור ויטעום טעם מיתה ולכן אמר הכל למיתה ולא למות פי לעולם
אינו מת וגם הצדיק יש לו חלק בזאת המיתה' ולכך אמר והכל למיתה אלא שאם זכה
ניצול ונוטל חלקו וחלק חברו בג"ע והרשע נוטל חלקו וחלק חברו בגיהנם ולכן אמרו
ואשריו לאדם שיצא בשם טוב מן העולם: או אפשר שהפנונה עם מה שאמרו ז"ל במקום
אחר סוף אדם למות וסוף בהמה לשיחיטה והכל למיתה הם עומדים ע"כ והפנונה בכאן
היא זאת מה שאמר הכל למות היינו מה שאמר דסוף אדם למות והפנונה היא דסוף סוף
אפילו שיאריך ימים פימי מתושלח סופו למות ועוד רעה חולה פי לא ידע האדם כמה
יחיה ולא ידע מה יולד יום פי בכל שעה ושעה הוא מעומד ועומד אל המיתה והמנות
בחזריו וזה שאמר והכל למיתה הן עומדים ואל זה פיונו רז"ל בכאן במ"ש והכל למיתה
פלומר מעומד אל המיתה אף אם לא ימות הוא מעומד אליה ולכן צריך שישוב היום
שפא ימות למחר ולכן סיים דבריו ואמר ואשריו לאדם שיצא בשם טוב מן העולם
ואפשר שבאות המאמר בזה לומר ולגנות לאלימלך שלא יצא בשם טוב מן העולם על
אשר לא זכר עשות חסד וברח והפיל לבן של ישראל ואפשר שלזה סמוך ואמר מת האיש
מי מחסרו אלא אשתו והפנונה פי סתם כל איש אשר ימות אינו מחסרו אלא אשמו פי
היא לבדה מרגשת בחסרונו ובמיתתו ולא אחר לא כן מי שהוא צדיק גמור פי כל הדור
מחסרו פי הצדיק אבד לדורו אבד ובזה אפשר שהודיענו הכתוב שגם אלימלך מת כאחד
העם שלא הרגיש בחסרונו ולא חסרתו אלא אשתו ולא עשה רחמים מיתתו כלל בישראל
ולאו לדורו אבד וזה לפי שבחטאו מת על שמאס בארץ חמדה וגם שלא חמל על עניי
עמו וז"ש נִימַת אֱלִימֶלֶךְ אִישׁ נְעָמִי פלומר שלא מת אלא לנעמי ואפילו בניו הקרובים
אליו לא הרגישו בחסרונו לפי שנשארו נחסים תחת צל פנפי נעמי אמם וז"ש ותשאר
היא ושני בנייה עמה פלומר עמה נחסים בצילה אמנם נעמי היתה נחסת בצל פנפי אישה
ועתה במותו סר צילה מעליה ולהודיענו זה אמר הכתוב איש נעמי יתירא אחר כך מצאתי
ברשב"א הלוי ז"ל שכ' בסירוש הכ' כדפרישי': ובמהש"כ וישאו להם נשים מאביות
אפשר לומר שאמר וישאו ולא אמר ויקחו לפי שהאמת כמאמרה ז"ל שלא גיירם פי אין

קִיחָה אֵלָּא בְּכֶסֶף קְדוּשִׁין כְּמוֹ שְׁאָמַר הַפְּתוּב כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וְהָכִי גְמָרִינוּ לָהּ בְּמִסְכָּה קְדוּשִׁין אִין קִיחָה אֵלָּא בְּכֶסֶף וְגַמְר לָהּ קִיחָה קִיחָה מִשְׁדֵּי עֶפְרוֹן וּבְגוּזִים לֹא שְׁיִיךְ כֹּה קְדוּשִׁין לְזֶה לֹא אָמַר וְיִקַּחוּ וְאָמַר מִלֵּת לָהֶם שֶׁהוּא מִנּוּתֵר לְהוֹדִיעֵנוּ שְׁלֹא הָיָה הַזּוּג הַזֶּה לְשֵׁם שְׁמִים רַק לְהִנָּאֲתָם וּלְטוֹבָתָם לְהִתְעַנֵּג וּלְהִתְעַדֵּן בָּהֶם וְלֹא לְקִיוּם הַמִּין שְׁהָרִי דְדוּעָה הוּא כִּי בְנָה הִבָּא מִן הַגּוֹי אִינוּ קְרוּי בְנָה אֵלָּא בְנָה וּבּוֹדָאֵי שְׁלֹא לָהֶם יְהִיָּה הַזְרַע וְלֹא הֵיטָה כְּפוֹנֵת זּוּגָם אֵלָּא לְתַאֲנֵת הַמְשַׁגֵּל לְבַד וְיִזְכִּיחַ שִׂזוּ הֵיטָה כְּפוֹנֵתָם לְפִי שְׁהָיָה נוֹשְׂאֵי נְשִׁים מוֹאֲבִיּוֹת וּגְוִיּוֹת גְּמוּרוֹת וּכְדֹאֲמָרֵן וְאָמַר שֵׁם הָאֲחִסְתָּ עֶרְפָּה וְגוֹמַר לְפִי שְׁהִדְרָךְ מִי שְׁמַחְגִּייר מִשְׁנָה אֵת שְׁמוֹ מִמָּה שְׁהָיָה וְיִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל שֵׁם חֲדָשׁ כִּי גַר שְׁנַתְּגִייר כְּקִטָּן שְׁנוֹלֵד דְּמִי וְאֵלּוּ הַנְּשִׁים בְּהִיּוֹת שְׁלֹא נִתְּגִיירוּ לֹא שִׁינּוּ אֵת שְׁמָם רַק שֵׁם הָאֲחִסְתָּ עֶרְפָּה וְגוֹמַר וְכִינּוּן שְׁלֹא גִיְרָם זֹאת הֵיטָה נְסִיבָה שְׁיִשְׁבּוּ שֵׁם כְּעֶשֶׂר שָׁנִים שְׁפִינוּן שְׁהָיָה גְוִיּוֹת לֹא הָיָה רוֹצוֹת לְהַפְרֵד אִשָּׁה מִבֵּית עַמָּה.

וְעַל שְׁעִשׂוּ כָּל זֶה נִגְזַר עֲלֵיהֶם מִיָּתֵהּ וְזֶה שְׁאָמַר וְיָמוּתוּ גַם שְׁנֵיהֶם וְגו': מִצָּאֵתִי כְּתוּב לְרַב אַחֲרוֹן זֶה לְשׁוֹנוֹ וְיָמַת אֱלִימֶלֶךְ שְׁלֵעוֹלָם הָיָה אִישׁ נְעָמִי וּבָא לְלַמֵּד שְׁנַעְמִי שׁוּב לֹא נִשְׂאֵת כָּלֵל שְׁיִשְׁכַּח שֵׁם אֱלִימֶלֶךְ מִהִיּוֹת אִישָׁה אֵלָּא לְעוֹלָם הָיָה אֱלִימֶלֶךְ אַף כִּי אַחֲרֵי מוֹתוֹ אִישׁ נְעָמִי וְהוּא עַל דְּרָךְ מָה שְׁאָמַר שְׁלֵמָה עַל אִשְׁתּוֹ חֵיל גְּמַלְתָּהּ טוֹב וְלֹא רַע כָּל יָמֵי חַיֶּיהָ וְאָמְרוּ רַז"ל וְכִי אֶפְשָׁר לֹאֲשָׁה לְגַמּוֹל טוֹב כָּל יָמֵי חַיֶּיהָ וְהֵלֵא אִם הוּא מֵת אֵינָה גּוֹמֶלֶת אוֹתוֹ כָּל יָמֵי חַיֶּיהָ אֵלָּא זֹאת הָאִשָּׁה שְׁמַת בְּעֵלָהּ וְאֵינָה רוֹצָה לְהַנְדוּג עִם אַחֵר אֲבָל גְּרָאֵת כְּאֵילוּ הִיא נְשׂוּאָה לְעוֹלָם עַמּוֹ: וְתִשְׁאַר הִיא וְשְׁנֵי בְנֵיהָ.

אֶפְשָׁר שְׁבָא לְהוֹדִיעַ צְדָקַת מַחֲלוֹן וְכַלִּיּוֹן שְׁאָר שְׁמַת אַבִּיָּה לֹא נִתְּגָאוּ לְהַתְנַכֵּר לְאִמָּם וְלְהַסִּירָהּ מִגְּבִירָה רַק לְעוֹלָם הִיא הֵיטָה בְּהוֹנִיָּתָה וְהֵם נִכְנָעִים אֵלֶיהָ כְּשֵׁנִי בְּנִים עַכ"ל וְלִשְׁנוֹי שְׁשִׁינָה דְלַעִיל קָאֵמַר וְיִהְיוּ שֵׁם וְכֵאֵן כְּתִיב וַיִּשְׁבּוּ שֵׁם כְּבָר כְּתַבְתִּי בּוֹ בְּפִסּוּק דְלַעִיל וְאֶפְשָׁר לֹאֵר עוֹד טַעַם אַחֵר וְהוּא שְׁאֵלִימֶלֶךְ מָה שְׁנַעְנַנְשׁ וּמַת הָיָה עַל יְצִיאָתוֹ מֵאֶרֶץ חֲמֻדָּה וְהוּא הַמוֹצִיא אֵת בְּנָהֶם כִּי אֲשַׁתּוּ וּבְנֵי טַפְלֵי אֵלָיו וְלָכוּ כִּינּוּן שְׁהַעֲנוּשׁ הָיָה עַל הַיְצִיאָה תִּיכָף בְּהַגִּיעוּ אֶל שְׂדֵה מוֹאָב בְּהַגִּיעֵם וּבְהִיּוֹתָם שֵׁם תִּיכָף וְיָמַת אֱלִימֶלֶךְ וְזֶה שְׁאָמַר וְיִהְיוּ שֵׁם כְּלוֹמַר כִּינּוּן שְׁיִהְיוּ וְהַגִּיעוּ שֵׁם תִּיכָף וְיָמַת וְגו' אֲבָל בְּנֵי לֹא הָיוּ נַעֲנָשִׁים עַל הַיְצִיאָה כִּי לֹא הָיָה בְּיָדָם לְמַחֲזוֹת שְׁהָיוּ טַפְלִים אֵלָיו וְלֹא נַעֲנָשׁוּ אֵלָּא עַל הַעֲפָבָה שְׁנַתְּעַכְבוּ וְלֹא חֲזְרוּ לְאֶרֶץ חֲמֻדָּה וְלֹא וַיִּשְׁבּוּ שֵׁם כְּעֶשֶׂר שָׁנִים מְלִשׁוֹן וְתִשְׁבּוּ בְּקִדְשׁ יָמִים רַבִּים שֶׁהוּא לְשׁוֹן עֵיכּוּב כֵּן אֵלּוּ כְּאֶשֶׁר יִשְׁבּוּ וְנִתְּעַכְבוּ כְּעֶשֶׂר שָׁנִים אֲזַי נִתְּמַלְאֵת סְאֲתָם וְיָמוּתוּ גַם שְׁנֵיהֶם: וּבְבִיּוֹר לְרַב אַחֲרוֹן כְּתוּב ז"ל וַיִּשְׂאוּ לָהֶם נְשִׁים וְגוֹמַר בְּמִדְרָשׁ ר"מ אוֹמַר לֹא גִיְרָם וְלֹא הִטְבִּילוּם וְלֹא הֵיטָה הַלְכָה לְהַתְחַדֵּשׁ עַמּוֹנִי וְלֹא עַמּוֹנִית מוֹאָבִי וְלֹא מוֹאֲבִיּוֹת וְלֹא הָיוּ נַעֲנָשִׁין עֲלֵיהֶם וְלִמְדוּ כֵּן מִדְּדִיּוֹק קָרָא וְכַתֵּב נְשִׁים מוֹאֲבִיּוֹת כְּלוֹמַר אַף בְּשַׁעַה שְׁנַשְׂאוּם מוֹאֲבִיּוֹת הָיוּ וּמִקְרָא מְסִייעַ דָּאֵי נִתְּגִיירוּ בְּתַחֲלִילָה אִיךְ הֵיטָה נַעְמִי דוּחָה אוֹתָן לְשׁוּב לְסוּרָן גַּם מָה טַעַם לְרוּת לֹאֵר עַמְדָּה עַמִּי וְאֵלֶיהָ אֵלֶיהָ גַּם בְּנוֹעַז אָמַר וּמִלְפִי אֵל עִם אֶשֶׁר לֹא יִדְעַתָּה וְגוֹמַר אֶשֶׁר בָּאֵת לְחַסוֹת וְגוֹמַר עִם שְׁאֶפְשָׁר שְׁגִיְרוּם וְעִם כָּל זֶה חֲשָׁבָה נַעְמִי שְׁנַתְּגִיירוּ לְאֵהֲבַת בְּעֲלִיָּהּ וְאֵהֲבָה תְּלִי בְּדָבָר תִּבְטַל בְּהַבְטַל הַדְּבָר

לאחרי מות בעליהן לא יהיה לכן שלם ולכן היתה אומרת להן שתשונבנה גם זה טעם עמו עמי ושכח בועז כאשר אזכיר בע"ה.

רז"ל דרשו שם האחת ערפה שהפכה ענרף לתמותה ושם השנית רות שראתה בדברי תמותה רצו לומר שפא הכתוב להודיענו העתיר ולזה הזכיר שמונתם להודיע פי היו נזכרות לטולם בשמותיהן להיותן בנות מלכים עוד כתב במה שאמר וישבו שם כעשר שנים והוא קרוב למה שכתבתי לעיל וזה לשונו וישבו שם כעשר שנים אמחלון וכליון קאי וקאמר אחרי מות אביהם ישבו שם עשר שנים ולפי שנתעכבו שם עשר שנים נענשו הם על אשר היו אז בבחירתם היו יכולין נחזור ולא עלתה להם ישיבות ח"ל לישיבה כדי שיענשו עליה אלא בתשלום עשר שנים וכדאמרו ז"ל על פסוק מקץ עשר שנים לשבת אברם וגו' ולפי דרף זה אומר אני שגייירו את הנשים ובקדושה נשואים ולא נענשו על הנשים רק על העפכה והפכתו ספר סדר הענין ואמר שלהיות שנשאו נשים מבנות מואב כשגייירם והטבילם וגם קראו להם שמות והיינו דכתיב שם האחת ערפה וגו' ולזה הוכרחו להתעכב שם ולהשתקע וישבו זמן ראוי להקרא ישיבה ולזה נענשו אבל אם היו נושאים הנשים והולכים להם אל ארץ מולדתם לא היו נענשים והיינו דסמך ואמר וימותו גם שניהם וגו' פלומר וישבו שם ולכך וימותו גם שניהם עכ"ל: והקסיד הר"ר יוסף יעבץ זלה"ה כתוב בגימוריו איש נעמי כי הי' חשיב בהצטרפו אליה וז"ש איש נעמי ולא נזכרה בשום מקום אשת אלימלך ולחשיבותה כאילו לא מת פי נשארה היא בתשיבותה עכ"ל.

עוד כתב בגימוריו וישאו ולא ויקחו פי הלקיחה מורה על שתהיה משעבדת אמנם כאן נשואים פי היו חשובות מאד ואמר להם פלומר לא בעצת אמם אלא לתענוגם מואביות פי לנשיאותם לא הוכרחו להתגיייר עכ"ל.

וע"ד זה אפשר לי לומר ולדייק מ"ש וישאו ומ"ש להם שהפנונה שלא קיימו מה שאמרו ז"ל חזת דרצא וסב איתתא אלא אילו נשאו נשים פלומר שהיו נשים חשובות ונשיאות מהם לפי שהיו בנות עגלון מלך מואב וז"ש וישאו להם: ולענין אם גיירוים אם לאו הם אמת ודבריהם אמת דתנא ר' מאיר אומר לא גיירוים ולא הטבילוה ולא הניחו הלכה להתחדש עמוני ולא עמונית ע"כ באופן דשמים רעות עשו אחד במה שלא גיירוים ועוד דאפילו היו מגיירים אותן עדיין איפא לאו דלא יבא עמוני כי לא נתחדשה ההלכה עדיין וכן במד' לקח טוב מואביות בדתם הניחם ולא גיירוים ולא הטבילוים ע"כ והראב"ע כתב לא יתכן שיקחו מחלון וכליון אלו הנשים עד שנתגייירו והעד אל עמה ואל אלהי ודברים בטלים לגבי דברי רז"ל ועוד שעד שקר העד שהביא פי מ"ש שמה יבמתה הפנונה לפי שהוא גם היא אמר' פי אתה נשוב לעמך כנראה שבמחשבת' היתה להחגיגי' ובערף זה יאמ' שכבר במחשבת' ניתקה מעמה ומאלוהיה ועמה חזרה בה ושבה כבתחיל' אל עמה ואל אלוהיה: ***(ובזוהר רות איתא בדברי הראב"ע ודברי רז"ל מציינין לפרושי דהו"ל כאילו לא הטבילוים ולא גיירו הו"איל ועדין לא נתחדשה הלכה ומה טעם קאמ' מפי הגאון

מְהַרְשָׁא נר"ו:**) *והר"ר יוסף נאקין רצה לפשר פשרה שנשאוו' כאיסור ואת"כ גיירות והעד כי רות בתורת יבמה נשארה בועז עכ"ל.

וכתב הרשב"א הלוי על דבריו ז"ל כבודו במקומו מונח כי עד מוכחש הוא ואין כאן ייבום כי בועז ומחלון לא היו אחים אבל היו שני בשני פנודע ומגין בועז אפרש במקומו בע"כ דבר נאה ומתקבל עכ"ל ומ"ש כעשר שנים בכף ולא אמר עשר שנים אפרש שלא הי' עשר שנים שלימים כי אפרש חסרו מהם ב' או ג' חדשים והוא על דרך כמשלש חדשים ואפרש שלזה כווננו רז"ל במדרש שאמרו וישבו שם כעשר שנים כשלישים כארבעים או חסר או יתר ע"כ וראוי להבין מאי קאמר כשלישים כארבעים והיה די שיאמר כעשר שנים או חסר או יתר והיה מוכן שבא לדרוש הכף דכעשר שנים דלא פתיב עשר שנים ואמאי נקט כשלישים כארבעים ועוד אמאי דילג מגין עשרים ולא אמר כעשרים כשלישים אלא פשיטא דכוננת בעל המאמר שהרגיש קוש'י הכף ובא לתרץ שלא היו עשר ממש אלא או חסר או יתר ולא קפיד קרא למנקט הענין בדקדוק כמה היא כיון שההפך הוא בפחות ויתר מעט מסכים העשר נקט לה הכי ואמר כעשר שנים ואין זה מן התקנה שכן דניף המקרא ועל פי שנים עדים יקום דבר הלא הם כי פסוק א' כתי' כשלישים בכף והוא מ"ש הכתוב וכשלישים וישא איש ועוד פתיב כארבעים בכף כמ"ש הכתוב כארבעים אלה חלוצי צבא ודרך המקרא למנקט מגין גדול אעפ"י שהיה חסר או יתיר: ונמותו גם שניהם וכבר פירשתי אותו עם ההפסוקי' דלעיל ועכ"ז אנשיב ידי שנית עליו ואומר כי מלת גם ועוד חזר והזכיר עתה מיתות אישה באמרו ותשארא האשה משני ילדיה ומאישה ומיתות אישה כבר נאמרה בפסוק ונקמת אלימלך וגומר אלא הודיענו שגם עתה מת אלימלך מיתה שניה שמתו בניו בחורים ולא נשאר לו לא נין ולא נכד בעמו ובזה הנה לי' כאילו עתה מת אישה ואל זה כיון במלת גם לרבות אלימלך דהנה ליה כאילו חזר עתה ומת פעם שניה ולז"א האשה משני ילדיה ומאישה כי הנה ליה כאילו שלשתם כאחד מתו ביחד ואפרש עוד לומר שהודיענו שעם היות שעיקר עונשם שנענשו היה על שישבו שם כעשר שנים ומאסם בארץ חמדה עם כל זה גם סייע להענישם חילוק הלקבות ולכן יאשמו וז"ש ונמותו גם שניהם כלומר גם לסיבות היותם לעולם שנים מחולקים ולא היו באהבה ואחדות גם על זה מתו: וגם אפרש דרבי במלת גם לעוברת שבאה נעמי מעוברת כמו שאמרו ז"ל בפסוק אני מלאה הלכתי וריבה במלת גם לאותו הולד שגם הוא אחרי שילדה אותו מת גם כן.

ואחר שאמר מלת שניהם חזר ואמר מסלון וכליון לומר שנתקיים בהם הוראת שמם מסלון מלשון ניםום וכליון מלשון פליה ניםוחו וכלו כעשן פלו ושמא גרם. ואמר ותשארא האשה וגומר לספר בשבח ערפה ורות פלותיה שלא עזבה לשוב אל בית אביהן כנעוריהן ולא עשו עמה כדרך פלה בתמותה כי שם עמדו ותשארא האשה מלבד חכרת שני ילדיה ואישה אבל ערפה ורות לא הלכו מעמה ויחצב שם עד קומה לשוב אל ארץ יהודה וכמו גם המה ללכת עמה ותקם היא וכלותיה ובמדרש רבי חנניא ורבי יהושע בר אבין ור' זכריה חתניה דר' לוי לעולם אין בעל הרחמים פורע מן הנפשות תחלה ממי

אפה למד מאיוב שַׁנְאָמַר וּמִלְאָף בָּא אֶל אִיּוֹב וַיֹּאמֶר הַבְּקָר הֵיוּ חֹרְשׁוֹת וּגּוֹ' וְאֵת"כ וַיִּקַּח לוֹ חֶרֶשׁ לְהִתְגַּרְדּ בּוֹ אֶף בְּמִצְרַיִם כֹּף הִי' וַיֵּךְ גִּפְנִים וַתֵּאֱנַתֶּם וְאֵת"כ וַיִּסְגֹּר לְבָרְדּ בְּעֵינָם וְאֵת"כ וַיֵּךְ כָּל בְּכוֹר וְאֶף בַּנְּגָעִים כֵּן בַּתְּחִלָּה הֵם בָּאִים עַל בֵּיתוֹ וְגוֹמֵר וְאֶף בְּמַחְלוֹן וּכְלִיּוֹן כֹּף הִזָּה בַּתְּחִלָּה מֵתוֹ סוּסִיָּהֶם חֲמוּרִיָּהֶם גְּמֻלִיָּהֶם וְאֵת"כ וַיָּמַת אֱלִימֶלֶךְ וְאֵת"כ וַיָּמּוּתוּ גַם שְׁנֵיהֶם ע"כ.

רָאָה גַם רָאָה שֶׁהָרְאִיּוֹת שֶׁמְבִיא שֶׁהֵבִיא רָאָה אִיּוֹב פְּרֹאֲשׁוּנָה וְהִיא מִדְּבָרֵי קִבְלָה וְאִיחֹר אֵת הָרְאִיּוֹת הַכְּתוּבוֹת בַּתּוֹרָה לְפִי שֶׁהָרְאִיּוֹת אִיּוֹב הִיא יוֹתֵר בְּרוּרָה וּמְחַוֶּדֶשֶׁת שֶׁאֶפְיָלוֹ יִסּוּרֵי הַגּוּף אֲשֶׁר אֵין בָּהֶם מִיתוֹת הַנֶּפֶשׁ דְּהֵינּוּ לִיקַח לוֹ חֶרֶשׁ לְהִתְגַּרְדּ בּוֹ אֶפְיָלוֹ זֶה לֹא הִתְחִיל בּוֹ תְּחִלָּה, וְאֵת"כ הֵבִיא רְאִיּוֹת מִצְרַיִם לְפִי שֶׁאֵינִי רָאָה חֲזָקָה כְּרָא וְתֵּן אִיּוֹב לְפִי שֶׁהָרִי מְצִינּוֹ שֶׁהֵבִיא עֲלֵיהֶם וְעַל גּוּפָם יִסּוּרֵין קוֹרֵם שֶׁהֵבִיא הַבְּרַד שֶׁהָרִי מְכַוֵּן צִפְרֹדְעִים הֵיוּ נִכְנָסִים בְּגוּפָם וְהִשְׁחִין גַּם כֵּן הִזָּה בְּגוּפָם וּבְאִיּוֹב אִיחֹר אוֹתוֹ וּבְמִצְרַיִם הַקְּדִימוֹ וְאֵין רָאָה מִמִּצְרַיִם רַק מִמָּה שֶׁאִיחֹר מְכַוֵּן מְכַוֵּן וְטַעַם הַשְּׂנִינּוֹי הִזָּה מֵאִיּוֹב לְמִצְרַיִם הוּא לְפִי שֶׁיִּסּוּרֵי אִיּוֹב הֵיוּ עַל צַד הַנִּסְיוֹן כִּי תָם וַיִּשֶׁר הִזָּה עַל כֵּן אֶפְיָלוֹ הִשְׁחִין שֶׁהוּא יִסּוּרֵי הַגּוּף אִיחֹר אוֹתוֹ אֲמַנָּם בְּמִצְרַיִם שֶׁהִזָּה הַעֲנָן עַל צַד הַנִּקְמָה לְנִקְוֹם נִקְמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּכְמוֹ שֶׁאָמַר הַכְּתוּב וְגַם אֵת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָן אֲנֹכִי דֵי לָהֶם שֶׁיִּרְחַם לָהֶם בְּנִפְשׁוֹ בְּלִבְדּ וַיֵּאחֵר מְכַוֵּן מְכַוֵּן וְעַנְיָן הַנְּגָעִים שֶׁהֵיוּ בָּאִים עַל יִשְׂרָאֵל וּבָאִים תְּחִלָּה עַל בֵּיתוֹ וְאֵת"כ כֹּף בְּכָד וְאֵת"כ כֹּף בְּפֶשֶׁר וְהֵיוּ בָּאִים עַל עוֹן אַחַר חֲטָא עִם כָּל זֶה לֹא דָמִי לְעַנְיָן הַמִּצְרַיִם לְפִי שֶׁבְּמִצְרַיִם הִזָּה הַדְּבָר לְהַנְקִים כְּדֹאֲמָרְן אֲמַנָּם בְּנִגְעִים שֶׁבָּאִים עַל הַחוּטָא לֹא הִיָּתָה כְּוֹנֶנְתּוֹ יֵת' לְהַנְקִים מִהַחוּטָא רַק לְעוֹרְרוֹ שֶׁיִּשְׁוֹב בַּתְּשׁוּבָה עַל כֵּן גַּם עֲלֵיהֶם הֵיוּ מְרַחֲמִי' שֶׁלֹּא לְהֵבִיא הַנְּגַע בְּגוּפוֹ תְּחִלָּה אֶף אִם לֹא הֵיוּ בְּזֵה סִפְנַת נִפְשׁוֹת אֲכַל בְּמִצְרַיִם דֵּי לָהֶם בְּמָה שֶׁאִיחֹר לָהֶם מִכַּת הַנֶּפֶשׁ בְּאֹפֶן שֶׁבְּזֵה הַנְּשׁוֹי שֶׁלְשֶׁתָּן שֶׁאֵין בְּעַל הַרְחֻמִּים נִפְרַע מִן הַנִּפְשׁוֹת תְּחִלָּה וְלִזָּה לֹא אָמַר אֵין בְּעַל הַרְחֻמִּים נִפְרַע מֵאֵדָם תְּחִלָּה לְפִי שֶׁרְאִיּוֹת מִצְרַיִם לֹא הִנְשׁוּנָה בָּהּ וְיֵמָּה שֶׁאִיחֹר רְאִיּוֹת הַנְּגָעִים לְבִסּוּף עִם הַיּוֹתָה שֶׁנָּה לְרְאִיּוֹת אִיּוֹב לְפִי שֶׁאֵינָה בְּרוּרָה בַּתּוֹרָה שֶׁבַּתּוֹרָה הַסֵּדֵר הוּא בְּהַפְּךָ כִּי בַּתְּחִלָּה כְּתִיב נִגְעֵי אָדָם וְאֵין הַכְּרַח כִּי גַם בְּנִגְעִים הִזָּה כֵּן אֲלֹא עַל פִּי הַשְּׂתֵי רְאִיּוֹת מֵאִיּוֹב וּמִמִּצְרַיִם וְעַל פִּי שְׁנַיִם עֲדִים יְקוּם דְּבָר לְכֹן הַקְּדִים אוֹתָם וְטַעַם לְמַקְרָא לְמָה הַיְפּוּד אוֹתָם הַיְפּוּד הַמְאֹרָע אָדָם בְּגִדִים בְּתִים יִתְבָּאֵר לְקַמֵּן בַּעַ"י וְאֵת"כ הֵבִיא רְאִיּוֹת מַחְלוֹן וּכְלִיּוֹן לְפִי שֶׁאֵינָה בְּרוּרָה כִּי הִיא בָּאָה מֵרְבוּיִי דָגַם, וּמִהָרְאָה שֶׁמְבִיא מֵאִיּוֹב יֵשׁ לְדַקְדָּק אֵיךְ רַחֲמֵי יֵת' הֵם רַחֲמִים פְּשׁוּטִים שֶׁאֶפְיָלוֹ כְּשֶׁמְבִיא הַמִּכָּה בְּמִמּוֹן הָאָדָם מְבִיא אוֹתָהּ מִן הַמִּיָּעוּט אֶל הַמְּרֻבָּה שֶׁכֵּן מְצִינּוֹ שֶׁבַּתְּחִלָּה בָּאָה בְּבִקָּר וּבְאַתּוֹנוֹת שֶׁהֵיוּ הַמְּעַט מִן הַכָּל וְאֵת"כ בְּצֹאן שֶׁהֵיוּ שֶׁבַעַת אֶלְפֵי צֹאן וְאֵת"כ בְּשֶׁלֶשֶׁת אֶלְפֵי גְּמֻלִים שֶׁהֵם שְׁוִים מִמּוֹן רַב וְאֵת"כ בְּנִפְשׁוֹת בְּנֵי וְאֵת"כ בּוֹ וַיִּקַּח לוֹ חֶרֶב לְהִתְגַּרְדּ בּוֹ ע"כ הֵבִיא אוֹתָהּ פְּרֹאֲשׁוּנָה, וְגַם אֶפְיָשֶׁר לְדַקְדָּק זֶה בְּדְבָרֵי הַמְּאָמַר דְּקָאֵמַר וְאֶף בְּמַחְלוֹן וּכְלִיּוֹן כֹּף בַּתְּחִלָּה מֵתוֹ סוּסִיָּהֶם חֲמוּרִיָּהֶם גְּמֻלִיָּהֶם וּמִדְּנִקְט לְהוֹ פְּסֻדָּה הִזָּה נִרְאָה דְּבִסְדֵּר הִזָּה מֵתוֹ וְהַסּוּס אֵינוֹ לְמִשְׁאָא וְלַעֲבוּדָה אֲלֹא סְתָם סוּס הוּא לְרִכִּיבָה וְעַל הַסְּתָם הִזָּה לְכָל אֲחָד מֵהֶם סוּס אֲחָד אוֹ שְׁנַיִם לְרִכִּיב עֲלֵיהֶם שֶׁהוּא דְּבָר מוּעָט וְלִכֵּן הִתְחִיל בָּהֶם שֶׁהוּא הַמְּעַט וּמֵתוֹ סוּסֵיהֶם שֶׁהֵיוּ רוֹכְבִים עֲלֵיהֶם וְאֵת"כ מֵתוֹ

חמוריהם שעל הסתם היו רבים לפי שהם לעבוד ולמשא ואח"כ מתו גמליהם שהם יותר חשובים ולפי זה מן הראוי היה שיאמר בעל המאמר ואח"כ מתו חמוריהם ואח"כ מתו גמליהם אלא במקום שאמרו לקצר אינו ראוי להאריך וקוצר במוכן: והרשב"א הלוי ז"ל פתב במאמר שמבי' בויקרא רבה והוא קרוב לזה שהוא במדרש רות וזה לשונו לפי שהיסורין הבאים לעולם יתחלקו לשלשה חלקים הגיא ראיה על כל אחד מהם כנגד הבאים לנסיון הביא יסורי איוב אשר באו על זה הדרך וכמו שאמר אליפז הנסה דבר וגו' וכנגד הבאים לנקמה הביא מפות מצרים ותחלואיה פנודע כי זה היה להנקם מהם וכנגד תוכחות על עון זה יתחלק לשנים על עון שפין אדם לתכירו הביא ענין הנגעים הבאים רובם על זה הדרך זאת תהי' תורת המצורע המוציא שם רע ובא אשר לו הכית מי שמייחד ביתו לו כדאיתא פרק יש בערכין וכנגד עון שפינו לקונו הביא דבר שניהם בני אלימלך כי על שנשא נשים נכריות מתו וכמו שתרגו' המתרגם והנה אפשר שלקו מתחלה בעושר כמאמר ז"ל וגם לקו בכבוד כי כבודם בקלון הומר וזה נא' באמרו מחלון וכליון בלבד כי כבר הזמן כבודם מעליהם הפשיט ולא נקראו בשם גדולים רק בשם מחלון וכליון ואחרי כל זה קצרות ימיהם כדברי המתרגם ונראה שדרש זה ממאמר משגי ילדיה נרא' שפרין היו ילדים עכ"ל: והנה נ"ל שעדיין ראוי לתור ולהבין ולתת לב לענין הראיה שמביא מנגעים שאמר שבתחלה באים על ביתו ואח"כ על בגדו ואח"כ על גופו קשה לזה שגם אם האמת יהי' פן למה בתורה לא נקט להו כסדר הזה אלא נקט להו מן המאוחר אל הקודם והמאוחר שהוא האדם בו התחיל ואמר זאת תהי' תורת המצורע והבית שהוא ראשונה בהפאה נקט לה כאחרונה.

ואפשר לומר שפוננת התורה במה שהקדים צרעת האדם הוא להדריך ולהי'שיר את האדם שישוב בתשובה מעבירות שבידו ולכן הודיעו שגם אם על צד הרחמים הנגע באה תחלה בבית ואח"כ בבגד ואח"כ בבשר עם כל זה ראוי הוא לאדם שיפיר שזהו על צד הרחמים אמר מן הדין ומן הראוי היה שיתחיל הצרעת בו ובבשרו ומקא שמאחרים אותו ומתחילין מן הבית הם רחמי' מאתו ית' ולכן כדי שידע האדם ויפיר את זה וישוב אל אלהיו סדר את הדברים כי הסדר שהי' ראוי שיבא אעפ"י שאינו בא: ואפשר לומר עוד טעם אחד והוא בהיות שנגעי פתים לא היו נוהגים אלא בארץ ישראל ואחר פיבוש וחילוק שפן פתוי נגוע צרעת בבת ארץ אחרונה אחר שיהיו כל א' מפיר את חלקו ואת אחרונה, ונגעי בגדים לא היו נוהגי' אלא בארץ ישראל וכמו שפתוב הרמב"ן ז"ל וכן אני חושב בנגעי הבגדים שלא ינהגו אלא בארץ ולא הוצרך למעט מהם חוצה לארץ עכ"ל.

ולפי דבריו ז"ל אין סכרא לומר שלא יהיה נוהג צרעת הבגד רק אחר פיבוש וחילוק כי מה ענין פיבוש וחילוק לצרעת הבגד א"א ודאי שצרעת הבגד היה נוהג תיכף בכניסתו לארץ קודם שכבשו וקודם שחלקו ועם זה יצא טעם נכון לסדר התורה כי כפי אותו זמן שהיו דור המדבר ולא נכנסו לארץ כל מי שקודם ונוהג בזמן מקדים אותו ולפי זה צרעת האדם שהיה נוהג גם במדבר וכמו שאמר הפתוב והנה מרים מצורעת כשלא לכן הקדי'

אותו אבל נגעי בגדים ונגעי בתים לא היו נוהגין עדיין וכשנכנסו לארץ תיקף היו נוהגים נגעי בגדים כי אין סברא לומר שלא היו נוהגים עד אחר כבוש וחילוק כי מה לבגד עם כבוש וחילוק ולכן פינו שיהיו נוהגים תיקף בכניסתם לארץ כתוב אותם קודם נגעי בתים לפי שנגעי בתים היו מאוחרים בזמן עד אחר כביש וחילוק ולכן אחר נגעי בתים לבסוף וגם אם נאמר שנגעי בגדים נוהג בח"ל עם כל זה לא קשה מבגד כלל לפי שהבגד לעולם הי' באמצע או יתחיל מנגעי בתים או מצרעת האדם ולא קשה אלא מנגעי בתים לנגעי אדם וכבר הוא מתורץ פדאמרן: ולעגן מ"ש בעל המאמר ואף במחלון וכליון כף הנה בתחילה מתו סוסייהם חמוריה' גמליהם ואח"כ נמת אבימלך ואח"כ נמותו גם שניהם נראה לי דמ"ש ואח"כ נמת אלימלך הוא טעות סופר ולא גרסינו לי' חזא דהוא בעצמו התחיל ואמרו אף במחלון וכליון כף נראה דבמיתת מחלון וכנינו משמעי ולא במיתות אלימלך ועוד ראיה שפך נקט בתחלה מתו סוסייהם וכו' ונקט סוסייהם לשון רבים נראה שעל ממונם של מחלון וכליון קאמר שאחר שירשו מאביהם נאבד הממון תחלה ואח"כ מתו הם ועוד ראיה דמהיכא מפיק להאי דרשא נדאי שהוא ממלת גם יתירא דקאמר נמותו גם שניהם ריבה מיתות סוסייהם וכן שמתו בתחלה, וגם אפשר שבאביב נכסיהם ריבה מיתה להם לפי שעני חשוב כמת ובמיתות אלימלך לא נא' נמת גם אבימלך לדרוש ולומר שבתחלה ירד מנכסיו ואח"כ מת וכן לרש"י בבבאור המגילה זה לשונו גם שניהם מהו גם בתחלה לקו בממונם מתו גמליהם ומקניהם ואח"כ מתו גם הם עכ"ל.

והדבר ברור. ועוד הפרחמה שאמרו ז"ל בויקרא רבה פ הביאו זה המאמר בשם רבי חנניא ורבי יהושע בר אבין וכו' וכשמביא ראיה אגדון דידן כתבו זה לשונם אף פאן נמותו גם שניהם לאחר שירדו מנכסיהם ע"כ הרי בפירוש שלא הזכירו אלא למחלון וכליון ולא לאלימלך אבל עדיין צריך לתור ולהבין מה נשתנה אלימלך שממנו נפרעו תחלה ולא מממונו ובמחלון וכליון נפרעו מממונם תחלה ואם הוא כלל שאין בעל הרחמים נפרע מן הנפשות תחלה היו לו להיות דבר השונה לכל נפש לזה אפשר לומר שנפרעו ממנו תחלה לפי שהוא התחיל פעביר' תחל' להיות מואס בארץ חמדה ולא די שיצא הוא אלא הוציא את אשתו ובניו עמו והם היו טפלים אליו ולא הנה פח בידם למחות ועוד שאלימלך נענש כל אשר חטא בקום עשה לצאת מארץ חמדה ובניו חטאו בשר ואל תעשה על שנתעבבו וישבו שם כעשר שנים על זה נמותו גם שניהם ועוד כי שמים רעו' עשה אלימלך והוא שגם הפיל לבן של ישראל כשראו אותו בורח מפני זלעפות רעב לפי שהיו בטוחים עליו שהוא הנה יכול לפרנסם לעשר שנים על פן לא עמד לו שום זכות גם היא יתב' נתאכזר לעונמתו ושינה את מנהגו שאין בעל הרחמים נפרע מן הנפשות תחלה לסיבות האמורות ולכן לא נא' נמת גם אלימלך וכבר כתבתי למעלה עם זה טעם נכון למה לעיל נקט ותשאר היא ולמטה נקט ותשאר האשה לפי שלעיל נשארה בהנייתה ובכל ממונה ולמטה נשארה פאשה אחרת עצובות רוח וריקנית מפל טוב: והרשב"א הלוי כתוב ז"ל ועדיין הנה לפי הומה לי למה נעשה פתגם הרעה לאלימלך במהרה מפלי לאט לו עד שראיתי במדרש רבתי דרות ואף במחלון וכליון כף הנה בתחלה סוסייהם חמוריהם גמליהם ואח"כ נמת אלימלך ואחר כף נמותו גם שניהם

ע"כ הנה שפעת גמלים סוסים וחרמורים שמתו בתחלה ולא שבו אל ד' עכ"ל ומה מאוד תמהתי עליו איך נחו דעתו בזה ולבו בלתי הומה לו כי והוא בעצמו פירש דממלת גם דכתיב במיתת מחלון וכליון מיניה קא דריש שיירדו מנכסיה' והרי במיתת אלימלך לא נאמר וגם לא משתמע ממלת גם שנאמר בבניו שגם הוא העני ואדרבא אילו נאמר כאליםלך אפשר שהיה משמע שגם בניו נשארו עניים ולא ירשו מאביהם כלל ועוד טעמים אחרים שכתבתי לעיל דמשמע מיניהו דמאי דקאמר במדרש רות ואח"כ מת אלימלך טעות הוא שנפל בספרים ואם לבו הומה לו למה נעשה פתגם הרעה לאליםלך במהרה מבלי לאט לו כבר כתבתי טעמים נכונים וישרים ועוד אשיבה ידי שנית בטעם נכון אשר לב כל אדם לא יהמה עוד על זה והענין הוא לפי שידוע הוא שמה שאין נפרעין מן הנפשות תחלה הוא על צד הרחמים כי מן הדין היה שיפרעו ממנו תחלה לכן אמרו ז"ל בלשונם אין בעל הרחמים נפרע מן הנפשות תחלה וגם אם בשאר עבירות אין נפרעין מן הנפשות תחלה כן אין ראוי שירחם השי"ת על גפש אלימלך לכלתי הכות אותו כיון שהוא לא ריחם על נפשות בניו ית' אלא נתאכזר עליהם וברח והפיל לבן של ישראל ולכן מדד לו הקב"ה מדה כנגד מדה וגם הוא לא התנהג עמו כבעל הרחמים אלא על פי הדין ונפרע ממנו תחלה ועם זה יובן מה שאמר הכתוב ונתן לה רחמים ורחמך כלומר יתן לה השי"ת טבע של רחמים שתהיה רחמן על העניים ואז ורחמך כי היא ברא תליא.

אבל אם לא יש לה רחמים לרחם על אחרים גם הוא לא ירחם עליה את זה ראיתי בתשובת קושניא זו ואין ראוי לכסותה בשפעת גמלים תכסוף כמו שפסא אותה הרשב"א הלוי באופן דשאני עבירה זו של אלימלך משאר עבירות שבתורה שבכולם אין בעל הרחמים נפרעין מן הנפשות תחנה חוץ מזו מן הטעם שכתבנו ועם זה יובן מה שאמר הכתוב גומל נפשו איש חסד כלומר כי מי שהוא איש חסד ורחמן עושה עם נפשו כי גם כן בעל הרחמים לא יפרע מנפשות תחלה אמנם עוכר שארו האיש אכזרי כאליםלך כי יפרעו מגופו תחלה ובפשט הכתוב אפשר לומר וימותו גם שניהם משמע ששניהם כאחד מתו ביום אחד וזה גם שניהם לרמוז שלא בזה אחר זה בזמנים מחולקים וגם אפשר דגם שניהם דקאמר לרבות במיתות כי מלבד מיתה והפסד גופם גם מיתות אבד שמם מן הארץ כי לא יזכרו ולא יעלו על לב עוד כי לא נשארה כי אם האשה יחידה שכולה וגלמודה ובנים לא היו להם שאם היו להם בנים מעולם לא היה נפרת שמם מן הארץ ומה גם כי לעולם אומרים פלוני בן פלוני לא כן עתה כי מת גם שמם מן הארץ ולזה קראם ילדים וקרוב לזה הדרך פירוש מורי ז"ל: ואמר, ותשארה האשה משני ילדיה וגומר.

קראם ילדים להורות על חסידותם כי עם היותם הם אנשים חשובים בתכלית החשיבות וכמו שקראם לעיל אפרתים ות"י רופליין ועכ"ז לגבי אמם היו מחזיקים עצמם הילדים קטנים מקטינים עצמם לכל דבר לגבי דידה להיותם סריס משמעתה ושומעים לעצמה שלא לסור מאשר תגיד להם ועוד קראם ילדים להורות שהיא היתה משתעשעת בהם

כְּאִילוּ הָיָה כָּל אֶחָד יִלְדֵּשׁ שְׁעִשׂוּעִים הַקָּטָן כְּשֶׁהוּא יִלְדֵּשׁ אָבִיו וְאִמּוֹ מִשְׁתַּעֲשָׁעִים בּוֹ וְעוֹד שׁוֹר שְׁקִרָאִים יִלְדִים עַל דְּרָף מ"ש הַפֶּתַח בֶּן שָׁנָה בְּמִלְכוֹ וְאָמְרוּ ז"ל כִּבְּן שָׁנָה לְחֹטָא לְהוֹרוֹת עַל חֲסִידוֹתָיו.

וְאֶפְשָׁר שְׂאֵלוֹ ג"כ הֵיוּ צְדִיקִים כִּיִּלְדִים שְׂאִין בָּהֶם חֹטָא וְלֹא נִמְצָא בָּהֶם רַק הַעֵיכוּב שְׁנֵתְעַכְבוּ שֵׁם כְּעֶשֶׂר שָׁנִים כְּאֶשֶׁר נִשְׂאוּ אוֹתָן הַנָּשִׁים וְאֶשֶׁר עַל פֶּן נִעְנְשׂוּ אִמְנָם בְּכָל שָׁר הַדְּבָרִים הֵיוּ צְדִיקִים: וְתַקָּם הִיא וְכִלְוִתִּיהָ וְתִשָּׁב וְגוֹמֵר.

אִי אֶפְשָׁר לֹמֵר וְתִשָּׁב מִמֶּשׁ שְׁהָרִי כְּתִיב אַח"כ וְתִצָּא מִן הַמְּקוֹם אֲשֶׁר הֵיְתָה שָׁמָּה אֱלֹא הַכּוֹנֵנָה שְׂשֻׁבָה בְּמַחְשַׁבְתָּהּ וְשָׁמָּה עַל לְבָה לְשׁוּב וּמִשׁוּם דְּקִיָּמָא לֹן שְׁמַחְשַׁבָה טוֹבָה הַקֵּב"ה מְצַרְפָּה לְמַעֲשֵׂה לְכֹן כְּתִיב וְתִשָּׁב כִּי מַעֲתָה מַעֲלָה עֲלֶיהָ הַפְּתוּב כְּאִילוּ כְּבָר שְׁבָה: וּבְמִדְרָשׁ כִּי שְׁמַעְתָּ בַּשָּׂדֶה מוֹאֵב שְׁמַעְתָּ מִהַרְוֹכְלִים הַמְּחַזְרִין בְּעֵינֵירוֹת וּמָה שְׁמַעְתָּ כִּי פָקַד ד' אֶת עַמּוֹ לְתַת לָהֶם לְחֵם כְּתוּב אֶחָד אוֹמֵר כִּי לֹא יִטּוֹשׁ ד' אֶת עַמּוֹ וְנִחַלְתּוּ לֹא יַעֲזוּב וְכְתוּב אֶחָד אוֹמֵר כִּי לֹא יִטּוֹשׁ ד' אֶת עַמּוֹ בְּעַבּוֹר שְׁמוֹ הַגְּדוֹל א"ר שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי פְּעָמִי שְׁהוּא עוֹשֶׂה בְּשִׁבִיל שְׁמוֹ הַגְּדוֹל א"ר אֵיבּוֹ כְּשִׁישְׁרָאֵל זְכָאִין בְּעַבּוֹר עַמּוֹ וְנִחַלְתּוּ וּכְשִׁאִין יִשְׂרָאֵל זְכָאִין בְּעַבּוֹר שְׁמוֹ הַגְּדוֹל וְרַבָּנָן אָמְרוּ בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל בְּשִׁבִיל עַמּוֹ וְנִחַלְתּוּ בְּחוֹצָה לְאַרְצֵי בְּעַבּוֹר שְׁמוֹ הַגְּדוֹל שְׁנַאָמַר לְמַעֲנֵי לְמַעֲנֵי ע"כ וְרֵאוּי לְהַבִּין מִנָּא לְהוּ דְּמַהֲרוּכְלִין שְׁמַעְתָּ דִּילְמָא מְבַגֵּי מוֹאֵב כִּי בְּלִי סַפְק מִשָּׁם הֵיוּ הוֹלְכִין לְאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל וְאַח"כ הֵיוּ חוֹזְרִין לְשׁוֹד' מוֹאֵב אֵל בְּתִיבָהּ וּמִהֶם שְׁמַעוּ לֹא מִהַרְוֹכְלִין כִּי כְּפִי מִשְׁמַעוֹת לְשׁוֹנָם מִשְׁמַע שְׁהֵיוּ רוֹכְלִין יִשְׂרָאֵלִים בָּאִים וּמְחַזְרִין בְּשָׂדֵי מוֹאֵב שְׁהֶם נִקְרְאִים עֵינֵירוֹת וְכִמוֹ שְׁדַרְתּוּ רז"ל בְּפִסּוּק לְגוֹר בְּשָׂדֵי מוֹאֵב וּמִהֶם שְׁמַעְתָּ וּמִנָּא לְהוּ שְׁכָף הָיָה וְעוֹד מָהוּ שְׁשָׂאֵל כְּדָרָף שְׂאֵלָה וּמָה שְׁמַעְתָּ כִּי אֵן כָּאֵן מְקוֹם לְשָׂאֵלָה כָּלֵל דְּפִשְׁטִיָּה דְקָרָא הוּא כִּי שְׁמַעְתָּ כִּי פָקַד וְגו' גַּם יֵשׁ לְדַעַת אִם ר' אֵיבּוֹ וְרַבָּנָן אֵי פְּלִיגִי אוֹ לֹא וְאֵי נִימָא דְּפְּלִיגִי בְּאִיזָה דְּבָר תְּלוּי מְחַלְקָתָם: וְאֶפְשָׁר לֹמֵר כִּי מֵאִנְפֵּן דְּבָרֵי הַשְּׁמוּעָה דְּקָדְקוּ רז"ל לְשׁוֹכְלֵי יִשְׂרָאֵלִי הַמְּחַזְרִים בְּעֵינֵירוֹת מִהֶם שְׁמַעְתָּ וּז"ש וּמָה שְׁמַעְתָּ כְּלוֹמֵר מִהַדְּבָרִים אֲשֶׁר שְׁמַעְתָּ מִזֶּה תִּפְּרֵר וְתַדַּע כִּי פְּנִים דְּבָרֵינוּ שְׁמַהֲרוּכְלִים יִשְׂרָאֵלִים שְׁמַעְתָּ וְזֶה כִּי מָה שְׁמַעְתָּ כִּי פָקַד ד' אֶת עַמּוֹ לְתַת לָהֶם לְחֵם וְכִדִּי לְהַבִּין פִּירוּשׁ הַפְּתוּב הָיָה הַקְּשָׁה וְרַמִּי תְּרִי קְרָאִי כְּתוּב א' אוֹמֵר כִּי לֹא יִטּוֹשׁ וְגו' וְכְתוּב א' אוֹמֵר וְגו' וְתִירָץ ר' שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי פְּעָמִים שְׁהוּא פּוֹשֶׂה וְכו' וּפְעָמִים שְׁהוּא עוֹשֶׂה וְכו' וְהִנֵּה רַבִּי אֵיבּוֹ וְרַבָּנָן פְּלִיגִי לִידַע פִּירוּשׁ אֱלוֹ הַטְּעָמִים מֵאֵי נִהוּ וְר' אֵיבּוֹ אָמַר שְׁמוֹ הַגְּדוֹל וּבְהָא פְּלִיגִי דְר' אֵיבּוֹ סָבַר דְּמֵאֵי דְקָאֵמַר קְרָא כִּי לֹא יִטּוֹשׁ ד' אֶת עַמּוֹ וְנִחַלְתּוּ לֹא יַעֲזוּב פִּירוּשׁ עַמּוֹ וְנִחַלְתּוּ הוּא נְאָמַר עַל יִשְׂרָאֵל כִּי קְרוּיִים עַמּוֹ וְגַם קְרוּיִים נִחַלְתּוּ שְׁכֹן מְצִינוּ דְכְּתִיב כִּי חֶלֶק ד' עַמּוֹ יַעֲקֹב חֶבְלֵי נִחַלְתּוּ הָרִי שִׁישְׁרָאֵל קְרוּיִים נִחַלְתּוּ וְאִם פֶּן עַמּוֹ וְנִחַלְתּוּ דְקָאֵמַר עַל יִשְׂרָאֵל קָאֵמַר וְכְתוּב אַחַר או' כִּי לֹא יִטּוֹשׁ אֶת עַמּוֹ בְּעַבּוֹר שְׁמוֹ הַגְּדוֹל הָא כִּי צַד בְּזִמְן שִׁישְׁרָאֵל זְכָאִין וְצְדִיקִים וְרֵאוּיִים לִיקְרָא נִחַלְתּוּ אֵז בְּעַבּוֹר עַמּוֹ וְנִחַלְתּוּ וְעַל זֶה אָמַר הַפְּתוּב כִּי לֹא יִטּוֹשׁ ד' אֶת עַמּוֹ וְנִחַלְתּוּ לֹא יַעֲזוּב

ובכשאינן ישראל זכאין אז בעבור שמו הגדול ובזה משמע קרא דכי לא יטוש ד' את עמו בעבור שמו הגדול ודייק זה דבזה הפסוק לא קראם נחלתו.

ורבנו סברי דקרא דכי לא יטוש ד' את עמו ונחלתו לא יעזוב תרתי קאמר עמו הם ישראל ונחלתו היא ארץ ישראל כי שם היכל קדשו ובמקום משכן כבודו ועיני ד' בה מראשית השנה וגו' ובארץ ישראל עושה בשביל עמו ונחלתו פלומר בעבור שפתיים אלה הוא מרחם בשביל עמו וגם בשביל נחלתו שהיא ארץ ישראל ולפי זה דייק שפיר מה שעשה הפסוק שני גזרות מחולקות ומרונקות זמ"ז אחת לא יטוש נאחת לא יעזוב משמע דתרתי קאמר כי לא יטוש ד' את עמו היינו ישראל ונחלתו לא יעזוב היינו ארץ ישראל וכאשר ישראל הם בארץ ישראל עושה בשביל עמו ובשביל נחלתו וקרא דקאמר כי לא יטוש ד' את עמו בעבור שמו הגדול היינו פשהם בחוצה לארץ ולכן לא הונכרה נחלתו בזה הפסוק ועם זה יצא לנו פירוש לקרא דידן דדייק פרבי איבו שהפקודה היתה לפי שישראל חזרו בתשובה והיו אז זכאין ובשבילם פקד וז"ש כי פקד ד' את עמו נראה שהעם הוא העיקר ובשבילם פחד לא בשביל ארץ ישראל ובזה ידויק מלת להם דקאמר מיותר פלומר לתת להם בשבילם פלומר כי ראויים הם לתת להם לחם וזה למה שעשו תשובה והיו זכאין ולכן אמר בעל המאמר ומה שמעו פלומר מן הדברים ששמעו והם כי פקד ד' את עמו לתת להם לחם הדברים הללו עדים שמהרו כלים שמעו שהיו באים רוכלים ישראלים וספרו לה איה חזרו ישראל בתשובה והיו זכאין וריחם ד' עליהם אמנם אם היה שמבני מואב שמעו מנין היו יודע' הם אם חזרו בתשובה והיו זכאין אם לאו אלא לאו מהרוכלים שמעו.

ובפשט הכתוב אפשר לומר לפי פשוטו כי בשומעו כי פקד ד' במדות רחמיו את עמו שלא מצינו ולא שמענו שחזרו בתשובה עם בני ישראל ופקד אותם לתת להם לחם במחנה מבלי היותם ראויים לטובה כלל מיד שמה לדרך פעמיה ותשב משדי מואב אשר מדות הדין היתה מתום עליה שמה ותאמר אלכה ואשובה אל מקומי הראשון והנה הטוב שהוא אשר ייטיב ד' במדות טובו אל עמי ומולדתי גם לי גם להם והנה אף שאיני ראוי לטובה כי במקום שהוא מתנהג ד' ברחמים פשוטים וז"ש פקד ד' שמורה על רחמים וגם לתת לשון מתנת חנם: ואומרו ותקם היא וכלותי וגו' אפשר כי נשא לכן אונתנה שוב משדי מואב לשתי סיבות בסיבות מה שממנו ומה שאליו ועל סיבות מה שאליו אמר כי שמעו כי פקד ד' את עמו לתת להם לחם וכיון שנקודה עתה נכספה וגם פלטה נכשה אל עמה ומולדתה ואל אלהיה לשוב כי שמה תרגיש ותמצא לה מנוח בארץ מולדתה הארץ אשר חפץ בה המלך הקדוש ית' שמו והנה לאלהיה ועל סיבות מה שממנו אמר ותצא מן המקום פלומר מסיבות המקום אשר היתה שמה כי צרה גגון ואנחה מצאה לה במקום שהוא מעת בואה שמה מיד מת אישה ואחריו בניו ובקשה לברוח מן המקום הרע שהוא המוכן לפרענות וכו': ומ"ש כי שמעו בשדי מואב.

תרגום יונתן כי נאמר לה על פום מלאכא דה' ואפשר לומר לפי האומרים כי הרעבון הנה היה פולל בכל הארצות ולא נסע אלימלך מבית לחם אלא לברוח ממקום שהיו

מפירים ברוב עושרו אל מקום שלא יפירוהו כי אמר אלכה לו מן המקום הזה פן ישובו על פתחי כל העם מקצה לשאול אוכל לנפשם כי יודע כל שער עמי כי יש בידי יכולת לזון את כולם ובהיות כי גם היתה רעב בשדי מואב אז הבינה בדעתה כי פקד ד' את עמו ויהנה כי שמעה מל' הבנה כמו וישמע אברהם אל עפרון וזה כי ראתה שדי מואב בנאות דשא דשנים ורעננים אמרה מסתמא כי כן יהי בארץ ישראל ופרוח תפרח ותגל ערבה וא"כ אלכה ואשובה וזה שפתוב ותשב משדי מואב כי שמעה והבינה בשדות גנות ופרדסי אשר במואב המקו' אשר הית' שמה ראת' אותם ורעפון דשא וגיל גבעות תחגורנה ומהם שמע' והבינ' כי פקד ד' את עמו וגו': ואפשר לומר כי לפי שמעה בשדי מואב כי פקד ד' את עמו.

לזה שבה שאילו לא שמעה זה לא היתה שבה לפי שתמות ברעב ויתאכזרו עמה לפי שהיא ג"כ נתאכזה היא ובעלה בברחם מפני זלעפות רעב ולבלתי רחם על אבינו עמו ולכולא שבה עד אשר שמעה כי פקד ה' את עמו באופן לתת להם לחם ועם דרד זה אפשר גם כן לומר דמאי דקאמר להם על נעמי וכלותיה קאמר והכוננה כי פקד ד' את עמו באופן שיוכלו עמו לרחם עליהם ולתת להם לחם לאכול ואינו מן התימה דהנה לי' למנקט להן בנון לפי שכבר מצינו במקומות רבים שאומר בכנוי מם על הנקבות והעד ותלכנה שתיהם, עד בואנה בית לחם, אשר בנו שתיהם את בית ישראל, באמרם המלך אחשורוש וגומר: ובמה שאמרו רז"ל וימתו גם שניהם וגומר מתחלה ירדו מנכסיהם וזה דניק מלת גם שניהם אפשר עם זה לומר מ"ש ותשאר האשה משני ילדיה ומאישה כלומר שלא הרגישה ולא שמה לבה אל איבוד המזון כי ידעה שהכל הבל ואם נפשה דאבה הוא על שני ילדיה ועל אישה וז"ש משני ילדיה ומאישה לא מן המזון אח"כ מצאתי למורי זלה"ה שפירש כן.

ובביאור לרב אחרון כתוב לאמור ותשאר האשה וגומר. א"ר חנינא שירי שיריים.

וללמוד כי צרות אחרונת הזכירו צרות ראשונות לנעמי. וזה כי בחיי הבנים היתה מתנחמת בבניה ולא הית' זוכרת מיתת בעלה אף במות בניה אז נדמה לה ששלתן מתו כאחד בעלה ושני בניה וזה ע"ד שדרשו רז"ל בפסוק יוסף איננו ושמעון איננו וגומר אמר להם בתחלה פשה בניהם אצלי הנה דעתי מיושבת עלי ועכשיו דומה לי כאילו ששלתן לקחתם ביום א' עכ"ל וגם הרשב"א הלוי כתבו ועוד כתוב ובמדרש לקח טוב משני ילדיה ומאישה צרות אחרונות משכחות את הראשונות לפיכך הקדים ילדיה לאישה עכ"ל: עוד כתב הרב האחרון ותקם היא וכלותיה ללמוד שבעת נסיעת' מן העיר לא נודע שהיה הולכין מן המקום אלא היא לבד וכלותיה היו הולכות עמה בחזקת לוייה לא ללכת מארץ מולדתן ולכן אמרו ותקם היא וכלותיה ותשב כלומר לשוב אל ארץ מולדתה וההליכה שמה תקרא השבה וחזרה לנעמי שיצאה משם אף לכלותיה לא תקרא חזרה אלא הליכה: כי שמעה בשדי מואב וגומר סיפר הכתוב שהרגישה נעמי בעונש המתים שנענשו על ישיבת ח"ל ולא הרגישה כן עד מנת בניה כי מתו יחדי ופתאום כנז' ואז נתנה את לבה לשוב אחר שאין לה סיבה להתעפב והיא שמעה קודם לכן כי פקד ד'

וגו' וראוי היא לשוב אחרי הוסרה סיבות היציאה משם א"כ למד הפתוב שלא ברחק נעמי משדי מואב בכונה שלא תראה ברעה שקלוסי' ישאו לזרים כדרך הנשים המקנות רק ששמעה כי פקד ד' ואין לה טעם להתעכב בח"ל א"ל כיון לומר שאחרי שמעה כי פקד ד' חזרה למקומה כי לילא פן לא היתה חוזרות פן תוכרח לחזור על פתחי הנדיבים וראוי' ינקמו ממנה באומרים כי נמדד לה מדה כנגד מדה עכ"ל: והר"ר יוסף יחזקאל ז"ל כתב וזה לשונו אבל האשה שעד פה לא חטאה להיותה מוכרחת מהאנשי' ומשועבדת לאב ובנים לא מתה ונשארה עכ"ל והר"ר יהודה נתן פרובנצאל כתב ואצלי ותשאר מגזירי' שאר רוצה לומר קרוב כמו ודשנו את המזבח פירושו הוא הסרת הדשן עכ"ל: מורי זלה"ה כתב כפי דברי המתרגם ומיתו אף תרניהון מחלון וכליון בארעא מסאבתא יצא לנו מלת גם שמרפה בדרך אחרת והיא מיתה אחרת שהמת חוצה לארץ מת שתי מיתות וכדמשמע בפסיקתא על פשחור עכ"ל.

ומה שאמר בתקם היא וגו' ותשוב וגו' הפל לשון יחיד אפשר לדורשו לגנאי על פלומי' כי אז לא חמה בלב שלם לשוב אלא נעמי והיא לבדה גמרה בלבה לשוב כי פלומי' עדיין מספקא להו והיה הדבר אין ולא ורפניא בידיהו עד אח"כ שכל אחת מהם גמרה בלבה מה שגמרה פיתד תקוע' כל אחת לזרפה פנה זו לטובה וזו לרעה כמסופר לקמן אבל בתחלת המשבבי לקום ולשוב אל ארץ יהודה לא היתה אלא נעמי ולכן לא אמר אלא בתקם ותשוב לשון יחיד.

ואפשר לדורשו לשוב פלומיה כי בתחלת המחשבה קודם שיבוא הדבר לידי גמר ולמעשה פולם היו בלב אחד פאיש אחר וחשבו לשוב עמה ולהיותם שלשתם בלב א' אמר על שלשתם ותקם היא וכלותיה ותשוב כי שלשתן כחד חשיבות בעת המחשבה אבל כאשר בא הדבר לידי גמר ולידי מעשה כי גדול נסיון עשות הדבר בפועל ומעשה אז נתחלקו לבות הכלות לשתני' אחת הנה ואחת הנה וז"ש ותצא מן המקום אשר היתה שמה ושתי כלותיה עמה כי בעת שיצאה בפועל ובא לידי גמר אז ושתי פלומי' עמה כי עתה נתחלקו ונעשו שתיים מחולקות זו מזו אבל בפסוק הראשון דייק דלא קאמר היא ושתי פלומיה אבל עמה נעשו שתיים כי חלק לבה מעצת רות עד שלא היו שוות אלא בהליכה בדרך לפנים וזהו ותלכנה בדרך כי בזו שתייהן שוות כי ערפה היתה בושה להפנות עורף אל חמותה ולבה לא נכון עמה ומפני הבושה ותלכנה בדרך לשוב אל ארץ יהודה ונעמי פרוח בינתה הפירה בפני ערפה כי לא מלבה היתה הליכתה עמה והפירה פניה ענו בה ופניה לא היו לה עוד כי היא עצובות על פרידתה מעמה ומולדתה כי מבין ריסי עיני האדם נפר אם זר מעשיהו ואם בכל לבבו ובכל נפשו עובד עבודתו וע"כ בראות' כי שתיים הנה ואין לבבם שנה וזהו ותאמר נעמי לשתי כלותיה דייק מלת לשתי דקאמר פעם שנית והתחילה לדבר אותן ולדחותן מעליה להעביר מסנה הבוש' מעל פניה' ואם תדבר לערפה בלבד כי היא אשר פניה זועפים אמר תאמר כי לבה נכון עמה יותר מרות ויעלה עשן באפה על פי דחתה אותה לבדה ועל פן דברה לשתייהן יחד לכנה שוכנה

וגומר עד כי העביר מסנה הבושה על פניהם וערפה נשקה לחמותה ורות דבקה בה כדלקמן: ותצא מן המקום אשר היתה שמה וגומר.

למה שפבר כתבו לעיל בפסוק ותקם היא וכלותיה וגו' כי נעמי נסעה משם אם מצד מה שממנו והוא המקום אשר ממנו יוצאה ואם בסבת מה שאלי' והוא המקום אלי' הולכות ולפי שאלו השתי סבות צדקו יחדו לנעמי וכדאמרן לעי' אבל לשתי פלותי' שלא ראו מימיהן ארץ יהודה לא יחפצו בה ואין אצלן סבת מה שאלי' סבה כלל אין עוד להם אלא סבת מה שממנו כי גם עליה עבר כוס התרעלה במות בעליהן בחורי חמד במקו' ההוא ויבקשו להסתיר פנים ממנו ולא תשובנה לראות עוד עד עולם ע"כ אמר ושתי פלותי' עמה כסברתה וכשם שנעמי היתה מתאנה לשוב אל ארץ יהודה ומקומה הראשון מקום מנוחתה ומקו' משפן כבודה גם שתי פלותיה תלכנה בדרך כאילו היתה אצלן השבת הליכתן אל ארץ יהודה ואף גם שלא ראו ארץ יהודה מעולם כ"כ היתה תאונתן וחפצן אליה כאילו היתה מקום מולדתן עד כי יאמר גם עליהן שהולכתי לשוב אל מקום הראשון כי היתה חביבה א"י בעיניהן עד כי הליכתן הראשונה אליה היתה בעיניהן כאילו הן שבות אליה ולא הולכות בתחלה ואפשר עוד לפרשו עם הפסוק דלעיל דקאמר ותקם היא וכלותיה הגיד לנו כי לא קמה היא וכלותיה ושמו לדרך פעמייהן לשוב מיד אל ארץ יהודה אלא ותשב משדי מואב כי אלימלה כדי שלא ידעו העניים והאביונים איה מקומו נכנס חדר לפנים מחדר ושדה בתוך שדה שעל פו אומר שדי ביו"ד לשון רבים כי יבא בתוך שדות הרבה ועמה קמה היא וכלותיה ותשב מתוך אותם השדות ומשדה אל שדה לאט ולא מהרה ללכת דרך ארץ ישראל אל על פי פקד ה' את עמו ושניתן להם כפר לחם לשובע כי לא נפתחו ארובות השמים להריק עליה' לחם מן השמים אלא התחיל לפקוד אותם בגשמי רצון בעתם ובטללי ברכה ובהמשך הזמן יתן להם לחם וזהו לתת להם לחם דקאמר שעדיין לא ניתן אלא פקד לתת אחר זמן ועכשו בתחלה לא עשתה עוד אלא ותצא מן המקום אשר היתה שמה אותו השדה אשר היתה בו שהיה באמצע שדי מואב ושתי כלותיה עמה ותלכנה קו לקו זעיר שם הולכות ומתהלכות בדרך לאטם וזהו בדרך מיותר דקאמר להורות שהיו הולכות לאטם בדרך לשוב אחר זמן לארץ יהודה בזמן שניתן להם לחם: א"נ באומרם ותצא מן המקום הגיד לנו גודל תאונתה לשוב אל ארץ ישראל עד שלא המתין' שיינה ללכת בחברת אנשים מפני פחד הדרך אלא היא לבדה יצאת מן המקום אשר היתה שמה ואם תאמר ומה פחד יש באשה זקנה כדבריה שאתה כי זקנתי מהיות לאיש וממי תירא לזה אמר ושתי פלותיה עמה בחורות יפיפיות עמה בחברתה לא הי' להם חברה לשמרה מאורב בדרך אלא הזקנה בלבד פאיש מגן ולא היתה דרפם במקום ישוב אלא מקום ציה ושממה דרך לא עבר בה איש וזהו ותלכנה בדרך דרך מהלכי דרכים אשר הוא בחזקת ספנה וכל זה מרוב חשקם ומאונים לשוב אל ארץ יהודה מרוב חיבתן על הארץ הקדושה לא נכנס פחד בלבן כלל.

רז"ל אמרו שהיו הולכות יחפות בדרך יצא להם מתיבת בדרך מיותרת כי היתה די שיאמר ותלכנה לשוב אל ארץ יהודה מאי בדרך אלא להורו' שלא היתה דבר מפסיק בין פרסת

רגליהן לקרקע הדרך כי יחפזת ה'יו: א"נ אמרה נעמי לשתי כלותיה לאחד משת' סיבות אפשר שאין אתן רוצות להתפרד מעלי אם בעבור שלא התנהגתי עמכם כחמותה בכלה שנא עליהן אם גר זאב עם פכש פן תדור כלה בחמותה ודרך העולם הוא להיות בין שתיהן איבה ושנאה ומהרות ואנוכי הייתי לכן בחיי בעליכן לאם ואהבתי אתכם ולכן בחרתם שלא לעזוב אותי אם בעבור זה יותר טוב לכן ללכא אל בית אמכם כי היא אמכם האמיתות כי אף אם אני לכם כאם יותר באמת היא אמכם לכם לאם ממני וזהו שונבה אשה לבית אמה ואם מה שאין אתם רוצות להפרד ממני היא לסיבת אחרת וזה אשר הרביתם לעשות טובה עמי כל ימי חייכם ונראה בעיניכם כי אם תעזבו אותו יחידה וגלמודה אתן מפסידות ומאבדו' כל מה שעשיתן עד עתה לא תזכר ולא תפקד ולא תטלה על לב עוד כל הטובה אשר עשיתן עמדי עד עתה אחר שבשעת הצורך כי ראיתן אותי שכולה וגלמודה נפרדתם ממנו ותעזבו אותי וכדי שלא להפסיד החסד אשר התחסדת' עמדי במה שעבר באתם עמי אתה כאשר צר לי זאת לא זאת כי אעפ"י שלא תלכי עמי יע"ה ד' עמהם חסר כאשר עשיתן עם המתים במה שעבר ולא תפסידו שכר מה שעשיתן עד עתה אם לא תלכו אתם עמי עתה ואין אתם צריכות לעשות עוד: במדרש, ותצא מן המקום אשר היתה שמה.

ותצא וכי לא יצאת משם אלא היא והלא כמה גמלים יצאו כמה חמורים יצאו ואת אמרת ותצא ר' עזריה בשם רבי יהודה בר סימון גדול שבעיר הוא הודה הוא זיוה הוא הדרך והוא שבחה פנה משם פנה זיוה פנה הודה פנה שבחה וכן את מוצא ביעקב אבינו כשיצא מבאר שבע פנה זיוה פנה הדרך פנה שבחה תמן לא הנת אלא אותה הצדקת ביום הקא לא הנה יצחק תמן אלא א"ר עזריה בשם רבי עזריה בר סימון לא דומה זכות צדיק אחד לזכות שני צדיקים ע"כ ראוי לעורר ראשונה כי אחרי שכבר תפס בקרא ואמר ותצא מן המקום אשר היתה שמה תקף הי' לו לומר וכי לא יצאת משם אלא היא מאי מלת ותצא דקאמר עוד בנתיים.

ועוד מאי האי דקא מתמה והלא כמה חמורים וכמה גמלים יצאו כי מה יש בזה ואפילו שיצאו וכי תיסק אדעתין שהי' לו לפסוק ולכתוב יציאת החמורים והגמלים כאשר כ' יציאתה ועוד קשה כי רש"י ז"ל כתוב ענין המאמר הזה בבבאורו לרות זה לשונו ותצא מן המקום למה נאמר הרי כבר נאמר ותשב משדי מואב ומהכין תשוב אם לא תצא מן המקום שהיתה שם אלא מגיד שיציאת הצדיק מן המקום נפרת ועושה ריש פנה זיוה פנה הדרך פנה שבחה של עיר וכן ויצא יעקב מבאר שבע.

והנה בזה קשה לי שהרי בעל המאמר שדרש מפאן שיציאת הצדיק עושה ריש לא הרגיש קושית רש"י אלא הרגיש וכי לא יצאת משם אלא היא והלא כמה חמורים וכמה גמלים יצאו ולא דרש מנח שכבר נאמר ותשב משדי מואב כמו שאמר רש"י ז"ל ואין לו' דשני הכרתיים הן ומר אמר חדא ומר אמר חדא כי רש"י ז"ל אין לו לזו מדברי רז"ל הקדושים גם ראוי להבין למה חזר ואמר ואת אמרת ותצא דנראה מיותר והנה לו לקצר במוכז.

עוד ראוי לדעת מאי האי דקאמר ארבע חלוקות שמשמעותן ענין אחד ונראה כפל ענין
זיניה והודה הדרה ושבחה הפל דבר אחד ובחד מנייהו הנה סגי. עוד מאי מלת הוא
דקאמר בכל אחד ואחד דבהוא אחד הנה סגי ולימא הכי הוא זינה הודה והדרה ושבחה
עוד מה שאמר וכן את מוצא בייעקב אבינו ולמה עשה עיקר לדרוש הדרשה בנעמי שהם
דברי קבלה ואחר כך כמו בדרף טפל דרש ענין יעקב שכן אמר וכן את מוצא בייעקב
ולמא לא דרש בפסוק התורה ולימא אח"כ וכן את מוצא בנעמי עוד ראוי להבין מאי קא
מקשה תמן לא הוא אלא אותה הצדקת ברם רכא כו' כי מי לא ידע בתירץ שאינו דומה
זכות צדיק אחד לזכות שני צדיקים ודקארי לה מה קארי לה ואם נאמר שאף על פי כן
הקשה אם כן קשה לנו מה תירוץ לו המתירץ: הביאור אפשר לומר כי באומרו מלת
ותצא אחר שפבר תפס לשון הפתוב היא התחלת התמיהא פלומר ותצא תתירא למה לי
כי קרא תתירא הוא פיון שפבר כתב לעיל ותשב משדי מאב ואי אפשר לשוב אם לא
שתצא והוא ההכרח של רש"י ז"ל ואם כן מלת ותצא היא תתירא ואומרו כי לא יצאת
משם אלא היא והלא כמה גמלים וכו' פנונתו היא זאת פלומר ואף אם תרצה לתירץ דלאו
תתירא הוא דאצטריך להשמיענו גודל חשקה ותאנתה עם ארץ ישראל עד שלא המתינה
לצאת עם שיירה אלא היא לבדה יצאה עם שתי פלותיה וכל זה מהחשק והתאנה שהיה
לה לשוב אל ארץ יהודה זה אי אפשר שפנונת הפתוב היא זו לפי שאם לא היה אומר
הפתוב אלא ותצא היא ושתי כלותיה עמה ותלכנה בדרף לשוב אל ארץ יהודה הי' אפשר
לומר שפנונת הפתוב להודיענו שהיא יצאה יח דה מרוב החשק של ארץ ישראל אבל
באומרו מן המקו' אשר היתה שמה לא יצדק שפיון לומר ותצא יחידה מן המקום אשר
היתה שמה כי זה שקר כי מאותו המקום לא יצאה היא לבדה שהלא כמה גמלי' וכמה
חמרים יצאו אלה מפה ואלה מפה זה למזרח וזה למערב ואיך רצה להודיענו במלת ותצא
שהיא יצאה יחידה אם מ"ש הפתוב מן המקום אשר היתה שמה מנגד לכונה זו כי לא
יצדק זה עם זה וזה שחזר ואמר ואת אמרת ותצא פלומר אף אם תהנהפנונתו שייצאה
יחידה מבלי שיירה ולא לשלול שלא יצאו אחרים מן העיר עם כל זה אומרו ותצא עם
מ"ש מן המקום וגו' מחזי כשקרא וזה שתפס בעל המאמר בתחילת דבריו כל הפסוק
באומרו ותצא מן המקום אשר היתה שמה שאילו לא היה אומר אלא ותצא בלבד היה
אפשר לתירץ דלא קרא תתירא פדאמרו וזהו מ"ש וכי לא יצאה משם כי דניק מלת משם
רצה לומר כי על היותו מורה מקום על זה קשה דנדאי הוא גילוי שאין פנונת הפתוב
להודיענו שהיא יצאה יחידה מרוב חשקה ותאנתה ואם כן הדרא קושיא לדוכתין כי
ותצא הוא קרא תתירא פיון שפבר פתוב לעיל ותשב וכדפירש רש"י ז"ל פדאמרו ולכן
לא פתוב רש"י אלא ההכרח הזה שהוא האמיתי כי מה שאמר והלא כמה חמרים וכו'
אינו אלא דחוי לפירוש אחר שהיה אפשר לפרש כדי לתירץ מלת ותצא וכיון שנדחה
שוב אין לפרשו והדרא קושיא לדוכתין למה נאמר ותצא ותתירץ ואמר גדול שבועיר הוא
זינה והוא הודה וכו' נקט הני ארבעה לישגי אפשר דתרי מנייהו שכר רוחני ותרי אחרוני
שכר גשמי והתחיל מלמעלה למטה מן היותר חשוב והוא השכר העיקרי דמעומד לחיי
העולם הבא והוא שצדיקים יושבים ונהנים מזיו השכינה ובזמן שהצדיק בעיר המדרש

ומינישך את אנשי העיר בדרך אשר ילכו בה ובמעשים אשר יעשו נמצא שהוא מורה אותם לחיי העולם הבא להינות מזיו השכינה נמצא שהוא זינה שעל ידו זוכים זיו.

ועוד זוכים לשכר אחר רוחני שהוא ההוד וההוד נקרא ע"ד מה שאמר הכתוב ונתת מהודך עליו והיא ניקרית בפנים כי חכמת אדם תאיר פניו וכן מצינו ואמרו ז"ל מהיכן זכה משה לקרני ההוד הרי שלזוהר פניו קרא הוד ומאותו ההוד שבפניו היו יראים ישראל מגשת אליו וכמו שאמר הכתוב ויראו מגשת אליו ואו"ל בוא וראה כמה גדול פחה של עבירה שעד שלא פשטה ידיהם בעבירה מהו אומר ומראה כבוד ד' כאש אנקלת בראש החר לעיני בני ישראל ואינו יראין ולא מזרעזעים ומשעששו את העגל אף מקרני הודו של משה היו מרתיעים ומזרעזעים והשמיענו שבזמן שהצדיק בעיר על ידי מה שמדריכם ללמוד וללמד לשמור ולעשות זוכים על ידו להוד ויקר עד שיראו ויזרעזעו אומות העולם מגשת עליהם להרע להם כי יראו כל עמי הארץ כי שם ד' נקרא עליהם ויראו מהם וכל זה בסיבת הצדיק ולכן ראוי לומר עליו הוא הודנה.

אמר עוד הוא הדרך עתה ביאר השכר הגשמי והאחד הוא ההדר והדר הוא הזקנה פ"ד מה שאמר הכתוב והדרת פני זמן כי הזקנה הוא מהנדור וגם הפל מהדרים אותה ואמר שבזכות אותו הצדיק שבעיר בןולם יאריכו ימי וימותו בהידור של זקנה והנ' ח"ו לא ימותו אנשי שחורי ראש וזמן וזה כמה שיסיר ד' מהם כל חולי וכל מדוי מצר' הרעי בזכות אותו הצדיק ז"ל הוא הדרך.

אמר עוד הוא שבחה הוא שכר גשמי אחר והוא אחרון פחות מכולם וזה כי שבחה של עיר יאמר על שבח מזונותי שהיא משובחת בהם על דרך שאמרו רז"ל שבחה מינים נשפחה בהם ארן ישראל נראה דשבח העיר מתקרי עניני מזונותי בזמן שהצדיק בעיר הוא שבחה שבזכותו הקב"ה מברך בגשמי רצון ונתה אחריתה חיים ושבע ועליו יאמר כי הם צוה ד' את הברכה ברכות המזונות חיים עד העולם הוא ענין ההדר והזקנה וארבעת הפנים האלו זוכים אנשי העיר בזמן שהצדיק בעיר.

ואמרו מלת הוא בכל חדא וחדא ולא אמר הוא אחד לכולם להורו' כי כל טוב וטובה מאלו שזוכי בשבילו מעלה הקב"ה כאילו לא הקדים לתת טובה אחרת בשבילו אלא זו היא הראשונה וכאילו עתה הוא מתחיל ואומר הוא הודנה כי לעולם בראשונה הנה צריך לומר מלת הוא ולכן נקט הוא בכל חדא כאילו זו היא הראשונה ובזה כל טובה וטובה מאלו היא באה בריבוי מפלי צמצום כלל לפי שמעריבים אותה כאילו עדיין לא עשו שום טובה בשבילו אלא זו בלבד וכן ראוי שתהיה בריבוי עצום וכשהצדיק הולך משם פנה זינה בו הנה רפי חשיבות השכר פן הוא מהירות איבודו שלא יוכלו להשיגו ולכן נקט בראשונה פנה זינה כי הראשון שנאבד מהם הוא זינה שבנגל כמה שלא יהיו הגונים כבתחלה תיכף יאבדו שלא יזכו להיות כאותם שישבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה ואח"כ פנה הודנה כי סר צילם מעליהם ואח"כ פנה הדרך כי ח"ו בחטאם ימותו אנשים כי אין ערוך ממית אלא חטא ממית ואח"כ ויהי רעב בארץ ומינסרם ברעב ובצמא ובחוסר כל באופן שפנה שבחה.

אמר עוד תמן לא הנת אלא אותה הצדקת ברם הכא הא הנה יצחק תמן אלא א"ר עזריה וכו' הנה המקשה בנדאי שידע שאינה דומה זכות צדיק אחד לזכות שני צדיקים אבל חשב שההפך שביניהם הוא בכפלים לכד במשל שאם פשיהיו שני צדיקים בעירייהנה במשל מאה אוקייות של זיו והוד והדר כאשר יצא הצדיק הא' ישאירו חמשים ולכן הקשה דבשלמא תמן במואב לא הנית אלא היא ויצדק באומרו שבצאתה משם פנה זיוה ופנה הדרה לפי שנשארה העיר כארץ מאפילה ותחשוף הארץ ברם הכא לא הנת יצחק תמן והפנונה שפיון שהיה יצחק תמן לא יצדק אומרו פנה זיוה פנה הודה וכו' כי נראה שכל זיוה וכל הודה פנה וזה אינו שאם פנה לא פנה אלא חצי זיוה וחצי הודה וחצי הדרה כי החצי האחר נשאר פיון שעדיין נשאר יצחק שם ולא שייך למימר פנה זיוה פנה הודה פנה הדרה וכו': ותירץ אלא א"ר עזריה לא דומה זכות צדיק אחד לזכות שני צדיקים הפנונה אין הדבר כמו שחשבת שהיית מדמה הזכיות שחשבת שהיו שוים שאם פשיש צדיק אחד יש בעיר שיעור חמשים שיעורים של זיו והוד והדר פשיהיו שנים יהיו מאה שיעורין של זיו והוד והדר וינכפל הדבר בשנה פיון שבשביל צדיק א' יש חמשים שיעורים של זיו וכו' שבביל שני צדיקים יהיו מאה שאם היה הדבר כן האמת אתה דלא שייך לומר פנה זיוה וכו' כי עדיין נשאר חלקו של זיו של הצדיק האחר ולא פנה אלא חצי זיוה כדאמרן אבל הדבר הוא עולה כמו שאמרו בלע"ז אלגאליארי"ן שאם פשיש צדיק אחד בעיר יש במשל נ' שיעורים של זיו כאשר יהיו שני צדיקי' לא יהי' שנה זכות שניהם אל האחת ונה במה שינכפל הזיו למאה שיעורים אין הדבר כן אבל יעלה במדרגה גדולה לאלף אלפי שיעורים של זיו והוד והדר וכן היה בבאר שבע פשיהיו שני הצדיקים שם פי היה הזיו וההוד בערך אלגאל"י ועתה כאשר יצאו יעקב מבאר שבע לא נשאר אלא צדיק א' וכל אותה מעלת הזיו שעלת' אלגאליאר"ן פנה והלך לה ולא נשאר אלא הני' שיעורין של זיו באופן שכפי שיעור הזיו וההוד שפנה וחלף והלך לה יצדק לומר על העיר פנה זיוה כאילו כל זיוה הלך פי מה שנשאר אינו נערך לכלום כפי ערך מה שהי' לה עד עתה וצדקת באומרו פנה זיוה וכו' ולפי דבנדון דידן הדרשה היא פשוטה משום דלא הנת אלא היא אמנם בייעקב אינו ברור כ"כ משום דהא הנה שם יצחק לכן נקט לה לדרשא בנעמי ואח"כ הודיענו וכן בייעקב אף אם אינו ברור כ"כ וחילקו אינו דומה זכות צדיק אחד לזכות שני צדיקים וכו' וכיון דבנעמי הדרשא היא מוכרחת מחמת עצמה זה יהי' קצת הכרח שגם בייעקב אזלינו לה לשיטה זו ודרשינו ליה הכי אח"כ מצאתי בבראשית רבה דדריש ר' עזרי' בעצמו הדרשה בויצא יעקב ואח"כ אמר ודכונתה ומצא מן המקום אשר היתה שמה דייק דלא קאמר וכן כדקאמר הכא במדרש רות בראית יעקב לפי שראית נעמי היא פשוטה ואדרבא היא הכרח שגם בייעקב דרשינו לה הכי ולזה אמר לישנא דדכונותי' כלומר אל יקשה בעיניך מה שדרשתי בויצא יעקב דדכונותיה מצינו בנעמי ושם אין לפקפק בדבר וכן תמצא בבראשית רבה פשמביא דרשת ויצא יעקב דריש לה ר' עזריה בשם רבי סימון וכשמביא דכונתה ומצא מן המקום אשר היתה שמה דריש לה ר' עזריה בשם רבי סימון וגם בשם רבי חנן בשם רבי שמואל בר רב יצחק בזמן שהצדיק בעיר וכו' ואח"כ כאשר מקשה ניחא תמן דלא הנת אלא היא

בָּרַם הֵכָא וְכוּ' תִּירֵץ ר' עֲזַרְיָא בְּשֵׁם ר' סִימוֹן נִרְאָה דר' עֲזַרְיָה דְּוּוּקָא דְּדַרְרִישׁ לֵהּ הֵכִי בְּוִיצָא יַעֲקֹב נְמִי הוֹצֵרֵךְ לְתִירֵץ אִינוּ דוֹמָה וְכוּ' אָבֵל ר' חֲנִן אֶפְשָׁר דְּלָא דְרִישׁ לֵהּ אֵלָא בְּנַעְמִי לְבַד מִשְׁנֵה דְּלָא הֵנָּה תַּמָּן אֵלָא הִיא וְלָכֵן דְּיִיק שְׁפִיר דְּבִבְרָאשִׁית רַבָּה כְּאֶשֶׁר מִבִּיא רְאִיָּית נַעְמִי נִקֹּט לֵהּ בְּלִישְׁנָא דְּדַכְוֹנְתָהּ וּבְרוּת כְּאֶשֶׁר מִבִּיא רְאִיָּית יַעֲקֹב אָמַר וְכוּ' בְּיַעֲקֹב, וְאֶפְשָׁר לְדִיִּיק בְּפִשְׁט הַפְּתוּב אֹמְרוּ אֲשֶׁר הֵיִתָּה שְׁמָה עַל דְּרֵךְ דְּרִשְׁתָּ חַז"ל שְׁהוֹדִיעֵנוּ גְּוַדְל הַרְוִשָׁם שְׁעָשְׂתָה יְצִיאָתָה בְּעִיר שְׁנִשְׁאָר' כְּאֶרְץ מֵאֶפֶל' וְזֶה שְׁאָמַר וְתַצֵּא כְּלוֹמַר יְצֵאת זִיו מִן הַמְּקוֹם אֲשֶׁר הֵיִתָּה שְׁמָה וְאֹמְרוּ מִן הַמְּקוֹם אֲשֶׁר הֵיִתָּה שְׁמָה כְּלוֹמַר מִן הַמְּקוֹם אֲשֶׁר הִיא לְבַדָּה הֵיִתָּה שְׁמָה דְּלָא הֵנָּה תַּמָּן אֵלָא הִיא וּבִבְרָאשִׁית חֲשָׁכָה הָאֶרֶץ לֹא כֵן בְּיַעֲקֹב שְׁגַם אִם פְּנֵה זִינָה מִשּׁוּם שְׁאִינוּ דוֹמָה זְכוּת צְדִיק אֶחָד וְגוֹמַר עִם כָּל זֶה הָא מִיָּהָא נִשְׁאָר בְּעִיר זִיו יִצְחָק אֲמַנְמֵם הֵכָא וְתַצֵּא מִן הַמְּקוֹם אֲשֶׁר הֵיִתָּה שְׁמָה הִיא לְבַדָּה הֵיִתָּה שְׁמָה, וְגַם אִם בְּשִׁמִּי כְּלוּתִיָּה אֶפְשָׁר שֶׁהִי לֵהֶם שׁוּם זִיו אוֹ הֵדָּר פִּי בְּהַכְרַח לְמַדּוּ אִיזָה דְּבָר טוֹב מִנַּעְמִי וּלְפַחֹת רוּחַ סוֹפָה יוֹכִיחַ עַל תַּחֲוִלְתָּהּ שְׁהִיו לֵהּ מַעֲשִׂים טוֹבִים אֶפְלוּ אִילוּ לֹא נִשְׁאָרָה שֵׁם אֵלָא וְשִׁמִּי כְּנֹתִי עֲמָה בְּאֶרְץ שְׁנִשְׁאָרָה הָעִיר מִבְּלִי זִיו כָּלֵל עָנָן וְעַרְפֵּל סְבִיבוּתִיָּה וְגַם אֶפְשָׁר לְדִיִּיק מֵלֵת הֵיִתָּה פִּי נִקְטִינוּ וְהִיָּה לְשׁוֹן שְׁמָתָה וְהִי לְשׁוֹן צַעַר כְּמֵאֲמָרָם חַז"ל וְעַם זֶה נֹאמַר שְׁבַמְקוֹם וְהִיָּה לְזָכַר יֹאמַר הֵיִתָּה לְנִקְבָה וְהַפֵּל לְשׁוֹן שְׁמָתָה וְשָׁבַח וְלָכֵן אָמַר אֲשֶׁר הֵיִתָּה שְׁמָה פִּי הִיא הֵיִתָּה שְׁמָתָה הָעִיר כְּלוּלָה וּבִיּוֹשְׁבָהּ שְׁמָהּ הָעִיר הֵיִתָּה צְהֵלָה וְשְׁמָתָה פִּי הִיא הֵיִתָּה זִינָה וְהַדְרָה וְעַתָּה נִשְׁאָרָה הָעִיר דְּוָה וְנִגְאָנְתָה: וּבַמְדַרְשׁ, וְתַלְכְּנָה בְּדֵרֵךְ לְשׁוּב אֶל אֶרֶץ יִהוּדָה אָמַר ר' יוֹחָנָן עֲבְרוּ עַל שׁוּרוֹת הַדִּין וְהִלְכוּ בְּיוֹם טוֹב ע"כ.

וְרֵאוּי לְדַעַת מְנָא לֵהּ לרז"ל לְחַשְׁוֹד אוֹתָם שְׁעַבְרוּ עַל שׁוּרוֹת הַדִּין וְהִלְכוּ בְּיוֹם טוֹב וְאֶפְשָׁר לֹאמַר פִּי קָרָא וְתִירָא קָא דְרִישׁ דְּהֵנָּה סְגִי דְלִימָא הֵכִי וְתַצֵּא מִן הַמְּקוֹם אֲשֶׁר הֵיִתָּה שְׁמָה וְשִׁמִּי כְּלוּתִיָּה עֲמָה לְשׁוּב אֶל אֶרֶץ יִהוּדָה וְאֵנָּה יְדַעְנָא דְּבִשׁוּבָם הִיוּ הוֹלְכוֹת בְּדֵרֵךְ דָּאִי אֶפְשָׁר בְּלָאוּ הֵכִי לָכֵן הוֹדִיעֵנוּ שְׁפִוּוֹנָתָהּ הַפְּתוּב שְׁהוֹזְפִיר הַלִּיכוֹת הַדְרָךְ לְהַשְׁמִיעֵנוּ שְׁאִם הִיוֹת שְׁהִלִּכְתֶּם בְּדֵרֵךְ הֵיִתָּה: נִמְנַעַת עַל פִּי שׁוּרוֹת הַדִּין וְרֵאוּי שְׁלֵא לְלַכְתָּ וְעַם כָּל זֶה הִנֵּה וְתַלְכְּנָה בְּדֵרֵךְ וְאִין זֶה אֵלָא שְׁנֵאָמַר שְׁהִלְכוּ בְּיוֹם טוֹב דְּבִשְׁרֵת שְׁהוּא חֲמוּר כְּלוּלִי הֵאִי לֹא חֲשִׁידִי וּבְיוֹם טוֹב הִלְכוּ שְׁהוּא קַל וְקִילָא לֵהּ מִלְּתָא וּמִתּוֹךְ גְּנוּתָן לְמַדְנֵן שְׁבַחָן פִּי בְּאוֹת נִפְשָׁן לְשׁוּב אֶל אֶרֶץ יִהוּדָה נִקַּל בְּעִינֵיהֶן הַהִלִּיכָה בְּיוֹם טוֹב וְזֶה שְׁפִינִים הַפְּתוּב לְשׁוּב אֶל אֶרֶץ וְגוֹמַר: וְעוֹד בַּמְדַרְשׁ ד"א וְתַלְכְּנָה בְּדֵרֵךְ מְלַמֵּד שְׁהוֹלְכוֹת יַחְפּוֹת וְגוֹפֵן נוֹגְעוּ' בְּאֶרֶץ, וְכַתֵּב הַרְשָׁב"א הַלּוּי חַז"ל זֶה הַדְּבָר אֶפְשָׁר שְׁיִדְרֵשׁ פִּי תַפְּל נִפְשָׁן לְאֶרֶץ הַקְּדוֹנָשָׁה וּבְאוּ יַחְפּוֹת לְהוֹרוֹת עוֹנָצִים הַתְּשׁוּקָה וְאֲשֶׁר יִרְאָה יוֹתֵר אֲמִיתִי פִּי הַדְּלוּת וְהַשְׁפָּלוּת גְּרַם זֶה וְלָכֵן וְתַלְכְּנָה בְּדֵרֵךְ יַחְפּוֹת וְגוֹפֵן רְצָה לֹאמַר רַגְלֵיהֶן נוֹגְעוֹת בְּאֶרֶץ וְגַם שְׁבַח הוּא לֵהֶן בְּיוֹתֵר כְּהִיוֹתָן לְפָנִים רַפּוֹת וְעַנְוּוֹת אֲשָׁא לֹא נִסְתָּה כִּפּוּ רַגְלֵיהֶן הִצַּג עַל הָאֶרֶץ מִהַתְּעַנְּג וּמִרוּךְ וְעַתָּה כְּהִיוֹם בְּסִיבּוֹת חֲיָבוֹת א"י הַתְּלַכְּנָת יַחְפּוֹת וְתַתְּנַגְפְּנָה רַגְלֵיהֶן בְּאֶבְנִים וְרַגְבֵי הַסְּלַעִים לְבוֹא לְשֵׁם ד' ע"כ.

והנה הוא ז"ל העיד כי הדרה האמיתי היא האחרון והדבר פשוט אבל ראוי לדקדק בדברי המאמר למה כפל ואמר שהולכות יחפות וגופן נוגעות בארץ כי באומרו שהיו הולכות יחפות בנדאי שהיה גופן נוגעת בארץ אבל אפשר שאלו אמר יחפות בלבד הנה סליק אדעתין שהיו יחפות לגמרי מבלי מנעל וסנדל כלל לכן אמר שלא הענינו כן לפי שהן היו צנועות בתכלית הצניעות וכבר נקטינו דטפח באשה ערוה ובפרט במקו' שדרפו להיות מכוסה לכן הודיענו פירוש יחפות שלא היו יחפות לגמרי אבל היו לובשות מנעלים בלויים כל כך עד שלא נשאר מהמנעל כי אם הפיסוי העליון שהוא מכסה את רגליה אמנם כפות רגליהן היו נוגעות בארץ כי היו בלויים ומרוב עניות' אין לאל ידם לתקנם והיה גופן נוגע בארץ דהיינו כפות רגליהן וזה אמרם ז"ל יחפות וגופן נוגעות בארץ באופן שהיו הולכות בצניעות גדול אין רואה מבשרם עד מדרה כף רגל ומה שדרשו ז"ל דרשא זו הוא מקרא יתירא דותלכנה בדרה דאל"כ מה בא ללמדנו וזה דייק במ"ש בתחל' דבריו מלמד וכו' פלומר דאי לא תימא הכי מה בא ללמדנו, ובמדרש ותלכנה בדרה עוסקות בהלכות גרים ע"כ.

וכתב ההשב"א הלוי אפשר שדרשו כן כדרכה הליכות עולם לו אל תקרי הליכות אלא הלכות כדאימא במדרש וכן ענין ותלכנה בדרה ענין הלכות. אמנם במדרש לקח טוב מצאתי ותלכנה בדרה עוסקות בהלכות לשוב אל ארץ יהודה לשוב בדת היהודי' ע"כ.

א"כ מתקבת לשוב אל ארץ יהודה דרשוהו ואומרו בדת יהודים נראה שדרש תיבות ארץ כמו שדרשוהו רז"ל בב"ר פל"ז מן הארץ הרי היא יצא אשור מן העצה הרי היא יצא אשור כיון שראה אותם באים לחלוק על הקב"ה פנה מארצו ע"כ הנה שתיקבת ארץ ענינה עצה ודברי התורה פולה עצות מרחוק להשפיל להיטיב לאדם עכ"ל: ואני אומר דנדאי דמדרש רות וקח טוב טוב לא פליגו אלא שבמדרש רות קוצר ובכתן' יש שני הכרחיות לדרשא זו הא' אומר ותלכנה בדרה מיותר והי' סגי דלימא הכי ותצא וגו' ושתי פלותי' עמה לשוב אל ארץ יהודה כי בנדאי אי אפשר לשוב אם לא שילכו בדרה ומה גם שאם הנה רוצה להזכיר ההליכה לימא ותלכנה לשוב אל ארץ וגו' מלת בדרה למה לי ועוד הכרח שני מה שאמר לשוב אל ארץ יהודה דלא ה"ל למימר אלא לשוב אל בית לחם לפי שעיקר שם העיר הנה ב"ל והכינוי שלה הוא יהודה כש"א לעיל וילך איש מב"ל יהודה ואם כן למה דילג השם העיקרי ונקט הכינוי הטפל והנה מצינו דלקמן כשהזכיר ביאתו נקט והמה באו ב"ל בתחלת קציר שעורים ולא אמר והמה באו ארץ יהודה כדאמר הקא ואם כן למה לא נקט הקא לשוב אל בית לחם, והנה במדרש רות לא הביא אלא ההכרח הא' וקוצר ובמדרש לקח טוב נקט השתי הכרחיות בפירוש והפנונה כי דרש יאמר במקומות רבים על דרכי התורה והמצוות כמו שאמר הכתוב והודעת להם את הדרה ילכו בה ועתה אלו היו הולכות ומתעסקות בדרה אשר אותו הדרה לשוב של ארץ יהודה פלומר לשוב בדת היהודים דהיינו הדרה אשר ילכו בה והמצוות וההלכה של הגרים השבים מגיומן לגירות ועתה מ"ש הכתוב לשוב אל ארץ יהודה איו הפנונה על כינוי המקום אלא הפנונה אל ארץ אשר נוהגים דת יהודי' וזו היא פנונת מלת יהודה

דקאָמער ע"ד מ"ש הפתוב איש יהודי הנה בשושן הבירה דלאו משבט יהודה ממש דאיש מיני הנה ומבנימין קא אטי אלא פי' יהודי דקאָמער הפנונה גברא חסידא וכמו שתרגם המתרגם וכן מצינו שאמרו ז"ל שכל מי שפופר בע"ז נקרא יהודי וכן נאמר בפנונה מישאל ועזריה שנאמר עליהם אית גוברין יהודאין והטעם למה כל הכופר בע"ז נקרא יהודי מפני שבביתאורי למגלת אסתר ודרשוהו משם כן מה שאמר בכאן לשוב אל ארץ יהודה הסיבה אל ארץ שכלם יהודי' ונוהגי' דת יהודית ולפי שאלו הנשי' היו באים עתה להתגייר ולשוב אל דת יהודית ולכפור בע"ז על כן אמר לשוב אל ארץ יהודה פדאמרו: עוד כתב הרשב"א הלוי ז"ל.

אפשר לדרוש אומרו אל ארץ יהוד' כי קיימו בעצמן דברי חכמים וחיזוהם במסכת יראת חטא פ"ג תן שכר לפסיעותיה וכן אלה על כל מסע ומסע היו אומרות לשוב אל ארץ יהודה פרי לתת שכר לפסיעותיהן כאמור עכ"ל, ולי אפשר לומר לפי דרך זה בהיות כי נשים לבדן יצאו ואף לא הנה להם איש להראותם הדרך ילכו בה עד שהיו צריכו' לשאול אל כל מהלכי דרכים אשר תמצאן איזו הוא הדרך לשוב אל ארץ יהוד' וז"ש ותלכנה בדרך לשוב אל ארץ יהודה פי בכל הדרך שאלו והיו דבריהם לשוב אל ארץ יהודה באיזה דרך הולכים.

עוד כתב הרשב"א הלוי ז"ל, זה לשונו ועוד לשוב אל ארץ ישוד' פי מטבע האדם להשתוקק אל ארץ מולדתו אמם פי ההליכה הזו כולה לשמים ואין בה חלק נכרי ונר ולא לבוא לבית לחם עיר מולדת נעמי היתה הפנונה רק לשוב אל ארץ יהודה באיזה עיר שיהיה.

האמנם אחרי רואי המציאות עד בואנה בית לחם נראה שמגמת פניהם המקום ההוא ואם כן אומרו לשוב אל ארץ יהוד' רצה לומר לבית לחם וגם זה אדרוש לשבח פי מטבע בני האדם אשר ירדו מנכסיהם ללכת ולהרחיק גדוד למקום שאין מפירים אורם פי כסת' מה פני' בראת' אנשים אשר מאסו אנותם לשית כלבי צאנם עולים מעלה מעלה אמנם האיש הירא את דבר ד' יעמוד במקומו ופניו משתנים בראותי בני נבל גם בני בלי שם עולים למעלה והוא יורד מטה להיות זה לו כנפר נפשו וכן עשתה הצדקת נעמי באות נפשה באה וחסרה למקומה ללמד דעת את העם פי צדיק ד' בכל דרכיו וכמו שהצדיקה עלי' את הדין נגד השמש שאומרה וד' ענה פי ורצתה להתפלם ולהתבייש שמה במקום אשר חטאה למען תהיה לה כפרה גמורה והוא ענין אמיתי ונפלא ער מאוד עכ"ל: ובביתאורי לרב אחרון זה לשונו בא להודיע מה שהזכרתי כי בצאתם מן המקום לא נתפרסם שהיתה הולכות אלא נעמי בלבד וז"ש ותצא מן המקום היא לבדה אף פלוחיה היו הולכות עמה בחזקת לניה ולכן לא אמרה נטמי להו דבר בצאתן מן המקום ותלכנה בדרך וגו' פירונו לומר שנעמי לא דברה לכלותיה כל עוד שלא הגיעו לפרשת דרכים אשר מנהג המלוים לשוב משם בחשבה שפלוחיה היו יוצאות ללוותה אף כשהלכה בדרך לשוב אל ארץ.

יהודה פלומר שהגיעו לפרשת דרכים ללכת אל ארץ יהודה וכלותיה עוד הולכות עמה אז אמרה להן לשוב: או אפשר לומר שעד צאתן אל אם הדרך לא תקנו פלוחיה עצמן

ומלבבושיהוּן כְּדָרָךְ כָּל הוֹלְכֵי דָרְךְ וְלִזְהָ לֹא הִרְגִישָׁה נְעָמִי שֶׁהִיוּ רוּצוֹת לְשׁוּב עִמָּה אִךְ אַחֲרֵי הַגִּיעוּן אֶל אִם הַדָּרָךְ הִיוּ תִקְנֵי עֲצָמָן הַהוֹלְכֵי דָרְךְ וְהִיגִינוּ דְקָאָמַר וּמִלְכַנְהָ בְּדָרְךְ לְשׁוּב אֶל וְגוֹמֵר וְהוֹרוּ בְּדַעְתָּן שֶׁפִּנְנָתָן הִיטָה לְשׁוּב עִמָּה אִזּוּ הַשִּׁיבָה אֲמָרִיהָ לָהֶן: וּתֹאמַר נְעָמִי וְגו' לְפִירוּשׁ הָאֶחָד שֶׁפִּנְנָתִי הַשִּׁיבָה נְעָמִי וְאָמְרָה לְשִׁתִּי כִלְוִתִּיהָ לְכַנְהָ שׁוֹבְנָה כְּלוֹמֵר עַד כָּאֵן תַּחֲוִים הַמְלוּיִם מִכָּאֵן וְאֵלֶּךְ שׁוֹבְנָה בְּנוֹתִי וְהִתְחִילִם לְפָרֵד אוֹתָן כִּמְנַהֵג הַנְּפֹטֵר מִחֲבֵרוֹ וְאָמְרָה יַעֲשֶׂה ה' עִמָּכֶם חֶסֶד וְגוֹמֵר וּלְפִירוּשׁ הַשְּׁנִי אָמְרָה לָהֶן בְּנוֹתִי עַד כָּאֵן חֲשַׁבְתִּי שֶׁפִּנְוִנְתִּכֶן הִיטָה לְלַקֵּת עִמִּי רוּאָה אֲנִי כִי זֶה הוּא מִצַּד בְּשִׁתְּכֶן לְעֻזְבִּנִי וְלֹא תִרְצוּ אוֹתָן לְהִתְחִיל הָעֻזְבָּה לְכֹן הִרְיִנִי מִתְחִלַּת כְּדִבְרֵי הָעֻזְבָּה וְאוֹמְרָת לְכַנְהָ שׁוֹבְנָה בְּנוֹתִי וְחֹן חֹן לְכֹן עַל אֶהֱבִיבֶנָּה עוֹד כְּתֹב זֶה לְשׁוֹנוֹ וּמוֹרֵי פִירֵשׁ כִי אוֹמְרוּ אִשָּׁה לְבֵית אִשָּׁה לְהִיּוֹת שֶׁהִבְחִירוֹת הָאֵלֶּה נִשְׂאוּ לְאֲנָשִׁים אֲשֶׁר לֹא מַעֲמֵם הִיוּ וְעַל כָּל פָּנִים הִיָּה זֶה שְׁלֹא בְּרִצּוֹן אֲבִיהֶם עַל הַמְּוִחֵלֵט רַק בְּרִצּוֹן אַחֻוּתָהּ אוֹ בְּרִצּוֹנָם מִצַּד חֲשֶׁק אוֹ דְבָר אַחֵר וְהָאֵב אֲמָרִי וְחִזְק הַלֵּב מְרַחֵם בֶּן חֲלָצִיו הַמּוֹרֵד בּוֹ וְהַנְּשִׂיִם רַחֲמָנִיוֹת לְמִרְחַמִּיהֶן כְּדִין וְשְׁלֹא כְּדִין וְלְכֹן אָמְרָה נְעָמִי אִם פִּנְוִנְתְּכֶם לְשׁוּב עִמִּי לִירֵאָחֵכֶן מִשׁוּם בֵּית אֲבִיכֶם כִי לֹא יִקְבֹּל אֶתְכֶם הַנְּנִי מִיַּעֲצוֹת אֶתְכֶם שֶׁתְּשׁוּבְנָה אִשָּׁה בֵּית אִמָּה וְהָאֵם תִּרְחַם עֲלֵיכֶן וְאִם שִׁתִּיהֶן הִיוּ בְּנוֹת עֲגֻלוֹן כְּדִבְרֵי חַז"ל צָרִיךְ לֹמֵר, כִּי נָשִׁים רַבּוֹת הִיָּה לוֹ כִי מְלֹךְ הוּא וְכָל אִשָּׁה עוֹמֶדֶת בְּהִיכֹל מַלְכוּת לְבַדָּה כִּמְנַהֵג נָשִׁי מְלֹךְ יַעֲשֶׂה ד' עִמָּכֶן חֶסֶד וְגו' כְּלוֹמֵר יִיטִיב ד' עִמָּכֶם טוֹבָה בְּשׁוֹפֵעַ בְּדָרְךְ חֶסֶד כְּלוֹמֵר יוֹתֵר מִדָּאִי כְּאֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם עִם הַמַּתִּים וְעַמְדִי כְּלוֹמֵר כָּל מָה שִׁיּוֹסִיף וְיִתֵּן הַקַּב"ה בְּדָרְךְ חֶסֶד הַכֹּל כְּדָאִי לְכֹן וְאִינוּ מִיּוֹתֵר רַק כֹּן עֲשִׂיתָן אִתָּם עִם הַמַּתִּים טוֹב יוֹתֵר מִדָּאִי וְהִרְאוּ וְעַמְדִי אַחֲרֵי מוֹת אֲנָשִׁיכֶן וְלְכֹן גַּם שְׁאֲנִי אוֹמְרָת שִׁיעֲשֵׂה ה' עִמָּכֶן חֶסֶד בְּאֵמֶת כִּי אִין דְּבָר מִיּוֹתֵר כִּי כָּל מָה שִׁיּוֹסִיף וְיִתֵּן הַכֹּל כְּדָאִי לְכֹן כִּפִּי פִּעֻלְתְּכֶן הַטוֹבָה עַכ"ל: וּמוֹרֵי זֶה ה' כְּתוּב וּתֹאמַר נְעָמִי לְשִׁתִּי כִלְוִתִּיהָ וְגו' אָמְרָה לָהֶן אֲפִילוֹ שִׁתְּהִיָּה פִּרִידְתְּכֶן מִמֶּנּוּ בְּאוֹפֵן שֶׁתִּקְרָא הַלִּיכָה וְהוּא שֶׁתִּלְכוּ לְמָקוֹם שֶׁמְעוֹלָם לֹא הִיִּיתָן בּוֹ רְאוּי לְכֹן לְלַקֵּת וְלִהְפָּרִיד מִמֶּנּוּ כִי אִין לְכֶם בְּחֻבְרָתִי שׁוּם תּוֹעֵלַת כָּל שֶׁכֵּן לְשׁוּב כָּל אַחַת לְבֵית אִמָּה שֶׁהוּא נָקֵל לְכֶם וְאִם הַפְּוִנָּה לְעֲשׂוֹת עִמִּי גְמִילַת חֶסֶד וְהוּא שְׁלֹא לְהַנִּיחֵנִי יַחֲדָה וְגַלְמוּדָה אוֹ לְפַחוֹת לְלוֹתִי תִסְפִּיק מָה שֶׁעֲשִׂיתָן עִם הַמַּתִּים וְעַמְדִי כִי בְּלִי זֶה יִסְפִּיק לְכֶם שִׁישׁ בּוֹ כְּדִי שִׁיתָן ה' לְכֶם וְגוֹמֵר וְטַעַם יַעֲשֵׂה דְכְּתוּב מְלֵא בְה"א וְקִרְיָנִין יַעֲשֶׂה חֶסֶר אֲפֹשֶׁר דְּמִשׁוּם דְּהַחֶסֶד הַנְּזָכֵר בְּפִסּוּק הוּא גְּוִפְנֵי בְּעוֹלָם הַזֶּה הוֹרָה הַפִּסּוּק שֶׁהִיטָה כְּוִנַּת נְעָמִי שֶׁהִיטָה חֶסֶד חֶסֶד וְטַפֵּל אָמַר כֹּן כִּי הָעֵינָקָר יִהְיֶה קִנְיִם לְעוֹה"כ.

וְאוֹמְרוּ עִמָּכֶם וְעֲשִׂיתָ בְּמ"ם וְהָיָה רְאוּי לְהִיּוֹת בְּנוֹן כִּי נִקְבּוֹת הִנֵּה אֲפֹשֶׁר לְפִי שֶׁהִנֵּה בְּחֵרוֹ בְּדַרְכֵיהֶם לְעֲשׂוֹת כִּמְעֲשֵׂה גְבֵר לְהַשְׁפִּיעַ לְאַחֲרִים לְזוֹן וּלְפָרְנִס לְנְעָמִי וְגַם לְנוֹתֵר הַכְּתוּבָה כְּאֵלוֹ לֹא הִיוּ נִקְבּוֹת אֲשֶׁר לָהֶן מִשְׁפֵּט הַכְּתוּבָה וְלְכֹן אָמַר כְּאֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם בְּמָם שֶׁהוּא סִימָן זְכָרוֹן וְגַם בְּתַפְלָה עֲלֵיהֶם אָמְרָה יַעֲשֶׂה ה' עִמָּכֶם בְּמ"ם לֹמֵר שֶׁמְהַרְב טוֹב וְחֶסֶד אֲשֶׁר יַעֲשֵׂה ה' עִמָּהֶן בְּמִנוּחָה רַבָּה בְּהַשְׁקָט וְשִׁלּוּהָ מִבְּלִי הַשְׁתַּעֲבָדוֹת וְטִירְחָא יִתִּירָא כְּמִשְׁפֵּט הַנְּשׂוֹאוֹת לְבַעֲלֵיהֶן וְכְאֵילוֹ לֹא הִיָּה רְשׁוֹת אַחֲרִים עֲלֵיהֶן זֶהוּ טַעַם יִתֵּן ד' לְכֶם הַכְּתוּב בְּקִרָא דְּבִתְרִין וְהִרִי זֶה מְדָה כְּגוֹד מְדָה עַכ"ל: וְאֲפֹשֶׁר לִי לֹמֵר עוֹד שֶׁפִּנְנָת לְכַנְה שׁוֹבְנָה הוּא לְפִי שִׁישׁ אוֹמְרִי שֶׁגִּירָוּם וְאִח"כ נִשְׂאוּם וְלְכֹן אֲפֹשֶׁר שֶׁאָמְרָה נְעָמִי לְשִׁתִּי

כלותיה הפרדו נא מעלי וזה באחד משתי אופנים אם תרצו לעמוד בגרותיך ולא לחזור לשוב לסורכך אם כן תקרא חזרתכם לבית אמכם הליכה לבד כי אינכם שבות לסורכך הראשון וזהו היתה החלוקה הראשונה שראוי שתעשו ואם לא תחפצו בדת היהודים רק תרצו לשוב בעצם לקדמותן להיות גויות כבראשונה הרשות בירכך וזהו שאמר שובנה אשה לבית אמה כי זו תקרא שובנה ממש ואמר יעש'ה' עמכם חסד כאשר עשיתם וגומר וכתוב יעשה וקרינו יעש'ה' לרמז על השתי אופנים של חזרה שאם ילכו לבית אמהם לא ישובו לסורכך ולגיונתן לזה רמז יעשה מלא כי בזה האופן היתה מתפללת שיעשה להן חסד רב ולזה פתיב יעשה מלא בה"א לרמז שיהיה עשייה מלאה אמנם אם ישובו ויחזרו לסורכך לזה התפללה שאפילו הכי יעש'ה' עמך חסד כאשר עשו גם המה אבל קרינו יעש'ה' פי או לא תהיה עשייה מלאה וברנח אלא די להן עשייה חסרה: א"נ אמר לכנה שובנה פלומר גם אם היה מפאן לבית אמך מרחק רב עד שיצטרף הליכה ללכת שמה היה ראוי שתלכו לבית אמכם ומניחו אותי וזהו לכנה דקאמר כ"ש שאין צריך רק שתשובו לאחוריהם ארבעים פסיעות אלו שהלכתם עמי ללוות אותי שובנה אשה לבית אמה וכן אז"ל שארבעים פסיעות הלכה ערפה עם חמותה.

ואמר אשה לבית אמה ולא אמר אשה לבית אביה אפשר כי לא היה להן אב או הזכיר האם שכאשר תתאלמן הבת האם מרחמת על הבת יותר מן האב כי עליה מוטל להשיאה ולפרנס אותה בנדוניא ובכל צרכה ואפילו פשהיא בתולה דרף האם שמרחמת על הבת ודרף האב לרחם על הבן ולכך נקט אשה לבית אמה או יהיה כמו שאמרו ז"ל שאין אב לגוי וכוונתם ז"ל לפי שסתם וגו' זונה ולא ניפר לה אב כי אם באם: ואמרו כאשר עשיתם עם המתים ועמדי אמרו ז"ל עם המתים שנטפלתם בתכריכהן ועמדי שויתרו לה כתובתיהן ע"כ דרשו ז"ל שנטפלו בתכריכים מדקאמר עם המתים ולא קאמר עם בניי נראה שעל חסד שעשו עמהם כאשר היו מתים אמר ואין זה ונדאי אלא שנטפלו בתכריכהן ודרשו ממאי דקאמר ועמדי שויתרו לה כתובתיהן שאין לומר שהיה על שעשו עמה חסד בכל העשר שנים שישבו בשואות עם בניה דאם כן הנה ליה למימר עמדי קודם שיאמר עם המתים ומדקאמר עמדי בטר עם המתים נראה שאחר שעשו עם המתים שכבר עשו חסד עמה ואין זה אלא במה שויתרו לה כתובתיהן.

וצריך לחקור דלכאורה משמע שאלו נשאר בדלי דלות שפן אמרו ז"ל בותלכנה בדרף שהיו הולכות יחפות משמע שהדלת והשפלות גרם זהו ואם כן כינון שמחלון וכליון לא הניחו נכסים אם כן מאי ויתרו לה הא שיעבוד כתובתן לא היה על נעמי אלא על נכסי המת ונכסים ליתנהו פדאמרן: ואפשר לומר שנועמי יצא ערבנית על כתובתן ועמה ויתרו לה על הערבנות או אפשר שכאשר מתו מחלון וכליון הניחו נכסים והן לא רצו לגבות את כתובתן רק ויתרו לה את כתובתן והניחו את נעמי בכבודה כאשר היתה בתחלה וישבו שלשתן כאחת עד אשר תם הכסף ואז נמצא מן המקום אשר היתה ותלכנה בדרף ובאו יחפות.

או אֶפְשֶׁר שְׂפָאֶשֶׁר הִלְכוּ אֲלֵימְלֶךְ וּבָנָיו מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה לְגוֹר בְּשָׂדֵי מוֹאָב נִשְׁאָרוּ לָהֶם בָּתִּים וּנְחָלוֹת שָׂדֶה וְכָרֶם בְּבֵית לֶחֶם יְהוּדָה וְכוּלָן בְּנוֹדָאֵי שְׁהִיוּ מִשׁוֹעֲבָדִין לְכַתְּוָבְתָן וְהוּן וַיִּתְּרוּ לָהּ לְנַעֲמִי וְכֵן נִרְאָה דְלִקְמָן כְּתִיב קָרָא חֲלָקוֹת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר לְאַחֵינוּ לְאַלְיִמְלֶךְ מְכָרָה נַעֲמִי נִרְאָה שְׁנִשְׁאָר לָהֶן נְחָלָה עֲדִינָן בְּבֵית לֶחֶם.

וּבְאָמְרוּ יַעֲשׂ ד' עִמָּכֶם חֶסֶד וְגוֹמַר אֶפְשֶׁר לֹאמַר עִם מַה שְׁאָמְרוּ וְ"ל כִּי נִפְשׁ הִגֵּר בְּעוֹלָם הִבָּא אֵין לָהּ לְבוּשׁ כְּדִי שְׂתַתְּלַבֵּשׁ בּוֹ לְבוֹא לְרֵאוֹת וְלִהַשְׁתַּחֲוֹת לְפָנָיו י"ת כְּשֶׁאָר הַנְּשָׂמוֹת וְאִי אֶפְשֶׁר לָהּ לִהְיוֹת עֲרוּמָה לְעֵלוֹת וְלִרְאוֹת וְהַשִּׁי"ת עוֹשֶׂה חֶסֶד עִמָּהֶן שְׂמֵלְבָשׁוֹן בְּנִשְׂמוֹת הַצְּדִיקִים וְעוֹלוֹת לְפָנָי אֲדוֹן ד' צְבָאוֹת וְלָכֵן אָמְרָה לָהֶן נַעֲמִי יַעֲשׂ ד' עִמָּכֶם חֶסֶד שְׂיִלְבִּישׁ אֶת נִשְׂמַתְכֶן בְּלְבוּשׁ אִישׁ נָקִי וְצְדִיק מְדָה כְּנֻגַד מְדָה כְּאֲשֶׁר עֲשִׂיתֶן עִם הַמַּתִּים שְׂהַלְבִּשְׁתֶּם אֶת גּוֹפֵם בְּתַכְרִיכִין כֵּן יִלְבֹּשׁ רַשִׁי"ת אֶת נִשְׂמַתְכֶן בְּתַכְרִיכִין רִוּחָנִיִּים וְצְדִיקִים כְּדֹאמְרוֹן לְפִי שַׁע"י אוֹתוֹ הַלְבוּשׁ זוֹכִים לְעֵלוֹת' בְּמַעֲלָה רְמָה וְנִשְׁאָרָה לְחִזּוֹת בְּנוֹעַם ד' וְלִבְקַר בְּהִיכְלוֹ וְלָכֵן וְגַם כֵּן כְּחֶסֶד אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶן עִמָּדִי שְׂוִיתְתֶם כְּתוּבַתְכֶם כְּנֻגַד זֶה הַתְּפִלָּה וְאָמְרָה יִתֵּן ד' לָכֶם כְּלוֹמַר אִף אִם וַיִּתְּרַתֶּם עַל כְּתוּבַתְכֶם וְעַתָּה אֵין לָכֶם מָמוֹן כְּלָל לְהַכְנִיס בְּכַתְּוָבָה לְמִי שְׂיִשָּׂא אֶתְכֶם יִתֵּן ד' לָכֶם כְּלוֹמַר הוּא יִת' לוֹ הַכֶּסֶף וְלוֹ הַזָּהָב וְהוּא יִרִיק לָכֶם בְּרָכָה עַד שְׂתַכְנִיסוּ לְבַעֲלֵיכֶם כְּתוּבָה מְרוּבָה בְּאוֹפֵן שְׂתַמְצָאנָה מְנוּחָה אִשָּׁה בֵּית אִישָׁה וַיִּדוּעַ הוּא שְׂהֵאִשָּׁה שְׂכַתְּוָבְתָה מְרוּבָה יֵשׁ לָהּ מְנוּחָה בְּבֵית אִישָׁה לְפִי שְׂאִינוּ יְכוּל לְגַרְשָׁה כְּנֻקַל בְּאוֹתָהּ שְׂכַתְּוָבְתָה מוֹעֲטָת וְלָכֵן יֹאמַר יִתֵּן ד' לָכֶם כ"כ בְּרָכָה שְׂתַכְנִיס בְּכַתְּוָבְתָן תַּמּוּרוֹת מַה שְׂוִיתְתֶם לִי וּבְזֶה תַּמְצָאנָה מְנוּחָה אִשָּׁה בֵּית אִישָׁה כְּדֹאמְרוֹן.

וּבְהִיּוֹת שְׂהַשְׁנִי חֶסֶדִים הִלְלוּ שְׂיַעֲשֶׂה ד' עִמָּהֶן תַּמּוּרַת מַה שְׂעֲשׂוּ הֵן עִם הַמַּתִּים וְעִמָּהּ הָאֶחָד הוּא שְׂכָר רִוּחָנִי אֲשֶׁר אֵין לוֹ קֶץ וּגְבוּל וְהוּא תַּכְרִיכֵי נִשְׂמוֹתֵיהֶן לְעוֹלָם הִבָּא תַּמּוּרוֹת הַתַּכְרִיכִים שְׂנַתְּנוּ לַמַּתִּים וְהָאֶחָד הוּא שְׂכָר גִּשְׁמֵי תַּמּוּרַת מַה שְׂוִיתְתֶּן לָהּ כְּתוּבַתְכֶן כְּדֹאמְרוֹן עַל כֵּן כְּתִיב יַעֲשֶׂה וְקִרְיָנִין יַעֲשׂ כִּי כְּנֻגַד הַשְׂכָּר הַרִוּחָנִי כְּתִיב יַעֲשֶׂה מְלֵא לְפִי שְׂהַשְׂכָּר מְלֵא וְאֵין לוֹ קֶץ וּגְבוּל וּכְנֻגַד הַגִּשְׁמֵי שְׂהוּא הוֹנָה וְנִפְסַד קִרְיָנִין יַעֲשׂ לְפִי שְׂבּוֹנוֹדָאֵי הִי עֲשִׂיהַּ חֲסִיךְ' כִּיּוֹן שְׂבִהְכָרֶם הוּא כְּלָה וְאָבֵד: וְאֶפְשֶׁר עוֹד לֹאמַר שְׂמַה שְׂאָמַר וְעִמָּדִי הַכּוֹנֵנָה שְׂהִיא הַתְּפִלָּה לְאֵל שְׂיַעֲשֶׂה ד' עִמָּהֶן חֶסֶד לְתַמְנָן לָהֶן לְבוּשֵׁי נִשְׂמוֹתֵיהֶן לְעֵתִיד לְבוֹא וְאֶפְשֶׁר שְׂהוּא נִתְאַוּתָה לְהִיּוֹת' נִשְׂמַתָּה לְבוּשׁ לְנִשְׂמוֹתֵיהֶן וְעַל יְדֵהּ יַעֲלוּ לְרַצּוֹת וְזֶה שְׂאָמַר וְעִמָּדִי רְצָה לֹאמַר יְהִי רַצּוֹן שְׂזֶה הַחֶסֶד שְׂיַעֲשֶׂה הַשִּׁי"ת עִמָּכֶם לְהַלְבִּישׁ נִשְׂמוֹתֵיכֶן שְׂיִהְיִ' עִמָּדִי שְׂאֵנִי אֶהְיֶה הַלְבוּשׁ לָכֶם וְעַל יְדֵי וְעִמָּדִי תַּעֲלוּ לְרֵאוֹת אֶת פָּנָי ד' וְזֶהוּ עִמָּדִי דְקָאמַר בְּאוֹפֵן שְׂגַם אִם עַתָּה תַּתְּפָּרְדּוּ מִמֶּנּוּ לְעֵתִיד לְבוֹא חַתְּמִבְּרוּ עִמָּדִי שְׂהוּא הַחֲבִיבּוֹר הָאֶמִּיתִי וְהַקִּיָּים לְעוֹלָם: וּבַמְדַרְשׁ א"ר זַעִירָא מְגִילָה זו אֵין בָּהּ לֹא טוֹמְאָה וְלֹא טְהָרָה לֹא אִיסוּר וְלֹא הִיתֵר וְלָמָּה נִכְתְּבָה לְלַמְדָּה כְּפִי שְׂכָר טוֹב לְגוֹמְלֵי חֲסִרִים ע"כ וְרֵאוּי לְהַבִּין מֵאִי קָאמַר אֵין בָּהּ לֹא טוֹמְאָה וְלֹא טְהָרָה כִּי מַה טוֹמְאָה וְטְהָרָה שְׂיִהְיֶה בְּמִגִּילָה וְגַם מַה קָאמַר לֹא אִיסוּר וְלֹא הִיתֵר אֲלֵא אֶפְשֶׁר לֹאמַר דְּלִקְוִישְׁנִית לָמָּה נִכְתְּבָה מְגִילָה זו הִנֵּה אֶפְשֶׁר לְתַרְזַן אֶחָד מִשְׁנֵי תִירוּצִים אוֹ שְׂנַאָמַר שְׂרוּת בְּרוּת הַקִּדְשׁ נִאָמְרָה עַל יַד שְׂמוּאֵל הַרְוָאָה וְאֵין טַעַם בְּרַצּוֹנָה יִת' לֹאמַר לָמָּה נִכְתְּבָה כְּמוֹ שְׂאֵין לְהַקְשׁוֹת לָמָּה נִכְתְּבוּ

כל הספורים בספר שופטים ובספר מלכים לפי שפולם ברוח הקודש נאמרו זה אי אפשר לתרץ בו לפי שספר שופטים ומלכים פשוט הוא לכילי עלמא שברוח הקודש נאמרו וכולם מטמאים את הידים לתרומה כמו שכל פתבי הקודש תורה נביאים וכתובים מטמאים את הידים לפי שברור הוא שנאמרו ברוח הקודש ולכך מטמאים את הידים אבל מגילה זו אין שום גילוי מתוכה אם נאמרה ברוח הקודש ומטמא את הידים אם לא באופן שמגלה זו אין בה לא טומאה ולא טהרה ברור מתוכה ואם נאמר שלסיבה אחרת נכתב הלא היא שהוא פסק דין על דוד הע"ה וכל זרעו אתו שמוטר לבא בקהל אע"ג דמרות המואביה קא אתי משום דעמוני ולא עמונית מואבילא מואביות גם זה אינו כי מגילה זו אין גילוי ממנו לזרעו של דוד לא לאיסור ולא להיתר דאנא אמינא דמעשה שהיה כן היה ומאן לימא לן דזווגו של בועז בהיתר הנה שהרי ראה ראינו שבזמן שאול נסתפקו על דוד אם היה פשר לבוא בקהל וכמו שארז"ל על פסוק בן מי זה העלם ומפח כל הנהו קושיותא דאקשי עליהו דואג ואשתיקו ובעו לאכרוזי עליה דדוד שאסור לבוא בקהל לולי עמשא בן איש וישמו יתרא הישמעאלי ואמ' רבא מלמד שחגר חרבו כישמעאלי ואמר כל מי שאינו שומע הלכה זו ידקר בתרב כן מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואביות הרי זה בבירור כי מן המגילה הזאת אין ממנה שום גילוי לזרעו של דוד לא איסור ולא היתר.

אמר עוד ולמה נכתבה ללמדך כמה שזכר טוב לגומלי חסדים הפונה כי מכל המאורעות שנספר בה יודע כמה שזכר טוב לגומלי חסדים ראשונה מפורענותו של אלימלך על שנתאכזר ולא גמל חסד עם עניי עמו משם יודע כמה שזכר טוב לגומלי חסדים כי מדה טובה מרובה על מדות פורענות.

וגם ממה שאמר יעש' ד' עמכם חסד כאשר עשיתם עם המתים בתכריכין ועמדי בוויתור הכתוב' במאמרם ז"ל או כמו שתרגום המתרג' ועמי דונתון וסנפרתון יתי ועל זה נכתבה שיצא שלמה ממנה וגם לערפה על שלותה את חמותה והלכה עמה מ' פסיעו' נתלה לבנה מ' יום וכן מר גמילו' חסד שעשה בועז עם רות ויצבט לה קלי ותאכל ותשבע ותותר על כן זכה שיצא ממנו כל מלכות בית דוד: ובגמיוקי החסיד הר"ר יוסף יעבץ זלה"ה היה די לומר לכלותיה אבל הפונה כי בכתחבר שנים בכוננה אחת איש אל אחיו יעזורו להוציא מה שבכחם אל הפועל על כן אם היתה מדברת לכל אחת אולי לא יאותו על כן דברה לשתייהן יחד עכ"ל.

והרשב"א הלוי כתב שהפונה להורות כי דברה לשתייהן יחד שלא תאמר שמא דברה לרות דברים המושכים את הלב באהבתה אותה מלערפה ולכן נתקרה זה ונתחקה זו רק לשתי פלותיה כי כולן שוות בעיניה ולשתייהן דברה דברים אחרים: עוד כתב ז"ל ועוד מצאתי כתוב בלשון הנה ותאמר נעמי הנה לה לומר קוד' שתצאנה מביתן ויש לומר שאילו היתה אומרות זה בביתן אולי מצד הכמרת נחומיה לא היו עוזבות אות' לפי שלא היו יודעות טורח הדרך ולכן הניחה אותם שתלכנה בדרך כדי שתתנענה ויגיע ללכן טזיבו' מקומן כדי שתתנחמנה ואז אמרה להן שתשובנה וז"ש ותלכנה בדרך ואחר כך

ותאמר נעמי עכ"ל ובאומרם לכה שונכה כתב הרשב"א הלוי ו"ל יקשה להיותם תנועות הפניות פי ההליכה היא תנועה נכחית אל מה שאליה ושונכה היא תנועה ההפכות והחזרה אל מה שממנו ולא תצדקנה מחזרות והיותר נראה אלי שיהי ענינו שתלכנה עמה עד בית לחם ואחרי כן תשונכה למקומן וזהו לכה שונכה ואחרי כן לא אמר כי אם שונכה פעמים והפנה לפי שעורי כמו שקבר כתבתי היתה לנסותן לכוננתה לגיירו פדרו הצדקניות שרה מגיירת את הנשים ולא לחנם ותלכנה בדרו עוסקות בהלכות גרים כי דעתה ומעיניה להכניס אהבת ד' בלבן אף אמנם על דרו הגירות כמו שיהא שמאל דוחה נימין מקרבות ולכן בחרה שתלכנה כדי שיעינהו תראנה תפארת ישראל ותחמדה יופי התורה והמצנה בלבן ולכן עוסקות עמהם בהלכות גרים למען דעת צדקות ד' כי מ"ח אזהרות הזהיר על הגר וכיוצא באלה הדברים והבליע הדבר בנעימות דבריה לכה שונכה אשה לבית אמה למען לא אלף יחידה שפולה וגלמודה לכה עמי ואח"כ שונכה אשה לבית אומתה: ובגמוקי החסיד הר"ר יוסף יעבץ ז"ל מצאתי כתוב לכה שונכה להיותה מסופקת פן יתרטמו אמרה ב' לשונות הפניים עכ"ל עוד כתב הרש"א ז"ל יעש ד' עמכם חסד מצאתי כתוב במדרש לקח טוב יעש ד' עמכם חסד מלמד שאין הגר שמת בעולם הזה וכן אז"ל במסכת יבמות מפני מה יסורין באים על האמות מפני ששהו עצמן להתגזיר וכדי שיתמקרו עונותיהם הראשונות לכך קרי יעש וכתוב יעשה ואף גם זאת מדרכי הגירות להודיען כי יעשה עמהן חסד אף חסר לא כבני ברית לראות היעמדו דבריהן ותאמרנה יודעות אנו ואין אנו כדאין לכך פדרכי הגר: ובמדרש רות מהזונה כתוב לאמר יעש יעשה כתיב אמרה להם אם תנפו להפנס תחת רגלי השכינה ואם לאו יעש חסר ה"א כתיב והדבר מבואר כי ה"א אחרונה היא ששינה עכ"ל עוד מצא כתוב פלשון הזה כאשר עשיתם עם המתים יראה פי פשהייתן מכבודות אותי בתי בני לא היה חסד פי אולי ממוראכם עשיתם אבל מה שאתנה עושות עכשיו הוא חסד עם המתים שעתה נראה שמא הבה שהיה לכן עמם אתנה זוכרות ואתנה עושות חסד עם בני ועמדי ע"כ.

ואומר עמכם במ"ם וכן כאשר עשיתם במ"ם ואם סימן זכרות לאנקבות כתב הרשב"א הלוי ז"ל אפשר שפוננה פי עד העת ההיא הלכו עמה מ' פסיעות כדאמרין במדרש רבי ברכי' בשם ר' יצחק ארבעים פסיעות הלכה פרפה עם חמותה ונתלה לבנה מ' יום שנאמר ויגש הפלשתי השכם והערב ויתיצב ארבעים יום ע"כ ובהיותה כעת בדלי דלות ולא מצאה ידה די השיב להו גמולו אמרה כי בעל הגמול יגמול להו שכר הפסיעות ההנה כי ארבעים הנה ולכן אמרה יעש ד' עמכם חסד וכאשר עשיתם פי בפירוש אמרה על התכריכין ועל ונותור הכתובות כמדובר ובסתום הודיעה שאפי' שכר הפסיעו' תטולנה וכי הנה ספורו' והם ארבעים עכ"ל והמתרגם תרגום פמה דעבדתון עם בעליכון שפיבייא דסרבתון למיסב גובריא בטר מותיהו ואף אם ירא' פי מה לו למת אם אשתו אם תנשא או תתעגן עם מה שהביא בספר הזוהר בשם הסבא מתרצה פי במות האדם מניח רוח אחד בבטן אשתו וכן בהנשא לשני אותו השני בבואו עליה עייל רוח אחר בגונה וא' אפשר לשתייהו שיתקיימו פאחת ונלחמו איש באחיו עד דנגח חד לחבר' ומגרש

יתי' ולכן כְּאִשֶּׁר הָאִשׁ שְׁנַתְּאֵלְמַנָּה לֹא תִנְשָׂא עוֹד הָרִי זֹה עוֹשֶׂה חֶסֶד עִם בַּעֲלָהּ הַמֵּת כִּי הָרוּם תְּנוּחַ בְּקִרְבּוֹ וּבָאוּ דְבָרֵי הַמְתָּרָגֵם עַל נְכוּן.

וְהַרְשָׁבָ"א הַלּוּי ז"ל הָאָרִיף בְּזֶה בְּבִיאוֹרוֹ וְהֵבִיא כָּל דְּבָרֵי הַסָּבָא בְּאֵרִיכוֹ דְרָשָׁהּ מִשֵּׁם כִּי מְקוּם שְׁאֲמָרוּ לְקַצֵּר אֵינִי רִשְׁאֵי לְהָאָרִיף וּבָמָה שְׁפָתוֹב בְּמ"ם לְשׁוֹן זָכָר אֲבָאָר דְּעֵתִי בְּפִסּוּק הַבָּא בַּע"ה אָמַר כִּי יִתֵּן לָהֶם כְּשֹׁכֵר הַחֶסֶד שְׁעָשׂוּ עִם הַמֵּתִים וְעָמָה קָרָן שֶׁהוּא הַחֶסֶד הָרְאוּי לָהֶם וְעוֹד יִתֵּן לָהֶם פִּירוֹת בְּמִתְנָה וְעַל הַעֵינָקָר הַשֹּׁכֵר אָמַר יַעֲשֵׂה ד' עִמָּכֶם חֶסֶד וְעַל הַמִּתְנָה אָמַר יִתֵּן ד' לָכֶם שְׁיִחְזוֹר וְיִתֵּן לָכֶם יוֹתֵר מִן הָרְאוּי לָכֶם בְּמִתְנָה וּמִצָּאָן מְנוּחָה עוֹד בְּדָרְךָ מִצִּיאָה יוֹתֵר וּמִן הָרְאוּי לָכֶם: א"נ אָמַר כִּי הַחֶסֶד שְׁיַעֲשֶׂה ד' עִמָּכֶם לֹא יִהְיֶה כְּדָרְךָ שְׁעָשִׂיתֶם אִתְּם עִם הַמֵּתִים וְעַמְדִי כִּי אֲתָנָה בְּשָׂר וְנֶדָם וְעָשִׂיתֶם חֶסֶד עִמָּנוּ אֲבָל הַחֶסֶד שְׁיַעֲשֶׂה ד' עִמָּכֶם בְּשֹׁכֵר זֹאת לֹא יִהְיֶה ע"י בְּשָׂר וְנֶדָם אַחַר שְׁיַעֲשֶׂה טוֹבָה אִישׁ אַחַר עָמָה כִּי מִתְנָתֶם מְעוּטָה וְחֶרְפָּתֶם מְרֻבָּה אֲלֵא מִיָּדוּ לִיְדָכֶם יָדוּ הַפְּתוּחָה הַמְּלָאָה וְהַרְחַבָּה וְזֶהוּ יִתֵּן ד' לָכֶם הוּא וְלֹא אַחַר.

וְאָמַר וּמִצָּאָן מְנוּחָה אִשָּׁה בֵּית אִישָׁה שְׁנִדְחָקוּ הַמְּפָרְשִׁים לְפָרֵשׁ סָרְסָהּ וְנָרְשָׁהּ יִתֵּן ד' לָכֶם אִשָּׁה בֵּית אִישָׁה וּמִצָּאָן מְנוּחָה. וְלִי פִירוּשׁוֹ לְפִי שְׁעָשׂוּ עִמָּהֶם שְׁתִּים אֶחָד תְּכָרִיכִי הַמֵּתִים וְעוֹד מְחִילַת הַהַפְתָּנָה לָהּ וְעַל מֵאֵי דְסָלִיק מִיָּנִיָּה שֶׁהוּא מֵה שְׁעָשׂוּ עָמָה אָמַר יִתֵּן ד' לָכֶם וְעַל תְּכָרִיכִי הַמֵּתִים אָמַר שְׁיִהְיֶה לָהֶם מִדָּה כְּנִגְדַּ מִדָּה וְכִמּוֹ שְׁהִנְיָחוּ נְפִשׁ בַּעֲלֵיהֶן אַחֲרֵי מוֹתָן בְּקִטְרוּג בְּקִנּוּת לָהֶם תְּכָרִיכִים בְּיָדוּעַ שְׁמִנּוּחָה גְדוּלָה הִיא אֵל הַמֵּת לִילֵךְ לְבוּשׁ וְלֹא עָרוּם עַד שְׁעַל זֶה הָיָה בּוֹכ' יַעֲקֹב אָבִינוּ ע"ה עַל בְּנוֹ כְּאֹמְרוֹ כְּתוּנָת בְּנֵי כְּלוּמ' הִנֵּה הַפְתָּנָת וְהוּא נִשְׂאָר עָרוּם וְעוֹד שְׁנִית שְׁלֹא זָכָה לְקַבּוּרָה כִּי חִיָּה רְעָה אֲכַלְתָּהּ וּקְבוּרַת חֲמוֹר נִקְבַּר נִמְצָא שְׁבַתְּכָרִיכִים הִנְיָחוּ אֶת נַפְשָׁם וּבְשֹׁכֵר הַמְּנוּחָה הַזֹּאת תִּמְצָאָן מְנוּחָה אִשָּׁה בֵּית אִישָׁה בְּחֵיכּוֹן בְּעוֹלָם הַזֶּה וְאַחַר שְׁסִימָה דְּבָרִיָּה לֹאֲמַר תְּשׁוּבָנָה מֵאַחֲרֵיָּה לֹא נִשְׂאָר כִּי אִם נִשְׁיָקָה שְׁל פְּרִישׁוֹת כְּדָרְךָ הַפּוֹרְשִׁין מִחֲבָרֵיהֶם כִּי יִפְרְדוּ אִישׁ מֵאַחֲיוֹ שְׁנוֹשְׁקִין אִישׁ אֶת רַעְהוֹ וְאוּלֵי יְבוּשׁוֹ בְּנִשְׁתַּת הִנֵּה לִישָׁק לָהּ וְלָכֶן הַקְדִּימ' הִיא נִתְשָׁק לָהֶן וְנִתְשָׁאָנָה קוֹלָן וְנִתְכַּיְנָה: א"נ יֹאמֵר בְּשִׁנְדָּיִק לָמָּה דְּבָרָה דְּבָרִיָּה בְּמ"ם בְּלְשׁוֹן זָכָר וְאַמְרָה יַעֲשֵׂה ד' עִמָּכֶם כְּאִשֶּׁר עָשִׂיתֶם יִתֵּן ד' לָכֶם וּגו' וְהַפְתָּנָה בְּהִיּוֹת שֶׁהִיא רְאָתָה בְּהֵן שְׁיִשְׁבוּ עֶשֶׂר שָׁנִים נְשׂוּאוֹת וְלֹא יִלְדוּ וְהָאִשָּׁה שְׁשִׁתָּה עֶשֶׂר שָׁנִים וְלֹא יִלְדָה הוּא סִימָן עֲקָרוֹת כִּי עֲקָרָה הִיא וְכֵן מְצִינּוּ בְּרַבָּקָה דְּכָתִיב וַיַּעֲתֵר יִצְחָק לַד' לְנוֹכַח אִשְׁתּוֹ כִּי עֲקָרָה הִיא וְאוֹתוֹ הוּא קָרִינָן הִיא וְכָתִיב הוּא וְאַצְלֵי הַפְּתוּחָה יוֹבֵן עִם מֵה שְׁאָמַר רַב נַחְמָן בְּגִמְרָא אַף אָנּוּ דְרָשִׁינָן מֵאֵי אֵילּוֹנִית דּוֹכְרִינִיתָא כִּי תַרְגּוּם אֵיל דְּכָר וְזֶה לְפִי שְׁאִינָה יוֹלְדוֹת כְּזָכָר מוֹרִים אוֹתָהּ אֵילּוֹנִית דְּכָרִינִיתָא לְשׁוֹן זָכָר וְכְלִשׁוֹן לַע"ז מֵאִגוּר"א וְלָכֶן בְּרַבָּקָה כְּאִשֶּׁר הוֹדִיעֵנוּ שֶׁהִיא עֲקָרָה כְּתוּב הוּא כְּאֵלוֹ הִיא כְּזָכָר אֵינּוּ יוֹלִיד וְקָרִינָן הִיא כִּי סִיף סוּף נְקִיבָה הִיא וְלָכֶן בְּנִדּוֹן דִּיזָן כְּאִשֶּׁר נִעְמִי רְאָתָה שְׁשִׁתָּה עֶשֶׂר שָׁנִים וְלֹא יִלְדוּ אִמְרָה בְּלָבָה אוּלֵי עֲקָרוֹת הִנֵּה וְלָכֶן כִּינָה אוֹתָם בְּמ"ם כְּזָכָר וְעַל זֶה בְּעִצְמוֹ הִיָּתָה תְּפִילָתָה עֲלֵיהֶם ע"ד וַיַּעֲתֵר יִצְחָק לַד' לְנוֹכַח אִשְׁתּוֹ וְעַל זֶה אָמַר יַעֲשֵׂה ד' עִמָּכֶם חֶסֶד תְּמוּרוֹת מֵה שְׁעָשִׂיתָן עִם הַמֵּתִי וְעַמְדִי וְהַשֹּׁכֵר יִהְיֶה זֶה שְׁיִתֵּן ד' לָכֶם וּמִצָּאָנָה מְנוּחָה אִשָּׁה בֵּית אִישָׁה וְהַעֲנִין הוּא

כי כַּאֲשֶׁר הָאִשָּׁה אֵינָה יוֹלְדוֹת אֵין לָהּ מְנוּחָה כָּלֵל עִם בְּעֻלָּה אֲבָל מְבֹרָךְ לַעֲרֹב יִתְקוּטָטוּ
זֶה עִם זֶה עַל דְּבַר הַבְּנִים וְלָכֵן אָמְרָה לָהֶם אַתֶּם שְׂאֵנִי רוֹאֶה בְּכֶם סִימָן שֶׁל זָכָר רְצוֹנוֹ
שְׁפִמְצוּמָה שְׂאֵתֶם עֲקֵרוֹת יִתֵּן ד' לָכֶם וְזֶה לָכֶם בְּמִ"ם יִתֵּן לָכֶם מִתְּנָה טוֹבָה בְּאוֹפֶן
שְׁתִּמְצָאנָה מְנוּחָה אִשָּׁה בֵּית אִשָּׁה וְזֶה יִהְיֶה בְּתֵת ד' לָכֶם בְּנִים וְיִפְקֹד אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר פָּקַד
לְאִמְהוֹת: א"נ יֹאמֶר לְפִי שְׁבַגְמָרָא רִישׁ סוּטָה אָמַר ר"ל אֵין מְזוּנָגִין לְאַרְם אִשָּׁה אֱלָא לְפִי
מַעֲשִׂיו וּמוֹתְבִינָן עֲלֵיהּ דְּהָא קִימָא לָן דְּאַרְבְּעִים יוֹם קוֹדֵם יִצְרֹת הַגֵּלֶד אוֹמְרִים בֵּת פְּלוּנִי
לְפָלוּנִי אִפִּי' מַעֲבָר לֵים וּמְסַקִּינָן כָּאֵן בְּזוּיָג רֵאשׁוֹן כָּאֵן בְּזוּיָג שְׁנֵי בְּאוֹפֶן כִּי זְיוּיָג שְׁנֵי הוּא
לְפִי מַעֲשִׂיהֶן לָכֵן הִתְפַּלְלָה נְעָמִי שְׁגַם אִם מַעֲשִׂיהֶן לֹא יֵאוּתוּ כ"כ לְמִצּוֹא דְּבַר חֲפָץ בְּכַעַל
הַגִּוֵּן שְׂיִמְצָאוּ מְנוּחָה אִשָּׁה בֵּית אִשָּׁה הִתְפַּלְלָה לְאֵל שֶׁאֵפִי"כ יִתֵּן ד' לָהֶם בְּדָרְךָ מִתְּנָה אַף
אִם לֹא תִהְיֶינָה רְאוּיֹת לְפִי מַעֲשִׂיהֶן יִתֵּן לָהֶם הוּא יֵת' כֵּן וְיִחַשְׁבוּ כְּאֵלוֹ הוּא הַזְיוּיָג
הֵרֵאשׁוֹן אֲשֶׁר בְּיָדוֹ יִתְבָּר' גַּם עֵתָה אִם זְיוּיָג שְׁנֵי הוּא יִתֵּן לָכֶם זְיוּיָג טוֹב וְהַגִּוֵּן בְּאוֹפֶן
שְׁתִּמְצָאנָה מְנוּחָה אִשָּׁה בֵּית אִשָּׁה: וּבַמְדָרְשׁ יִתֵּן ד' לָכֶם, אָמַר ר' יוֹסִי כָּל אוֹתָן הַטּוֹבוֹת
וְהַנְּחֻמוֹת שְׁעֵתִיד הַקַּב"ה לִיתֵּן לְשִׁלְמָה דְּכִתִּיב וּד' נָתַן חֲכָמָה לְשִׁלְמָה יִהְיוּ מִכֶּם דְּרָשׁוּ זֶה
לְפִי שְׁדָבְרִים הִלְלוּ הֵם מִבְּלִי גִיזְרָה שְׂאָמַר יִתֵּן וְלֹא פִירַשׁ מַה יִתֵּן שְׂאֵם עַל הַמְּנוּחָה
דְּלִקְמִיָּה קָאֵמַר הַכִּי הַל"ל יִתֵּן ד' לָכֶם מְנוּחָה וּמְדַקְאָמַר וּמְצָאנָה מְנוּחָה הַרִי הַתְּחִיל בְּמִלַּת
וּמְצָאָן לְהוֹרוֹת דְּמִילְתָא אַחֲרֵיתָ' הִיא בְּרֻכּוֹת הַמְּנוּחָה לָכֵן דְּרָשִׁי דִּיתֵן ד' לָכֶם הִיא גִיזְרָה
אַחַת לְבִדָּה וּמַה שְׂאָמַר יִתֵּן ד' הִיא הוֹדְעוֹת הַעֲתִיד וְהַפְּנוּנָה הַדְּבָרִים שְׁעֵתִיד שְׂיִתֵּן ד'
לְשִׁלְמָה דְּכִתִּיב וְיִתֵּן ד' חֲכָמָה לְשִׁלְמָה יִהְיֶה רְצוֹן שְׁזֶה הַחֲלֵק יִהְיֶה לָכֶם וּמִלַּת לָכֶם הִיא
הַגִּיזְרָה וּמִלַּת יִתֵּן ד' הִיא הוֹדְעַת מַה שְׁעֵתִיד לִיתֵּן: עוֹד בַּמְדָרְשׁ, וּמְצָאנָה מְנוּחָה מְצָאָן
כְּתִיב אַחַת מוֹצֵאת שְׁתִּים לֹא מוֹצֵאת רְאוּיָה לְהַבִּין שְׂאֵם הִיא יְדַעַה שְׂאֵת מוֹצֵאת שְׁתִּים
לֹא מוֹצֵאת אִם כֵּן כְּשֶׁאָמְרָה יִתֵּן ד' לָכֶם וְרַמְזָה הַטּוֹבוֹת שְׁעֵתִיד הַקַּב"ה לִיתֵּן לְשִׁלְמָה יִהְיוּ
מִכֶּם אִם כְּבָר יְדַעַה שֶׁא' לְבִדָּה מוֹצֵאת לְמָה אָמְרָה לָכֶם וְכָלֵלָה אֵת שְׁתִּיָּהּ אֲפֹשֶׁר לוֹמַר
שְׁבֻדָּאִי שְׁהִיא יְדַעַה הַכֵּל וְרוּחַ ד' דִּבְרַר בְּהָ אֲבָל רְצָתָה שְׁלֹא לְשִׁנּוֹת בְּדָבְרֵיהּ בְּלִשׁוֹן
יְחִידָה כְּאֵלוֹ מְדַבְּרַת עִם רוּחַ לְבִדָּה וּמְקַרְבוֹת אוֹתָהּ כִּי חֲשִׁשָׁה לְכַבּוֹד עֲרָפָה וְלָכֵן דִּבְרָה
לְשִׁתִּיָּהּ בְּדִיבּוּר א' בְּשׁוּה וְלָכֵן כַּאֲשֶׁר אָמְרָה יִתֵּן ד' לָכֶם לֹא הִיָּתָה יְכוּלָה לוֹמַר לָהּ כִּי
הִיָּתָה מְטֻלַת קִנְיָה לָכֵן אָמַר לָכֶם אֲבָל מִלַּת וּמְצָאנָה כִּי הַה"א אַחֲרוּנָה הִיא מְאוּתִי' הַגִּרוֹן
וְאֵינָה נִרְגָּשֶׁת בְּקִרְיָה כִּי בֵּין אִם יֹאמְרוּ וּמְצָאנָה בַּה"א אוֹ מְצָאָן בְּלֹא הַה"א אֵין בְּקִרְיָה
שׁוּם הַפְּרָשׁ וְאֵין הַהַפְּרָשׁ אֱלָא בְּכִתְיָבָה עַל כֵּן הוֹדִיעֵנוּ שְׁהִיא כְּבָר יְדַעַה הַעֲתִיד שְׂאֵתָה
מוֹצֵאת כְּשֶׁאָמְרָה וּמְצָאנָה מְנוּחָה הִיָּתָה חֲסֵר הַה"א אֲבָל בְּמִלַּת יִתֵּן לָכֶם א"א לְשִׁנּוֹת בְּמִלַּת
לָכֶם וְלָכֵן הוֹכְרָחָה לוֹמַר לְשׁוֹן רַבִּים גַּם אִם כְּבָר יְדַעַה שְׂלֵאֲמַת יִתֵּן וְלֹא לְשִׁתִּיָּהּ: עוֹד
בַּמְדָרְשׁ, אִשָּׁה בֵּית אִשָּׁה, מְכָאֵן שְׂאֵין קוֹרֵת רוּחַ לְאִשָּׁה אֱלָא בְּבֵית בְּעֻלָּה ע"כ, פֶּשְׁטָן
שֶׁל דְּבָרִים מְבֹאָר שְׁהַפְּנוּנָה שְׁהֵאִשָּׁה אֵין לָהּ מְנוּחָה אֱלָא כְּשִׁישׁ לָהּ בַּעַל שְׂאֵם תִּשְׁב
אַלְמָנָה אֲפִילוֹ שְׂיִהְיֶה לָהּ עוֹשֶׁר וּנְכָסִים לְרוּב וּשְׂאָר תְּאוּוֹת וְתַעֲנוּגֵי הָעוֹלָם עִם כָּל זֶה אֵין
לָהּ מְנוּחָה וְהַכֵּל כְּלֹא חָשִׁיב בְּעֵינֵיהּ כִּי אֵין לָהּ מְנוּחָה אֱלָא עִם בְּעֻלָּה וְלָכֵן בְּרַכְּךָ
זוֹ וּמְצָאָן מְנוּחָה אִשָּׁה בֵּית אִשָּׁה כִּי זֹאת הִיא הַמְּנוּחָה.

ואפֿשֿר לומר עוד כי מלת בית אישה קא דרשי כי הכי הל"ל אשה עם אישה מאי בית אישה אלא מפאן שאין קורת רוח לאשה עם בעלה אלא בבית בעלה כלומר בבית בעלה ממש כלומר שהוא בית שלו ונחלתו ולא בשכירות וזה כי ידוע שאין בית אלא אשה ועיקר הבית שישכון האיש צריך שיהי' כפי רצונה ונחפץ האשה וכאשר היא דרה בבית אחרים בשכירות אשר רשות אחרים עליה אין לה קורות רוח לאשה אלא בבית בעלה ממש ע"כ כתוב אשה בבית אישה ולא אמר אשה עם אשה, והמתרגם ז"ל רצה לתרץ כי מה שאמר יתן ד' לכם אין לו גיזרה ואין לומר כי ומצאן מנוחה היא הגיזרה פנדאמרון לעיל דאם פן יתן ד' לכם מנוחה הל"ל על פן תרגום כי הגיזרה היא בכתב ואמר יתב ד' לכוין אגר שלים על טיבותא דעבדתין לי ובההוא אגר תשפחון נייחא כל חדא וחדא לבית בעלה ולפי דרכו פוננת הפתוב היא כף יתן ד' לכם רוב טובה עד שבאותו רוב הטובה שיהי' לכם תמצאו מנוחה אשה בית אישה לפי שהחשובים שבעיר ונקבדי ארץ יקפצו עליכם לישא אתכם בראותם הטוב והעושר שלכן כי רב וכשתנשאו לגדולי העיר הנה זאת היא מנוחתכם.

והראב"ע כאשר הרגיש כי הגיזרה חסרה בפתוב פתב יתן ד' לכם בעל עכ"ל ואפֿשֿר עוד לומר לפי שאפֿשֿר שאמור יאמרו פלותי' לה אם לו חפץ ד' שיהיו לנו מנוחה כפר היינו נשואות לבנייה ובהם ועמיהם הי' יכול השי"ת להניח אותנו באופן שאלו הנשואין הראשונים יוכיחו גם על האחרונים כי מזלנו גרם הרעה הזאת לנו לכן אמרה להם נעמי שאם הנשואין הראשונים לא עלו ולא נתקיימו היינו לפי שלא היה זיווג מאתו ית' ובפרט לרז"ל שאמרו שלא גיירו גם אם נאמר שגיירו לא נשאו אלא להנאתם וזהו שאמר הכ' וישאו להם וידויק מלת להם מיותר שהפונה שזה הזיווג היה שיהם נשאו להם לא שהשם יתברך השיאם ולכן לא עלה לטוב ולא נתקיים אמנם מפאן והלא' יתן ד' לכם כי הוא יהיה המזונג אתכן באופן שבה תמצאנה מנוח' אשה בית אישה כי הוא יתן לכל אחת אותו שהוא בן זוגה ממש וזהו בית אישה במפיק ה"א להורות שיהיה אישה וכן זוגה ממש המיוחד לה ובזה בנדאי שתמצאנה מנוחה בעצם ויהי' דבר של קיימא: וה"ר יצחק עארמא ז"ל סרס הפתוב כאילו אמר יתן ד' לכם אשה בית איש' ומצאן מנוחה פי בהיות כל אחת בבית אישה יהי' להן קורת רוח כדבריהם ז"ל עכ"ל וכבר פתבתי כי אין צורך בסירוס, והרשב"א ז"ל פתב אם תדע לכוון את הרוחות כפי מה שהקדמנו כי רוח האיש מכשפש במפקה כל י"ב חודש ולכן איננה רואה קורות רוח בבעלה השני פמדנבר ובראות נעמי כי הן ממשפחות האדמה שפטה כי לא הי' בניה בני זיווג ולכן לא עלתה זיווגן יפה וברכה אותן יתן ד' בעל הזיווג היודע זיווג איש ומצאן מנוחה כי לא יהיה עוד רוח מכשפש במעיה' רק שתנוחו ונזמין לכם אשה בית אישה כלומר זיווג הניתן לה מאז הולדת ולכן אמרה לכם במ"ם ולא בנו"ן כמשפט הנקבות לרמז אל מאמר רב יהוד' אמר רב מ' יום קודם יצירת הנולד בת קול יוצאות נאומרות בת פל"פ והוא מספר המ"ם ובכן ותשק להן לאדבקא רוחא פמבואר בס' הזוהר במקומות רבים ובגיזוד בפ' תרומה ובשיר השירים ובספר התקונים ובזה תנוח עליהן הברכה אשר ברכה אותן, ועוד ירצה כי למה שהמנוח' מהמצטרף וראוי שתקדים אליה היגיעה ודומה לו נינח ביום

השביעי הפליגה בברכתה שיתהי' המנוחה דרף מציאה בהיסח הדעת כדמניא בפרק חלק שלשה באים בהיסח הדעת אלו הן משיח מציאה עקרב עכ"ל.

ואצלי מה שהרבה במנוחה לפי שראת' והפירה שמיום שהיו בביתה לא ראו מנוח' והנחה כי לעולם הנה כל יום קללתו מרובה מחבירו לאחור ולא לפניו הן באיבוד ממון הן באיבוד נפשות באופן כי רבה היגיעה והאנח' אשר באה להן עד עתה על כן פנגד איבוד הממון שעד עתה אמר יתן ד' לכם וכנגד איבוד הנפשות במות בעליהן בחורי חמד כרף אותן ומצאן מנוחה אישה בית אישה ולא תתאלמן ולא תתעגן עוד שום א' מהן רק יגוהו כל אחת בית אישה: ובביאור לרב אחרון כתוב לאמר יתן ד' לכם ומפאן וגו' כלומר עם היות מנהג הנשים במיתת בעליהן תתאונה חמותיהן שפלותיהן לא תנשאנה ואם תנשאנה שתנשאו לאיש רע מעללי' עד תרגזנה ותעצבנה על בעליהן הראשון עם כל זה אמרתי הפך זה כי יתן ד' לכם ותהיינה במנוחה אישה בית אישה וטעם יתן ה' לכם פירשו יתן לכם בעל.

עוד כתב וז"ל ומורי פירוש יתן ה' לכם נכסים וכבוד אע"פ שעתה אין בידכם כל מאומה באופן שששתנשאו לאנשים: הנה לכם מנוחה בבית בעליכן ותהיו פטורות מעשיית המלאכות המתנייבו' על האשה לעבוד את בעלה וזה על דרף מה שאמרו רז"ל בכתובות פ' אע"פ ואלו מלאכות שאשה עושה לבעלה טוחנת ואופה וכו' הכניסה לו שפחה וכו' באופן שפמי מגין השפחות שהיא מכנסת לבעלה כן ממעטנה המלאכות וזהו אמרו יתן ה' לכם נכסי' וכבוד ותולכו שפחות לבית בעליכן באופן שתמעטנ' מלאכותיכן ותמצאו מנוח'.

ותשק להן נשיקה של פרישו' ותשאנה קולן נכמרו ניהומיהן לקולה לא בכי של פרישות רק אמרו לה כי אתה נשוב לעמך כלומר את חושבת שכוננתניו עד הנה ללנתך עד הנה אינו כן רק כי אתה נשוב עד עמך והרצון כי נפשינו דבק' באהבתך ולא נעזבך הגם כי תלכי לעמך עכ"ל: ותאמרנה לה כי אתה נשוב לעמך אפשר לומר כי בדבריהן אליה פנו' כל אחת פנו' אחת רות פיונה לומר כי לשתי סנות גם יחד הית' פננת לכתה עמ' אם ללכת אתה וזהו כי אתה וגומר ואם פדי לשוב לעמך ולא להיה לחסות תחת פנפיו ושתיהן לעיכובא ואם לא היתה אלא אחת משתי הסבות הללו הנה בה די ללכת עמך כ"ש דאיכ' תרנוניהו וערפ' פנו' לומר כי הסב' העקרית ועיקר מגמתה הית' לעשות טובה עמה וכדי שלא לעזוב אותה כי רצת' בתברת' עד שבשביל אהבתה תתגזיר ותשוב אל עמה ואל אלהי' אף כי אין בלב' להתגזיר אלא בעבור כבוד שמה תעש זאת וזהו כי אתה כל עיקר הפונה היא ללכת אתה ובעבורך נשוב לעמך הרי שפה אחת ודבר' אסדי' וכננות בהם שמים ועדיין אסרי הדבר' האלה היתה נעמי במקומ' כי ראתה דכריהן תלויין ויש להבין בכוננת ערפה כדאמרן כי עיקר מגמתן היתה מאהבתו י"ת לחסות תחת פנפיו י"ת ונטפל לזה היו רוצות ללכת אהבתברת' (העיקר לשוב אל עמה ואל אלהיה כי לא עלת' בדעת' כי על שתייהן יחד הית' הפונה ככוננת רות כדאמרן ועל כן חזר' לומר להן שובנה פנותי ונו' שעשת' חוקי הסותר ואמר' אם כל פנונתכם לעשות טובה עמי

שלא להפריד מחברתי הנני מוחלת על כבודי ושובני בנותי ואם הפונה לחסות תחת כנפי י"ת למה תלכנה עמו בחברתי הלא טוב לכן ללכת זולתי כדי שלא יחשדו אתכם שמפני הבושה שלא לעזבני באתם להתגזיר ועל פן שובנה וגו' או לכנה פדאמרן לעיל ואחר שהעבירה מסוה מעל פניהן והפצירם עד בוש אז גלת' כל אחת מצפוני לבה ותשק ערפה לחמותה ושבה אל עמ' ואל אלהי' ורות שהיתה פוונת' לשמים וגם ללכת אתה דבק' בה.

והמתרגם ז"ל תרגום ואמרנא לה לא נתוב לעמנא ולדחלתנ' ארום אלהין עמה נתוב וכו' רצ' לטעום מלת פי שלא יצדק בשאלת הדברים לכן פי' שהנה ליה כאילו פתיב הכי ותאמרנא לה לא פי אתה נשוב וגומר והפונה לא נשוב אל עמנו כאשר אמרת פי אתה נשוב פלומר אלא אתה נשוב וישמש פי בכאן במקום אלא שהוא אחד משימושים שלו.

ואפשר עוד לומר לפי שהוא אמרה להן לכנ' שובנ' אשה לבית אישה וגומר ופירשנו לעיל שרמזה אחת משתי חלוקות או לכנה אתן לבית לחם יהודה מבלי חברת' פי הליכה תקרא אל מה שאילו או שובנה אש' לבית אמה ועתה השיבו לה תשובה לפי דבריה ואמרו לה פי אתה נשוב לעמה פלומר כ"כ תקועה אהבת היהודית ואהבת עמה בלבותינו עד שכמו שלך תקרא שיבה ונחזרה לפי שאת שבה אל עמה ואל מולדתה אשר מהם נפרדת גם אנחנו כ"כ היא האהב' שיש לנו עם עמה עד שיאמר עלינו פי אתה נשוב לעמה וגם לנו היא שיב' ונחזר' כאילו מעיקרא היינו מהם ועת' שבנו אליהם וזה מרוב אהבתינו אותם פי בעינינו כאילו מקטנויותינו נתגדלנו עמכם וכאשר נעמי ראתה תוכן דבריהם פי הטיבו אשר דברו לכן אזלא לה לאידה גיסא ואמר' שובנ' בנותי למה תלכנה עמי פלומר אם פדבריקם פן הוא שובנ' לבית לחם יהודה אתם לבדכן פי אז כל העולם יעידון ויגידון פי פדבריקם פן הוא ושיבה תקרא אליכם פיון שיראו אתכם לבדכם הולכות לבית לחם יהוד' בדת יהודית זה יור' על האהבה המוחלטת פמי ששב על עמו ואל אלהיו אמנם בבואכם עמי אז לא תקרא שיכ' רק הליכ' פי יאמרו כל העולם בסיבות הליכתי ואהבתי הלכתן עמי לא מאהב' עם בני ישראל ואם פן אתם גורמים במה שאתן באות עמי שתקרא ביאתן הליכ' וזה שאמר למה תלכנ' עמי: או אפשר לפרש מלת פי כמו כאשר ונחברו פי יבוא הלוי פי תכל' לעשר והענין לפי שנעמי אמר' להן לכנה וגו' יעש' ד' עמכם חסד וכונתי כמו שפירש לעיל שאמר' להן עשו מה שתמצו או לכנ' לבית לחם או שובנה אש' לבית אמה פי בין הכי ובין הכי ואפילו שישבו לבית אמן יעש' ד' עמהן חסד ויתן להן מנוחה אשה בית אישה פי לא יקפח שכרן ועתה השיבו לה פי אחך נשוב לעמה פלומר כל הברכות שאמרת אפשר שיתקיימו כאשר אתה נשוב לעמה אבל אם לא נשוב אל עמה פשוט הוא שלא יתקיימו לפי שהשי"ת מטיב לטובים ולישרים בלבותם שהם גוים זדים ארורים לא די שלא יטיב אבל יגמור נא רע רשעים ומה שאמר פי בין הכי ובין הכי ייטיב לנו פטומי מזלי בעלמא נינהו לכן הכרח הוא שנשוב לעמה: ומורי זלה"ה כתב פי אתה נשוב וגומר ירצה הפונה ללכת בחברתה הוא לפי שימשך לנו תועלת נפשי' גדול שנשוב לעמה להיות מפללם פי בסבת דבורה והדרכתה והישרתה פכנס יראת שמים בלבנו קו לקו מעט מעט עד אשר נחפוץ ונרצה להיות מפלל עמה

דבֿלאו הָכִי אֵין בְּנוֹ הַשְּׁעָרַ' וְהַשְּׁפֵל' לְבֵא לִידֵי מַד' זוֹ וְשִׁיעוֹר הַכְּתוּב וּתְאִמְרֵנָה לָּהּ כִּי אִתָּךְ ר"ל בְּלִפְתָּנוּ אִתָּךְ וּבְחִבְרָתָךְ יִמְשֶׁךְ שְׁנָשׁוּב לְעִמָּךְ מֵהַ שְׂבִיחַת־כָּרֶד מִמָּךְ אֹן לְנוּ מְקוֹם לְזֶה אִפִּי תִהְיֶה כִּי פִנְתֵינוּ לְטוֹב' עכ"ל: וְתִאֶמֶר נְעָמִי וְגוֹמֵר הַעוֹד לִי בָּנִים בְּמַעֲי אֵין הַפְּנֵנָה לֹאמֵר שְׁלֵא הִזְתָּה הָרָה כִּי עֵינֵיךָ הָרוֹאוֹת שְׁלֵא צָבַת' בְּטָנָה אֵלָּא הַעוֹד מַעֲי רְאוּיוֹת לְהַרְיֹן וְלִהְיוֹת בָּנִים בָּךְ וְהַכְּתוּב הִזָּה הוּא הַקִּדְמָ' וְהַדָּר מִפְּרִשׁ לָּהּ כִּי בִּירוֹשׁ הַעוֹד לִי בָּנִים בְּמַעֲי הוּא אֹמְרוֹ בְּפִסּוּק הַב' כִּי זָקַנְתִּי מִהְיוֹ' לְאִישׁ כְּלוֹמֵר וְאֵין מַעֲי רְאוּיוֹת לְהַרְיֹן וּפְרִיֹשׁ וְהָיוּ לָכֶם לְאֲנָשִׁים הִיא אֹמֵר בְּכָתוּב הַג' הִלְהֵן תִּשְׁבְּרֵנִי עַד אֲשֶׁר יִגְדְּלוּ וְכִי אֲפָשֶׁר שְׁיֵהִיו לָכֶם לְאֲנָשִׁי וְאַתָּן תִּמְתִּינוּ עַד אֲשֶׁר יִגְדְּלוּ א"נ אֵמֵר בְּיָדָי כִּי פָּנּוֹן שְׁאֵינִי הָרָה אֵי אֲפָשֶׁר שְׁתִּמְתִּינוּ עַד אֲשֶׁר אֲתַעֲבֵר וְאִם הִי' אֲפָשֶׁר שְׁתִּמְתִּינוּ הִזָּה בְּרִאוּתְכֶם אוֹתִי מְעוֹבְרַת וְזֶהוּ שְׁאֵמֵר הַעוֹד לִי בָּנִים בְּמַעֲי כְּדֵי שְׁתִּמְתִּינוּ וְאִף גַּם אִם הִיִּיתִי מְעוֹבְרַת אֵין לָכֶם לְהַמְתִּין כִּי אוֹלִי לֹא יִרְצָה הַבָּנִים אֲשֶׁר אֵלֶּד לְהִיוֹת לָכֶם לְאֲנָשִׁים כִּי לֹא יִרְצוּלְיָשָׂא נָשִׁים גְּדוּלוֹת מִהֵן וְקָרוֹב לְהִיוֹת זָקֵנּוֹת אוֹ לְסִבָּה שְׁלֵא יִרְצוּ לְיָשָׂא נָשִׁים מוֹאֲבִיוֹת אַע"פ שְׁמֵן הַדִּין הֵן מוֹתְרוֹת כִּי מוֹאֲבִי וְלֹא מוֹאֲבִיוֹת עִם כָּל זֶה אֲפָשֶׁר שְׁהֵם לֹא יִרְצוּ לְסַמְּנָה עַל זֶה וְלֹא יִחַלְקוּ בֵּין הַזְּכָרִים לְנִקְבוֹת כִּי אֲפִילוּ הַנְּקִבוֹת יִחַשְׁבוּ אוֹתָן כְּאֵלוּ הֵן זְכָרִים לְעַנְנֵן אִסּוּרָא וְלִזְהַ כְּתִב לָכֶם בְּמ"ם כְּזָכַר לְהוֹרוֹת כִּי אוֹלִי תִחַשְׁבוּ בְּעֵינֵיכֶם כְּזָכָרִים לְעַנְנֵן אִסּוּרָא וְזֶהוּ וְהָיוּ לָכֶם לְאֲנָשִׁים כְּלוֹמֵר וְכִי אִתְּנִי יִדְעַתָּן שְׁיִרְצָה לָכֶם לְהִיוֹת לָכֶם לְאֲנָשִׁים וּבְזֶה יִדְוִיִּק שְׁלֵא אֵמֵר וְתִהְיֶנָּה לָּהֶם לְנָשִׁים אֵלָּא לָכֶם לְאֲנָשִׁים לְפִי שְׁאֵף אִם אִתָּם תִּרְצוּ לְהִיוֹת לָּהֶם לְנָשִׁים הֵם אוֹלִי לֹא יִרְצָה לְהִיוֹת לָכֶם לְאֲנָשִׁים וְעַל דְּרָךְ זֶה אֲפָשֶׁר ג"כ לְדַיִּיק מֵהַ שְׁאֵמֵר לָכֶם בְּמ"ם שֶׁהוּא לְשׁוֹן זָכָר וּבְנוֹן הַל"ל אֵלָּא הַפְּנֵנָה כְּלוֹמֵר אוֹלִי הַבְּנִי יִהְיֶה לָּהֶם טִינָא זוֹ בְּלִבָּם לֹאמֵר שְׁאַתֶּם אֵילוּנִיוֹת כְּזָכָר שְׁאֵינִי יוֹלֵד כִּן אִתָּם עֲקָרוֹת שְׁהָרִי שְׁהִיתָן עֲשֶׂר נָשִׁים נִשְׁוֹאוּחַ לְמַחְלוֹן וְכִלְיוֹן וְלֹא יִלְדַתוּן וְלָכֵן נִקַּט לָכֶם לְשׁוֹן זָכָר לֹאמֵר שְׁמָא לֹא יִרְצוּ לְהִיוֹת לָכֶם לְאֲנָשִׁים בְּחוּשְׁבֶם שְׁאַתֶּם בְּכַחֲשֵׁנִי הַזְּכָר שְׁאֵינִי יוֹלֵד וְדוּכְרֵנִיוֹת אִתָּם.

וְאֲפָשֶׁר שְׁרַמְזָה בְּמ"ם דְּלָכֶם כִּי אוֹלִי כְּאֲשֶׁר תִּחַשְׁבוּ שְׁנוֹתֵיכֶם יִהְיוּ בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן כָּל אַחַת מִהֵן בַּת מ' שָׁנִים וּבְשָׁנִים אֵלוּ כְּמַעַט שְׁהֵאֲשָׁ' הִיא זָקֵנָה וְאֵינִי רְאוּיָ' לְיָלֵד וְזֶה אֵינִי רְחוּק כִּי אוֹלִי כְּשִׁנְשָׂאוּ לְמַחְלוֹן וְכִלְיוֹן הָיוּ כָּל אַחַת בַּת י"ו אוֹ בַת י"ז שָׁנִים וְי' שָׁנִים שְׁיִשְׁבוּ בְּשָׂדֵי מוֹאֲב כְּמוֹ שְׁאֵמֵר הַכְּתוּב וַיִּשְׁבוּ שָׁם כְּעֶשֶׂר שָׁנִים הָרִי כ"ז שָׁנִים וְי"ג אַחֲרֵיהֶם שְׁצָרִיד לְהַמְתִּין לְבָנִים אֲשֶׁר תִּלְדַּעַד אֲשֶׁר יִגְדְּלוּ הָרִי הֵם אֵז בְּנוֹת אַרְבַּעִים שָׁנָה וְלָכֵן נִקַּט מִלַּת לָהֶם בְּמ"ם: א"נ פְּנוֹנַת הַכְּתוּב בְּאוֹמְרוֹ שׁוּבְנִי כְּנוֹתִי הַסֵּתֶפֶל כִּי בְּאִמְיָר' הָרֵאשׁוֹן' אֵמֵר וְתִאֶמֶר נְעָמִי לְשֵׁתִי כְּלוֹתִי קָרָאן כְּלוֹת וְעַמ' וְגַם בְּפִסּוּק הַשְּׁנִי קָרָאן בְּנוֹתִי לְפִי שְׁפָרֵאשׁוּנָה עֲדִיין לֹא הַבְּחִינִי מִשְׁכִּיּוֹת לָכֵן מָה הוּא וְחַשְׁב' אוֹלִי עֲדִיין הֵם טְבוּעוֹת בְּבוֹר בְּרִית אֲלֵהֶהוֹן וּבְגִיּוֹתָן הֵן עוֹמְדוֹת אֲבָל מִכָּאן וְהִלָּא' אֲשֶׁר רָצָתָה תוֹרַף דְּבָרֵיכֶם בְּאוֹמְרָם כִּי אִתָּךְ נָשׁוּב לְעִמָּךְ וְרָצָתָ' בְּדְבָרֵיךָ' שְׁרוּצוֹת עכ"פ לְהַתְגַּיֵּר עַל כֵּן מִכָּאן וְהִלָּאָה קִרְא' בְּנוֹת.

אַחַר כֵּן מְצִאתִי לְהַרְשָׁפָ"א הַלּוֹי שְׁכָתוּב כֵּן וְגַם כְּתִבוּ בְּשֵׁם הַחֲסִיד הַה"ר יוֹסֵף יַעֲבִיץ ז"ל וְעַם כָּל זֶה לֹא נִמְנַע' מִלְּדַחֲתוֹן וְלֹאמֵר לָהֵן שׁוּבְנִי עַד שְׁלִשָּׁה פְּעָמִים כִּי מִן הַדִּין שְׁשָׁלְשָׁה

פְּעָמִים דּוֹחִין אֶת הַגֵּר וְגַם אָמַר מֶלֶת בְּנוֹתַי כְּלוֹמַר לֹא תִחַשְׁדוּנִי שֶׁעֲצַתִּי זֹאת אֲלִיכֶם הִיא לְהִרְעֵ עַמְכֶם כִּי הָאֵמֶת אֶפִּילוּ שִׁיִּצְוֶינָי שֶׁהֵייתֶם בְּנוֹתַי מִמֶּשׁ כֶּף בְּעֲצָמֵי הָיִיתִי מִיְעֲצָת אֲתֶכֶם וְאִימְרָה לְמָה תִּלְכְּנָה עַמִּי הַכּוֹנֵן לִפִּי שֶׁהִיא אִמְרָה שִׁישׁוּבוּ לְבֵית אִמִּם וְזֶהוּ שֶׁנִּבְנְהָ בְּנוֹתַי דְּקָאֵמַר וְאִם תֵּאמְרוּ שֶׁאֲתַנְּה רּוֹצוֹת לְהַתְּגַיֵּר עַל כָּל פָּנִים לְזֶה אֲנִי אוֹמֶרֶת לָכֵן לְמָה תִּלְכְּנָה עַמִּי כְּלוֹמַר מָה לָכֵן לְהִרְעֵ עַמְדֵי וּלְהַעֲצִיב אוֹתִי לְהִיּוֹת בְּעֲצָבוֹן כָּל יְמֵי כִּי בְּהִיוֹתֶנוּ כּוֹלְנוּ בְּעִיר אַחַת וְאָרְאָה אֲתֶכֶם נִשְׂוֹאוֹת לְאֲנָשִׁי זְרִי שֶׁנִּכְנָסוּ בְּמִקּוֹם בְּנֵי בְּנוֹדָאֵי שֶׁאֵהָיָה עֲצוּבוֹת רוּחַ כָּל יְמֵי וְהָרֵי מְדִינוֹת וְעִיָּרוֹ רַבּוֹת בְּיִשְׂרָאֵל תִּלְכוּ שָׁם אִם תִּרְצוּ לְהַתְּגַיֵּר וְאֵל אָרְאָה בְּרַעֲתִי וְאִ"כ לְמָה תִּלְכְּנָה עַמִּי וְאִם הִנֵּה עוֹלָה בְּדַעַת שְׁנִלְךָ יַחֲדָיו הִנֵּה אִם הִנֵּה אֶפְשֶׁר בְּמִצִּיאוֹת לְחֹזֵר וּלְהַתְּחַתֵּן עַמְכֶם אִז לֹא דֵי שֶׁלֹּא אֶצְטַעַר כִּי כִּי אֶדְרָבָה תִּהְיֶה תְּרוּפָה לְמַחֲלַתִּי אֲבָל זֶה הוּא מִהֲנַמְנַע כִּי הַעוֹד לִי בָּנִים בְּמַעֲי וְהִיוּ לָכֶם לְאֲנָשִׁים וְכִיּוֹן שֶׁכֵּן לְמָה תִּלְכְּנָה עַמִּי אֵל מְקוֹמֵי וְאֵל אֶרֶצִי יוֹתֵר טוֹב שֶׁתִּלְכוּ אֵל אֶרֶץ אַחֶרֶת וְשֵׁם תִּנְשָׂאוּ לְטוֹב בְּעֵינֵיכֶם וְעֵינֵי לֹא תִרְאֶנָּה: וּבַמְדַרְשׁ הַעוֹד לִי בָּנִים בְּמַעֲי וְהִיוּ לָכֵן לְאֲנָשִׁים וְכִי יֵשׁ אָדָם מִיִּיבֶם אִשְׁתׁ אַחִיו שֶׁלֹּא הִנֵּה בְּעוֹלְמוֹ ע"כ.

הֵם ז"ל הִרְגִּישׁוּ יִתְרוֹרָא דְּבַמְעֵי דְּקָאֵמַר וְהִנֵּה דֵי בְּשִׂיאֵמַר הַעוֹד לִי בָּנִים וְהִיוּ לָכֶם לְאֲנָשִׁים אֵלָּא הַכּוֹנֵן שֶׁאִמְרָה לְהֵם הַדִּין כְּלוֹמַר אֵילּוּ הָיוּ לִי בָּנִים אֶפִּילוּ שִׁיְהִיוּ בְּתוֹךְ מְעֵי כִּיּוֹן שֶׁכָּבֵר הוּא בְּעוֹלָם אֲשֶׁר אַחִיו זְכוּקָה לָהּ וְתַמְתִּין עַד שֶׁתִּלְד וּמִיִּיבֶם לְכַשְׁיִגְדֵל אֲבָל אִם לֹא הִי בְּעוֹלָם וְאֶפִּילוּ בְּתוֹךְ מְעֵי אִמוֹ לֹא הִנֵּה אֵין לוֹ לִיִּיבֶם וְזֶהוּ שֶׁאֵמַר הַעוֹד לִי בָּנִים בְּתוֹךְ מְעֵי כְּדֵי שִׁיּוֹכְלוּ לְהִיוֹת לָכֶם לְאֲנָשִׁים וְכִיּוֹן שֶׁלֹּא יֵשׁ בָּנִים בְּמַעֲי כָּבֵר לֹא יוֹכְלוּ לְהִיּוֹת לָכֶם לְאֲנָשִׁים כִּי אֵין לְאָדָם לִיִּיבֶם אִשְׁתׁ אַחִיו שֶׁלֹּא הִנֵּה בְּעוֹלְמוֹ וְעַל דִּרְךָ זֶה אָמַר הַפְּתוּב שֶׁלֹּא חֲרִיו שֶׁנִּבְנְהָ בְּנוֹתֵי וְגו' כְּלוֹמַר אִם תֵּאמְרֵנּוּ לִי אִם לֹא יֵשׁ לִי בָּנִים בְּמַעֲי אִם אֲנִישָׂא וְאֵלָּד אֵינְכֶם אֲסוּרִין לְהֵם מִשׁוּם אִשְׁתׁ אַחִיו שֶׁלֹּא הִנֵּה בְּעוֹלְמוֹ לִפִּי שֶׁלֹּא הִיוּ לְמַחֲלוֹן וְכִלְיוֹן קְדוּשִׁין בְּכֶם לִפִּי שֶׁלֹּא גִיָּרוֹ אֲתִכּוּ אוֹ גַם אִם נִאֲמַר שֶׁגִּיָּר לֹא הִנֵּה עוֹלָה בְּדִין לִפִּי שֶׁלֹּא הִיוּ ב"ד שֶׁל שְׁלֵשָׁה לְגִיָּרִים כִּי כָּבֵר מֵת אֲלִימְלָךְ וְהִנֵּה לִיָּה כְּמוֹ שֶׁלֹּא גִיָּרוֹם עִם כָּל זֶה שֶׁנִּבְנְהָ בְּנוֹתֵי כִּי זְקֻנָתִי מִהִיּוֹת לְאִישׁ וְגו'.

עוֹד בַּמְדַרְשׁ שֶׁנִּבְנְהָ בְּנוֹתֵי לְכַנְה ר' שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי בְּשֵׁם ר' יוֹדֵן בַּר חֲנִינָא בְּשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת פְּתוּב כָּאֵן שֶׁנִּבְנְהָ כְּנִגְד שְׁלֵשָׁה פְּעָמִים שְׁדוּחִין אֶת הַגֵּר וְאִם הִטְרִיחַ יוֹתֵר מְכָאן מְקַבְּלִין אוֹתוֹ א"ר יִצְחָק בַּחוּץ לֹא יִלִּין גַּר לְעוֹלָם יְהֵא אָדָם דּוּחָה כְּשִׂמְאֵל וּמְקַרְב כִּיּוֹן.

רְאוּי לְהַבְיּוֹלְמָה הָאֵרִיךְ וְאָמַר בְּשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת כְּתִיב כָּאֵן וְכו' וְהִנֵּה דֵי שִׂיאֵמַר כְּתִיב שֶׁנִּבְנְהָ שֶׁנִּבְנְהָ וְגו' שֶׁנִּבְנְהָ כְּנִגְד שְׁלֵשָׁה פְּעָמִים וְכו' וְעוֹד כְּמוֹ שֶׁמֵּנָה הַשְׁלֵשָׁה פְּעָמֵי שֶׁנִּבְנְהָ לְמָה לֹא מְנָה שְׁנֵי פְּעָמֵי לָכֵן דְּקָאֵמַר וְאֶפְשֶׁר שֶׁבְּלִשׁוֹנוֹ אֲשֶׁר הָאֵרִיךְ רָצָה לְתַרְץ צֶה וְהַכּוֹנֵן כִּי אֶפִּילוּ אֵלָּף פְּעָמִים שֶׁתֵּאמַר לְהֵם לָכֵן אוֹ שֶׁנִּבְנְהָ וְכוּלְהוּ בְּפַעַם אַחַת כְּחַד חֲשִׁיב לְהוּ וְחִדָּא דְּחִיָּה מִתְקַרֵי אִמְנָם אַחַר אֲשֶׁר יָשׁוּב הַגֵּר דְּבָרֵיו עַל הַדְּחִיָּה הִרְאִישׁוֹנָה וְיִתְאֲמַר וְיִתְחַזַּק לְבוֹא לְהַתְּגַיֵּר כְּאֲשֶׁר יָשׁוּב הַיִּשְׂרָאֵל אִמְרֵיו אֵלָיו לְדַחֲתוֹ עוֹד זֹאת תִּקְרָא דְּחִיָּה שְׁנִית וְאֶפִּילוּ שִׂיאֵמַר לוֹ אֵלָּף טַעֲנוֹת לְדַחֲתוֹ כְּוֹלָא חִדָּא דְּחִיָּה הִיא וְזֶה שֶׁאֵמַר בְּשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת כְּתִיב כָּאֵן שֶׁנִּבְנְהָ וְכו' כְּלוֹמַר בְּמְקוֹמוֹת מְחוּלְפִים שֶׁהָרֵי בְּפַעַם הִרְאִישׁוֹנָה אִמְרָה

להן שובנה בנותי לכן והפל חדא דחיי' היא ואח"כ השיבו הן כי אתה נשוב לעמך וחרה פעם שנית לדחותו ותאמר נעמי שובנ' בנותי וגו' ונתנה להן טעם העוד לי בני' וגו' ומדחזר' לומר עוד שובנה בנותי לכן שהוא מיותר שהיה לה לסמוך כל טענותי לשובנה בנותי למה תלכנה עמי העוד לי בנים במעי והיו לכם לאנשים כי זקנתי מהיות לאיש כי אמרתי וגומר ומדחזרה להתחיל כבתחילה לומר שובנה וגומר נראה שבפעם השנית כאשר דברה דברים לא היתה בכוננה לדבר אלא עד והיו לכם לאנשים אם באולי בזה תשובו לארצם וכאשר ראתה שאולי רמזה לה בפתח סודרת שלא היו רוצות לחזור אף אם לא דברו שום דבר בפיה' די לחכימא ברמיזא ונעמי הבינה ברמיזותיהן שאינו רוצות לחזור לסורן אז התחילה בדחיי' הג' וחרה לו' כבתחילה שובנה בנותי לכן ויורה על זה היות דברים אלו ראש פסוק להורות שהוא תחילת דבור מופסק מהדבור הקודם וז"ש בשלשה מקומות כלומר מקומות מחולקין זה מזה ובמה שאמרנו נתיישב אמאי לא קחשיב שני פעמים לכן דקאמרה.

ולהבין דברי ר' יצחק דקאמרה בחוץ לא ילין גר לעולם יהא אדם דוחה בשמאל ומקרב בימין מהיכן קא מפיק לד'רשא זו מהאי קרא ואפשר לומר שבגר לא אמר דלתי לאורח אפתח כי הגר לא הי' מקרב אותו כ"כ להכניסו תוך דלתי ביתו ובערה זה יקרא שמאל דוחה וגם בערה זה שלא היה מניחו שילין בחוץ ברחובות קרי' רק אולי היה מצוה לעבדיו שישמיהו בבית אחת כדי שלא ילין בחוץ והו' ימין מקרבת ועתה יבוא פירוש הפתח על נכון הגר לא ילין נחון אבל לא היה לו בתוך דלתי ביתו זה היה לגר לפי ששמאל דוחה וימין מקרבת אבל לישראל דלתי לאורח אפתח והרני מקרבו בשתי ידי בתוך דלתי ביתי ממש ועיני בנאמני ארץ לשבת עמדי: ואפשר עוד לומר במה שאמר העוד לי בנים במעי כלומר אף אם ראה ראינו עקרות ילדות וכן זקנות כי הזכות גורם שיעשה להן גם והאמהות יוכיחו עם כל זה אני אין לי זכות ותשש פחי פנקיבה ובנודאי שלא יעתר לי ד' וכמו שמצינו ברבך' שנאמר ויעתר לו ד' ואז"ל לו ולא לה וגם אם רז"ל נתנו טעם לדבר אינו דומה זכות צדיק בן צדיק וכו' אמרו זה לפי שלא מצאו טעם מרנוח אלא הוא לפי שאז קודם נתינת התורה איש ואישה שוניה בענין זה המצוות כי כולם אינם מצוים ועושים אבל אחר נתינת התורה אינו דומה זכות צדיק לזכות הצדקת לפי שהקב"ה הרבה לאדם תורה ומצנת עשה שהזמן גרמא ולכן אמרה מלת לי מיותרת ולא אמר העוד בנים במעי להורות כי לה שהיא אישה תשש פחה פנקיבה וכח זכותה תשש פנקיבה וכמו שאמרו שם ולא לה גם בכאן לא יפתר לה ד' וזהו העוד לי דקאמר אמרה עוד והיו לכם לאנשים כלומר ואפילו אם אלד בנים מי יודע אם לא ימותו בעודן קטנים קודם שיזכו להיות לאנשים ראויות לינשא וזהו והיו לכם לאנשים דקאמר ש בנה בנותי לכן כי זקנתי מהיות לאיש וגם אם היה נעשה לי גם כי אחרי בלתי היתה לי עדנה והייתי הלילה לאיש וילדתי בנים וכי אתן תתעכבו כ"כ ותמתינו להם עד אשר יגדלו ואם תאמרו שאין אתן רוצות להנשא עוד כי אם לגמול חסד עם בעליכם המתים שיקרא שם עליכם אף אחרי מותם ותשבו אלמנות עגונות לכבודם כל ימכם איננו רוצה בזו

וזהו שאמר הלהן תעגנה אם בשביל המתים תעגנה לבלתי היות לאיש כל ימין עוד לעולם וזהו שאמר הלהן הלהן שני פעמים כי הנה די בשיאמר הלהן תשברנה ותעגנה עד אשר יגדלו אלא הכוננה כדאמרן הלהן תשברנה על הבנים אשר אלד והלהן תעגנה על המתים שפבר מתו.

אל בנותי כי בדבר הנה אני מחשיב אתכם כבנותי פשם שלא הייתי רוצה בבנותי שיתעגנו כל ימותם כן אין אני רוצה בכם שתתעגנו ולא תנשאו עוד ומר לי הדבר הנה שתתעגנו ורע עלי המעשה מאוד יותר ממה שירע לכן נאני מצטערת בצעריכן זה יותר מכם כי אין אתם מועילות ומטיבות עמדי בדבר הנה כשלא תזדווגו עוד לאיש אחר פכפר יצאה בי יד ד' ואחר שנעשה פתגם רעתי מה הוא התועלת שיגיעני בעיגון שלכם האם ישובו המתים שפבר מתו עוד לביתם בעבור מה שאתם עושות שלא תנשאו לאחריה: א"נ לפי שהיה אפשר שיעלה בדעתן שזה שהיתה חמותם דוחה אותנה בשתי ידיים הנה באומרה כי הצרה והיגון אשר מצאה במיתות בניה הנה בסיבות אשר נשאו להם נשים מואביות אשר לא מבני ישראל הנה ועל כן היא דוחה אותנה כי הן הגורמות מיתות בניה וכמו שער בנפשה כן הוא לה ראות פניהן על כן אמרה להן אל בנותי כי מר לי מאוד מכם כלומר לא יעלה בדעתכן שאני חושבות כי המר שהנה לי מאוד במיתות בני ינה מכם בסיבתכם מפני שנשאו אתכם ועל כן אני אומרת לכם שתלכו מעמי כי לא עלתה על לבי דבר זה ח"ו אלא עונותי גרמו רעתי וזהו כי יצאה בי יד ד' בשלי הצער הגדול הנה ועונותי הטו אלה: א"נ אמרה אל בנותי לא יעלה בדעתכן בנותי כי זה שאני אומרות אליכן לשוב מאחרי הוא מפני שאני קצה בראות פניכם בחשבי כי בסימן רע נכנסתם לביתי ועת צרה היתה לי העת ההיא כי מתו בניי כי אדרבה בעת מותם גדלה מאוד אנוחתי ומר לי מאד על שאבדתי אתכן מלהיות פלות כבתחילה וזהו מכם מסיבות פרידתכם גדול מאוד תמרורי וכאבי פעת שיצאה בי יד ד' בעת פטירת בניי וזהו כי יצאה בי יד ד' גדלה מאוד אנוחתי מכם על פי יתפרדו ממני פלות טובות כמותכן.

ואמרה כי זקנתי מהיות לאיש כלומר אין לכם כלל מחברתי שאם תחשבו שאנשא ואלד בנים שינשאו להם לאנשים זה אין השכל סנבלו לפי שמעולם לא ראינו אשה גדולה בשנים כמוני היום שתנשא לאיש וז"ש כי זקנתי מהיות לאיש ומלת היות הוא מלשון ויצאה והיתה לאיש אחר שהוא לשון קדושין והוא לעג וקלס שתנשא אשה לעת זקנתה כמוני היום ואם תאמרו שאני נעמי משאר הנשים כי היתה יפה ונעימה ברה כחמה והיא בת מאה כבת עשרים ליופי ושמה יוכים עליה שנעמי הוא לשון נעימות ואם שאר הנשים לא יש להן תקנה לילד כאשר הגיעו לשנים שפמותי אני יש לי תקנה וזה שאמר כי אמרתי יש לי תקנה דייק מלת לי מיותרת כלומר לי יש תקנה גם אם לא אחרות אין תקנה כאשר אמרתי חלוקה זאת וארצה להנשא ולא זו בלבד אלא גם חלוקה אחרת אלו פבר נשאתי והייתי הלילה לאיש דייק מלת הייתי לשון עבר כלומר גם אם פבר הייתי הלילה שעברה לאיש והריתי ולא זו בלבד אלא גם אילו היתה חלוקה אחרת הלא היא וגם ילדתי בנים כלומר שפבר ילדתי הבנים וכבר הם בעולם הבנים שפבר ילדתי אותם

ובזה דייק מלת ילדתי לשון עבר ולא אמרה וגם אלד בנים באופן ששליש חלוקות אמרה וכל חדא נפרדת מחברתה ולזה אמרה מלת גם בכל חדא ולא כגיל לתרנונייהו בחד גם להורות כי חלוקה בפני עצמה היא והתחיל מנשואין אילו יהיו ואילו כבר היו ואילו כבר ילדה פי שלש חלוקות הן באפילו על אותה אשר אילו הנה במנח שפבר ילדה אמרה בה"א התימה הלהן תשברנה וגומר כלומר לשון תקנה ואפקיה בלשון תשברנה לפי שתקנה פזו שברון מתנים היא וכן מ"ש הכתוב שגרו על ד' אלהיו פירושו תקנתו על ד' אלהיו ואפקיה בלשון שבר לפי שגם פן אפשר שיהיה פירושו לשון שבר ותפונה שפוכל שבר על שבר ונהה על הנה והכל על קידוש השם ונהה על ד' אלהיו דקאמר על דרך כי עליה הורגנו כל היום באופן שכל לשון תקנה דאפיקה בלשון שבר הענין הוא לפי שיש לפרשה לשון שבר ממש ומשמש ורומז לשתי הלשונות ואמרה הלהן בנו"ן ומהראוי הנה להיות במ"ם שהיא כינוי לזכרים אפשר לומר לפי שראה ראינו בזמנינו זה שכל הנשואין הנעשים בעולם האיש גדול מאשה כעשר שנים או פחות או יותר והאשה היא קטנה מהאיש בשנים ואולי גם באותו הזמן הנה המנהג פן ואברהם ושרה יוכיחו דכתיב הלבן מאה שנה וילד ואם שרה הבת תשעים שנה תלד נראה שאברהם הנה גדול משרה עשר שנים ולכן אמרה הלהן תשברנה עד אשר יגדלו כי כיון שהם קטנים ואתם תשברנה שיגדלו אם פן הוא הפך הנהוג כי דרך הנשים להיות קטנות והאנשים גדולים וכאן נהפוך הוא אשר הם הקטנים על פן כינוי אות' בנון בכינוי הנשים ואמר' שתי פעמים הלהן לפי שהם שתי תמיהות האחת גם אם הנה במנח שהיו עדיין הנה בתולות שמעולם לא נישאו הית' תמיהא איה תשברנה עד אשר יגדלו ממתינות ומאחרות לינשא עד שתהיינ' כל אחת בת ארבעים שנה כ"ש שיש תמיהא שנית על האש' אשר כבר נישאת וטעמ' טעם תשמיש איה תוכל לסבול ולהתעגן לבלתי היות לאיש פי כבר טעמ' טעם משגל והוא עגון ועינוי אליה וכן רז"ל שאמרו במקומת משום עיגונא היקלו רבנן הפונ' באשה אשר כבר נישאת ומת בעלה ובה שייה' לשון עיגון ולכן אמרה הלהן תעגנה ודייק באמרה הלהן שתי פעמים ולא כגיל הכל בחד הלהן להורות ששתי תמיהות נפרדות הם לא ראוי זה פראי זה ואמרה אל בנותי כלומר בנותי אל תעשי רעה לי כי אני מפחדת שלא אלכד בעון העיגון הנה שאמתן תעגנ' בסופתי ודי הרע המר שהגיע לי מכם ובשבילכם ונהו שאמר פי מר לי מאוד מכם פי בשבילכם יצא' בי יד ד' פי חשב' נעמי אולי מתו בגיה' על שמיהרו לינשא נשים מואביות ולא המתינו פד שיגירונו ויטבילום פדין וכהלכה ועל זה מתו ולכן אמרה נעמי עד עתה מר לי מאוד מכם ובשבילכם פי בשביל מהירות שמיהרו לינשא אתכם נענשו ונצא' בי יד ה' ואני מפחדת שאם עד עת' קטרג עון המהירות עתה יקטרג עון העיגון והאיחו' גם זה לעומת זה ולכן אל בנותי כלומר אל תעשו לי רע' פזאת ועל זה אפשר שפוננו רז"ל שאמרו אל בנותי פי מר לי מאוד מכם בשבילכם פי נצאה פי ובבני ובבעלי יד ד' ע"כ ולפי זה מ"ם מכם תהי' מ"ם הסיב' לא מ"ם היתרון: ופשט דברי רז"ל הוא שאמר' להן אל בנותי כלומר איני רוצה עוד להתחתן עמכם גם אם אתן תשברנה עד אשר יגדלו לפי שמר לי מאוד מכם בשבילכם פי פגיעתכם היתה לי מרה פלענ' פי מיום בואכם בביתי ובחומתי יצא' בי יד ד' ואיה' אתחנן עוד עמכם ודייק מלת

לי שלא ליגע בכבודן כ"כ אמר' שגם אם פגיעתן אפשר שתהיה טוב לאחרים לי הית' לרע' ולכן אל בנותי לא אתחתן עוד עמכן לכן שובנ' בנותי לכנה זהו פשט דבריה' ז"ל, אלא כדי לספר בשבח נעמי שלא נגעה בכבודן לומר להן בפניהם שפגיעתן רעה לכן אינו רחוק לומר שפוננו רז"ל הוא אומר בי ובבני ובעלי וכל זה בסיבות התחטנות עמהם פי זה אינו פי לא נשואם רק אחרי מות בעלה אלימלך ואפשר לומר פי בחיי אלימלך קדשו אותם בליקוחין וקידושין ואחר מיתתו נשואם וכנסום לחופ' פי אירוסין לחוד ונשואין לחוד וכמ"ש ז"ל במסכת קידושין ביאה אירוסין עוש' נישואין עוש' ולכן לא אמר הכתוב ויקחו להם פי הליקוחין כבר נעשו בחיי אלימלך ואחר מיתתו נשואם והכניסם לחופה וזהו שאמר וישאו להם דקאמר ובנה יצדק בעצם אומרה בשבילכם יצאה יד ה' בי ובבני ובעלי שגם אלימלך נענש על ידכם פדאמרן: והרשב"א הלוי ז"ל תירץ לזה פי נענש אלימלך על שלא השיאם סמוך לפרקן פי בנדאי פשהו בבית לחם היו סמוך לפרקן ויותר אחרי שהיו להם שם על פני חוץ אפרתים גדולים וכמו שאמרו ז"ל אלימלך ומחלון וכליון גדולי הדור היו ואחרי שלא השיאם והביאם שמה במואב אם כן הוא גרם להם עון נישואים אלו ולכן היתה יד ד' בהם ובאביהם עכ"ל: א"נ אמרה פי זקנתי מהיות לאיש וגו' לפי ששני מיני זוגים יש באשה שגם שידועות שאינה ראוייה לילד ואין לה תקנה עם כל זה היא נישואות אם לפי שפעמים היא תתאנה למשגל וגם אם ישכבו שנים וחס להם ולכן רוצה להיות לאיש לכן אמרה לשלול זאת פי זקנתי מהיות לאיש פלומר פי אפילו ממדה זו פכר עברתי פי אני זקנתי מהיות לאיש פי כבר איני ראוייה לביאה פלל ואולי רמזה ג"כ באמרה פי זקנתי מהיות לאיש לומר פי כ"כ זקנתי פי אפילו שאתרצה אני לא ימצא איש שירצה שאהיה לו לאשה פי יקוץ נפשו להיות נזקק לאשה זקנה כמותי.

וגם רצתה לרבות המין הזויג השני והוא שמזדווגת האשה לפי שיש לה תקנה לילד בנים ובנות ולפי שהזויג הראשון שאמרנו שהיא האשה שאינה ראוייה לילד פאשר ישאלו לה למה נישאת אין לה מה להשיב פי בושה היא לה לומר שנתאונה למשגל או שישכבו שנים וחס להם אמנם האשה הראוייה לילד שתנשא פאשר ישאלו לה למה נישאות אף היא תשוב אמריה יש לי תקנה לילד וכעניא מרא וחצינא ולכן אמרה בזאת התלוקה מלת פי אמרתי לפי שהיא טענה טובה ומספקת שתשוב האשה לכל אשר ישאלנה למה נישאת.

ואמרה עוד גם הייתי הלילה לאיש וגם ילדתי בנים וראוי להבין גם שני דקאמר למה פי בנדאי מה שאמר גם הייתי הלילה לאיש ונדאי שפוננתה היא לומר שתהנה לאיש ותלד פי מאי איכפת מהביאה אם לא כדי שתלד וכיון שכולה תדא תלוקה היא הל"ל הפל בחדא מחתא ולומר הכי גם הייתי הלילה לאיש וילדתי בנים פי פוננת היות לאיש הפוננה היא על העיבור לא על הביאה מבלי עיבור: ואפשר לומר פי רצתה לגלות ולדחות שתי תלוקות גם אם הייתי הלילה לאיש ואתעבר יש ספק אחר פי מי יודע אם יבוא לידי גמר ואלד או אולי כנפל טמון יהי' וגם אם נאמר שייבוא לידי גמר הלידה וילדתי אותם פי

מפלת לא שכים הלהן וגו' ולזה אמר וגם ילדתי בנים מלת וגם להורות על הדיחוי של גם הייתי הלילה לאיש דמקאמר ילדתי נראה דעד עתה נסתפקה אולי לא תבא לידי לילה: או אפשר, שגם אם נאמר כי במ"ש גם הייתי לאיש פנונתה לומר שתלד עכ"ז רבתה במ"ש מלת וגם לפי שאפילו שתהי' הלילה לאיש ותתעבר ומיד אם לא תלד תאומים לא ניתקן הדבר שאם תלד בן אחד תתקנו חדא מנייהו ואולי אפילו חדא לא נתקנה כי תהיינה שתיים או חזות בכנף איש יהודי זאת אומרת כולו שלי וזאת אומרת כולו שלי לכו רבתה ואמרה וגם ילדתי בנים פי צריכה בני בזה ההריון שאלד שנים ומיעוט רבים פני' והרי כל זה הוא ספק ועכ"ז גם אם נאמר שיהי' הדבר כן עדיין יש תמוה בדבר הלהן תשברנה וגו' אח"כ מצאתי להרשב"א הלוי ז"ל שפירוש כן, וגם אפשר שבמלת וגם רצה לרבות ספק אחר שיש והוא אולי תלד בנות ולא בנים וזהו שאמר וגם אם נניח במנוח שילדתי בנים ולא בנות הלהן תשברנה עד אשר יגדלו ויחזרו ואמר הלהן תעגנה לבלתי היות לאיש רצה לומר כיונה להוליד ספק אחר כי גם אם נניח במנוח שתשברני' עד אשר יגדלו עדיין יש ספק ומי יודע אם ימותו בנתיים ולא יזפו לחיו' ולגדל ומה גם כי זה הספק הוא קרוב לנדאי אם הם תאומים כדאמרן לעיל כי סתם תאומים אינם לקיום לסיבות היותם מבטן ומהריון דקי' ושדופים כל אחת זרת ארכו וזרת רחבו ולרמזו הספק הזה אמרה הלהן תעגנה כלומר מי יודע אם להן תעגנה ותהיו עגונות פי ימותו גם כן המה פראשוני' באופן שאלו האחרונים הם סיבה שבשבילן תעגנה ותשארו אלמנות לעולם ולבלתי היות לאיש לעולם כי בתרתי הויא חזקה חזקה קטלנית באופן כי הסיבות אלו האחרונים אשר אתם מקוונים יאמרו במזלכם מתו פי קטלניות אתן נמצא שבשבילן תעגנה לעולם לבלתי היות לאיש ולכן אמרה הלהן פעם שנית כי הראשון בה"א התימה והשני בה"א השאלה שהיא כבואלת ומסתפקת גם בספק אחר:.

ואמרה, אל בנותי פי מר לי מאוד מכם. כלומר אל תתנחמו ואל תאמרו סברנו וקבלנו לכונס בכל הספיקות הללו כי תתנחמו במה שאתם רואות שאפלי' שגייע לכם כל אלו הספיקות ותעגנה לבלתי היות לאיש עוד עם כל זה מר לי מאוד מכם ובראותכם פי יותר מר הגיע לי מקל אשר יגיע לכם אף אם תעגנה לפי שיצאה בי יד ד' בבעלי ובבני ובנותי וכל אשר היה לי והנני כפת שפולה וגלמודה אל בנותי לא תתנחמו בזה באמרכו פי כבר הגיע לי יותר מכם אפילו שיהיה נדאי שתעגנה כ"ש שעדיין הדבר בספק אולי יבוא לידי גמר אל תתנחמי ואל תסתכלו בזה רק שובנה לכנה ומצאנ מנוחה אישה בית אישה וכן מצינו שאמר ירמלי' הנביא ע"ה מה אעידך ומה אדמה לך הבת ירושלים מה אשנה לך ואנחמך וגו' משמע שאם היה מוצא רע אחר שהגיע לאחרים שנה אל רעתה היתה מתנחמת ולכן אמרה נעמי איני רוצה שתתנחמו במה שכתב הגיע לי יותר ממה שגייע לכם גם אם תעגנה כי נעמי ראתה מיתת בעלה ובני' והנה לא ראו זה אין ראוי שתתנחמו בזה: וגם אפשר לומר עוד עם דרדך זה, כי מה שאמר פי יצאה פי יד ד' הפנונה שרמזה שתי מיני נחמות שהיה אפשר שתתנחמו בהם הא' פי מר לי מאוד מכם כדאמרן ובזה תתנחמו אף אם תעגנה לבלתי היות עוד לאיש כדאמרן ועוד אפשר שתתשבו להתנחם בנחמה אחרת כי תאמרו שאפילו שנניח במנוח שימותו הבנים אשר אתם ממתינים עם

כָּל זֶה לֹא תַעֲגַנֶם לְבַלְתִּי הָיוֹת עוֹד לְאִישׁ כִּי לֹא קִטְלַנִּית אֶתֶן בְּזֶה לְפִי שְׂיִצְאָה בִּי יָד ד'
וּמִתּוֹ בְּדָבָר כְּמֵאֲמַר ר' לוי כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר יָד ד' מִכַּת דְּבָר הִיא וּבְנִין אָב לְכוֹלֵם הִנֵּה
יָד ד' הוֹיָה בְּמִקְנֵהּ וּבְזֶה תִּתְנַצְּלוּ לֹא מֵרָשָׁע שְׂאִינְכֶם קִטְלַנִּית כִּי יֵשׁ סִבְרָא מִי שְׂאֹמֵר שְׂאִין
הָאִשָּׁה קִטְלַנִּית עַד שְׂיִמּוּתוֹ שְׂנִיֵּיהֶם בְּמִיתָה טְבַעֲיוֹת אֲמָנָם אִם אֶחָד מֵהֶם מֵת בְּמִיתָה
דְּבַר־יִית אִין הָאִשָּׁה קִטְלַנִּית עִם כָּל זֶה אֵל בְּנוֹתֵי אֵל תִּתְנַחְמוּ בְּזֶה כִּי כְּנֹלֵם תִּנְחַמִּין שְׁל
הַבָּל כִּי רֹב הָאֲנָשִׁים בְּנוֹדָאֵי לֹא יַחֲוִשׁוּ לְסִבְרָא זֹו וְתִהְיֶינָה עֲגוּנוֹת כָּל יְמֵיכֶם לְכֹן שְׂמַעוּ
לְעֲצָתִי וְשׁוּבְנָה בְּנוֹתֵי לְכֹן, וְלִפִּי הַפֶּשֶׁט מֵה שְׂאֵמֵר שְׂנִי פְעָמִים הִלְהֹן נוֹכַל לֹמַר כִּי פִירוּשׁ
הִלְהֹן הָא' הוּא כִּי לְהֹן בְּעֲצָמֹן אֲתֶם מִמְתַּיִנִּים כְּדִי לִיקַח אוֹתָן וְהִלְהֹן הַשְּׂנִי פִירוּשׁוֹ
הַבְּשִׁבִילֹן תַּעֲגַנָּה וּמִדְּבָרֵי הַמְתַּרְגֵּם נִרְאָה כֹן דְּבַמְלַת הִלְהֹן הִרְאִישׁוּנָה תַּרְגוּם דְּלִמָּא לְהוֹן
אֲתוּן מִתְנַגֵּן וּבְהִלְהֹן הַשְּׂנִי תַּרְגוּם הַבְּדִילְהוֹן אֲתוּן יִתְכֹן עֲגִימֹן נִרְאָה שְׂפִינּוֹן לְתַרְזֵן כְּפֹל
שְׂתִי פְעָמִים הִלְהֹן וּמ"ש כִּי יִצְאָה בִּי יָד ד' רְאוּי לְהַבִּין דַּהֲל"ל כִּי הִיָּתָה בִּי יָד ד' שְׂכֹן כַּתִּי
קָרָא וְגַם יָד ד' הִיָּתָה בְּסֵם וְגו' וְאֶפְשָׁר לְתַרְזֵן כִּי בְּהִיָּתָה שְׂגָם יִצְאָה קִטְרוּג עַל נְעָמִי כְּמוֹ
שְׂאֵמֵרוֹ ו"ל עַמְדָּה מִדּוֹת הַדִּין וְקִטְרָג' וְאֶמְר' וְשֵׁם הָאִי' אֲלִימְלָהּ וְגו' נִמְצָא שְׂעַל כְּנֹלֵן קִטְרָגָה
אֲלָא שְׂעַל אֲלִימְלָהּ וּבְנִי נִהְיָה הַדְּבָר בְּפוֹעֵל וְעַל נְעָמִי אִף יִצְאָה הַקִּטְרוּג גַּם עֲלֶיהָ עִם כָּל
זֶה לֹא נִהְיָה הַדְּבָר בְּסֵם בְּפוֹעֵל וְכִמוֹ שְׂדִקְדָּקָנוּ לְעִיל מֵה שְׂאֵמֵר הַכְּתוּב וְתִשְׂאָר הָאִשָּׁה מִשְּׂנִי
יְלִדֶיהָ וּמֵאִשָּׁה מִשְּׂנִי קִטְרוּגִים נוֹתְרָה וְנִשְׂאָרָה כְּשִׁירִים וְזֶהוּ שְׂאֵמֵרָה כִּי יִצְאָה בִּי לְפִי
שְׂבָה בְּעֲצָמָה וּבְגוֹפָה יִצְאָה יָד ד' אֲבָל לֹא הִיָּתָה בְּהָ יָד ד' כִּי הִיא נִיִּצּוּלָה: וְאֶפְשָׁר עוֹד
שְׂאֵמֵרָה כִּי יִצְאָה בִּי יָד ד' כְּלוֹ' כִּי יָד ד' נִתְאַכְזְרָה עֲלֶיהָ כָּל כֹּף עַד שְׂיִאֲמַר פְּלִי' שְׂיִצְאָה
חוּץ מִמְחִיצָתָה שְׂאִין דְּרַפָּה לְהִתְאַכְזֹר כ"כ וְלָכֵן נִקְטַ יִצְאָה, וְגַם אֶפְשָׁר לֹמַר כִּי גַם
מִהַדְּבָרֵי הַמְעַצִּיבִים וּמִדְּאִיבִים אוֹתָהּ הוּא כִּי יִצְאָה בְּהָ יָד ד' כְּלוֹמֵר כִּי אֵלוֹ הִי' מִתְחִיל
וְיָבֹא מִכּוֹת הַדְּבָר בְּשָׂאֵר אֲנָשֵׁי הָעִיר וּבְתוֹכָם הָיוּ מֵתִים גַּם בְּנֵי לֹא הִיָּתָה לָהּ כ"כ מְרִירוֹת
לֵב אֲבָל גְּדֻלָּה מְרִירוֹתָה עַל כִּי בְּהָ הִתְחִילָה לְצַאֵת וּלְהִתְגַּלּוֹ' יָד ד' וְהִיא הַדְּבָר וְזֶהוּ שְׂאֵמֵר
כִּי יִצְאָה בִּי יָד ד' כְּלוֹמֵר כִּי הִתְחִילָה בִּי יָד ד': וְהַרְשָׁב"א הַלּוּי ו"ל כְּתַב שׁוּבְנָה בְּנוֹתֵי
לְכֹן כְּלוֹמֵר שׁוּבְנָה בְּנוֹתֵי וּלְכֹנ' לְדַרְכְּכֶם וְכֹן תַּרְגוּם הַמְתַּרְגֵּם תּוֹבְנָא בְּרַתִּי מִבְּתַרִּי אֲזִלְנָא
לְעַמְכוֹן וְכָל עֵין טוֹבָה תִּרְאָה הַהִבְדֵּל רַב וְעֲצוּם שְׂבִין הַפְּסוּק הַזֶּה לְפָסוּק שְׂלִמְעֵלָה כִּי
לְמַעְלָה אֲמַר לְכֹנָה שׁוּבְנָה וּפָה אֲמַר שׁוּבְנָה לְכֹנָה כִּי לְמַעְלָה כִּינּוּנָה שְׂתִלְכְּנָה עִמָּה כְּדִי
לְלוֹתָהּ וְתִשׁוּבְנָה אַחֲרֵי כֹן וּפָה כִּינּוּנָה שְׂלֵא תִלְכְּנָה עִמָּה כְּלָל רַק שׁוּבְנָה תִּיְכַף מֵאַחֲרֵי
וּלְכֹנָה לְבַתִּיכֹן וְכֹן רְאוּתִי לְרַבּוֹתֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים שְׂדַרְשׁוּ אֲצֵל וּמְצָאָן מְנוּחָה מִפְּנֵי שְׂאִינוֹ
כְּתוּב בְּנוֹ"ן כְּפוֹפָה וְהוֹ"א אַחֲרֵיהָ וְיִאֲמַר וּמְצָאָנָה אֲלָא וּמְצָאָן בְּנוֹ"ן פֶּשׁ וְטָה לְבַסּוֹף אֲמַרוּ
אַחַת מְצָאָה וְאַחַת לֹא מְצָאָה וְכֵאלוֹ הִתְנוּצֵץ רוּחַ הַקְּדוֹשׁ בְּדְבָרֵי וְאַחֲזָה אֲנֹכִי אִשִּׁית לְבִי
כִּי פָה כְּתִיב לְכֹן בְּנוֹן פֶּשׁוּטָה וְלֹא לְכֹנָה בְּנוֹ"ן כְּפוֹפָה וְהוֹ"א אַחֲרֵי' כְּמוֹ שְׂכְּתוּב לְמַעְלָה
לְכֹנָה שׁוּבְנָה אִשָּׁה לְבֵית אִמָּה וְע"כ אֲמַר כִּי גַם בְּזֶה רוּחַ ד' דִּיבַר בְּהָ וְאַמְרָה לְכֹנָה אַחַת
הוֹלְכוֹת עַכ"ל: עוֹד כְּתַב הַרְשָׁב"א הַלּוּי ו"ל, אוֹמְרָה הִלְהֹן בְּנוֹ"ן בְּמִקְוֹם מ"ם פִּירוּשׁ אֲבָא
מֵאֲרִי ו"ל שְׂרַמְזָה עוֹד סִפְק אַחֲרֵי אוֹלֵי תִהְיֶינָה נְקִיבוֹת וְלֹא תוֹעִילְנָה שׁוּם דְּבָר וּמְצָאֵתִי
כְּתוּב כְּלָשׁוֹן הַזֶּה מִנִּין הִלְהֹן כְּיָמִים דְּהִיָּנוּ תִשְׁעִים יוֹם יִשְׂבָּה רוּחַ בְּלֹא בְעַל שְׂהֵם שְׂלִשָּׁה
חֲדָשִׁים עַכ"ל: וְהַרְד"ק ו"ל פִּירוּשׁ וְכַתְּשׁ בְּשׁוֹרֵשׁ עֲגָה זֶה לְשׁוֹנוֹ הִלְהֹן תַּעֲגַנָּה בְּפִלְס אֲשֶׁר

לא תעשינה וענינו ותתאחרנה ותתעכבנו והישר בעיני בזאת המל' ששורשה עגן כמו שגשפתמשו רז"ל הרבה בזו השורש כמ"ש עגונ' לאש' היושבת בלא בעל ועוד אמרו ובלבד שלא ישהא העגונה שבהן שלושים יום כן אמרו מכר את הנס ואת העוגין ומני ר' חייא אילו עגונין שלהן כאתרונה שלשים יום וכן אמרו מכר את הנס ואת העוגין ומני ר' חייא אילו עגונין שלהן וכן הוא אמר הלהן תעגנה והן הקרנותיים הגדולי' שקושרין אותם בתכלים ומשליכים אותם בים להעמיד הספינ' והוא שקורין בלע"ז אנקורא"ש ותרגום וסוגרו על מסגר ויתעגנון בבית טינינא וילאפשר בחושף הגלו לךעגונין ובבתי כלאים הקבאו ובבתי יסורין עגוניקה וחסר' נון השורש לפי שאם הית' נון השורש נכפלת עם נון הרבות והיינו אומרים תעננ' הי' כבד על הלשון ולחסרון נון השורש הית' נון הרבות ראוי' להדגש ובא הנח תמורות הדגש כמו שפא גם כן במקומות רבים ולפיכך הגימל נקוד' בצייורי כמו שהי' אם הי' שלם תעגנ' ואלו הי' שורשי ענה הית' נקוד' סגול כמו שי"ן תעשינ' והדומים לו עכ"ל: ובפשט הכתוב אפשר שפיון במ"ש הלהן תעגנ' וגומר לפי שפעמי ראת' שאם תתאחרנ' כ"כ זמן עד שיגדלו הבנים שיולדו תתלבן ראשי ויהיו זקנות לבלתי היות ראויות עוד למשכב איש וז"ש הלהן תעגנה ואתעכבנ' בשבילן עד זמן שתזקינו כ"כ לבלתי היות לאיש כלומר שתהיו בלתי ראיות היות לאיש להנשא עוד וזה אינו מן הראוי לכן שובנה לכנה.

ואמר' אל בנותי פי מר לי מאוד מכם אפשר שהפנונ' שאמר' א ני רוצ' להתחזק עמכם והטע' לפי שיש מרירות מכם כלומר מהרע' אשר אני יודעות שתבוא עליכם אם תחזרו ותתחזקו בי והטעם לפי שיצאה בי יד ד' ועת' מדת הדין מתוחה כנגדי ובנדאי שהמתחזק עמי גם עליו תעבור כוס כי בהדי הוצא לקי כרבא.

אח"כ מצאתי למורי זצלה"ה שכתב כן ועוד הוסיף זה לשונו ולפי דעתי בסירוש הזה אפשר שגפרש אל בנותי שהפנונ' לומר איני רוצ' שתקראו בשם בנותי כי נשי הבנים גם בשם בנותי יקראו להן והטעם במיאונה זה הוא כמחבר לעיל: וה"ר יצחק עארמה זלה"ה כתב פי מר לי מאוד מכם ירצה אע"ש שפולנו אלמנות אין אנו שוות לרעה אשר מצאתנו פי מר לי מאוד מכם לפי שיצאה בי יד ה' לענוש מפני חטאתי מה שלא היהפן אליכן פי אע"פ שאמרו שימות האיש במזל האשה נדאי לא אמרו שימות בעונה פי אין האיש נגרר אחריה בזה כמו שהיא נגררת אחריו עכ"ל וכתוב הרשב"א הלוי ז"ל עליו זה לשונו ויותר נכון שיירצה כי דעת האנמות וצרותיהם הנה הנס מהמערכה ואין ראוי לדאוג ולהתעצב אליהן פי על כן סרו מאחרי ד' באומרם פי הפל בידי שמים וכסיליה ואין מצוה להנצל מהם כאשר אין מצוה להנצל מהזקנה וכמו שאין לירא מן הרעות הפאות אחרי שהן מוכרחות ומסודרות מהגרמים השמימיים ועם בני ישראל עם תורות ד' בלבם יאמינו פי אין אום נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה ועל כן יראו מהקורות וז"ש פי מר לי מאוד יותר מכם פי יצאה בי יד ד' זו הדבר כדברי רז"ל ועמוד על זה עכ"ל.

ואני אומר כי פשוט הוא שרעותיהן אינן שוות שנעמי לקחה בכפלים בשכול ואלמון אלמנה מבעלה ושכולה מבנים ומבנות אשר היו לה ומתו כולם ורות וערפה היו אלמנות אבל מעולם לא מתו להם לא בנים ולא בנות וזה פשוט לומר שרעותיהם אינם שוות ועל זה אמר פי מר לי מאוד מכם.

ועוד אפשר לומר כי נעמי נפשי מרה לה על כי ראתה שאירע לה כמעשה הרשעים כי הרשעים מהפכים להם מדות רחמים למדות הדין אמנם הצדיקים הוא להיפך שמהפכים מדות הדין לרחמים ואל זה אפשר שכיון דוד המלך ע"ה באמרו חנון ד' וצדיק ואלהינו מרחם והפונה כי מדת רחמים שהוא שם ההנהגה מדתו הוא להיות רחם וחנון וז"ש חנון ד' ועם היות שמדתו להיות חנון לפעמים הוא צדיק וישר ואינו מרחם כלל וזהו וצדיק דקאמר והיינו לרשעים שמהפכים אותו לדין ולפעמים הוא להיפך שאפילו מדות הדין שהוא אלקים הוא מרחם וז"ש ואלהינו מרחם והיינו לצדיקים שמהפכים מדות הדין לרחמים ועתה נעמי נפשה מרה לה כי ראתה כי יצאה בה יד ד' ונהפך לה מדות רחמים למדות הדין ודנו אותה בזה כאשר דנין את הרשעים ועל זה אמרה פי מר לי מאוד מכם לפי שאני יודעות ומבחינת ענין זה כי יצאה בי יד ד' אמנם אתן אינכם יודעות מהו מדות רחמים ומהו מדות הדין ואינכם מרות אלא על פמות הרעה ואני מרה על פמות' ועל איכות על היות' מיד ד' וזהו שאמר' פי יצאה בי יד ד': וכתב הרשב"א הלוי ז"ל ומצאתי פתוב בלשון הזה הנה נעמי לא הבינו' פוננתו כי אלו הדברים היו דברים שיוכנו על הרבה פנים ולכן השיבה להן דברים רבים כדי שתשוב לכל מה שפוננו לומר וזה שפאמרן כי אתה נשוב לעמך הנה נראה אחת משתי פוננת הא' נשוב ללוות אותך בדרך עד שתגיע לעמך, השנית אתה נשוב לעמך ושם נשב עד שתלדי בנים אחרים והיו אמרות זה כי היו חושבות שאם תלד בנים אחרים פי תהיינה הן זקוקות ויקחו להן בהכרח לקנים מצוות ייבום ואף אם לא יהיה בדרך ייבום מצד האהבה הקדומה שהיו פלוטיה בתחילה בהכרח יתנם נעמי להן לרנשים, ג' אתה נשוב לעמך לאמונתה ולכל אלה הפוננת השיבה, לא' אמרה שוננה בנותי למה תלכנה עמי אם פוננתכם אינה אלא ללונתני אחר שמתו בעלי ובניי מה פבודי בזו הלוייה, לב' אמרה העוד לי בנים וגומר: רצה אתן חושבות שאם יהי' לי עוד בנים במעי שיהיו לכם לאנשים במצוות ייבום לא תחשבו פן לפי שאין אדם מייבם אשת אחיו שלא הנה בעולמו ומחלון וכליון לא היו בעולמם א"כ אפילו אם יהיו לי עוד בנים לא יהיה לכם לאנשים ואפילו אם לא תסמוכו על הייבום אבל תסמוכו לשאנכי אעשה זה הענין מצד האהבה הקדומה וגם פן לא תחשבו זה כי האמת פבר זקנתי מהיות לאיש ולכן שוננה בנותי: פירוש אחר העוד לי בנים במעי: רצה פונדאי מנהג ישראל שמוחסי' נשאת גיורת ולא תמצאו מי שישא אתכם ואילו הנה לי בנים במעי מתוך שהרגלתי עמכן לא הייתי מונעם מכם אבל יהיה לכם לחנשים ולכן אמר שלא תמצאו מי שישא אתכם שוננה.

ולג' אמרה ואף אם נניח שיש לי תקנה ושכזו הלילה הנה אפשר להיות לאיש ובלילה עצמה הנה אפשר להוליד בנים ואתן תחשבו שאתן אנכי איתם בעבור שתעשו גיורת

אֲשֶׁר בְּסִיבָהּ זֹאת מְמַתִּינֵנוּ לָהֶם שְׂיִגְדְּלוּ שְׂיִהְיוּ לָכֶם גְּאֻנָּשִׁים גַּם זֶה אֵל בְּנוֹמֵי אֵל תִּחְשְׁבוּ זֶה כִּי אֵע"פ שֶׁתְּבוֹא לַחֲסוֹת תַּחַת כַּנְּפֵי הַשְּׂכִינָה לֹא הֵייתִי נוֹתְנוֹת לָכֶם יוֹתֵר בְּנִים וְנִתְּנָה הַטַּעַם לָזֶה וְאָמְרָה כִּי מֵר לִי מְאֹד מִכֶּם יִרְצָה בְּעֵבוֹרְכֶם מֵתוּ בְּנֵי כִי לֹא רִצִיתֶם לְהִתְגַּיֵּר וְא"כ בְּעֵבוֹר זֹאת הַסִּיבָה מֵתוּ בְּנֵי אֵע"פ שֶׁאֲתִנָּה תְּבוֹאוּ וּמִחֲזָרוּ לְהִיֹּת גִּירוֹת כְּיִין שְׂבָרָאוֹנוֹ לֹא עֲשִׂיתֶן וּגְרַמְתֶּן כ"כ לִי רָעָה גַם אֲתָה אֵין רִצוֹנִי לְתַת לָכֶם בְּנֵי כִי אִם תַּעֲשׂוּ זֶה תִּזְכְּרוּ אֲנִי וְכִשְׁשִׁמְעוּ זֶה וְתִשְׁאַנְּנָה קוֹלָן וְתִכְכִּינָה עוֹד יוֹתֵר מִמָּה שֶׁכָּבוּ עַד עַתָּה כִּי לֹא נִכְנַע לְכָבֶן אֲבָל עַתָּה אַחֲרֵי שׁוֹמְעֵן דְּבָרֵי נְעָמִי שֶׁאָמְרָה כִּי מֵר לִי מְאֹד מִכֶּם וְכָל דְּבָרֵיהֶם אִזְ נִימַס לְכֹן וְהָיָה לַמַּיִם עַד כִּי לֹא הִנְצַרְךָ לְהִתְעוֹרֵר הַבְּכִיָּה אֲלֵא הִתְעוֹרְרוֹת מְעַט וְזֶהוּ וְתִשְׁנָה חֶסֶר אֲלֵךְ וְהִתְעוֹרְרַת מְעַט זֶה גֵרַם לָהֶם לְכַפּוֹת הַרְבֵּה וְזֶה וְתִבְכְּנָה עוֹד: וְתֹאמֶר הִנֵּה שָׁבָה יְבַמְתָּךְ.

אַחֲרֵי רְאוּתָהּ כִּי שָׁבָה עָרְפָה אָמְרָה אוֹלֵי זֹאת גַּם כִּן פְּנוּנְתָה לְשׁוֹב אֲלֵא שֶׁאֲהַבְתָּה אֵלֶיךָ יוֹתֵר מֵעֵרַף וּמִתְבַּיֵּשׁ לְחֲזוֹר אִם בְּעֵבוֹר שְׂלֵא יֹאמְרוּ עַל שְׁחֲזָרָה לְסוּרָה אַחֲרֵי הַיּוֹתָה עֲשֶׂר שָׁנִים תַּחַת כַּנְּפֵי הַשְּׂכִינָה וְעַל כֵּן אָמְרָה לָהּ לֹא תִגּוֹרֵי מִזֶּה כִּי הִנֵּה שָׁבָה יְבַמְתָּךְ אֵל עֲמָה וְאֵל אֱלֹהֶיךָ וְאַחֵר שֶׁהִיא הַעֲבִירָה מִסְנֵה הַבּוֹשָׁה מֵעַל פְּנֵיהֶּ שׁוֹבֵי אַחֲרֵי יְבַמְתָּךְ וְלֹא וְאֲשִׁימָךְ עַל אֲשֶׁר עֲזַבְתָּנִי כִּי יֹאמְרוּ כִּי כְמוֹ שֶׁהֵייתִי רוֹצָה בְּחֲבֵרְתִי כִּן הֵייתִי רוֹצָה בְּחֲבֵרְתָּ יְבַמְתָּךְ כִּי יַחַד הִיָּינוּ בְּחֲבֵרָה אַחַת וְזֶהוּ אַחֲרֵי יְבַמְתָּךְ דְּקָאֵמַר וְעוֹד כִּינּוּנָה בַּמ"ש אַחֲרֵי יְבַמְתָּךְ פְּלוֹמֵר וְגַם לֹא תִחֲזוֹר לְסוּרָה אֲלֵא שׁוֹבֵי אַחֲרֵיהֶּ לְבַד לְהִיֹּת בְּחֲבֵרְתָהּ וְלֹא אֵל אֱלֹהֶיךָ וְלֹא לַעֲשׂוֹת כְּמַעֲשֵׂיךָ וּבְזֶה לֹא יִהְיֶה עֲלֶיךָ עוֹן אֲשֶׁר חָטָא וְאֲפֹשֶׁר עוֹד לֹאמֵר כִּי כְּאֲשֶׁר שָׁמְעוּ אֵת דְּבָרֵי חֲמוּתָהּ שֶׁאָמְרָה לָהֶן בְּפִירוּשׁ כִּי בְּשִׁבְלֵן לְקַפָּה הִיא וְאֵלְמָלָא לֹא הָיוּ נִשְׂאוֹת לְבָנֶיהָ לֹא יִצְאָה בָּהּ יַד ד' וּמִיּוֹם בְּנוֹאנָה לְבֵיתָהּ הִיָּתָה פְּגִיעַתֶּן רָעָה וּבְשׁוֹמְעֵן דְּבָרִים אֵלוּ מִפִּיהָ וְיִחַרְדּוּ לְכֹן וְתִשָּׁשׁ כַּחַן וְלָזֶה כְּתִיב וְתִשְׁנָה קוֹלָן חֶסֶר וְגַם וְתִבְכְּנִיה עוֹד וְהוֹסִיפוּ לְכַפּוֹת עוֹד עַל שׁוֹמְעֵן בְּשׁוּרָה רָעָה כְּזֹאת שֶׁהִיא הִיָּתָה חוֹשְׁבוֹת שֶׁבְּשִׁלְהֵן הַצַּעַר הַגְּדוֹל הַבָּא עֲלֶיהָ וְעַל זֶה אָמַר וְתִבְכְּנָה עוֹד דִּיִּיק מֵלַת עוֹד שְׂלֵא אַחֵר כִּן לַעֲלִל זֹאת הִיָּתָה בְּסִיבָהּ שֶׁנִּפְרְדָה עָרְפָה מִחֲמוּתָהּ כִּי עַד עַתָּה חֲשָׁבָה עָרְפָה לְנְעָמִי לְאִם וְהִיא הִיָּתָה לָהּ לְבַת וְלָכֵן הִיא אָמְרָה לָהּ כִּי אֲתָךְ נִשׁוֹב לְעַמְךָ אֲמַנָּם אַחֲרֵי שֶׁאָמְרָה לָהֶן עַתָּה שֶׁהֵם סָבְבוּ אֵת כָּל רְעַתָּה כִּי פְּגִיעַתֶּן רָעָה אִזְ דְּנָה בְּשִׁפְלָהּ כִּי אֵין לָב נְעָמִי עֲמָהֶן כְּאִם אֲלֵא כְּחֲמוֹת וּכְבָר גּוֹדַע מָה שֶׁאָמְרוּ ז"ל כָּלָה בְּחֲמוּתָהּ וְלָזֶה קָרָאָה הַכְּתוּב עַתָּה חֲמוּתָהּ וְזֶהוּ שֶׁאָמַר וְתִשָּׁק עָרְפָה דִּהִיָּינוּ נְשִׁיקָ לְשַׁל פְּרִישׁוֹת וְהַטַּעַם לְפִי שֶׁחֲשָׁבָה לְחֲמוּתָהּ כְּפִי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר שָׁמְעָה מִפִּיהָ אֲמַנָּם רוֹת דְּבָקָה בָּהּ הִיָּתָה כְּנוֹנְתָה לְשִׁמִּים פְּדֵי לְבוֹא לַחֲסוֹת תַּחַת כַּנְּפֵיו ית' וְלֹא שָׁתָה לְבָה אֵל הַדְּבָרִים הָאֵלוּ אֲלֵא דְּבָקָה בָּהּ: וְהַרְשָׁב"א הִלּוֹי ז"ל כְּתִב חֶסֶר אֲלֵךְ שֶׁבְּמֵלַת וְתִשְׁנָה בָּא לְהוֹרוֹת עַל עָרְפָה שְׂלֵא בְּכַתָּה בְּפַעַם הִרְאִישׁוֹנָה אִם בְּכַמוֹת וְאִם בָּא פְּנוֹת כִּי אַחֲרֵי שֶׁחֲמוּתָהּ גְּלַתָּה מִקּוֹר צְרוּתִיהָ שֶׁהָיוּ הֵן וְשִׁלֵּא תִתְחַסֵּן עוֹד עֲמָהֶן אִף אִם הָיָה אֲפֹשֶׁר לְכֹן תִּקְעָה נִפְשָׁה מִמֶּנָּה וְלֹא בְּכַתָּה כְּהוֹנֵן כִּי אִם דְּרָךְ טָבַע בְּרִאוֹת הָאֲדָם צְרוֹת כִּן גִּילוּ אִם לֹא שִׁיִּתְאָכְזֹר עֲלֵיו וְכַדְּבָרֵי רְבָקָה אֲמַנּוּ הִנֵּה עֲשׂוּ אַחֲרֵי מִתְנַחֵם לָךְ לְהוֹרְגָךְ וַיֵּשׁ לִי רִאֲיָה מוֹרָה וּמַעֲיָדָה עַל זֶה דְּבָרֵי רַבּוֹתֵינוּ הַקְּדוֹשִׁי ע"ה שְׁמִי נְשִׁים מְסֻרוֹ עֲצָמֵן עַל שֶׁבֵט יְהוּדָה תִּמְרָ הִיֹּת צוֹעֲקָת אֵל אֲצַא רִיקָם מִן הַבַּיִת הַזֶּה רוֹת

כָּל שְׁעָה שֶׁחֲמוּמָה אִמְרָה לָהּ לְכִי בְּתִי הֵיטָה בּוֹכָה שֶׁנֶּאֱמַר וְתִשָּׁנָה קוֹלָן וּגו' ע"כ וְהִרְאִיָּה
הַזֹּאת מְבוֹנָאֲרַת הִיא כִּי עַל שְׂתִיָּהּ נֶאֱמַר כִּי שְׂתִיָּהּ נִשְׂאוֹ קוֹל וְתִבְכֶּינָה וְאַחֲרֵי הַפֶּרֶד עָרְפָּה
מִנְעָה קוֹלָהּ מִבְּכִי רוּת וְאִם כֵּן מֵאִי אֲנִלְמִיָּה דְּזֹאת מִזֹּאת אֵלָּא וְדֹאֵי עַל נְשִׂאוֹת קוֹל הַשְּׁנִית
נֶאֱמַר שֶׁהוּא חֶסֶד לְהוֹרוֹת עַל שְׁלֵמוֹת רוּת כַּמְדוּבָר עכ"ל.

וְקִשָּׁה לִי עַל רַבְרִיּוֹ שְׂאֵם רז"ל הָיוּ אוֹמְרִים רוּת כָּל שְׁעָה שֶׁחֲמוּמָה אִמְרָה לָהּ לְכִי בְּתִי
הֵיטָה צוֹעֶקֶת הִנֵּה מִתְיַשָּׁב פִּירוּשׁוֹ שֶׁחֶסְרוֹן הָאֶלֶף שֶׁבְּמִלַּת וְתִשָּׁנָה קוֹלָן מוֹרוֹת שְׁרוּת
לְבַדָּה הֵיטָה צוֹעֶקֶת בְּעֶצֶם וְלֹא עָרְפָּה אֲבָל כִּפִּי דְּבָרֵי רז"ל שֶׁאֲמָרוּ הֵיטָה בּוֹכָה הִנֵּה רְאוּי
לְהִיּוֹת הַחֶסְרוֹן בְּמִלַּת וְתִבְכֶּינָה לְכוֹתְבָהּ חֶסֶד יוֹד לְהוֹרוֹת שְׁרוּת לְבַדָּה הַרְבֵּתָה בְּכַפִּיָּה.

אֲשֶׁר עַל כֵּן נִרְאָה לִי דְּנֹדָי מִנְשִׂאוֹ הַקּוֹל הַשְּׁנִי קֹא מִיָּתִי רז"ל רְאוּיָה וְאִי קִשְׂיָה לָךְ
מֵאִי אֲנִלְמִיָּה דְּזֹאת מִזֹּאת כִּי שְׂתִיָּהּ נִשְׂאוֹ קוֹל וְתִבְכֶּינָה זֹו אֵינָה קִשְׂיָה כִּי סוֹפוֹ שֶׁל מִקְרָא
יוֹכִיחַ עַל מְחִילָתוֹ דְּקֹאֲמַר וְתִשָּׁק עָרְפָּה לְחֲמוּמָה וְרוּת דְּבָקָה בָּהּ נִרְאָה שֶׁבְּכִיָּתָהּ שֶׁל
עָרְפָּה הֵיטָה בְּכִיָּה שֶׁל פְּרִישׁוֹת פְּדָרָה הַמִּתְפָּרֵד מִחֲבִירוֹ שְׁבוּכָה בְּעַת פְּרִיָּדָתוֹ וְהָעֵד וְתִשָּׁק
עָרְפָּה לְחֲמוּמָה אֲמָנָם בְּכִיָּת רוּת הֵיטָה לְהַפֶּדָּה כִּי בְּכַתָּה וְנִפְשָׁה מְרָה לָהּ עַל דְּבָרֵי חֲמוּמָה
שֶׁהֵיטָה אוֹמְרַת שׁוֹבְנָה בְּנוֹמִי וְהָעֵד וְרוּת דְּבָקָה בָּהּ בְּאֶפְסוֹן דְּאֵלִימָא לָהּ בְּכִיָּתָהּ שֶׁל רוּת
מִבְּכִיָּתָהּ שֶׁל עָרְפָּה וּבְכִיָּה זֹו שֶׁל רוּת בְּנִי אֲב לְכוּלָּן לְכָל שְׁעָה שֶׁחֲמוּמָה הֵיטָה אוֹמְרוֹת
לְרוּת לְכִי בְּתִי שֶׁהֵיטָה בּוֹכָה וּמִסְתַּמָּא שֶׁכְּשֶׁחֲזָרָה וְאִמְרָה לָהּ הִנֵּה שְׂבָה יְבַמְתָּהּ אֵל עֲמָה
וְאֵל אֵלֶּיָּהּ שׁוֹבֵי אַחֲרֵי יְבַמְתָּהּ שְׂגָם כֵּן בְּכַתָּה אֵלָּא שֶׁהַפְּתוּב לֹא חָשׁ לְכוֹתְבוֹ דְּלָאוּ
כְּרוֹכְלָא לְזִיזִל וְלִתְנִי כִּי בְּתִרִי הוּא חֲזָקָה שֶׁפּוֹהֵיטָה עוֹשָׂה בְּכָל פֶּעַם בְּכִי גְדוּלָה וְרַבָּה עַד
שֶׁהִי אֶפְשָׁר כִּי מְרוּב בְּכִיָּתָהּ תִּצָּא נִפְשָׁה וְתִמּוֹת וְכַמְעַשָּׂה דֹא' אֶלְעָזָר כֵּן דְּנִרְדִּיָּא שְׂשָׁם
רֹאשׁוֹ בֵּין בְּרַפְיוֹ וּבְכָה עַד שֶׁיִּצָּאָת נִפְשׁוֹ וּמַת וְעַל כֵּן אֶפְשָׁר שֶׁאֲמָרוּ רז"ל שְׂתִי גְשִׁים
מְסָרוּ עֶצְמָן עַל שְׂבָט יְהוּדָה וּבִשְׁלָמָא תִּמְר מְצִינּוּ שֶׁהֵיטָה צוֹעֶקֶת אֵל אֶצְא רִיקָם מִן הַבַּיִת
הַזֶּה עַד שֶׁרֹאִינּוּ שְׂמִסְרָ' עֶצְמָה לְמִיתָה עַל זֶה וְכִמוֹ שֶׁאֲמַר הַפְּתוּב הוֹצִיאֵה וְתִשְׁרַף וְאִם
לֹא שִׁיְהוּדָה קִיָּדֵשׁ אֵת ד' וְהוּדָה וְלֹא בּוֹשׁ הֵיטָה גְשִׁרְכַת אֲמָנָם בְּרוּת אִם מְצִינּוּ שֶׁהֵיטָה
בּוֹכָה לֹא מְצִינּוּ שְׂמִסְרָה עֶצְמָה אֵלָּא לָאוּ כִּי כָּל כּוֹ הֵיטָה הַבְּכִיָּה רַבָּה וּגְדוּלָ' וְעֶצְמוּמָה עַד
שֶׁכַּמְעַט שֶׁהִנֵּה אֶפְשָׁר שְׂמִרְוֹב הַבְּכִיָּה תִּצָּא נִפְשָׁה וְתִמּוֹת.

וְעַם זֶה אֶפְשָׁר לְפָרֵשׁ מֵה שֶׁאֲמַר הַפְּתוּב וְתִאֲמַר רוּת אֵל תִּפְגַּעִי בִי לְעֶזְבָּה לְשׁוֹב מֵאַחֲרַיָּךְ
וְדְבָרֵי נְעָמִי לְרוּת וְהַפְּצָרְתָה עֲמָה אֶפְקִיָּה קִרָּא בְּלִשׁוֹן פְּגִיעָה וְאֶפְשָׁר שֶׁהוּא לְשׁוֹן לְשׁוֹן
לָךְ פֶּגַע בּוֹ שֶׁהוּא לְשׁוֹן מִיָּתָה וְכוֹנְנָתָה לֹאֲמַר לָהּ תִּרְצָה לְמוֹתְנִי בְּדְבָרֶיךָ שֶׁאֵת אוֹמְרוֹת
לִי לְכִי בְּתִי כִּי בְּכָל פֶּעַם וּפֶעַם שֶׁאֵת אוֹמְרַת לִי כֹּה אֲנִי מוֹסְרַת עֶצְמִי לְמִיתָה בְּבְכִיָּה רַבָּה
כִּי יִדְעִתִי שְׂטוֹב מוֹתִי מִחַיִּי אִם אֶעְזְבָּךְ וְאִם כֵּן אִם אֲמוֹת נִמְצָא שֶׁאֵת מְמִיתָה אוֹתִי בְּדְבָרֶיךָ
אֵלּוּ וְלָכֵן דִּי מֵה שֶׁפְּבָר אֲמַרְתָּ וּמִפְּאֵן וְהִלָּאָה אֵל תְּמוֹתְנִי בְּדְבָרֶיךָ כֹּאֵל שֶׁתִּאֲמַר לִי
שֶׁאֶעְזְבָּךְ וְזֶהוּ שֶׁאֲמַר אֵל תִּפְגַּעִי בִי לְעֶזְבָּה לְשׁוֹב וּגו': וּבְמִדְרָשׁ, וְתִשָּׁק עָרְפָּה לְחֲמוּמָה.

כָּל גְּשִׁיקָה שֶׁל תְּפִלוֹת בַּר מִתְּלַת גְּשִׁיקָה שֶׁל גְּדוּלָה וּגְשִׁיקָה שֶׁל פְּרָקִי וּגְשִׁיקָה שֶׁל
פְּרִישׁוֹת שֶׁל גְּדוּלָה דְּכִתִּיב וַיִּקַּח שְׂמוּאֵל אֵת פֶּדָה הַשְּׂמֹן וַיִּצְוֶן עַל רוּשׁוֹ וַיִּשְׁקָהוּ, גְּשִׁיקָה
שֶׁל פְּרָקִי וַיִּלָּךְ וַיִּפְגַּשְׁהוּ בְּהַר הָאֵלֶּהִים וַיִּשָּׁק לוֹ, גְּשִׁיקָה שֶׁ פְּרִישׁוֹת וְתִשָּׁק עָרְפָּה לְחֲמוּמָה

ע"כ: וכתב הרשב"א הלוי ז"ל ל זה לשונו הלא אמרתי לך למעלה בפסוק יתן ד' לך ומצאנו מנוחה פי הנשיקה היא התדבקות רוחא ברוחא כדברי האלהיים בספר הזוהר ובפרשת תרומה ובמדרש שיר השירים ועל פן נתנה גדולה והוא איננו ראוי אליה צריך נשיקות הנביא להאציל ויתן עליו מרוחו ויצלח למלוכה כאשר הזה דבר שמואל אל שאול במשחו אותו כי כל הימים אשר הזה מלך על ישראל שאול הזה וכי המלוכה נכונה בשבט יהודה כדברי אבינו הזקן לא יסור שבט מיהודה ומה שיעידך על דברי אלה כי לא נשק שמואל אל דוד כאשר משחו בקרב אחיו להיות הממלכה מסתרת על בעליה ומהטעם הזה בעצמו הנשיקה בהתחבר הרחוקים והנפרדים לשוב להיות לאחדים ורוח אחד לכל ועל זה בדרך הפרדם איש מעל אחיו נשקו זה את זה לחבר הרוח הנתק ע"ד חומקם ז"ל הנפטר מחירו אל יפטר אלא מתוך דברי תורה שמתוך כך זכרו והוא מבואר עכ"ל: ואני אומר דאפשר לומר טעם אחר למה נשק לשאול כשמשחו ולא נשק לדוד כשמשחו לפי שהגדולה הבאה לאדם כאשר היא גדולה גמורה באה ממדות החסד אשר היא גדולה נקראת פמובא בספר הזוהר אז ראוי לנשק על אותה הגדולה כי חביבה היא בהיותה בחסד פשוט ולכן בגדולתו של שאול היה חסד פשוט גדולה פשוטה ואין גבור' ודין מעורב בה לפי שאז במלכו שאול לא היה שום מלך אחר נדחה מפניו על פן יאות לנשק ולחבב אותה הגדולה אבל כאשר משח את דוד היתה באותה הגדולה וגבורה משותפים זה עם זה שאם היתה חסד לדוד היה דין לשאול על פן לא נשקו פי לא היתה כ"כ חביבה בעיניו ובפרט בהיותו מפקד משאול שכן אמר ושמע שאול ונהרגי וגומר: וכתב עוד הרשב"א ז"ל עדיין יש לדקדק מפני מה הוכיחו זה מפסוק ותשק ערפה לחמותה ולא מפסוק הקודם ותשק להן להפרד מעליהן לכן אני אומר כי זו ראיה לדברי שפתי בתי למעלה פי פוננת נעמי היתה לקרב אותן בעת ההיא וכמו שפתי בתי בלכנה שובנה אשה לבית אמה ועל פן בנשיקה ההיא לא היתה פיה ולבה שוים אמנם עתה ערפה נשקה אותה לסיבה שאמרנו אחרי שדעתה והסכמתה להפרד ממנה ולכן לא נשקה נעמי אותה כי לא מלבה היתה הפרידה הזאת כי כל דבריה היו נסיון וערפה לא עמדה בנסיון ובאה לידי ביון ורות שעמדה בנסיונה דבקה בה עכ"ל: ואני אומר כי גם אם נאמר שנעמי פיה ולבה שוים בפרדה עם כל זה לא היה יכול להביא ראיה לנשיקה של פרישות ממה שאמר הפתוב ותשק להן פי אין הוכחה בכתוב כי אותה נשיקה היתה נשיקה של פרישות כי אפשר שמה שנשקה להם היה כדי שלא יחשדוה שמה שהיתה דוחה אותן היה על פי היתה לה שום טינא ושנאה עמהם כדרך כל חמותה עם פלתה שנתאלמנה מבנה פי לעולם יש לה שנאה עמה לסיבה פי יודעות שתלך ותנשא לאחרונתצה שתלך ותנשא בעיר אחרת ולא תראנה עיניה והיה אפשר לחושדה לנעמי שנסובות שנאה וטינא זאת היתה דוחה אותן על פן היה אפשר שנשקה להן להורות כי לא היתה אהבתה עמהן כחמות אלא כאמה ובתה ונשיקתה מורה על החיוב שיהיתה מחבבו אותן ולכן לא הביאו משם ראי' לנשיק' של פרישות אמנם מפסוק ותשק ערפה לחמותה היא ראיה פשוטה לפי שהליכות ערפה לא הוזכרה בפתוב כאשר הזכיר דבקות רות וכן הל"ל ותלך ערפה שהוא מקביל לאומרו ורות דבקה בה מדקאמר ותשק

עָרְפָה בְּמָקוֹם הַהֲלִיכָה וְהַפְרִישוֹת נִרְאָה דְכֹהֲנֵיכֶם הַנְּשִׁיקָה הַזֶּה לִי כְּאִילוּ הַזְכִּי הַפְרִישוֹת כִּי יֵשׁ נְשִׁיקָה שֶׁל פְּרִישוֹת וְעוֹד כְּתֹב הַרְשָׁב"א הַלְוִי ז"ל וְתִּמְרֵי הַנֶּחֱשֶׁת שָׂבָה יְבִמְתָּךְ וְגו' אַחַר שֶׁהִסְפִּימוּ שְׁתִּיחֶן לְהַתְגַּיֵּר כְּעֲנָנִים כִּי אִתָּךְ נָשׁוּב לְעִמָּךְ הַנֶּחֱשֶׁת כְּפִינֵי יִקְרָאוּ עִמָּךְ שָׂבֹת אֶל הַדָּת אֲשֶׁר יָבֹאוּ מִמֶּנָּה כִּפְרֹר וְלָכֵן הַנֶּחֱשֶׁת יִצְדַּק הַנֶּחֱשֶׁת שָׂבָה יְבִמְתָּךְ אֶל עִמָּךְ וְאֶל אֱלֹהֶיךָ לֹא כְּמוֹ שֶׁחָשַׁב הָרָאב"ע וְהַרְלֵב"ג שֶׁנִּתְגַּיֵּרוּ בְּשָׂדֵי מוֹאָב וְשָׁעֲתָה נִתְגַּלְגְּלָה חֲנוּכָה ע"י הַצְּדָקָת הַזֹּאת שֶׁשָׂבָה עָרְפָה לְסוּרָה וּבִמְדַרְשׁ הַנֶּחֱשֶׁת שָׂבָה יְבִמְתָּךְ אֶל עִמָּךְ וְאֶל אֱלֹהֶיךָ כִּינּוּן שֶׁשָׂבָה אֶל עִמָּךְ שָׂבָה אֶל אֱלֹהֶיךָ ע"כ הֵטִיבוּ אֲשֶׁר דִּבְרוּ כִּי מִי הִגִּיד לְנַעֲמִי שְׂלֵא תִּנְהוֹג עָרְפָה דַּת יִשְׂרָאֵל מֵהַיּוֹם הַזֶּה וְהִלָּא אַחֲרֵי שֶׁקִּבְּלָה עָלֶיךָ לְהַתְגַּיֵּר לָכֵן אָמְרוּ כִּי מִתּוֹךְ שֶׁשָׂבָה אֶל עִמָּךְ שָׂבָה אֶל אֱלֹהֶיךָ כִּי הִתְיַבֵּר עוֹשֶׂה רִנָּה גְדוֹל כִּי עַל כֵּן כְּתִיב לֹא יָשׁוּבוּ בְּאַרְצָךְ פֶּן יַחֲטִיאוּ אֹתָךְ לִי עַכ"ל.

וְאֲפֹשֶׁר שֶׁכְּפִינֵי הַנֶּחֱשֶׁת בְּמָה שֶׁאֲמָרָה הַנֶּחֱשֶׁת שָׂבָה יְבִמְתָּךְ כְּאִילוּ אֲמָרָה אֶל תִּשְׁמְעוּנִי בְּהַפְצָר הַזֶּה שֶׁאֲנִי מִפְצִיר בְּיָדְךָ שֶׁתִּשְׁוֹב לְעִמָּךְ אַחֲרַי אֲשֶׁר אֶת רֹוּחַ לְהַתְגַּיֵּר כִּי הַנֶּחֱשֶׁת יְבִמְתָּךְ גַּם כֵּן אֲמָרָה בְּתַחֲלִילָה כִּי אִתָּךְ נָשׁוּב לְעִמָּךְ וְעַם כָּל זֶה הַנֶּחֱשֶׁת עִמָּךְ שָׂבָה אֶל עִמָּךְ וְאֶל אֱלֹהֶיךָ נִרְאָה כִּי לֹא מִלְכָּה אֲמָרָה כִּי אִתָּךְ נָשׁוּב רַק לְפָנַי מִפְּנֵי הַבּוֹשָׁה וְאִם כֵּן יֵשׁ לְחֹשֶׁשׁ אוֹלֵי גַם אֶת חֲוִלַּת כְּמוֹתָ לָכֵן שׁוּבֵי אַחֲרַי יְבִמְתָּךְ: וְתִאֲמַר רוּחַ אֵל תִּפְגְּעֵי בִי לְעִזְבֹּךְ.

יְעוּ אֲשֶׁר דִּבְרֵי נַעֲמִי הָיוּ שֶׁתִּשְׁוֹב לְבֵית אִמָּה וְאִם לֹא אֶלָּא שֶׁרוּחַ לְהַתְגַּיֵּר שֶׁתִּלְךָ הַיָּא לְבֵית מִבְּלֵי חֲבֵרְתָּךְ כְּדֹאֲמָרְךָ לְעִיל אֶצְלָה לְכַנֵּה שׁוֹכְנָה אִתָּךְ הַיָּא תִּשְׁוֹב אֲמָרָה לָהּ עַל רֵאשׁוֹן רֵאשׁוֹן וְעַל אַחֲרוֹן אַחֲרוֹן עַל מָה שֶׁאֲמָרְתָּ שֶׁאֲלֹךְ אֲנֹכִי לְב"י מִבְּלֵי חֲבֵרְתָּךְ וְאֵל תּוֹסֶפֶת דִּבַּר אֵלֶי עוֹד בְּדִבְרֵי הַזֶּה וְאֵל תִּפְגְּעֵי בִי לְעִזְבֹּךְ כִּי לֹא אֶעְזְבֹּךְ כִּי בְּחֲרַתִּי הִסְתוּפֶפֶת בְּצִינְיָה לְשִׁכּוֹב אֶצְלָה לְהִיּוֹת עִמָּךְ וְעַל מָה שֶׁאֲמָרְתָּ שֶׁאֲשׁוּב אֶל בֵּית אִמִּי אֵל תִּדְבַּר עוֹד דִּבְרֵיךָ אֵלָּה לְשׁוּב מֵאַחֲרֶיךָ כְּאֲשֶׁר שָׂבָה יְבִמְתִּי כִּי בְּאֲשֶׁר תִּלְכִּי אֵלָּה וּבְאֲשֶׁר תִּלְיִנִי אֵלֶיךָ אִתָּךְ בְּחֲבֵרְתָּךְ כִּי בְּאֵלָּה חֲפָצְתִּי וְגַם לֹא אֲשׁוּב עוֹד לְסוּרֵי ח"י אֶל בֵּית אִמִּי כִּי עִמָּךְ עָמִי וְאֵלֶיךָ אֶלְהִי: א"נ בְּמָה שֶׁתִּרְגֹּם יוֹנָתָן אֵל תִּקְנִיטִנִי וְכו' אֲפֹשֶׁר שֶׁאֲמָרָה לָהּ רוּחַ אֵל תִּאֲמָרֵי בְּלִבְךָ אֲכַעֲסֶנָּה גַם כַּעַס בְּעִבּוֹר הַרְעִימָה עַד שֶׁתִּשְׁוֹב מֵאַחֲרַי וְזֶהוּ שֶׁאֲמָרָה אֵל תִּפְגְּעֵי בִי אֵל תִּקְנִיטִנִי וְיִהְיֶה כְּפִינֵי הַכְּעִסְתִּיךָ אֵלֶי לְעִזְבֹּךְ לְשׁוּב מֵאַחֲרֶיךָ כִּי אִתָּךְ אִם תִּכְעִסְנִי לֹא אֲשׁוּב מֵאַחֲרֶיךָ לֹא יַעֲלֶה עָשׂוֹן בְּאִפִּי עַל כָּל הַקְּנִטוּתָךְ כִּי אִם בְּאֲשֶׁר תִּלְכִּי אֵלָּה אַחֲרַי עֲצָתָךְ לֹא אֲזוּז מִמֶּנָּה וְכֹל אֲשֶׁר תִּאֲמָרֵי אֶעֱשֶׂה אִם כֹּה תִּאֲמַר וְתִשְׁמַע חוֹשֶׁה לְאוֹר אֶעֱשֶׂה כֵּן גַּם אֲנִי לֹא אֲטָה מִדִּבְרֵיךָ יָמִין וְשְׂמֹאל בְּאֲשֶׁר תִּלְיִנִי אֵלֶיךָ שְׁאִם כְּפִינֵי אֲחֵרֵי בְּחֲבֵרְתָּךְ לֹא הִיְתָה אֶלָּא לְאַהֲבָתְךָ אֲפֹשֶׁר הָיָה כִּי בְּהַכְּעִסָּה אוֹתִי הִיְתָה בּוֹרְחַת אֲבָל אֵין כְּפִינֵי זֹאת אֶלָּא עִמָּךְ עָמִי וְאֵלֶיךָ אֶלְהִי וְכִדִּי לְחַסוֹת תַּחַת כְּפִי רַחֲמֵי אֲנֹכִי הוֹלְכוֹת וְא"כ אִיפֹא אִתָּךְ אִם תִּכְנִי בְּשִׁבְטֵי לֹא אֲשׁוּב: א"נ אֲמָרָה אֵל תִּפְגְּעֵי בִי כִּי מֵהַלְכוֹת גָּרִים הוּא שְׂלֵא לְדַחוּתֶם בְּשִׁתֵּי יָדַי כִּי אִם שְׂמֹאל דוֹחָה וְיָמִין מְקַרְבוּ.

שְׂמֹאל בְּרִיבּוּי הַהַפְצָר בְּהֵם לְדַחוּתֶם יִחְזְרוּ לְסוּרָה וְלָכֵן אֵל תִּפְצְרֵי ב' לְהִיּוֹתִי בְּאֵה לְהַתְגַּיֵּר וְלְחַסוֹת תַּחַת כְּפִי הַתְּפִינָה וְאִין מִן הַדִּין וְלֹא מִן הַרְאוּי לְדַחוּת אוֹתִי בְּשִׁתֵּי יָדַי וְאִתָּךְ גַּם אִם תַּעֲתִיר עָלַי דִּבְרֵיךָ לֹא יִהְיֶה לִי כְּשֶׁאֲרֵי הַגָּרִים ח"ו שֶׁאֲשׁוּב לְסוּרֵי כִּי לֹא אֲשׁוּב עוֹד

מעולם כי אם ימשך מרבוי ההפצור הוא שלא יהיה זאת המצוה נעשית על ידך כי יהיה סיבה ריבוי ההפצור לעזובה לשוב מאחריה ולא אלה אתה בתברתה ואנוכי אנך לכדי להגיר ולכן אל תפצרי יותר מדאי כדי שיהי' סיבה לעזובה ולשוב מאחריה ולא יהיה מצוה זאת על ידך כי אל אשר תלכי אלה שלא לצאת חוץ לתחום אלה אנוכי לבדי ולא יהיה בתברתה ובאשר תליני בלי ייחוד אליו גם אני בפני עצמי כי עמך עמי ואלהיך אלהי ולא אשוב עוד לסורי ח"ו והלא זאת בלבד תעשה לה כי לא תהיה תפארתה על הדרך אשר אלה כי כה לי לבדי וילתה ונעמי פינו שראתה כי בכל לבה ובכל נפשה באה לתסות תחת פני השכינה וכל רוחות שפעולם לא יזיוה ממקומה כי אהבתו ויראתו י"ת תקועות בלבה וכל מה שהי' מתעצמת בדברים לא ה' רק ללכת אתה בתברת' וזהו שאמרפי תלתה עליהן החטא ממתת בניה עכ"ל: ובביאור לרב אחרון כתוב ותאמר נעמי שונבה בנותי וגומר פלומר אם הדבוק הזה היה אפשר להתמדה היה מן הנכון ללכת עמי אף דיבוק זה נמנע להתמדה כי בהכרח יפרד בזמן וזה בהיות שאתנה מוכרחות להנשא לאנשים ואז תתפרדו מאתי בהכרח כי האמנם אם היו לי בנים במעי להיות לכם לאנשים ותהיינה נשואות לכם הנה היה דיבוק מתמיד אף אחרי שאין לי בנים לזה מה יספון לכם דיבוקתכם לעת פזאת אמר שבהכרח יפסק במעט זמן.

ולכן שונבה וגומר ואין סברא שאנשא ואלד בנים כי זקנתי מהיות לאיש ואם אמרתי יש לי תקנה ואחרי בלנתי תהיה לי עדנה הנה צריה לקיים זה שני תנאים כל אחד מהם מסופק והרי זה דומה לספק ספיקא דליכא למימש עליה הלא המה כי צריה תיכף ומיד שאנשא לאיש וזהו אמרו גם הייתי הלילה לאיש ועוד אחר' שקשאלד לא אלד בנות כי אם בנים וז"א וגם ילדתי בנים ואני הכותב כבר כתבתי לעיל ענין זה דוגם ילדתי בנים ושמתתי כאשר אח"כ מצאתי אותו בביאור הרב ז"ל: וכתב עוד הרב ועל כל זאת אם נניח שפכה והיה הלהן תשברנה עד אשר יגדלו וגומר אל בנותי כי מר לי מאוד מכם כי יצאה בי יד ד' יצא' בי במכה שאין לה תמורה בהיות שלא יהיו לי בנים אחרי' אמנם מפתכם עתידה לחיות ולהתרפאות כי אם מתו בעליכם הנה תקחו לכם אנשים אחרים והכלל מיתות בנים אין לה תמורה מיתות הבעל יש לה תמורה וזה אמרו כי מר לי מאוד מכם כי יצאה בי יד ד' וצא בכם.

ומורי זלה"ה כתוב ובמדרש כי יצאה בי יד ד' א"ר לוי כל מקום שצאמר יד ד' מכות דבר היא ובנין אב לכלם הנה יד ד' הויה וגו' והטועם את דבריהם ומצאם מתוקים מדבש שאמרו כי יצאה בי יד ד' הוא נתינות טעם לשבח למה שאמר מר לי מאוד מכם במ"ם היתרון ואמרה שהוראות זה היתה לפי שראתה שנגפם במפת הדבר אשר היא חולי המתדבק פנודע ועם כל זה לא יצאה אלא בזה לא בשאר העם השוכנים במקום דירתה הרי מצד זה ראוי לומר שמרירות שלה גדול יהיה עד התכלית כי זאת אומרת היות הרעות רודפות אחרי' בסיבות עונותיה הנה מדוייק בדבריהם מלת כי שהוא למעט את אחרים עוד כתב הלהן תשברנה וגו' פלומר אף אם תרצנה לשום את עצמן בכל הספיקות האמורו' וירצו להמתין עד אשר יגדלו מ"מ נשאר ספק עצום כי מי יודע אם הם הבנים

אחרי היותם גדולים ראויים לקחת נשים ירצו לקחת אותן בראותכם שפבר הן באות בימים והמה ילדים בחורי חמד ותשארגנה באפס תקנה בלתי אפשרי התיקין קרחות מפאן וקרחות מפאן וזה שאמר הלהן וגו' פלומר האם בשביל ספק שיאמרו הן תשברנה עד אשר יגדלו או אם בשביל הן תעגנה פלומר תשארו עגנות לעולם שביני וביני תאבדו זמנכם ואחרי גודלם פבר לא תהיה ראויות להיות לאיש באופן שאם הם לא יחפצו בכם לא ימצא איש פונה אליכם בעת ההיא פאמור ויתנישב בפירוש זה אומרו הלהן פנון שיהיה ראוי להיות פמ"ם ואמרה עוד אל פנותי פלומר אם תאמרו פי לא מחשבותי מחשבותיכם ותטענו לאמר אין רצוננו ונדעתנו להנשא פלל אחרי נפילות עטרת ראשינו ונשארגנו אלמנות האנשים גדולים ונחשובים מה לנו עוד לקחת אחרי הבעלים אלא יש את נפשינו לשבת עמה במקומה פאלמנות פמותה לזאת אמרה לכן אל פנותי פלומר אין ראוי לכם להשתוות עמדי בענין זה פי מר לי מאוד יותר מכם פי יצאה בי יד ד' אשר היתה בלי ספק מאתו ית' להכותני ביד שלימה ולא לקיתי באצבע לבד ואמרה זה יען נשארה שפולה וגלמודה בעת שאין מקום לתקן: עוד כתב או ירצה הלהן תשברנה וגו' פלומר אפילו אם תרצו אתם להמתין להם ולהתעגן להם איני יכולה לסבול מצדכם יותר מרירות ממה שקבלתי עד הנה ולא אוכל להתאפק ולסבול עוד ראיתי אתכם אבודות ומגונות פל ימיכן וזהו שאמר אל פנותי פי מר לי מאוד מפל פלומר יש לי מרירות הרבה בשביל מה שאירע לכם שנסתבב מצדי ומצד עונותי פי יצאה בי יד ד' ולפי דרך זה אומרו הלהן תשברנה הוא ע"ד לו הונח ולא על דרך תמיהא.

או ירצה אל פנותי פלומר איני רוצה שתבואו עמי בשום צד פי מר לי מאוד מכם שאירע לכם זה עמי בזמן אשר יצאה בי יד ד' ונשארתי בערום ועריה שאפילו אין בידי יכולת לזון ולפרנס אתכם פפי פבוד המתים פמנהג אלמנות החשובות עכ"ל: והר"ם אלמושינו ז"ל כתב שונבנה פנותי לכנה פי זקנתי וגו' ירצה, פבר אמר שונבנה פנותי מטעם א ועתה חזרה ואמרה שונבנה פנותי מטעם שני והוא שאפשר שתאמרו לי שתרצו להמתין שלא תנשאו לאיש עד אשר אשיב להיות לאיש ויהי לי פנים אחרים ויגדלו פי פנה אתנחם מפני פאשריהיו לי פנים אחרים פמותן ואז לא אדאג פנישואיכן פי פל אשה תדאג ומתעצב פשתנשא פלתו אחרי מות פנו פל זמן שלא יהיה לה פן אחר אף אמר שתלד פן אחד ויגדל עד שיהי פראשון אז לא תדאג פשתנשא פלתה והוא אומרו פי אמרתי יש לי תקנה וגו' וגם ילדתי פנים הלהן תשברנו' עד אשר יגדלו הלהן תעגנה לבלתי היות לאיש ירצה אף אם אמרתי יש לי תקנה לילד והייתי הלילה לאיש וגם ילדתי פנים הלפנים ההם פמתינו עד אשר יגדלו לנחמני מעצבי ושתהיה המתנה לשלא תהיו לאיש עד יגדלו הם ולא לינשא להם קאמרה מאחר שאי אפשר פפי דין התורה פי מאחר שקפי דעת רז"ל האח שלא פא לעולם וכן האח שאינו אח מן האב אינו ראוי ליניבם אם פן איך אמרה נעמי העוד לי פנים פמעי והיו לכם לאנשים והלהן תשברנה לבלתי היות לאיש ועל פן נדחוק הראב"ע ז"ל לומר שהוא פדרך חפוב ושהיא פאילו אמר אף שיהיה מותר הלהן תשברנה וגו' ורש"י ז"ל תירץ דקאמר שלא היו למחלון וכליון קודושין בהן שהיו פכריות היו עתה מותרות לאחי המת והנה הוא נדחוק לפרש זה על צד הדחוק ויותר טוב

יְהִי־אִם־אֶפְשֶׁר לְפָרֵשׁ הַפְּסוּקִים מִתְּיָשָׁבִים עִם שׁוֹרֵשׁ הַדִּין וְגַם אִין לְחֻשׁוֹב שְׂפָכְתָּבִי הַקְּוֹדֵשׁ יִכְתֹּב דְּבַר כְּנֶגֶד הָאָמֶת לְחִיבּוֹב בְּעֵלְמָא וְעַם מַה שְׂאֲמַרְתִּי הוּא מִיָּשׁוּב כִּי מַה שְׂאֲמַר הִלְהֵן תִּשְׁבַּרְנָה וְגוֹמַר הִלְהֵן תַּעֲגֵנָה לֹא לִינְשָׂא לְהֵם קֹאמַר כִּי זֶה אִי אֶפְשֶׁר כְּפִי דִין הַתּוֹרָה וְכֵאלִילוֹ אֲמַרְהָ כִּי אִם הִיְתָה הַהֲמַחֲצָה לְהִיּוֹת לְהֵם לְנִשְׁיָם שְׂיִנְבְּמוּ נִיחָא אֲמַנְם שְׂיִמְתִּינוּ וְיִתְטַגְנוּ כ"כ וְיִהְיֶה תְּכַלִּיתָן לְבַלְתִּי לְהִיּוֹת לְאִישׁ לְבַד מִפְּנֵי עֲצָבוֹנָה זֶה לֹא יָאוֹת מֵאֲחַר שְׂעֲצָבוֹנָה אֵינָה מֵצֵד בְּנִיָּה שְׂמַתּוּ אֶלָּא מֵצֵד חֲטֹאֲתִיָּה מְלַבֵּד אֲבִידַת הַבְּנִים כִּי בְּאֲבִידַת בְּנָה כְּבָר הִיְתָה מִשְׂתַּתְּפַת הִיא עֲמִהֵן שְׁגַם הֵן אֲבָדוּ בְּעֵלְיָהֵן אֲמַנְם עֲצָבוֹנָה נוֹסְף עַל עֲצָבוֹנוֹתָם בְּמַה שְׂנִגְעָה בָּהּ יַד ד' שְׂהִיָּה עַל זֶה בְּהַשְׁגָּחָה אֶלְהִית מֵצֵד חֲטֹאֲתִיָּה וּמִזֶּה לֹא תִתְנַחֵם כְּשֶׁתִּלָּד עוֹד בְּנִים אַחֲרָי' וְהוּא אוֹמְרוּ אֵל בְּנוֹתִי כִּי מַר לִי מְאוֹד מִכֶּם כִּי יֵצְאָה בִּי יַד ד' יִרְצָה אֵל בְּנוֹתִי אֵל תִּמְתִּינוּ לְכָל זֶה כִּי אִם הוּא לְבַל תַּעֲצָבוֹנִי עוֹד מִמִּיתַת בְּנֵי הַנָּה יֵשׁ לִי עֲצָבוֹן אַחַר מֵצֵד אַחַר וּמְרִירוֹת יוֹתֵר מִכֶּם בְּשִׂיִצְאָה בִּי יַד ד' וְהוּא עַל דְּרָף נִפְלָה עֲטָרַת רֵאשִׁינוּ אוֹי נָא לְנוּ כִּי חֲטָאֵנוּ יִרְצָה אִין אֲנַחְנוּ מְרַגִּישִׁים נְפִילוֹת הַעֲטָרָה רַק סִיבוֹת נְפִילְתָּה שְׂהוּא חֲטָא.

אוֹ יֹאמַר כִּי מַר לִי מְאוֹד מִכֶּם כִּי הָאִשָּׁה כְּשֶׁמַּת בְּעֵלָהּ הִיא תִנְשָׂא לְאַחַר וְתִשְׁכַּח בְּעֵלָהּ הָרֵאשׁוֹן אֲמַנְם הָאֵם לֹא תִשְׁכַּח בֶּן בִּטְנָה וְהוּא אוֹמְרוּ כִּי מַר לִי מְאוֹד מִכֶּם וְגוֹמַר יִרְצָה הַמְרִירוֹת שְׁלִי גְדוֹל מִשְׁלַכְּם לְהִיּוֹת שְׂבִי בְּעֲצָמֵי יֵצְאָה יַד ד' בְּמַה שְׂיִצְאָה בְּבִנֵי שְׂהֵם פְּרִי בְּטָנִי וְהֵם כְּגוֹפֵי וּבְשָׂרֵי אֲמַנ' לְכֶם לֹא הָיוּ עֲצָם וּבְשָׂרָה רַק זָרִים וְהוּא אוֹמְרוּ כִּי יֵצְאָה בִּי וְהִנֵּה עִם זֶה נִתְיָשְׁבוּ הַכְּתוּבִים מִסְּפִים לְשׁוֹרֵשׁ הַדִּין בְּיָשׁוּב נִפְלָא בְּעִינֵי אַחֲשׁוֹב לֹא קִדְמֵנִי אָדָם בּוֹ עַכ"ל: וּבְיָשׁוּב מ"ש הַכְּתוּב וְהָיוּ לְכֶם לְאֲנָשִׁים שְׂיִהְי' מִסְּפִים כְּפִי הַדִּין כְּתֹב עוֹד זֶה לְשׁוֹנוֹ וְאֲמַרְהָ נְעַמִּי שְׂאָף שְׂיִהְי' לָהּ בְּנִים עִתָּה בְּמַעֲיָה הִיְתַכּוּ שְׂיִהְיוּ לְהֵן לְאֲנָשִׁים וְזֶהוּ אוֹמְרוּ הַעוֹד לִי בְּנִים בְּמַעֲיָה וְהָיוּ לְכֶם לְאֲנָשִׁים כְּאִילוֹ אֲמַר הָאֵם יְהִיוּ לִי בְּנִים בְּמַעֲיָה הִיְתַכּוּ שְׂיִהְיוּ לְכֶם לְאֲנָשִׁים מֵאַחַר שְׂאֵינָם בְּעוֹלָם כִּנּוּז' וְהִיא תִמְיָהָא מִפְּאַת הַדִּין וְעַל כֵּן אֲמַרְהָ מֵלַת וְהָיוּ שְׂאֵם אֵינָה תִמְיָהָא הִי' לוֹ לומר שְׂיִהְיוּ לְכֶם לְאֲנָשִׁים אוֹ לְהִיּוֹת לְכֶם וְגו' עַכ"ל.

וְנִרְאָה לִי שְׂזֵהוּ פְּשָׁטֵן שֶׁל דְּבָרֵי רז"ל שְׂאֲמָרוּ וְ"ל הַעוֹד לִי בְּנִים בְּמַעֲיָה וְהָיוּ לְכֶם לְאֲנָשִׁים וְכִי יֵשׁ אָדָם מִיָּבֵם אִשָּׁת אַחִיו שְׂלֹא הָיָה בְּעוֹלָמוֹ וּמִשְׁמַע מִדְּבָרֵיהֶם שְׂמִפְרָשִׁים וְהָיוּ לְכֶם לְאֲנָשִׁים בְּתִמְיָהָא כְּלוֹמַר וְכִי אֶפְשֶׁר שְׂיִהְיוּ לְכֶם לְאֲנָשִׁים וְיִהְי' מִיָּבֵם אִשָּׁת אַחִי שְׂלֹא הָיָה בְּעוֹלָמוֹ וְלַעֲלִיל פְּרִשְׁתִּי שְׁגַם כְּפִי דְּבָרֵי רז"ל אֶפְשֶׁר לְפָרֵשׁ מַה שְׂאֲמַר וְהָיוּ לְכֶם לְאֲנָשִׁים שְׂהוּא בְּנִיחּוֹתָא עֲמוּד עֲלָיו שְׁגַם הוּא אֵינּוּ רְחוּק בְּדְבָרֵי רז"ל: בְּמִדְרָשׁ וְתִשְׁנֶה קוֹלָן חֲסַר אֶלְף תִּשְׁשׁ כּוֹחַן מְהֻלְכוֹת וּבּוֹכוֹת ע"כ.

רְצוּ בְּזֶה כִּי מִדְּכָתִיב חֲסַר אֶל"ף אִין שׁוֹרֵשׁוֹ מִשׁוֹרֵשׁ נִשָּׂא אֶלָּא מִלְשׁוֹן תִּשְׁוִישׁ כַּח וְחִבְרִו צוּר יְלָדָה תִּשִּׁי וְהַכּוֹנֵה שַׁע"י שְׂהָיוּ מְהֻלְכוֹת וּבּוֹכוֹת תִּשְׁשׁ כַּח וְעַם זֶה אֶפְשֶׁר שְׂיִזְדוּנִיק מַה שְׂאֲמַר בְּכָאן מֵלַת עוֹד וְלַעֲלִיל כְּתוּב וְתִשְׁאָנָה בְּאֶלְף וְלֹא כְּתִיב עוֹד אֶלָּא לַעֲלִיל שְׂהִנָּה בְּתַחֲלוֹת הַבְּכִיָּה עֲדִינָן לֹא חֲשַׁשׁ כַּח וְלָכֵן כְּתִיב וְתִשְׁאָנָה בְּאֶלְף אֲבָל בְּכָאן הוֹדִיעַ כִּי

שְׁלֵא פְסָקָה בְּכַיִתּוֹן אֲלֵא וְתַבְכְּנָה עוֹד וְהָיוּ מְהֻלְכוֹת וּבֹכוֹת עַל כֵּן כְּתִיב וְתִשְׁנֶה חֹסֵר אֶל־ף לְשׁוֹן תְּשׁוּת כַּח וְאֶפְשֶׁר שְׁפִנּוֹנָת וַיִּלְשָׁפֵל כֶּה תִשָּׁשׁ כַּחַן כִּי לֹא יִכְלוּ לִישָׂא קוֹלָן בְּכַח בְּאִנּוֹן כִּי תִשְׁוּת כַּח הַנּוֹפֵר ג"כ בַּקּוֹל וְלָזֶה כְּתִיב וְתִשְׁנֶה קוֹלָן חֹסֵר אֶל־ף.

וְעַל דֶּרֶךְ הַפְּשֻׁט אֶפְשֶׁר לֹאמַר כִּי לְמַעַלְהָ שְׁעִדְיָן לֹא נִכְנַס כ"כ מוֹרֵךְ בְּלִבְכּוֹן אָמַר וְתִשְׁנֶה מְלֵא בְּאֶלְף וְלֹא אָמַר עוֹד אֲלֵא וְתַבְכְּנָה כִּי אִף שְׁנִשְׂאוּ קוֹלָן בַּקּוֹל מְלֵא כְּחֹלוֹת לְעוֹרֵר הַבְּכִיכִי מִתְאַמְצֵת הִיא לְלֶכֶת אִמָּה וְכָל הָאוֹמֵץ לֹא הָיָה אֲלֵא לְלֶכֶת אִתָּה אָבֵל מ"מ הִיא בְּאֵה בְּאֵהָהּ רַבָּה לְהַתְגַּיֵּר וְאִם יִהְיֶה בְּחִבְרָתָה אוֹ לֹא יִהְיֶה וּפ"כ וְתַחֲדָל לְדַבֵּר אֵלֶיהָ: וּבְנִמְוִקֵי הַחֹסֵיד הַר"ר יוֹסֵף יַעֲבִיץ ז"ל כְּתוּב כִּי אֵל אֲשֶׁר תִּלְכִי גַם אִם לֹא תִלְכִי עַל מְקוֹמָךְ אֲלֵךְ שְׁלֵא תַחֲשׂוֹד אוֹתָהּ שְׁלִשְׂאוֹל כְּתוּבָתָה הִיָּתָה הוֹלְכוֹת עַכ"ל וּבַמְדַרְשׁ עֲמָךְ עֲמִי אִמָּרָה לֵה נְעַמִי שֵׁשׁ מֵאוֹת וּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִצּוֹת יֵשׁ לָנוּ מִנֵּן עֲמָךְ ד' חֲמֵשׁ מֵאוֹת (כִּי ד' פְּשׁוּטָה מִמִּנְצַפ"ךְ הוּא ה' מֵאוֹת) ע"ם ק"י הֲרִי שֵׁשׁ מֵאוֹת וְעֶשֶׂר וְאוֹתִיּוֹת דְּעֲמָךְ הֲרִי תִרְי"ג אִמָּרָה לֵה רוֹת עֲמָךְ עֲמִי וְאֵלֶיהָ אֲלֵהִי כָּלֵל כָּל רְתוּרָה כְּוָלָה עַכ"ל: עוֹד אָמְרוּ רז"ל אִמָּרָה לֵה אֲסוּר לֹן תַּחֲוֹם שַׁבַּת בְּאֲשֶׁר תִּלְכִי אֲלֵךְ אֲסוּר לֹן יִיחַוד בְּאֲשֶׁר תִּלְיִנִי אֲלִין פ"כ וְהִנֵּה מְצִינּוּ לרז"ל שְׁאָמְרוּ גַר שָׂבָא לְהַתְגַּיֵּר מוֹדִיעִין לוֹ מִקְצַת מִצּוֹת קְלוֹת וְחִמּוּרוֹת וְאֶפְשֶׁר שְׁבַחְרָה נְעַמִי לְהוֹדִיעָה מִצּוֹת שַׁבַּת בְּפִרְטוֹת לְפִי שְׁעִיקָר אֲמוּנָת הָאֵל ית' וְאֶחָדוֹתוֹ וּיְכַלְתּוּ תְלוּי בְּמִצּוֹת הַשַּׁבַּת לְפִי שְׁעִינֵן הַשַּׁבַּת מוֹרָה שֶׁהִשִּׁי"ת בְּרָא אֶת כָּל הָעוֹלָם יֵשׁ מֵאִין וּבִיּוֹם הַשַּׁבְעִי שַׁבַּת וַיִּנְפֹּשׁ כִּינּוֹן שֶׁהוּא ית' בְּרָאנוּ הוּא אֲדוֹנֵינוּ הוּא מְלַכְנוּ וְרֵאוּי לְקַנִּים כָּל מֵאֲמָרוֹ וְכָל צִוּוּיּוֹ בְּאִנּוֹן שְׁעִיקָר וַיִּסוּד מוֹסֵד לְכָל הַתּוֹרָה כְּוָלָה הוּא בְּהִיּוֹת הָאָדָם מְקַבֵּל עָלָיו מִצּוֹת שַׁבַּת: וְעוֹד אֶפְשֶׁר לֹאמַר טַעַם שְׁנֵי לְמָה בְּחִרָה לְפָרֵט לֵה מִצּוֹת שַׁבַּת יוֹתֵר מִכָּל הַשָּׂאָר גַּם אִם נֹכַח לֹאמַר שִׁזּוֹ אִינּוֹ קוֹנְשִׂיא כִּי חֲדָא מְנִיָּהוּ נְקֻטָא לֵה עַם כָּל זֶה אֶפְשֶׁר לֹאמַר דְּבִכְוֹנָה מְכּוֹנָת נְקֻטָה לֵה וְהוּא לְפִי שְׁאִתָּה הָיוּ שְׁתִּיָּהוּן שְׁמוֹת לְדֶרֶךְ פְּעַמִּיָּה לְלֶכֶת לְבֵית לָחֵם וְאֶפְשֶׁר שְׁפִאֲשֶׁר תְּנוּחַ נְעַמִי בְּיוֹם הַשַּׁבַּת יַרְע בְּעֵינֵי רוֹת בְּאוֹמְרָה שִׁיּוֹתֵר טוֹב שְׁיִלְכוּ גַם בְּיוֹם הַשַּׁבַּת כִּי סִתָּם דְּרָכִים בְּחֻזְקַת סִפְנָה וַיּוֹתֵר טוֹב שְׁיִלְכוּ בְּמַהְרָה וַיִּשְׁיִמוּ לְדֶרֶךְ פְּעַמִּיָּהוּ גַם בְּיוֹם הַשַּׁבַּת לְכּוֹן אִמָּרָה לֵה מַעֲתָה וּמַעֲכָשְׁוֹ דְּעִי כִּי אֲסוּר לֹן לְמִיּוֹל יוֹתֵר מִתַּחֲוֹם שַׁבַּת וְלָכֵן אֵל יַרְע בְּעֵינֶיךָ פִּאֲשֶׁר אֲנוּחַ בְּיוֹם הַשַּׁבַּת.

וּמִן הַמִּצּוֹת הַקְּלוֹת תְּפָסָה בְּעֵינֵן הַיִּחּוּד מִשׁוּם דְּשִׁינְכָא בְּדִידָה דְּרוֹת שְׁהִיָּתָה אֲשֶׁה יָפָה בְּתַקְלִית עַד שְׁאָמְרוּ ז"ל בְּפִסּוּק וַיִּקָּר מִקְרָה שְׁפֵל הַרוּאָה אוֹתָהּ הָיָה רוּאָה קָרִי וְעַל כֵּן הַזְהִירָה אוֹתָהּ עַל הַיִּחּוּד שְׁלֵא תַתְּנִיחַד עִם שׁוּם אָדָם לְפִי שְׁאִי אֶפְשֶׁר שְׁלֵא יִחְטָא עֲמָה לְשַׁכַּב אֲצִלָּה לְהִיּוֹת עֲמָה.

וּמ"ש עֲמָךְ עֲמִי וְאֵלֶיהָ אֲלֵהִי אֶפְשֶׁר שְׁנַעְעִמִי אִמָּרָה לֵה בְּדֶרֶךְ כָּלֵל שְׁיֵשׁ עוֹד מִצּוֹת רַבּוֹת יִתְחַלְקוּ כְּוָלָם כִּב' חֲלוּקוֹת מִהֵן בֵּין אָדָם לְחִבְיָרוֹ וּמִהֵם בֵּין אָדָם לְמִקּוּם וְכּוֹלָם קְבֵלָה עָלֶיהָ וְעַל אוֹתָם שְׁבִין אָדָם לְחִבְיָרוֹ אִמָּרָה עֲמָךְ עֲמִי וּכְמוֹ שְׁתַּתְּנֶהָ אֶת עֲמָהֶם כֵּן אֶתְנֶהָ גַם אֲנִי וְעַל מִצּוֹת שֶׁהֵם בֵּין אָדָם לְמִקּוּם אִמָּרָה וְאֵלֶיהָ אֲלֵהִי וְהַפֵּל סְבָרִית וְקַבְלִית עָלִי וְעַל נַפְשִׁי לֹא אֲסוּר יְמִין וְשְׂמָאל: בְּאֲשֶׁר תְּמוּתִי אֲמוּת.

אָמרוּ רז"ל אַמְרָה לָהּ נַעֲמִי כִּי יֵשׁ בְּתוֹרַתְנוּ אַרְבַּע מִיחוֹת ב"ד סְקִילָה שְׁרִיפָה הֶרֶג וְחַנּוּקָה וְשִׁנְי קְבוּרוֹת אֶחָד לְנִסְקִלִין וְאֶחָד לְנִשְׁרָפִים וְהִיא אַמְרָה בְּאֲשֶׁר תָּמוּתֵי אַמּוֹת נְהַרְיָנִי מִקְבֻלַּת עָלַי כֹּל זֶה וְשֵׁם אֶקְבֵּר וְעַם זֶה אֶפְשֶׁר לֹאמַר שְׂאֲמָרָה עוֹד רוּת שְׂאֵע"פ שְׂאֲנִי מִקְבֻלַּת כֹּל הַמֵּיתוֹת הִלְלוּ יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנָיו ית' שְׂכַח יַעֲשֶׂה לִּי ד' וְכֵה יוֹסִיף לְהַגְדִּיל חֲסִדוֹ עִמִּי בְּדָבָר הַזֶּה שְׂלֵא יְבִיאֲנוּ לַיְדֵי בִּנְיָוִן כְּדֵי שְׂאֲבוּא לַיְדֵי חַיִּיב אֶחָד מֵאַרְבַּע מֵיתוֹת הִלְלוּ אֵלֵא הַמְּנוֹת הַיְדוּעָה וְהַמְּוֹרָגָלַת לְכֹל הָעוֹלָם הִיא תְהִיָּה אֲשֶׁר יִפְרֹד בֵּינִי וּבִינְיָה וְלֹא אֶתְחַיֵּיב שׁוּם מֵיְתָה מֵאוֹתָם הָאַרְבַּע מֵיתוֹת ב"ד אִף שְׂאֲנִכִי מִקְבֻלוֹת עַל עַצְמִי הַמֵּיתוֹת הָאֵלֶּה אִם אֶתְחַיֵּיב יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנָיו ית' שְׂלֵא אֶתְחַיֵּיב.

א"נ בְּמָה שְׂאֲמָרָה בְּאֲשֶׁר תִּלְכִּי אֵלֶיךָ וּבְאֲשֶׁר תִּלְיִנִי אֵלֶיךָ לְפִי הַפְּשֻׁט שְׂהִיְתָה אוֹמֶרֶת לָהּ שְׂהִיְתָה רוּצָה בְּחִבְרָתָה לְלַכֵּת אִתָּה וְהַדְּבָרִים כְּפִשְׁטָן אֵל מְקוֹם אֲשֶׁר יְהִיָּה רְצוֹנָךְ לִילָךְ אֵלֶיךָ אִם הַשְׂמָאֵל וְאִם הַיְמִין וְלֹא אִטָּה מְדַרְכָּךְ יָמִין וּשְׂמָאֵל וְעַל הַדְּבָר זֶה כִּי הוּא תְלוּי בְּבַחֲרִתָּה לְלַכֵּת אֵל הַמְּקוֹם אֲשֶׁר לְבָה חֲפִץ לֹא הוֹצֵרְכָה לְהַתְּפַלֵּל אֲבָל עַל מָה שְׂאֲמָרָה בְּאֲשֶׁר תָּמוּתֵי אַמּוֹת וְשֵׁם אֶקְבֵּר כִּי דָבָר הַזֶּה אֵינִינוּ בְּיָדָהּ כִּי רַגְלוֹהִי דָבָר נָשׁ אֵינוֹן עַרְבִין בִּיָּה לְהוֹלִיכּוֹ אֵל מְקוֹם קְבוּרָתָם עַל הַדְּבָר הַזֶּה הַתְּפַלֵּל וְאַמְרָה פֹּה כְּאֲשֶׁר דְּבַרְתִּי יַעֲשֶׂה ד' לִי וְכֵה יוֹסִיף לְהַגְדִּיל חֲסִדוֹ עִמִּי וְכֵן יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנָיו שְׂאֲמוֹת בְּמְקוֹם הַזֶּה בְּמְקוֹם אֲשֶׁר תָּמוּתֵי וּקְבוּרָתִי תְהִיָּה סְמוּכָה אֵל קְבוּרָתָךְ כְּאֲשֶׁר רָמוּת יִפְרִיד בֵּינִי וּבִינְיָה יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנָיו ית' כִּי שֵׁם סְמוּכָה לְקְבוּרָתָךְ אֶקְבֵּר: א"נ כְּמִדְרָשׁ ו"ל שְׂקִבְלָה עָלֶיךָ אַרְבַּע מֵיתוֹת ב"ד אַמְרָה כִּי לֹא דָבָר זֶר הוּא לְקִבֵּל עָלֶיךָ זֶה כִּי אִף אִם לֹא אֶקְבֵּל אֲשֶׁר לוֹ הֵיכֹלֶת יְכוּל לַעֲשׂוֹת לָהּ זֶה וְיוֹמֵר וְנוֹתֵן נִשְׁמָה לְיוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ יְכוּל לְדוֹן אוֹתָם ב"ד מֵיתוֹת הִלְלוּ אִף גַּם זֹאת אֲבָל עוֹבְדֵי אֱלֹהִים אֱלֹהִים וְלֹא קִבְלוּ עָלֵיהֶם הָאַרְבַּע מֵיתוֹת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר בְּיָדוֹ נִפְשׁ כֹּל חַי וְרוּחַ כֹּל בֶּשֶׂר אִישׁ וְז"ש פֹּה יַעֲשֶׂה ד' לִי כְּלוֹמַר בְּדָבָר הַזֶּה יְכוּל לַעֲשׂוֹת לִי וְכַמְּשֻׁפֵּט הַזֶּה יֵשׁ יְכוּלֶת בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת לִי וְאִם גַּם יְכוּל לְדוֹן אוֹתִי בְּמֵיתָה חֲמוּרָה מִכֹּל אַרְבַּע מֵיתוֹת אֵלֶּה וְזֶהוּ וְכֵה יוֹסִיף וּפְרִיּוֹשׁ מֵהוּ הַתּוֹסְפוֹת כִּי הַמְּנוֹת יִפְרִיד בֵּינִי וּבִינְיָה כְּלוֹמַר בְּדָבָרוֹ וּבְרוּחַ שְׂפָתָיו וְיְכוּל לְהַמִּיתֵנוּ עִתָּה בְּעַת הַזֹּאת בְּרַגַע וְיֵשׁ לֵאל יָדוֹ לַעֲשׂוֹת כִּי הַמְּנוֹת יִפְרִיד בֵּין שְׂנִינּוּ עִתָּה כְּתוּבָה כְּדֵי דְיָבוֹר אִף אִם לֹא אֶקְבֵּל עָלַי גְּזוּרֹתָיו וְעַל כֵּן רָאוּי לִי לְקִבֵּל עָלַי גְּזוּרֹתָיו אַחַר שֵׁיִשׁ בּוֹ יְכוּלֶת לְהַבִּיאֵם עָלַי מִבְּלִי קִבְלָתִי כִּי לוֹ הַמְּמַשְׁלָה וְהַמְּלוּכָה וּמוֹשֵׁל בְּגוֹיִם לְתַת לְאִישׁ כְּדָרְכּוֹ: א"נ אַחַר שְׂקִבְלָה עָלֶיךָ כֹּל מִצְוֹת הַתּוֹרָה וְאַרְבַּע מֵיתוֹת וּגְוֹמָרָה בְּלִבָּהּ לְהַתְּגַיֵּר הַתְּפַלֵּלָה לְפָנָיו י"ת שְׂיִמְלֵא אֶת רְצוֹנָה וְיָבוֹא הַדְּבָר לַיְדֵי גָמֵר וְזֶהוּ שְׂאֲמַר פֹּה יַעֲשֶׂה ד' לִי וְהוּא יִגְמֹר בְּעַדִּי וְכֵה יוֹסִיף לְהַפְּלִיא חֲסִדוֹ עִמִּדִּי לְקַרְבְּנִי לְעִבּוּדָתוֹ וְשְׂאֲחִסָּה תַחַת צֶל כְּנָפָיו כִּי עִתָּה בְּעַת הַזֹּאת שְׂאֲנִכִי נִכְרְיָה הַמְּנוֹת מִפְּרִדַּת בֵּינִי וּבִינְיָה לְפִי שְׂהַגּוּיִם הַרְשָׁעִים בְּחַיִּיהֶם קְרוּיִים מֵתִים וְאַתָּם הַדְּבָקִים בְּד' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כְּוָלְכֶם הַיּוֹם וּבַהֲיוֹתִי נִכְרְיָה מִחִיצוֹת מוֹת יִפְרִיד בֵּינִי וּבִינְיָה בְּעוֹדֵנוּ בְּחַיִּים כִּי חַיִּים אֵינָם חַיִּים אֵלֵא מוֹת וְחַיִּיָּה הֵם חַיִּים אִמְרִיתִים לְכֵן יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנָיו י"ת לְגְמֹר בְּעַדִּי וְיִזְכְּנִי לְהַתְּגַיֵּר וְלַחֲסוֹת תַּחַת כְּנָפָיו שְׂיִהְיוּ חַיִּים חַיִּים: וּבְבִיאָאוֹר לְרַב אַחֲרוֹן כְּתוּב וְתֹאמַר רוּת אֵל תִּפְגְּעוּ בִּי כְּלוֹמַר אֵל תִּפְגְּשׁ מִמֶּנּוּ לְשׁוֹב מֵאַחֲרֶיךָ בְּלִשׁוֹן הַיּוֹרָה זִיקִים וְהַדְּבָרִים אֵלֶּה אֵלֵי כְּפִגְעִים וְעַקִּיצוֹת וְזֶהוּ אוֹמְרוֹ אֵל תִּפְגְּעִי בִּי לִשׁוֹן לָךְ פִּגְעַת בּוֹ כִּי אֲנִי לֹא הִיְתָה כְּוָנְתִּי

להראות לה אהבה בגלוי ובקרבי ארבי לשוב אל מקומי ונמנעתי מלגלות מצפוני לסיבות הפונות באשר חשבת פי הנני בלב שלם וכפי כן לבי פי אל אשר תלכי אלה.

וטעם לעזבה פירושו עזיבה כלל כי גם שאנשא לאיש עמה אהי תמיד או לפחות אם זה יהיה נמנע עם כל זה לשוב מאחריה אל בית אבי אל תפגעי בי כי זה לא אעש' ושיעור הכתוב אל תפגעי בי לעזבה אפילו שפה אחת או לפחות לשוב מאחריה בהחלט כי אל אשר תלכי אלה אמר' כי לא יקשה בעיניה לכת' עמ' בשום צד מהצדדים לא מצד צאתה מארצה ומולדת' ולא מצד הפרדת' מקרובי' ומעמ' ולא מצד כפירתה בדתה ולא מצד השגת טורח עול ספנת הדרכים ולרמזו אל הא' אמרה באשר תלכי אלה וכן לא תחשדני לומר שפונותי להפקיר עצמי ולכן אני יוצא' מארצי כי אני רוצה לעשות כן במקומי הנני מעת' אומרת כי לא אליו במקום אחר זולתי וז"א באשר תליני אליו ולרמזו אל הקרובים עמי ואל הדת ואלהיה ואל מצוקות הדת באשר תמותי אמות אע"פ שיהי' בהרים ובגאיות ושם עמה אקבר והנני נשבעת פה יעשה לי ככל הדברים שאמרת ואקבר וכה יוסיף לעשות זה באופן משונ' שהמו' יפריד שהמות היא שתפריד בין שנינו אך כל עוד נשמות רוח חיים באפינו יחדיו נהי': א"נ אמרה כה יעשה וגומר כי המנות יפריד כלומר שאפילו במות אני רוצה להפרד ממך ואת תלכי לחיי העול' הבא בג"ע ואני לחרפ' ולגיהנם אך יחדיו נהי' גם במות וזה כי כל האמות בעולם הנה מעורבות זו בזו ומתאחדות אך במות יפרדו אלה לחיי עולם כי כל ישראל יש להם חלק לעולם רבא ואלה לדראון עולם וכפי זה כי תשמש במקום אם עכ"ל: א"נ פונות הכתוב הוא לפי שיעד עת' לא דבר' רות אלא בדברים הנוגעים בהיות' נעמי בחיים חיות' שלא תטזוב אות' רק אמר' אל אשר תלכי אלה ובאשר תליני אליו אמנם היה אפשר כי אחרי מות נעמי תלך רות אל המקום אשר תחפון ואם תרצי' תעקור דירת' משם ותלך למקו' אחר לכן הוסיף עור ואמרה כי אפילו אחר שתמות נעמי היא לא חזו מאותו המקום וזהו שאמר באשר תמותי אמות כלומר במקום אשר תמותי שם אשב עד שאמות אני שם לפי שאקבר שם פונותי שיהא סמוך קבורתי עם קבורתה וזה שאמר ושם אקבר ועל זה נשבעה ואמרה פה יעשה ד' לי וכה יוסיף כלומר באשר התחיל עד עתה להרע עמדי להמית אישי ולירד מנכסי פה יעשה וכה יוסיף להרע עמדי אם המנות יפריד ביני ובינה כלומר אם מיתתה באשר תמותי תהיה סיבה שיפריד ביני ובינה ושאלה למקום אחר אחר מיתתה כי אפי' אחר שתמותי שם אשב ושם אמות פדי להקבר אצלה ושלא להפרד מנה לא בחיים ולא במות: א"נ אמרה באשר תמותי אמות כלומר במקום אשר תמותי אמות ולא זו בלבד שאמות באותו המקום אלא שגם קבורתי תהיה אצלה וזהו שאמר ושם אקבר ולשמים אלו התפללה לאל עלשתנקה למות באותו המקום אשר תמות נעמי על זה אמרה פה יעשה ד' לי שבאשר תמותי אמות וכה יוסיף עוד עננו הקבורה שאזנה להקבר אצלה והוא מה שאמרה ושם אקבר ועל האמור אני מתפללת שלפחות בגופים יהיו בחיבור כי המנות ידעתי שיפריד ביני ובינה פי מי אני ומי בית אבי שאזנה להיות עמה במחיצתה בעולם הבא לפחות בזה העולם נהיה בחיבור אפילו בקבורה שאזנה להקבר אצלה: ואפשר שעל הפל התפללה לאל ית' שתנקה להתחבר עמה לעולם ועד

בעולם הזה ובעולם הבא ועל חיבור העולם הזה אמרה אל אשר תלכי אלה ובאשר תליגי אליו באשר תמות אמות ושם אקבר ועל זה אמרה פה יעשה ד' לי כי אפשר שעל כל זה יעשה אותו פן בשביל זכותי שבתתי לחסות תחת כנפיו ית' וידוניק מלת לי עם זה על כל חיבור העולם הזה אמרה פה יעשה ד' לי ועל חיבור העולם הבא אמרה וכה יוסף כי המנות יפריד ביני ובינה כלומר וכה יוסיף הוא ית' מדילגי לעשות החיבור הזה באשר המנות יפריד ביני ובינה כלומר לא אהיה ראוי' כי אין לי זכות לישוב עמה במחיצתה והמנות יפריד ביני ובינה אז הוא יוסיף בדרך תוספות ובדרך מתנה לשום אותי עמה במחיצתה: והר"ר יצחק עארמא ז"ל כתב וזה לשונו כי המנות יפריד ביני ובינה ולא אמרה ולא יפריד ביני ובינה כי אם המנות ירצה שאותם שאין להם דת אלהית ונדאי מקרא אהד לכל ואין המנות מפריד ביניהם שפולם הם מתים בחייהם ובמותם לא נפרדו כי מותרם מן ההמה אין כי הפל הכל אמנם הצדיקים בעלי ברית לאלהינו אשר הם מקוים לנפשותם התעצמות נבדל במעשה ועיון הנה הם כמו שאי אפשר שלא יהיו נבדלים במעלתם בחייהם וכמו שאמרו משה מחיצה בפני עצמו אהרן מחיצה בפני עצמו פן בהכרח המנות יפריד ביניהם להיות כל אחד במדרגתו מתחלפות במין למדרגות חבירו כמדרגות הנבדלים וכמו שאמרו אין לה כל צדיק וצדיק שאינו נכון מחנפתו של חבירו עכ"ד ושפת' י"שק: והר"ר יואל שוועב ז"ל בפירושו מאמר שביעי כתב שענינו יעשה ד' לי הטוב בעיניו כי לא יפרד פני לבינה כי אם המנות.

וכשם הרמ"ג ז"ל כתוב ענין נאה כי כל הדברים הנאמרים למעלה אפשר שתעשנה במעט השתדלות ללכת עמה וללון במלוונה ולהאמין באמונתה ולמות במותה לא כן להקבר בקבורתה כי אחרי מותה מי יערב לה שתקבר שמה על פן התפללה על הדבר הזה ואמרה פה יעשה ד' לי וכה יוסיף שאקבר בקבורתה ובכבודך באשר המנות יפריד ביני ובינה וכי אפשר נכמהו רבים כי תשמע כי תשמור ע"כ: ואביו של ה"ר שלמה ו' אלקאביץ הלוי ז"ל פירוש כי תקנה פה רות ענתה במ"ש באשר תמותי אמות הקדימה המיתה נחמותה לכן חזרה ותקנה זו באמרה פה יעשה יעשה ד' לי וכה יוסיף כי המנות יפריד ביני ובינה כלומר אני דברתי בדרך טבעו ומנהגו של עולם כי את זקנה ואני בחורה אבל בדרך רצוני פה יעשה ד' לי ככה יעשה ד' לי זה הסוד שהמות יפריד ביני בתחילה ואח"כ בינה ועל פן לא אמר בינה וביני כמ"ש באשר תמותי וגו'.

והר"ר יוסף גאקין ז"ל כתב שהוא בלשון תפלה אחרי שזכר בו שם הרחמים כי יעשה ד' לי ואיננו לשון אלקים כמו פה יעשה לי אלהים: ובשם הר"ר יוסף טייטאצק ז"ל כתוב לאמר פה יעשה ד' לי כלומר את מאנימת ומפחדת אותי בענשי שמים ומיתות ב"ד פה יעשה ד' לי יודעת אני שככה בכל העונשים והמיתות הנזכר ויותר מהמה יוסיף אם תהי' המנות נפרדת ונבדלת ביני לבינה שתמותי את בדת ישראל ואני בדת אחרת ולכן אפטר בדת ישראל עם כל חומרותי ויעבר עלי מה.

והר"ר יהודה נתן פרובינצאל ז"ל כתב ואצלי טעמו כי אעשה עמה חסד לשרתה תמיד ובכל מקום שתמצאי שם ואני בחברתה והחסד אשר אעשה עמה יעשה ד' לי וכה יוסיף

כְּאֲשֶׁר הִמְנוֹת יִפְרִיד בֵּינִי וּבֵינְךָ כְּלוֹמֵר שְׁיִהְיֶה שְׂכָרִי מִהַחֲסָרִים שְׂאֲנִי עוֹשֶׂה עִמָּךְ לְעוֹלָם
הִבָּא אַחַר הִמְנוֹת ע"כ: וַתֵּרָא כִּי מִתְאַמְצָת וּגו' רָאִתָּה כִּי מִתְאַמְצָת וְהוֹלְכוֹת הִיא כָּל עוֹד
שֶׁהִיא מִדְּבַרְת עִמָּה שְׁלֹא כְּדֶרֶךְ הָעוֹלָם שְׂפָל שְׂמוֹסִיפִין לְדַבֵּר עִמָּהּ כֵּן רַד לְבָבָם וּלְזֹאת
הִיָּתָה לְהִסֹּף כִּי בַתְּחִלָּה לֹא אָמְרָה דְּבָרִי כ"כ בְּחֻזְקָה שְׁלֹא אָמְרָה רַק כִּי אִתָּךְ נָשׁוּב לְעִמָּךְ
וּבְאַחֲרוֹנֵי אָמַר אֵל תִּפְגְּעֵי בִי וּגו' בְּאֲשֶׁר תְּמוֹתֵי אֲמוֹת וּגו' וְנִתְחַזַּק עוֹד בְּסִבְרַת וְלֹא בָּא
מִזֶּרֶךְ בְּלִבָּהּ כָּלֵל וְכִינּוּן שְׂרָאָתָה כֵּן נְעָמִי וְתַחֲדָל לְדַבֵּר אֵלֶיהָ: א"נ רָאִתָּה נְעָמִי כִּי אִם תִּלְךָ
רוֹת לְבַיִת לְחֵם מְקוֹם שְׂאִין אָדָם מִפִּיר בָּהּ יַחֲוֶדָה וּגְלִמוּדָה מִבְּלִי חֲבָרְתָה אִין אָדָם
שְׂיִדְרוֹשׁ שְׁלוֹמָה וְטוֹבָתָה וְתַגִּיעַ לָהּ צַעַר גְּדוֹל מִזֶּה וְאִם תִּלְךָ בַּחֲבָרְתָה תִּתְאַמֵּץ רוֹת וְתִהְיֶה
לָהּ אֲוָמִץ וְחֻזְקָה לְפִי שְׂבִמְקוֹם הֵהוּא הַכֹּל מִפִּירִין לְנְעָמִי וְיִשְׁאַלּוּ בְּשְׁלוֹמָה וְגַם יֵשׁ לָהּ שְׂמָה
קְרוֹבִים וּמִיּוֹדְעֵי וְיִוְדְעֵיהָ לְפָנִים וּבְכֻלָּהּ יִשְׁגִּיחוּ עַל רוֹת ג"כ וְכִינּוּן שְׂרָאָתָה כִּי מִתְאַמְצָת
רוֹת וְקוֹנָה אֲוָמִץ לְלֶכֶת אִתָּה כְּלוֹמֵר בְּשִׁבִיל לְכַת אִתָּה כִּי בְּלִכְתָּ אִתָּה לֹא תִחַשְׁבוּ כְּזֶרֶה
וְנִכְרִי שֶׁם בְּמִקְוָמָה בְּסִיבְתָה וְתַחֲדָל לְדַבֵּר אֵלֶיהָ עוֹד כְּדִי שְׂתִלְךָ אִתָּה וְהִיא הַטּוֹב אֲשֶׁר
יִיטִיבוּ קְרוֹבֵי לְהִטִּיב עִמָּה וְהִיא ג"כ תִּטִּיב עִמָּה: א"נ יֵאמֵר עִם מֵה שְׂפִירְשָׁנוּ בְּמָה שְׂאָמַר
אֵל תִּפְגְּעוּ בִי לְעִזְבוֹךְ לְשׁוּב מֵאַחֲרֶיךָ כִּי כָּל תִּשְׁוֹבְתָה שְׁל רוֹת לֹא הִיָּתָה לְהִתְאַמֵּץ שְׁלֹא
הִיָּתָה רוֹצָה לְשׁוּב עַל עִמָּה וְאֵל אֵלֶיהָ כִּי זֶה כְּבָר הִיָּה דְּבָר פְּשׁוּט אֲצִלָּה לְלֶכֶת לְהִתְגַּיֵּר
וּמָה שְׁהִיָּתָה מִתְאַמְצָת בְּדְבָרֶיהָ לֹא הִי אֲלָא בְּשִׁבִיל לְכַת אִתָּה וְהִיָּתָה תִּפְקִיצָה לְהִתְגַּיֵּר עַל
יָדָהּ וְלֹא ע"י זוֹלָתָה וְזֶהוּ שְׂאָמַר וַתֵּרָא כִּי מִתְאַמְצָת הִיא לְלֶכֶת אִתָּה וְכָל הָאֲוָמִץ לֹא הִי
אֲלָא לְלֶכֶת אִתָּה וְלֹא עִם זוֹלָתָה אֲבָל עִנְיַן הַגִּירוֹת הִיָּה כְּדַבֵּר פְּשׁוּט אֲצִלָּה מִבְּלִי שְׂיִצְטָרֵךְ
לְהִתְאַמֵּץ כָּלֵל עַל כֵּן וְתַחֲדָל לְדַבֵּר אֵלֶיךָ רָצָה לוֹמֵר כִּי כָּל דִּיבּוּר הוּא לְשׁוֹן קוֹשֵׁי וְהִנֵּה
הוֹדִיעָה מִקְצַת עוֹנֵשִׁין שְׂבַתוֹרָה אוֹלֵי תִתְנַחֵם וְלֹא תִרְצָה לְהִתְגַּיֵּר וְכִמוֹ שֶׁהוּא דִּין
שְׂמוֹדִיעִין לָהּ מִקְצַת עוֹנֵשִׁין שְׂבַתוֹרָה כִּי אוֹלֵי בְּשִׁמְעַ' לֹא תִרְצָה לְהִתְגַּיֵּר אֲבָל עִמָּה כְּאֲשֶׁר
רָאִתָּה בְּרַבְרִיָּה שְׂאָמְרָה לְעִזְבוֹךְ לְשׁוּב מֵאַחֲרֶיךָ וְכָל הָאֲוָמִץ שְׁלָהּ לֹא הִיָּה אֲלָא לְלֶכֶת אִתָּה
אֲמָנָם הַגִּירוֹת הִיָּה כְּדַבֵּר פְּשׁוּט אֲצִלָּה שְׂכּוֹנֵנָתָה לְהִתְגַּיֵּר בְּהַכְרַח אֲפִילוּ שְׁלֹא יִהְיֶה עַל
יָדָהּ עַל כֵּן וְתַחֲדָל לְדַבֵּר אֵלֶיהָ עוֹד עוֹנֵשִׁין שְׂבַתוֹרָה כִּי כְּבָר הַפִּירָה בָּהּ כִּי הַכֹּל תִּקְבַּל עַל
עִצְמָה: וּמַהר"ר שְׁלֵמָה ו' אֲלֶקְבִיץ הַלּוֹי ז"ל שְׂמַעְתִּי כִּי נִקְטִינּוּ כִּי גַר הִבָּא לְהִתְגַּיֵּר שְׂמַאֵל
דוֹחָה בְּמָה שְׂמוֹדִיעִין לוֹ מִקְצַת עוֹנֵשִׁין שְׂאָם בָּא לְחַזֵּר בּוֹ יַחֲזִיר וְגַם יִמִּין מִקְרָבוֹת שְׂאָם
קִיבֵל עָלָיו הָעוֹנֵשִׁין אִם כ"כ יוֹדִיעוּ שְׂכָר הָעוֹלָם הִבָּא הַצָּפוֹן לְצַדִּיקִים כְּדִי שְׂיִתְאַמֵּץ וְיִוְסִיף
אֲוָמִץ וְחֻזְקָה בְּגִירוֹת וּבִנְהֻדוֹת וְלֹא יַחֲזִיר לְסוּרוֹ וְהִנֵּה רָאִה רְאִינוּ שְׂנַעְמִי הוֹדִיעַ לָהּ מִקְצַת
הָעוֹנֵשִׁין וְהִיָּה לָהּ לְהוֹדִיעַ ג"כ הַשְּׂכָר כְּדִי שְׁלֹא תִחַזֵּר כֵּה ע"כ אָמַר וַתֵּרָא כִּי מֵאַלְיָה
הִיא מִתְאַמְצָת לְלֶכֶת אִתָּה עַל כֵּן וְתַחֲדָל לְדַבֵּר אֵלֶיהָ עִנְיַן שְׂכָר הַמְצוֹת כִּי אִין צוֹרֵךְ בְּרוֹת
לְהִיָּתוֹת יִמִּין מִקְרָבוֹת כִּי הִיא מְעַצְמָה מִתְאַמְצָת לְלֶכֶת אִתָּה עַל כֵּן וְתַחֲדָל לְדַבֵּר אֵלֶיהָ עִנְיַן
שְׂכָר הַמְצוֹת שְׂרִיָּא תְלוּקוֹת יִמִּין מִקְרָבוֹת, וּבְבִיאֹר לְרַב אַחֲרוֹן כְּתוּב וַתֵּרָא כִּי מִתְאַמְצָת
וּגו' רָצָה שְׂרָאָתָה נְעָמִי בְרוֹת שְׂכָנְסָה בְּעוֹז מִתְנִיָּה וְשָׂמָה לְדֶרֶךְ פְּעַמִּיָּה בְּאִנְפֵּי שְׂדְבָרֶיהָ
בָּאוּ לְמַעֲשֶׂה וְתַחֲדָל לְדַבֵּר אֵלֶיהָ כִּי לוֹלֵי כֵּן כְּבָר הִיָּתָה חוֹזְרוֹת לְדַבֵּר עַל לְבָהּ בְּחוֹשְׁבָה
שְׂדְבָרֵי רוֹת הִיוּ דְּבָרִים בְּעִלְמָא כְּמִנְהַג הַמְסֻרְבִּים וְהִיָּנוּ דְקָאֵמַר וַתֵּרָא כִּי מִתְאַמְצָת וּגו'
עכ"ל וְכֵן כ' מוֹרֵי זֶלַה"ה, וְה"ר יִצְחָק פְּאַרְמָא ז"ל כְּתוּב רָאִתָּה שְׂנַתְאַמְצָה בְּחֻמְכָּה

וטענותיה יותר ממה ששיטרה תחלה ותחדל לדבר אלי' עכ"ל: והרשב"א הלוי ז"ל כתב בשם רבו נ"ע כי תיבת מתאמצת מוסבות לנעמי הנה לה אומץ וחונק גדול בלכת רות עמה אחרי היותה אשת חיל ולכה לשמים בכל מפל כל ובכן כל אשר יקרב אליה יצתולל בצל זכותה וזהו כי מתאמצת היא ללכת אמה ותחדל לדבר אליה עכ"ל: ותלכנה שתייהם עד בואנה בית לחם וגו'.

הודיענו אומץ לב רות להתגייר שעם היות שקל פמה שהם הולכים בדרך ומתרחקים משדי מואב מארצ' וממולדתה מדרך טבע הנה שלכב' ילד וישוב בקרב' בתשב' בעמ' ובמולדתה איה נפרדת מהם ולכן השמיענו פי לא כן הנה רק שתייהם הלכו בלב אחד ובכיונה אחת וכמו שנעמי היתה חוזרת בלב שלם.

אל עמה נאל מולדתה כן הי' רות ולכן במלת שתייהם השנה אותם זו לזו עוד אפשר שהשמיענו פי כ"כ היתה תאנתן לשוב אל ארץ יהודה עד שלא המתינו כלל לבוא עם שירא רק שתייהם לבדם שמו לדרך פעמיהם לבא בית לחם ועם זה אפשר לדייק שמלת שתייהם היא במ"ם והי' ראוי שתכתוב בנו"ן בכינוי הנקיבות אמנם בהיות פי הנשים אין דרפן ללכת יחידות בדרך ואפילו שיהיו עשר' כ"ש שתיים אמנ' בהיות שאלו עשו כמעש' האנשי' ללכת שתייהם יחידות מבלי שירא לכן נקט להו במ"ם: ואפשר לומר, שפיון שהיו הולכות יחידות בדרך שינו את לבושיהן כדמות לבוש האנשים כדי שלא יפירו אותן עוקרי דרכים שהיו נשים ולכן כתב שתייהן במ"ם ואילו היו אנשים ממש הנה ראוי לכתוב שניהם פי מלת שתי יאמר על הנקיבות ומלת שני לאנשים אמנה בכאן שהיונשים מלובשות בדמות אנשים על כן ארכבא אתרי רכשי וכתב שתייהם פי שתי פיוני לנקיבות ומה שכתוב במ"ם פיוני לזכרים לכן כתב שתייהן: ואפשר עוד לומר כי במלת שתייהם שהיא מיותרת השמיענו הנס אשר עשה להן השי"ת כי עם היות שהנה דרך מורגל לעוברי' ולשבים נעשה להן נס כי בעוד הן הולכות בדרך השבית השי"ת עובר ושב כדי שלא יזדונוגו עליהם שום אדם כלל וזהו ותלכנה שתייהם עד בואנה בית לחם ולא אמר ותבאנ' בית לחם להודיענו כי עד שבאו בית לחם לא פגעו בשום אדם רק היו הולכו' שתייהם לבדם עד בואנה בית לחם לא כן אינרע לערפה כאשר שבה אל עמה כי באותה הליל' פגעו בה מאה ערלות ערלים וכל זה מחסדיו ית' שנעשה להן נס שלא פגעו בשום אדם עד בואנה בית לחם וחסר לומר ויהי כבואנה בית לחם שנראה מיותר והי' די שיאמר תיכף ותהום כל העיר עליהן וגו' אפשר שיוכן עם מ"ש במדרש כי אשתו של פנעז מיתה היום שהוא שבאו לבית לחם ונתכנסו כל ישראל לגמול חסד עמו ובאמת שנראה שיצא להם זה ממאי דקאמר ותהום כל העיר ומי קבצם יחד כולם שאמר כל לז"א שנתכנסו כל ישראל לגמילות חסדים לגמול חסד עם אשת פנעז ואפשר לומר שבכתוב מפורס' יותר שאמר ויהי כבואנה וידוע היות מלת ויהי מורה על צער והספד וזהו שאמר ויהי וגו' כלומר ווי ונהי והספד גדול הנה בעיר כבואנה שמה כי מיתה אשת השופט ויצאו כולם לגמול חסד עמה ובראותם הנשים הללו באות אז ותהום כל העיר עליהן וכתוב בנון כי התמיהא היא איה מלאן לכם לשתי נשים יחידות לשום לדרך פעמיהן ותאמרנה

הזאת נְעָמִי כְּלוֹמֵר הָאֵם בְּאוֹלֵי זֹאת הִיא נְעָמִי שֶׁהִיְתָה נְעִימָה בְּמַעֲשֵׂיהָ וְצָדִקְתָּ וְלָכֵן סָמְכָה
עַל זְכוּתָהּ לְבַל יִקְרָה אוֹתָהּ מִקְרָה וּפָגַע שְׂאֵשָׁה אַחֲרֶת בְּנֹדָאֵי שְׂלֵא יִמְלָאָנָה לְבָה לְבֹא
יַחֲדָה בְּדָרָךְ: א"נ אָמַר וּנְתַלְכְנָה שְׂתִיָּה' עַד בּוֹאָנָה בֵּית לֶחֶם וְאֵעֶפ"י שְׂלֵא הִיָּה מִן הַרְאוּי
לָהּ לְשׁוֹב אֶל מְקוֹמָה הָרֵאשׁוֹן מְקוֹם אֲשֶׁר יִדְעוּנָה תְּמוֹל שְׁלִשׁוֹם לֹבְשׁוֹת שְׁנֵי עִם עֲדָנִים
וְכָל אֲנָשִׁי בֵּיתָהּ אָמוּנִים עָלַי תּוֹלַע וְעַכְשָׁיו יִרְאוּנָה בְּכַלּוּי הַסְּחָבוֹת וְהִיָּת תַּתְּבַיִּישׁ מֵהֶם
שְׂזוֹכְרִים מָה הִיָּה לָהּ מְרֹב עֲוֹשָׁרָה כִּסְפָּה וְזִהְבָּה וְעֵתָה יִבִּיטוּ וַיִּרְאוּ אֶת חֲרָפְתָּהּ וְהִיָּה לָהּ
לֵילִף אֶל מְקוֹם אַחֵר אֲשֶׁר לֹא יִפְרִוּהָ וְהִיא מְרֹב שְׁפִלוּתָהּ וּבִלְתִּי מִחֲשָׁבַת הַבְּלִי הַעוֹלָם
הִזָּה שְׂבָה אֶל מְקוֹמָהּ אֶל בֵּית לֶחֶם וְלֹא שָׁתָה לְבָה לְזֹאת וַיְהִי כְּבוֹאָנָה בֵּית לֶחֶם וַיִּתְמָהּ
הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הִפְרִוּהָ לְפָנִים וּתְמִיחָתָם הִיְתָה זֹאת בּוֹאָה אֶל בֵּית לֶחֶם מְקוֹם אֲשֶׁר יִדְעוּ
אוֹתָהּ תְּמוֹל שְׁלִשׁוֹם כִּי הִיָּה לָהּ לְלַכְתָּ אֶל מְקוֹם אַחֵר וְזֶה שְׁחִזַּר לוֹמֵר וַיְהִי כְּבוֹאָנָה בֵּית
לֶחֶם כִּי אַחֲרֵי אוֹמְרוֹ כִּי בָאוּ לְבֵית לֶחֶם מִיָּד הַל"ל וּתְהוֹם כָּל הָעִיר וּמָה לוֹ לְהִזְכִּיר עוֹד
בֵּית לֶחֶם פַּעַם שְׁנִית אֲלֵא לְהוֹרוֹת עַל מָה שְׂאֲמָרְנוּ כִּי כָּל מָה שְׂתִמָּהּ עָלֶיהָ הִיָּה בּוֹאָה
לְבֵית לֶחֶם מְקוֹם שְׂמִכִּירִין אוֹתָהּ וְעַל בּוֹאָנָה אֶל בֵּית לֶחֶם וּתְהוֹם כָּל הָעִיר וְאַת"פ אָמְרוּ
זוֹ לְזוֹ הַזֹּאת נְעָמִי כְּלוֹמֵר כִּי גַם נִשְׁתַּנֵּית צוּרְתָהּ וְצָפַד עוֹרָה עַל עֲצָמָה עַד שְׂכַמְעַט נִשְׁתַּנֵּית
צוּרְתָהּ כְּאִילוֹ אֵינָה זֹאת נְעָמִי וְלָכֵן אָמְרוּ הַזֹּאת נְעָמִי: א"נ הִמָּה רָאוּ אֲוֹתָנָה יַחֲפוֹת
וּמְלוֹבְשׁוֹת סְמִרְטוּטִין וּבְלוּיֵי הַסְּחָבוֹת בְּטְלָאֵי עַל גְּבִי טְלָאֵי כֵּן תְּמָהּ וְזֶה שְׂאֲמַר וַיְהִי
כְּבוֹאָנָה וְלֹא כְּבוֹאָנָה בְּבִי"ת כִּי עַל אֹפֶן בּוֹאָנָה נִתְמָהּ וּבְרֵאוֹתָם אוֹתָן כְּמוֹ שֶׁהָיוּ בְּאוֹת
עֲרוּמוֹת וַיַּחֲפוֹת וּתְהוֹם כָּל הָעִיר עָלֶיהָ ע' רֵאוֹת' אוֹתָן בְּכַף רִגְלֵיהֶן עַל הָאָרֶץ וּלְפִי שְׂנַעְמִי
מִשְׁדָּמַת דְּנָא הִיְתָה יָפָה וְנְעִימָה וּכְמוֹ שְׂאֲמָרוּ ו"ל שְׂסִיתָה מְגַנָּה אֶת הַפִּז בְּנוֹפְיָה וְעֵתָה
כְּבוֹאָה הָיוּ פְּנֵיהָ מוֹרִיקוֹת וְזִיו פְּנֵיהָ נִשְׁתַּנּוּ וְרוֹת הַבָּאָה עִמָּה הִיְתָה עֲכָשָׁיו בְּעַת בּוֹאָה יָפָה
עַד שְׂכַל רוֹאָה אוֹתָהּ הִיָּה רוֹאָה קָרִי כְּמֵאֲמָרָם ו"ל אֲצַל וַיִּקַּר מִקְרָה וּבְרֵאוֹת' לְנְעָמִי פְּנֵיהָ
מוֹרִיקוֹת וְנִחְרָתָהּ הַבָּאָה עִמָּה יָפָה אָמְרוּ אוֹלֵי אֵינן זֹאת נְעָמִי כִּי אִם הָאֲחֵרֶת הִיא נְעָמִי
וְעַל כֵּן נְסוּרָה נָא אֲלֵיהֶן וְנִרְאָה אִם נִתְחַלְף לָנוּ רוֹת בְּנְעָמִי וְזֶהוּ וְתִאֲמָרְנָה הַזֹּאת נְעָמִי הִיָּה
מוֹרִים בְּאֲצָבַע אֶל רוֹת וְאוֹמְרִים הַזֹּאת שְׂהִיא יָפָה הִיא נְעָמִי: א"נ בְּרֵאוֹת אֲנָשִׁי הָעִיר
מִרְחוֹק שְׂתִים נָשִׁים בְּאוֹת וְזֶה כְּבוֹאָנָה בְּכ"ף וְלֹא בְּבִי"ת כִּי עֲדִיין לֹא בָאוּ אֲלֵא עֲדִיין הָיוּ
רְחוֹק מְאוֹד מִן הָעִיר וּכְשֶׁנִּרְאוּ אֶל בְּנֵי הָעִיר מִרְחוֹק וְזֶהוּ כְּבוֹאָנָה בְּכ"ף וְתְהוֹם כָּל הָעִיר
עַל רֵאוֹתָם שְׂתִים נָשִׁים יַחֲדוֹת מְבִלֵי חֲבֵרוֹת אֲנָשִׁים כָּלֵל וּנְטָרָם תְּקַרְבָּנָה אֲלֵיהֶם
וְתִאֲמָרְנָה הַזֹּאת נְעָמִי מוֹרִים בְּאֲצָבַע וְעִינֵיהֶם לְנוֹכַח הַנָּשִׁים יִבִּיטוּ וְאוֹמְרִים כְּנִרְאָה
בְּעִינֵינוּ כִּי אַחַת מֵהֵנָּה הִיא נְעָמִי שֶׁהָיוּ מְפִירִים אוֹתָהּ וְזֶהוּ ה"א שֶׁל הַזֹּאת וְלֹא אָמַר זֹאת
נְעָמִי כִּי לְהִיוֹתָם רְחוֹקוֹת מְאוֹד מִן הָעִיר עֲדִיין לֹא הָיוּ רוֹאִים אוֹתָם בְּבִירוֹרְאָלָא
כְּמִסְתַּפְקִין הָיוּ אוֹמְרִים הַזֹּאת נְעָמִי: וּבְבִיאוֹר לְרַב אַחֲרוֹן כְּתוּב וּתְהוֹם כָּל הָעִיר עָלֶיהָ
וְתִאֲמָרְנָה וְגו' כְּלוֹמֵר תְּמָהּ מִשְׂתִּיָּהּ מִבְּחִינּוֹת מִתְחַלְפוֹת' מְרוֹת תְּמָהּ אִיךָ עֲזָבָה אֶת עִמָּה
וְאֵת אֲלֵהֶיהָ לְלַכְתָּ אֶל עִם אֲשֶׁר לֹא יִדְעוּ וּבְזֶה לֹא אָמְרוּ כָּלֵל אֲלֵא תְּמָהּ אִישׁ אֶל נְפִשׁוֹ
אִךְ מִנְעָמִי תְּמָהּ מִשְׁנִינֵי יָפָה וְהִדְרָה וּמִזָּה דְּבָרוֹ בְּפָה וְאָמְרוּ הַזֹּאת נְעָמִי עכ"ל: וְאַצְלִי
שְׂתִי תְּמִיחוֹת אַחַת כּוֹלְלוֹת לְשְׂתִיָּהּ וְזֶהוּ שְׂאֲמַר וּתְהוֹם כָּל הָעִיר עָלֶיהָ וְהַתְּמִיחָה הִיְתָה
אִיךָ מִלְּאֵן לָכֵן לְשְׂתִי נָשִׁים לְבּוֹא יַחֲדוֹת וּמִזָּה תְּמָהּ כָּל הָעִיר אֲנָשִׁים וְנָשִׁים בְּיַחַד אָמְנָם

על נְעָמִי שֶׁהָיוּ מְכִירוֹת אוֹתָהּ מִקְדַּמַּת דָּנָא הַנָּשִׁים תָּמָהּוּ עָלֶיהָ כִּי עָתָה נִשְׁתַּנֵּית צוּרְתָהּ לְגַמְרֵי וְלָכֵן אָמַר וְתֹאמְרֶנָּה בְּלִשׁוֹן נְקִיבוֹת הַנָּשִׁים דְּוָנוּקָא כִּי הָאֲנָשִׁים גַּם מִקְדַּמַּת דָּנָא מֵעוֹלָם לֹא הִסְתַּכְּלוּ בְּנִפְיָהּ שֶׁל נְעָמִי כְּדִי שְׁעָתָה יִתְמָהּוּ מִשִּׁנּוּי צוּרְתָהּ וְלָכֵן לֹא תָמָהּוּ לֹאמַר הַזֹּאת נְעָמִי אֲלֵא הַנָּשִׁים לְבַד: וְהִרְשָׁב־א הַלְוִי ז"ל כָּתַב וְעִנְיָנוּ אֲצִלִּי כִּי עַד בּוֹאֲנָה בֵּית לָחֵם הָיוּ שְׁתִּיבָהּ שְׁוֹת וְאִם"כ כָּל אַחַת הַפִּירָה מְקוֹמָהּ וְרוֹת שׁוֹמְעוֹת בְּקוֹל חֲמוּתָהּ כַּנְרָאָה מִכָּל הַסִּפּוּר הַנּוֹ' עַכ"ל וְעִנְיָן אֹמְרוּ וְתִהְיֶה כָּל הָעִיר דְּמִשְׁמַע שֶׁהָיוּ כְּוָלָם מְקוֹנְבָצִי יַחַד וְלֹא יִדְעֻנוּ עַל מַה נִּתְקַבְּצוּ וּבִמְדַרְשׁ יֵשׁ דְּעוֹת חֲלוּקוֹת יֵשׁ אֹמְרִים אוֹתוֹ הַיּוֹם קִצִּיר הָעוֹנָר הִנֵּה דִתְגִינּוּ תִמְן כָּל הָעִירוֹת הַסְמוּכוֹת לְשֵׁם מִתְּכַנְסוֹת לְשֵׁם כְּדִי שִׁיְהִי נִקְצָר בְּעֶסֶק גְּדוֹל וְיֵשׁ אֹמְרֵי אֲבָצָן הִנֵּה מִשִּׂיא אֶת בְּנוֹתָיו וְיֵשׁ אֹמְרִים אֲשֶׁתּוֹ שֶׁל בּוֹעֵז מִתָּה וְנִתְכַנְסוּ כָּל יִשְׂרָאֵל לְגַמְלוֹת חֲסָדִים.

וְהִנֵּה הַהֲכָרַם רֵאשׁוֹן מִקְרָא מְלֵא הִיא וְהִמָּה בָּאוּ בֵּית לָחֵם בְּתַחֲלַת קִצִּיר שְׁעוֹרִים וְאָמְרוּ ז"ל כָּל מְקוֹם שֵׁנֵא קִצִּיר שְׁעוֹרִים בְּקִצִּיר הָעוֹנָר הַכְּתוּב מְדַבֵּר וְאַחַר דָּרַשׁ מֵלֵת וְיִהִי כַּבּוֹאֲנָה וְגוֹמֵר מִלְּשׁוֹן הַנִּזְהָר וְקִדּוּשֵׁין בְּעִיר כַּאֲשֶׁר בָּאוּ בֵּית לָחֵם וְזֶה שֶׁהִנֵּה אֲבָצָן מִשִּׂיא אֶת בְּנוֹתָיו וְלִפִּי שֶׁהִי גְדוֹל הַדּוֹר נִתְקַבְּצוּ כָּל הָעִיר לְכַבּוֹדוֹ וְיֵשׁ אֹמְרִים אֲשֶׁתּוֹ שֶׁל בּוֹעֵז מִתָּה דְרִישׁ מֵלֵת וְיִהִי מִלְּשׁוֹן נְהִי וְנִהְיָה וְזֶה בְּמָה שֶׁמִּתָּה אֲשֶׁתּוֹ שֶׁל בּוֹעֵז וְכַדְאָמְרָן לְעִיל: עַל פִּי מְדַרְשֵׁם ז"ל שֶׁאָמְרוּ שֶׁנִּקְרְאוֹת נְעָמִי עַל שֶׁהִיְתָה נְעִימָה בְּמַעֲשֵׂיהָ אֲפָשָׁר לֹאמַר שֶׁזֶהוּ שֶׁאָמַר וְתֹאמְרֶנָּה הַזֹּאת נְעָמִי כִּי בְּרֵאוֹתֵם הַצָּרוֹת אֲשֶׁר סָבְבוּ וְכַתְרֶנָּה אָמְרוּ בְּלָבָן בְּנֹדָאֵי שָׂאֵם זֹאת הִיְתָה עֲדִינּוּ נְעִימָה בְּמַעֲשֵׂיהָ כְּנֹדָאֵי שֶׁהִיְתָה מְגִינָה עָלֶיהָ שְׁלֵא לְבֹא לִידֵי עוֹנֵי כְּזֶה וְאוּלַי הִיְתָה מְגִינָה גַם עַל בְּנֵיהָ וְעַל אִישָׁהּ וְלִזְהָ תָמָהּוּ וְתֹאמְרֶנָּה הַזֹּאת נְעָמִי נְעִימָה בְּמַעֲשֵׂיהָ וְעוֹדָה מִחֲזָקַת בְּצַדִּיקָתָּ וְכֹא עָלֶיהָ יִסְוִרִין כְּאֵלֶּה אֲלֵא לָאוּ אֲפָשָׁר שֶׁהִיא גַם הִיא חֲטָאָה וְנִעֲשִׂית כְּעוֹרָה בְּמַעֲשֵׂיהָ וְעַל כֵּן בָּאוּ עָלֶיהָ כָּל הַצָּרוֹת הָאֵלוֹ וְהִשִּׁיבָהּ נְעָמִי וְתֹאמַר אֲלֵיהֶן אֵל תִּקְרָאנָה לִי נְעָמִי כְּלֹאמַר הָאֲמַת אֲתֻכֶם שְׂאִין רְאוּי לְקָרוֹת לִי כֵן וְאַל תִּקְרָאנָה לִי נְעָמִי רַק קְרָאָן לִי שֵׁם חֲדָשׁ וְתִקְרָאוּ לִי מְרָא וְזֶה לְמָה שֶׁאֲנִי רוֹאָה שֶׁאֲפִילוֹ שֵׁם שֶׁל שְׂדֵי שֶׁדַּרְכּוֹ וּמְנַהֲגוֹ לֹאמַר דִּי לְצָרוֹת לְדִידִי נִהְפָּךְ לִי לְאוֹיֵב וְלֹא אָמַר דִּי לְצָרְתִי אֲלֵא מִתּוֹ בְּעָלִי וּבְנֵי וְהָעוֹשֶׁר חֲלַף הַלֶּךְ לוֹ אֲבָל כְּדִי שְׁלֵא תַחֲשׁוּדְנִי שֶׁתִּהְיִי עַל כָּל מַעֲשֵׂי הַטּוֹבִים וְע"כ אִפִּי שֵׁם שְׂדֵי הֵמֵר לִי מְאוֹד אֹמַר לָכֵם הָעוֹן שֶׁעֲשִׂיתִי אֲשֶׁר עַל כֵּן בָּאוּ עָלֵי הַצָּרוֹת הָאֵלֶּה וְלֹא הִי מְקוֹם לְשֵׁם שְׂדֵי לְהִלִּיץ טוֹב בְּעֲדֵי וּפְיִרוּשׁ הָעוֹן מַה הוּא וְאִמְרָה אֲנִי מְלֵאָה הַלְכָתִי כְּלֹאמַר בְּהִיוֹתִי מְלֵאָה מִכָּל טוֹב בְּבָנִים וּבְנֹת בְּעוֹשֶׁר וּכְנֻסִים בְּצַבִּים וּבְכַרְדִּים הַלְכָתִי מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כִּי אֶף שֶׁאָמְרוּ רָעַב בְּעִיר פְּזוֹר רְגִלֶיךָ נֹאמַר עַל אַחַד מִלְּשָׁאֵר הָעַם אֲבָל מִי שֶׁהִנֵּה יְכוֹלָת בִּידוֹ לְפָרְנֵס כָּל אֲנָשִׁי פִירוֹ עֲשֶׂר שָׁנִים לֹא הִנֵּה לוֹ לִילֶךְ וְלִהְפִיל לְבֹן שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְז"ש אֲנִי מְלֵאָה מִכָּל טוֹב הִיְתָה וְהַלְכָתִי א"כ יוֹתֵר מִהֲבֵא עָלֵי הִנֵּה רְאוּי לְבֹא עַד שֶׁאֲפִילוֹ רִיקָם לֹא יִשִּׁיבֵנִי הַשִּׁי"ת אֵל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כִּי אִם שְׁמָה יִקְבְּרוּנִי עִם בְּעָלִי וּבְנֵי וְאִם רִיקָם זַכְּנִי וְהִשִּׁיבֵנִי אֵל אֶרֶץ נִחְלָתוֹ הִנֵּה כְּרַחֲמֵי וְזֶהוּ שֶׁהִזְכִּיר שֵׁם כֵּן אֲרַבַּע הַמּוֹר' עַל הַחֲסֵד וְהַרְחָמִים וְא"כ אִיפֹה כִּינּוֹן שֶׁעוֹן הַזֶּה הִי כ"כ כְּבֹד עַד שֶׁאֲפִילוֹ אִם הָיוּ כָּל שְׂאָר מַעֲשֵׂי בְּכַף מֵאֲזַנִּים וְזֶה בְּכַף שְׁנֵיהָ הַכְּרִיעַ אֶת כְּוָלָם א"כ לְמָה תִּקְרָאנָה לִי נְעָמִי נְעִימָה בְּמַעֲשֵׂי כִּי כִּינּוֹן שֶׁכְּוָלָם לֹא הַכְּרִיעוּ כִּינּוֹן הָעוֹן הַזֶּה א"כ הִנֵּה לִּיהָ כְּמֵאֵן דְּלִיתָנָהּ

וא"כ למה תקראנה לי נעמי כיון שאתם רואים כי ד' והוא שם בן ארבע ענה בי וגם שם שדי הרע לי עם היות דרךם לרחם ולומר די לצרות ועם כל זה לא עמדו לי זכיות האחרים כנגד העון הזה אפילו למדות רחמים ומה תעשה מדות הדין א"כ הנה להו כמאן דלתנהו לזכיות ולכן למה תקראנה לי נעמי קראנ לי מרא: א"נ בהיות כי בראותם אותה שבה לארץ ישראל ובעלה ובניה מתו יאמרו בודאי כי האשה הזאת נעימה במעשיה וצדקת כי מי אשר חטא מת בעונו ובניה ואישה והיא שלא חטאה חיתה על פונתאמר אליהן אל תקראנה לי נעמי כי אינני צדקת כדי שיעצק עלי שם זה רק קראנ לי מרא כי זה שאתם חושבים שהוא טוב לי הוא רע לי ובמה שהחיה את נפשי ואמר די המר לי מאוד ושם שדי האומר די לצרות בני האדם ולהנאתם ולטובתם נהפך עלי לרעתי ובאמר די לצרות המר לי יותר כי אחרי היותי מלאה בבנים ובבנות כשהלכתי מכאן וריקם השיבני ד' למה לי עוד חיים וטוב מותי מחיים, וא"כ איפה למה תקראנה לי נעמי וצדקת על שהחיה את נפשי כי חיי אינם חיים ושם שדי במה שאמר די לצרותי והשאירני הרע לי בזה יוחר כי בחרתי מות מחיים אחרי ראיתי את עצמי רקני מכל טוב שהי לי: א"נ אמרה להן אל תקראנה לי נעמי קראנ לי מרא לפי שהיה אפשר שיקראן לה נעמי המר' ושמה הראשון במקומה עומד ומכונה בשם מרה על מה שהמר לה ד על פן אמרה היא כי ראוי לשלול לגמרי שמה הראשון ובל' ישאו שמה הראשון על שפתם ולזה אמרה דרך שליל אל תקראנ לי נעמי כלל אלא קראנ לי מרה לבד ובהיות כי שם נעמי הוא שם טוב מורה על נעימות וכשקורא האדם השם טוב קורא אותו בפה מלא וימלא פיו תהלתו ע"כ כתיב תקראנה מלא בה"א אמנם מרא שהוא שם מורה על מרירות וכשקורא האדם השם רע קורא אותו בשפה רפה על פן כתיב קראנ חסר ה"א ונתנ' טעם למה רצתה לשלול שמה נעמי לגמרי לפי שלא נשאר לה כלל מהנעימות וז"ש כי המר שדי לי מאוד ופירשה אימות המרירות מה היא ואמרה אני מלאה הלכתי וכמאמרם ז"ל שיעצה מעוברת ואפילו אותו העיבור לא נשאר לה וזהו שאמרו וריקם השיבני ד' ואם בן ראוי לעקור שם נעמי לגמרי וז"ש למה תקראנה לי נעמי ואמרה וד' ענה בי וגו' כלומר וחסאתי לא היה כבד מאוד כי לא היה חטא מפורסים לבני אדם כי גם אם יצאתי מארץ ישראל מפני הרעב אין בזה עון אשר חטא כי הדין הוא רעב בעיר פזר את רגלך אמנם לא היה מי שיעיד על יציאתי שהיה בחטא כי אם ד' שהוא יודע מחשבות האדם וידע כי פוננת יציאתנו היתה כדי לברוח שלא לרחם על עניי עמו וז"ש וד' ענה בי והוא אשר העיד עלי ועל מחשבותינו מלשון לא תענה ברעך ועם היות שלא היה עון מגולה ומפורסם ולא ידע אותו כי אם הוא לבדו ועם כל זה ושדי הרי לי ועל פן ראוי הוא שלא תקראנה לי נעמי כלל: וכתב הרלב"ג, הנה הנועם הוא הפך המרירות כמו שהמתיקות הפכו כי הנועם יאמר על המתוק וכמ"ש הפתוב מים גנבים ימתקו ולחם סתרים ינעם עכ"ל וטוב פתר, והר"ר יצחק עארמא ז"ל כתב ירצה עם שם נעמי הוא נפרד מהו התימא לומר הזאת נעמי שהוא שנה לומר הזאת לאה או רחל ואם הוא נגזר מנעימות הנה התימא הוא על דבריכן שאתן קוראות אותי בזה השם כיון שסרה נעימות קראנ לי מרא המורה על המרות כי המר שדי לי מאוד אני מלאה הלכתי אז תצדיק עלי שם נעמי אבל

אחרי שריקם השיבני ד' למה תקראנה לי נעמי וד' ענה בי ראשונה לשום את שמי נעמי אמנם אח"כ שדי הרע לי כי חצי שדי עמדי עכ"ל: והרשב"א הלוי ז"ל כתוב ששמע בבחרותו קראן לי מרא שהוא כתיב באל"ף ומשפטה בה"א מלשון מרא וחצינא והפנונה הקוברות בעלה ובניה, עוד מצא כתוב מפני מה הוא מרא באל"ף מפני שנחסרו לה ארבעה דברים בעל' ושני בניה והממון עכ"ל, והרשב"א הלוי ז"ל כתב כי פיונה לדברי רז"ל במסכת יראת חטא סוף פ"ג אם הרשעת מעט יהי בעיניך הרבה ואמור אוי לי שחטאתי אוי לי שפא דבר מכשול ע"י אם הרעות הרבה יהיה בעיניך מעט ואמור אוי לי שחטאתי ובמעט מחובותי נגבית ונהלא הרבה יותר מן הייתי שנה וזאת פנונת נעמי הנה אמרה מהעונש יודע החטא ואחר שאתם רואים העונש רב ועצום ראוי שתבחינו היות החטא גדול ורוב ממנו והנה עיניכן רואות כי אני הלכתי מלאה בבעל בבנים ובבנות מעוברת מלאה בעושר ונכסים וריקם השיבני ד' א"כ למה אתם עוברים את פי ד' במה שאתם קוראים אותי נעמי וד' ענה בי וגו' ונודע לכל באי שערי התורה פי וד' בכל מקום עניניו הוא ובית דינו ואמרו בויקרא רבה ד' נתן וד' לקח א"ר יודן פיון שנתן ברחמים נתן וכיון שלקח ברחמים לקח ולא עוד אלא כשנתן לא נמלך בבירה וכשלקח נמלך בבית דינו.

ובספר הזוהר פירשתי נח כי במבול נאמר אלהים בכל מקום ובסדום נאמר וד' המטיר על סדום כי במבול היה לשיצאה פולא מה שאין פן בסדום ולכן נא' בסדום וד' לצרף מדות רחמים במדות הדין ובמבול הפל במדות הדין ונודע כמו כן כי שם שדי הוא שאמר לעולמו די לפי שהיו נמתחים והולכים ואבינו הזקן אמר מי שאמר לעולמו די יאמר דילצרותי והפנונה כי כמו שהוצרך לומר די לעולמו למה שהשמים היו נמתחים והולכים לפי שהפעולה תערה אל הפועל ואחרי שהפועל הוא בלתי בעל תכלית היה מן הראוי שיהיו פן השמים והוא ית' במדות טובו ראה לתת להם קצבה פן אף אם כפי החטאים והעונות הנפעלים למלך מלכי המלכים בלתי בפלי תכלית שהיו מן הראוי שיהיה העונש בלתי בעל תכלית הוא יאמר להם די.

ובכן נבוא אל האשה הגדולה הזאת בדברה דברי' אמרה אל תדמו בנפשכם שהוא ית' מדד אלי חוקי כפעלי ודעו באמת כי חשף למטה מעונותי כי להעיד על עונצם חטאתי לא אבה שיהיה בשם אלקים בפועל בחונק אלא וד' במדות רחמים ומדות הדין וכשבא להענישני כמו כן לא היה בשם מדות הדין אלא בשם שדי האומר די עכ"ל: והר"ר יוסף גאקין ז"ל כתוב וזה לשונו ברע אומר שדי ובשיבה ד' פלומר ברחמים התנהג עמי כשהשיבני לארצי אעפ"י שבאתי ריקנית חסד הוא שלא לחמיתני כי ד' ענה והתרה בי כשמת בעלי והיה לי לשוב מייד וכשלא שבתי שדי בדין הרע לי במיתת בניי עכ"ל: והר"ר שלמה אלקבץ הלוי ז"ל כתב שפני חבטה של ארץ ישראל אמרה פן ותחשבה לו ית' צדקה שהשיבה לארץ הקדושה ואפילו שבאה ריקנית גדולה בעיניה שייבטה של ארץ ישראל טוב מבנים ומבנות עכ"ל.

ובבניאור לרב אחרון פתוב ותאמר אליהן אל תקראנה לי נעמי קראנ לי מרא ונתנה סבה לשני דברים אלה לקריאת שם מרא דסליק מניה נתנה סבה ואמרה כי המר שרי לי מאוד כי הלא תראו כי אני הלכתי מלאה ושכתי רקנית היש מרירות יותר מזה ולסילוק שם נעמי נתנה סבה ואמרה למה תקראנה לי נעמי כי הנה שם נעמי הורה על טוב מפעלי וזה נדאי לא נתקיים בי כי הנה יד ד' ענה בי ושדי הרע לי על רוע מעללי עכ"ל: ומורי זלה"ה פתוב ותאמר אליהן אל תקראנה לי נעמי וגומר.

הפונה כי הבינו מדבריהם שכל התרדה שחרדו עליה לא היה כי אם בשביל שהפירוה מקודם בחשובת נמרץ ועמה ירדה למדרגה התחתונה בדלי דלות וכמ"ש הזאת נעמי והיא אמרה להן שצרותיה ומפותיה היו כל כך באיכות ובכמות שאפילו באשה אחרת אשר לא היתה מעיקרא חשוכה ראוי באמת להתמרר עליה בלב ונפש וזהו שאמר אל תקראנה לי נעמי בשום צד אפילו בשיתוף שם מרא כדי לחזק שם המרירות אלא קראנ לי מרא כי המר שדי לי מאד ורובוי הצרות ימרו את לב השומעים והרואים אפילו שלא יבחנו בבחינת חשיבותה הקודם ונתנישב בזה כפל א תקראנה לי וגו' קראנ לי וגו': ותשב נעמי וגו' הגיד לנו בשבח רות כי כשם שהיתה ביאת נעמי אל בית לחם באהב' ובחובה רבה על ששבה אל ארץ ישראל ארץ הקדושה וגם אל עמה פן היתה רות פלטה בסברא זו ושנה אל תמותה כי לבה חפצה בדירת ארץ ישראל עד שיצדק על ביאתה אל בית לחם לשון שיבה כאילו יצאה משם ואח"כ שבה כמו שיצדק על נעמי לשון שיבה פן היתה ביאה ראשונה של רות אל בית לחם נערה לביאה שניה וזו היא ביאה זו הוא שיבה מרוב חשקה ומאוייה לבוא שמה ואף גם שיצאת מתוך עמה ומארץ מולדתה ובאה אל עם אשר לא ידעה באה שמה כאילו היה ארץ מולדתה וזהו שאמר השבה משדי מואב: א"נ אמר כי אף שפון הראוי היה לשוב אל עמה ואל מולדתה אחרי בואה שמה עם תמותה אם כל פנונתה היתה לאהבת תמותה ולבילתי עזוב אותה די שעשתה עמה יותר מערפה כי ערפה באה ללוותה מעט לאהבת תמותה וקבלה שחר על הסוד ההוא כמבואר בדברי רבותינו ורות כי ענה אהבתה אל תמותה היה די לה שפאה ללוותה עד שובה אל אדמתה בין קרוביה ומיודעיה ואחר פן היה לה לשוב אל בית אמה על פן אמר ותשב נעמי וגומר כי אף אחרי שובה אל ארץ מולדתה והיתה בין יודעיה לא עזבה אות' ולא נטשה אלא רות המואב' פלטה נשאה עמה והטעם כי לא היתה פנונת בואה לאהבת תמותה אלא לאהבתו יתברך ולחסות תחת כנפין וזהו שאמר השבה משדי מואב כי כל סוף מגמתה היה לשוב מארץ מואב מבין עובדי ע"ז: א"נ אמר ותשב נעמי וגומר אמר זה אחרי אומרו שפבר באו בית לחם ושם היו ונתנופחו עם יושבי העיר ההוא לפי שהיא שינתה את שמה ואמרה שלא תקראנה לה נעמי כי מרא שמה אמר עתה הפתוב כי שבה להקראות בשמה הראשון וזהו ותשב נעמי כי שבה להיות ראוייה להקראות בהם נעמי על היות רות פלטה עמה כי היא טובה לה מעשרה בנים ומיד הלכה ללקט בשדות לכלכל את שיקבתה הרי זה נעימות לגופה וגם היה לה נעימות לנפשה ותשב נעמי כלומר ליקראות נעמי על היות המואב' עמה השבה משדי מואב ודי זכות זה ששבה עמה ונתגיירה על ידה לשפשוב ליקראות נעמי כלומר נעימה במעשיה והמה באו בית לחם

בתחילת קציר שעורים תרגום יונתן במעני יומא דפסחא שהיא תחלות קציר השעורי' למכות העומר ועל פי דרכו יתורץ מה זה ועל מה זה לא יצא לקראתו בועז מודעתו לשחר פניהו ולגמול חסד עם נעמי קרובתה השבה משדי מואב שפולה וגלמודה עניה ומרודה אלא להיות ערב פסח אשר כל בני ישראל המה טרודים בשחיטות פסחיהו ובאפות מצותיהו ולפיקד לא יצאו וגם יתורץ מה קשר יש לזה הפסוק בכאן שאמר ולנעמי מודע לאישה כי אין זה מקומו כי כגר אמר אותו למטה במקומו אצל ויקר מקרה חלקות השדה לבעז אשר ממשפחת אלימלך אלא הפנונה לומר כי אף שלא יצא אדם לשחר פניהם ולגמול עמם חסד לא היה בעבור שלא היו לנעמי קרובים שמה כי ולנעמי מודע לאישה וגומר ובנדאי שבעז היה יוצא לקראתה ומי היה רואה אותו יצא ולא יצא ע"ד מה שעשו ליתרו אבל להיותו טרוד בערב פסח לא יצא אפילו בועז לשחר ולהקביל פניהו ולכן רות שינדעה היות לה שם קרוב אמרה אלכה נא השדה דייק מלת נא פלומר עתה לפי שעה שהכל טרודים ואין אחד מקורביו יכולים לבוא אצלנו אלך' ואלקט' בשבלים כי אחרי זאת ידוע ידעתי כי יבואו קרוביך לעשות טוב' עמה: ואמר ולנעמי מודע לאישה וגומר ולא אמר ולאיש נעמי מודע להורות על מה שאמרו ו"ל כי שלמון אביו של בועז ואלימלך ופלוני אלמוני ואביה של נעמי אחי היו ועל כן אמר מודע באמצע להיותו נדרש לפניו ולאחריו לומר כי בועז היה מודע לנעמי ומודע לאלימלך אישה ג"כ ואמר שהיה צדיק גמור וגבור חיל כי איזהו גבור הפוכש את יצרו ואע"פ כן היה טפל לאלימלך ומתייחס בהיותו ממשפחת אלימלך שהיה גדול ממנו ושמו בועז שהעז אמיתי היה בו לכבוש את יצרו: או אפשר שהפנונה להשמיענו שבה נעמי ורות שלהיות חשקן רב וגדול לבוא לארץ ישראל לא המתינו עד שתתקבץ שירא לצאת אלא הן לבד שבו וזהו שאמר ותשב נעמי ושיבות נעמי היה בשביל לשוב אל ארץ ישראל וזו ג"כ היתה פנונת רות וזהו ורות המואבית' כלת' עמ' בסברא זו ג"כ בסופות המקום מה שאליו שבים שהיא ארץ קדוש' אמנם ברות נוסף סיבה אחרת והיא מה שממנו שהוא מקום שיצאת ממנו כי היתה רוצה לצאת מאותו המקום אשר היו שם כי שם לא הית' יכולה להתגנר מפני שהיה שם בית אבי' ועמה ומולדת: וזה אמר ברות השבה משדי מואב כי מלבד חיבת המקום מה שאליו הולכים נוסף ברות חיבות יציאות המקום מה שממנו יצאה ולזה אמר בה השב' משדי מואב: ואמר והמה באו בית לחם בתחילת קציר שעורי' הודיענו שאין מחמיצין את המצן' רק יעשנה במהר' ובשכר זאת יזכה שתבוא לידו תיכף מצנה אחרת ע"ד גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו פלומר הם גבורים לעשות דבריו במהר' ובמרוצ' כדי שבשכר זה יזכו למצנה אחרת והוא לשמוע בקול דברו וכן איבע לנעמי ולרות שאלו לא הו באות הן לבדו רק היו ממתנין לשיירא לא היו זוכות להיות נמצאות במצות קציר העומר של שעורים וזהו שאמר ותשב וגומר פלומר בשביל ששבו הן לבדן ולא החמיצו בביאתן על כן זכו שבאו בית לחם בתחילת קציר שעורים והיא קצירת העומר ואילו נתאחרו אפילו יום אחד לא היו זוכות להמצא במצנה זו והם דברי הפנא שמצנה גוררת מצנה ואף אם הנשים פטורות ממצנה זו שהיא

מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁהִזְמִן גְּרָמָא עִם כָּל זֶה זָכוּ אֵלֶיהָ כְּאִלוּ הָיוּ אֲנָשִׁים הַמְּחַוְּיָבִים בָּהּ וְעַל כֵּן אָמַר וְהִמָּה בְּמ"ם וְלֹא אָמַר וְהִנֵּה בְּנוֹיָן.

אוֹ אֲפֹשֶׁר שֶׁאָמַר וְהִמָּה בְּמ"ם לְפִי שֶׁעָשׂוּ כְּמַעֲשֵׂה הָאֲנָשִׁים לְבֹא שְׂתִימִם נָשִׁים יְחִידוֹת בְּדֶרֶךְ שְׂזָה הוּא דֶרֶךְ שֶׁל הָאֲנָשִׁים לֹא דֶרֶךְ הַנָּשִׁים. גַּם אֲפֹשֶׁר לֹא מְשִׁימָה אֶת עֲצָמָה בְּסִכְנָה לְשׁוֹב יְחִידָה אֲבָל וּתְשִׁיב נְעָמִי בְּהִיּוֹת שְׂרוֹת הַמּוֹאֲבִיָּה כְּלֶתָה עִמָּה לֹא פְתַחְדָּה כָּלֵל מִסִּכְנוֹת הַדְּרָכִים לְפִי שֶׁכָּל אוֹתוֹ הַתַּחֲוּם שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים בּוֹ הִיָּה שְׂדֵי מוֹאֵב וּז"ש הַשָּׁבָה מִשְׂדֵי מוֹאֵב וְרוֹת הִיָּתָה מוֹאֲבִיָּה מְלִשׁוֹנָן כְּמוֹהֶם וּבִנְדָאִי בְּרֵאוֹת אִשָּׁה מוֹאֲבִיָּה מְלִשׁוֹנָן עִמָּה לֹא יִזְיָקוּ לָהּ כָּלֵל וּז"ש וְרוֹת הַמּוֹאֲבִיָּה כְּלֶתָה עִמָּה וְלִזְזָה כִּינָה אוֹתָה עִתָּה מִחֲדָשׁ בְּשֵׁם מוֹאֲבִיָּה וְלַעֲלִיל הַזְּפִירָה בְּשֵׁם רוֹת סֶתֶם כִּמ"ש וְרוֹת דְּבָקָה בָּהּ וְגַם וּתְאָמַר רוֹת אֵל תִּפְגְּעֵי בִי וְכֹאֵן אָמַר רוֹת הַמּוֹאֲבִיָּה לְסִיב' שֶׁאֲמַרְנוּ וְעוֹד הַיּוֹם שֶׁמַּעֲנוּ שִׁישׁ מְרוֹמוֹת שֶׁאֲפִילוֹ אִשָּׁה אַחַת מְלִוְנָה שֶׁיִּירָא אַחַת בְּתַחֲוּם עִמָּה וְלִשׁוֹנָה וּבְהִיּוֹתָה הִיא הוֹלְכַת עִמָּה לֹא יָרִים אִישׁ יָדוֹ וְרָגְלוֹ כְּנֶגֶד הַשְּׂיִירָא וְכָל אוֹתוֹ הַתַּחֲוּם שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים הָיוּ שְׂדֵי מוֹאֵב וְתַכְרַף בְּצִאתָהּ מִשְׂדֵי מוֹאֵב בָּאוּ בֵּית לָחֶם וְאִין בֵּינֵיהֶם הַפְּסֵק שֶׁל אֲנָמָה אַחֲרַת כָּלֵל.

וְרַב אַחֲרוֹן ז"ל כְּתוּב וְתִשָּׁב נְעַמִּיחֲזֹר הַכְּתוּב לֹאמַר כֵּן לְהַגִּיד כִּי גַם שֶׁכָּל הָעִיר תִּמָּהוּ עָלֶיהֶן וּבִיְיָחֹד עַל נְעָמִי אָמְרוּ הַזֹּאת נְעָמִי נְהָרִי זֶה חֶרְפָּה לָהּ בְּהִיּוֹתָה נְבוֹיָת בְּעֵינֵי יוֹדְעֵי וּמְכִירֶיהָ וְטוֹב לָהּ לְשָׁבֶת בְּאַרְצָךְ נְכָרִיָּה אֲשֶׁר אִין לָהּ מְכִיר לִזְזָה אָמַר הַכְּתוּב כִּי כָּל זֶה סִבְלָנוּתָהּ שֶׁל נְעָמִי גָבַר עַד שֶׁשָּׁבָה כְּלוֹמַר שֶׁלֹּא חָרָה לָהּ עַל שׁוֹבָה אֲלֵא בְּסִכְרָ פָּנִים יְפוֹת סִכְרָא וְקוֹבְלָהּ גַּם רוֹת לְאַהֲבָתָהּ וְלִהְיוֹת עִמָּה בְּחִירוֹת עִם הָיִוֹת שֶׁשָּׁבָה מִשְׂדֵי מוֹאֵב מְקוֹם מוֹלְדָתָהּ: וְהִמָּה בָּאוּ בֵּית וְגוֹמַר הַתַּחֲוּם לְהַגִּיד סֶדֶר הַמְּאֹרְעֵי אֲשֶׁר קָרָה מְרֵאוֹשֵׁיתוֹ עַד בָּא לְתַכְלִיתוֹ שֶׁהוּא נִישׁוֹאֵי בְּנֶעַז עִם רוֹת וְלִזְזָה כִּי בָּאוּ בֵּית לָחֶם בְּתַחֲוּלַת קִצִּיר שְׁעוֹרִים אֲשֶׁר נִמְשַׁךְ מִזֶּה שֶׁהִלְכָה רוֹת לְלֶקֶט בְּשָׂדוֹת וְנִתְגַּלְגְּלוּ הַדְּבָרִים עַל הָאֲנָפִין אֲשֶׁר יִזְכִּיר וְלְנְעָמִי מוֹדַע לְאִשָּׁה וְגוֹמַר מַגִּיד שֶׁעִם הָיִוֹת לְנְעָמִי קָרוֹב מִמֶּשׁ מִמְשַׁפְּחוֹת בְּעֵלָה גְבוּר חֵיל וְעָשִׂיר לֹא לְקַחָה מִיָּדוֹ מְאוּמָה רַק חֲזִייתָה חֲזִי צַעַר וְהוֹצֵרָכָה רוֹת לְלֶקֶט בְּשָׂדוֹת.

גַּם אֲפֹשֶׁר לֹאמַר שֶׁבְּנֶעַז הָעֵלִים עֵינָיו מִמֶּנָּה לְשֵׁלֵא יְחִזְדוּהוּ שֶׁהִיָּה שׁוֹלַח מְנוֹת לְרוֹת בְּתוֹאֲנָה שֶׁהֵם לְנְעָמִי כִי הוּא פְּנוּי וְהִיא פְּנוּיָה וְחֲשַׁד הַהֲמוֹן קָרוֹב וּקְרָא כְּתִיב וְהִיָּתֶם נְקִיִּים מִד' וּמִיִּשְׂרָאֵל: וְהִר"ר שְׁלֵמָה ז' אֶלְקָבִיץ הַלְוִי ז"ל כְּתוּב וְתִשָּׁב נְעָמִי עִם הָיִוֹת פְּסוּק זֶה אַח לְפִסּוּק וַיּוֹסֶף הַנֶּרֶד מִצְרִיָּמָה אֲשֶׁר סִיפֵר לְמַעְלָה וְנִשְׁנָה לְהַתַּחֲוּל עֲנִין תּוֹלְדוֹתָיו וּמְקָרִיו אֲשֶׁר הִיָּה לוֹ בְּמִצְרַיִם וְכֵן הָעֲנִין הִנֵּה נִשְׁנָה דְבָר זֶה לְהַגִּיד עֲנִין רוֹת וּבְנֶעַז וּבְנֶעַז הַסְּפִימוֹ כָּל הַמְּפָרְשִׁים נוֹחֵי נֶפֶשׁ.

עוֹד יִרְאֶה לִי שֶׁבָּא לְהַגִּיד שְׁנֵי דְבָרִים הֵא' מַה שֶׁהַקְּדָמְתִי בְּפִסּוּק וּתְלַכְנָה שְׂתִימָה כִּי בְּדֶרֶךְ הָיוּ שׁוֹת עֵינָיו עָלָיו הַגִּיד פֶּה כִּי עַל כָּל פָּנִים הָעֵינָר הִיָּתָה נְעָמִי וְרוֹת כְּלֶתָה נְטִפְלַת אֵלֶיהָ וְזֶה עִמָּה וְלֹא אָמַר וְתִשְׁוֹכְנָה נְעָמִי וְרוֹת כְּלֶתָה וְשׁוֹב מְצֵאתִי בְּנִמְוִקִי הַחֲסִיד ה"ר יוֹסֶף יַעֲבֹץ זֵלֶה"ה כְּדְבָרֵי וְשִׁמְחָתִי.

ב' אומרו השָׁבָה מִשְׁדֵי מוֹאָב בְּיוֹ"ד לְהוֹרוֹת כִּי כְּנֻנְתָּה מִתְחִילָה וְעַד סִיף לְעֻזּוֹב אֲרָצָה וּמִוֹלְדָתָה וְלִבְאֵי לְשֵׁם ד' וְזֶה כִּי כָּבַר אֶפְשָׁר שֶׁיִּזְדַּנְּמָה הַיּוֹת תְּחִילָתָה דְרָךְ אֲרָץ לְלוֹת לְחַמּוֹתָה הַבָּאָה שְׁכֹלָה וְגַלְמוּדָה הַגַּם שְׁמִסְכִּים לְבוֹא עִמָּה עַד בְּאֵתָה לְמִקּוּמָה וְאִח"כּ בְּנוֹעַם דְּבָרֵי נְעָמִי נִתְפַתְתָּה וְהִסְכִּימָה לְהִתְגַּיֵּיר וּמִתּוֹךְ שֶׁלֹּא לְשִׁמָּה בְּתַחֲלִילָה בָּאָה לְשִׁמָּה לְבִסּוֹף בְּאִנְפֵּן שְׁמַאֲז הִסְכִּימָה בְּדַעְתָּה לְהִתְגַּיֵּיר תִּקְרָא שָׁבָה לֹא מֵהַעֵת הֶרְאִישׁוּנָה לְכֵן הֵעִיד עָלֶיהָ הַשָּׁבָה שְׁמַפְלֵ גְבוּל אֲרָץ מוֹאָב שָׁבָה וּמַעַת נִתְקַוּוּ כְּפוֹת רַגְלֶיהָ מֵאֲרָץ מוֹאָב גְּמָרָה לְהִתְגַּיֵּיר וְזֶהוּ הַשָּׁבָה מִשְׁדֵי מוֹאָב עַכ"ל: וּבִמְדָרְשׁ וַתִּשָּׁב נְעָמִי וְרוֹת הַמוֹאֲבִיָּה כְּלָתָה עִמָּה הַשָּׁבָה מִשְׁדֵי זֶה הִיא שְׁשָׁבָה מִשְׁדֵי מוֹאָב ע"כ.

כְּנֻנְתָּם ז"ל לְדַרְוֹשׁ קִרְא יִתִּירָא דְהַשָּׁבָה מִשְׁדֵי מוֹאָב כִּי כָּבַר הוֹדִיעֵנִי בִּמ"שׁ וַתִּשָּׁב נְעָמִי וְרוֹת הַמוֹאֲבִיָּה כְּלָתָה עִמָּה הָרִי כָּבַר אָמַר שְׁגַם רוֹת שָׁבָה עִמָּה לָמָּה חֲזַר לֹאמַר הַשָּׁבָה מִשְׁדֵי מוֹאָב לְכֵן דְרָשׁוּ זֶה הִיא שָׁבָה מִשְׁדֵי מוֹאָב כְּלוֹמַר שֶׁעַד עַתָּה לֹא נִתְגַּיֵּירָה אִשָּׁה אַחֲרַת מוֹאֲבִית אֲלָא זֶה בְּלִבָּד וְעַנִּין שָׁבָה לְפִי פִירוּשָׁם ז"ל שֶׁשָׁבָה בְּתוֹשׁוּבָה וְנִתְגַּיֵּירָה וְטַעַם לָמָּה פַּד עַתָּה לֹא נִתְגַּיֵּירָה שׁוּם אִשָּׁה אַחֲרַת אֶפְשָׁר שֶׁחָשְׁבוּ שֶׁלֹּא יִתְחַתְּנוּ בָּהֶם מִשׁוּם שֶׁיֵּאמַר לֹא יָבוֹא עִמּוֹנִי וּמוֹאֲבִי וְלֹא יִדְעוּ הַלְכָּה עִמּוֹנִי וְלֹא עִמּוֹנִית מוֹאֲבִי וְלֹא מוֹאֲבִית וְרוֹת בְּאוֹת נִפְשָׁה לְהִתְגַּיֵּיר לֹא חֲשִׁישָׁה אִם תִּתְעַגֵּן אוֹ תִנְשָׂא: וְאֶפְשָׁר ג"כ לְפִי דְרָךְ רז"ל שֶׁרָצוּ לְתַרְץ מִלַּת הַשָּׁבָה דְבִשְׁלָמָא בְּנַעֲמִי שִׁינָּה מִלַּת שִׁיבָה לְפִי שֶׁשָׁבָה אֶל מְקוּמָה הֶרְאִישׁוֹן וְזֶהוּ וַתִּשָּׁב נְעָמִי אֶמְנָם רוֹת מְעוֹלָם לֹא הֵיטֵה כְּבִית לָחֵם כְּדֵי שֶׁיִּצְדַּק עָלֶיהָ לֹאמַר הַשָּׁבָה וְלְכֵן דְרָשׁוּהוּ עַל עַנִּין הַגִּירוֹת שֶׁנִּתְגַּיֵּירָה וּבְזֶה יִצְדַּק הַטִּיב מִלַּת הַשָּׁבָה לְפִי שֶׁיִּדְוַע הוּא שֶׁנִּפְשׁ הַגֵּר מִמְּקוֹם קְדוֹשׁ חֲוָצְכָה וּבְתַחֲלִילָה בָּאָה בְּגוּף אִישׁ יְהוּדִי כִּי מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הִיא אֲבָל לְרוּעָה מְעַלְלֶיהָ גְדֻחִית אֶל מְקוֹם הַקְּלִיפּוֹת וְלִהְיוֹתָה אֲזַי בְּמִקּוֹם הַקְּלִיפּוֹת כְּבוֹאָה בְּגַלְגָּל לְזֶה הָעוֹלָם הַנִּכְרַח שֶׁתְּבֹא בְּכַתֵּן אִשָּׁה גּוֹיָה וְאִח"כּ כְּאֶשֶׁר תִּתְגַּיֵּיר וְתִחְזוֹר לְדַת יְהוּדִית נִמְצָא שֶׁאֲזַי הִיא שָׁבָה אֶל מְקוּמָה הֶרְאִישׁוֹן כִּי מִמְּקוֹם קְדוֹשׁ הֵיטֵה וְגִדְחִית לְמִקּוֹם אַחֵר וְעַתָּה שָׁבָה מֵאוֹתוֹ הַמְּקוֹם לְדַת יְהוּדִית וּבְזֶה יִצְדַּק אוֹמְרוֹ הַשָּׁבָה מִשְׁדֵי מוֹאָב וְזֶה הוּא שֶׁאָמְרוּ ז"ל זֶה הִיא שְׁשָׁבָה: וְאֶפְשָׁר ג"כ לֹאמַר דְרז"ל ה"א יִתִּירָא קַא דְרָשִׁי דְהִכִּי הִל"ל וְרוֹת הַמוֹאֲבִיָּה כְּלָתָה עִמָּה שָׁבָה מִשְׁדֵי מוֹאָב אֲלָא בְּאוֹמְרוֹ הַשָּׁבָה בַּה"א הִיִּדְיעָה הוּא כְּאִילוּ מוֹרָה בְּאֶצְבַּע זֶה הִיא שְׁשָׁבָה כְּנ"ל וְיִוִּבֵן בְּמָה שֶׁאָמְרוּ ז"ל לָמָּה צָוָה ד' לֹאמַר אֶל תִּצַּר אֶת מוֹאָב וְכֵן בְּפָנֵי עַמּוֹן אֶל תִּתְגַּר בָּם מִלְחָמָה אָמַר הַקַּב"ה שְׁתִּי פְרִידוֹת טוֹבוֹת יֵשׁ לִי לְהוֹצִיא מִהֵן הֵלֵא הֵן רוֹת הַמוֹאֲבִי וְנִטְמָ' הַעִמּוֹנִי וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ זֶה הִיא שְׁשָׁבָה כְּלו' זֶה הִיא אוֹתָה הִיִּדְיעָה שֶׁעִמָּה שָׁבָה מִשְׁדֵי מוֹאָב וּבְזֶה מְתוֹרַצַת ה"א יִתִּירָא.

וּבְנִמְוִקֵי הַתְּסִיד הַר"ר יוֹסֵף יַעֲבִיץ ז"ל כְּתוּב וְאָמַר בְּתַחֲלִיל קִצִּיר שְׁעוֹרִים וְלֹא קִצִּיר חֲטִיִּים כִּי בְּחָרוּ לְשִׁבְתָּ בְּאֲרָץ יִשְׂרָאֵל אַף כִּי יִצְטָרְכוּ לָחֵם שְׁפוּרִי עַכ"ל: וּמוֹרֵי זֶלֶה"ה כְּתוּב בְּתַחֲלִיל הַזִּכְרִי הַכְּתוּב הַשְּׁבִתָּן דְרָךְ כְּבוֹד וּכְפִי סֶרַר דְרָךְ אֲרָץ לְהַזְכִּיר אֶת נְעָמִי קוֹנְדָם וְאִח"כּ אֶת רוֹת טְפִלָּה אֲלֶיהָ לְשִׁתִּי סִיבּוֹת אִם לְחַשְׁבִּיבוֹת נְעָמִי אֲשֶׁר הִיא בֵּת יִשְׂרָאֵל וְרוֹת מוֹאֲבִית ב' הַיּוֹת חֲמוֹת וְכִלָּה וְרָאוּי שֶׁתִּהְיֶה הַחֲמוֹת עֵיקַר וְכִלָּתָה טְפִלָּה אֲלֶיהָ וְשִׁתִּי סִיבּוֹת דִּינִיק קִרְא דְכִתִּיב וַתִּשָּׁב נְעָמִי וְרוֹת הַמוֹאֲבִיָּה כְּלַת' וְאִח"כּ בְּיֵאָר הַכְּתוּב שֶׁלְעַנֵּן הַתְּשׁוּבָה

גם רות היתה עיקר לא טפלה וזהו שאמר השבה משדי מואב כלומר שרות שבה בהחלט משדי מואב כי הניח את טבע מקומה ומולדתה והוא ענין הצרות עין כאמור לעיל וגם ענין הזנות המוטבע במואב מתחל' שרשן כנודע באופן ששפתיהן יחדיו בחמו' ככלה בשווי אהד המה באו בית לחם לעבודת הבורא ופגעו בעסק מצוה תחלה והוא קציר שעורי' שהפונן' על קציר העומר וכמאמרם ז"ל עכ"ל: ולנעמי מודע לאישה איש גבור חיל ממשפחת אלימלך ושמו בועז.

ותאמר רות המיאבנה אל נעמי אלכה נא השדה נאלקטה בשבלים אחר אשר אמצא חן בעיניו ותאמר לה לכי בתי. ותלך ותבא ותלקט בשדה אחר הקוצרים ויקר מקרה חלקת השדה לבעז אשר ממשפחת אלימלך והנה בועז בא מבית לחם ויאמר לקוצרים יי עמכם ויאמרו לו יברכה יי.

ויאמר בועז לנערו הנצב על הקוצרים למי הנערה הזאת ויען הנער הנצב על הקוצרים ויאמר נערה מואבנה היא השבה עם נעמי משדי מואב ותאמר אלקטה נא ואספתי בעמרים אחרי הקוצרים ותבא ותעמוד מאז הבוקר ועד עתה זה שבתה הבית מעט.

ויאמר בועז אל רות הלא שמעת בתי אל תלכי ללקוט בשדה אחר לא תעבורי מזה נכה תדבקון עם נערוי. עיניה בשדה אשר יקצורין ותלכנה אחריהן הלא צויתי את הנערי' לבלתי נגעך וצמיח וקלקת אל הכלים ושתיית מאשר ישאבון הנערים ותפול על פניה ותשתחו ארצה.

ותאמר אליו מדוע מצאתי חן בעיניך להפירני ואנכי נכריה. ויען בועז ויאמר לה הגד הגד לי כל אשר עשית את חמותך אחרי מות אישך ותעזבי אביך ואמך וארין מולדתך ותלכי אל עם אשר לא ידעת תמול שלשום ישלם יי פעלה ותהי משפורתך שלמה מעם יי אלהי ישראל אשר באת לחסות תחת כנפיו ותאמר אמצא חן בעיניך אדוני כי נחמתני כי דברת על לב שפחתך ואנכי לא אחיה כאחת שפחותיך.

ויאמר לה בועז לעת האוכל גשו הלום ואכלת מן הלחם וטבלת פתך בחוסן ותשב מצד הקוצרים ויצבט לה קלי ותאכל ותשבע ותותר. ותקם ללקט ויצו בועז את נערו לאמר גם בין העמרים תלקט ולא תכלימוה וגם שול תשלו לה מן הצבתים ועזבתים ולקטה ולא תגערו בה.

ותלקט בשדה עד הערב ותחבוט את אשר לקטה ויהי כאיפה שעורי' ותשא ותבא העירה ותרא חמותה את אשר לקטה ותוצא ותמן לה את אשר הותרה משבעה. ותאמר לה חמותה איפה לקטת היום ואנה עשית יהי מכירך ברוך ותגד לחמותה את אשר עשתה עמו ותאמר שם האיש אשר עשיתי עמו היום בועז.

ותאמר נעמי לבלתי ברוך הוא ליי אשר לא עזב חסדו את החיים ואת המתים ותאמר לה נעמי קרוב לנו האיש מגאלנו הוא ותאמר רות המואבנה גם כי אמר אלי עם הנערים אשר לי תדבקון עד אם פלו את כל הקציר אשר לו ותאמר נעמי אל רות כלתה טוב בתי

כי תצאי עם בערותיו ולא יפגעו בך בשעה אחר ותדבק בנערות בועז ללקט עד פלות לציר השעורים וקציר החיטים ותשב את חמותה: וילנעמי מודע לאישה וגומר כתוב הר"ר שלמה ן' אלקאבץ הלוי ז"ל בא להורות עונם שלמות שנים אלו נעמי ורות כי עם היות לנעמי מודע לאישה איש גבור חיל והנה האיש ההוא גדול לא השליכה יתבה עליו נעמי ולא הודיעו דבר ורות גם היא הטתה שפמה לסבול את אשר לא נסתה כי בת מלך ריא ובכל זאת השליכ' נפשה מנגד להחיות נפשה ונפש חמותה.

יפה מקום ספק איננו קטן והוא בהיות בועז איש גבור חיל ירא אלקים וסר מרע איף לא חשה נפשו היקרה על הנשים האלמנות והאומללות עד שהוצרכה רות ללכת על כל גרנות דגן והוא העיד שקדמה לו ידיעה בכשרות רות וטובתה כמ"ש הוגד הוגד לי כל אשר עשית את חמותך וגומר וכמ"ש בהיותו מודע לאלימלך בן אחיו והאיף התנכר אליו ועיני אלמנתו יכלה באופן שהוצרכה למכור חלקת השד' אשר לה כי לא תספיק חת אשר לקטה לכל צרכי הבית וכן אמר להלן חנת השדה אשר לאחינו לאלימלך מכרה נעמי ואם הנה טרם לכת למואב הנה המוכ' אלימלך לא נעמי כ"ש כי לא יעלה על הדעת שאלימלך ימכור שדהו ודעתו לשוב לארצו פנראה מלגור בשדי מואב לגור ולא להשתקע כ"ש שהיה לו צאן ובקר וגמלים שהולך עמו למואב כמו שכתבנו בשם רז"ל ולא הנה מוכר השדה ומוליך המקנה באופן שאין ספק כי בבא נעמי ורות סמוכה עליה והמה יחפות רגל לובשות בלויי הסחבות וכמו שקדם למעלה שהוצרכו נעמי למכור חלקת השדה לכסות בשר ערותן והשאר תסתכלנה מעט מעט עם מה שתביא רות ורות בשערה בנפשה פי לא יספיקו דמי השדה לאכול ולשבת בבית בדרך כל כבודה בת מלך מפני זה הוצרכה לגוף רגליה בשדות ללכת אחרי הקוצרים ומכ"ז חטא בועז גדול ורב עד שאינו רחוק שנא' כי על בלתי התעוררות זה פיון הנביא בשכתב מודע ביו"ד ולא בוא"ו פקריאתו להורות כי התנכר אליו ולא נודע במעשיו היותו בן אחיו כמשפט ההולכי תום לחוס על דל ואביון ומבשרו לא יתעלם ואלמנותיו לא תבפינה: והר"ר שמריא האיקרטי ז"ל חשב שהתחסד עמהן וכי בבואן לבית לחם הלך להקביל פניהם במנחה בדרך הקרובים וכי על פן אמר אשר לא עזב את החיים ואת המתים פי בחייהן התחסד עמהן ודברים כאלה הנאמרי' בדרך נבואה.

והר"ר יצחק עארמאה ז"ל עמד על הספק הזה ונתירו ונה לשונו וקשה איה גמילות חסדים של בועז איש גבור חיל ממשפחת אלימלך להתעלם מבשרו ושתבא פלתו ללקוט אחרי הקוצרים באחת הנבלות וכל ישעו וכל חפצו שלא יגערו בה ובאמת הנה ראוי להושיבה ולכלפלה שם עם חמותה בכבוד כמו שמחוייב לעשות לאיזה עני בן טובים ויש לומר שמתחילה פשראה אותו והוגד לו מצניעותה וחסידותה וזריזותה מיד נכנסה פלבו ונתן עיניו בה להכניסה בביתו אלא שרצה לבדוקה ולהפירה היטב בהמשך הזמן לפי שהיא נכריה ויש לחוש ולכן צוה לה שלא תלך ללקיט בשדה אחר ושתקבע ושיבתה עם בערותיו והוא עצה נכונה מאוד ואולי רוח הקודם נזרק בפי' למה שאמרה בתשובות

אלה הדברים מדו מצאתי חן בעיניך להכירנו ואמרו ו"ל מלמד שנבאתה בעצמי שהוא מכיר באישות.

ועוד נשם במדרש גושי הלום למלכות כד"א פי הביאונתי עד הלום וזהו שאמרה נעמי בשובה לא בועז מודעתנו אשר היית עם נערותיו פלומר לפי הקורבה לא היה ראוי שתהיה עם נערותיו אלא בכבוד עמו בבית רק שפיון להכירך היטב ולזה השיאתה עצה נכונה לפי עניינה ותנאיך פשרות רות ומעלת בועז והשקפותיו ורסקמת נעמי בהתחבר כל אלה ד' שם וכם להסכים על ידיה והעד הפרי עכ"ל הן אמת אם היות הדעת הנה בתחלת העיון טוב ויפה וכאשר יובא בכור ההשכל והבינה נראם היותו בלתי מספיק וכמעט אומר בלתי נאות וזה כי נמצא לפי זה צדקות בועז וחסדו עם רות כענון בקר וקרוב לאתנו יותר מצדק אחר עיניו בה להכניסה בביתו ולכודקה יפה יפה הנה עושה עמה מה שעשה ועל כן אמר לה שלא תלך בשדה אחר ודברי' פאלה בלתי ראויים לבועז הצדיק וכשנעלם עין מזה או ניהו או נצפו מחוץ היתכן כי לבדוק לרות ולבין פני נעמי ואלמנה לא ייטיב: והנראה אלי בהיתר זה הספק הנה הוא כפר קדם לנו דעת ר' יצחק בגמ' פרק המוכר את הספינה אותו היום שבאת רות המואביה לארץ ישראל מתה אשתו של בועז הינו דאמרי אינשי עד דלא שכיב שכבא קיימא מנו ביתי וכן בפ"ק דכתובות והא בועז אלמון שנשא אלמנה ואין ספק כי היא היתה אשה בת גדולים ונפשו מרה עליה ובבואנה נעמי ורות בעת ההוא עת רעה לא היה לו לבועז להטפל ולפקח בעניניהם כי הוא היה עסוק בהספדו באופן שלא ראו זה את זה ובמלאת שבעת ימי אבלו הלה בועז לתקת שדהו ואם שהיה מן הראוי שהקוצרים יקדימו לו שלום מצד חשיבותו והיותו בעל השדה להיות עדיין אבל לא שאלוהו פדין וכהלכה הוא שואל בשלום אחרים ששרויין בשלום ואחרים אינם שואלים בשלומו דאין לו שלום וזה טעם ויאמר לקוצרים ד' עמכם וכמו שיבוא בס"ד וכשמוע בועז בא נעמי ורא' את רות מלקטת אחר הקוצרים שפט בצדק כי נעמי קיימה בעצמה ושונא מתנות יחי' ושהיה לה שדה ודברים אחרים כמו שנראה מפסוק כי קניתי את כל אשר לאלימלך ואת כל אשר לכליון ומחלון מיד נעמי אשר נראה שהיו להם שדות וכרמים והשכל מחייב שלא מכרו מהם ובר כי לא הותר להם למכור כדאמרינו בספר' מנין שאין אדם רשאי למכור שדהו ולהניח אפונדתו ולקח בהמה ולקח לו פלים ולקח לו בית אא"כ העני וכו' וכן בפסיקתא ובנדאי שפשהלכו עדיין הלכו בעושר ולא הותר להם למכור פמזובר ואחרי שהיו לה שדות ולא רצתה למכור נראה שיש לה על מה שתסמוך ויהיה זה כמו כן תשוב' לטוב הגואל הקרוב שהתניב על על דרך לא טוב ולא חמל עליהן וכן לכל בני יהודה כי שרים רבים נכבדים הנה סוף דבר בועז הצדיק חשב שהיה לנעמי על מה שתסמוך למלאכה וכי אין מזונות רות עליה שלחה על פני השדה ללקט אחר אשר תמצא חן בעיניו ואחרי שאין מדעת נעמי להנות בעוד יש לה אינו מן הראוי להעבירה מדעתה וגם לרות אינו מן הראוי לשלוח לה שום דבר פן יהיה לבז אחר שהיא אלמון והוא אלמנה ודי להתיר לה פיסת בר בציועא ע"י הקוצרים וכבר הורנו ו"ל פחדת בועז מהחשד בפסוק אל יודע כי באה

האשה הגורן אמרו כל אותו הלילה הנה בועז שטוח על פניו ואומר רבון העולמים גלוי וידוע לפניך שלא יתחלל שם שמים ובכך יצא בועז צדיק בדינו בדבר הזה לפי שיעורו.

הגם הלום אחרי כתבי דברים הללו ראיתי אמרי הה"ר יוסף זלה"ה מספימים עם מה שכתבתי ושמתתי עכ"ל: ולי נראה לתרץ קושיא זו למה בועז הצדיק התנפר אליהו והניחן בחוסר כל עד שהוצרכה רות ללכת וללקוט לקט שכחה ופיאה כדי לזון את נעמי אבל אפשר שהכתוב בעצמו תירץ זה כי אלו לא היתה אלא נעמי לכדה בנודאי שלא היתה מניחה בועז אלא הנה מכניסה לתוך ביתו ומושיב, בקתדרא ולה מטה ושולחן וכסא ומנורה כי עצמו ובשרו היא ומבשרו לא הנה מתעלם וזהו בעצמו מה שאמ' הכתוב ולנעמי מודע לאישה וגומר כלומר אילו לא היתה אלא נעמי לכדה בנודאי שמודע וקרוב הנה לה ובנודאי שהנה מכניס' לתוך ביתו בקרוב ובפרט בהיותו איש גבור חיל ממשפחת אלימלך ושמו בועז ולא העלים עין משתייהם אלא כדי שלא יחשדו אותו שנתן עינו ברות והעד לאמת החשדה שישלח להם בכל יום מתנות ומגדנות וכדי להנצל מהחשד העלים עין משתייהם אף מנעמי כי בהדי הוצא לקי כרבא וכאשר ראתה רות כי בשלה הצער הגדול הנה גם על נעמי כי לא חשבה שמפני החשד התנפר אליהו אלא מפני כי נעמי היתה באה בחברות אשה זרה ונכרים על פן העלים עין משתייהן כי לא רצה להתאכסן לשתייהן על פן ותאמר רות המואביה אל נעמי אנכה נא השדה ואלקטה בשבלים אחר אשר אמצא חן בעיניו כלומר אם בעיני בועז לא מצאתי חן כלל עד שבשבילי ריחק גם אותה ובשלי הצער הנה עליה א"כ עלי מוטל הדבר הנה ללכת ללקט אחר האיש אשר אמצא חן בעיניו ללקוט בשדהו ולכן פאשר אמר לה בועז אל תלכי ללקוט בשדה אחר וגם לא תעבורי מזה אז השיב' לו מדוע מצאתי חן בעינה להפנינו ואנוכי נכריה נחשבת בעינה עד עתה ולהיו' שהנה בועז בוש מלומר לה שמפני החשד נמנע מלהביאם אל תוך ביתו וגם לא שלח אליהם שום דבר לא ממאכל ולא מלבוש כדי שלא יחשבוהו האנשים לאתגן זונה ולהיות לו בוש לומר לה טעם זה להרחקתו אותם על פן ענה לה דברים אחרים ואמר לה הוגד הוגד לי כל אשר עשית את חמותך וכל זה כעורבא פרח והשיאה לדבר אחר ולדבר על לבה על כל הטובה אשר עשתה ושהשי"ת ישלם לה פעלה ומשכורתה.

בהיות שלמעלה אמר ולנעמי מודע לאישה ואפשר שפוננה לומר כי מיד בבואן שמה אשר הנה בתחלות קציר שעורים מיד נודע לנעמי מודע ועשה מעשה קרוב ויצא לקראתה להקביל פניה ולגמול חסד עמה ויהי כי ראתה רות הקרוב הנה לנעמי מיד אמרה אלכה נא השדה הפונה לשדה בועז קרובה ואלקטה בשבלים אחר אשר ידעתי כי אמצא חן בעיניו להיותו קרובה ובשרה ותאמר לה לכי בתי ואמר לנו הכתוב כי לח הוצרכה לשאול איזו היא דרף שדה בועז כי האלהים אנה לינה מבלי שאלה כלל וזהו ויקר מקרה חלקת השדה לבועז: א"נ אמרה לא אעשה כשם שעושים כל המלקטים בשדות כי קודם שימצאו חן בעיני בעל השדה לוקטים ולפעמי' אחרי החילם ללקוט מוצאים חן בעיניו ולפעמים אינם מוצאין חן כלל לא בתחלה ולא בסוף ולכה אמרה כי

לא תתחיל ללקוט עד אשר תמצא חן תחלה בעיני בעל השדה ואח"כ תלקט וזה ואלקטה אחר אשר אמצא חן בעיניו לא קודם מציאת החן: א"נ אחר שאמר אל תלכי ללקוט בשדה אחר וגם לא תעבורי מזה וצוה את נעריי אל יגערו בך אז לא הביא את אשר לקטה ויהי כאיפה שעורים אבל עתה אמרה ואלקטה בשבלים עם שבליה] אלקטה ואבא אל הבית ואחר פן אחבנט אותו בתוך הבית: ואפשר עוד לומר בכונת הפתוב ותאמר רות המואביה אלקה נא וגומר לא אעשה כדרך הנשים פרוצות לטייל בשדות שהולכות ומלקטות לאטם פרי להתעכב בשדה זמן רב אלא אלקה והנני באה תיכף ומיד וזהו נא דקאמר להורות על מהירות בואה וגם לא אלה משדה לשדה אחר כדרך שאר המלקטים כי אם אל המקום הראשון אשר אנה שם אהיה וממנו אשיב אל הבית וזהו השדה דקאמר לומר כי לא תלך פי אם אל שדה אחד וגם לא אלקוט יותר מדיני פי שני שבלין לקט שלשה אינן לקט וזהו שאמר ואלקטה בשבלים מיעוט רבי שני: א"נ אמרה אלקה נא השדה ואלקטה ולא אלה עם בני אדם שאינם מהוגנים אלא אלקה ואתלנה בדרך עד בואי השדה ללקוט עם בני אדם מהוגנים וכשרים וזהו אחר אשר אמצא חן בעיניו מרוב ענותנותו עמו אלה וכן עשתה כי הלכה ובאה אל הדרך והיתה רואה אנשים שאינם הגונים וחזרת לביתה עד כי ראתה אנשים הגונים ואחריהם הלכה בתכרתה וזהו שאמר ותלך ותבוא ותלקט פי הלכה ובאה עד פי האלהים אנה לידו אנשים פשרים שתתלנה עמם ובזה ידויק שלא אמר ותלך ותלקט ותבוא: א"נ אמר ותלך ותבוא ותלקט ולא אמר ותלך ותלקט ותבוא הודיענו גודל צניעותא פי כדי להיות תמיד פניה אחר הקוצרים כדי שלא יסתכלו בך ויתנו עיניהם בך היתה הולכות ובאה פי אף שהיא היתה מלקטות אחורי הקוצרים מ"מ לפעמים הקוצר מחזר עצמו אל צד אחר לקצור מה שבצדדים ופינה לכאן ולכאן והיא היתה מכוננת בזה פי כשהיה הקוצר מחזר פניו ופונה למקום לא היתה יושבות במקומה פי אז יוכל לראותה אלא היתה הולכות ובאה תמיד כדי להיות אחורי הקוצר ומסתתרת עצמה אחריה: א"נ אמר זה להודיע גודל חריצותה פי היתה מלקטות קל מהרה כ"כ עד שהיתה מלקטת כל הנשאר אחרי כל הקוצרים פי אף שהיה שם שורה גדולה של קוצרים היא היתה הולכות ובאה כ"כ בזריזות עד שהיתה מלקטות הנשאר אחרי פולם פי היתה הולכות מאחרי זה ולאחרי זה וזה הדרך אחרי פולם ואחר כך חזרות ובאה אל מקומה הראשון ומלקטת הנשאר עתה אחרי הקוצר הראשון והולכות אל שאר הקוצרים וזהו שאמר אחרי הקוצרים פי סיבות הליכתה וביאתה היתה כדי ללקט כל הנשאר אחרי כל הקוצרים א"נ אמר פן להורות על גדיבות לבו של פועל פי הנה גדיב גדיבות יעץ פי דרך כל בעלי השדות לצוות את פועליהן הקוצרים שיתנו לב לבל ישפחו הרבה פי אחרי שנפל מאתם יעברו על לאו לא תשיב לקחתו ובועז הצדיק לא היה מצוה פן אל קוצרי שדהו כי הוא חפץ שישפחו הרבה כדי לשמח לב העניים והאביונים ועם זה נבין מה שאמר הכתוב להלן וגם שול תשולו לה לא אמר ותשולו לה וגו' כי זה כבר היו מצוים פן מפועל שישולו לה מן הצבתיים כדי שיהיה לקט הרבה לעניים אבל עתה ברות צוה להם עוד שיוסיפו שכחה הרבה וזהו שפפל ואמר ברות וגם שול תשולו לה באופן שנראה מפאן שפועל הנה חפץ שישפחו הרבה כדי לשמח לב

הַעֲנִי' וְאָמַר הַכְּתוּב כִּי כ"כ הֵיטָה הַלֵּקֶט וְהַשְׂכָּחָה שֶׁהָיָה בְּשֹׁדְהוּ כִּי אַף שֶׁלֵּקְטָהּ בַּהֲלִיכָה אַף בְּבִיאָתָהּ בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר הִלְכָה בָּהּ בְּתוֹךְ הַשְּׂדֵה הֵיטָה מוֹצֵאת לֵלְקֵט עוֹד וְזֶה מְרִיבֵי הַלֵּקֶט הַנִּמְצָא בְּשֹׁדְהָ אֲשֶׁר קָרָה מִקְרָה לֵלְכֵת שָׁמָּה אֲשֶׁר הָיָה לְבוֹעֵז הַצַּדִּיק אֲשֶׁר הָיָה מִמְשַׁפְּחוֹ' אֱלִימֶלֶךְ שֶׁלְעוֹלָם הָיָה מִצְוָה אֶת קוֹצְרֵי שְׂיִשׁוּלוֹ וַיִּשְׁפְּחוּ מִן הַצִּבְתִּים וּז"ש וַיִּקֶּר מִקְרָה חֲלֻקַּת הַשְּׂדֵה לְבוֹעֵז וְגוֹמֵר: א"נ אָמַר וְתֹאמַר רוּת הַמּוֹאָבִיָּה אֵל נַעֲמִי כְּלוֹמַר עִם הָיִיתָ מוֹאָבִיָּה וְדֶרֶךְ הַמּוֹאָבִים לִהְיוֹת אֲכֹזְרִים וּבְכַרְט בְּעֵנִי הַמְּזוֹנוֹת כְּמוֹ שֶׁאָמַר הַכְּתוּב עַל דָּבָר אֲשֶׁר לֹא קִדְּמוּ אֶתְכֶם בְּלַחֵם וּבִמַּיִם וְרוּת עִם הָיִיתָ מוֹאָבִיָּה רִיחֲמָה עַל נַעֲמִי חֲמוּתָה וְרִצְתָה לְרַחֵם עָלֶיךָ לְזוֹן וּלְפָרְנֶס אוֹתָהּ אַף אִם תִּתְּבֹנֶה הִיא לֵלְכֵת לִלְקוֹט כְּשֶׁאָר עֲנִי יִשְׂרָאֵל וְלֹא עוֹד אֵלָּא שְׁחִילָת' אֶת פְּנֵי חֲמוּתָה שֶׁתִּתֵּן לָהּ רִשׁוּת לֵלְכֵת וְזֶהוּ שֶׁאֵמַר אֵלְכָה נָא הַשְּׂדֵה וְאִין נָא אֵלָּא לְשׁוֹן בְּקִשָּׁה וּכְאִילוֹ אָמַר נָא אֵלְכָה הַשְּׂדֵה וְאָמְרָה וְאֵלְקֻטָּהּ בְּשַׁבָּלִים כְּלוֹמַר וְלֹא בְּעֶמְרִים כִּי אוֹלֵי יָרַע בְּעֵינֵי בַעַל הַשְּׂדֵה אוֹ בְּעֵינֵי הַקּוֹצְרִים וַיִּכְלִימוּהוּ וְעַל כֵּן מְצִינוּ לְקַמֵּן שֶׁהִזְהִיר בְּוַעֲזוֹ לְקוֹצְרִים גַּם בֵּין הַעֲמְרִים תִּלְקֹט וְלֹא תִכְלִימוּהָ אֲבָל הִיא בְּצֵאתָהּ אִמְרָה לְנַעֲמִי שְׁלֹא תִלְקֹט אֵלָּא בְּשַׁבָּלִים וְאָמַר אַחֵר אֲשֶׁר אִמְצָא חֵן בְּעֵינֶיךָ כְּלוֹמַר מֵאַחֵר אֲשֶׁר בָּנָה הָאֹפֶן שֶׁאִמְרָתִי בְּנוֹדָאִי אִמְצָא חֵן בְּעֵינֶיךָ כְּלוֹמַר לְפָחוֹת בֵּין כָּל הַקּוֹצְרִים אֲשֶׁר בְּשֹׁדְהָ יִמְצָא אִישׁ אֶחָד בֵּינֵיהֶם אֲשֶׁר יִהְיֶה אִישׁ כְּשֶׁר וְהִגּוֹן וְאִנִּי לֹא אֵלְקֹט אַחֵר כָּל הַקּוֹצְרִים רַק אֶרְאֶה וְאִבְחִין הַקּוֹצֵר אֲשֶׁר אִמְצָא חֵן בְּעֵינֶיךָ וְלֹא יָרַע לוֹ בְּלִקְיֻטִּי אַחֲרָיו אֵלָּךְ בְּלִבְד וְכִיּוֹן שֶׁאִמְרָה לָהּ כָּל הַתְּנַאֲי' הָאֵלוֹ יִדְעָה כִּי אֲשֶׁה כְּשֶׁרָה הִיא וְלֹא מְלָכָה הֵיטָה יוֹצְאוֹת רַק עַל צַד הַהֶכְרֵחַ עַל כֵּן אִמְרָה לָהּ לְכִי בְּתִי כְּלוֹמַר יִדְעֵתִי וְהִכְרַתִּי שֶׁאֵת צִדְקַת כְּאִילוֹ אֶת בְּתִי עַל כֵּן אִמְרָה לְכִי בְּתִי: וְאָמַר, וְתִלְךָ וְתִבּוֹא וְתִלְקֹט לֹא אָמַר וְתִלְךָ וְתִלְקֹט וְתִבּוֹא סְמוּךְ הַהֲלִיכָה לְבִיאָה לְהַקִּישׁ וּמְקִישׁ הַהֲלִיכָה לְבִיאָה כִּי כְּשֶׁם שֶׁהַבְּאִי' בְּעַת בּוֹאֵם מִהַשְּׂדוֹת נוֹשְׂאִים בָּר וְלַחֵם וּמְזוֹן שְׂשִׁים וּשְׂמַחִים בְּבִיאָתָם אִמְנָם בַּהֲלִיכָה דוֹאֲגִים כִּי אֵינָם יוֹדְעִים אִם יָבִיאוּ שׁוּם דָּבָר אוֹ יִגְעְרוּ בָּהֶם אוֹ לֹא יִמְצְאוּ אָמַר עֵתָה בְּרוּת כִּי כֹף הֵיטָה שְׂמַחָה בַּהֲלִיכָה כְּמוֹ בְּבִיאָה כִּי אַחֵר שָׁמֵן הַשְּׂמִים הַכִּיאוּהָ לְיַדִּי מִדָּה זֶה הַכֹּל קִבְּלָה עָלֶיךָ בְּסֶכֶר פְּנִים יְפוֹת וְתִלְךָ וְתִבּוֹא וְאִתְקַשׁ הַהֲלִיכָה לְבִיאָתָה וְהַכֹּל בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵב וְתִלְקֹט בְּשֹׁדְהָ אַחֵר הַקּוֹצְרִים הַפְּנוּנָה כִּי עִם הָיִיתָ שֶׁהִיא חֲשֻׁבָה שֶׁהִלּוּנָאִי בְּכָל הַקּוֹצְרִים תִּמְצָא אֶחָד שֶׁיִּהְיֶה רְאוּי וְהִגּוֹן כְּדִי שֶׁאֵלָּךְ אַחֲרָיו וְשְׁלֹא יִהְיֶה רַע עֵינֶיךָ וְכִּמוֹ שֶׁאִמְרָה אַחֵר אֲשֶׁר אִמְצָא חֵן בְּעֵינֶיךָ וְעֵתָה מְצַאָהאֶת כָּל הַקּוֹצְרִים הַגּוֹנִים וּכְשֶׁרִים בְּאֹפֶן שֶׁלֵּקְטָהּ אַחֲרֵי כָּל הַקּוֹצְרִים וְלַעֲיֵל אָמַר אַחֵר וְכֹאֵן אָמַר אַחֲרֵי לְפִי שֶׁאִילוֹ לֹא הֵיטָה הוֹלְכוֹת אֵלָּא אַחֵר קוֹצֵר אֶחָד לְבַד לִלְקוֹט הַשְּׂכָחָה שֶׁהוּא שׁוֹכַח בְּנִקְל הָיָה לָהּ לִלְקוֹט שְׂכַחַת קוֹצֵר אֶחָד וּבְנוֹדָאִי שֶׁלְעוֹלָם תִּהְיֶה הוֹלְכוֹת סְמוּךְ אֵל הַקּוֹצֵר לְכֵן אָמַר אַחֵר דְּכָל אַחֵר הוּא סְמוּךְ אִמְנָם עֵתָה שֶׁמְצָאָה חֵן בְּכָל הַקּוֹצְרִים וְהִלְכָה לִלְקוֹט אַחֲרֵי כָּל הַקּוֹצְרִים שְׂפָחוֹת כֹּלָם בְּנוֹדָאִי שֶׁבֵּין הַזְּמַן שֶׁהִיא עֲסוּקָה לִלְקוֹט שְׂכַחַת כֹּלָם יִתְרַחֲקוּ הַקּוֹצְרִים מִמֶּנָּה כִּי הֵם קוֹצְרִים וְהוֹלְכִים וְעַל כֵּן אִמְרָה אַחֲרֵי כִּי אַחֲרֵי הוּא מְנַפְּלָג וְנִתְּן טַעַם לְמָה הִלְכָה אַחֲרֵי כָּל הַקּוֹצְרִים לְפִי שֶׁקָּרָה מִקְרָה שֶׁהִלְכָה בְּחֻלְקַת הַשׁוּ' לְבוֹעֵז אֲשֶׁר מִמְשַׁפְּחוֹת אֱלִימֶלֶךְ וְנִקְטִינוּ דְמוֹשֵׁל מְקוֹשִׁיב עַל דָּבָר שֶׁקָּרָה כָּל מְשֻׁרְתֵי רְשָׁעִים הֵא לְדָבָר

אמת כל משרתיו צדיקים ולכן כיון שראתה שהיו כולם צדיקים הלכה אחרי כל הקוצרים כדאמרן: ובמדרש ניקר מקרה א"ר יוחנן כל הרוצה אותה מריק קרי.

דרשו זה מדלא קאמר קרא ותיקר חלקות השדה וגומר והנה כינוי ותיקר שוב אל רות ולמה אמר ניקר לשון זכר כי בזה הוצרך לומר מקרה שישב כינוי ניקר שהוא לשון זכר אל המקרה וכאילו אמר ניקר המקרה שלא חלקת השדה וגומר ובזה הלשון האריך הפתוב למעניתו ללא צורך ולכן דרשו כי ניקר שוב אל איש הזכר הרוצה אותה שהיה מריק קרי והפוננה ניקר האיש מקרה בסופתה אבל עדיין צריך לדעת איך נמשך עם זה סוף הפסוק דקאמר חלקת השדה לבועז וגו' ואפשר דלעולם רז"ל לא מפקי קרא מפשטיה וממשמעותיו אלא מדשני קרא ואמר ניקר מקרה כדאמרן רמז ברמז אותה הדרשא שכל הרוצה אותה כו' גם אפשר כי לפי שכל הרוצה אותה מריק קרי על פן האלהים אנה לידו חלקת השדה לבועז שכל משרתיו היו צדיקים ולא יפגעו בה בשדה אחר פן יתעללו בה: ועוד אפשר שהשמיענו שכל הרוצה אותה מריק קרי ואפילו הקוצרים אשר היו בחלקת השדה שבנדאי היו צדיקים כל הרוצה אותה מהם היה מריק קרי לרוב יפנה ותארה: ומורי זלה"ה פתוב אומר אחר אשר אמצא חן בעיניו הדבר קשה כי היתה אומרת בפיה שהיתה חפיצה ורוצה לקיטת השבלים כמעט כמו אתנן המציאות חן ואפשר שכלת חן מצאנוהו בכל מקום מצד הטוב לא מצד הרע כדכתיב כי לנית חן וגומר ומצא חן ושכל טוב בעיני אלקים ואדם וכיונה רות בדבריה שלא תלך ללקוט כי אם אחר האיש אשר תמצא שיש בעיניו חן רצה לומר שמשמש בעיניו בעבודת ד' ולא בראייה אסורה שאם היתה רוצה אותו משתדל להביט ולהסתכל בה הרי ניכר היות בעיניו רשע לא חן והיתה בורחת מאצלו וסרה מאחרי הרחק כמטחגי קשת עכ"ל: ובמדרש ותלך ותבא עד כדין לא אזלת ואת אמרת ותבוא ר' יהודה בר סימן אמר התחילה מסיימת לפניה את הדרכים.

וכוננתם ו"ל שבעת לכתה היתה מסיימת את הדרכים לצורך ביאתה כדי שלא תטעה בביאתה למצוא הדרך ופשוט הוא וכן פירש מורי זלה"ה וכתב שפן נראה לו עיקר וגם כתב שאפשר שתהיה כוננתה שאחרי שהלכה חזרה לבוא בכל הדרך שהוא כדי לסיים את הדרכים ואחר כך חזרה ללקט עכ"ל: עוד כתב מורי זלה"ה שיתכן לומר על דרך הפשט כי באולי חלקת השדה לבועז היתה סמוכה לעיר יותר משדות אחרים ואע"פ שהיא תכף ומיד פגעה בחלקה ההיא מ"מ הלכה עוד משם והלאה אולי ימצא אחרים במציאות חן יותר וכמו שהיא הבטיח' אחר אשר אמצא חן בעיניו ולכן הלכה שדות הרבה ואם"כ חזרה ובאה ללקט בחלקה אשר הניחה כי לא מצאה חן כמו בחלקה ההיא ניקר מקרה במציאות חן חלקות השדה לבועז עכ"ל ורב אחרון פתוב אחר אשר אמצא חן בעיניו כלומר בעיני בעל השדה והפתוב קצר.

ותלך ותבא וגומר רז"ל דרשו עד כדין לא אזלת ואת אמרת ותבא ר' יהודה בר סימן אמר התחילה מסיימת לפניה הדרכים ואפשר לומר שהגיד הפתוב חריצות הנערה שלא עמד בטלגית אפילו רגע אף לעולם היתה הולכות ובאה בתוך השדה ומלקט' ודקדק

הפּתּוּב וְאָמַר אֲחֵרֵי הַקּוֹצְרִים לְהַגִּיד מַה שֶּׁאָמְרוּ רַז"ל בְּסֻמוֹף לְמִי הַנְּעֵרָה וְגוֹמַר שֶׁאָמַר כִּינּוּן שֶׁרָאָה אוֹתָהּ בְּנוֹעַז הַתְּחִיל שׁוֹאֵל עָלֶיהָ כָּל הַנְּשִׁים מִשְׁחָקוֹת עִם הַקּוֹצְרִים וְזוֹ מְצַנְעַת עֲצָמָה כָּל הַנְּשִׁים מְלַקְטוֹת בֵּין הַעֲמָרִים וְזוֹ מְלַקְטוֹת מִן הַהֶפְקֵר וְהִינּוּ אֲחֵרֵי הַקּוֹצְרִים וְלֹא עִמָּהֶם שְׂלֵא לְלַקוֹט בֵּין הַעֲמָרִים וְלֹא לְצַחֵק עִם הַנְּעֵרִים ע"כ"ל: וְהַרְשָׁב"א הֵלֹוּי ז"ל כָּתַב דַּע שֶׁאֵלֶהִינוּ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ בְּרֵא שְׁוֹטְרִים הָרוֹדִים בְּעַם הֵם הַנְּקָרָאִים בְּפִי חֲכָמֵי הַעֲמָת קְלִיפּוֹת וְהֵם נְקָרָאִי רְעָה וְעַל זֶה נֶאֱמַר לֹא תֵאָנֶנָּה אֱלִיךָ רְעָה כְּלוּמַר הַזֶּה שְׂלֵא תַעֲלִיל לֵב הַקְּלִיפָה הַנְּקָרָאוֹת רְעָה עֲלִילוֹת בְּרִשָׁע וְתֵאָנֶנָּה לְשׁוֹן תֵּאָנֶנָּה כִּךְ פִּירְשׁוּ בְּסֻפֵּר הַזֶּה בְּפִרְשַׁת וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב וּבְפִרְשַׁת וַיְהִי בְּשִׁלְחַ וְעַל זֶה נֶאֱמַר יֵשׁ רְעָה חוֹלָה כִּי הַקְּלִיפָה הַזֹּאת הַנְּקָרָאוֹת רְעָה שׁוֹלְטוֹת בְּאֵדָם הַפִּילִי הֵהוּא וּמְחַזְקָת אוֹתוֹ לְחוֹלָה וְאֵינָה מְנַחַת אוֹתוֹ לְאָכּוֹל בְּאִנּוֹן שֶׁהוּא מְחִלִּיא' אוֹתוֹ כִּךְ דִּרְשׁוּהוּ בְּסֻפֵּר הַזֶּה בְּפִרְשַׁת בְּשִׁלְחַ וְשֵׁם נֶאֱמַר כִּי עַל זֶה נֶאֱמַר הַפְּתוּב עוֹנֶשֶׁר שְׁמוֹר לְבַעֲלוֹ לְרַעְתּוֹ כִּי הָרְעָה הַנְּאָמְרַת מְשַׁמְרַת הָעוֹנֶשֶׁר הֵהוּא וְאֵינָה מְנַחַת אוֹתוֹ לְעֵשׂוֹת טוֹב וְלֹא לְהַנּוֹת מִמֶּנּוּ עַד שְׁיָבוֹא בְּעָלוֹ שֶׁל הָעוֹנֶשֶׁר הֵהוּא כִּי אִישׁ אַחַר יֵאָכְלָנָה הַכָּל כִּי הַקְּלִיפָה הַזֹּאת נְקָרָאוֹת רְעָה וְגַם בְּעָלוֹ נְקָרָא רַע עֵינֹ, וְשִׁלְמָה צוֹנֵחַ אֵל תִּלְחַח' אֵת לְחֵם רַע עֵינֹ כִּי הוּא מְרַשׁוֹת הַקְּלִיפּוֹת וְעַל כֵּן הַזֶּהִיר' הַתּוֹרָה וְלֹא יֵרַע לְבָבָךְ בְּתַתָּךְ לוֹ כִּי הַצְּדָקָה הִיא מִצַּד הַטּוֹב וְלָכֵן אֵין לְעַרְב רַע עִמָּה וְלָכֵן פִּיָּה פְתֻחָה בְּחֲכָמָה אַחַר אֲשֶׁר אִמְצָא חֵן בְּעֵינָיו כִּי לֹא יֵהִי רַע עֵינֹ אָבֵל שְׁיֵהִיָּה טוֹב עֵינֹ ע"כ"ל: וְתֵאָמַר לָהּ לְכִי בְּתִי כְּתַב הַחֲסִיד הַר"ר יוֹסֵף יַעֲבִיץ בְּנִמּוּקָיו לֹא מִפְּנֵי מִיָּעוּט עֲרָכָךְ אֲצִלִּי אֲנִי מִסְּפִיָּה לְכָךְ אֵלֹא שֶׁהַשְּׁעָה צְרִיכָה לְכָךְ וְזֶה טַעַם בְּתִי ע"כ"ל, וְתִלְךָ וְתָבוֹא כְּתוּב הַר"ש ו' אֵלְקָבִיץ הֵלֹוּי אֲפֶשֶׁר שְׁתֵּהִיָּה הַכְּנוּנָה עַל כָּל הַיָּמִי' כִּי תִמִּיד כָּל הַיּוֹם הֵיָתֶה הוֹלְכוֹת וּבָאָה עַד כָּלוֹת קִצִּיר הַשְּׁעוֹנִרִים וְקִצִּיר הַחֲטִיִּם ע"כ"ל: וְהַר"ר יַצְחָק עֲרָאָמָה ז"ל כָּתַב וְתִלְךָ מִבֵּית' וְתָבוֹא הַשְּׂדֵה וְתִלְקֵט, וְהַר"ש ו' אֵלְקָבִיץ הֵלֹוּי כְּתוּב ז"ל וְאֲנִי שְׁמַעְתִּי שֶׁיַּעֲרָה כְּמָה מִתְּלָךְ הֵיָתֶה יְכוֹלָה לְלָכֵת וּבְרִגִיעָה לְסוֹף הַגְּבוּל הַמְּשׁוֹנָעֵר אֲזוֹ וְתָבוֹא וְתִלְקֵט כִּי אִם הֵיָתֶה הוֹלְכוֹת וּמְלַקְטוֹת הֵיָתֶה הוֹלְכוֹת וּבָאָה וּמִשְׁאָה עַל שְׁכַמָּה וּבָזָה תִּקַּל הַטְּוֹרַח כִּי תוֹךְ עַד סוֹף הַגְּבוּל וְאֲזוֹ בְּבוֹאָה הֵיָתֶה מְלַקְטוֹת בְּאִנּוֹן כִּי בְּהִיּוֹת הַמִּשְׁאָ כָּבֵד וּבָזָה מִן הַקְּלוֹת מַה שְׂלֵא יִתְעַלֵּם ע"כ"ל: וְאוֹמְרוֹ אֲחֵרֵי הַקּוֹצְרִים כְּתַב הַר"ר יוֹסֵף גְּאָקִין ז"ל לְמַדְנֹו מוֹסְרָה שְׂלֵא לְקַחָה אֲפִילוֹ מִמָּה שֶׁבְּצִידֵי הַקּוֹצְרִים כִּי אִם מִמָּה שֶׁאֲחֵרֵיהֶם שֶׁכָּבֵר הַנִּיחּוּהוֹ לְדַעַת אוֹ נְתִינְאָשׁוּ מִמֶּנּוּ וְגַם כְּדִי שְׂלֵא יִסְתַּפְּלוּ בָּהּ לֹא הִלְכָה כִּי אִם אֲחֵרֵיהֶם ע"כ"ל וַיִּקַּר מְקַרְהָ חֲלָקַת הַשְּׂדֵה כְּתַב הַר"ר יַצְחָק עֲרָאָמָה ז"ל וַיִּקַּר מְקַרְהָ כְּעַנְיָן אֲנוּכִי בְּדֶרֶךְ נַחֲנִי ד' בֵּית אַחִי אֲדוֹנִי כִּי מַה טוֹב הַזְּדַמֵּן לְצְרִיקִים בְּלֹא סֶפֶק, וּבְמִדְרָשׁ כָּל הַרְוָאָה אוֹתָהּ מְרִיק קָרִי שְׁהִיָּה קִשָּׁה בְּעֵינֵיהֶם לִיחֹס עַנְיָנִי זוֹ אֵל הַמְּקַרְהָ וְדִרְשׁוּהוֹ לִיּוֹפִי ע"כ"ל, וּבְמִדְרָשׁ לְקַח טוֹב וַיִּקַּר מְקַרְהָ מְלַמֵּד שֶׁמִּלְאָף הוֹלִיכָה כְּעַנְיָן שְׁנֵא' וַיִּקַּר אֵלֶהִים אֵל בְּלַעַם ע"כ"ל וְעַם זֶה אֲפֶשֶׁר שְׁיִוְבוֹן מַה שֶּׁאָמַר הַפְּתוּב וְתִלְךָ וְתָבֵא וְתִלְקֵט כִּי כִינּוּן שֶׁהַמִּלְאָף הוֹלִיכָה כִינּוּן שֶׁשְׁמָהּ לְדֶרֶךְ פְּעֻמָּיָה לְלָכֵת תְּכַף בָּאָה אֵל הַשְּׂדֵה כְּהֶרֶף עֵינֹ עַל יְדֵי הַמִּלְאָף שֶׁהוֹלִיכָה וְזֵהוּ וְתָבוֹא וְאִם"כ לִיקָטָה: וְהִנֵּה בְּנוֹעַז בְּאֵ מִבֵּית לְחֵם וְכִינּוּן שֶׁרָאָה אִשָּׁה יָפָה כְּזֹאת בְּשְׂדֵה אֲשֶׁר כָּל רוֹאֵה אוֹתָהּ מִיָּד רוֹאֵה קָרִי כְּאִמְרָם ז"ל בְּוִיקָר מְקַרְהָ וְגו' לָכֵן וַיִּאָּמַר לְקוֹצְרִים

ד' עמכם להצילכם מיצה"ר ואל יעזוב אתכם ביד יצריכם הרע המפתה אתכם ליתן עיניכם באשה הזאת ויאמרו לו יברכה ד' כי גם לה צריף ברכה זאת.

או אפשר אמרו לו כי לו לבדו ברכה זאת לא להם לפי שהוא אלמון ואינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו. והראב"ע ז"ל כתוב ויאמר לקוצרים ד' עמכם לעזור אתכם בעבור שהם עמלים יברכה ד' שיתן ברכה בקציר עכ"ל, ואני אומר שאפשר שהם אמרו לו יברכה ו' לפי שהוא נתאלמן מקרוב ואפשר שמיום שמתה אשתו לא בא לשודה כי הנה אבל ולא בא אלא באותו היום ולפי שלמדנו רז"ל כי השרוי בלא אשה שרוי בלא ברכה על פן אמרו לו יברכה ד' פלומר ימציא לה אשה הגונה כדי שתהא שרוי בברכה: א"נ אמר להם ד' עמכם בהיות שמצות רבות תלוית בענין הקצירה אם בעזוב עומר שכח שלא לשוב לקחתו וגם בלקט והפיאה ושלא לגעור בעניים הבאים ללקט רק לקבלם בסבר פנים יפות וכיוצא על פן הנהירם ואמר להם הנהירו באופן שיהיה ה' עמכם ולא יסתלק מביניכם ולכן הני זהירין לבלתי תחטאו רק קיימו כל המצות התלויות בקצירה בסבר פנים יפות וכיון שראו שבהיות הוא בעל הקציר ובעל הממון עם כל זה הנה נותן בסבר פנים יפות ומזכירם על הנתינה א"כ מי שהוא טוב עין הוא יבורך ראוי הוא שיבורך ולכן ברכוהו ואמרו לו יברכה ד' פלומר יברכה בממון וכמו שדרשו ז"ל בפסוק יברכה ד' וישמרה, אי נמי לפי שפועז באותה שעה פגעה בו מדת הדין זו מדת אלקים ומת אשתו על פן לא מצא ברכה יותר חשובה מזו להתפלל עליהם שלעולם לא יתנהג עמהם במדת אלקים שהוא מדת הדין אלא שם ההנהיג שהוא רחמים הוא יהיה עמהם וז"ש להם ד' עמכם והם השיבו ואמרו לו יברכה ד' כלו' יאמר די לצרותיה ו' לא יתנהג עמה עוד במדת הדין מדת אלהים אלא במדת רחמים וז"ש יברכה ד' שהוא מדות רחמים, אח"כ מצאתי קרוב לזה בהר"ש אלקבץ הלוי ז"ל.

ורב אחרון כתב והנה פועז בא וגו מגיד גודל השגחת השי"ת שגם שפועז אפשר שלא היה הולך שם אותו היום עכ"ז לזכות הצדקת הזמינו הקב"ה שם והיגו דקאמר והנה פועז בא וגומר ויאמר לקוצרים וגומר אפשר להעיר למה לא הזכיר הפתוב שראה פועז את רות ואח"כ שאל עליה אלא אמר פועז לגמרו וגומר בזולת הגדת ראיתו אותה ולכן אומר דאפשר דבועז הבין מרחוק בשדהו והפיר במילוי עינו שהיתה שם נערה מחודשת בלתי רגילה ללכת שם וחשב שמה הנה בלב הקוצרים דבר בליעל אשר לא נכון ולכה פשבא אל השדה תכה אמר להם ד' עמכם פאיש מתמי' על דבר זה שאמר מה זאת לכם ד' עמכם יהיה והם השיבו יברכה ד' בכל משלם ידיו פי אין פרוץ ואין יוצאת אתנו: והר"ש ו' אלקבץ הלוי ז"ל כתב האמת פי עתה שלמו לו ימי אבלו שבועה ועדיין הוא שואל בשלום אחרי' ואחרים אינם שואלים בשלמו ולכן הוצרך הוא להתחיל בשאלה תחלה ויאמר לקוצרים ד' עמכם עכ"ל וקרובים דבריו לדברי בפירושי ראשון שפירשתי: ויאמר לנערו הנצב על הקוצרי' למי הנער' לא אמר מי הנערה כדי לדבר בלשון קצר פדרה התכמים המדקדקים בדבורם וזה שאם יאמר מי הנערה והם ישיבוהו רות עדיין צריף אח"כ לשאול למי היא בת מי היא או אשת מי הוא כי לא יפיר בה בשמה

להיותה אשה על פן שאל מתחילה למי הוא פדי לדבר בלשון קצרה: א"נ פועז רצה לידע אם היא אשת איש או פנויה אבל היה בוש לשאול שאלה זו בפירוש שמא נחשדוהו כי נתן עיניו בה לישא אותה כי אלמון היה ובנקל נחשדוהו על פן שאל בסתם למי הנערה הזאת כלומר ברשות מי היא ולמי הנערה שאם יאמרו בת פלוני היא יהיה הוכחה כי פנוי' היא ועדיין היא ברשות אביה ואם היא אשת איש וכבר יצתה מרשות אביה בנדאי שיאמרו אשת פלוני היא ועל פן שאל למי הנערה הזאת.

והנער הנצב על הקוצרים בשמעו כי שאל להפירה ואמר למי היא ולא אמר מי הנערה וגו' הבין הוא כי פנונתו אם יש לה בעל וזהו למי היא היא אשת איש או פנויה וחשב מחשבות כי נתן פועז עיניו בה על רוב יפיה ורצה שיגלה את אזניו אם היא פנויה ליקח אותה לו לאשה ויען ויאמר הרחוב פה האריף לשון לספר לו בגנותה ושלא היתה ראויה להנשא לאיש פמוהו בתחלה אמר עליה דברים אשר לא כן יאמר שהיתה מסלסת בשערה ומקשטת את עצמה ועושה מעשה נערוות וזהו נערה דקאמר וכמו שאמרו ז"ל אצל והוא נער דיוסף עושה מעשה נערוות ואפשר גם כן שבאמרו נערה כינן לומר שאינה ראויה אליו שהוא זקן ובא בימים וזו נערה קטנה ולא יאות לזקן פמוהו כפי שניו וגם אם פדברי רז"ל היתה בת ארבעים שנה אם כל זה כ"כ היתה יפיה כי גם אם היתה בת ארבעים היתה נראית כבת שבע או כבת עשר ועל פן אמר נערה וכמו שדרשו ז"ל בשירה בת מאם וגו' ועוד כי מואביה היא ואפשר שרמז בדבריו שלא היה יכול לישא אותה כי לא יבוא עמוני ומנאבי כתיב וזאת היא מואבית והנער אפשר שלא ידע ההלכה דעמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית שיעדין לא נתחדשה ההלכה דעמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית.

מה שכתבתי בכי' נערה מואבי מצאתי אח"כ בהרשבא הלוי ז"ל שפירש פן: ועוד אפשר שפינן באמרו מואביה היא כלומר עדיין לא נתגיירה בכל לב ובכל נפש כי עודה מחזקות ברשעתה וזהו מלת היא יתירא דקאמר כלומר כי עדיין היא מואביה ואמר השבה עם נעמי כלומר שכל סוף מגמתה בבואה פה לא היה לאהבת ד' ולחסות תחת פנפיו כי אם לאהבת נעמי וזהו השבה עם נעמי ואף גם זאת האהבה כבר אבדה כי זאת האהבה היתה לה בצאתה משדי מואב ועמה כעת אין לה אפילו האהב' ההיא וזהו משדי מואב דקאמר כי אז כעת צאתה היתה לה אהבה עמה ועמה לא כן: ואפשר גם כן שפינן באמרו משרי מואב כלומר ראה מאיזה מקום שבה יחידה עם נעמי לבדה משדי מואב ובנדאי פולם שטופים בזמה והתעללו בה כי ממי יפחדו שלא לבוא עליה ואשה שהתעללו בה ערלות ערלים אינה ראויה אליה ויוסף עוד לספר בגנותה מה שאין בה ואמר כי היא חשודה בגזל ותאר בלבה אלקטה נא כלומר נא כעת לעת הקוצרים לא אשלח ידי כי אם בלקט פדרה החסידים ואחר שירחקו מאצלי אספתי עומרים שלמים ואגזול אותם ולא יראו בי להיות' וחורים ממני והעד שזו היתה פנונתה ראיתי כי ותבוא ותעמד ונתערכה פאן מאז הבוקר ועד עתה להמתין עד שנתרחקמאצלה פדי שתוכל לגזול אשה פזאת צריה האדם לשמור ממנה ולבלתי עזבה להפנס בביתו בדרך קבע כי תגזול כל אשר בבית וזהו שאמר

זה שבתה הבית מעט פלומר אשה כזאת שיש לה דופי זה צריך שלא תפנס בבית אחרים אלא מעט פן תגזול כל אשר להם: והרשב"א הלוי כתב נערה מואביה היא פלומר שאף אם נאמר שהיה נודע להם חידוש הלכה דעמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית לאו נשנת חסידים היא ואינו מן הראוי שמי שיקנה לצאת ממנו שכט המושלים ישא עמונית או מואבית ואף אם תהינה מותרת הלא תראה הגואל פלוני אלמוני כמה ברח מזה כמי ששכחו נחש ולמה יקחנה בועז שהוא גדול ממנו בתורה התמו בנות ישראל הכשרות אשר הורתו ולידתו בקדושה ועוד השכה עם נעמי משדי מואב פי נתגדל בין צרי עין אשר לא יאות לאיש כמוה נדיב על על נדיבות יקום והנה אליעזר עבד אברהם ביקש ליצחק נערה מורגלת פנדיבות והיה הנערה אשר אמר אליה הטי נא כדך ואשתה וגומר ואמרה שתה וגומר אותה הוכחת לעבדה ליצחק ואחרי שזו הורגלה בין צרי עין ודאי תהיה מורגלת בצרות עין ומה גם בהיותה מואביה אשר הצרות עין טבעי להם באופן שתהיה צרת עין בטבע ובהרגל עכ"ל.

אי נמי לא אמר מי הנערה הזאת אלא למי הנערה לפי שבועז בראותו אשה כזאת יפה כלבנה ברה פחמה אמר בלבנו בודאי הגמור כי אחד מהקוצרים קדשה פבר כי אי אפשר שלא יתנו עיניהם בה ובפרט נער הפלב על הקוצרים שהוא יושב ובטל פי הקוצרים שהם טרודים במלאכתם אפשר שלא היו להם פנאי לראותה אבל הנער הנצב על הקוצרים אפשר שהוא קודש אותה לו בשונה פרוטה ועל פן שאל ממנו למי מפולכם מקודשת הנערה הזאת וכיון ששמע הנער הנצב על הקוצרים דברי אדוניו שהיה חושדם שקדשו אותה ואם תהיה פנויה עדיין ישאנה לו פי חשק בנפיה עד כי חשד אותם שלא היה אפשר שלא קדשוה פבר לרוב נפיה התחיל לדבר בגנותה ואמר כי אינה הוגנת לו פי היא נערה מואבי והיא מהם אשר שנא ד' אלהים וגם מזלה רע עד פי לא נשאר לנעמי מפל פניה ובנותיה פי אם היא לבדה פי מעת אשר בא אל ביתה צרה ויגון מצאה לה ובסימן רע באה ובמזלה הרע הרגה את בעלה וזהו שאמר השכה עם נעמי לבדה פי לא נשאר לה אלא היא לבדה באה עמה וגם היא מעם הפרוצים בעריות וזהו משדי מואב וכאומרם ז"ל שהיו פרוצים בעריות ובהכרח היא ג"כ תהיה פרוצה פהם: א"נ סיפר מפריצותה פי בשלמא נעמי שהיתה אשה זמנה שתבא בדרך לבדה לא תפחד כלל פי מי יביט בפניה אבל אשה בחורה ויפה כזאת השכה עם נעמי שתיקן לבדנה בדרך וממרחק רב פנה משדי מואב בודאי שאשה פרוצה היא שאלמלא היתה צנועה היתה מפחדת שלא יפגעו בה אנשים שאינם מהוגנים ויתעללו בה ואף אם נאמר שלא פגעו באדם והיא לא נטמאה מ"מ אם היא לא היתה פרוצה לא היתה שמה לדרך פעמיה עם נעמי לבד בלא חברת אנשים כל זה מורה על רוב פריצותה ואף גם זאת יש לה שהיא עצלנית ואינה חפצה אלא להיות יושבות ובטלה כל היום פי באה אל השדה ותאמר אלקטה בדבור פיה לבד ולא עשתה מעשה כלל הבטיחה לפשות ולא פשתה ותבוא ותעמוד עומדת ובטלה מאז הבוקר ועד עתה ועל פן לא אמר ותבוא מאז הבוקר ותעמוד עד עתה פי אין הכוונה שעמדה שמה מן הבוקר אלא שעמדה בטלה ולא לקטה דבר מאז הבוקר ועד עתה כל אלו המדות הרעות יש אתה וזאת היתה לה פי נחרבה ביתה בזמן מועט על רוב

פְּשָׁעִיהָ וּמִידָּתָהּ מֵת בַּעֲלָהּ כִּי מִדּוֹתֶיהָ הַמְּגֻנּוֹת גָּרְמוּ שְׁתַּשֵּׁב בְּבֵיתָהּ זְמַן מוּעָט וּתְחַרֵּב בֵּיתָהּ כִּי אֲנִלֶּת בִּידְיָהּ תִּהְרַסְנָה: א"נ אָמַר כִּי הִרְאָתָהּ סִימְנֵי טְהָרָה כְּחֹזֵר וְלִבָּהּ יִקְפּוֹץ אָנּוּן לָהּ כִּי אָמְרָה אֲלֶקְטָה אַחֲרַי הַקּוֹצְרִי רַחֲוֹק מְאֹד מֵהֶם לְהִרְאוֹת שְׂאֵנֵי צְנוּעָה וְעַל כֵּן וּתְבֹא וּתַעֲמֹד מֵאֲזֵי הַבּוֹקֵר וְעַד עֵתָהּ לְהִמָּתִין שְׁנִתְרַחַק מֵאֲצִלָּהּ וְאִזּוּ תִתְחַיֵּל לְלַקֵּט כְּדֵי שְׁלֹא נִסְתַּפֵּל בָּהּ וַיְהִי כֵּן ד' עָמָה כְּאֲשֶׁר זֹאת הִיא כְּוֹנֶנֶתָהּ כִּי אִם כְּוֹנֶנֶתָהּ לְהִתְעַכֵּב בַּשְּׂדֵה הַרְבֵּה כִּי מִדְּתָהּ לְהִיּוֹת מְשֵׁה אֲשֶׁר בְּבֵיתָהּ לֹא יִשְׁכְּנוּ רַגְלֶיהָ וְאִינָה רוֹצָה לִישֵׁב בְּבֵיתָהּ כִּי הִוְמִיָּה הִיא וְסוֹרְרַת בְּבֵיתָהּ לֹא יִשְׁכְּנוּ רַגְלֶיהָ וּז"ש זֶה שְׁבֵתָהּ הַבֵּיתָה מְעַט כְּלוֹמֵר זֶה אֵין זֶה כִּי אִם רוֹעַ לֵב שְׁרוּצָה לְשֵׁבֶת בֵּית מְעַט וְלָכֵן הִמָּתִינָה שְׁנִתְרַחַק מֵעֲלֶיהָ וְלֹא מְרֹב צְנִיעוּתָהּ אֲלֵא מִפְּנֵי כִּי שֶׁבֶת הַבֵּיתָה מְעַט וּבְבֵיתָהּ לֹא יִשְׁכְּנוּ רַגְלֶיהָ: הִנֵּה פִירְשֵׁתִי דְבָרֵי הַנֶּעַר לְגִנְאֵי שָׁל רֹת.

אח"כ מְצִאתִי לְהַרְשֵׁב"א הַלּוֹי שְׁפִירֵשׁ כֵּן בְּמָה שְׂאֵמֵר הַכְּתוּב זֶה שְׁבֵתָהּ הַבֵּיתָה מְעַט וְעוֹד כְּתוּב כִּי עַד אֵתָהּ דְבַר בְּגִנּוּיּוֹת טְבָעִים אֲלֶיהָ הִיּוֹתָהּ נֶעְרָה וּמֵעַם טָמֵא וּמִתְגַּדְּלֶת עִם בְּלֹתֵי הַגִּנּוּיִם וְאֵלֶּה הַגִּנּוּיּוֹת וְאִם הֵם רַבִּי אֵינָה הִיא סִבְתָּם וְעֵתָהּ דִּיבֵר בְּגִנּוּיּוֹת הַרְגְּלִיִּים אֲשֶׁר־הוּא סִיבְתָם וְאָמַר רַאשׁוֹנָה שְׁיֵשׁ לָהּ עֵינֵי רַעְיָהּ לֹא יִסְפְּקוּ לָהּ כָּל הַשְּׂדֵה כְּוֹלָהּ וְזֶה יִרְאֶה הַלְקִיטָה אִם בְּכִמּוֹת וְאִם בְּאֵיכוֹת וְאִלֵּם בְּאֵיכוֹת אָמַר אֲלֶקְטָה נָא וְאִסְפָּתִי בְּעֵמָרִים מַה שְּׂאֵין בּוֹ דִּין לְקַט כִּי אִם בְּשִׁבְלִים וְהִנֵּה זֶה מֵהַמְּגִיד שְׁקַר מִפּוֹרְסִים כְּמוֹ שְׁנִרְאָה מִמֵּאֲמָרָה אֲלֵכָה נָא הַשְּׂדֵה וְאֲלֶקְטָה בְּשִׁבְלִים אָמְנָם זֶה לְהוֹצִיא דִּיבָה עֲלֶיהָ אָמַר הַיָּפֶד מֵאֲמָרָה וְאִם נִחְזִיק בְּדְבָרֵי רַשִׁ"י שֶׁהֵם שְׁנֵי דְבָרִים לְקַט וּשְׁכַחָה גַם יוֹרָה עַל הַנְּאָמֵר כִּי לֹא תִתְפַּיֵּס בְּזָה אוֹ בְּזָה אֲלֵא בְּזָה וּבְזָה וְאָמְנָם בְּכִמּוֹת אָמַר וּתְבֹא וּתַעֲמֹד מֵאֲזֵי הַבּוֹקֵר וְעַד עֵתָהּ כִּי לֹא יִסְפִּיק לָהּ שְׁעָה אַחַת אוֹ שְׁתַּיִם אֲכָל כָּל הַיּוֹם כְּוֹלֹ וּבִינֵעַן בַּעֲתָהּ הִיא עַדִּין לֹא הִיָּתָה עַת הַאֲנֹכֶל כְּנִרְאָה מִהַמְּסוּפֵר לְפָנָי מִפְּלִיג בְּקִדְמָה וְאָמַר מֵאֲזֵי הַבּוֹקֵר וְלֹא אָמַר מִהַבּוֹקֵר כְּאֵלּוּ רַצָּה בְּזָה שְׁהִיָּתָה מְעוֹרְרַת הַשַּׁחַר וּבְטָרָם יִכִּיר אִישׁ אֶת רַעְיָהּ הִיָּתָה בָּאָה וְזֶהוּ מֵאֲזֵי הַבּוֹקֵר וְעַד עֵתָהּ עַכ"ל: וְהִנֵּה עַד עֵתָהּ פִירְשֵׁנוּ כָּל דְבָרֵי הַנֶּעַר הַנֶּצֶב עַל הַקּוֹצְרִים לְגִנְאֵי וְכָל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּיבֵר הַנֶּעַר עַל רוֹת הַכֹּל שְׁוֹא וְדְבַר כְּזָב וְגִדּוֹל עוֹנֹו מְנֻשׂוֹא אִם לְכַף כִּינּוֹן לְהַעֲלִיל עַל אִשָּׁה כְּשִׁירָה דְבָרִים אֲשֶׁר לֹא הָיוּ מְעוֹלָם וְהִמָּה מִהַגִּנְאֵי אֲשֶׁר הִמְשׁוֹרֵר פ"ה נִתְרַעַם עַל מִסְפָּרֵי לְשׁוֹן הַרְעָה בְּמִזְמוֹר הוֹשִׁיעָה ד' כִּי גָמַר חֲסִיד וְכְדֵי שְׁיִסְרוּ מִסְפָּרֵי לְשׁוֹן הַרְעָה יִרְאוּ וַיִּקְחוּ מוֹסֵר אֲבָאָר פִּירוּשׁ הַמִּזְמוֹר שְׂאֵמֵרוּ דוֹד פ"ה כְּשֵׁה הַ בּוֹרַח מִשְׂאוֹל וְהָיוּ הוֹלְכִין וּבָאִים לְשְׂאוֹל לְגִלּוֹ' אָזְנוּ הֵיכָן דוֹד שְׁרוּי כְּעִנְיָן הַזִּיפִים שְׂאֵמֵרוּ לְשְׂאוֹל הֲלֹא דוֹד מִסְתַּתֵּר עִמָּנוּ וְאֵלּוּ הָיוּ מְרָאִים פָּנָי לְדוֹד וְהָיוּ מְבִטִּיחִים אוֹתוֹ שְׁיִשֵּׁב בֵּינֵיהֶם וְלֹא יִמְסְרוּהוּ בְּיַד שְׂאוֹל עַד שְׁלֶכֶף הַנֶּצֶב לְשְׂאוֹל בְּאוֹרִים וְתוֹמָיִם הִיִּסְגְּרוּנִי אֲנִשִּׁי קַעֲלָה וַיֹּאמֶר יִסְגְּרוּ וְזֶה בְּוֹדָאֵי כִּי אֲנִשִּׁי קַעֲלָה הָיוּ מְבִטִּיחִים אוֹתוֹ שְׁיִשְׁמְרוּ אוֹתוֹ וְלֹא יִסְגְּרוּהוּ וְלָכֵן שְׂאֵל אִם יִשְׁמְרוּהוּ כְּדְכָרֵיהֶם אוֹ יִסְגְּרוּהוּ וְאָמַר לוֹ ד' שְׁלֹא יִבְטַח בְּדְבָרֵיהֶם כִּי יִסְגְּרוּהוּ וְלָכֵן אָמַר הוֹשִׁיעָה ד' כִּי הִרְיָנִי קְרוֹב לְמִיתָה שְׁיִמִּיתֵנִי שְׂאוֹל כִּי כְּוֹלָם רוֹצִים לְהַסְגִּירֵנִי בְּיַד שְׂאוֹל וּז"ש כִּי גָמַר חֲסִיד וְעַל עֲצָמוֹ אָמַר כֵּן כְּעִנְיָן שְׂאֵמֵר שְׂמַר' נִפְשִׁי כִּי חֲסִיד אָנִי וְלָכֵן אָמַר הוֹשִׁיעַ' ד' כִּי גָמַר זֶה הַחֲסִיד כְּמַעַט שְׁיִמִּיתוּהוּ שְׂאוֹל וְאֲנִשִּׁי וְהָרִי הוּא הוֹלֵךְ לְמוֹת לְפִי שְׁפִסּוֹ וְאִפְסֵי אֲמוֹנִים מִבְּנֵי מַאֲדָם וְאֵין אִישׁ אֲמַת בְּאֶרֶץ שְׁהָרִי כְּוֹלָם מְבִטִּיחִים אוֹתִי

ובקרבם ישימו ארבעם להסגירני כינן שאול ושאול ידברו איש את רעהו וגומר אמר כי כ"כ הורגלו לדבר שאול ודבר קנז עד שאינם מדברים איש את רעהו בפשטותיהם רק בלבושם כשזה מדבר יודע חבירו כי שקר הוא מדבר ושהדברים הם הפך ממה שהוציא בפיו וזה משיבו דברים לפי דבריו וגם בתשובתו יש בלבו הפך מה שאומר בפיו וחבירו מבין כי בלבו דבר אחר הפך ממה שאומר בפיו באופן כי בלב ולב ידברו זה מבין לבו של זה וזה מבין לבו של זה ובהם הם מדברים בלבם ולא בפיהם: א"נ ביצעו כי צריף לאדם להפך יצרו הרע ליצר הטוב ושיספיקו שניהם לעבודתו ית"ש וילאכה' אותו כענין ואהבת את ד' אלהיה בכל לבבך בשני יצריף אמר פי אלו הרגלו כ"כ לדבר שקר עד שאף יצרו הטוב והוספם ליצרו הרע לדבר שקרים וז"ש בלב ולב ידברו השואל והשקר בב' הלבבות ובב' היצרים הם מדברים כי נהפך יצרו הטוב ליצה"ר ואמר יכרת ד' כל שפתי חלקות לא לבד המדברי' אתי השקר ולשאול האמת אלא אף המדברים לי האמת ולשאול השקר גם אלו יכרתו לפי שאלו אומרים שבסיבות לשונם יעלה במעלה גדולה וז"ש אשר אמרו ללשוננו נגביר ויעלה במעלה בסיבות לשוננו כי כבר דברנו טוב עם שאול וכן עם דוד באופן כי איזה משניהם שימלוך על ישראל ייטיב עמנו וז"ש שפתינו אתנו כבר שפתינו הכין לנו הכנה לעלות במעלה איזה משניהם שיהי' אדון לנו וז"ש מי אדון לנו פי מי שיהיה אדון לנו וימלוך על ישראל יאהוב אותנו פי שפתינו הכין לנו להיותנו אהובים בעיני שריהם וביצעו כי גם ענוש לצדיק לא טוב וכמ"ש דוד במקום אחר אל עון פלט למו באף עמים הורד אלהים אשר המפרשים פירשוה בתמי' על און פלט למו ואני אומר פי אפטר לפרשו בניהותא פי גם ענוש לצדיק לא טוב ולא הנה רוצה שיענשו בעבור האון שעשו לו פן אמר על און אשר עשו לי איני תובע כעת עלבוני אלא בעידן ריתחא שיהי' לה אף בעמים אז הורד אלהים אותם אשר עשו לי און ובעידן ריתחא יענשו אגב אחרים ולכן אמר פאן אין אני אומר פי על הרעה הזאת אשר הם עושי' לי שמשקרים פי יכרתו רק משוד עניי' ומאנקת אביונים שפכר הם חייבים ממקום אחר על אותו און יכרתו ויהנה עתה פי על פי דרכו אנצל גם אני מידם וז"ש עתה אקום יאמר ד' על מה שהם חייבים מקדמת דנא עתה אקום פי על פי דרכו שאנקם מהם אשית בינשע את זה החסיד כשתמידהוה בתורתו יומם ולילה וז"ש אשית בינשע יפית לו אמרות ד' כלומר על פי דרכו אושיע את דוד שיפית לו תמיד אמרות ד' כלומר שהנה תמיד בתורה וכינן שהוזכר התורה סיפר בשבחה וז"ש אמרות טהורות יובן במ"ש ז"ל מצינו שעיקרם הכתוב שנים ושלשה תיבות שלא להוציא דבר מגונה מפיו שנאמר מן הבהמה אשר איננה טהורה יז"ש אמרות ד' כלומר אם תראה בתורת ד' אמרות רבות אל יקשה בעיניו שהיה יכול לדבר בלשון קצרה ולומר בהמה טמאה דע לה שאין זה עיקרם כי אין בתורה עיקמנות ואם עיקרם שם היינו כדי שלא להוציא דבר מגונה מפיו ולומר טמא רק רצה לומר אמרות טהורות אמנם האמת כי התורה ככסף צרוף בעליל לארץ ואם תקשה ותאמר ממקום שבאת משמע שאינה ככסף צרוף שהרי שם כתוב גם מעוף השמים שבעה שבעה זכר ונקבה ואיפא למידק אמאי לא ערבינהו וליתנינהו בהמה ועוף בחדא מחתא ולכתוב הכי מפל הבהמה הטהורה ומעוף השמים תקח לה שבעה שבעה

איש ואשתו ואי הנה פתיב הכי לא הנה צריף לחזור ולכתוב פעם אחרת שבועה זכר ונקבה ותו איכא למינדק פי היכי דנקט בבהמה תלוקות טהורה ונאשר לא טהורה אמאי בעוף לא זכר כלל תלוקות אשר אינני טהור ואם נאמר פי לא הוצרף להזכירו משום דממילא משתמע מן תלוקות בהמה טמאה אם כן גם תלוקות עוף טהור למה כתביה דהא הנה משתמע מתלוקת בהמ' טהורה דמאי שנא באופן פי לכאורה משמע פי מה שחזר ואמר גם מעוף השמים תקח לה שבע' שבועה הוא מיותר הני שבועה שבועה לכך הודיענו המשורר פי גם אותם שבועה שבועה דנקט בעוף מונקק הוא אותו שבועתים והוכרח לעשות תלוקה בפני עצמו בעוף ולא לערבניהו בבהמה וזה פי ידוע הוא פי קרבן העוף הוא קרבן העני אשר אין ידו משגת הנה מביא שתי תורים או שני בני יונה והנה ידוע הוא מה שצונה הוא ית' להביא ו' ז מן הבהמה טהורה היינו כדי שיהנה לו לנוח להביא מהם קרבן ואם הנה מערב קרא העוף אם הבהמה הטהורה הנה אמנא דנדאי מה שצונה התי"ת ז' ז' העיקר הוא בשביל קרבן הבהמה שהוא קרבן חשוב ומתנה הראוי להתכבד אמנם העוף כדי נסכה לפחות כדי שלא לבייש גם קרבן העני אמנם הייתי אומר פי עיקר צווי ז' ז' לא הנה אלא מפני קרבנות של הבהמה לכך רצה הקב"ה לגלות פי כך חשוב בעיניו ית' הב' פורים של העני כמו הקרבן של העשיר ולכך עשה מהעוף תלוקה בפני עצמה ופסוק בפני עצמה גצוותו שיפריש ויקח מהם שבועה שבועה וז"ש פסוק בפני עצמו ובמלת גם להורות פי שקולין הם ויכואו שניהם וז"ש גם מעוף השמים ז' ז' ולזה לא ערבניהו אלא נקט בהם פעם אחרת ז' ז' להודיע פי שנה הוא לפניו ית' קרבן העני לקרבן העשיר ולכן לא עשאו טפל לערבניהו עם הבהמ' הטהור' וכתב בעוף לחודי' פעם אחרת ז' ז' וז"ש מונקק שבועתים פי כפי הטעם שאמרנו גם אותן השבועתי' שכתוב שני פעמים הוא מונקק להודיענו פי לפני ית' חשוב קרבן עני לקרבן עשיר ומטעם זה מפורש אצלי מאי דכתיב בפרשת ויקרא פי בקרבן העשיר פתיב אם עולה קרבנו מן הבקר ובקרבן הפני פתיב ואם מן העוף עולה קרבנו ולמה לא אמר ואם עולה קרבנו מן העוף אלא פוננתו להודיענו האמור פי בתחלה אמר אם עולה קרבנו מן הבקר פלומר ידעתי פי העולה האמיתות אשר היא חשוב' בעיניו היא מן הבקר פי היא היותר עולה חשובה אמנם אני באתי לחדש לה פי אם יהיה מן העוף עולה קרבנו ומלת עולה קרבנו היא גיזרה פי אפי' שיהיה מן העוף אני מחשיב אותו לעולה שלימה וזהו שאמר עולה קרבנו ונחזור לפנינו פי לכך נקט גם בעוף שבועה שבועה בלחודייהו להשוות קרבן העוף לקרבן בהמה וז"ש בכאן מונקק שבועתי' ואחר שסיפר בשבח התורה משום פיון שהזכירו סיפר בשבח חזר לענינו הראשון ואמר אתה ד' תשמרם פלומר ואם אתה ד' תפץ על כל אלה אשר עשו לשוןמרם ואין אתה תפץ להמיתם וז"ש אתה ד' תשמרם פלומר אם אתה להיותה בעל הרחמים פי כן מורה שם זה אתה אומר לשוןמרם על הפחות הצילם מידם וז"ש תצרנו מן הדור זו לעולם והנון של תצרנו היא דגושה והוא פנוי אל היחיד הנזכר אשר אמר עליו אשית בישע האיש אשר יפיח לו ויהנה באמרות ד' אמרות טהורות לפחות אם תרצ' לשמור את הדור ואתה ד' תשמרם לפחות תצרנו לזה שפיח לו אמרות ד' תצרנו ומצילנו לו מן הדור זו לעולם וכ"ש פי למה זה ועל מה זה יהנה

מזלם קבוע תמיד ברום הגלגל כי ראוי הוא כי כשם שגלגל חוזר בעולם כי לפעמים האדם ברום המערך ולפוטמים למטה לארץ עני ואביון כן יהיה ג"כ לאלו כרשעים כי יחזור גם הגלגל חוזר חלילה ולא יהי קבועים במסמרות במעלתם וז"ש סביב רשעים יתהלכו ראוי שייתהלכו ויחזרו חוזרים חלילה כשאר בני אדם וז"ש פרום זולות לבני אדם כלו' כמו הרום והזלות והזולות ועניות לבני אדם כי לפעמים הם ברום ולפעמים הם בזלות ועוני כן ראוי שיהי גם לאלו פעמים כן וסביב סביב יהלכו גם המה ושיהי הגלגל חוזר גם עליהם ולכן היה מתפלל דוד עליהם שיפלו במכמורות רשעים על היותם בעלי לשון הרע כי שוא ידברו איש את רעהו שפת חלקות בלב ולב ידברו כי לשון הרע הוא שקול כע"ז וגלוי פרייות ושפיכות דמים כי בכל אחת מאלו לא נאמר אלא גדול בשפיכות דמים גדול עוני מנשוא ובעריות ואיך אעשה הרע הגדולה וגו' ובע"ז אלא חטא העם הזה חטא גדול' אמנם במדבר לה"ר נאמר בו לשון רבים כמש"ה לשון מדברת גדולות ואם הנער כיון בדבריו להוציא עליה שם רע ודאי גדול עונו מנשוא ולכן אפשר לדרוש כל דברי הנער הנצב על הקיצרים לכף זכות לקיים מאמר התנא והוי דן את כל האדם לכף זכות: ואפשר לפרשם שלא דיבר אלא בשבח של רות ואמר ויעו הנער ויאמר נערה מואבי' וגומר ומה זאת היא ראוייה אליה כי היא נערה ראוייה לילד והוא מתו כל בניו וצריף שלא ישא אשה אלא שתהיה ראוייה לילד לא זקנה ואומרו מואביה היא כלומר אין עליה לחוש אל מה שאמר הכתוב לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ד' כי למדתנו רבנו עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית וזהו שאמר נערה מואביה הוא ועוד תראה את טוב פוננתה ושנתגיירה לשם שמים כי שבה עם נעמי עם היותה עניה שפולה וגלמודה בעירום ובחוסר כל והלא תראה מהיכן שבה מארצה וממולדתה משדי מואב ועזבה את אביה ואת אמה עם היותה בת מלכים ושבה עם נעמי עם היותה בחוסר כל זה יורה שלא נתגיירה אלא לשם שמים: ועוד יש בה מן המוסר ודרך ארץ כי אפילו הלקט שהתורה זכתה לה בו לא רצתה ללקט אלא בשאלת רשות ובלשון בקשה וז"ש ותאמר אל לקטה נא כאילו אמר ותאמר נא אל לקטה ואין נא אלא לשון בקשה ואף גם זאת כי אפילו הלקט שהתורה זכתה לה בו לא רצתה ללקט כי אם בשכר טורח ונעמלי שאטרח ואספתי בעמרים אחר הקוצרים והענין כי מנהג הקוצרים לקצור ולעשות עמרים ועמרים ומניחם אותם במקומם ואחר כך מאספים הם או אחרים כל אותם העמרים אל מקום אחד ועושים מהם תל גבוה כולם במקום אחד ולכן אמרה הניחני נא ואלקטה בלקט וגם אני אעשה זאת לכם ואקל מעליכם טורח אספות העמרים אל מקום אחד כי אני אלה אחר הקוצרי' ואטרח ואספתי בעמרים אשר יקצרו אאסוף את אל מקום אחר הרי שלא רצתה אפילו בלקט כי אם בשכר טרחה ונעמלה ואמר ותבא ותעמוד מאז הבוקר ועד פתה להורות על חריצותה כי לחם עצלות לא תאכל ומאז הבוקר ועד פתה לא ישבה לנוח אלא עמדה עומדת על עמדה וטורחת וזהו שאמר ותבא ותעמוד כלומר שלא ישבה לנוח אלא ותעמוד מאז הבוקר ועד עתה: ואימרו זה שבתה הבית מעט אפשר כי שם בשדה היה בית אשר שם היו נערוות בועז וישבות ואותה שעה אשר הי' הנער מדבר עם בועז על ענין רות אפשר שהיתה רות

יושבות לנזות שם בבית עם נערות בועז ולכן אמר הנער לבועז אף אם אתה רואה אותה בתוך הבית לא מפני שהיא עזלה כי עתה הלכה לשבת בבית לנזות מעט וז"ש זה שבתה הבית מעט כלומר עתה מעט זמן יש שישבה אבל מאז הבוקר ועד עתה עמדה על עמדה על רגליה ולא ישבה כלל אלא וטבוא ותעמוד מאז הבוקר ועד עתה וכזה קרובים דברי לדברי ה"ר שר"י האקרטי ז"ל: והנה אח"כ מצאתי לרב אחרון שפירש דברי הנער הלז לשבתה של רות ובמקצת דברים קרובים דבריו והגני מציגם לפניה ז"ל אמרו לנער הנצב על הקוצרים למי הנערה הזאת כי בראות נערה מחודשת בלתי רגילה לבוא שמה חשבה לזונה ואולי אחד מהנערים הביאה שמה ועל כן אמר של מי מהקוצרים האלה היא הנערה הזאת והוא השיב אל אדוניו אל ישית אל לבו חטאת לנער מהנערים כי נערה מואביה היא הנערה וגו' ואם פוננתה היתה לדבר נבלה לא הית' באה עם חמותה רק היתה בשארת בארצה והנה מאז הבוקר באה אלינו לא ראינו בה ערות דבר כי הנה נראה בעניינה שאמרה אלקה ללקט הפומרי' אחרי הקוצרים ולא עמיהם או לפניהם ולהשמר מכל דבר רע גם מאז הבוקר שבאה עמדה פה לעין כל ולא נסתרה מעינינו ולא זנה ידה מתוך ידינו ומה שענינה רואות כי היא יושבות כעת בצל סוכות הקוצרים מעט זמן הוא שישבה וטעם בית כמו סוכה וכן כתוב הרב"ע: או אפשר שזה היום היום הוא לביאת רות ונעמי ובו ביום יצא בועז מאבלו ולהפיג צערו יצא אל השדה כי בו ביום התחילו הקוצרים לעשות במלאכתו כי קודם זה הנה אסור אסור להם ולהיות כי בטורם זה הנה בועז אסור בשאלת שלום ובעניית שלום הגיד כי היום הנה בא ונתן להם שלום והתזירו לו שלום ושאל לנער בת מי הנערה הזאת ויען כי אין לה אב ואם בארץ הלזו והאשה קרובה לו כאילו רצה לרמוז לו שהיא נאותה לו וזה כדברים מן כוסים וערום יבין לאשורו ונהו שאמר נערה מואביה היא כלו' נערה בת בנים היא גם מואביה ואין לה אב ואם וקרוב במלכות הנה וכמה מהאנשים חפצם לקחת בת יחידה גם היא ששבה עם נעמי ורמז לו בזה חסידותה וטוב מזגה שבאת לחסות תחת כנפי השם ית' גם שהיתה קרובה לנעמי ומגואליה היא גם שהיא משתדלות ועוסקות וצנועה וטובה כי הנה להיותה עניה ומרודה לתת טרף לנפשה הנכרחה לצאת החוצה ודקדקה ללקט ולאסוף אחרי הקוצרים ולא עמיהם כנזכר והנה עמדה על רגליה בעסק מלאכתה מאז הבוקר ונראה מזה ששבתה בבית מעט כלומר כי כשהיתה בביתה שובתת ממלאכתה מעט הוא יראה מזה כי היא חרוצה במפעליה עכ"ל: והר"ר יצחק עארמה ז"ל כתב, נערה מואבי' היא השבה עם נעמי ומוסריה בידה והנה ידוע שאמש באה העירה וטבוא ותעמוד מאז הבוקר ועד עתה אם כן זה שבתה בבית מעט שלא עמדה בבית יום או יומים לנזות מיגיעת הדרך ונה יורה זריזותה וטעם הקילוס שמא יכניסנה בביתו לשם שירות הואיל והיתה חרוצה במעשיה מאוד עכ"ל, ודומים לזה דברי הרלב"ג ז"ל.

וה"ר יוסף גאקין ז"ל כתב מאז הבוקר נגה באה וזו סיבה שלקטה מאוד כדי שלא יחשדוה כי בעבור יפיה נתחסד עמה ונתן לה משל בועז ע"כ: ויאמר בועז אל רות הלא שמעת בתי, דברי הנער הלז שאמר כי לא תחפזין לשבת בית כי אם יוצאנית ועל כן תשמרי והזהרי מאוד לא תעשה באופן שיאמנו דבריו ותהיה נקיה מד' ומישראל ולכך אל תלכי

ללקנות בשדה אחר כי יאמת ויקונים דבריו בלקתה בשדה אחר כי יאמר כי להיותה רוצה לילה פעם בחוץ פעם ברחובות ע"כ הלכת משדה זו אל שדה אחר ובזה הרי את מקימות דבריו שאמר זה שבתה בבית מעט שפוננתו לומר כי בביתה לא ישפנו רגליה וכאמרן לעיל ועל פן העצה הנכונה לה והנקי מדברי הנער היא זאת כי לא תלכי בשדה אחר וא"ת עוד אוסיף על זאת ולא אצא מפתח ביתי ולא אבוא לא אל שדה זו ולא אל שדה אחר ויותר טוב הוא לי שאמות ברעב בירפתי ביתי ולא לילה להתבזות לעיני בני אדם אשר חרפתם מרובים ולא יבזו אתי כדרך שבינה אותי הנער לו"א וגם לא תעבורי מזה השדה ותשבות בביתה כי אין זו עצה טובה אלא בואי לכאן ותלקט וכה תדבקון עם נערותי וכוננתו שתבא ללקט אם כפי שתהנה היא משדותיו וגם כפי לזכות את עצמו כי יותר ממה שפעל הבית עושה עם העני העני עושה עס בעל הבית וכשם שעשית פד עתה שהלכת אחריהן מרחוק רב והנהגת בעצמך מדות הצניפות פן תעשה גם פן מכאן והלאה וכן עיניך בשדה אשר יקצורין ואחרי תומם לקצור כל השדה והלכת אחריהן רחוקה מהם ולא מיראה אולי יגעו בך אני אומר לה שתלכי רחוקה מהם כי אם מפני הצניעות אבל הם לא יגעו בך כי הלא צויתים לבלתי נגעו ואם צמית לא תלכו את לשאוב כי הוא פריצות גדול שתשאבי בפניהם ואינו כבודך אלא והלכת אל הכלים ותשתי מאשר ישאנו הנערים: ואפשר לפרשו לפי הדרך שפרשנו שדברי הנער הם פולם מספרים בשבחה של רות וכמו שפרשנו לעיל עתה היות דברי פועז אל רות מיוסרים על זה ויאמר לה הלא שמעת בתי פלומר הרי כבר שמעת בתו כל השבחים הללו ששיבח אותה הנער ולכן ראוי הוא לה שלא תלכו ללקט בשדה אחר פלומר בשדה של אחר שהוא אחר אצלה כי בנדאי לא יקרבוה ולא ישבחוה כאשר עשו לה פה וזהו שדה אחר דקאמר הרי טענה אחת שאין ראוי לה שתלכו ללקוט בשדה אחד ועוד טענ' ב' מלבד זו והוא אומרם וגם לא תעבורי מזה והפוננה שאפשר שכל שדות של פועז היו קרובים לעיר יותר מכל שאר כל השדות וההולך לכל שאר השדות הנה בהקרח שהנה פוגע בשרות פועז בתחל' והנה עובר מעליהם ללכת אל שאר השדות אשר היו יותר רחוקים ולכן אמר וגם לא תעבורי מזה פלומר גם אם נאמר שאפשר שגם פן יקרבוה בשאר השדות וגם פן ישבחוה אין ראוי שתעבורי משדות אשר תפגעי בהם בתחלה ותלכי אל שדות אחרים הרחוקים מזה וזהו שאמר וגם לא תעבורי מזה הרי שתי טענות ששבביל כל אחת מהן ראוי שלא תלכי אל מקום אחר ללקוט כ"ש בהתחבר שתינה וזהו מלח וגם דקאמר שמוסיף טענה אחרת על הראשונה ואמר עוד טענה שלישית והיא וכה תדבקון עם נערותי יש נערות וכה תדבקון עם נערותי.

אמר עוד טענה רביעית והוא אומר עיניך בשדה אשר יקצורין ואפשר שכל שדותיו של פועז אשר היו עתידים לקצור אפשר שפולם היו סביב סביב אל אותו השדה אשר היו שם נערות פועז ומשם שלטא שהוא עינא לכל שדה ושדה אשר היו עתידים לקצור והפסוק הנה הוא מקושר עם הפסוק דלעיל בסופו שאמר וכה תדבקון עם נערותי מכאן מזה השדה הנה רואה בעיניך כל שדה ושדה אשר עתידין לקצור וזה שאמר עיניך בשדה

אֲשֶׁר יִקְצֹרֵן אִמְנֵם שְׁדוֹת אַחֲרֵים אֲפֹשֶׁר שְׂיִתְעַלְלוּ בָּךְ לְפִי שֶׁהֵם בְּהִתְבָּא וּבְמִסְתָּרִים שְׁדָה לְפָנִים מִשְׁדָּה אֲבָל שְׁדוֹתֵי הֵם בְּמָקוֹם מְגֻלָּה כִּי הִנֵּה מִכָּאן שְׁלֵטָא בְּהוּ עֵינַיָּךְ בְּשְׁדָה אֲשֶׁר יִקְצֹרֵן.

אמר עוד טענה תמישית והוא אומר והלכת אחריהו דייק דכתיב מלת אחריהו בנזון והוא מן הראוי להיות כתובה במ"ם אבל הפנונה שהי' מעיד על נעריו שפולם היו צדיקים גמורים וכשתהי' הולכות אחריהו הנה ליה פאלו את הולכות אחרי נשים ולא אחרי אנשים וכמו שפאשר תלכי אחרי נשים אין לה פחד שיתעללו בך כי הן נשים כמותך בך פאשר תלכי אחרי נערי הנה ליה פאילו תלכו אחרי נשים ולכן כתיב אחריהו בנזון ולולי דמסתפינא הייתי אומר כי גם פאשר אמר לעיל וכה תדבקון עם נערותי על הנערים קאמר כי לא היו נערות לבועז בשדה אלא נערים וקראם נערות להחזיק את לבם שלא תפחד מהנערי' שיתעללו בה על פן אמר לה שלא תפחד כלל שתוכל להדבק בהם פאלו היא מתדבקות עם נערות לפי שהיה יודע בהם שפולם צדיקים ובזה אתי שפיר מאי דקאמרי רות לקמן גם כי אמר אלי עם הנערים אשר לי תדבקין ולא מצינו שאמר לה בך אלא בך אמר לה וכה תדבקין עם נערותי ובמה דפרישית אתי שפיר דלעולם פאשר אמר לה וכה תדבקין עם נערותי על הנערים קאמר וקראם נערות להורות על חסידותם כי תוכל רות להדבק בהם פאילו הם נערות מסכים למה שפירשנו במה שאמר והלכת אחריהו בנזון וזה בעצמו רמזה לה נעמי באומרה לה טוב בתי כי תצאי עם נערותי כי הנערים שלו הנה ליה פאילו הם נערות ובזה לא קשה מידי מהשינוי הנמצא בספור הלז כי בועז אמר לה וכה תדבקין עם נערותי והיא אמרה גם כי אמר אלי עם הנערים אשר לי תדבקין.

אמר לה עוד טענה ששית כי מלבד חסידותם אשר הפיר כי כל משרתיו צדיקים עוד נוסף על זה כי הם מוזהרים ומצוונים ממנו לבלתי נגיע בה כלל וזהו שאמר הלא צויתי את הנערים לבלתי נגעו אמר עוד וצמית והלכת אל הפלים ושתית וגו' הפנונה אשר שראה שהפל מתקן מבלתי חששא כלל לא נשאר חשש כלל אלא ממקום שאיבות המים כי אולי הנה רחוק מעט ממקום השדות אשר היו שם נעריו ואולי אם תלה לשאוב ממקום שאיבת המים אולי יפגעו בה אנשים שאינם מהוגנים ע"כ אמר לה אם צמית והלכת אל הפלים ושתית מאשר ישאבון הנערים ולא תלכי לשאוב ממקום שאיבת המים: ואפשר עוד לומר עיניך בשדה אשר יקצורין שהפנונה לפי שראה ראינו כי שש הנה שגא ד' והאסת מסם עינים רמות כי העין הוא סרסור העברה ולכן הנהירה התורה ואמרה ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם כלומר כי אם תתורו ודאי שתהיו זונים ועושים מעשה אחרי הראיה כי עין רואה ולב חומד ואח"כ פלי המעשה גורמים ולכן אמר לה הנהרי שלא תרים את עיניך לא למעלה ולא מן הצד מן הצדדים ולא תסתפלי אלא לצורך עצמה ולצורך מלאכתה עיניך בשדה אשר יקצורין לראות וללקט השבלים של לקט ושכחה ופאה ועל דבר הרחקת העין מראות ברע אמר שע"ה עיניך לנוכח גביטו ועפעפה יישירו לנגדה אשר הרצון בו שיעשה כמו שהיה עושה רב

ע"ה שלא היה מביט לעולם חוץ לארבע אמותיו וז"ש עיניו לנוכח יביטו כלומר השמר לה פן תשא עיניו השמימה ותראה נשים בעליות ובעד החלונות רק לעולם עיניו לנוכח יביטו כלומר לנוכח דרכיה ולא למעלה ואם לפעמים תפגע באשה שהיא באת נגדה ולא כסת' פניה הרי עפעפיה כי לכה נוצרו כדי שהם יישירו את דבר העברה הבאה נגדה כי מעצים העפעפים על העין.

אמר עוד ולא זו בלבד תעשו אלא והלקת אחריהן כלומר הזרי בכונה מכוננת שלא תלכי לצידי הקוצרים פי אולי יסתכלו בנדיבואו לידי הרהור עברה אלא תתפונני שלעולם ועד והלקת אחריהן ממש ומגבן כדי שפשוט צד לא יוכלו להסתכל בה ועל כל אלו ההכנות שאמרתי נוסף עליהם צויתי את הנערים לבלתי נגעו פי יד ליד לא ינקה רע ולכן לא יגעו בה אפי' באצבע קטנה וזהו לבלתי נגעו ולכן אנכי מצוה שאם צמית בעודה לוקטות בשדה לא תשאלו מן הקוצרי' שיתנו לה הפלי של מים שיש עמם בשדה אשר הם קוצרים אלא והלקת אל הפלים ושתיית מאשר תשאב הנערים בכל אלו ההכנות הרי את ניצולת מכל דבר רע.

ואפשר עוד שאמר עיניו בשדה לפי שברוב הדברים שלטא בהו עינא בישא והפין הרע שולט בכל דבר לכן פועז בהפירו פי רות היא צדקנית ועינה היא עין טובה ובכל אשר תראה ותסתכל בעיניה שם צנה ד' את הברכה ועליה נאמר טוב עין הוא יבורך על פן כדי שתתברך תבואתו צנה אותה שתסתכל בעיניה בשדה אשר יקצורו כדי שתשרה ברכה בשדותיו אמר עוד והלקת אחריהן לפי שידוע שעינא ולבא תרי סרסורא דעברה והעין הוא הסרסור הראשון של עבירה פי הפין רואה והלב חומד ועל פן הזהיר הפתוב באומרם ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם ובהיות פי פועז רעה והבחין צדקתה וישרה של רות ולעולם עיניה תחזנה משרים על פן אמר לה והלקת אחריהן כלומר אף אם כולי עלמא אין ראוי שילכו ויתורו אחרי עיניהם אין את כמותם אלא את והלקת אחריהן כלו' אחרי עיניו תלכי ושינוי מלת אחריהן שב אל עיניו דרישא דקרא ודרך זה רמזי בזוהר בפרשת ויקהל: והרשב"א הלוי ז"ל פתוב זה לשונו עיניו בשדה אשר יקצורין פה השיאה עצה טובה והגונה עוד דקדק בדברי הנער המוציא דבה עליה באומרם ותאמר אלקטה נא ואספתי בעמרים אחרי הקוצרים אשר דברי אחרי הקוצרים אצל האמת רב דברים ודקדק שלא יחדל פשע בהם כאילו רצה לומר שהיתה הולכות אחריהן כחוטפות מידם אשר על זה אמר לנערי בצוותו אותם וגם שול תשולו לה אשר כל זה להקהות שני עד שקרים על פן הרבה לה דברים לדבר לה דברי' טובים עיניו בשדה אשר יקצורו כלומר לא תלכי עמם בעת היותם קוצרים שלא תהא נראית כחוטפו' אבל עיניו תחזנה מישרים השדה אשר יקצורו ואחרי אשר יקצורין תלה אחריהם ולפי שזה אפשר שימשו פי בלקתה בשדה אחרי פלות הקוצרי' לקצור יתעולל בה אחד מהנערים מה שלא יהי' בהיותה בשדה כלם לכן אמר הלא צויתי את הנערי' לבלתי נגעו אף אם תהי' יחידה בשדה הנה צויתי אותם בפרט עליה ואין ספק כי הצוואה הזאת היא האמורה למטה בדברי הר"ר יצחק עארמא ז"ל ונראה לי פי לא צנה להם מקודם עד ידבר על

לָבָה כִּי לֹא יָדַע אִם תִּקְבַּל הִיא דְבָרֶיךָ אוֹ אִם עָשָׂה תַעֲשֶׂה לָּהּ כְּנִפְיָי וְתִרְחֹק נְדוּד מִשָּׁם אַחֲרֵי שֶׁכָּבַר דּוֹבַר בָּהּ כִּי עוֹד וּמָה בְּצַע הַצְּנוּאָה זֶה אִם הִיא לֹא תִתְרַצֶּה בָּזֶה וְלָכֵן לֹא צָנְהָ עַד חֲקוֹר אֶת לָבָה וְצָמִית וְהִלְכָתָ אֶל הַפְּלִי עוֹד הוֹסִיף לְהַשִּׁיאַ' וְלִיעֵצַ' עֲצָה נְכוּנָ' עַד מְאוּר וְהוּא שֶׁתִּרְחִיק מִמֶּנָּה לְזוֹת שֶׁפָּתִי וְזֶה שָׂאֵם הִיא תִשָּׂאֵל לֵאחֹ' מִהַנְּעָרִי שֶׁיִּשָּׂאֵב לָהּ לֹא תִצָּא מִיָּדִי סֶפֶק כִּי יֹאמֶר הָאוֹמֵר שֶׁעֵינִי נִתְּנָם בּוֹ וְלָכֵן יַעֲצֶה שֶׁתִּלְךָ בֵּין מִשָּׂאֵבִי וְשָׁם תִּשְׁתָּה מְאֹשֶׁר יִשָּׂאֵבוֹן הַנְּעָרִי לֹא שֶׁהִיא תֹאמֶר לְאַחַד מֵהֶן לְשָׂאֵב וּבִיּוֹמֵר צָרִיךְ זִירוֹז בְּדָבָר שֶׁיִּשֵׁשׁ בּוֹ חֶסְרוֹן כְּבוֹד כִּי הַבְּזִיוֹן דְּבַק בְּנִפְשׁ כְּדָבָרֵי הָרַב הַמּוֹרָה וּמָה גַם בְּהִיּוֹת' כְּלִילוֹת יוֹפֵי וּבְקַל יוֹכְלוּ לְחַשׂוֹד אוֹתָהּ.

וְשׁוֹב מְצִאתִי אֶל הַחֲסִיד הַר"ר יוֹסֵף יַעֲבֹץ ז"ל שֶׁכָּתוּב בְּנִמוּקָיו וְשִׁתִּית מְאֹשֶׁר יִשָּׂאֵבוֹן לֹא שֶׁיִּתְנוּ לָהּ הֵם כִּי זֶה הַתְּחִלַּת הַפְּרִיצוֹת ע"כ וְשִׁמְחִיתִי עכ"ל: וְרַב אַחֲרוֹן כָּתַב הֲלֹא שֶׁמַּעַת בְּתִי מָה שֶׁשָּׂאֵלְתִי לְנַעַר וְלֹא תִחַשְׁבוּ שֶׁשָּׂאֵלְתִי אֶת פִּי הַנַּעַר לְהִיּוֹת רַע בְּעֵינֵי הַיּוֹתֵף לְוַקְטוֹת בְּשִׂדָּה שְׁלִי כִּי אֲדַרְבֶּה הַנְּנִי מְצוּהָ שֶׁלֹּא תִלְכִּי לְלִקְוֹט בְּשִׂדָּה אַחֵר וְגַם לֹא תַעֲבֹרִי מִזֶּה כְּלוֹמֵר מִזֶּה הַדָּרָךְ שֶׁשִּׁבְחָה הַנַּעַר הַנְּצָב שָׂאֵת אוֹסְפוֹת אַחֲרֵי הַקּוֹצְרִים וְלֹא עִמָּהֶם לֹא תַעֲבֹרוּ מִמֶּנּוּ וְכִשְׁתִּרְצוּ לְדַבֵּר דְּבָר לְפָקֵחַ עֲמֵלָה טוֹב שֶׁתִּדְבְּקִי עִם הַנְּעָרוֹת וְרַמְזוּ לָהּ שֶׁלֹּא תִדְבֵר עִם הַנְּעָרִים וְלֹא בְּשִׂדָּה זֹה בְּלִבְד אֲנִי אוֹמֵר לָהּ שֶׁתִּלְקָטוּ לְפִי שֶׁאֲמַרְתִּי אֵל תִּלְכִּי לְלִקְוֹט בְּשִׂדָּה אַחֵר כִּי הִנֵּה כְּנוֹנְתִי הִיא שֶׁלֹּא תִלְקָטִי בְּשִׂדָּה אֵישׁ אַחֵר אֲף אִם יִהְיֶה הַשִּׂדָּה שְׁלִי לְקָטִי כְּרָצוֹנָה כִּי עֵינֶיךָ בְּשִׂדָּה אֲשֶׁר יִקְצְרוּן וְהִלְכָתָ תָּמִיד אַחֲרֶיהֶן כְּלוֹמֵר אַחֵר הַנְּעָרוֹת כִּי הִנֵּה צִוִּיתִי אֶת הַנְּעָרִים לְבִלְתִּי נִגְעָה גַם לְשִׁמִּירַת נְקִיּוּתָהּ אֵינִי רוֹצֶה שֶׁתִּלְכִּי פֶד הַבְּאָר כְּשֶׁתִּרְצִי לְשִׁתּוֹת רַק תִּלְכִּי אֶל הַפְּלִים וְשִׁתִּית מְאֹשֶׁר יִשָּׂאֵבוֹן הַנְּעָרִים וְעִם הַקְּפֻדָתָם בְּשִׁתִּית הַמִּים אֲשֶׁר טָרְחוּ בְּשִׂאֵיבְתָם הִנֵּה עִם כָּל זֶה לֹא יִפְגְּעוּ בְּיָךְ וְזֶה הַטַּעַם הֲלֹא צִוִּיתִיאֵת הַנְּעָרִים וְגו' עכ"ל: וְהַר"ר יִצְחָק עֲאֲרָמָא ז"ל כָּתַב לֹא תַעֲבֹרִי מִזֶּה יִרְצֶה שֶׁלֹּא תִלְךָ לְבִיתָה עַד כָּלוֹת קְצִיר כְּדָרָךְ שֶׁאֵר הַמְּלַקְטוֹת עכ"ל, ע"ד אַחֵר תַּעֲבֹרִי: אָמֵר, וַתְּפוֹל עַל פְּנֵיהָ וַתִּשְׁתַּחֲוֶה אֶרְצָה.

הִנֵּה רוֹת רְאֵתָה אֶת דְּבָרֵי הַנַּעַר מְרִים כְּלַעֲנָה וְדָבָרֵי בּוֹעֵז מִתּוֹקִים מְדַבֵּשׁ עַל כֵּן עָשָׂתָה שְׁנֵי דְבָרִים הַפְּכִיִּים נִפְלָה עַל פְּנֵיהָ מְרֹב שִׁיחָה וְכַעֲסָה עַל דְּבָרֵי הַנַּעַר וַתִּשְׁתַּחֲוֶה אֶרְצָה עַל דְּבָרֵי בּוֹעֵז הַצְּדִיק אֲשֶׁר נִיחַם אוֹתָם וַיִּדְבֵר עַל לָבָה וַתֹּאמֶר אֵלָיו מְדוּעַ מְצִאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ לְהַפְּרִינִי לְגַמּוֹל חֶסֶד עֲמָדִי וְדַבְּרָתָ עַל לְבִי בְּאוֹמְרָךְ לֹא תַעֲבֹרִי מִזֶּה וְגַם תִּדְבְּקִין עִם נְפֻרוֹתֵי וְצוֹיִת אֶת הַנְּעָרִים לְבִלְתִּי יִגְעוּ בִּי כִּי אֵין טַעַם לְמַצִּיאוֹת חֵן הַזֶּה כִּי אִם בְּלִבְד הַטְּהוֹר עֲשׂוֹת זֶה כִּי לְפִי דְבָרֵי הַנַּעַר הִלְזוּ הַנְּצָב עַל הַקּוֹצְרִים אֲנִי נְכַרְיָה עֲדִינִן כְּאוֹמְרוֹ מוֹאֲבֵיָה הִיא עָלֵי פוֹדָה מִחֲזַקַּת בְּטוֹמְאָתָה וְעֲדִינִן הִיא גוֹיָה וְאֵין רְאוּי כִּי אִשָּׁה זָרָה וְנְכַרְיָה בְּמַעֲשֵׂיהָ תִמְצָא חֵן בְּעֵינָיו עַל כֵּן הִיא קָא תְּמָה וְאִמְרָה מְדוּעַ מְצִאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ וְאִנֹּכִי נְכַרְיָה לְפִי דְבָרֵי הַנַּעַר: א"נ אִמְרָה מְדוּעַ מְצִאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ בְּמָה שֶׁרְצִיתָ לְהַפְּרִינִי וְשָׂאֵלְתָ אֵלַי לְמִי הַנְּעָרָה הַזֹּאת וְאִנֹּכִי נְכַרְיָה כְּלוֹמֵר וְהִנֵּה אֲנִי נְכַרְיָה כְּשֶׁאֵר כָּל הַנְּשִׁים הַבָּאוֹת לְלִקְוֹט כִּי הֵם כְּנְכַרְיּוֹת וְאֵין לָהֶם מְכִיר וְאֵין שׂוֹאֵל עֲלֵיהֶם מִי הֵן וּמְדוּעַ מְצִאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ לְהַפְּרִינִי וְלִשְׂאוֹל עָלֵי לְמִי הַנְּעָרָה הַזֹּאת וַיַּעַן בּוֹעֵז וַיֹּאמֶר לָהּ הַכְּנוּנָה כִּי פָנָה אוֹתָהּ עַל

שאלתה ששאלה מדוע מצאתי חן בעיניך וגו' וגם אמר לה אמירה אחרת מחודשת וזהו
ניען ניאמר והענינה היא דברי הפסוק הנה והאמירה היא בפסוק שלאחריו כמה שאמר
לה ישלם ד' פעלך וגו' ועל שפנים אלה אמר ניען בועז ניאמר לה ופירש הענינה ואמר
הנגד הנגד לי כפל ואמר הנגד הנגד לומר שכל כף הנה הדבר אמת וניציב ומשוררם
לרבים עד שהנגד הנגד לי מפי מגידים רבים מגיד אחר מגיד: וגם אפשר שרמז בשתי
ההגדות שהנגד לו שהיתה שלימה וצדקת כמה שבין אדם לחבירו וגם הנגד לו צדקתה
כמה שבין אדם למקום ועל הגדות מה שבין אדם לחבירו אמר כל אשר עשית את חמותך
אחרי מות אישך והוא המבואר לעיל בספור המגילה ומה גם מה שאמרו רז"ל שניתרה
לה על כתובתה וגם הנגד לי כי בלב שלם ונפש חפצה נתגיירת ואיך גויה ונכריה רק
ידעתי נאמנה כי עזבת את אביך ואת אמה והפנונה על דרך מה שאמר הפתוח אנמרים
לעץ אבי אמה ולאבן את יולדתי וזהו שאמר ותעזבי אריך ואמה ותלכי אל עם אשר לא
ידעת וגומר: א"נ רצה לפרט הסוד שעשתה עם חמותה כדי להגדיל אותה ואמר כי לא
עשתה כדרך שאר הנשים שהדרך הוא להיות איבה ושנאה בין כלה לאחותה ואת לא כן
ואף אם תמצא לומר שתשובו בשלום כלה בחמותה בחיי בעלה אחר מות בעלה אי
אפשר כי בחיי תשוב בשלום עם חמותה לעשות נחת רוח עם בעלה אבל אחרי מותו אין
בכל הנשים מי שלא תשנא חמותו ואת עשית עמה אף אחרי מות אישך ואם לא הנה לה
אב ואם ותתחבר לה להיותה? תומה לא הנה ראוי להחזיק לה טובה כ"כ כי להיותה
חידה ויתומה אהבת אותה ורצית בה אבל אב ואם היו לה ותעזבי אביך ואמה ותלכי אל
עם אשר לא ידעת וגו' ועל כל אלה אמר ישלם ד' פעלך וגו': והרשב"א הלוי ז"ל כתב
מדוע מצאתי חן בעיניך וגו' פיה פתחה בתכמה כי אין מן הפלא אם נחשדה אחרי דקים
להו לרפנו שסתם גויה זונה ומה גם בנות מואב אשר זה דרך להפקיר עצמן בנודע
ואדרבה נפלאות היא מבעוז מדוע מצאתי חן בעיניך להפירנו כי אני צנועה בכל דרכי
בהיותי מעם נכרי וכן תרגום המדרגם ואנא מעמא נוכראה מברתהון דמואב ומעמא דלא
אינדי למיעל בכנישתא דה' הנה כי הם שני דברים מתמיהים הא' בהיותה מבנות מואב
המפקירות עצמן מתחילה ועד סוף כי הבכירה קראה שמו מואב לא כן הצעירה שאמר'
בן עמי כדאיתא בפרק רביעי דנזיר ובב"ר פ' רשת כ"א והשנית בהיותה מהאסורים לבוא
בקהל וזה גם העמונית שנה אבל בנות מואב נתניחדו וזנות וכאמרו ניחל העם לזנות אל
בנות מואב ולכן אמרה מדוע מצאתי חן בעיניך להפירני שאני צנועה ופרוש' בהיותי מעם
המיוחרים בזנות מלבד היותי מעם אשר איננו כשר לבוא בקהל וכאלו בזה הורתה כי
אינו מן הפלא כי ידברו עליה רעות ואדרבה בהיות בועז הצדיק מדבר עליה טובות
נפלאו' היא בעיניך עד כאן לשונו: והחסיד הר"ר יוסף יעבץ ז"ל כתב בנמוקיו התרגום
אמר הנגד לי הלכה עמוני ולא עמונית אולי כי בעבור זה רמז לה את אשר עשית וגומר
כי גמלת חסד ולא נתרחקו עמון ומואב אלא על אשר לא קדמו וגומר עכ"ל: ובאמרו
ותלכו אל עם אשר לא ידעת תמול שלשום כתב הרשב"א הלוי ז"ל דברי רז"ל שרירין
וקיימין כי זה להם שלשה ימים שנתחדשה הלכה עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית
והיא לא ידעה מזה דבר אשר זה יורה גודל פרי לבבה לב טהור להתגייר מבלי פנות

לשום דבר עכ"ל: ורב אחרון ז"ל כתב הנה רות כשמצעה נפלה פניה ונחשבה בלבה אולי נתן עיניו בה ולכן הטיב עמה ורצתה לדעת פוננת הטבותיו מה הייתה וזה בלשון צח נסתר ותשתחו ותאמר מדוע מצאתי חן בעיניך וגומר והוא דרך מוסר כמו שאומר הגדלת חסדך להיטיב למי שאינו ראוי וכדאי להטבתך אף אמרה זה בלשון שאלה קצת לגלות כי הייתה רוצה לדעת פוננת הדברים באמיתות אז בועז הבין מאמר' והשיב לה ואמר הנה מה שהטבתי עמה הוא מעט מזער בערך מה שראוי לי כי הן אמת הוגד לי שני דברים אחד כל אשר עשית את חמותך.

ועוד את שנית שמעתי צדקתך פי נתגיירת בהיות לאל ידיך לשכון בטח בך בית אביך ואמה או לפחות בארץ מולדתך ובהיות לה כל אלה כי עזבת את פולן ובאת אל עם אשר לא ידעת זה יורה כי גם גר צדק את ומאהבת השי"ת נתגיירת ולא לתחלת תקנות דבר גנפני וזה הוראה כי את טובות המזג וטובות הנפש עכ"ל: 'ישלם ד' פעלך וגו' הפתוב הזה יתפרש בדרך תפלה או בדרך הבטחה יהיה שכר אם על החסד אשר עשתה עם חמותה כמבואר אמר 'ישלם ד' פעל' ואמר מלת 'ישלם' להודיע ולרמזו אלו מה שאמר הפתוב מלנה ד' חונן דל הנה ליה כאילו הלנה אותם המעות להשי"ת ולכן השי"ת גמולו 'ישלם לו כאילו הל' לו י"ת והאל י"ת משלם את חובו וז"ש 'ישלם ד' פעלך' כי מה שהתחסד עם חמותה הנה ליה כאילו הלנית לשי"ת והוא 'ישלם פעלך' וינגד מה שאמר ותעזבי אביך ואמה שהוא עזיבות הע"ז כד"א אומרם לעץ אבי אתה על זה ותהי משפונרתה שלמה כלומר שכר הרבה שאין לו הפסק כלל מעם ד' אלהי ישראל כלומר בעולם הבא להיות נהנה מעמו ממש וכענין שאמרו צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהניו מזיו השכינה וזה על אשר באת לחסות תחת כנפיו ונתגיירת בלב שלם ובנפש חפוצה מבלי פנים חיצונית כלל רק לחסו' תחת כנפיו י"ת: א"נ הפליג לדבר בשבחה שפמעט זכותה גדול מזכותו של אברהם אבינו ע"ה שהיה ראש לכל הגרים ולכן אמר ותהי משפונרתה שלימה כי אף אם נאמר שזכותו של אברהם אבינו יחסר בהמשך הזמן ע"ד מ"ש ז"ל תמה זכות אבות עכ"ז זכותה ומשפונרתה לא יחסר לעולם אלא לעולם תהיה משפונרתה שלימה מעם ד' אלהי ישראל והטעם לפי שלך יתר שאת על אברהם אבינו לפי שאברהם אבינו לא בא מאליו עד שהקב"ה אמר לו לך מהארצה וממולדתך ומבית אביך ואז עזב את אביו ואת אמו על פי מאמר האל ית' אמנם את באת מאליך לחסות תחת כנפיו וזהו אשר באת לחסות תחת כנפיו כלומר באת מאליך לחסות תחת כנפיו ומה גם אשר נעמי הפצירה בה שתשוב אל עמה ואל אלהים והיא לא שמעה בקולה אלא באה לחסות תחת כנפיו ית': אי נמי בהיות כי גמילת חסדים היא אחד מהדברים שאדם עושה אותם אך כל פירותים בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא ולכן על החסד אשר גמלה עם חמותה אמר לה והיה שכרך כי 'ישלם מפעלך' ותאכל הפירות בעולם הזה והקרן יהיה שלם וישאר קנים לעולם הבא וזהו שאמר ותהי משפונרתה שלימה לעולם הבא כל הקרן בשלימות מעם ד' אלהי ישראל אשר בזה הגמילות חסדים שעשית זכית אשר באת לחסות תחת כנפיו שתזכה להיות לחסות לעתיד לבוא תחת כנפיו ית' והמלה ברכתמי יסתר אותה ותחסה בסתר כנפיו ובסתר אהלו לחזות בנועם ד'

וּלְבַקֵּר בְּהִיכָלוֹ וְתִזְכֶּה לִהְיוֹת בְּיָשִׁיבָה עַל־יוֹנָה תַּחַת כַּנְּפֵי הַשְּׂכִינָה: וּמַצִּינוּ בַּמְדַּרְשׁ שֶׁהַפְּלִיגוֹ לְדַבֵּר בְּשִׁכְרָן שֶׁל גּוֹמְלֵי חֲסָדִים וְאָמְרוּ בֹא וּרְאֵה כַּמָּה גְדוֹל כַּחַן שֶׁל צְדָקָה וְכַמָּה גְדוֹל כַּחַן שֶׁל גּוֹמְלֵי חֲסָדִים שְׂאִין חֲסִין לֹא בְּצַל שַׁחַר וְלֹא בְּצַל כַּנְּפֵי הַחַיּוֹת וְלֹא בְּצַל כַּנְּפֵי כְּרוּבִים וְלֹא בְּצַל כַּנְּפֵי שְׂרָפִים אֲלֵא בְּצַל מִי שְׂאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם שְׂנֵאָמַר מֵה יָקָר חֲסָדָהּ אֱלֹהִים וּבְנֵי אָדָם בְּצַל כַּנְּפֵיָהּ יַחֲסִיוֹן עַכ"ל: וְהִנֵּה רֵאִיִּית הַפְּתוּב מוּבְנָת כַּפֵּי פְּשׁוּטָה אֲמַנָּם נִרְחִיב בְּיֹאזְרָה עִם בְּיֹאזְר הַפְּתוּב הַקּוֹדֵם שְׂרָצָה לְהַפְּלִיג לְדַבֵּר בְּגְדוּלוֹת צְדָקָתוֹ וְחֲסָדָיו ית' עִם בְּרִיּוֹתָיו וְאָמַר צְדָקָתָהּ כַּהֲרִי אֵל כְּלוֹמַר שֶׁהִיא רַבָּה וּגְדוּלָהּ כַּהֲרִי אֵל הַהֲרִים הַגְּבוּהִים וּמִשְׁפָּטֶיהָ תְּהוֹם רַבָּה כְּלוֹמַר לִהְיוֹת כַּהֲרִי אֵתָה מְשַׁלִּיךְ אֹתָם בְּנִקְבָא דְתַהוּמָא רַבָּה וְזֶה לְכֹן כֹּן הַדִּינִין תַּקִּיפִין וְכָל הַמְּקַטְרִיגִין אֶתָה מְשַׁלִּיךְ אֹתָם בְּנִקְבָא דְתַהוּמָא רַבָּה וְזֶה שְׂאָמַר מִשְׁפָּטֶיהָ תְּהוֹם רַבָּה כְּלוֹמַר כָּל הַדִּינִין תַּקִּיפִין אֶתָה מְשַׁלִּיךְ אֹתָם בְּתַהוּם רַבָּה וּבְזֶה אָדָם וּבַהֲמָה תוֹשִׁיעַ ד' כְּלוֹמַר בֵּין הָאָדָם הַחֲשׁוּב וְהַצְּדִיק וּבֵין הָאָדָם אֲשֶׁר נִחְשָׁב כַּבְּהֵמָה וְהוּא הַרְשָׁע אֵת כְּנֹלָם תוֹשִׁיעַ ד' בְּמַדּוֹת רַחֲמֵיהָ וְחֲסָדֶיהָ כִּי אִין שְׁטָן וְאִין פִּגְעַ רַע שְׂיִקְטָרְג עַל־יָהֶם וְאָמַר עוֹד מֵה יָקָר חֲסָדָהּ אֱלֹהִים כְּלוֹמַר אִין עֲרָה וְדַמְיוֹן לְחֲסָדָהּ שְׂאֶתָה מִתְּחַסֵּד עִם בְּרִיּוֹתָהּ וְאִין סוּף לְחַשְׁיבוֹת חֲסָדֶיהָ כַּמָּה וְכַמָּה הוּא יָקָר וְיַעֲיִד עַל־יוֹ הַגְּמִילוֹת חֲסָדִים שֶׁל בְּנֵי הָאָדָם כִּי בְּנֵי הָאָדָם הַמְּתַדַּמִּים אֵלֶיהָ לִהְיוֹתָם גּוֹמְלֵי חֲסָדִים וְהָיָה שְׂכָרָם בְּשִׁכְרַת חֲסָדָהּ שְׂעֵשׂוּ כִּי בְּצַל כַּנְּפֵיָהּ יַחֲסִיוֹן בְּצַל מִי שְׂאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם וְגַם יִרְוֹנוֹן מַדְשָׁן בֵּיתָהּ וְנַחַל עֲדֻנְיָהּ תִּשְׁקַם וְאִם הַחֲסָדָהּ שֶׁל בְּנֵי הָאָדָם כ"כ יָקָר וּגְדוֹל כִּי מִשְׁכָּרוֹ יוֹדַע יָקָר תַּפְּאֲרַת גְּדוּלָתוֹ וְזֶה עִם הַיּוֹת שְׂחַסֵּד בֶּן אָדָם לְהַבֵּל נִחְשׁוּב בְּעֲרָה חֲסָדוֹ ית' א"כ מְזֶה יוֹדַע מֵה יָקָר חֲסָדָהּ אֱלֹהִים וּז"ש וּבְנֵי אָדָם בְּצַל כַּנְּפֵיָהּ וְגו' וְהוּא כְּלוֹמַר וּבְנֵי אָדָם הָעוֹשִׂים חֲסָדָהּ וְגוֹמְלִים חֲסָדִים זוֹכִים אֲשֶׁר בְּצַל כַּנְּפֵיָהּ יַחֲסִיוֹן א"כ זֶה לַעֲד וְלֹאֹת אֲשֶׁר מֵה יָקָר חֲסָדָהּ אֱלֹהִים וְכַדְאֲמַרְן: וְתֹאמַר אֲמַצָּא חֲן בְּעֵינַיָהּ אֲדוֹנַי וְגו' לְפִי מֵה שְׂאָמְרוּ וַיִּלְשׁוֹן שְׂאָמַר לָהּ שְׂמַחֲצַתָהּ בְּעוֹלָם הַבָּא תִּהְיֶה עִם הָאֲמָהוֹת שְׂרָה וְרַבְּקָה וְרַחֵל וְלֹאֶה הַחֲזִיקָה לוֹ טוֹבָה בְּשָׂתִים אַחַת כִּי נַחֲמַתְנִי בְּמָה שֶׁהַבְּטַחְתַּנִּי שְׂאֲנִי מְזוֹמְנָת לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא עִם הָאֲמָהוֹת וְגַם עַל מֵה שֶׁדַּבַּרְתָּ עַל לֵב שְׂפָתָהּ בְּאֲמָרָהּ אֵל תִּלְכִּי לְלִקְוֹט בְּשָׂדֶה אַחַר וְשָׂתִית מֵאֲשֶׁר יִשְׂאָבוֹן הַנְּעָרִים וְגו' וְאִם כֹּן אֵיפֹה אַחַר שְׂמַצָּאתִי חֲן בְּעֵינַיָהּ לְהַפְּרִינֵנוּ בְּשָׂתִים אֵלּוֹ לֹא אֶהְיֶה כָּל יְמֵי אֲלֵא כְּאַחַת שְׂפָחוֹתֶיהָ וְקַנּוּיָהּ לָהּ לְשִׂפְחוֹת עוֹלָם.

וְאֲפֹשֶׁר עוֹד בְּכַוֵּנוֹת וְאֲנֹכִי לֹא אֶהְיֶה כְּאַחַת שְׂפָחוֹתֶיהָ לְפִי שֶׁהִיא הַבְּטִיחָה שִׁיְהִי חֵלְקָה עִם הָאֲמָהוֹת וְלֹכֵן אֲמַרָה לוֹ אֲמַצָּא חֲן בְּעֵינַיָהּ כִּי נַחֲמַתְנִי בְּמָה שֶׁהַבְּטַחְתַּנִּי אֲבָל הַרִינִי רְצוּנָהּ וּמְפֹנְיִיסַת אֲשֶׁר אֲנֹכִי הַלְוֵאִי שְׂאֶהְיֶה וְתִהְיֶה מְחִיצָתִי לַעֲתִיד כְּאַחַת שְׂפָחוֹתֶיהָ וְזֶה לְפִי שֶׁהִיא חֲשָׁבָה שְׂאִין לָהּ חֵלֶק כָּלֵל בְּאֵלֶיהָ יִשְׂרָאֵל מִשׁוּם דְּכַתִּיב לֹא יָבוֹא עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי בְּקֶהֱל ד' אֲבָל אֶתָה אַחַר אֲשֶׁר נַחֲמַתְנִי הַלְוֵאִי וְאֹלֵי שִׁיְהִי חֵלְקִי כְּאַחַת שְׂפָחוֹתֶיהָ כִּי מִי אֲנִי וּמִי בֵּית אָבִי שִׁיְהִי חֵלְקִי עִם הָאֲמָהוֹת וּפְרִיֵשׁ לֹא אֶהְיֶה כְּאֵילֹו אֲמַר הַלְוֵאִי שְׂאֶהְיֶה: וְאֲפֹשֶׁר עוֹד לֹאֹמַר כִּי בְּהִיּוֹת שְׂרָאֲתָה שְׂעַד עֵתָה מְצָאָה חֲן בְּעֵינַיָהּ בְּמָה שֶׁנִּחְמָתָה וְגַם דִּיבַר עַל לְבָבָהּ כִּי נִחְמָתָה בְּהַבְּטַחַת שְׂכָר הָעוֹלָם הַזֶּה שְׂאָמַר יִשְׁלַם ד' פְּעֻלָּהּ וְגַם דִּיבַר עַל לְבָבָהּ בְּמָה שֶׁהַבְּטִיחָה בְּשִׁכְרַת הָעוֹלָם הַבָּא בְּאֲוִמְרוֹ וְתִהִי מִשְׁפָּחוֹתָהּ שְׂלֵמָה כִּי עַל זֶה הָיָה כָּל מַחְשְׁבוֹת לְבָבָהּ כֹּל הַיּוֹם לֹא יִחְשָׁה בְּחֲשָׁבָה אִם תִּזְכֶּה לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא אִם לֹאֹ וְאֶתָה דַּבַּרְתָּ

על לבי והוצאתי מן הספק אשר היה בלבי ואם פן אוסיפה עוד לשאול מאתך שאמצא חן בעיניך ואל תחשביני ותשונני כאח' שפחותיך כאשר אמרתי לי וכה תדבקין עם נערוטי הלא הם השפחות וכאלו אמר אחר אשר נחמתני ודברת על לב שפחתך אמצא חן בעיניך ואנוכי לא אהנה כאחת שפחותיך ואל תשונני אליהם לומר שאדבק עמם וכן עשה בועז פי לעת האוכל לא הניחה שתאכל עם נערוטי אכל אמר לה לעת האוכל גנשי הלום במסיבתינו ואכלת מן הלחם ואל תשבי במסיבות נערוטי וכן עשתה ותשב מצד הקוצרי' ויצבט לה קלי והנערות אוכלות לבדקה: ורב אחרון ז"ל כתב אפשר לומר שאמר אמצא חן בעיניך פי נחמתני וכי דברת עם היות ידעתי כי גם שברכתך תחיל ע"י אגיע להיות כאחת שפחותיך וזה מצד החסרון מקבל הברכה אנוכי: והרשב"א הלוי כתב ישלם ד' פעלה כלומר אל תדמי בנפשוך שדברים הללו שדברתי לה הן שזכר פעולתך פי זה ניתן אליו ית' ומה רב טובך אשר צפן לך ד' אלהיך וזהו ישלם ד' פעלה.

ואמרו ותהי משפונתך שלמה לפי האמת נראה כי מה צורך לומר שלמה וכי הוא ית' יתן שזכר חסר עד שיצטרך לומר שלמה ובאמת נראה כ"כ מיותר עד שרוז"ל במדרש דרשו שלמה רמז לה שלמה יעמוד ממך: ועוד אפשר שרצה להתנצל ממנה מפני מה הצריכ' לבוא ללקיט בשדות כמו שנאמר לעיל אחרי היותו גואל קרוב ומצאה ידו פדי גאולתו ויותר ולחצו אל התנצלות זה כפי שיעורי נועם מאמריה מדוע מצאתי חן בעיניך להפירני ואנוכי נכריה (כאלו אמרה מה זה כי שאלת על אמתך והיום רבו הדלות האומללות ההולכות בשדו' ובכרמים ואין דורש ושואל להם דבר ואנוכי וכו') שאם היה לה איזה קורבה עמי היה אל נודע אבל אנוכי נכריה הבט ימין וראה ואין לי מפיר לא קרוב ולא רחוק ואפשר שכל זה כמתנברה פי רחיק הוא שלא שמעה בקול אישה או חמותה בהיותם בשדי מואב כי יש להם בארץ יהודה קרובים נכבדי ארץ ראשי אלפי ישראל המה וכבואה הנה באה אל שדה בועז וידעה מי הוא אלא שפיונה בזה להוכיחו על פניו כמתנברה ואמרה ואנוכי נכריה והוא בכרכו אותה רצה להתנצל מזה והותחל הוגד הוגד לי וגו' ידעתי מי את וכל אשר עשית מיום היותך עד היום הנה כאמור האמנם לא עשיתי המוטל עלי כגואל להנאתך ולטובתך שלא למעט בזכותך רק שישלם ד' פעלה ותהיה משפונתך שלמה ולא חסרה בנפיתו ממך את אשר התחסדת עמך אם היה דרך גמול על אשר עשית את חמותך הספרתי פנים ממך ביצען תהנה משפונתך שלימה כמו שקדם עכ"ל: עוד כתב זה לשונו ותאמר אמצא חן בעיניך וגו' ואנוכי לא אהנה וגו' לפי פשוטו של מקרא הפליגה בדברי מוסר לאמר אף אם דברת ואמרת על לב שפחתך כאילו אני כדאית להיות שפחתך דברתי כמנהג של עולם שאין השתעבדות פחות ושפל ממנו כי גם יודעת אני כי כפי גודל ערכך וקנטן ערפי כותמי מכתת שיעורי עד שאיני כדאית להיות כאחת שפונתך עכ"ל והמתרגם תרגם ואמרת אשכח רחמין בעיניך רבוני ארום נחמתני לאכשרתני למדכי בקהלא דה' וארום מליקתא תנחומין על לב אמתך דאבטחמני למחסן עלמא דאתי היך בצדקותא ואנא לית לי זכו למחוי לי חולקא לעלמא דאתי אפילו עם חדא מן אמהתך עכ"ל ודברים מבוארים ואין צריך פי' לפירושים: והרב מורי זה"ה כתב אפשר לפרש ג' פסוקים אלה בדרך קצר ונמשך והוא שרות בראותה

את כל המעשים אשר עשה עמה בנעזות ואת דברי נחומיו חשבה בלבה שהיה אפשר כל זה לאחד משתי סיבות או שיהי' מדאגה מדבר שמה אם לא יקרבנה בדברים טובים תחזור לסורה וכענין נאיהבתם את הגר או בסיבה אחרת בשביל מה שעשתה את חמותה ולכן אמרה מדוע מצאתי חן בעיניך להפירני אולי הסיבה היא בשביל שעדיין אנכי נכריה בעיניך והוא אמר לה אין הטעם אלא בשביל כי הוגד הוגד לי וגו' ואז השיבה היא אמצא חן בעיניך אדוני כי נחמתני במה שאתה מחזיק אותי לכשרה וכי דברת על לב שפחתה מה טוב הצפון אע"פ שאנכי מפרת את עצמי וערכי שאפילו להבא הלואי ואשיג לפרך אחת משפחותי הנכריות עכ"ל: והר"מ אלמושינינו ז"ל כתב אחר שסיפר בנעזות הטובות שעשתה רות אמר בנודאי שאין בזה יכולת ואפשרות ביד שום אדם לשלם שכר פעולתה כי רבה היא בלתי לד' לבדו וזהו אומרו 'שלם ד' פעלה ותהי משפונתה שלימה מעם ד' אלהי ישראל ובניאר הטעם למה יבוא לה השכר מאתו ית' והוא להיות פוננתה בכל פרטי מעשיה אלא לבוא לחסות תחת כנפיו ית' כו' והיא גם היא תלשיב אמריה ותאמר לו אמצא חן בעיניך אדוני וגו'. ורזה מקנשר לפי דרפנו אמרה שבלי ספק תמצא חן בעיניו והוא אומרו ואנכי לא אהיה כאחת שפחותיך רצה לומר ידעתי באמת שאמצא חן ושאנכי לא אהיה כאחת שפחותיך רק כאחת קרובתיך: עוד כתב אפשר שרמז לדרוש יקר הערך והוא כי השפחות הן עובדות מוכרחות והאוכל הניתן להם הוא בעד פעולתן בלתי השקפה מצד שלמותם רק לקיימה כדי שלעולם בהם יעבדו אמנם האיש הישראלי העובד את השי"ת הנה הוא עובד מאהבה כבן את האב שאביו ישלם לו מצד שלמותו שלא הי' חייב לעובדו בתורת חיוב רק מצד אהב' ולא כעבד את אדוניו לכן אמר' לו ואנכי לא אהי' כאחת שפחותיך ירצה לא אהי' בעבודת כאחת שפחותיך בעבודתם כפי ברכתך אשר ברכתני שיהא משפוחתי שלימ' מעם ד' אלהי ישראל וגומר עכ"ל.

וי"מ אתה נחמתני ודברת על לב שפחותיך אמנם אנכי לא שיערתי בעיני שאהי' בעיניך אפי' כאחת שפחותיך: ויאמר לה בנעזות האוכל גושי הלום. הר"ר יצחק עארמה ז"ל כתב כי שיעורו הפך לעת האוכל אמר גושי הלום.

ואני אומר כי אין צורך בהיפוך אפילו כפי ההבנה ההשוטה כי הענין מובן מעצמו כ"ש דלדידי מה שאמר הכתוב לעת האוכל אינם דברי כותב המגילה מודיע לנו אימת אמר בנעזות לה גושי הלום והודענו הזמן שאמר לה גושי הלום וגו' שהי' לעת האוכל זה אי אפשר חדא שהם דברי מותר דמאי איכפתלן אם כשקראה לאכול הנה פת האוכל או לאו ודי כשיאמר ויאמר לה בנעזות גושי הלום וגו'.

ועוד כי על הסתם כיון שקראה לאכול עת האוכל הנה ודאי ועוד שאם הפונה היא הודעת הזמן אשר קראה הכי הל"ל בעת האוכל כבי"ת כלומר בזמן עת האוכל והוא בי"ת זמנית אז אמר לה גושי וגו' ולמה בלמ"ד אשר על פן נראה לי כי מה שאמר לעת האוכל הם דברי בנעזות אל רות לא הודעת הזמן שקראה כי אין צורך בו כדאמרן והענין כי בנעזות זמנה את רות מהיום לכל שאר הימים לעת שיהי' עת האוכל שתגש הלום לאכול וזה

שְׁאָמַר וַיֹּאמֶר לָהּ בְּנֹעַז לַעֲמֵם הָאֵלֶּיךָ גֹּשְׁמֵי הַלָּחִים הַכּוֹנֵנִים שָׁפָדָה אָמַר לָהּ לְזָמַן שְׂהִיָּהּ עִם הָאֵלֶּיךָ גֹּשְׁמֵי הַלָּחִים מִפְּאֵן וְהִלְאָה וְאָכְלָתָּ וְגו' וְלֹא תִצְטָרְכִי שְׂיִקְרָאוּ לָךְ בְּכָל יוֹם כִּי הִרְגִי מִזָּמַן אוֹתָךְ וּמִעַתָּה אֲנִי אוֹמֵר לָךְ כִּי לַעֲתָה הָאֵלֶּיךָ גֹּשְׁמֵי הַלָּחִים וְאָכְלָתָּ מִן הַלָּחִים וְזֶה אָמַר לָהּ וַדַּאי בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן וְשָׁפָן תַּעֲשֶׂה בְּכָל שָׁעַר הַיָּמִים וְאָמַר וְאָכְלָתָּ מִן הַלָּחִים בַּה"א הַיְדוּעָה וְלֹא אָמַר וְאָכְלָתָּ לָחֵם לַהֲדוּדֵי לָהּ כְּדִי שֶׁלֹּא תִתְבַּיֵּשׂ כִּי אֵין לָהּ כֹּהֵן חֲסֵרוֹן כִּי־ס וְלֹא הוֹצֵאָה יִתְיַרָה בַּעֲבוּרָהּ רַק מִן הַלָּחִים הַיְדוּעֵי אֲשֶׁר יֵשׁ לָהֶם תֹּאכֵל גַּם הִיא כִּי לֹא יִצְטָרַךְ לְהִרְבּוֹת בְּשִׁבְלֵהּ כִּי מִמָּה שְׂיִאֲכָלוּ מֵאָה יִאֲכָלוּ מֵאָה וְאֶחָד בְּאִפְסָן כִּי אֵינִי מוֹצֵא הוֹצֵאָה יִתְיַרָה בְּשִׁבְלֵהּ וְאִם לֹא תִרְצִי לְאָכֹל מִן הַלָּחִים שְׁלִי כִּי תִחַשְׁבִּי כִּי הוּא הוֹצֵאָה יִתְיַרָה לִי לְפָתוֹת פֶּתַח אֲשֶׁר הוּא פֶתַח שְׁלָךְ אוֹתוֹ הַפֶּתַח שְׂיֵשׁ לָהּ תִּטְבֹּל אוֹתוֹ בְּחֻמְץ שְׁלָנוּ כִּי אֵין בְּטִיבּוֹל הַחֻמְץ שׁוּם הוֹצֵאָה יִתְיַרָה וּבְזֶה יְדוּנִיק מִלֵּת פֶּתַח שֶׁהִיא מִיִּתְרָת וּמָה גַם שְׂהִיָּהּ רֵאוּי שְׂיִאֲמַר וְטִבְלָתָּ הַפֶּתַח בְּחֻמְץ וּמִדְקָאֲמַר פֶּתַח בְּכַנּוּי הַכּוֹנֵנִים לְרִמּוֹז לְכַדָּאֲמָרָן עִם זֶה יְדוּנִיק לְמָה שְׂהִיָּהּ מִלְּשׁוֹנוֹ דְנִקְטַת בְּתַחֲלִילָה לָחֵם וְהַנְּ"ל וְטִבְלָהּ לְחֻמְץ בְּחֻמְץ אֲבָל בְּהִיּוֹת כִּי הַפְּנִי רֹב הַפְּעָמִים אֵין לָהּ לָחֵם שְׁלָם רַק חֲתִיכוֹת שֶׁל פֶּתַח עַל כֵּן נִקְטַת מִלְּשׁוֹן פֶּתוֹת אוֹתָהּ פֶּתִים וּבְהִיּוֹת שֶׁהַכּוֹנֵנִים כְּדָאֲמָרָן כִּי עַל פֶּתַח שְׂהִיָּהּ לָהּ מִשְׁלָה קָאֲמַר וְעַל הַסֶּתֶם הֵיוּ חֲתִיכוֹת פֶּתַח וְלֹא לָחֵם שְׁלָם עַל כֵּן אָמַר פֶּתַח מִלְּשׁוֹן פֶּתוֹת אוֹתָהּ פֶּתִים כְּדָאֲמָרָן.

וְאוֹמְרוּ גֹּשְׁמֵי הַלָּחִים וּמִן הָרֵאוּי הִיָּה שְׂיִאֲמַר גֹּשְׁמֵי הַנָּה כְּמוֹ שְׁאָמַר שְׁלֵמָה הַמְּלָךְ כִּי טוֹב אָמַר לָךְ עֲלֵה הַנָּה אֲמַנָּם בְּנֹעַז רָצָה לְהִרְחִיק לְזוֹת שְׁפִתִים מִמֶּנּוּ כִּי הִבְנִת מִלֵּת הַנָּה הִיא שְׂמִקְרָבוֹ אֲצִלוֹ וְאוֹמֵר לָהּ עֲלֵה הַנָּה אֲצִלִּי כְּלוֹמֵר פֶּה סְמוּךְ לִי וּבְנֹדַי כִּי בְּנֹעַז לֹא הִי רוֹצֵה שְׂתַגַּשׁ אֲצִלוֹ לְאָכֹל מִשׁוּם וְלִזְוֹן שְׁפִתִים הַרְחַק מִמֶּךָ אֲבָל כְּאֲשֶׁר רָאָה אוֹתָהּ שְׂהִיָּתָה חוּץ מִן הַמְּסִיבָה אָמַר לָהּ גֹּשְׁמֵי הַלָּחִים כְּלוֹמֵר גִּשׁ הִלְאָה בְּמִקּוּם הַמְּסִיבָה וְאָכְלָתָּ מִן הַלָּחִים וְכֵן עָשְׂתָה שְׂנַגְשָׁה אֲבָל מִפְּנֵי הַצְּנִיעוּת לֹא נִגְשָׁה בְּעַצְמָה אֲלֵא וּתְשִׁב מִצַּד הַקּוֹצְרִי כְּלוֹמֵר לְצַדִּי הַקּוֹצְרִים וְלֹא שָׁנָה מִמֶּשׁ בְּשׁוֹר' אֲשֶׁר הֵיוּ הַקּוֹצְרִים יוֹשְׁבִים אֲלֵא יִשְׁבָּה מִן הַצַּד מִפְּנֵי הַצְּנִיעוּת.

וְגַם אֲפֹשֶׁר לֹמַר כִּי בְּנֹעַז לֹא הִיָּה אוֹכֵל מִבְּסֻבַּת הַקּוֹצְרִים רַק הֵיוּ מְשִׁימִים לוֹ לְבַדּוֹ וְלָהֶם לְבַדֵּם וְלָכֵן לֹא אָמַר גֹּשְׁמֵי הַנָּה כִּי לֹא קָרָאָה שְׂתַגַּשׁ אֲצִלוֹ אֲלֵא שְׂתַגַּשׁ הַלָּחִים בְּמִסְבּוֹת הַקּוֹצְרִים: וְאֲפֹשֶׁר לֹמַר כִּי רַז"ל הִקְוָשָׁה לָהֶם כִּי הַל"ל גֹּשְׁמֵי הַנָּה אִם הֶעֱנִין כְּפִשׁוּטוֹ עַל כֵּן אָמְרוּ אֵין הַלָּחִים אֶת מַלְכוּת וַיִּצְבֹּט לָהּ קְלִי פִירוּשׁוֹ וַיּוֹשֵׁט לָהּ כְּדִפְרִישׁ רַש"י וְ"ל וְהַכּוֹנֵנִים כְּאֲשֶׁר רָאָה בְּנֹעַז צְנִיעוּת' כִּי יִשְׁבָּה מִצַּד הַקּוֹצְרִים עַל כֵּן הוֹשִׁיט לָהּ בְּנֹעַז בְּיָדוֹ מְעַט קְלִי כִּי כֵן דָּרָךְ הַבַּעַל הַבֵּית כְּאֲשֶׁר רוֹאֶה שֶׁהָאוֹרֵחַ בּוֹשׁ לְאָכֹל מוֹשִׁיט לוֹ בְּיָדוֹ מִן הַמֶּאֱכָל וְנוֹתֵן לוֹ וְכֵן בְּנֹעַז וַיִּצְבֹּט לָהּ קְלִי כְּלוֹמֵר וַיּוֹשֵׁט לָהּ קְלִי.

וּבְמִדְרָשׁ וַיִּצְבֹּט לָהּ קְלִי קְלִיל זְעִיר בְּשִׁמְתִי אֲצַבְעוֹתַי וְ"ר יִצְחָק אֶת שׁוֹמְעַת מִיָּנָה תִּרְתִּי אוֹ בְּרָכָה שְׂרָתָה בְּאֲצַבְעוֹתַי שֶׁל אוֹתוֹ הַצַּדִּיק אוֹ בְּרָכָה שְׂרָתָה בְּמַעְי' שֶׁל אוֹת' צַדִּיקַת דְּכִתִּיב וְתֹאכֵל וְתִשְׁבַּע וְתִתְיַרָה וְנִרְאִין הַדְּבָרִים שֶׁהַבְּרָכָה שְׂרָתָה בְּמַעְיָהּ שֶׁל אוֹתָהּ צַדִּיקַת ע"כ דָּרַשׁ שְׂנַתָּה לָהּ קְלִיל זְעִיר בְּשִׁמְתִי אֲצַבְעוֹתַי מִדְּנִקְטַת לְשׁוֹן וַיִּצְבֹּט שֶׁהוּא לְשׁוֹן הוֹשִׁיטָה וְלֹא אָמַר וַיִּתֵּן לָהּ קְלִי לַהֲדוּדֵי שֶׁלֹּא הִיָּה בְּמָה שְׂנַתָּה שִׁיעוֹר נְתִינָה אֲלֵא הוֹשִׁיט לָהּ מְעַט

מזעיר בדרך הושטה בשתי אצבעותיו והכריח דגראין הדברים שהברכה שרתה במעיה של אותה צדקת מדקאמר ותומר ולא אמר ונותר כי לפי האמת המותר הוא נותר מאליו אחרי שכבר שבע האדם מלאכול ואינו יכול לאכול עוד שאר המאכל נשאר מותר מאליו ולא שינוי למימר שהאוכל הותר אותו אמנם להודיענו כי זה המותר לא נותר מאליו כי לפי האמת לא היה באותו המאכל שיעור כדי שתשבע פי לא נתן לה אלא קליל בשתי אצבעותיו אמנם לפי שסיבות מה שנותר היתה היא ששרתה ברכה במעיה על פן אמר ותומר בתי"ו של פינאי הנקיבה כאילו היא היתה סיבות מה שנותר כי בזכות נותר ששרתה ברכה במעיה וכן דייק לקמן דקאמר את אשר הותרה משבעה ולא אמר את אשר נותר משבעה להודיענו האמור שהוא הותר' אותו על ידי ששרתה ברכה במעיה של אותה צדקת: והרשב"א הלוי ז"ל כתב ויאמר לה בועז וגומר רז"ל בקבלתם האמיתות קבלו היות תיבת לה רפוייה שלא כמשפט ואמרו במסורת שלשה לה דלא מפיק ה"א ויקרא לה נובח בשמו, לבנות לה בית בארץ שנער, ויאמר לה בועז וגומר ובמדרש רבתי דרות אמר לה ח"ו אין את מן האמהות אלא מן האימהות ונובח הלה וילפנד את קנת ואת בנותיה ויקרא לה נובח בשמו מלמד שלא עמד לה אותו השם ודכונתה ויאמר אלי לבנות לה בית בארץ שנער מלמד שאין לשקר תשועה ע"כ.

הנה פירשו תיבת לה בלא מפיק כאילו כתוב לא באל"ף וכוננת בועז להשיב לדברי רות דצרי גחומין כי אחרי שהיא מרוב ענותנות אמרה ואנכי לא אהיה פאחת שפחותיה השיבה בדרך טובו ויאמר לא כלומר לא תהי' כזאת שלא תהי' מן האמהות הן השפחות אלא כאימהות שבנו את בית ישראל וכן ויקרא לה נובח בשמו כאילו כתיב לא באלף כי לא עמד לה אותו השם וכיוצא בו בשאת שתי נשים את האיפה האמור בזכר' הנביא וישאל הנביא אל המלאך אנה המה מוליכות את האיפה והושב לו לבנות לה בית בארץ שנער כתיב לה רפה לומר שאין לשקר תשועה כי אחרי שהאיפה הזאת היא איפות רזון מורה על התנופה וגסות הרוח אין ראוי שתבנה ותהי' לה בית מנוח' כי לא טוב יהי' לרשע ולכן כתיב לה ברפ"ה כאילו כתוב לא באל"ף כמדרך וכן כתבו התוספות בשם י"מ בהאיש מקדש וקרוב לזה פירש רבינו בחיי בפירשת מטות.

ואמר לה גושי הלום ואכל מן הלחם הנה ממאמר וטבלת פתך בחומץ שומע אני שאין כוונת ואכלת מן הלחם כמשמעו לחם בלבד שאם פן הוא הי' לו לומר וטבלת אותו בחומץ מלבד היות זימון זה נקלה עד מאוד לאכול פת לחם בחומץ ומצינו כי תיבת לחם הנה היא נאמרת בתורתנו על כל מאכל אשר יאכל בסעודה להיות עיקר קביעות הסעודה על לחם אמר הפתוב לאכול לחם עם חותן משה ובנדאי שסעודה גדול' הית' שם מדוע לא בא בן ישי גם תמול גם היום אל הלחם עד שסעודות שלמה בשעתו נקראת לחם דכתיב ויהי לחם שלם וגו' וכן כתב רש"י בבבאור מגיל' קהלת בפסוק לשחוק עושים לחם וזה לשונו לתדוות מזמוטי חתנים ומלכים עושים סעוד' וסתם סעוד' גדולה קרוי' לחם כד"א בלשאצר מלפא עבד לחם רב ע"כ וכן מצאתי שוב בדברי הר"ר יוסף יחזקא ז"ל ונהביא ראי' מאמרו ביוסף שימו לחם פי לא יוכלין המצרים לאכול את

העברים לקחם עכ"ל ובעיני הדברים כ"כ פשוטים פי לא הי' צריק להאריך בראיות פאשר
האריך.

ובאומרו וטבלת פתח בחומץ כתב עוד הר"ש הלוי ז"ל שכן דרך הקוצרים להיו' טוכלין
פתח בחומץ בשעת השרב בדברי רז"ל בויקרא רבה פל"ד והי' זה מפני פי החומץ הגה
הוא משקיט הצמא ומחזיק האצטומכא ועומד כנגד העיפושים בדברי הרלב"ג ז"ל ומפני
היות' בת מלכים אשר לא נסתה כף רגלה הצג בשדות פחד פן יפה שרב ושמש ע"כ
יעצמה עצת טובה עכ"ל: והחסיד הר"ר יוסף יעבץ ז"ל כתב ויאמר לה גושי הלום וגו'
כל מי שלא יתנה כפוי טובה וישבח המעניקו יפתה לבו לעשות עמו יותר ולזה אמר מה
שאמר וצנה מה שצנה עכ"ל.

ובמדרש א"ר יצחק בר מריון בא הפתוב ללמדך שאם אדם עושה מצנה יעשנה בלבב
שלם שאם הי' ראובן יודע שהקב"ה מכתוב עליו וישמע ראובן ויצילהו מידם בכתפו הי'
מוליכו אצל אביו ואילו הנה יודע אהרן שהקב"ה מכתוב עליו וראוה ושמח בלבבו בתופים
ובמחולות הי' ולא לקראתו ואלו הי' בועז יודע שהקב"ה מכתוב עליו ויצבנט לה קלי
עגלות מפוטמות הי' מאכילה עכ"ל: וכתב הרשב"א הלוי ז"ל נהירנא כד הוינא טליא
ששמעתי בביתאור מאמר זה דבר נאה והוא פי שלשה דברים מוציאין את האדם מן העולם
הנה אם מפני שיש בדבר ההוא טורח וירא מנוחה פי טוב ואיננו רוצ' להטות שכמו
לספול הטורח ההוא ועל פן יושב לו מנגד ואם בשביל שיש בדבר ההוא חסרון כבוד
אליו ובהיותו רודף אחר הכבוד בורח מהעדרו ואם בשביל שיש בדבר ההוא חסרון כיס
בא ר' יצחק ללמד דעת את האדם שלא ימנע אדם את עצמו לאחת מאלה אחרי שיודע
שהקב"ה פותב וקובע לו שכר וכנגד הטורח הביא דבר ראובן שלא השיב אחר ימינו
ארף אם הי' פולם מוספמים לדעת אחד לשפנהאת דמו והתעסק עמהם עד התיקם מאותה
המחשבה ואם הי' יודע שמעשיו בספר נכתבין הי' עוד רב עמהם עד הביאו אותו אל
אביו.

וכנגד הכבוד הביא דבר אהרן בסוד ד' הודע לנביא לישראל טרם זרוח שמשו של משה
רבינו ע"ה פדאמרינן בשמות רבה פ"ג אצל שלח נא ביד תשלח ועכשיו הי' ניטל כבודו
ונתן למשה ובכל זאת שמח ואם הי' יודע שנה נכתוב בספר בנדאי בתופי' ובמחולות
הי' יוצא לקראתו וכנגד הממון הביא דבר בועז הצדיק פי נתן מלחמו לדל ואם הי' יודע
פי טוב בעיני ד' להיות זאת זכרון בספר אין ספק שהי' מאכילה עגלות מפוטמות זה
הנשמע והנראה אלי עוד היות נראים פה שלשה מקורי שלמיות מחשבה דיבור ומעשה
כנרמז בפסוק בפיה ובלבבך לעשותו ונדרשו פה פסדר הפתוב פי על הדיבר הביא דבר
ראובן פי לא בחיל ולא בכח גבר על אחיו פי אם ברוח שפתיו שפתי צדיק וכנגד המחשב'
הביא דבר אהרן דבר המסור ללב פדכתוב וראוה ושמח בלבבו וכנגד המעשה הביא דבר
בועז שהוא ענין מעשה רב.

ובנשמע ובנראה עדיין הומה לי לבי באמרם בא הפתוב ללמדך שאם עושה מצנה כו'
שאלו הי' ראובן יודע כו' שנראה היותם משמשים על מנת לקבל פרוס וביעז לא נתברר

להם שכר פעולתם לא עשו המצוה כהוגן וזה דבר מתמיה על בעלי תשובה כראובן ועל חסיד בחיר ד' כאהרן ועל צדיק גמור כבועז וכן נראה לי שהקב"ה ראה להליץ בעד שלשת' בדבר מעשיהם הטובים כי הנה יראה דבר ראובן אם בטרחו אם בדבורו שלא עשה הדבר כהוגן אחרי שיעץ להשליכו הבור והבור רק אין בו מים ואז"ל מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו ומה זו הצלה ובנדאי יראה כי פוננתו בכוננת' להמיתו רק שלא יתאכזרו בידיהם פנגדו על פן הוא ית' הבוחן לב וחוקר פליות העיד עליו למען הציל אותו מידם ופירש אלו הנה יודע ראובן כלומר אם הנה יודע שהנה הוא ית' צריך להליץ בעדו ולהכריז עליו שהנה נקי מהדבר הנה הוא הנה משים נפשו בכפו והנה מוליכו על כתפו למען דעת הכל כי פוננתו רצויה וכן דבר אהרן כי מי יודע מה בלבו ואף אם נאמר לו אין מזה ראה כי נמצא פנה בעשיו וישקוהו ואם נגדד לכן הוצרך הוא ית' להשמיע תהלתו באומרו וראה ושמח בלבו וכן דבר בועז אשר נראה נותן בעין רעה וצרה שנתן בראשי אצבעותיו והוצרך ריש הקודש להודיע שנתן בעין טובה עד שהנה כדי שביעה.

וכן מצאתי במדרש רבתי דרות ואילו הנה יודע בועז שהקב"ה מכתוב עליו ויצפט לה קלי ותאכל ותשבע ותותר הנה שדרשו זה מסיפיה דקרא דותאכל ותשבע ותותר ואם היו הצדיקים הללו יודעים שהנה צריך הקב"ה להצילם משוט לשון היו הם מתאמצים לעשות מעשיהם מנוק' ומשופה מחשד ולכן כל בר לבב יעשה מעשיו בלבב שלם בתכלית השלימות להיות נקי מד' ומישך ראל עכ"ל ואל אלהים הוא יודע ועד כי הדרך הנה אות באות עינתתי אותו ולפי שקדמני בו העתקתי אותו על שמו ואפריון נמטינה כי יפה פירש והוא ענין נחמד: אמנם עוד אפטר לי לומר כי פוננת בעל המאמר להודיענו שעיקר העבודה תלויה בלב ורחמנא לבא בעי וכשעושה האדם המצוה במחשבה בלבד מעלה עליו הכתוב כאילו עשה בשלימות ומפתיב עליו שעשאה וז"ש בעל המאמר א"ר יצחק בא הכתוב ללמדך שאם אדם עושה מצוה יעשנה בלבב שלם כלומר כי בהיות הלבב שלם אפילו שהמעשה לא הנה שלם מעלה עליו הכתוב כאילו עשה בשלימות וראה מראובן שהפועל הנה פועל חסר כי אותה העצה אשר יעץ מהבל ימעט שאמר השליכו אותו אל הבור הנה אשר במדבר ואלמלא הקב"ה עוזרו הנה מת כמאמר רז"ל מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו אבל פוננתו היתה שלימ' למען הציל אותו ולא מנע עצמו מלהרביבו על כתפו להביאו אל אביו אלא מפני שחשש אולי לא יעלה בידו ואולי אם יפציר עמהם להשיבו אל אביו יהרגו את שניהם ולכן חשב כי אולי באותה העצה אשר יעץ יוכל בערמה להשיבו אל אביו ולזה בנדאי אילו הנה יודע ראובן שהקב"ה מכתוב עליו ויצילהו מידם כי אם הנה יודע זה אז בנדאי שהנה מוכתב שיוכל להצילו ושמעלה בידו ההצלה ובנדאי שהנה מרפיב אותו על כתפו ומביאו אצל אביו אבל חשש אולי לא תעלה בידו ההצלה אם לא ינה בערמה ובתחבולה ולכן יעץ להשליכו בבור כי חשב שע"י זה יוכל להשיבו אל אביו ולא כן הנה להצילו אף אם המעשה לא עשה כפועל כתב עליו השי"ת ויצילהו מידם הרי ראה אחת שפאשר עשה האד' המצוה גם אם הפועל ינה חסר הלבב ינה שלם עמו ית' ומעלה עליו הכתוב כאלו

עשאו: ועוד ראיה מאהרן הכהן שהוא לא מנע עצמו מלצאת לקראת משה בתנאים ובמחולות אלא מפני החשד ואדרבהאם היה יוצא בתנאים ובמחולות אדרבה היה פרוסום בדבר כ"כ והיה מקיץ את הליצנים הנרדמים בקול תנאים והמחולות יקיצו וכפרסום גדול כזה יבואו להתלוצץ עליו כי יאמרו כי לא הוציא התנאים והמחולות אלא כדי שיחשבו האנשים שאין לו קנאה מאחיו מרע"ה ושינפשו מהקנאה נטהרת ותחתייה תעמוד הבהרת לכן בחר יותר שלא לעשות שינוי כלל דשב ואל תעשה שאני אבל אלו היה יודע אהרן שהקב"ה מכתוב עליו וראו ושמה בלבו כי אז כיון שהקב"ה היה מכתוב עליו זה היה יוצא מן החשד והיה נסתר ונספר פי דוברי שקר בנודאי שהיה יוצא בתנאים ובמחולות לעשות המצנה בשלימות אבל עשה הפועל בשב ואל תעשה לצאת בלא תנאים ומחולות כדי שלא לתת מקום לבעל דין לתלוק כי שב ואל תעשה שאני והאלהים שיזע שהיה לבו שלם כתוב עליו וראו ושמה בלבו, הרי ראיה שנית שאם יעשה האדם מצנה יעשנה בלבב שלם אפילו שהמעשה לא יהיה שלם הקב"ה מכתוב עליו כאילו השלים אותו כיון שלא מנע עצמו מלעשותו אלא לסיבות עבודת ד'.

וראיה שלישית שהעיקר תלוי בכוננות הלב מבוועז וזה שאילו היה יודע בוועז שהקב"ה היה מכתוב עליו ויצבט לה וגו' היה מאכילה פטומות כלומר בוועז בנודאי שפפי גנדל צדקתו וחסידתו וותרונתו והרחמנות שלו בנודאי שהיה מאכיל אותה פטומות אבל כדי להרחיק עצמו מן החשד שלא יאמרו שעיניו נתן בה ועל פן שינה אותה במאכל' להאכיל אותה עגלות מפוטמות לכן כרי להנצל מן החשד לא עשה המצנה בשלימות אלא האכילה מאשר אכלו הנערים אבל אילו היה יודע בוועז שהקב"ה היה מכתוב עליו מה שהיה נותן לה פי באותה הפתיכה היה ניצול מן החשד פי כולם יעידין יגידין כי כיון שהקב"ה פתבו שהוא חוקר לב בנודאי ידע הוא ית' פי לשם מצנה נתפונן ולכה פתבו ואולי היה שמץ מנהו של עבירה בנודאי שלא היה פותבו באופן שאילו היה יודע בוועז שהקב"ה היה מכתוב עליו בנודאי שאז היה מאכיל אותה עגלות מפוטמות פי לא היה מקום כלל לתושדו אכל כיון שלא ידע זה חשש אל החשד ולא נתן לה אלא קלי והש"י ראה טוהר לבו ומחשבתו והכתוב עליו המצנה אשר פשה גם אם לא היה עשייה בשלימות פי אם מעט קלי והקב"ה הכתיבו פי רחמנא לבא בעי הרי על פי שלשה עדים יקום דבר שאם אדם עושה מצנה יעשנה בלבב שלם פי זה הוא העיקר: ורב אחרון ז"ל פתב ותשב מצד הקוצרים דקדקה לשבת מצד הקוצרי' ולא לפני הקוצרים פן יביטו בה ולא לאחריהם פן תביט באיש מהם.

ובוועז נתן לה קלי ולא לחם בחשבו שהיה לחם אף קלי שהוא בישקוג"ו בלעז ראוי לינתן על כל לחם והגיד הפתוב שזה הקלי שנתן לה בוועז לדמות פירות שעל השבע מה אכלה ושבעה ועשתה באופן שהותירה עכ"ל: ומורי זללה"ה כתוב ויאמר לה בוועז לעת האוכל גושי הלום וגומר נרא' שהמתין לומר לה פן עד עת האוכל לפי שאם היה אומר לה מקודם היתה משמטות את עצמה ומתביישת ומסרהבת והיה צריך לקרותה פעם אחרת ותנן אל תרבה שיחה עם האשה ועוד שאם היה אומר לה מקודם היה מקום לחשד

דְּשָׂמָא נְתוּ עֵינוּ בְּהַ וּלְפִיכָךְ הִמְתִּין עַד עַתָּה הָאֵלֶּיךָ שְׂאֵז אִם הָיוּ כְּנֹלָם אוֹכְלִים וְהִיא לְבַדָּה אֵינָה אוֹכְלוֹת הִנֵּה נִרְאָה אֲכֻזָּרִיּוֹת אִם לֹא יִקְרָא אוֹתָהּ וְאֵז אָמַר לָהּ גּוֹשֵׁי הַלּוֹם וְלֹא תִשְׁמִיטִי אֶת עֲצָמָךְ כִּי אֵין הַהִזְמָנָה אֶלָּא לְדַבֵּר מוֹעֵט וּז"ש וְאָכַלְתָּ מִן הַלֶּחֶם וְגוֹמֵר עַכ"ל: וּמִצָּאֵתִי כְּתוּב וְטַבְלַת פָּתוּךְ בְּחֻמְצָה לֹא קִרְאָה כְּדֵי שְׂתֹאכַל מִן הַלֶּחֶם שֶׁהֵבִיאָּהּ הִיא כִּי אִם לְתַת לָהּ מִשְׁלוֹ וְאָמַר פָּתוּךְ לְרִמּוֹז כִּי הַכֹּל שְׁלָהּ וּבִרְשׁוּתָהּ כִּי אֵילוּ תֹאכַל מִשְׁלַ עֲצָמָה ע"כ וְתִרְגּוּמוֹ וְטִמְיִשִׁי סְעֵדִיךָ בְּתַבְשִׁילָא דְאֶתְבַּשְׁל בְּחֵלָא עַכ"ל וְיִצּוּ בּוֹעֵז אֶת נְעָרָיו וְנָאֵמַר גַּם בֵּין הַעֲמָרִים וְגו' אָמַר לֵאמֹר מִיִּנְתֵּר לִפִּי שְׂדֵרְךָ הַנְּפָרִים לְעֲשׂוֹת פְּחוֹת מְעַט מִמָּה שְׂאוֹמֵר לָהֶם אֲדוֹנָם לְעֲשׂוֹת וְזֶה לְהִנָּאֵת אֲדוֹנֵיהֶם וְכֵאֵן הִנֵּה פְּנֻנְתּוֹ שֶׁל בּוֹעֵז שְׁלֹא לְבַד תִּלְקַט בַּשָּׂדֶה בְּמָקוֹם פְּנוּי מְעוֹמְרִים כִּי אִם גַּם בֵּין הַעֲמָרִים תִּלְקַט וְלֹא תְכַלִּימוּהָ וְלֵאמֹר לָהֶם זֶה כְּדֵי שְׂיַעֲשֶׂה פְּנֻנְתּוֹ הוֹסִיף לְצוּוֹת אוֹתָם יוֹתֵר וְנָאֵמַר וְגַם שׁוּל תְּשׁוּלִי לָהּ וְגוֹמֵר כְּדֵי שְׂאָף אִם יַעֲשׂוּ הַנְּעָרִים פְּחוֹת מִמָּה שְׂאָמַר לֹא יִחְסֹר זֶה שְׂתִלְקַט גַּם בֵּין הַעֲמָרִים וּז"ש וְיִצּוּ לָהֶם צוֹאָה נוֹסְפוֹת וְהַקְדָּמָה לְמָה שְׂהִנֵּה רוּצָה לֵאמֹר לָהֶם שְׂגַם בֵּין הַעֲמָרִים תִּלְקַט צוּוֹה לָהֶם וְהַצְנוּאָה הִיא זֹאת וְגַם שׁוּל תְּשׁוּלוּ לָהּ וְגוֹמֵר וְאִם יִחְסְרוּ מִזֶּה וְלֹא יִשׁוּלוּ לָהּ לְפָחוֹת לֹא יִפְתּוּ מְלִהֲנִיחָה לְלַקַּט בֵּין הַעֲמָרִים: א"נ נִפְרַשׁ מֵלֵת לֵאמֹר שֶׁהִיא מִיּוֹתֵרַת בְּאוֹפֵן אַחֵר וְהוּא כִּי לֹא הִנֵּה בּוֹעֵז חוֹשֵׁד אֶת נְעָרָיו שְׂיִכְלִימוּהָ כִּי בְּנוֹדָאִי בּוֹעֵז הַצְדִּינָן לֹא הִנֵּה מְקַרֵּב אֵלָיו לְעַבְדוֹ עֲבוֹדָתוֹ אֶלָּא צְדִיקִים וְיִשְׂרָיִם בְּלִבּוֹתָם כִּי מוֹשֵׁל מְקַשֵּׁיב עַל דְּבַר אָמַת כָּל מְשֻׁרְתָיו צְדִיקִים וְאִם כֵּן אֵין לוֹמַר שְׂיִחְשְׁדָם שְׂיִכְלִימוּהָ כִּי בְּנוֹדָאִי יְחוּשׁוּ שְׁלֹא לְהַלְבִּין אֶת פְּנֵיהָ בְּלֹא חֲשֵׁשׁ בּוֹעֵז כִּי הִיא מְעַצְמָה בְּהִיוֹתָהּ מְלַקְטוֹת בֵּין הַעֲמָרִים בְּפְנֵי נְעָרָיו שֶׁל בּוֹעֵז וְהֵם רוֹאִים אוֹתָהּ אֶפְשָׁר שְׂתִקְבַּל בּוֹשָׁה וְכַלְיָמָה מִהֶם אִם הֵם לֹא יֹאמְרוּ לָהּ דְּבַר לְהַכְלִימָה הִיא מְעַצְמָה תְּכַלֵּם וְלִכּוֹן צוּוֹה אֶת עַבְדָּיו לְחַזֵּק אֶת לִבָּהּ בְּדַבְרֵיהֶם וְשִׂיאֲמָרוּ לָהּ שְׂגַם בֵּין הַעֲמָרִים תִּלְקַט וּבְהִיוֹת הַרְשׁוּת נְתוּנָה מִפִּיהֶם לֹא יִהְיֶה סִיבָה שְׂתִפְלֵם וְזֶה לֵאמֹר דְּקָאֵמַר צוּוֹה אֶת נְעָרָיו לֵאמֹר לָהּ שְׂגַם בֵּין הַעֲמָרִים תִּלְקַט וְיִמְשֹׁף מ"ה שְׁלֹא תִפְלֵם הִיא מְעַצְמָה מְסַבְתְּכֶם.

אח"כ מצאתי להרב מורי זלה"ה שפירש קרוב לדברי אלה שסייגים במה שאמר ולנו תכלמו' שהפנונ' תהי' אמירתם זאת לא בהצנע ולא בקולות נשמעים פן תכלם ותבוש רות מהשומעים ובזה אתי שפיר לישנא דקרא דאי לאו הכי הל"ל גם אם בין העדרים תלקט לא תכלימוה פכ"ל.

ואמרו ותקם ללקט הורה לנו גנדל זריזותה כי דרף מי שאכל ושבע ודשן שרוצה לנוח מעט אחר האכילה וגם לישן קומעא נזו לרוב זריזותה ותאכל ותשבע ותומר ולא רצתה לנוח כלל אלא תיכף ותקם ללקט.

אח"כ מצאתי להה"ר יוסף יחיאל ז"ל שכתב כדברי זה לישנו ותקם ללקט תיכף אחרי אכילה כי לא בקשה מנוחה אחר האכילה לרוב זריזותה וכדי שלא לבא לידי מתנות בשר נדם עכ"ל והה"ר יוסף גאקין כתב לא המתנה עד שיקומו הקוצרים אבל מייד שאכלה קמה בחריצות ואז שלא בפני' אמר בועז לנעריו וגומר עכ"ל: והר"ש ו' אלקבץ הלוי קחב הטעם לגם בין העמרים תלקט כי אחר שנחשדה במה שלא הנה בה והוא הלוקט

בין העמרים אשר לא פדת וכמו שהנער הנצב על הקוצרים הוציא דבה עליה שאמרה ואספתי בעמרים אחרי הקוצרים ומן הראוי שפאשר דובר עליה יעשו לה גם בין העמרים תלקט ולא תכלימוהו עם היות הדבר הזה יוצא מההקש התורני: ואפשר שתהיה תיבת ותקם על דרך הנדרש בבר"ר פ"ד אצל וישא יעקב רגליו א"ר אחא חיי בש"ר לב מרפא פינו שנתבשר בשורה טובה טעין לביה ית רגלוהי הדא אמרא פריסא טענא רגליאי ע"כ וזהו ותקם ללקט פי אחרי שנתבשרה בשורות טובות קימה היתה לה ותקם ללקט ומלאתי במדרש פינו שנתרחקה אמר פועז לנערו גם בין העמרים והיה זה להצילו מהחונף וגניבות דעת שלא יחשבו הנערים שהיה הדבר הזה פטומי מילי בעלמא בעודה לפנייהם אבל אחר אשר נתרחקה אמר פועז פדברים האלו למען ידעו ויאמינו כי מלב ונפש הוא אומר ועם היות דבריהם אמת אף גם זאת רואה אני את דברי הה"ר יצחק צארמא ז"ל שכתוב ויתכן כי המאמר הזה הוא מאןחר והוא מ"ש תחלה הלא צויתי את הנערים לבלתי נגעף ע"כ וכו' ואמנו דבריו ולא הוציא שקר מפיו עכ"ל: ואמרו וגם שול תשול לה הכוונה שצוה להם עוד שיעשו עצמם מוטעים וכשגגה היוצאות מידם ישפחו עוד ולהורות על רבוי הפעמי' שיעשו את עצמם מוטעים לכן כפל שול תשול ואמר מלת לה כלומר שתהיה השכחה לה ולא לאחרים לפי שעניים רבים מחזרין בשדה ללקוט וצוה את נערו שישפחו עוד בכוונה ויהיה באופן שהשכחה יהיה לה ולא לאחרים וז"ש שול תשול לה ופירש להם היאך יעשו ואמר ועזבתם ולקטה כלומר העזבון והשכחה אשר חזרו בו בכוונה יהיה באופן שתלקט אות העזבון היא ולא אחר וזה שאם אתם רואים אותה באה מצד זה העזבון שתעזבו יהיה מאותו הצד שהיא באה בו וכן תלקטה היא ולא אחר ואף אם תקח יותר ויותר לא תגערו בה ח"ו.

והרשב"א הלוי ז"ל כתב מאמר ולא תגערו בה יראה דברי מותר פי אם עשו לה שכחה מה שאיננו שכחה והתירו לה אגודות השבלין מימרא בעי שלא יגערו בה והכוונה אצלי פי הם שתי גזרות האחת וגם שול תשולי לה מן הצבתיים כמ"ש והשנית ועזבתם ולקטה ולא תגערו בה כלומר שלא תאמרו אחרי שנתן לה מה שלא ניתן לאחרות די לה זה ונתן לקט האמור בתורה ליתר האלמנות על כן אמר ועזבתם ולקטה כלומר עזבו אותה ללקט פדרי המלקטות האחרות ולא תגערו בה לאמר שהיא רוצה לזכות לכמה שולחנות ועוד יראה לי ענין ועזבתם ולקטה כי להיות הפלגות יופי רות רב ועצום פמדובר אמר פועז שלא יסייעוהו בלקיטה שלא ימשך מזה אליה שם רע אבל יניחוהו לפניה והיא תלקוט כי תמיד חשש על פבודה וענין ולא תגערו בה כלומר על שום דבר אחר לא תגערו בה ולא תדברו אליה קשות כי בת מלך היא פדברי המדרש עכ"ל.

ורב אחרון ז"ל כתוב גם בין העמרים וגומר גם שתלקט בין מקומית קבוצי העמרים כפי המנהג שמקבצים אותם במקומות מתחלפים והמלקט שם אפשר שישלח ידו גם אל העמרים הניחוהו ואל תכלימוהו ותאמרו שלא תלקט במקום שהוא ולא זו לבד שבלים מפונדים אלא אף צבתיים שאין בהם דיושכחה עשו באופן שאתם שוכחים קצת צבתיים ועזבוהו ולקט' אותם ולא תגערו בה באמרוכם אינה שכחה והוא שיעור רב עכ"ל: ותלקט

בשָׁדָה עַד הָעֶרֶב הוֹרָה צִדְקָתָהּ וְעִנּוּתָנוּתָהּ כִּי אַף שֶׁהָיוּ מְנִיחִים אֵלֶיהָ דָּרָךְ שְׂכָחָה כְּדִי שֶׁתִּלְקַט שִׁיעוּר רַב הִיָּתָה מְדַקְדָּקָת וְלֹא רָצְתָה לְשַׁלּוֹם יָדָה רַק בְּמָה שֶׁהָיָה דִּינָה מֵה שֶׁהָיָה לִקְט לִקְטָה וְלֹא יוֹתֵר כִּי שְׂמִי שְׁבָלִים לִקְט וְלֹא יוֹתֵר וְזֶהוּ וּתְלַקְט דְּקֹאֲמֵר לֹא פִּשְׁטָה יָדָה רַק בְּלִקְטָה וְעוֹד שֶׁלֹּא הִלְכָה מִשָּׂדָה אֶל שָׂדָה כְּדָרָךְ כֹּל שְׂאֵר הָעֲנִיִּים רַק בְּשָׁדָה אֶחָד בְּאוֹתָהּ הַשָּׂדָה שֶׁהִיָּתָה שָׁמָּה שֶׁם לִקְטָה עַד הָעֶרֶב וְלָעֵי שֶׁיִּרְאֶה זֶה מְדָרָךְ הָעֲצָלוּת כִּי לֹא הִיָּתָה מְמַהֲרָת לִלְקַט וְלָכֵן נִתְעַכְבָּה בְּשָׂדָה אֶחָד וּבְלִקְטָה לְבַד עַד הָעֶרֶב לְזֶה אָמַר כִּי גַם וּתְחַבֵּן אֶת אֲשֶׁר לִקְטָה וְעַם הַיּוֹת שֶׁלֹּא שֶׁלְּחָה יָדָה רַק בְּמָה שֶׁהָיָה לִקְטָה שֶׁם צִוָּה ד' אֶת הַבְּרָכָה וְנִהִי כְּאִיפֹה שְׁעוּרִים וְעַל פֶּן נִתְעַכְבָּה עַד הָעֶרֶב כִּי לְחַבֵּן אִיפֹה שְׁעוּרִים צָרִיךְ זְמַן רַב וְלֹא הִנֵּה מְעֲצָלוּת שֶׁהָיָה בָּהּ ח"ו: וְאֶפְשָׁר שֶׁהוֹדִיעֵנו זְרִיזוּתָהּ בְּמָה שֶׁתְּחַבֵּן אֶת אֲשֶׁר לִקְטָה כִּי לֹא רָצְתָה לְשֹׂאת אוֹתוֹ כְּאֲשֶׁר הוּא וְכִמוֹ שֶׁהָיוּ נוֹשֵׂאִת כֹּל שְׂאֵר הַנְּשִׂים כִּי רָאָתָה כִּי אֵין תּוֹעֵלֶת בְּמָה שֶׁתִּשָּׂא עָלֶיהָ מִשָּׂא גָמֵל שֶׁל תְּבֹן וְקֹשׁ וּגְבָבָה אֲבָל חֲבַט אוֹתוֹ וְלֹא שָׁמָּה עַל שְׂפָמָה אֲלֵא בַר וְלָחֵם וּמְזוֹן וְנִהִי כְּאִיפֹה שְׁעוּרִים וְהִלּוּאִי שֶׁתּוֹכֵל לְשֹׂאת אוֹתָהּ וּבְנוֹדָאִי שֶׁאִילוֹ הָיָה נוֹשֵׂא אוֹתוֹ בְּקִשּׁוֹ וּתְבַנּוּ שֶׁהִיָּתָה מִפְּסָדָת שֶׁהִיָּתָה מְבִיאָה קֹשׁ בְּמָקוֹם שְׁעוּרִים לָכֵן וּתְחַבֵּן אֶת אֲשֶׁר לִקְטָה: וְאֶפְשָׁר עוֹד שֶׁהוֹדִיעֵנו שֶׁהָיָה אִיפֹה שְׁעוּרִים כִּי יָדוּעַ שֶׁהָאִיפֹה שֶׁלְּשָׂה סָאִין וּמִשָּׂא אָדָם בֵּינּוֹנִי כְּשֶׁמְסִיֵּעִין אוֹתוֹ לְהָרִים מִשָּׂאוֹ עָלָיו הוּא מִמֶּשׁ סֵעִין וּגְמָרִי טוֹנָא דְּמִדְּלֵיא אִינְשׁ עַל כְּתוּפוֹ מְעַצְמוֹ אִינּוֹ אֲלֵא שְׁלִישׁ מִשָּׂאוֹ מִמִּשְׁוִי שְׁמִסִּיעִין אוֹתוֹ אַחֲרִים לְהָרִים דְּהִיָּנוּ סָאָה וְחֲצִי וְשִׁישִׁית שֶׁל סָאָה וְזֹאת מְרוּב פְּחָה וּגְבוּרָתָה עִם הַיּוֹת מֵה שֶׁלִּקְטָה כְּאִיפֹה שְׁעוּרִים דְּהִיָּנוּ שְׁלֹשׁ סָאִין הִיא בְּעֲצָמָה נוֹשֵׂאת עַל כְּתוּפָה וּז"ש וְתִשָּׂא וְתִבּוֹא הָעִיר כִּי לֹא הוֹצֵרָה לְסִיוַע אַחֲרִים לִישָׂא מִשָּׂאָה עַל כְּתוּפָה כִּי הִיא לְבָדָה נוֹשֵׂאת: אֵי נָמִי אָמַר וּתְלַקְט בְּשָׂדָה עַד הָעֶרֶב כִּי בִּהְיוֹת שֶׁהָיוּ הַנְּעָרִי עוֹנְבִים לָהּ הִרְבֵּה בְּמַצּוֹת אֲדוּנִיָּהֶם וְעוֹשִׂים אֶת עֲצָמָם כְּמוֹטְעִים וְשִׁכּוּחִים הִרְבֵּה הִיָּתָה מוֹצֵאת כ"כ לִלְקַט כִּי יִשְׁבֶּה בְּשָׂדָה אַחַר בִּשְׂד' הֵהוּא עַד הָעֶרֶב וּז"ש וְתִלְק' בִּשְׂד' אֶחָד לְבַד עַד הָעֶרֶב לְהוֹדִיעַ לָנוּ גְּוֹדֵל חֲרִיצוּתָהּ בְּמַעֲשֵׂי אָמַר כִּי אַף שֶׁהָיָה בֵּין הָעֶרְבִים כְּשֶׁשְׁבָחָה מְמַלְאֶכֶת הַלְקִיט' כִּי עַד שֶׁהָיָה עָרֵב עִסְקָה בְּלִקְטָה וּבְעָרֵב עֲמָדָה מִלְּלִקְטָה בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן הַמוֹעֵט שֶׁנִּשְׂאָר מִשָּׁם עַד הַלִּיל' חֲבָטָה אֶת אֲשֶׁר לִקְטָה שֶׁהִי' כְּאִיפֹה שְׁעוּרִים וְתִשָּׂאוּ עַל כְּתוּפָה וּבָאָת מִן הַשֶּׁד' עַד הָעִיר וְעַד יָיִן הָיוּ שֶׁהוֹת בְּיוֹם כְּדִי שֶׁתּוֹכֵל חֲמוּתָהּ לְרֹאוֹת אֶת אֲשֶׁר לִקְטָה לְאוֹר הַיּוֹם וְזֶה ע"ד מֵה שֶׁאָמְרוּ רז"ל אֲצֵל אֲסוּר לְתַלְמִיד חֲכָם לְצֵאת יְחִידִי בְּלִילָה וְהִבִּיאוּ רֹאֵה מִקְרָא דְּכִתִּיב לָךְ נָא רֹאֵה וּגּוֹמֵר וּפְרִיּוֹשׁ רש"י ז"ל שֶׁהִזְהִירוּ שֶׁיִּלְךְ בְּעוֹד שֶׁהָיָה אוֹר הַיּוֹם וְלֹא בְּלִילָה וְזֶהוּ לָךְ נָא רֹאֵה בְּעוֹד שֶׁאֲתָה יָכוֹל לְרֹאוֹת שֶׁהוּא בְּעוֹד שֶׁהוּא יוֹם כִּי בְּלִילָה הַחוּשָׁךְ יְכַסֶּה אֶרֶץ לֹא יוֹכֵל לְרֹאוֹת וְזֶהוּ שֶׁאָמַר כָּאֵן וּתְרָא חֲמוּתָה כְּלוֹמֵר עַד יָיִן הָיָה הַשָּׁמֶשׁ בְּמְרוֹמִים כְּשֶׁבָא' אֶל חֲמוּת' כִּי רֹאֲתָה חֲמוּתָהּ לְאוֹר הַיּוֹם אֶת מֵה שֶׁלִּקְטָה' וְלֹא הוֹצֵרָךְ לְאוֹר הַיּוֹם וְעַם הַיּוֹת שֶׁהוֹצֵרָךְ לְהִתְעַכֵּב בְּלִקְטָה עַד הָעֶרֶב מְרוּב הַלְקִיטָה שֶׁהִיָּתָה מוֹצָא' מ"מ בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן הַמוֹעֵט וּתְחַנּוּט אֶת אֲשֶׁר לִקְטָה שֶׁהָיָה כֹּא פֶה שְׁעוּרִים וְתִשָּׂא אוֹתוֹ וְתִבּוֹא הַפִּיר וְעַד יָיִן לֹא בָּא הַשָּׁמֶשׁ מְרוּב מִהִירוֹת' וּתְרָא חֲמוּתָהּ לְאוֹר הַיּוֹם אֶת אֲשֶׁר לִקְטָה וְאָמַר וְתוֹצִיא וְתִתֵּן לָהּ אֶת אֲשֶׁר הוֹתִיר' מִשְׁבָּע' כִּי רז"ל אָמְרוּ עַל וַיִּצְבֹּט לָהּ קְלִי שְׁנַתָּן לָהּ דְּבַר מוֹעֵט בֵּין שְׁלֹשָׁה אֲצָבְעוֹתָיו לְקַח וּנְתַן לָהּ וְאִינּוֹ יוֹדֵעַ אִם שָׂרְתָה בְּרָכָה

בְּיָדוֹ שֶׁל צַדִּיק אוֹ בְּמַעֲיָהּ שֶׁל צְדָקָת וְהֵם ו'ל' הַכְרִיחוּ מִמָּקוֹם אֶחָד כִּי בְּמַעֲי' שֶׁרַת' הַבְּרָכָה וְאֶפְשָׁר לָנוּ לֵאמֹר כִּי הַפְתּוֹב כִּינּוֹן כְּאֵן לָזֶה וְתוֹצֵא וְתַתֵּן לָהּ אֶת אֲשֶׁר הוֹתִירָה וְאֵף שֶׁלֹּא הָיָה רְאוּי לְהוֹתִיר כִּי מַעֲט הָיָה מֵה שְׁנוֹתָן לָהּ מ"מ הִיא הָיְתָה הַסִּיפָה שֶׁהוֹתִירָה מְסִיבוֹת שֶׁשָּׁבַע הִיא בְּמַהְרָה וְזֶהוּ מִשְׁבַּעַה דְקָאֵמֵר מְסַבֵּת שְׁבִיעֵת' בְּמַהְרָה שֶׁשֶׁרַת' בְּרַכ' בְּמַעֲי' הוֹתִירָה מֵה שֶׁהוֹתִיר' וְלִרְמוֹז לָהּ שֶׁהִיא הָיְתָה סִיבוֹת מֵה שֶׁהוֹתִירָה לָכֵן לֹא אָמַר אֶת אֲשֶׁר נוֹתֵר מִשְׁבַּעַה וְכִדְפָרִישָׁנָא לְעִיל וְאֶפְשָׁר לֵאמֹר עוֹד בְּמָה שֶׁאָמַר וְתִרְא חֲמוּתָה אֶת אֲשֶׁר לְקַטָּה דְנִרְאָה שֶׁהֵם דְּבָרִים שֶׁאֵין לָהֶם לֹא טַעַם וְלֹא רִיחַ כִּי בְּנוֹדָאֵי שֶׁכִּינּוֹן שֶׁהִבִּיאוּ לְעִיר שֶׁתִּרְאָה אוֹתוֹ אֲמַנָּם אֶפְשָׁר שֶׁיְהִיָּה פִירוּשׁוֹ מְלִשׁוֹן רוּאָה אֲנִי אֶת דְּבָרֵי אֲדַמּוֹן כְּלוֹמֵר רְאֵתָה וְיִשְׁרָה בְּעֵינֶיהָ אֶת אֲשֶׁר לְקַטָּה שֶׁהָיָה בְּנוֹדָאֵי בְּזִרְיוֹת גְּדוֹל שֶׁאֵם הָיְתָה אִשָּׁה אֲחֵרָת לֹא הָיְתָה מְלַקְטוֹת הַחֲצִי מִמָּה שֶׁהִבִּיָּאָה הִיא.

אוֹ אֶפְשָׁר לְפִי שֶׁכִּינּוֹן שֶׁהִבִּיָּאָה אוֹתוֹ מְחֻבָּט שֶׁחֲבָטָה אֶת אֲשֶׁר לְקַט' אֲחֵר שֶׁהוּא מְחֻבָּט יִרְאָה לְעֵין כֹּל שֶׁהִיא דְבָר מוּעַט מֵה שֶׁלְקַט' לְפִי שֶׁהוּא בֵּר וּמְגֻנָּה מִתְבַּן וְקִשׁ וְלֹא יוֹכֵל הַשְׂכָּל לְדוֹן וְלִידַע כְּמָה וְכִמ' שֶׁבָּלִים צָרִיף לְטָרוֹחַ וְלִלְקוֹט כְּדִי לְחַנּוּט אוֹתוֹ הַשִּׁיעוֹר אֲמַנָּם נְעַמִי חֲמוּת' בְּטוֹב טַעַם וְדַעַת שֶׁהָיָה בָּהּ רֵאֵת' וְהַבְּחִינָה בְּדַעַת' אֶת כֹּל אֲשֶׁר טָרְחָה וְלִקְטָה בְּשֶׁבָּלִים כְּמָה שִׁיעוֹר רַב הָיָה צָרִיף לְלִקוֹט כְּדִי שֶׁתִּצָּא מִמֶּנּוּ אִיפָּה שִׁיעוֹרִים וְיִדַּעַה וְהַבְּחִינָה טוֹב הַזִּרְיוֹת וְהַתְּרִיצוֹת שֶׁהָיָה בָּהּ.

אח"כ מְצַאֲתִי כְּדְבָרֵי בַהֲר"ש אֶלְקַבֵּץ הַלְוִי ו'ל'. א"נ גִּזְרַת וְתִרְא חֲמוּתָה אֶת אֲשֶׁר לְקַטָּה וְגו' הוּא הַפְתּוֹב הַשְּׁנִי שֶׁאֹמֵר וְתִאֲמַר לָהּ חֲמִיתָה וְגו' וְהִכִּי קָאֵמֵר וְתִרְא חֲמוּתָה אֶת אֲשֶׁר לְקַטָּה שֶׁהָיָה שִׁיעוֹר רַב וְרֵאֵתָה עוֹד שֶׁהוֹצִיא' מֵאֲכָל מְחִיקָה אֲשֶׁר הוֹתִירָה מִשְׁבַּעַה כִּי נִתְּנוּ לָהּ לְאֲכֹל וְלִשְׁבֹּעַ וְלִהוֹתִיר וְעַל כֵּן וְתִאֲמַר לָהּ חֲמוּתָה אִיפָּה לְקַטָּת הַיּוֹם שֶׁאֵל' מְמַנָּה אֲמֹר נָא לִי אִיפָּה לְקַטָּת הַיּוֹם וְאָנֹה עֲשִׂיתָ שֶׁעָשׂוּ עִמָּךְ כֹּל הַכְּבוֹד וְכֹל הַחֶסֶד הַזֶּה יְהִי רְצוֹן שֶׁיְהִיָּה מִכִּירָף בְּרוּף כְּלוֹמֵר הָאִישׁ אֲשֶׁר עָשָׂה עִמָּךְ כֹּל הַטּוֹבָה הַזֹּאת יְהִי רְצוֹן שֶׁיְהִיָּה בְּרוּף כְּלוֹמֵר שֶׁיְהִיָּה בְּרוּף וְלֹא אֲרוּר כִּי אֶפְשָׁר שֶׁיְהִי' אֲחַד מִבְּנֵי בְּלִיעַל שֶׁנִּתְּן עֵינָיו בְּנוֹפֵף וְעַל כֵּן הַתְּחַסֵּד עִמָּךְ לִפְנֵי' מִן הַשׁוֹרָה וְלָכֵן אֲמַרָה יְהִי מִכִּירָף בְּרוּף כְּלוֹמֵר יְהִי רְצוֹן שֶׁיְהִי' אִישׁ בְּרוּף וְטוֹב עֵין וּמְנַדְּבוֹת לְבוֹ וְטוֹב מְדוּתָיו וְצַדִּיקוֹתוֹ עָשָׂה לָהּ כֹּל זֶה וְלֹא שֶׁנִּתְּן עֵינָיו בְּנוֹפֵף וְכִינּוֹן שֶׁשְׁמַעָה רוּחַ שֶׁהָיָה חוֹשֵׁד אוֹתָהּ שֶׁקָּבַל' חֶסֶר מִמִּי שֶׁאֵינוֹ הַגּוֹן עָלָה עֲשׂוֹן בְּאִפְסָה וְדַבֵּר אֶתָּה קִשׁוֹת וּז"ש וְתַגֵּד לְחֲמוּת' דְּבָרִים קִשִׁי' כְּגִידִים: א"נ שֶׁסִּיפָּרָה לָהּ כִּי הַעֲנִין בְּכַרְטוֹת בְּהַגָּדָה וּבְהַמְשָׁף לְהוֹדִיעַ מַעֲשָׂיו שֶׁל אוֹתָהּ הָאִישׁ שֶׁעָשָׂה אִמָּה כִּי צַדִּיק וְיִשָּׁר הוּא בְּכֹל מַעֲשָׂיו וְאֵח כִּי אֲמַרָה לָהּ שָׁמוּ וְזֶהוּ שֶׁאָמַר עוֹד וְתִאֲמַר שֶׁם הָאִישׁ אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמּוֹ הַיּוֹם בְּנוֹעַז: וְאֶפְשָׁר ג"כ שֶׁאָמַר לָהּ שֶׁם הָאִישׁ לְהוֹרוֹת שֶׁהָיָה אִישׁ צַדִּיק כִּי כְמוֹ יוֹרָה עַל מַעֲשָׂיו הַטִּיבִים כִּי שָׁמוּ בְּנוֹעַז לְהוֹרוֹת שֶׁבּוֹ עַז וְתַעֲצוּמוֹת נְהַתְּגַבֵּר עַל יִצְרוֹ וְלִהְלַחֵם בּוֹ עַל דְּרָף מֵה שֶׁאָמְרוּ בְּגִמְרָא בְּמַעֲשָׂה דְכִידוֹר שֶׁהָיָה נִקְרָא כִּידוֹר וְאָמְרוּ אוֹתוֹ הֶחֱכַם עָלָיו כִּי דוֹר תְּהַפְּנוֹת הֵמָּה כו' אֲזַי אֲמַרָה לוֹ בְּרוּף הוּא לְד' כְּלוֹמֵר צַדִּיק הוּא וּבְרוּף מִפִּי ד' כִּי הִרְשָׁעִים הֵם יְדִים אֲרוּרִים מִפִּי ד' אֲמַנָּם זֶה בְּרוּף הוּא לְד': וְרַב אֲחֵרוֹן ו'ל' כְּתוֹב וְתַחֲבֹט מְהֵרָה חוֹש' בֵּין הַעֲרָבִים לְרֵאוֹת אֲשֶׁר לְקַטָּה וְהָיָה אִיפָּה

שְׁעוּרִים וְהוּא שְׁיַעוּר רַב וְהַגִּיד הַכְּתוּב אֶת זְרִיזוּתָהּ שְׁבִזְמָן הָרְאוּי בְּכָל הַיּוֹם לֹא חֲבָטָה רַק כִּי הָעֲרָבִים גַּם לֹא רָצְתָה לְהִבִּיא הַשְּׁעוּרִי בְּשִׁבְלִים כַּאֲשֶׁר תַּעֲשִׂינָהּ לְשָׂאֵר הַמְּלַקְטוֹת כִּי יִהְיוּ לָהּ לְמִשְׁא כְּבֵד רַק תִּבּוּאָה נִקְיָה הִבִּיא וּז"ש וּתְשֵׂא וְתִבְא הָעִיר כְּלוֹמַר אִם הִיָּתָה הַתִּבּוּאָה בְּקוֹשִׁים הָיָה נִמְנָע אֲצִלָּה לְהִבִּיאָם הָעִיר כִּי יִכְבֵּד עָלֶיהָ מִשְׁאָה אַךְ אַחֵר לְשִׁחְבָּטָה יְכַלָּה לְהִבִּיא אֶת הַזֶּרַע עַכ"ל וְהַר"ר יוֹסֵף יַחְזִי"א ז"ל כְּתוּב וּתְלַקֵּט בְּשָׂדֵה וְגו' סִיפֵר בְּשִׁבְחָהּ שְׁאֵף שְׂרָאָתָה הָיִיתָ בְּנוֹעַז נְדִיב לֵב וְרַגְזִישָׁה בְּדַבְּרֵי בְּצוּוֹתוֹ אֶת נְעָרָיו אֶת הָאָמּוֹר לֹא רָצְתָה לְלַקֵּט בֵּין הָעֲמָרִים וְלֹא בֵּין הַצְּבָתִים רַק לְקַטָּה בְּשָׂדֵה בְּהַפְקָר אֲשֶׁר הוּא מִתְּנַת ד' לַעֲנִיּוֹ וְלִכְוֹ הַוּצָרָכ' לְטָרוֹחַ בְּלִקְיִטְתָּם עַד הָעֲרָב מֵה שְׁלֹא הִיָּתָה טְרַחוֹת כ"כ אִם הִיָּתָה לְיוֹקְטוֹת מִן הַמוֹכֵן עַכ"ל וְטַעַם וְתַחֲבֹנֵט כְּתִב הַר"ש ו' אֶלְקַבֵּץ הַלְוִי מִצְאָתִי בַּמְדְּרָשׁ לְקַח טוֹב כְּדִי שְׁלֹא לְשִׂאת הָעֲמָרִים עַל שְׁכַמָּה וְאִין סַפֵּק כִּי הִיָּה זֶה מֵאִשָּׁה מִשְׁכַּלֵּת שְׁלֹא לְטָרוֹחַ עֲצִמ' בְּמָה שְׁאִין בּוֹ צוֹרֵךְ גַּם מִפְּנֵי מִרְאִית הָעֵינַן וְהוּא נִכּוֹן וְבוֹ בְּחַר הַחֲסִיד הַר"ר יוֹסֵף זֶלֶה"ה בְּגִימּוּקָיו עַכ"ל וּבַמְדְּרָשׁ לְקַח טוֹב וּתְשֵׂא וְתִבּוּא הָעִיר מְלַמֵּד שְׁלֹא עֲמָדָה בְּשׁוֹם מְקוֹם שְׁלֹא תוֹעֵד עִם הַפְּרִיצִים ע"כ וְדַיִק בְּאוֹמֵר מִלֵּת מְלַמֵּד דָּאִי לֹא תִימָא הִכִּי מֵה בָּא לְלַמְדֵינוּ: וְהַר"ש ו' אֶלְקַבֵּץ הַלְוִי כְּתִב אֲפֹשֶׁר שְׁעַם שְׁבִנוֹעַז כְּבָר דִּבֵּר עָלֶיהָ דְּבַרִּי טוֹבִים וְצִנָּה לְנַעֲרָיו לְהַשְׁגִּיחַ אֵלֶיהָ בְּכָל זֹאת לֹא בְּטַחָה בָּהֶם כִּי אִין אֲפִטְרוֹפּוֹס לַעֲרִיּוֹת אֶלָּא וּתְשֵׂא וְתִבּוּא הָעִיר בְּפַעַם אַחַת כְּמוֹ שְׁנִשְׁכּוּ נִחַשׁ פֶּן יִפְגְּעוּ בָּהּ אֲנָשִׁים שְׁאִינָם מְהוֹגְגִים עַכ"ל: וְאֲנִי אוֹמֵר כִּי אֲפֹשֶׁר שְׁלִסְיָבָה זֹו חֲבָטָה אֶת אֲשֶׁר לְקַט' שְׁאִם הִיָּת' מִבִּיאָה אוֹתוֹ בְּקוֹשִׁיָה הִיָּתָה צְרִיכָה לְלַקֵּחַ וְלִבּוּא שְׁנִי' אוֹ שְׁלִשָּׁה פְּעָמִים כְּדִי לְהִבִּיאֵוּ כִּי לֹא תוֹכֵל שְׂאֵתוֹ בְּשַׁעַה אַחַת וְהַלּוּאִי בְּשָׁנִים אוֹ בְּשִׁלְשָׁה פְּעָמִים וּפְחַד' אוֹלִי תִפְגַּע בְּדַרְךָ עִם אֲנָשִׁים שְׁאִינָם מְהוֹגְגִים לְכוּ וְתַחֲבֹנֵט וּתְשֵׂא וְתִבּוּא הָעִיר בְּפַעַם אֶחָד: וְהַר"ר יַצְחָק עֲרָאָמָה ז"ל כְּתִב וּתְשֵׂא וְתִבּוּא הָעִיר כִּי בְּאֵת אוֹתוֹ הַיּוֹם לִיטוֹל רְשׁוֹת מִחֲמוּתָהּ לְהַשְׂאֵר מִכָּאֵן וְרִילָךְ עִם נְעָרוֹת בְּנוֹעַז עַכ"ל: וְתַרְא חֲמוּתָהּ כְּתִב הַר"ש אֶלְקַבֵּץ הַלְוִי ז"ל הַכְּפֹנָה שְׁרוֹת לֹא הִרְאָתָה לָהּ שְׁלֹא לְהַתְגַּאוֹת וּלְהַתְיַהֵר בְּחַרִיצוּתָהּ וְזֶהוּ וְתַרְא חֲמוּתָהּ אֶת אֲשֶׁר לְקַטָּה: וְתַאמֵּר לָהּ חֲמוּתָהּ אֵיפָה לְקַטָּת הַיּוֹם וְאָנָּה עֲשִׂיתָ וְגוֹמֵר חֲמַר לָהּ שְׁנֵי דְבָרִים אֶחָד אֵיפָה לְקַטָּת הַיּוֹם שְׁעֲשֵׂה הָאִישׁ בְּעַל הַשָּׂדֵה עִמָּה טוֹבָה וְאָנָּה עֲשִׂיתָ שְׁעֲשִׂיתָ אֶת טוֹבָה עִמּוֹ הָרִי שְׁנֵי דְבָרִים שְׁהוּא עֲשֵׂה עִמָּה גַם אֶת עֲשִׂיתָ עִמּוֹ לְפִי שְׁהַעֲנִי עוֹשֵׂה טוֹבָה עִם בְּעַל הַבֵּית כִּי מִתְבַּרְךְ בְּשִׁבְלֵוֹ וּז"ש אֵיפָה לְקַטָּת הַיּוֹם אָמַר עַל הַטוֹב' שְׁקַבְּל' הִיא וְעַל הַטוֹבָה שְׁעֲשִׂתָה עִם בְּעַל הַשָּׂדֵה אֶמְרָה וְאָנָּה אֲשִׂיתָ וּפְרִישָׁה דְּבַרְיָה וְאֶמְרָה לָהּ לְמָה אֲנִי אוֹמְרָת וְאָנָּה עֲשִׂיתָ שְׁאֵת עֲשִׂיתָ טוֹבָה עִם בְּעַל הַשָּׂדֵה לְפִי שְׁיִהְי' מִכִּירָךְ בְּרִיךְ בְּשִׁכְר הַטוֹב' אֲשֶׁר עֲשֵׂה עִמָּה יִהְיָ בְּרוּךְ כִּי יִבְרַכְהוּ אֱלֹהִים וְלִכֵּן אֲנִי אוֹמְרָת שְׁאֵת עֲשִׂיתָ עִמּוֹ וְתַגֵּד רוֹת לְחֲמוּתָהּ אֶת אֲשֶׁר עֲשִׂתָה עִמּוֹ כְּלוֹמֵר אִינוּ נְעַרְךָ מֵה שְׁאֲנִי עֲשִׂיתָ עִמּוֹ אֶל מֵה שְׁעֲשֵׂה הוּא עִמִּי וְלִכֵּן אִין לְהַזְכִּיר וְלוֹמֵר שְׁהוּא עֲשֵׂה עִמִּי דְּבָר אֶלָּא הַפֵּל עֲשִׂיתִי אֲנִי עִמּוֹ כִּי יִהְי' שְׁכָרוֹ גָּדוֹל וְזֶהוּ שְׁאֲמַר וְתַגֵּד לְחֲמוּתָהּ כִּי לֹא הִיָּה כְּדַבְּרִי' רַק הִיא עֲשִׂתָה עִמּוֹ לְבַד וְלֹא הוּא עִמָּה וְאִח"כ אֶמְרָה לָהּ אֶמְרָה אַחֲרָת שֵׁם הָאִישׁ אֲשֶׁר עֲשִׂיתִי עִמּוֹ הַיּוֹם בְּנוֹעַז וְעַל כֵּן אָמַר וְתַאמֵּר שֵׁם הָאִישׁ כִּי זֹו הִיא אֶמְרָה אַחֲרָת: א"נ לְפִי שְׂרָאָתָה כִּי הִבִּיאָה כְּאִפ' שְׁעוּרִים שְׁהוּא שְׁיַעוּר רַב יוֹתֵר הֵן הָרְאוּי לְלַקֵּט אֶמְרָה לָהּ אֵיפָה לְקַטָּת הַיּוֹם וְאָנָּה עֲשִׂיתָ שְׁיַעוּר

רב כְּזֶה בְּנוֹדָאֵי שְׁיֵהִי מְכִירָךְ בְּרוּךְ כְּלוֹמֵר הָאִישׁ שִׁיקַח אוֹתָךְ לֹו לְאִשָּׁה וַיִּכְיֶרְךָ בְּאִישׁוֹת
בְּנוֹדָאֵי שְׁיֵהִי בְּרוּךְ וּמֵאֲנֹשֶׁר כִּי אֵין זֹאת רַק מְרוֹב מְהִירוֹתָךְ וְחֲרִיצוֹתָךְ לְפִשׁוֹת מְלֹאכְתָּךְ
כִּי אִשֶּׁת חֵיל אֶתְּ שִׁלָּל לֹא תַחֲסֹר לְעוֹלָם וְלַחֵם עֲצָלוֹת לֹא תֹאכַל וַיִּהְיֶה גּוֹדֵעַ בְּשַׁעְרִים בַּעֲלָךְ
בְּשִׁבְתּוֹ עִם זְקֵנֵי אֶרֶץ.

וְהוּא מְרוֹב עֲנוּתָנוֹת אִמְרֵי לַחֲמוֹת אֵין זֶה מְמַנֵּי וּמְחַרְצוֹתֵי רַק מְטוֹבוֹתֵיהָ דְּבַעַל הַשְּׂדֵה
כִּי אִישׁ חָסֵר הוּא וּז"ש וַתִּגַּד לַחֲמוֹתָהּ אֶת אֲשֶׁר עָשִׂתָה עִמּוֹ כִּי מְטוֹבוֹ וּמְנַדְיבוֹת לְבוֹ
שְׁמֵתְחַסֵּד עִמָּה יוֹתֵר מִן הָרְאוּי הִנֵּה זֹאת שִׁלְקָטָה הַרְבֵּה וְלֹא מְזַרְיוֹת וְאִם כֹּפֵר אֲמַרְהָ לָּהּ
שֵׁם הָאִישׁ אֲשֶׁר עָשִׂיתָ עִמּוֹ הַיּוֹם בְּנוֹעַז וְזֹאת הִיא אֲמִירָה שְׁנִית: וַתֹּאמֶר נַעֲמִי לְכַלֵּת בְּרוּךְ
הוּא לַד' כְּלוֹמֵר עַד עֵתָה הָיִיתִי אֲנִי מְבַרְכֶת אוֹתִי בְּחֻשְׁבֵי שֶׁהוּא אָדָם הַצָּרִיךְ לְבִרְכָתִי אָבָל
עֵתָה שֶׁהוֹדַעְתָּנִי שֶׁהוּא בְנוֹעַז אֲמַרְהָ זֶה אֵינוֹ צָרִיךְ לְבִרְכָתִי כִּי בְרוּךְ הוּא לַד' בְּרוּךְ הוּא
וּמְבוֹרָךְ מִפְּיֹו יֵת' כִּי בְנוֹעַז הַצָּדִיק הִנֵּה כֹן דָּרְכּוֹ עִם כָּל הָעוֹלָם אֲשֶׁר לֹא עָזַב חֲסֵדוֹ אֶת
הַחַיִּים וְאֶת הַמֵּתִים דְּכָל הָעוֹלָם וְכָל מַעֲשָׂיו הֵם אֵילוֹ לְרִדּוֹף אַחַר גְּמִילוֹת חֲסֵדִים דְּחַיִּים
וְהַמֵּתִים: וְאֲמַרְתִּי זֶה לְפִי שֶׁרְאִיתִי לְמַפְרָשִׁים שֶׁהוֹקֵשׁ מֵהָיָה חֲסֵד שֶׁעָשָׂה עִם הַמֵּתִים
דְּבִשְׁלָמָא עִם הַחַיִּים עָשָׂה חֲסֵד עִם רוּחַ וְנַעֲמִי אָבָל עִם הַמֵּתִים אֲלִימְלָךְ וּמַחֲלוֹן וְכַלְיוֹן
מָה חָסֵר עָשָׂה עִמָּהֶם וְלִזָּה תִּיְרָצוּ כִּי הַמֵּתִים יֵשׁ לָהֶם נַחַת רוּחַ מִן הַטּוֹבָה הַמַּגְעֵת לְקַרְוָבִים
הַחַיִּים וְכִינּוֹן שֶׁעָשָׂה בְנוֹעַז טוֹב' עִם רוּחַ גַּם בַּעֲלָה הַמֵּת שֵׁשׁ וְקִבֵּל נַחַת רוּחַ וְעַם הָיִית
שֶׁהַדְּבָרִים הִלְלוּ פְּשׁוּטִים וּמְתַנַּיִשְׁבִּים עִם כָּל זֶה נוֹכַח לוֹמֵר דְּמֵתִים דְּקֹאֲמֵר קֹאֵי אֲמֵתִים
דְּכֹוֹלֵי עֲלָמָא כִּי בְנוֹעַז הַצָּדִיק תָּמִיד הִנֵּה עוֹסֵק בְּגְמִילוֹת חֲסֵדֵי דְּחַיִּי וְהַמֵּתִים וּכְדֹאֲמַרְנוּ:
א"נ אֲשֶׁר לֹא עָזַב חֲסֵדוֹ אֶת הַחַיִּים וְאֶת הַמֵּתִים דְּקֹאֲמֵר לָאוֹ אֲבֹנוֹעַז קֹאֵי רַק עַל הַש"י כִּי
בַּעַל חֲסֵד וְהֶרְחַמִּים הוּא וְעוֹשֶׂה חֲסֵד עִם הַחַיִּים בַּע"י הִנֵּה וְעַם הַמֵּתִים בְּעוֹלָם הַבָּא וְזֶהוּ
שֶׁאֲמַר בְּרוּךְ הוּא בְנוֹעַז לַד' אֲשֶׁר לֹא עָזַב הַש"י חֲסֵדוֹ אֶת הַחַיִּי וְאֶת הַמֵּתִים וְכֹן לֹא
יַעֲזוֹב חֲסֵדוֹ וַיִּבְרָךְ אֶת בְּנוֹעַז עַל כָּל הַטּוֹבָה הַזֹּאת אֲשֶׁר עָשָׂה עִמָּךְ כִּי אָנוּ אֵין לָנוּ יְכוּלֵת
לְגַמּוֹל חֲסֵד עִמּוֹ כְּאֲשֶׁר הִתְחַסֵּד הוּא עִמָּנוּ: א"נ לְפִי שֶׁאֵין אָדָם רוֹצֵה שֶׁתִּתְבַּזֶּה אִשְׁתּוֹ
בְּבֵית דִּין וְכָל שְׂכֹן שֶׁאֵינוֹ רוֹצֵה שֶׁתִּתְבַּזֶּה בַּשְּׂדֵה לְלַכֵּת לְלַקֵּט בְּאֹנְכָל לְנַפְשָׁה וְלָכֵן אֲמַרְהָ
נַעֲמִי בְרוּךְ יְהִי בְנוֹעַז לַד' אֲשֶׁר בְּזֹאת הַטּוֹבָה שֶׁעָמָה עִמָּךְ לֹא עָזַב חֲסֵדוֹ אֶת הַחַיִּים עִמִּי
וְעִמָּךְ וְעַם הַמֵּתִים שֶׁאֵינָם רוֹצִים שֶׁתִּתְבַּזֶּה אִשְׁתּוֹ בַּשְּׂדוֹת אֲנָשִׁים אַחֲרֵים אֲשֶׁר לֹא יִדְעוּ
מִתְמוֹל שֶׁלְשׁוֹם וּבְזֶה שֶׁלֹא הוֹצֵרְכָתָ לְלַכֵּת אֶל שְׂדוֹת אַחֲרֵים עָשָׂה חֲסֵד עִם הַמֵּתִים חֲמִיד
וּבְעֲלִיךָ הָרוֹצִים שֶׁלֹא תִתְבַּזֶּי וְעַם הַחַיִּים ג"כ וּלְפִי שֶׁיֹּאמֵר לָהּ רוּחַ וְכִי עֵתָה בַּשְּׂדֵה הַזֶּה
שֶׁל בְּנוֹעַז שֶׁהִלְכְתִי לֹא נִתְבַּזֶּית כִּי אִישׁ זֶר הוּא אֶתִּי שֶׁלֹא יִדְעוּ מִתְמוֹל שֶׁלְשׁוֹם וַיּוֹתֵר
כְּבוֹד הִנֵּה לִי לְשִׁבְתִּי בְּבֵיתִי וּבְחוֹמוֹתֵי לָכֵן אִמְרֵי לָהּ נַעֲמִי מִמָּה שֶׁהִלְכְּ אֶל שְׂדֵה שֶׁל בְּנוֹעַז
לֹא הִגִּיעַ לְמֵתִים שׁוֹם בְּזִיוֹן כִּי קָרוֹב לָנוּ הָאִישׁ מְגוֹאֲלֵינוּ הוּא וּז"ש פַּעַם שְׁנִית וַתֹּאמֶר
לָהּ נַעֲמִי אֲמִירָה שְׁנִית לְתַרְץ קוֹשֵׁיָא שֵׁשׁ עַל דְּבָרֵי וְאֲמַר' כִּי קָרוֹב לָנוּ הָאִישׁ מְמַנּוֹ אֵין
שׁוֹם בְּזִיוֹן נְמֻשָׁה: וּבְמַדְרָשׁ וַתֹּאמֶר לָהּ חֲמוֹתָהּ אֵיפֹה לְקַטְתָּ הַיּוֹם תְּנִי בְּשֵׁם ר' ר' יְהוֹשֻׁעַ
יוֹתֵר מִמָּה שֶׁבַעַל הַבֵּית עוֹשָׂה עִם הָעֲנִי הָעֲנִי עוֹשָׂה עִם הַבַּעַל בֵּית שְׂכֵן אֲמַרְהָ רוּחַ לְנַעֲמִי
שֵׁם הָאִישׁ אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמּוֹ הַיּוֹם וְלֹא אֲמַר אֲשֶׁר עָשָׂה עִמִּי אֲלֵא אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמּוֹ הַיּוֹם
בְּנוֹעַז הַרְבֵּה פְּעוּלוֹת וְהַרְבֵּה טוֹבוֹת עָשִׂיתָ עִמּוֹ בְּשִׁבְלִי שֶׁהֵאֲכִילָנִי פְּרוֹסָה אַחַת עַכ"ל: רְאוּ

לדעת למה תפסו כתחילת הפסוק שהם דברי נעמי כיון שהראיה הוא מדברי רות שאמרה שם האיש אשר עשיתי עמו ולא אמר אשר עשה עמי ועוד יש להבין שגם מדברי נעמי נראה שהיה אפשר לדרוש דרשה זו והכי היה יכול לומר מדקאמרה ואנה עשית ולא אמרה ואנה עשו עמך אלא ואנה עשיתי הרבה פעולות עשית עמו וכו' ואפשר שזאת הראי' רצה בעל המאמר לשללאות' כי אין מדברי נעמי ראיה לדרש' זו ולכן תפס בדברי נעמי ואמר ונתאמר לה חמותה איפה לקטת היום כלומר אילו לא הייתה אומרת נעמי לרות אלא אנה עשית הייתי דורש דיותר ממה שבעל הבית עושה עם העני כו' מדלא קאמר ואנה עשו עמך כדאמרן אבל נעמי אמרה שמים איפה לקטת היום ואנה עשית נראה שהשנה עשית העני עם מה שעשה בעל הבית כי באמרה איפה לקטת היום הרי מה שעשה בעל הבית אמור ובאמרה ואנה עשית הרי מה שהעני עושה עם בעל הבית אמור באופן שהייתי אמר דשקולים הן אבל מדברי רות נשמע שיותר ממה שבעל הבית עושה עם העני עושה עם ב"ה שכן אמרה רות לנעמי שם האיש אשר עשיתי עמו היום בנעז ולא אמר אשר עשה עמי כלומר ולא הזכיר כלל רות החלוקה אשר בעל הבית עושה עם העני זה היה להורות שיותר ממה שבעל הבית עושה וכו' ובהיות שאינו נעדר כלל עם מה שהעני עושה עם ב"ה לכן לא הזכירו ובזה מדויק הפסל שפסל ר' יהושע שאמר ולא אמר אשר עשה עמו כלומר ולא אמר נמי אשר עשה עמי ולימא הכי שם האיש אשר עשו עמי ועשיתי עמו היום וגו' אלא אמר אשר עשיתי לבד וזהו הוא הכרח שיותר ממה שבעל הבית עושה עם וכו': ואפשר עוד להרחיב הפירוש הזה והוא כי נעמי הקדימה הטובה שעשה בעל הבית עמה וז"ש איפה לקטת היום ואיחור את הטוב שהיא עשתה עמו ואמר ואנה עשית ונמן טעם לדבריה למה הקדימה לטוב בה' ואמרה יהי מפירך ברוך כלומר המקדים לא יושג ובשביל שהפירך ראוי שיהיה ברוך וכל הפרכות ראיות אליו בשביל שהפירך הוא ואין לה מפיר וכששמעה רות כי מיצטה נעמי הטוב אשר העני עושה עם ב"ה לכן חרה לה ודברה בלשון דברים קשים כגידין וזהו ומגד לחמותה והקדימה את הטוב אשר עשתה היא עמו וז"ש ומגד לחמותה והקדימה את הטוב אשר עשתה היא עמו ולפי שלפחות היה מן הראוי כי גם אם לא הקדימה הטוב שעושה ב"ה עם העני לפחות היה לה לאחור אותו ולמזכירו בסוף דברי' ולומר שם האיש אשר עשה עמי וגו' והיא לא רצתה להזכירו כלל ואפי' לבסוף ולכך לא אמרה אותו דרך הגדה וקושי על פן מלת נתאמר שם האיש אשר עשיתי עמו וגו' כלומר אפילו בסוף דברי איני מזכיר שהוא עשה עמי לפי שאינו נעדר כטיפה מן הים מה שעשה עמי למה שאני עשיתי עמו כי הרבה פעולות כו' בשביל שהאכילני פרוסה אחת וכמאמרם ז"ל: א"נ דקדק בניתור לשונו שאמר ולא אמר אשר עשה עמי אלא אשר עשיתי עמו הרבה פעולות כו' אפשר שרצה להודיענו איך היתרון שיש לזה על זה הוא דבר שאין לו שיעור וזה כי אם היתרון היה דבר מועט בנודאי שרות לא הייתה משבחת את עצמה שהיא עשתה עמו בהיות שהמקדי' לא יושג ואפילו אם היא גם היא עשתה עמו יותר ממה שבע"ה עשה כיון שהפירש היתרון הוא דבר היה מזכיר את טובת בע"ה כיון שהוא הקדים להטיב עמה או לפחות היה מזכיר את שתייהן אבל בהיות שלא אמר אשר עשה

עמי ולא הזכיר החלוקה הזאת כאלו לא הייתה אלא אמר אשר עשיתי וגומר זה יורה שהיתרון של זה על זה הוא דבר שלא ישוער וזהו שפסיים ואמר הרבה פעולות על טונות העולם הזה וקראן פעולות להיות שהן נפעלות בעה"ז לעין כל וכנגד טובות העה"ב אמר והרבה טובות שהן טובות צפונות לעולם הבא ע"ד מה רב טובך אשר צפנת ליראיך כי הן טובות אשר עין לא ראתה אלהים זולתך והכל בשביל שהאכילנו פרוסה אחת, ועם זה אפשר לפרש מה שאמר שם האיש אשר עשיתי עמו היום וגומר כי נראה מלת היום מיותרת לגמרי כי כבר אמר לעיל איפה לקטת היום וגו' ונדוע כי אותו היום היה הראשון שיצאתה ללקט וגם אם היה רוצה להזכיר מלת היום היה לו להזכירו ברישא ולימא הכי נתגד לתמותה את אשר עשתה עמו היום ותאמר שם האיש אשר עשיתי עמו וגו' אי נמי לימא הכי שם האיש אשר היום עשיתי עמו בועז אבל פיון שפונתה היתה לרמוז שהרבה טובות עשתה היא עמו לכן אמרה שם האיש אשר עשיתי עמו וגו' כלו' באלו הטובות אשר עשיתי עמו לפי האמת היו' צדק עליו שם בועז לפי שהיום נתעטר בטובות ועוז ותעצומות כדאמרן באופן כי היום צדק עליו שמו של בועז במה שעשיתי עמו לא כן אמתול ולכן אמר היום בועז כלומר היום הוא נקרא בועז באמת: ובפשט הכתוב אפשר לומר עוד בשנעורר קצת הערות שיש בכתוב וכבר כתבם הר"ש הלוי ז"ל הלא המה ראשונה כפל ענינו איפה לקטת היום ואנה עשית כי איפה ואנה כולם שאלת המקום.

ב' לקטת ועשית שניהם ממין אחד כי אינמעשה אחר אשר יעשון כי אם הלקיטה וכן נראה ממה שלא השיבה כי אם אל המעשה נתגד לתמותה את אשר עשתה עמו ותאמר שם האיש אשר עשיתי וגו' וא"כ מה כפל זה ואם הוא לצורך למה לא השיבה לשתי השאלות.

ג' כפל נתגד לתמותה את אשר עשתה עמו ותאמר שם האיש אשר וגו' ולפי הנראה היינו את אשר עשתה עמו היינו שם האיש אשר עשיתי עמו. ד' כי בא האחד בלשון הגדה והב' בלשון אמירה.

ה' כי ותאמר הוא מיותר לגמרי כי היא המדברות ולא הפסיקה תמותה. ו' תיבות היום למה ונדוע כי זה לה יום א' לצאת השדה.

והמסתב' לי בזה הוא כי הגה רות עשתה שני מעשים הא' הלקיטה אשר דרוך כל הבא ללקט כי בזה זכתה לו התורה. ב' עשתה ענין החבטה ותחבנט את אשר לקטה וזה שלא פדרוה כל המלקטים כי אין דרוך לתחבנט אותו בשדה של בע"ה והיה בידו של בפ"ה למחות בידה על זה ושתוליהו לביתה ושם תחבנט אותו ויש מקום לקפידא לנוח ובפרט דנפק מגיה חורבא לכל שאר המלקטים כי ישמעו ולמדו לעשות כן והוא עיפוב רב וטורח רב לבעל השדה ועל שמים אלו אמרה על הלקיטה אמר' איפה לקטת היום ואמרה מלת היום בלקיטה לחודה ולא אמר' איפה לקטת ואנה עשית היום והיה שב מלת היום ללקיטה ולעשיה שהיא החבטה אבל אמר' איפה לקטת היום כלומר ידעתי כתי ידעתי שכל היום צריך ללקוט השיעור הזה שהבאת ובלקיטה היית מתעכבות כל היום וכן היה כדכתיב ותלקט בשדה עד הערב נראה דכל היום עד הערב היה צריך ללקיטה ולכן

אמרה איפה לקטף היום ואומר' מלת איפה פוננתה לי'דע איה פה לקטף וזו היא ומלת איפה, אמנם מה שאמר ואנה עשית הפוננה שתמנה על החבטה היכן חבטה אותו כי אין דרך שום בעל השדה להניח לחבנט בשדהו לכן אמרה ואנה פלומר איני יודעות לה באיזה מקום היכן עשית ולכן אמרה ואנה עשית וקרא החבטה עשיתי' כי הוא התיקון האחרון של התבואה כי הוא מוכן ומתקן ונעשית הוא לשון תיקון כמו עושה אדם שפמו וכו' ועל ענין שהניחה לחבנט שם אמרה יהי מכירה ברוך פי בנודאי לא היה מניח לחבנט בשדהו אלמלא למי שהוא מכירו וכיון שהתנהג עמה כאילו היה מכירה ברוך יהיה ומכורו ולכן פינון שעיקר התמיה לא היה אלא לדעת איה הניחה לחבנט ולתקן שם השעורים לכן השובה לזה, וממילא תדע איפה לקטף פי בכלל מאתים מנה וז"ש ותגד לתמותה את אשר עשתה עמו פלומר הגידה לה בדרך הגדה ובדרך פרט איכות האיש ומעשיהו וצדקות האיש אשר עשתה עמו וחבטה בשדהו ולא דבר לה מאומה מצד צדקותו וחסידותו אשר הכירה בו ולפי שהרגישה קנשי אחד בדבריה שאם הכירה מדת האיש וחסידותו במה שצונות' עלי' לקוצרים ועוצבתם ולקטטה וגומר או במה שדבר עמה עיניה בשדה אשר יקצורו והלכת אחריהו היינו כדי שתלה ללקוט במה שזכתה לה התורה ויבה בעין יפה הוא נותן אבל בפני החבטה בשדהו מאין יודעת שלא ירע בעיניו הדבר שמלאה לבה ולעשות מה שאינו נהוג פי המשנ' ידו על התחונ' ובפרט במה דנפק מני' חורב' להבא לשאר המלקטות שישמעו וילמדו לעשות פן כדאמרן לכן אמרה תשובה לקנשי הזה שהוא בדבריה ותאמר שם האיש אשר עשיתי עמו וגומר פלומר אני בדקתי בשמו ששמו פועז שמורה שיש בו עוז ותפארת בכל מעשיו ולכן בראותו את שמו ידעתי כי איש חסיד הוא ולכן מלאני לבי לחבנט שם את אשר לקטתי פי משמו שנקרא פועז ידעתי שאיש חסיד הוא ולא ירע בעיניו הדבר כלל: והרשב"א הלוי ז"ל כתב בתירץ הקושית שהקשינו ואמר פי אחר החיפוש נמצא פי שתי תיבות האלה איפה ואנה היותן מורות על שאלות המקום תתחלפנה בפחות ויתר וזה פי תיבות איפה מורה על המקום הקרוב וזה נודע מהתפנתה פי היא מורכבת מאיה ומפה ופירושו איפה וכן הוא פסוק מי איפה הוא הצד ציד על דעתי וזה כפי הנדרש בב"ר ויהי אף יצא יעקב אמר ר' איבו פוליונו של אבינו יצחק מפולש היה זה יצא מכאן וזה בא מכאן רבנין אמרין פמין איסטרופומיט, הדלתות היו נכפלים לאחוריהם עמד לו יעקב אחר הדלת עד שנקנס עשו ויצא לו הה"ד אף יצא יעקב נראה פינצא ואינו יוצא ע"כ נראה היות תיבת איפה מורה על קירב המקום עד שלא טוב בעיני רבנין דברי ר' איבו שהיה פוליונו של אבינו יצחק מפולש זה בא מכאן וזה יוצא מכאן אלא שעמד לו אחרי הדלת ועל פן צעק מי איפה מי הוא ואיה הוא שהי' פה עמי עומד ברגע הזה: ואני המחבר נראה לי דאי משום הא לא איריאי דעד כאן לא פליגי ר' איבו ורבנין אלא בפסיק אף יצא יצא יעקב דר' איבו דרש בתחל' מלת אף דקאמר דנקטינו דאכני ורקין מעיוטין הוןהפוננה שמיעט בזמן שלא הספיק יעקב לצאת פי מעט הי' שיצא עד שתיכף ומיד והנה עשו אחיו בא מצידו ואין זה אלא שהי' ביתו של יצחק אבינו מפולש זה יצא מכאן וזה בא מכאן

וּרְבֵנּוּ דְרָשִׁי ג"כ מִלְבַד הַמְיָעוּט שֶׁל מַלְת אֶדְ מַה זֶה הַכֶּפֶל שֶׁלֹא יֵצֵא וְאִם כְּדַבְרֵי רַבֵּי אֵיבּוּ הִזְה דִּי בְשִׂיאֵמֵר אֶדְ יֵצֵא יַעֲקֹב.

אָמְנָם בְּאוֹמֵר יֵצֵא יֵצֵא פִירוּשׁ לָנוּ הַמְיָעוּט שֶׁל מַלְת אֶדְ כַּמָּה הִי וְזֶה שֶׁעָמַד לוֹ יַעֲקֹב אַחֵר הַדֵּלֶת עַד שֶׁנִּכְנַס עָשׂוּ וְיֵצֵא לוֹ וְזֶהוּ שֶׁחֲזָרוּ רַבֵּנּוּ וְאָמְרוּ הֵה"ד אֶדְ יֵצֵא יֵצֵא יַעֲקֹב גִּרְאָה כִּינָצָא וְאֵינוּ יוֹצֵא דְנִרְאָה דְדְרָשִׁי הַכֶּפֶל שֶׁל יֵצֵא יֵצֵא עִם מַלְת אֶדְ שֶׁהוּא מְעוּט שֶׁהַכּוֹנֵנָה שֶׁל יֵצֵא יֵצֵא הַכּוֹנֵנָה יוֹצֵא וְאֵינוּ יוֹצֵא אֲבָל בְּמִלְת מִי אֵיפָה הוּא הַצַּד צִיד לֹא דְבָרוּ כָּלֵל וְלֹא אֵהָא פְּלוֹגְמִיָּהוּ אֲתִי בְּהִתְכַת לְהוֹרוֹת דֵּר' אֵיבּוּ וְרַבֵּנּוּ לְכוּלְהוּ דְיִיק מַלְת אֵיפָה וְלֹא בְּהָא פְּלוֹגְמִיָּהוּ וְלֹא מִפְּנֵי שְׂאֵנִי חוֹלֵק לוֹמֵר דְמִלְת אֵיפָה אֵינוּ מְקוּם קְרוּב כִּי הַהֲבֵנָ' בְּעֵצְמָה שֶׁל מַלְת פֶּה גִרְאָה שֶׁהוּא פֶּה סְמוּךְ וְקְרוּב אֲצֵלוֹ: עוֹד הֵבִיא רַאִי' הֵר"ש הַלּוֹי ז"ל מִמָּה שֶׁאָמַר הַפְתּוֹ הַגִּידָה נָא לִי אֵיפָה הֵם רוּעִים כִּי לְהִיוֹתָם מְרַעִיתָם בְּשִׂכְמָם אָמַר אֵיפָה אֵיפָה פֶּה בְּמְקוּם קְרוּב וְיִגִּיד עָלָיו רַעוּ נִסְעוּ מְזֵה כְּלוֹמֵר מְזֵה הַמְקוּם אֲשֶׁר עָלָיו שֶׁאֵל אֵיפָה הֵם רוּעִים וְכֵן תִּיבּוֹת עֲשִׂיָּה נְאֻמְרָת עַל הָאֲסוּפָה בְּקִצְת מְקוּמוֹת כְּמוֹ וַתַּעַשׂ הָאֶרֶץ בְּשִׁבְעַ שְׁנֵי הַשָּׁבָע לְקַמְצִים וְכֵן עַל דַּעֲתִי וְעֲשִׂת אֶת הַתְּבוּאָה לְשִׁלֵּשׁ הַשָּׁנִים כִּי תֵאָסֵף הָאֶרֶץ בְּכַחֲתָהּ אֲנֹכֶל לְשִׁלֵּשׁ הַשָּׁנִים, וְעוֹד צָרִיךְ לְזַכּוֹר מַה שֶׁכַּתְּבֵנוּ לְמַעֲלָה אֲצֵל וַתֵּרָא תְּמוֹתָהּ אֵת אֲשֶׁר לְקִטָּה כִּי שִׁיעוּרָה הִיּוֹת הַשִּׁיעוּר הַהוּא בְּשַׁבָּלִים רַב וְעֲצוּם וְלָכֵן שֶׁפְּטָה כִּי מִמְקוּם קְרוּב בָּאָה וְלָכֵן הִזְה לָהּ זְמַן רַב לְלִקוּט וְלְהִבִּיא הָעִיר אוֹ שֶׁלֹא הִזְה הָעֵנִין לְקִט כְּדֶרֶךְ הַמְתַּלְקָטוֹת אֲבָל מִתְּנָה שְׁנוּתָן לָהּ ע"ד גַּם בֵּין הָעֲמָרִים תִּלְקֹט עִם שׁוֹל תְּשׁוּלִי לָהּ מִן הַצְּבָתִים אוֹ בְּדֶרֶךְ אַחֵר עַד שֶׁהִי הָעֵנִין אֲסִיפָה לֹא לְקִיטָה וְלָכֵן שֶׁאֵלָה כְּנִגְדַּת הַמְצִיאוֹת הִרְאִישׁוֹן אֵיפָה לְקִטָּת הַיּוֹם וְכִבְרַת הַקְדָּמָנוּ כִּי תִיבּוֹת אֵיפָה מוֹרָה עַל שֶׁאֵלֶת הַמְקוּם הַקְרוּב וְאִמְרָה אֵיפָה לְקִטָּת הַיּוֹם כְּלוֹמֵר אֵיפָה מְקוּם כ"כ קְרוּב כְּאֵלוֹ הוּא אַחֵר הַדֵּלֶת שֶׁלְקִטָּת בּוֹ עַד שֶׁהִסְפָּקַת לְלִקוּט כ"כ בְּיוֹם זֶה וְזֶה טַעַם הַיּוֹם כְּלוֹמֵר אֲפֹשֶׁר שֶׁהַיּוֹם לְקִטָּת כָּל זֶה אִם לֹא שִׁיָּהֵי' הַמְקוּם קְרוּב עַד מְאוּד עַל הַדֶּרֶךְ שֶׁאֲמַרְנוּ וְכִנְגַד הַמְצִיאוֹת הַשָּׁנִי אָמַר וְאָנָּה עֲשִׂיתָ וְא"ו וְאָנָּה כְּנֹא"ו וְמִקְלָל אֲבִיו וְאָמַר וּפִירוּשׁוֹ אוֹ אָנָּה עֲשִׂיתָ כִּי אִם הַמְקוּם הוּא רְחוּק עַד שֶׁלֹא יִתְחַיֶּיחַס כְּלִשׁוֹן אֵיפָה אֲבָל בְּלִשׁוֹן אָנָּה אֵי אֲפֹשֶׁר שִׁיָּהֵי אֵלָא א"כ יִהְיֶה בְּאֲסִיפָה וְעֵלָה קֹאֵי יְהִי מִפִּירָךְ בְּרוּךְ עַד שְׁנוּתָתָּ שֶׁתֵּאָסֵפִי כָּל מַה שֶׁתּוֹכְלוּ מִבְּלִי שִׁיָּהֵי בְּדֶרֶךְ לְקִט וְהִנֵּה רִוַת מְרוּב עַנְוֹתָנִיתָה לֹא רָצְתָה לְהַחְזִיק טוֹבָה לְעֵצְמָה לְהוֹרוֹת עַל חֲרִיצוּתָהּ וּבְרָכָה אֲשֶׁר שָׂרְתָה בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיהָ אֲבָל אִמְרָה שֶׁהִזְה הָעֵנִין אֲסִיפָה וְזֶהוּ שֶׁאָמַר וַתִּגַּד לְתְּמוֹתָהּ אֵת אֲשֶׁר עֲשִׂתָה עִמּוֹ וְהִיא מְעֵצְמָה אִמְרָה שֶׁבַעֵל הַשְּׂדֵה הַתְּחַסַּד עָמָה לְפָנִים מִן הַשׁוּרָה וְכִינָצָא מִמָּה שֶׁאָמַר לְנַעֲרָיו אִמְרָה הִיא לְתְּמוֹת' אִפְפ"י שֶׁהִיא לֹא שֶׁמְעָה דְבָרָיו כְּמוֹ שֶׁכַּתְּבֵנוּ אֲבָל שֶׁלֹא לְהַחְזִיק טוֹבָה לְעֵצְמָה כְּמִדּוּבָר כִּי לָכֵן לֹא הִגִּידָה דְבָרֵי בְּנֵעוּ עָמָה הַגּוֹד הַגּוֹד לִי כֹל אֲשֶׁר עֲשִׂית אֶת תְּמוֹתָךְ וְגוֹמֵר יִשְׁלַם ד' פְּעֻלָּךְ וְגוֹמֵר וְכָל הַדְּבָרִים הַטּוֹבִים הֵם כְּדִי לְבָרוּחַ מִהַשְׂרָרָה וּמִהַתְּפָאֵרוֹת כְּדֶרֶךְ הַשְּׁלָמִים וְאַחֲרֵי כֵן לְתְּמוֹתָ מִדְּבַר מַה שֶׁהַתְּחַסַּד עָמָה וְאֲשֶׁר זִימְנָה לְסַעוּדָתוֹ וְיִצְבֹּט לָהּ קִלִּי אֲשֶׁר כָּל זֶה נִכְלָל בּוֹתִגַּד לְתְּמוֹתָהּ אֵת אֲשֶׁר עֲשִׂתָה עִמּוֹ שֶׁעַל זֶה תִּפְּוֹל תִּיבּוֹת הַגְּדָה הַמּוֹרָה עַל חִידוּשׁ דְּבָרִים אֲשֶׁר לֹא נִודַע קוֹדֵם לָכֵן כְּנִודַע אַחֲרֵי כֵן אִמְרָה שֶׁמֵּה אֵיִשׁ אֲשֶׁר עֲשִׂיתִי עִמּוֹ הַיּוֹם בְּנֵעוּ כְּלוֹמֵר שֶׁאֲסִפְתִּי כָּל זֶה בְּיוֹם א' שֶׁהוּא שִׁיעוּר רַב הִנֵּה הוּא בְּנֵעוּ אֶחָד מִיְּחֻד שֶׁבַעֵם וְזֶה טַעַם הַיּוֹם כְּמוֹ

שְׁנָאֵמַר בְּשִׁפְכָּר עכ"ל: וּתְמַהְנֵי מְאוּד אִיךָ פִּינְרֵשׁ עַל רוּת שְׁדַבְּרָה כְּזָבִים בְּשִׁבִיל שְׁלֹא רָצְתָה לְהַחְזִיק טוֹב' לַעֲצָמָה וּמִקְרָא מְלֹא הוּא שְׁאֲרִית יִשְׂרָאֵל לֹא יַעֲשֵׂוּ עוֹלָה וְלֹא יִדְבְּרוּ כְּזָב וְאִיךָ אָמְרָה שְׁהִיָּה הַעֲנִינָן בְּדַרְדָּר אֲסִיפָה אוּ בְּמַתְנָה אוּ מִן הַעֲמָרִים אוּ מִן הַצְּבָתִים בְּעֲנִינָן שְׁהִיָּה אֲסִיפָה לֹא לְקִיטָה וְלֹא הִיָּה כֵּן כִּי לֹא לְקִטָּה אֲלֵא לְקִט בְּדַרְדָּר שְׁאֵר הַתְּלַקְטוֹת וּכְמוֹ שְׁאֵמַר הַכְּתוּב וּתְלַקֵּט בַּשְּׂדֵה וְגוֹמֵר: וְהַחֲכָם הַר"ר יְהוּדָה ׳ן׳ שׁוֹשֵׁן ז"ל כְּתַב אַחֵר שְׁמַצִּינוּ בְּתוֹר' עַד אָנָּה יִנְאַצּוּנֵי וְגוֹמֵר וְכֵן עַד אָנָּה תְּשִׁימוּן וְגוֹמֵר עַד אָנָּה אֲשִׁית עֲצוֹת שְׁפִירוּשׁוֹן עַד אֵימַתִּי אוֹמֵר אֲנִי שְׁשִׁנֵּי דְבָרִים הֵם הָא' בְּאִיזָה מְקוֹם לְקַטְתָּ וְהַב' אֵימַת עֲשִׂיתָ זֶה כִּי הַכְּמוֹת הִזָּה רַב הַשְּׁיָעוֹר לְזָמַן מוֹעֵט אֲשֶׁר בּוֹ הֵייתָ וְהִיא אַחַת דִּיבְרָה שְׁתִּים שְׁמַעָה חֲמוּתָה כִּי סִיפְרָה לָּהּ אֵת אֲשֶׁר עֲשִׂתָה עִמּוֹ כְּלוֹמֵר אֵת הָאִישׁ אֲשֶׁר עֲשִׂתָה עִמּוֹ וְאָמְרָה אֲלֵיו כִּי שֵׁם הָאִישׁ אֲשֶׁר עֲשִׂתָה עִמּוֹ מְלֹאכָה מְרוּבָה בְּיוֹם קָצֵר הוּא בּוֹעֵז עכ"ל: וְהַחֲסִיד הַר"ר יוֹסֵף יַעֲבֹץ ג"ל כְּתוּב ז"ל כ' בְּנִימוּקֵי שְׁיַעֲרָה אֶחָד מְשַׁלְּשָׁה דְבָרִים אוּ שְׁהַנִּיחוּ לְקֵט וְשִׁכְחָה הַרְבֵּה אוּ שְׁסִייעָה הִיא אוּ שְׁנִתְנָה לָּהּ מִתְּנַת חֲנָם וְאֶפְשָׁר כְּנֹלָם עַל כֵּן אָמְרָה שְׁלֵשָׁה לְשׁוֹנוֹת אֵיפָה לְקַטְתָּ וְאָנָּה עֲשִׂיתָ יְהִי מִכִּירָךָ בְּרוּךְ עכ"ל עוֹד כֵּת' הַחֲסִיד הַר"ר יוֹסֵף יַעֲבֹץ וְתֹאמַר נַעֲמִי בְּרוּךְ הוּא לַד' וְגוֹמֵר בְּתַחֲלָה בְּרָכּוֹ בְּגוֹפְנֵיּוֹת יְהִי מִכִּירָךָ בְּרוּךְ וְעַתָּה בְּרָכּוֹ בְּנַפְשֵׁיּוֹת בְּרוּךְ הוּא לַד' כִּינָן שְׁכִינָן לְשָׁמַיִם עכ"ל, וְאוֹמְרוּ אֵת הַחֲסִידִים וְאֵת הַמְּתִים כְּתוּב הַה"ר יִצְחָק עֲרָאמָה כִּי הַחֲשָׁד הַהוּא שְׁעֲשֵׂה עִמָּהֵן הוּא אֵת הַחֲסִידִים בַּעֲבוּר הַמְּתִים עכ"ל, וְהַרֵאב"ע ז"ל כְּתוּב לְאוֹת אֲשֶׁר עֲשָׂה חֲסִיד בְּתַחֲלָה עִם אֱלִימֶלֶךְ וְעִם בְּנָיו כִּי שׁוֹפֵט הִיָּה עכ"ד וְלִפִּי הָאֲמַת הֵם דְּבָרִים בְּלִתי אֲמִיתִיִּים וּכְמוֹ שְׁכַתְּבַת הַר"ש הַלּוֹי ז"ל כִּי הִלֵּא טוֹב עוֹלְלוֹת אֱלִימֶלֶךְ מִבְּצִיר בּוֹעֵז וּכְמוֹ שְׁאָמְרוּ ז"ל שֶׁהַפִּיל לְבָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל שְׁהִיוּ בּוֹטְחֵי בּוֹ וְאֵין בְּדַבְּרֵי הַמְּשַׁפֵּט גְּמִילוֹת חֲסִידִים וְאֶפְשָׁר לוֹמֵר דְּחִזּוֹר וְאָמַר מִלֵּת נִתְאָמַר דְּנִרְאִית מִיּוֹתְרוֹת וְהַעֲנִינָן הוּא שְׁבַדְבְּרִיָּה אֲלֵה רְמִזָּה לָּהּ אֲמִירָה אַחֲרָת וְהִיא שְׁהוּא גּוֹאֵל וְאוֹלֵי יְרָצָה לְגֵאוֹל אוֹתָהּ וְלִהְשִׁיאָהּ לוֹ לוֹ כִּי קָרוֹב לָנוּ הָאִישׁ מִגּוֹאֲלֵינוּ סוּא אַח"כ מִצְּאֵתִי לְהַרְבֵּ מוֹרֵי זֵלָה"ה שְׁפִירֵשׁ כֵּן: וְרַב אַחֲרוֹן ז"ל כְּתַב בְּרֵאוּתָה חֲמוּתָה אֵת אֲשֶׁר לְקַטָּה אִמְר' לָהּ כְּמוֹת כְּזֶה נִימְנַע לְהִיּוֹת לְקֵט וְלָכֵן לֹא יִמְנַע מִחֲדָא מִתְּרִתי אִם שְׁלִקְטָה בְּשִׂדָּה אוּ שְׁעֲשִׂת מְלֹאכ' וּבְשִׁכִּירוֹ הַיּוֹם נִתֵּן לָּהּ כִּי וּבְסִפְקָ זֶה נִתְחַזְקָה לְרֵאוּתָה שְׁנִתְנָנוּ לָּהּ לְאַכְלוֹ וְלִשְׁבֹּנַע וְלִהְוֵתָר וּז"ש אֵיפָה לְקַטְתָּ הַיּוֹם אוּ אָנָּה עֲשִׂיתָ מְלֹאכָה וְנִשְׁכַּרְתָּ אֲצֶל בַּעַל הַבַּיִת וּבְכָל אוֹפֵן שְׁיִהְי' יְהִי מִכִּירָךָ בְּרוּךְ וְהִיא הַשִּׁיבָה לָּהּ לִפִּי דְרָפָה וְהַגִּידָה לָּהּ הַמְּלֹאכָה שְׁעֲשִׂתָה וְהוּא שְׁלִקְטָה יוֹתֵר מִהֶרְאוֹי וְהִרִי זֶה כְּדְמוּת מְלֹאכָה כִּי הַבְּחִינָה בְּשִׁכְחַת הַצְּבָתִים וְהִת' גַּם בֵּין הַעֲמָרִים וְהוֹסִיפָה לוֹמֵר לָּהּ שֵׁם הָאִישׁ אֲשֶׁר עֲשִׂיתָ עִמּוֹ מְלֹאכָה הוּא אִישׁ גְּדוֹל שְׁמוֹ בּוֹעֵז וְיֵישׁ לוֹ רְבֻבוֹת נְעָרִים וְנַעֲרוֹת וְאִינוּ צָרִיךְ לְשַׁפְּרוֹ.

בְּרוּךְ הוּא לַד' אֲשֶׁר לֹא עֲזַב חֲסִידוֹ וְגוֹמֵר כְּלוֹמֵר כִּי כָּל מַה שְׁעֲשֵׂה עִמָּה הִיָּה אִם לְסִיבוֹת הַחֲסִידִים וְהֵם נַעֲמִי וְרוּת כִּי עֲנִיּוֹת הָיוּ אוּ בְּזוֹכְרוֹ אֶהְבֵּת הַמְּתִים אֱלִימֶלֶךְ וּבְנָיו כִּי לָכֵן הֵטִיב לְנַשְׁיָהֶם אַחֲרֵיהֶם כִּי לֹא הִי' קָרוֹב רַק לְאֲנָשִׁים לֹא לְנָשִׁים עכ"ל: וְרוֹז"ל אָמְרוּ אֲשֶׁר לֹא עֲזַב חֲסִידוֹ אֵת הַחֲסִידִים שְׁזָן בְּתַכְרִיכֵיהֶן וּפְרָגַס אֵת הַחֲסִידִים וְאֵת הַמְּתִים שְׁנִטְפֵּל עכ"ל כְּנִוְנָתָם ז"ל שְׁזָן וּפְרָגַס אֵת הַחֲסִידִים הִיָּינוּ מַה שְׁהִתְחַסַּד עִמָּהֵן וּבְזֶה עֲשָׂה חֲסִיד עִם הַמְּתִים שְׁנִטְפֵּל בְּתַכְרִיכֵיהֶן הַכְּנִוְנָה עִם מַה שְׁאָמְרוּ ז"ל בְּפִסּוּק כֹּאֲשֶׁר עֲשִׂיתָ עִם הַמְּתִים שְׁנִטְפֵּלְתֶם

בַּתְּכַרְיִכִּיהֶן ע"כ וְעַתָּה בְּמָה שֶׁנִּתְחַסַּד בְּנֶעֱזָה עִם רוּת עִם הַיּוֹת נְכַרְיָהּ הִיא לוֹ כִּי לֹא הִיא הַקְּרֹבָה אֲלָא עִם בַּעֲלָהּ וְאִם הַתְּחַסַּד עִמָּה בְּיוֹתֵר מִדְּאִי הַסִּיבָה הַיְיָתָה לְפָרוֹעַ לָהּ קִצְחָה מִמָּה שֶׁנִּשְׁפָּלָה הִיא בַּתְּכַרְיִכִּי הַמְתִּים וְעַתָּה בְּפָרְעוֹ לְרוּת קִצְחָה מִהַחֲסָד שֶׁעָשְׂתָה בְּמָה שֶׁנִּשְׁפָּלָה בַּתְּכַרְיִכִּיהֶן הִנּוּה לִיָּה כְּאִילוֹ עַתָּה בְּנֶעֱזָה נִשְׁפָּל בַּתְּכַרְיִכִּי הַמְתִּים וְעַל כֵּן אָמַר וְאֵת הַמְתִּים וְזוֹ הִיא כְּנֹנֶת שֶׁנִּשְׁפָּל בַּתְּכַרְיִכִּיהֶם.

וּמִצָּאֵתִי כְּתוּב קְרוֹב לְנֹו הָאִישׁ מְגִיֵּאֲלִינוּ הוּא כְּלוֹמַר שֶׁגִּוְאֲלִינוּ מִלָּד הַמְּשִׁיחַ עֵתִיד לְצֵאת מִמֶּנּוּ: וּבַמְדַרְשׁ וְתֵאמֶר לָהּ נְעָמִי קְרוֹב לְנֹו הָאִישׁ מִגְּאֲלִינוּ הוּא א"ר שֶׁמוֹאֵל בַּר נַחֲמָן בְּנֶעֱזָה גְדוֹל הַדּוֹר הִיא וְהָאִשָּׁה עָשְׂתָה אוֹתוֹ קְרוֹב שְׂנֵא' קְרוֹב לְנֹו הָאִישׁ ע"כ הִנֵּה ר' שֶׁמוֹאֵל בַּר נַחֲמָן הַרְגִּישׁ לָמָּה לֹא אָמַר אֲנִי קְרוֹבִים לְאִישׁ אֲלָא אָמַר קְרוֹב לְנֹו הָאִישׁ אֲלָא בְּהִיּוֹת דְּנִקְטִינָן מִי נִתְלָה בְּמִי קָטָן נִתְלָה בְּגְדוֹל וְרִצְתָה נְעָמִי לְהוֹדִיעַ לְרוּת כִּי עִם הִיא שֶׁבְנֶעֱזָה גְדוֹל הַדּוֹר הִיא עִם כָּל זֶה יוֹתֵר מֵעַל וְגְדוֹל' הִיא לְנֹו יוֹתֵר מִמֶּנּוּ עַד שֶׁהוּא הִיא מִתְנַיֵּחַס לְקְרוֹבָנֹו וְהוּא הִיא קְרוֹב לְנֹו וְנִתְלָה בְּנֹו כִּי עָרְפוֹ קָטָן מְעַרְכָּנֹו וְאָמַר כִּפִּי הַפְּשִׁט מְגִוְאֲלִינוּ הוּא הַכְּנֹוֹנָה עַד עַתָּה הוּא הִנֵּה טָפַל אֲלִינוּ וְעַתָּה נִהְפָּךְ הַדְּבָר עַד שֶׁהוּא בָּא לְגִוְאֲלִינוּ וּמְגִוְאֲלִינוּ הוּא לְגִוְאֵל אוֹתָנֹו מִפְּנִיּוֹתֵינוּ עַד כִּי יִמוּךְ אַחִיךָ וְגִוְמַר וְהַחֲזַקְתָּ בּוֹ וּמוֹרִי זֶלֶה"ה כְּתוּב אִיפָּה לְקַטַּת הַיּוֹם כ"כ שִׁיעוֹר רַב בְּיּוֹם אֶחָד וּבַפֶּרֶט בְּהִיּוֹת הָעֲנָן חֲדָשׁ אֲצִלְיָהּ כִּי הַיּוֹם הוּא רֵאשׁוֹן לְלִכְתָּךְ בַּשָּׁדָה וּז"ש הַיּוֹם נֶאֱמָר עֲשִׂיתָ בְּאֶפְסֹן שֶׁנִּתְּנוּ לָהּ לְאֶכֶל לְשִׁבְעָה וּלְהוֹתֵר יְהִי מִפִּירָה בְּרוּךְ כִּי בְּלִי סֶפֶק מְגִדִּיבִי עִם הוּא וְעַל גְּדִיבוֹת יְקוּם עכ"ל: וְתֵאמֶר רוּת גַּם כִּי אָמַר אֲלִינוּ' כְּלוֹמַר אֵתָּה בְּרַכ' אֲתוּ עַל הַטּוֹבָה וְהַחֲסָד שֶׁעָשְׂתָ עִתָּה עִמִּי גַם רָאוּי הוּא לְבָרְכָה עַל שְׁנֵי דְבָרִים אַחֲרִים אֶחָד כִּי אָמַר אֲלִי עִם הַנְּעָרִים אֲשֶׁר לִי תִּדְבָּקוּן וְזֶה בְּמָה שֶׁאָמַר לָהּ לְעִיל עֵינֶיךָ בַּשָּׁדָה אֲשֶׁר יִקְצָרוּן וְהִלְכְתָּ אַחֲרַיִךְ וְזֶה מוֹרָה עַל רֹב חֲסִידוֹתָיו שֶׁאִינוּ מְקָרֵב אֲצִלּוֹ רַק אֲנָשִׁים צְדִיקִים וְיִדּוּעִים אֲצִלּוֹ שֶׁהֵן יְרָאִי חֲטָא כִּי מוֹשֵׁל מִקְּשִׁיב עַל דְּבַר אֶמֶת כָּל מְשַׁרְתָּיו צְדִיקִים וְכִדְפָרִישָׁנָא לְעִיל בְּפִסּוּק עֵינֶיךָ בַּשָּׁדָה אֲשֶׁר יִקְצָרוּן וְגִוְמַר וְלָכֵן אָמַר אֲלִי עִם הַנְּעָרִים אֲשֶׁר לִי תִּדְבָּקִין וְלֹא תַחֲוֹשׁ כִּי בְּטוּחַ אֲנִי בְּנְעָרֵי שָׁהֵם צְדִיקִי וְלֹא יִתְּנוּ עֵינֵיהֶם בָּךְ עַל דָּא וְדָאִי הוּא רָאוּי לְבָרְכָה וְעוֹד עַל דְּבַר אַחַר הוּא רָאוּי לְבָרְכָה עַל כִּי אָמַר אֲלִי כִּי לֹא לְבַד לְיוֹם אֶחָד אוֹ לְיוֹמִים אֲלָא אֶל שָׁדָהּ לְלַקֹּט רַק עַד אִם כְּלוֹ אֵת כָּל הַקְּצִיר אֲשֶׁר לִי וְזֶהוּ גַּם כִּי אָמַר אֲלִי דְקָאֵמַר כְּלוֹמַר רָאוּי הוּא לְבָרְכָה גַּם עַל שְׁנֵי דְבָרִים הַלְלוּ עַל כִּי אָמַר אֲלִי וְגו': וְתֵאמֶר נְעָמִי אֵל רוּת כְּלִתָּה מִשְׁנֵי דְבָרֵי הַלְלוּ שֶׁאָמַר לָהּ בְּנֶעֱזָה הָאֶחָד עָשָׂה וְהָאֶחָד לֹא תַעֲשֶׂה וּז"ש טוֹב בְּתִי כִּי תִצָּא עִם נְעָרוֹתָיו כְּלוֹמַר עַל מָה שֶׁאָמְרָה לָהּ שֶׁתִּלְךְ אַחַר הַנְּעָרִים וְכִמוֹ שֶׁאָמַר וְהִלְכְתָּ אַחֲרַיִךְ הוּא טוֹב הוּא לָהּ שֶׁתִּלְךְ עִם נְעָרוֹתָיו וְלֹא עִם נְעָרָיו אֲבָל עַל מָה שֶׁאָמַר לָהּ שֶׁתִּלְךְ לְשָׁדָהּ וְלֹא אֵל שְׂדוֹת אַחֲרִים עָשָׂה כְּדְבָרֵי בְּזָה וְלֹא יִפְגְּעוּ בָּךְ בַּשָּׁדָה אִישׁ אַחַר: א"נ אָמְרָה לָהּ נְעָמִי טוֹב בְּתִי כִּי תִנְאִי עִם נְעָרוֹתָיו וְלֹא תִלְכִי אֵל שְׂדָה אַחַר כִּי אֵין נְעָרוֹת כִּי אִם בַּשָּׁדָה זֹו וְלִצְנִיעוּתָךְ טוֹב הוּא שֶׁתִּלְכוּ עִמָּהֵן וְגַם שֶׁבַּשָּׁדָה אַחַר לֹא יִקְלוּ פָּנֶיךָ שֶׁתִּלְקַט כְּמוֹ שֶׁחִילָהּ פָּנֶיךָ בְּנֶעֱזָה לֹא תַעֲבוּרִי מִזֶּה וּז"ש וְלֹא יִפְגְּעוּ בָּךְ בַּשָּׁדָה אַחַר כְּלוֹמַר שֶׁלֹא יִחְלוּ פָּנֶיךָ לְלִכְתָּ שָׁמָּה כִּי אַדְרָבָה יִכְלִימוּךָ וּבְנֶעֱזָה צָוָה לְבִלְתִּי נִגְעָה וְגַם חִילָהּ פָּנֶיךָ שֶׁתִּלְכִי אֵל שְׂדָהּ וְלָכֵן טוֹב לָהּ שֶׁלֹא תַעֲבוּרִי מִשָּׁם כְּדְבָרֵי.

ויפגע מלשון מילוי ובקשה: ובמדרש א"ר חנן בר לוי בנדאי מואביה היא זו שהוציאה עילה על אותו צדיק הוא אמר לה פה תדבקין עם נערוטי והיא אמרה לתמותה עם הנערים אשר לי תדבקין ע"כ והנה הם ז"ל דקדקו אמאי קרי לה עתה מחדש מואביה וכבר פותב המגילה פסק ופקר פנוי זה ממנה ולא קראה אלא רות סתם וכמו שאמר הפתוב ויאמר בועז אל רות הלא שמעת בתי ומה זה שעמתי תחדש חזר לאחוריו וקראה מואביה אלא קראה מואביה לפי שעשתה כמעשה מואביות ולא כמעשה ישראלית כי שחרית ישראל לא יעשו עולה ולא דברו פזוב והיא בדת' מליב' מה שלא הי' כי בועז לא אמר אלא וכה תדבקין עם נערוטי והיא אמרה שאמר לה גם כן עם הנערים אשר לי תדבקין זו היא הבנת דברי רז"ל אבל עם כל זה צריך לתת לרות סברת מה להבין מה עלה על לבה לדבר ולומר מה שלא הי' ועוד כי נראה הפתוב בלתי גיזרה כי הבנת גם כי אמר אלי וגומר נראה שהוא בהמשך הפתוב פה אף אם אמר אלי עם הנערים וגומר כי מלת גם פירוש' אף ומלת כי פירושה' אם ונמצא שנשא הפתוב בלתי גיזרה וכפי טבע הלשון האמיתי פה הי' לו לומר גם אמר אלי עם הנערי' וגומר אמנם רות עתה נהגה כמואביה לומר מה שלא הי' וכונתה הי'תה להתחסד בעיני תמותה וכאילו גזרת הפתוב חסרה מן הספר ומובנת במילת גם כי דקאמרה וכונתה הי'תה לומר פה גם כי אמר אלי עם הנערים אשר לי תדבקין אני לא אדבק אלא בנערוטי ונעמי הבינה תיכף פוננתה בהתחילה במלת גם כי הגיזרה היא שתדבק בנערוטי ולא בנערי' על כן לא שבתה לסיומא למלתא ואמר' לה תיכף ומיד טוב בתי כי תצא עם נערוטי כאשר אני הבנתי מדבריך אשר אמרת גם כי אמר אלי וגומר ואמרה עוד ולא יפגעו בשדה אחר רצתה ג"כ להזהירה שלא תלך לשדה אחר פן לסיבות רוב יפיה יתעללו בה כמה ריקים ופוחזים לבא עליה לטמאה בה ואפקיה בלשון פגיעה שהוא לשון מיתה ע"ד לה פגע בו כי אפשר שכל פה יתעללו בה עד שימיתוה מרוב התשמיש וכמעשה שהי' בפלגש בגבע' כי מרוב מה שהתעללו בה מתה פדכתיב והנה האשה פלגש נופלת פתח הבית וידיה על הסף ולכו טוב בתי כי תצאי ועם נערוטי בשדות ולא יפגעו בך וגומר.

או אפשר לפי שנעמי אמרה קרוב לנו האיש מגנאלינו הוא ורמזה בדרך רמז כי גואל הוא ואולי רוצה לישא אותה ולכן התחסד אמה יותר מדאי ע"כ השיבה לה רות להודיעה כי הבינ' את דברי' כי די לחפימא ברמיזא ואמרה גם יש הוכחה וסעד לדבריך שאולי נתן עיניו בי שאני רואה כי אמר אלי עם הנערים וגומר ואולי שנתן עיניו בי לא הי' מתחסד עמי כ"כ לומר לי שאשב שם עד אם פלו את כל הקציר מה שלא אמר לשום אשה מהנשים המלקטות ולכן ראוי והגון הוא להרחיק מאיש הלזה פינו שיש הוכח' שנתן עיניו בי והשיב' נעמי אע"פ כן טוב בתי כי תצאי עם נערוטי ולא יפגעו בך בשדה אחר פלומר כי האיש גם אם יהי' שנתן עיניו בך הנה הוא בבירור שהוא מתין לישא אותה על ידי חנפה וקדושין לא כן בשדה אחר כי תיכף יפגעו בך ויתעללו בך ותהי' אנוסה בשדה של איש אחר.

והר"ר שְׁמֶרְיָה ו"ל כְּתוּב וְאָמַר עִם הַנְּעָרִים אֲשֶׁר לִי אֵע"פ שֶׁהוּא אָמַר לָהּ עִם נְעוּרוֹתַי מִפְּנֵי שֶׁאָמְרָה עַד אִם כְּלוּ אֶת כָּל הַקְּצִיר אֲשֶׁר לִי וְאֵין לְהַקְפִּיד כִּי הַנְּעָרִים וְהַנְּעוּרוֹת כּוֹלֵם בְּקִצִּיר וְהַר"ר יִצְחָק עֲאָרְמָא ו"ל כְּתוּב וְלִדְעוּתִי הִיא אָמְרָה כֵּן לְפִי שֶׁהַקְּצִיר הִי' מוּטָל עַל הַקּוֹצְרִים לֹא עַל הַקּוֹצְרוֹת אֲמַנָּם לְפָנֶינּוּ מֵעֲשֵׂה נִזְדַּרְזָה ע"כ: וְהַחֲסִיד הַר"ר יוֹסֵף יַעֲבֹץ זֶה"ה כְּתָב בְּנִימוּקָיו עִם הַנְּעָרִים אֲשֶׁר לִי תַרְגוּם הַמְתַּרְגֵּם רַבִּיא וְלֹא עוֹלָמִיָּא וְנְעוּרוֹתַי עוֹלָמִיתִי אִם כֵּן יִרְצֶה עִם הַיְלָדִים הַקְּטָנִים אֲשֶׁר לִי כִּי הֵם כְּמַגְוָדִים בְּנְעוּרוֹתֵיהֶם בְּמִצְוֹת וּבְמַעֲשֵׂים טוֹבִים תִּדְבְּקוּ ע"כ.

וְהַחֲכָם הַחֲסִיד הַר"ר יְהוּדָה ן' שׁוֹשָׁן ו"ל כְּתוּב הִטְעִימָה דְּבַרְיָה אֶל רוֹת וְאָמַר לָהּ קְרוּב לָנוּ הָאִישׁ כִּי בֶן אַחִי בְּעֵלְהָ הוּא וּבֶן אַחִי אַבִּיהָ נִמְצָא שֶׁהוּא קְרוּב לָהּ כִּי הוּא וּבְעֵלְהָ שָׁל רוֹת בְּנֵי אַחִים הֵם וְאָמְרָה גַם כֵּן מִגּוֹאֲלֵינוּ הוּא כִּי אַחֲרֵי פְלוּנֵי אֶלְמוּנֵי שֶׁהוּא אַחִי אֶלִימְלֹךְ הִנֵּה לוֹ מִשְׁפֵּט הַגְּאֻלָּה לְגֵאוּל נִחְלָתֵינוּ וְעַתָּה שֶׁשִּׁמְעָה רוֹת דְּבַרְיָה שֶׁמְעָה אֲזַנָּה וְתָכוּן לָהּ כִּי מִפְּנֵי זֶה אָמַר אֵל תִּלְכִּי לְלִקוּט בְּשִׂדָּה אַחֵר וְלֹא אִמְר' כֵּן מִתְחַלְלָה לְחַמּוּתָהּ כִּי חֲשֵׁשָׁה כִּי אַחֲרֵי שֶׁהִיא נִכְרִיָּה בְּעִינֵיהָ וְאֵינָנָה קְרוּבָה אֶל בּוֹעֵז לְפִי דַעְתָּה אוֹלֵי תִחַשֵׁב חַמּוּתָהּ כִּי אִישׁ נִכְרִי הָאוֹמֵר לָהּ לֹלֵא סִיבָה שֶׁתִּלְוֶה וְתִבְאֵ שֵׁם עַד כְּלוֹת הַקְּצִיר לְשִׁמְץ דְּבַר אָמַר לָהּ כֵּן וְעַתָּה שְׂנוֹדַע לָהּ כִּי מִפְּנֵי קְרוּבָה אָמַר וְהִיא הַיּוֹדְעוֹת שֶׁלֹּא דִּבְרוּ בִּינֵיהֶם דְּבַרֵּי הַבְּאִי אָמְרָה גַם כִּי הִגְדִּיל חֲסִדוֹ כִּי כָּף וְכָף אָמַר וַיֵּשׁ כָּאֵן דְּקִדּוּקֵי דְּבַרֵּים כִּי הוּא אָמַר לָהּ וְכֹה תִדְבְּקִין עִם נְעוּרוֹתַי וְהִיא מִשְׁנֶה דְּבַרְיוֹ עִם חַמּוּתָהּ מִרְגִּישָׁת וְאוֹמְרָה לָהּ כִּפִּי הַמְּשֹׁף דְּבוּר' טוֹב בְּתִי כִּי תִצְאֵי עִם נְעוּרוֹתַי הַסְּפִימָה דַעְתָּה אֶל דְּבַרֵּי בּוֹעֵז עַד שֶׁאֲנִי אוֹמֵר לְפִי הַדְּרֹךְ הַנִּזְכָּר כִּי גַם כְּשֶׁגִּלְתָּה דְּבַרֵּי בּוֹעֵז לֹא רִצְתָה לֹאֹמֵר דְּבַרֵּי כִּי אוֹלֵי תִחַשֵׁב כִּי לּוּלֵי שֶׁרָאָה בָּהּ דְּבַר הַדּוּמָה אוֹ מִבִּיא אֶל הַדּוּמָה לְכַפֵּי עוֹר לֹא הִי' מִזְהִירָה שֶׁתִּדְבֵּק עִם נְעוּרוֹתַי וְלָכוּן הַתְּחַכְמָה לוֹ שֶׁאָמְרָה לָהּ לְנַעֲמֵי עִם הַנְּעָרִים אֲשֶׁר לִי תִדְבְּקִין וְחַמּוּתָהּ הַסְּפִימָה אֶל הָאֲמַת וְנַעֲמֵי כְּמַתְמַחֶמֶת וּמְזוֹהֶרֶת לָהּ כִּי רָאָתָה כִּי מִתְחַלְלָה אָמְרָה לָהּ שֵׁם הָאִישׁ אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמּוֹ הַיּוֹם בּוֹעֵז וְהִיא רְאוּי לְפִי דִּיבּוּרָה לֹאֹמֵר וְגַם לִימִים הַבָּאִים אֲנִי קְרוּאָה לוֹ אָמְרָה טוֹב בְּתִי שֶׁתַּעֲשׂוּ כְּדְבַרְיוֹ שֶׁלֹּא יִפְגְּעוּ בָּהּ הַעַם בְּשִׂדָּה אַחֵר וַיְהִי' הַהִתְדַבְּקוֹת עִם נְעוּרוֹתַי לֹא עִם נְעָרֵי עַכ"ל: וְהַרְשָׁפ"א הַלּוּי ו"ל כְּתוּב וְתִאֲמַר נַעֲמֵי לְכַלְתָּה וְגוֹמֵר אָמְרָה לָהּ דַּעֵי בְּתִי כִּי אִם הוּא אָמַר לָהּ עִם הַנְּעָרִים אֲשֶׁר לִי תִדְבְּקִין בְּנוֹדָאֵי הִנֵּה הוּא בְּקִי בָּהֶם וּבְדִיֵּק בָּהֶם שֶׁהֵם כְּשָׂרִים וְצַדִּיקִים עַד שֶׁאֵין שׁוּם חֲשָׁד לְשִׁבְתָּ בְּחִבְרָתָם וּמָה שֶׁאֲנִי אוֹמְרוֹת שֶׁהוּא יוֹתֵר טוֹב שֶׁתִּצְאֵי עִם נְעוּרוֹתַי לֹא שֶׁעִם הַנְּעָרֵי' הוּא רַפּ מְאֹד שֶׁאוֹתוֹ הַצַּדִּיק אָמַר שֶׁהֵם טוֹבִים אֲבָל הַצַּד הַיּוֹתֵר טוֹב הוּא שֶׁתִּצְאֵי עִם נְעוּרוֹתַי וְלֹא תַעֲלֶה חֲמַתְךָ בְּאַפְךָ עַל דְּבַרְיוֹ וְלֹא תַעֲבֹרֵי מִמֶּנּוּ.

וְעוֹד דְּקִדְקָה בְּדְבַרְיָה כִּי אַחֲרֵי שֶׁבּוֹעֵז אָמַר שֶׁתִּדְבֵּק עִם נְעָרֵי אֵין רְאוּי לְהַפְרֵד מֵהֶם לֹא עַל צַד הַהֲכָרֵחַ וְלֹא עַל הַיּוֹתֵר טוֹב כִּי בְּנוֹדָאֵי הֵם צַדִּיקִים אֲבָל הַעֲצָה שֶׁיַּעֲצָתָה הִיא שֶׁאִם הִיֹּת בְּעַת הַיְתָה בְּשִׂדָּה רְאוּי שֶׁתִּדְבֵּק עִם הַנְּעָרִים בְּכָל זֹאת בְּעַת צְאָתָה מִן הַשִּׂדָּה אֶל הָעִיר אוֹ מִן הָעִיר אֶל הַשִּׂדָּה הוּא יוֹתֵר טוֹב שֶׁתִּצְאֵי עִם נְעוּרוֹתַי מִפְּנֵי הָרוּאִים כִּי אִם הַנְּעָרִים הֵם מְוַחֲזָקִים לְכַשְׂרִים לְבּוֹעֵז אֵינָם מְוַחֲזָקִים לְכָל רוּאֵיהֶם וְלָכוּן אָמְרָה כִּי תִצְאֵי

ולא אמרה כי תדבקי עכ"ל ומצאתי כתוב אפֿשר שְׁנַעְרוֹת בְּנֶעֱזוּ לֹא הָיוּ נִשְׁאָרוֹת בַּגִּוֶן
אֲבָל בָּאוֹת לְבֵית וּכְשֶׁמִּשְׁפִּימוֹת לְצֵאת הַשְּׂדֵה קוֹרְאִית לְרוֹת וְזֶה טַעַם כִּי תִצְאֵי וְגוֹמֵר:.

וּתְדַבֵּק בְּנַעֲרוֹת בְּנֶעֱזוּ וְגוֹמֵר עַד כְּלוֹת קִצִּיר הַשְּׁעוּרִים וְקִצִּיר רַחֲטִים וְאַחַר שֶׁהוֹצֵרְכָה
לְהִיּוֹת עִם נַעֲרוֹת בְּנֶעֱזוּ כָּל הַזְּמַן הַזֶּה שֶׁהוּא ג' חֲדָשִׁים הֵיחָד רְאוּי שֶׁתִּשְׁאָר עִם נַעֲרוֹת בְּנֶעֱזוּ
גַם בְּלֵילוֹת שְׁלֵא יִלְךְ וְלִשׁוֹב בְּכָל יוֹם בְּעֶרְבֵי הַיּוֹם לְבֵיתָהּ וּבְכַוְנָה הִיא שָׂבָה אֶל הַשְּׂדֵה
לְכֹן אָמַר שֶׁהִיא לֹא עֲשֵׂתָהּ כֹּן כְּדֵי שְׁלֵא לְעֲזוֹב אֶת חֲמוּתָהּ יְחִידָה וּגְלִמוּדָה אֲלֵא וּתְדַבֵּק
בְּנַעֲרוֹת בְּנֶעֱזוּ לְלֶקֶט לְכַד בְּיוֹם אֲבָל מְלִילָה לְלִילָה וְתִשָּׁב אֶת חֲמוּתָהּ שְׁלֵא לְהַנִּיחָהּ
מִחֲבֻתָהּ אוֹתָהּ א"נ הַפְּלִיג לְסַפֵּר בְּשִׁבְחָהּ שֶׁל רוֹת כִּי עִם הֵיּוֹת שֶׁדְּבָקָה בָּאוֹתוֹ הַזְּמַן
דְּבָקוֹת עֲצָמֵי דְבָקוֹת שֶׁל אֶהְבָּה עֲזָה כִּי לְכֹן אָמַר וּתְדַבֵּק וְלֹא אָמַר וְתִצְאֵי עִם נַעֲרוֹת בְּנֶעֱזוּ
וְגוֹמֵר כְּדִקְאָמְרָה נְעָמִי כִּי תִצְאֵי וְגוֹמֵר וְעַם הֵיּוֹת כִּי דָרָךְ טַבַּע הוּא לְהִדְבֵּק נַעֲרָה עִם
נַעֲרוֹת כְּמוֹתָהּ כִּי הוּא מִיָּן בְּמִינוֹ וְאִינוֹ חוֹצֵץ וְלֹא לְהִדְבֵּק עִם זְקֵנָה וּבְכַרְטֵי אִם הִיא זְקֵנָה
עֲצִיבוּ רֹחַ וְנִפְשָׁה מְרָה לָהּ אִזּוֹ אִין טַבַּע הַנַּעֲרָה לְהִדְבֵּק וּלְשִׁבֵּת עִמָּה וְרוֹת עִם הֵיּוֹת כִּי
כְּבָר דְּבָקָה נִפְשָׁה לְנַעֲרוֹת בָּאוֹתָם הַג' חֲדָשִׁים עִם כָּל זֶה לֹא נִפְסְקָה חוּט הָאֶהְבָּה שֶׁהִיָּתָה
לָהּ עִם חֲמוּתָהּ אֲלֵא כְּכֹלוֹת הַקִּצִּיר חֲזָרָה אֶל מְקוֹמָהּ הִרְאִישׁוֹן וּז"ש וְתִשָּׁב אֶת הַמְּוֹתָהּ:
א"נ הוֹדִיעֵנוּ הַצְּדָקוֹת שֶׁל נַעֲרוֹת בְּנֶעֱזוּ אִף אִם הָיוּ בַּשְּׂדֵה שֶׁהוּא מְקוֹם שֶׁל עוֹבְרִים
וְשׁוֹבִים זֶה יוֹצֵא וְזֶה בָּא עִם כָּל זֶה מוֹשֵׁל מִקְשִׁיב עַל דְּבַר אֲמַת כָּל מְשֻׁרְתָיו צְדִיקִים
וְצְדִקְנִיּוֹת הָיוּ וְרוֹת עִתָּה כְּאֲשֶׁר דְּבָקָה עִם נַעֲרוֹת בְּנֶעֱזוּ עַד כְּלוֹת וְגוֹמֵר דַּע לָהּ שֶׁהוּא
כְּאִילוֹ הִיָּתָה יוֹשְׁבוֹת אֶת חֲמוּתָהּ וְזֶהוּ שֶׁאָמַר וְתִשָּׁב אֶת חֲמוּתָהּ וּכְמוֹ שֶׁכְּאֲשֶׁר הִיָּתָה שְׁמוּרָה
מִכָּל דְּבַר רַע בְּהִיּוֹתָהּ עִם חֲמוּתָהּ בְּתוֹךְ הַבַּיִת כֹּן גַּם בַּשְּׂדֵה עִתָּה שֶׁדְּבָקָה עִם נַעֲרוֹת בְּנֶעֱזוּ
שֶׁהָיוּ צְדִקְנִיּוֹת גְּמוּרוֹת הִיָּתָה רוֹת שְׁמוּרָה עִמָּהֶם וּבִינֵיהֶם כְּאִילוֹ הִיָּתָה יוֹשְׁבוֹת אֶת חֲמוּתָהּ
וְגַם בְּזֶה הַדְּרָךְ דִּיִּיק מַה שֶׁאָמַר וּתְדַבֵּק בְּנַעֲרוֹת בְּנֶעֱזוּ לְלֶקֶט כִּי דָרָךְ שֶׁל כָּל הַנַּעֲרוֹת
כְּאֲשֶׁר הֵם מְשֻׁחָקוֹת זֹו עִם זֹו וּמְשֻׁחָקוֹת בְּדַבְרֵי שְׁחֹק וְהַתּוֹל אֲבָל הֵכָא רוֹת דְּבָקָה עִם
נַעֲרוֹת שֶׁל בְּנֶעֱזוּ שֶׁהָיוּ צְדִקְנִיּוֹת כִּי כָּל הַעֶסֶק שֶׁלָּהֶן לֹא הָיָה אֲלֵא לְלֶקֶט: אִי נְמִי סִיפֵר
בְּשִׁבְחָהּ שֶׁל רוֹת כִּי גַם בָּאוֹתָם הַשְּׁלֵשָׁה חֲדָשִׁים אֲשֶׁר הִיָּתָה שָׁם בַּשְּׂדֵה וּכְדַבְרֵי מִי שֶׁאָמַר
שֶׁלְעוֹלָם הִיָּתָה בַּשְּׂדֵה בְּיוֹם וּבְלִילָה עַד כְּלוֹת הַקִּצִּיר אָמַר שֶׁעַם הֵיּוֹת שֶׁהִיָּתָה שָׁם בַּשְּׂדֵה
עִם נַעֲרוֹת בְּנֶעֱזוּ כָּל הַג' חֲדָשִׁים בְּכָל אוֹתוֹ הַזְּמַן עֵינֵיהָ וְלִבָּהּ וְכָל מַחְשַׁבְתָּהּ הֵיחָד עִם חֲמוּתָהּ
כְּאִילוֹ הִיָּתָה יוֹשְׁבֵת עִמָּה וְלֹא הִיָּתָה מְסִיחַ דַּעֲתָה מִמֶּנָּה כְּאִילוֹ הִיָּתָה יוֹשְׁבוֹת עִמָּה וְזֶה
מְרוֹב אֶהְבָּתָה וְזֶהוּ שֶׁאָמַר וְתִשָּׁב אֶת חֲמוּתָהּ בְּאֹפֶן כִּי גוֹפָה בַּשְּׂדֵה וְעֵינֵיהָ וְלִבָּהּ וּמַחְשַׁבְתָּהּ
שָׁם יוֹשְׁבִים עִם חֲמוּתָהּ: וְתִאֲמַר לָהּ נְעָמִי חֲמוּתָהּ וְגוֹמֵר, הַכּוֹנֵנָה כִּי עִם הֵיּוֹת שֶׁדָּרָךְ הָאִשָּׁה
כְּשִׁמַּת בְּנָה וְנִשְׁאָרָה כְּלָתָה אֶלְמָנָה אֵינָה רוֹצָה שֶׁתִּנְשָׂא לְאַחַר אֲבָל כְּשִׁמַּת חֲתָנָה וְנִשְׁאָרָה
בְּתָה אֶלְמָנָה רוֹצָה שֶׁתִּנְשָׂא מִיָּד וְלֹא תִשָּׁב בְּאֶלְמָנוּתָהּ וְכֵאֵן אָמְרָה לָהּ חֲמוּתָהּ עִם הֵיּוֹתָהּ
חֲמוּתָהּ אָמְרָה לָהּ אֵינִי מִחְשִׁיב אוֹתָךְ כְּכֹלְתִי רַק כְּבִתִּי וְזֶהוּ שֶׁאָמַר בְּתִי הֲלֵא אֲבַקֵּשׁ לָךְ
מְנוּחַ וְאֵנִי רוֹצָה שֶׁתִּנְשָׂא לְאַחַר.

וְאָמַר אֲשֶׁר יִיטִיב לָךְ כְּלוֹמֵר אִף כִּי לְפִי הַנְּרָאָה כִּינֵן שְׁאֵנִי רוֹצָה לְהַשְׁיֵאָךְ לְבִנְעוֹ שֶׁהוּא
זָקֵן יִרְאֶה לָךְ שְׁלֵא יִיטִיב לָךְ בְּזוּוֹג זֶה לִזְנֵה אָמַר אִין הַדְּבַר כֹּן רַק אֲשֶׁר יִיטִיב לָךְ וְאִם לֹא

לתענוגי העולם הזה ייטיב לה לעולם הבא בהיותה אשה לאיש צדיק כנה וכן מצינו לרז"ל שדרשו בפסוק למען ייטיב לה לעולם שפלו טוב: אי נמי אמרה לה נעמי חמותה בתי וגומר הפונה בהיות שארז"ל כי שנאה קדומה לפלה עם חמותה ורות לא התנהגה עם נעמי כאילו הייתה חמותה אלא כאילו הייתה אמה והיא בתה ולכן אמרה בתי וגומר פלומר פיון שעד עתה התנהגת עמי כאילו את בתי וכנהוג במצות פכבוד האם מאכיל ומשקה כו' פן עשית עמי הפך הטבע אשר לכלה בחמותה וא"כ ראוי הוא שאשה פן גם אני אבקש לה פלומר עם היות שזה ייטב לה ולא לי בראותי פלתי נשואה עם אחר ראוי הוא שאבקש לה מנח עם היות שייטיב לה ולא לי.

ויובן זה יותר מרנח עם מה שא"ל פי בהזנוג האיש עם אשתו רוחא שביק בגונה ואחרי כן במות האיש נשאר הרוח בבטן האשה וכל עוד שלא תנשא האשה אז ינוח לו אכל כאשר תנשא האלמנה בבוא עליה האיש השני עניל רוחא אחרא בגונה ודחי לרוחא קדמאה ולכן אמרה לה נעמי הלא אבקש לה מנח אפילו שלא ייטיב באותם הנשואין אלא לה לבד וזהו אשר ייטיב לה ולא ייטיב לבני המת פי רוחא דעניל בגונה בעלה השני דוחה את רוח הראשון עם כל זה אני איני מבקש אלא טובתה אשר ייטיב לה ונת היא פנונתי לבקש לה מנח אפילו שלא יהי פועז ויהי איש זר פי אז ייטיב לה ולא לבני עם כל זה על כל פניה אבקש לה מנח אמנם עתה פעת אנסה הנשואין האלו פי הם טובים לשניכם לה וגם לבני וז"ש ועתה פלומר פעת הנה הוא מוכן פועז אשר הוא מודעתנו ובהיות מודע וקרובו של המת תנוח רוחו של המת פי הוא זנוג קרוב לייבום להקים שם המת על נחלתו ורוחא דשביק המת בגונה לא מפשכשא בקרבא וזהו מלת ועתה דקאמר פלומר עתה אנסה ענין הזנוג הזה אוילי יגמור והוא טוב לה ולבני אכל פנונתי שגם אם לא יגמרו הנשואין האלו אבקש לה נשואין אחרים אפילו שיהיו מאיש זר אשר ייטיב לה לבדה ולא לבני עם כל זה אבקש לה מנח ולכן אמר אבקש לשון עתיד ולא אמרה הנה בקשתי לה מנח אשר ייטיב לה: א"נ בהיות פי לרוב הפעמים הנשואין והזנוגים נעשים או שייטיב בעיני המזונגן פי מאמיני לסרסור המזונג או על פי הקרובים שלה כאשר ייטב בעיניהם תגמור הזנוג אמנם עתה בזנוג הזה אמרה לה נעמי אבקש לה מנח אשר ייטב לה כלו שגם בעיניה ייטב ולא ע"י האמנה שתאמין פי שהיא טוב בעיני אלא גם בעיניה ייטב.

והמתרגם ז"ל כתב ואמרה לה נעמי חמותה בתי בשבועה לא אניח עד זמן דאתבע לה ניקחא לדעתי פירש מלת הלא כמו אלה פי אותיות אחה"ע מתחלפות ה"א באל"ף ואל"ף בה"א דאי לא תימא הכי לא הוזכר בפתיבשבועה כלל וענין השבועה הנה פדי שלא יחשדוה שלפנים היא אומרת לה שיבקש לה מנח להשיא לאיש אמנם לבה פל עמה להשיאם לאיש פי מי היא החמות שרוצה שתנשא פלתה לאחר ומה גם היות הנשואין על ידה אכל כל דבריה פטומי מילי בעלמא ניהו לכן נשבועה לה שיבקש לה מנח וגו': ועתה הלא פועז וגו' לפי שעל אחד מב' דברים אפשר שלא תרצ' האשה בזנוג אם מפני שהיא ממשפחה בזויה יותר ממה שהיה בעלה הראשון פי בעלה הראשון היה ממשפחה

מְעוֹלָה וְלִכֵּן יִרְיֵדָה הִיא אֵלֶיךָ לְהַנְשֵׂא עִתָּה לְמִי שֶׁהוּא מִמְשַׁפְּחָה פְּחוּתָה אוֹ אֲפֹשֶׁר שֶׁלֹּא תִרְצֶה עַל כִּי אֵינִי יוֹדְעוֹת הָאִישׁ הַהוּא אִם טוֹב וְאִם רָע הוּא כִּי לֹא יָדְעָה אוֹתוֹ מִחֲמוּל שְׁלֵשׁוּם לָכֵן אָמְרָה לָּהּ נְעֻמִי וְעִתָּה הֲלֹא בּוֹעֵז מוֹדַעְתָּנִי הוּא מִמְשַׁפְּחָתִינִי וְקָרוֹב לָנוּ וְאִין לָּהּ שׁוּם יִרְיֵדָה מִמָּה שֶׁהֵייתְךָ עַד עִתָּה וְגַם אֶת יָדְעָתְךָ טוֹב מְדוֹתָיו אֲשֶׁר הֵייתְךָ אֶת נַעֲרוֹתָיו וְיָדַעְתְּ אוֹתוֹ כִּי צָדִיק תָּמִים הוּא וְלָכֵן אֲנֹכִי מְצוּוֹה שְׁתַּעֲשִׂי כָּל מָה שֶׁאוֹמֵר אֵלֶיךָ וְרַחֲצֵתְךָ וְסִכְתְּךָ וְגוֹמֵר וְיִרְדֶּתְךָ הַגְּנוּרִין וְגו': וְאֲפֹשֶׁר עוֹד שֶׁאָמְרָה נְעֻמִי הַזְּיוּג הַזֶּה נָאָה וּמִתְקַבֵּל מִכֶּמֶה טְעָמִים הָאֶחָד בְּהִיּוֹת אֵיכוֹת הָאִישׁ וְחֲשִׁיבוֹתוֹ רַב וְעֻצִים וְז"ש הֲלֹא בּוֹעֵז כְּלוֹמֵר נוֹדַע בְּשִׁעָרִים שָׂמוּ וְאֵיכוֹת חֲשִׁיבוֹתוֹ מוֹדַעַת הוּא בְּכָל הָאָרֶץ וְעוֹד שֶׁהוּא מוֹדַעְתָּנִי וְקָרוֹב לָנוּ הָאִישׁ מְגוֹנְאֲלִינוּ הִיא וְעוֹד כִּי אִין אֶת זָרָה וְנִכְרְיָה עִם כָּל אֲנָשִׁי בֵּיתוֹ וְזֶה כֶּמֶה יָמִים שֶׁהִפְרִיךְ וְאֶהְבֵּת עוֹלָם אֶהְבוּךָ וְעוֹד כִּי עַת דּוֹדִים הוּא כִּי הִנֵּה הוּא זוֹרָה אֶת גְּנוּרִין הַשְּׁעוֹנִרִים וְהוּא שֶׁשׁ וְשִׁמְח בְּרֵאוֹתוֹ אֶת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בְּרָכוּ ד' בְּמַעֲשֵׂה יָדָיו כִּי עַד עַת הַזְּרִיָּה לֹא תִנָּדַע הַבְּרָכָה, אָמְרָה לָּהּ עוֹד וְרַחֲצֵתְךָ וְסִכְתְּךָ כְּלוֹמֵר שְׁתַּלְּךָ לְמַרְחֵץ וְתִרְחֵץ גּוֹפָה וְאַחַר כֵּן תְּסוּוֹה בְּשִׁמּוֹן הַטוֹב וּבִבְשָׁמִים וְהִנֵּה יֵשׁ פְּסָקָה בְּמִלַּת וְרַחֲצֵתְךָ לְהוֹדִיעַ שֶׁלֹּא תְּסוּוֹה אֶת עֲצָמָה בְּמַרְחֵץ כִּי יִחַשְׁדוּהוּ הַרְאוֹת בְּזוֹנוֹת כִּי יֹאמְרוּ אִין דְּרָךְ אִשָּׁה אֶלְמָנָה לְסוּוֹה בְּשִׁמּוֹן הַטוֹב כִּינּוֹן שֶׁאִין לָּהּ בַּעַל כִּי לְצוּרָךְ מָה תְּסוּוֹה וְלָכֵן צָוָה לָּהּ כִּי לֹא תְּסוּוֹה בְּעַת רַחֲצֵתָהּ בְּמַרְחֵץ כִּי בְּזֶה מְשִׁיאַה עָלֶיךָ שֵׁם רַע בְּשִׁכְנוּתֶיךָ אֵלֹא יֵהִי הַפְּסָק מִן הַרְחִיצָה לְסִיכָה לָכֵן וְרַחֲצֵתְךָ בְּמַרְחֵץ וְאַחַר הַפְּסָק זְמַן שֶׁתְּבוֹא לְבֵיתְךָ אַז וְסִכְתְּךָ וְשִׁמְתְךָ שְׁמִלּוֹתֶיךָ עָלֶיךָ וְיִרְדַּת הַגְּנוּרִין וְשִׁמְתִי כְּתִיב וְיִרְדֶּתִי כְּתִיב כִּי אִם הֵייתָ יוֹרְדוֹת לְגְנוּרִין בְּלֹא מְלַבּוֹשִׁים נָאִים אֵלֹא כְּאִשָּׁה אֶלְמָנָה עֲצָבוֹת רוּחַ בְּנֹדָאִי לֹא הֵיָה פָּחַד כָּלֵל אֲבָל בְּהִיּוֹת שֶׁהֵייתָ הוֹלְכוֹ' מְלַבּוֹשֶׁת בְּבִגְדֵי שְׁבֵת וְיִרְדֶּת הַגְּנוּרִין הֵיָה אֲפֹשֶׁר שֶׁיִּתְּפֹתוּ הָאֲנָשִׁים אַחֲרֶיךָ לְתַפְשָׁה לְשִׁכְבַּ עִמָּה לָכֵן כְּתִיב בִּיּו"ד בְּשִׁימַת הַמְּלַבּוֹשִׁים וּבִירִידַת הַגְּנוּרִין לוֹמֵר זְכוּתִי יִלְךָ עִמָּךְ כִּי ע"י שִׁימַת הַמְּלַבּוֹשִׁים וּבִירִידַת הַגְּנוּרִין בָּאָה הַסְּפָנָה וְלָכֵן צָרִיךְ שֶׁזְכוּתִי יִגַּן בַּעֲדָךְ וְאוּלַי עַל צַד הַיּוֹתֵר טוֹב נְעֻמִי בְּעֲצָמָה הַלְּבִישָׁה אוֹתָהּ כְּדֵי שֶׁזְכוּתָהּ יִגַּן עָלֶיךָ וְלָכֵן כְּתִיב בִּיּוֹד ו"מִתִּי שְׁמִלוֹתֶיךָ וְאָמֵר אֵל תוֹדְעוּ לְאִישׁ הַיְדוּעַ הֲלֹא הוּא בּוֹעֵז וְלָכֵן לֹא כְּתִיב לְאִישׁ בִּשְׁב"א תַּחַת הַלְּמַד לְהוֹרוֹת שְׁמַדְבָּר עַל הָאִישׁ הַיְדוּעַ וְהוּא בּוֹעֵז עַד כְּלוֹתוֹ לְאֶכּוֹל וּלְשָׂתוֹ' כִּי אַז אַחַר הָאֲכִילָה וְהַשְׂתִּיָּה יֵהִיָה שְׁמֵחַ וְטוֹב לָב: וְה"ר יִצְחָק עֲאֲרָמָא ז"ל כְּתַב וְרַחֲצֵתְךָ וְסִכְתְּךָ וְשִׁמְתְךָ וְגו' צְנוּתָה לְהַטְהֵר מִטְּוֵמָא' לְהַתְקַשֵּׁט בְּשִׁמּוֹן הַטוֹב אֲמַנָּם שְׁתִּשִּׂים שְׁמִלוֹתֶיךָ עַל שְׁכַמָּה וְלֹא תִתְכַּסֶּה בָּם עַד בּוֹאָה שֵׁם כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפְרֹו בָּהּ עַכ"ל, וְהַתְּסִיד הַה"ר יוֹסֵף יַעֲבֹץ ז"ל כְּתַב אוֹמְרוֹ וְעִתָּה הֲלֹא בּוֹעֵז וְגוֹמֵר הַכְּפוֹנָה עַל כָּל פָּנִים לֹא אֲשַׁקוּט וְלֹא אֲנוּחַ עַד אֲשֶׁר אֲבַקֵּשׁ לָּךְ מְנוּחַ וְעִתָּה כְּעַת לְפִי שְׁעָה אֲנֹסָה אִם יֵצֵא הַדְּבָר הַזֶּה לְפוֹעֵל עַכ"ל וְכֵן כְּתַב הַר"ש הַלְוִי ז"ל: וּבְמַדְרָשׁ וְרַחֲצֵתְךָ וְסִכְתְּךָ מְטַנּוֹפֶת ע"ז שְׁלָךְ וְסִכְתְּךָ אֵלּוּ מְצוֹת וְצָרְקוֹת וְשִׁמְתְךָ שְׁמִלוֹתֶיךָ עָלֶיךָ וְכִי עָרוּמָה הֵייתָ אֵלֹא אֵלּוּ בְּגַדֵי שְׁבֵת פ"כ וְקִשָּׁה וְכִי עַד עִתָּה לֹא נְטַהַרְתְּ רוּחַ מְטַנּוֹפֶת ע"ז שְׁלָךְ וְהֲלֹא מַעַת שֶׁשְׂכָּה עִם נְעֻמִי נְטַהַרְתָּ מְטַנּוֹפֶת הַע"ז וְנִתְגַּיְרָה וְכִמוֹ שֶׁאָמֵר עִמָּךְ עִמִּי וְאֵלֶיךָ אֵלֶיךָ וְעוֹד כִּי כֶּמֶה מְצוֹת וְצָדָקָה יְכוּלָה הִיא לְעֲשׂוֹת בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם וְהִיא עֲסוּקָה בְּטַהַרְתָּם כִּי צָרִיכָה שְׁתַּהַיְּה טְהוֹרָה לְתַשְׁשָׂא אִם בְּאוּלַי יִרְצֶה בּוֹעֵז לְיִקְרַב אֵלֶיךָ, וְהֵייתִי יְכוּל לֹמֵר כִּי גַם אִם כָּבָר קִבְּלָה עָלֶיךָ כָּל מְצוֹת הַתּוֹרָה

וְכַל עֲוֹנוֹשֵׁיהָ כַּמ"ש בְּאִשֶּׁר תְּמוֹתֵי אֲמוֹת וְגוֹמֵר עִם כָּל זֶה אֲפֹשֶׁר שְׁעֲדִיין לֹא הִטְבִּילוּהָ ב"ד כִּי תִיכַף בְּיוֹם הָרֵאוֹן לְבִיאָתְךָ מִיַּד הַלָּכָה לְלַקֵּט בְּשׂוֹדוֹת וְעַד כְּלוֹת קִצִּיר הַחֲטִיִּם וְקִצִּיר הַשְּׂעוּרִים לֹא נָחָה וְלֹא שָׁקְטָה מִהַלּוֹף לְלַקוֹט וְלֹא אֶסְתַּיִעַע מִקְלָתָא לְהִטְבִּילָהּ בַּב"ד שֶׁל שְׁלֹשָׁה עַד הַיּוֹם הַהוּא וְעַל טְבִילָהּ זֹאת אָמְרָה וְרַחֲצָתָ מִטְּנוֹפֶת ע"ז שְׁלֹה: א"נ גַּם אִם נֹאמֵר שְׁכַבְרָה טְבִילָה וְנִתְגַּיְיְרָה מֵעַתָּה בּוֹאָה אֲפֹשֶׁר שְׁהִרְחִיצָה שְׁהִזְכִּיר פֶּה הוּא שְׁתַּרְחֵץ לְבָבָהּ בְּתוֹכָהּ מִטְּנוֹפֶת ע"ז שְׁלֹה בְהִיּוֹתָהּ כּוֹפֶרֶת בַּע"ז שְׁלֹה וְאִם כָּבֵד כְּפָרָה בָּהּ כְּשֶׁנִּתְגַּיְיְרָה עִם כָּל זֶה עֲתָה מְחַדֵּשׁ כְּאִשֶּׁר תַּחֲזוֹר וְתִכְפּוֹר בַּע"ז שְׁלֹה וְתִקַּל אוֹתָהּ לְצַדִּיקָה תִּחְשַׁב לָהּ כְּאִילוּ עֲתָה מְחַדֵּשׁ כְּפָרָה בַּע"ז וְרַחֲצָה מִטְּנוֹפֶת שְׁלֹה וְכִדִּי לְהִרְבּוֹת לָהּ זְכוּיֹת שְׁיִגְנוּ בַּעֲדָהּ וְהִיא תִצְלַח בְּמָה שְׁהִיְתָה הוֹלְכוֹת לַעֲשׂוֹת אָמַר לָהּ וְרַחֲצָתָ וְגו' כְּדֹאמְרוֹן וְסִכְתָּ אֶל מְנוֹת וְצַדִּיקוֹת וְגַם אִם לֹא הִיָּה לָהּ פְּנָאֵי בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם לְקַיִּים מְצוֹת וְלַעֲשׂוֹת צַדִּיקוֹת הֵא נִקְטִינָן מִן הַיּוֹם אֲשֶׁר נִתְּתָה אֵת לְבָבָהּ לְהִתְעַנּוֹת וְכִינּוֹן שְׁבִיּוֹם הַזֶּה תַּחֲזוֹר וְתִקַּבֵּל עָלֶיהָ לְגַמְרוֹר וְלִקְנִיִּים כָּל הַמְצוֹת וְהַצַּדִּיקוֹת הַכְּתוּבוֹת בַּתּוֹרָה מְעַלָּה עָלֶיהָ הַכְּתוּב כְּאִילוּ הַיּוֹם הַהוּא קִיַּיְמָה אוֹתָם וְכוּלָן יִגְנוּ עָלֶיהָ בְּדַרְךָ אֲשֶׁר הִיְתָה הוֹלְכוֹת וּבְזָכוֹת זֶה תִצְלִיחַ אֵת הַמַּעֲשֵׂה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עֲתָה.

וְהִרְבּוּ מוֹרֵי כְּתָב כִּי רַז"ל הִרְגִּישׁוּ בְּפִסּוּק שְׁכָפִי פֶּשׁוּטוֹ נִרְאָה שְׁהִיְתָה מִזְמִינָה לְזִנּוֹת שְׁתַּרְחֵץ וּמִתְעַדֵּן בְּמִינֵי בְּשָׂמִים וְתִתְקַשֵּׁט בְּמַלְבוּשִׁים כְּדִי לְהַגְבִּיר תַּאֲנוּתוֹ שֶׁל בּוֹעֵז וְיִשְׁכַּב עִמָּה וְכֵן לֹא יַעֲשֶׂה בְּלֹא קִדּוּשִׁין וְכִתּוּבָה וְשִׁבְעַת בְּרָכוֹת וְכ"ש לֹאִישׁ אֲשֶׁר כְּמוֹהוּ וְיָמָה גַּם שְׁדַבְרֵי הָאֲמוּרִים לְקַמֵּן וְהוּא יִגִּיד לָהּ אֵת אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ מוֹכִיחִים שְׁלֹה הִיְתָה הַכּוֹנֵנָה שְׁיִשְׁכַּב עִמָּה בְּלִילָהּ וְא"כ לְמָה הִנְצַרְכָּה כָּל הַקְּשׁוּטִין וְהַעֲיִנוּגִין הָאֵלּוּ וְלָכֵן פִּירְשׁוּ שְׁכּוֹנֵנֵת הַמַּעֲשִׂים הָאֵלּוּ הֵיוּ לְרִמּוֹז זְכוּיֹת אֲשֶׁר תִּסְמָךְ עָלֶיהֶן לְשִׂיבָה הַדְּבָר לְפֹעֵל וְתַכְלִית וְכּוֹנֵנֵת הַפִּסּוּק לְדַעְתָּם בְּאוֹמְרוֹ וְרַחֲצָתָ וְסִכְתָּ וְגו' אִין הִרְמַז עַל מָה שְׁתַּעֲשֶׂה עֲתָה כִּי בְּזִמְנֵי מִיַּעוֹט כְּזֶה מֵאֵי מְצוֹת וּמֵאֵי צַדִּיקוֹת מְצִי לְמַעֲבָד וְעוֹד שְׁעֲנִין טְנוֹפֶת ע"ז כְּבָר נִרְחַצָה מִמְּנָה קוֹדֵם כְּאִשֶּׁר בָּאָה עִם נְעָמִי אֲלֵא נִרְאָה שְׁהַכּוֹנֵנָה לֹא בְּפִנְיָהּ הַזֶּה, מָה שְׁרַחֲצָתָ מִטְּנוֹפֶת הַע"ז וְיָמָה שְׁסִכְתָּ בְּמְצוֹת וְצַדִּיקוֹת לְשַׁעֲבֵר וּלְפָנֶיךָ זֶה נִי"ו דְּקָרָא נִי"ו הַתּוֹסְפוֹת וְהַעֲטוּף לֹא נִי"ו הַהִיפּוּף עַכ"ל: וְהִרְ"שׁ הַלּוּי ז"ל כְּתָב כִּי כְּרָאוֹת נְעָמִי הִיּוֹת רוּת מְעוֹתְדָת לְרַבּוֹ יִתִּירָא לְהִיּוֹת אִימָא שֶׁל מַלְכוּת רְאֵתָה שְׁבַעכ"פ תַּהֲיֶה נִבְחָנֵת וְנִצְרָכֵת לְרֵאוֹת אִם הִיא כְּדֹאִית לְמַעַלָּה הַזֹּאת וְכִמְאֵמֵר הַזֶּה עַל עֲנָן יוֹסֵף הַצַּדִּיק בְּפ' מְצוֹרַע עַל פִּסּוּק עָנּוּ בְּכָבֵל רִגְלוֹ וְגוֹמֵר עַד עַתָּה בְּאֵת דְּבָרוֹ וְגו' וְרֵאוֹתָ נְעָמִי כִּי מֵעַתָּה תִּתְגַּיְיְרָה לֹא יִמְצָא בָּהּ עֲרוֹת דְּבָר הָאֲמוּם אֲפֹשֶׁר שְׁיִמְצָא מִצַּד עוֹבְרָה עַל שְׁבַע מְצוֹת טָרָם תִּתְגַּיְיְרָה אוֹ עַל שְׁלֹשׁ מִיְהִרָה לְהִתְגַּיְיְרָה וְיָמָה גַּם אַחֲרֵי הִיּוֹתָהּ נִישְׂאוֹת לְמַחֲלוֹן וְעֵינֶיהָ רוֹאוֹת יְהוָה נְעָמִי וְכִשְׂרוֹתָהּ וְהִיָּה רֵאוּי שְׁתַּתְגַּיְיְרָה וְאֲפֹשֶׁר שְׁתַּהֲלִי זֶה לָהּ קִיטְרוּג בְּאוֹפֵן שְׁלֹה תִאֲוֹרְנָה מְצוֹתֶיהָ וּמַעֲשֵׂיהָ הַטּוֹבִים אֲשֶׁר עָשְׂתָה כִּי עֲבִירָה מְכַבֵּה מְצוֹנָה כָּל עוֹד שְׁלֹה נִטְהַרָה מִטְּנוֹמְאָתָה וְלָכֵן צוּתָה שְׁתַּטְהַר מִטְּנוֹפֵה ע"ז שְׁלֹה בְּאוֹפֵן שְׁצַרִּיכָה תְּשׁוּבָה עַל הָעֵבֶר וְזֶהוּ וְרַחֲצָה וְאִזּוֹ יִאִירוּ הַמְצוֹת אֲשֶׁר עָשְׂתָה וְזֶהוּ וְסִכְתָּ אֵלּוּ מְצוֹת וְצַדִּיקוֹת עַכ"ל: וּבְפִשֵּׁט הַכְּתוּב אֲפֹשֶׁר שְׁכַתּוּב וְיִרְדְּתִי בִּיּו"ד לְהוֹצִיא מִלֵּב רוּת שׁוֹם חֲשָׁדָא שְׁלֹה יִחְשַׁדְנָה בְּשׁוֹם דְּבָר לָכֵן אָמְרָה כִּי הַעֲצָה שְׁיַעֲצִמֵי אוֹתָהּ שְׁתַּרְדַּד הַגְּנוּן דְּעֵי לָהּ כִּי אוֹלֵי בְּדִידֵי הָנָה הֵאֵי עוֹבְדָא וְז"ש וְיִרְדְּתִי

ביו"ד של המדבר בעדו וכן לקמן פתיב וגלית מרגלותיו ושכבת קרי וכתוב ביו"ד להורות אל.

האמור כי גם בענין השכיבה לא יהיה הדבר צר בעיניו כי אם בדידי הנה המעשה הייתי שוכנות מרגלותיו וז"ש ושכבתי ביו"ד: גם אפשר שרמזה באומרה ושכבתי ביו"ד כי אף אם גלית מרגלותיו ושכבת לא תפקד שהוא יגע בידו ח"ו אלא דעו לה שהיא כאילו שכבתי אני עמה כי לא יגע כלל ולא עוד אלא שהוא יגיד לה שם את אשר מעשון, גם אפשר שהפנונה כאומר ושכבתי ביו"ד הפנונה ע"ד משאר"ל במ"ש הכתוב וירדתי הגורן פתיב ביו"ד לומר זכותי ירד עמה גם כמלת ושכבתי פנונה לומר זכותי ישכב עמה אח"כ מצאתי בהר"ש הלוי ז"ל זה הטעם האחרון גם הזהירה אותה שהיא אינ' מתחיל לדבר כלל עמו רק שתשכב לבד והוא יגיד לה שם כלו' הוא יתחיל לדבר ויפתח שפתיו עמה: והנה יש בזה ספק איננו קטן כי אם גדול ונעצום ער מאוד לזה פראותינו לנעמי הכשרה יועצת לרות פלטה פועל מגונה כזה הכזונה יעשה לכלתה ללכת לשכוב מרגלות פועל ולשו' אות' בנסיון גדול כזה אתרא דשכים היזקא להיו' נחשב' פאחת הנבלות ומה גם ללכת לשכוב אצלו ולגלות מרגלות פועל ונהרי זה דומה למעשה הזונה וכמאמר שלמה והחזיקה בו ונשקה לו העזה פניה וגו' הלא טוב היה לה להעשות ולגמר הדבר ע"י אמצעים חשובים ורבים ונכבדים או מפיה אל פועל תמתיק דבריה כי גואל קרוב הוא ולו יאתה בהיות רות אשה כשרה ונהגונה כי הוא בעצמו היה מכיר' ויודע כי אשת חיל הוא ואם מד' יצא הדבר במעט השתדלות היה הדבר נגמר כי הוא מלאכת ד' להיו' מיונוג ויוגים ומה ראתה על ככה ומה הגיע אליה לעשות הדבר הנה כאופן הבילתי נאות לעין פל: והנה הרלב"ג ז"ל נתעורר בזה ועשה מהספק תועלת וז"ל התועלת הי"ג הוא כי כשהיה אפשר שישגי תועלת נפלא באמצעות פועל מה ידומה בו קצת עזות הנה אין ראוי שיאבד הטוב שהוא מפני בןשמו בעשיית הפועל שהוא אף ראוי שימעט העזות בו כפי היכולת ולזה תמצא שלא נמנעה רות מלעשות מה שאמרה לה נעמי ללכת לשכוב במרגלות פועל אף עשתה זה בלט בדרך שלא יודע לאיש ועשתה באופן שלא הרגיש בבואה שם לשכוב גם בלילה לא שכב לבה לשמור עצמה מגלוי ערונה ולזה תמצא שהיא לא היתה ישנה אף תכף ששאל פועל מי את ענתה לו בחכמה ובשכל לא כאשר מקיץ משנתו הנה שהוא ז"ל עשה מהספק תועלת ועדיין הספק עומד אלא שעצם עיניו ממנו ועשאו תועלת ואם נאמר שתירץ לרות במה שעשתה עצת נעמי ולא אמרה לא אעשנה לא תירץ לנעמי למה לא עשתה הדבר ע"י אמצעים כדרך כל הזווגים שבעולם וקרוב הדבר שיגמר ע"י אמצעי ממה שיגמר ע"י מעשה של פריצות לשכוב אצלו להיות עמו: והר"ש הלוי תירץ לזאת הקושיא כי פראות נעמי לבועז שכול ואלמון ידעה כי לא יצא מן העולם בלא בנים ולכן ראתה שיבוא הדבר הנה ע"י רות הצדקת הגם כי הוא כבר אמר לה לרות שהיא מותרת לבוא בקהל ופלוגי אלמוני לא ידע זה וראתה בחכמתה כי אם ידובר לבועז על ידה או על ידי אחר הנה תשובות פועל גלויה ומפורסמת יש גואל קרוב ממני וראוי לשאול את פיו ואולי הגואל תן עיניו ביופי רות ויתרצה ראתה כי טוב שיעשה בדרך זה כי אז יפמרו רחמיו עליה כי בהיותה שמה תתפרסם כי פנונתה

המצוה לא התענוג וזה במה שצוה לה ובאת וגלית מרגלותיו ושכבת והוא יגיד לך וגומר
אשר היתה הפנונה לדעתי שלא יעוררהו משנתו לדבר אליו כי זה דרכו של זונות לתפוס
בהם וזאת בהיותה יושבות ודוממה יראה שאין דרכה כדרך הנשים המשחקות וכראות
בועז הדבר הזה נכמרו רחמיו ודבר על לבה כמו שיבא עכ"ל: ואני אומר כי לעין כל
התירץ הזה דחוי מאליו כי מ"ש כי אם ידובר לבועז על ידה או ע"י אחרים הנה תשובות
בועז גלויה יש גואל קרוב ממני וראוי לשאול את פיו ואולי הגואל יתן עיניו ביופי רות
ויתרצה בדבר זה אינו כלום שהרי הגואל גם עתה לא ידע המעשה אשר נעשה בירידתה
אל הגורן וכמ"ש הפתוב אל ונדע כי באה האשה וגו' ועכ"ז לא נתן הגואל עיניו בה אכל
אמר לא אוכל לגאול לי פן אשחית את נחלתי: לכן אני אומר כי התירץ הנראה לי
בקושיא זו הוא כי נעמי כבר ידע' כי דוד מלך ישראל והגואל המשיח ראוי לצאת מבועז
הצדיק ולכן ראתה נעמי כי מאחר שבזווג הקדוש הזה עתיד לצאת ממנו שורש ישי וכל
מלכות בית דוד בהכרח הוא שיקטרג סטרא אחרת איזה קטרוג עד שלא יבוא לידי גמר
על פן רצתה נעמי לסמות עיני הקטיגור בתת לו חלק מה בזה הזיווג כדי שלא יקטרג
עליו כלל ע"ד מה שצוה השי"ת ביום הכפורים אשר הוא יום אדיר וקדוש בימי שנה
ואותו היום כל ישראל פולם קדושים פולם עושי באימה וביראה רצון קוניהם הוא
מקנא על קדושתם ואפשר שיקטרג עליהם על פן צוה השי"ת שיתנו לו חלקו והוא שיעיר
המשפלה לעזאזל וכאשר נתנו לו חלקו באותו היום הקדוש אז מתפייס באותו החלק
שכבר נתנו לו ושוב אינו מקטרג עליהם לפי שדרכו להדבק אל כל דבר של קדושה
לקטרג עליו ולכן ג"כ אז"ל תלמוד חכם אל יצא יחידי בלילה שמא יונק והטעם הוא על
הדרך האמור כי לעולם זה דרכו להדבק אל מקום הקדושה ואולי יונק ממנו וע"ד זה
אז"ל כי כי בגדיו של ת"ח מתבלי' במהירות לפי שהשטן מתחבב בבגדיהם וזה מקנא
שמקנא בכל מי שמתנהג בענין קדושה וכל מגמתו לקטרג על כל דבר של קדושה ובתת
לו חלקו באותו המעשה בזה מתפייס ושוב אינו מקטרג עליו ע"ד שיעיר עזאזל כדאמרן
וכן ענין הזווג הקדוש הזה ראתה נעמי שאם לא יתנו לסמא"ל חלק מה בו יקטרג בונדאי
עליו לכן יעצה היות נעשה המעשה הזה בדרך פריצות כי זה הוא חלקו ומאנתו של
סמא"ל ושוב לא יקטרג עליו ולכן אמרה לה ורצת' וסכת' וגומר ובאת וגלית מרגלותיו
וגומר כי בהיות נעשה בדרך זה שבראה כפריצות בזה יתפייס סמא"ל ולא יקטרג ויבא
הדבר לידי גמר וכן תמצא כי גם בזווג שנזדונג יהודה עם תמר אשר כל תפארת מלכות
בית דוד יצא ממנו הוכרח שיהיה לסמא"ל חלק מה כי בהיותו נעשה דרך זנות פי פתיב
ויחשבי' לזונה וגומר ואלמלא שנעשה הדבר פן לא היה נעש' הדבר ולא היה יהודה
לוקח אותה וכן ביצקב אע"ה שהיתה מטתו שלימה בי"ב שבטי ישראל הוכרח שיהגראה
באותו הזווג שמן דבר שבראה כפיסול במה שנשא שתי אחיו' שעמיד הב"ה לאוסרן אף
אם באות' שעה היו מותרות עכ"ז נראה כשמץ פיסול בדבר פיון שעמיד ל'אסר אלא
הוכרח להיות פן להיות חלקו של סמא"ל שהיה לו באותו הזווג ולכן בזווג רות עם בועז
כדי שיגמ' בשלימו' ולא יקטרג עליו סמא"ל רצתה לעונר את עיניו בהיות נעשה בדרך
קצת מה של פריצות כי זה חלקו מכל עמלו.

ונפשט הפתוב פתב מורי זלה"ה ורחצת נסכת וגו' צונותה אותה לרחוץ אם להתקדש מטוןמאתה אם לנקיות וכן הסיכה לנקיות ולעידון כמנהג בימי חכמי התלמוד ואמר ושמת שמלותיה עליה לומר כי מלבד הלבנישה תסדר אותן עליה באופן נסדר נאות כי לה יאתה סידור המלבושים ויפוי לבישתם אשר תראה בהם יפות מראה אע"פ שלא יהנה המלבושי יקרי ונכפדים כי ידוע תמצאנה נשים אשר עם היותן יפיות לא יתיישבו מלבושיהן עליהן עם היותן יקרי הפך ויש אחרות שאע"פ שלוכשת בגדי ומלבושי מערך מועט הן לובשו אותן בנקיות וסידור יפה עד שיראה בהן נאות ויפות וז"ש ושמת שמלותיה ושמת הוא כמו אשר תשים לפניהם דמתרגמינן דתסדר קדמיהון וכנה ידוקדק אומרו ושמת שמלותיה לומר שאע"פ שלא היו שמלותיה יקרי הערך שנודאי לא היו לה כי הנה באו יחפות כמאמר ז"ל ומאין יבואו להם המלבושים הטובים המן הגורן או מן היקב עם כל זה היתה יודעות כי בסידור שתשימם עליה תתייפה הוא בהם יותר מלבושה במלבושי משוי ובגדי זקב וסמוך ליה ונרדת הגורן לומר לה טענה אחרת כי לא תתבייש אם מלבושה לא היו כ"כ יקרי ערך ובפרט להיות הליכתה לקנין בעל גדול הפך ושופט כל הארץ כי פינו שהיה מקום ההליכה לגורן אין לחוש כי אין דרך ללבוש שמה הבגדים החשובים כ"כ ותסתפק בסדר אלבושי כדאמרן: ויהי בשכבו וידעת את המקום וגומר טובים בעיני דברי המתרג' שפירש כי ויהי בשכבו פירושו שכיבה ושינה דאילו כפשיטה דקרא שהוא השכיבה בלתי שינה יהיה עדיין קשה שאיך יהנה מקום לגילוי המרגלות כי תכף ירגיש ולא יניח אותה כלל שכב ועוד כי בזמן שהוא עדיין לא יהיו אנשים אשר בגורן משוקעים בשינה ונרגש הדבר והנה לסיבה אפשר ג"כ שזהיר שלא תשתדל לדעת את המקום אשר ישכב שם עד אחרי השכיבה והשינה כי בהתחלת השכיבה בנודאי יהיו כל האנשים והנערי נעורים בלתי ישנים ואפש' שירגישו בדבר רות בהיותה מחזרות בגורן הנה והנ' לדעת מקום השכיבה: ואפשר שתהנה הפנונה שבעת השכיבה כשהוא נוטה לשכב תשתדל לדעת המקו' המיוחד לו לשכיבה כי אז בנקלה תוכל לדעת פלאחר יד ולא תורגש כ"כ אמנם אחרי השקיעה בשינה לא יהנה ניכר ונודע כי אם בקרוב אל האיש הישן ולתת עיניה בו להפיר אם הוא פועז או אחר ולפעמים אפשר שיתחלף לה באחר ותטעה מסובות היותה באישון לילה ואפילה וכנה יבוא הדבר לידי הרגש וז"ש ויהי בשכבו וידעת את המקום רצה לומר שכיבה כפשוט' בלי שינה ואחר כך כאשר יהיה שקוע בשינה ובאת וגלית מרגלותיו ודוק דכתיב ובאת ולי' וגו' להורות שתהנה הביאה לגלות מרגלותיו אחרי כן לא בעת ידיעות המקום וכדי להפסיק פתב מלת ובאת ונהרי ביאה זו היא אחרי השינה כדברי המתרגם והכל פנונה אחת אלא שפירש הפסוק הוא בדרך אחר' פשוט עכ"ל: ותאמר אליה כל אשר תאמר אלי וגומר דייק דלא קאמר כל אשר אמרת אלי אעש' להודיע שבחה של רות כי השיבה לחמותה ואמרה לה אם העצה היעוצה נראה דבר ודי לעשותה לא מפני זה אמנע עצמי מלעשותם ולא זו בלבד אלא גם אתם תאמרו עוד דברים כהנה וכהנה הכל אעשה ולכן כתיב תאמרי לשון עתיד ומלת אלי קרי ולא כתיב לרמזו שאפילו אם תאמר אליה דברי' כ"כ זרים עד שנעמי בעצמה מתביישת לומר לה אותו הענין בפירוש אבל תדבר אותו עם אחר והוא

שומעת כדי שתבין רות מעצמה שפוננת נעמי הנה לומר לרות אותן הדברים שתעשה וכן בן־שמה לא אמרה אליה בפירוש אפילו אותם הדברים שתאמרי ולא תאמר אותם אלי בפועל אלא בכח פי דברת אותן כדי שאשמע אותן ואעשם אפילו אותן הדברי' אעשה אותם ולרמז לזה אלי קרי ולא כתיב כלומר כי בפועל לא אמרת לי הדברים אבל הם אמורות בכח כדי שאבין שכל אותן הדברים הם אמורות לי ואפילו שלא אמרת אלי בפועל שהוא רמז אל הכתיב אלא בכח הוא מוכן שהדברים הם כנגדי והוא הקרי הכל אעשה: א"נ מלת אלי חסר ולא כתיב להורות ולרמז כי אף אם עצה זו אינה נכונה בעיני ולא נהיר' לי ולא סבירא לי וזו היא פוננת אלי חסר כלומר אלי לא סבירא לי עם כל זה אבטל דעתי מפני דעתך וכל אשר תאמרי אעשה: ואפשר עוד לומר כי רות אמרה לה לא אפיל דבר אחד מפל דברך ארצה כי כל אשר תאמרי אעשה בלא מגרעות כלל אך זאת אעשה כי אשנה הסדר כי את אמרת לי לרחוץ ולסוף תחיל' ואח"כ לירד לגורן ולא נאה לי לעשות כן שאם יפגע בי בדרך אחד מבני בליעל ובני מקושטת ומבוססת יחשבני לאחת הנבלות ויבא אלי לשחק בי לכן לא אעשה כן רק ארד לגורן תחלה ושם אעשה ככל אשר צויתני ארחוץ ואסוף וז"ש ותירד הגורן תחלה ואח"כ ותעש ככל אשר צונתה חמותה ולכן לא נכתב מלת אלי להורות על זה כי לא עשתה ממש כדברי חמותה כי שינתה הסדר כאמור וז"ש כל אשר תאמרי אבל לא כסדר שאמרתני אלי ולזה חסר מלת אלי וכן דניק ג"כ דלא קאמר ותעש כל אשר צונתה חמותה אלא אמר ככל בכף הדמיון משום דלא עשתה ממש כל אשר צונתה כי שינתה הסדר ואפשר שהשמיענו הכתוב כי מחשבה טובה הקכ"ה מצרפה למעשה ומעת ירדתה לגורן נחשב עליה פאלו כבד עשתה ככל אשר צונתה חמותה אף עם עיקר המעשה לא הנה אלא בחצי הלילה מעתה ירדתה לגורן נחשב עליה פאלו כבד עשתה קיימה את כל צויה ולז"א ותעש ככל אשר צונתה וגו' ולא אמר ותירד הגורן לעשות ככל אשר צונתה וגו' ואפשר לומר במה שמלת אלי קרי ולא כתיב לרמז כי לא מבצעה זאת העצה היעוצה אשר כולה הוא בשביל רות להנאתה ולטובתה לבקש לה מנוח אשר ייטיב לה אלא אפילו עצה שלא תהנה אלי כלומר אל דבר הנוגע אלי ולזה מלת אלי לא כתיבא כלומר אפילו שלא יהי' דבר בא אלי ולהנאתי אע"פ כן אעשה אותה ומכל שכן שאעשה זאת אשר הכל להנאתי ולטובתי: ובמ"ש ותעש ככל אשר צונתה חמותה אפשר כי בכל מעשה ומעשה שהיתה אושה היתה אומרת הריני עושה כמצית חמותי אשר צונתה אותי כדי שזכותה יסייענה ויגן בעדה ודניק עם זה הפך של מלת ככל ולא אמר כל להורות שכן היתה אומרת רות הריני עושה ככל אשר צונתי חמותי: ויאכל בועז וישת וייטב לבו וגומר לא אמר ויאכל וישת בועז להורות כי בעת האכילה הי' בועז אבל אחר השתיה נשתנה לאיש אחר וייטיב לבו וכאילו אין זה בוטז כי נכנס יין בקרבו ועם כל זה ראה מראה ההפך שבין ישראל הקדושים לאומת העולם כי בכאן אחר שאכל ושתה והוטב לבו ובאה לו כמשכבו אשה יפת תואר מקושטת מבוססת וטהורה בטבילה ותגל מרגלותיו ועם כל זה נשבע ליצרו שלא לבוא עליה וכמאמרם ז"ל בפסוק חי ד' שכבי עד הבוקר ואחשורוש הרשע כטוב לב המלך ביני ולא היתה ושתה לפניו אמר להביאה ערומה להראות העמים והשרים את

יִפְיֶהּ לְפִי שְׂפֹלָם רְשָׁעִים וְשִׁטּוּפִים בְּזִמָּה הַמְּבַדִּיל כִּינ קוֹדֵשׁ לְחֹל וּבִין טָמֵא לְטָהוֹר וְלִהְיוֹדִיעֵנוּ שְׂבָחוֹ שֶׁל בְּנֵעַז הוֹדִיעֵנוּ שְׂאָכֵל וְשָׁתָה וְיִטֵּב לְבוֹ וְעַם כָּל זֶה לֹא חָטָא דָּאִי לֹא הָכִי מֵאִי אֶתִי לֹא־שְׂמוֹעֵינִין: וּבַמְדַרְשׁ וַיֹּאכֵל בְּנֵעַז וַיִּשָּׂת וַיִּטֵּב לְבוֹ לְמָה וַיִּיטֵב לְבוֹ שְׂבִירָה עַל מְזוֹנוֹ וְקִשָּׂה מֵאִי רְבוּתָא הוּא לֹא־יֵשׁ גְּדוֹל כְּבֹנֵעַז שְׂבִירָה בְּרִכּוֹת מְזוֹן וְהָא מִי שְׂאָכֵל וְשָׁתָה וְלֹא בִירָה עַל מְזוֹנוֹ לֹא מְבַנֵּי יִשְׂרָאֵל הוּא וְא"כ מֵאִי רְבוּתָא דְבֹנֵעַז וְאֶפְשָׁר כִּי בִהִיּוֹת הַכְּפֻנָּה הַצָּרִיכָה בְּבִרְכַת בֵּה וּגְדוּלָּה וְכִמוֹ שֶׁאֵז"ל שְׂצָרִיךְ הַכֶּנֶת הַלֵּב כְּמוֹ הַתְּפִלָּה וְצָרִיךְ עוֹד כְּמֵה דְבָרִים שֶׁהֵם תִּיקוּנִים שְׂצָרִיךְ עַל הַבְּרָכָה וְכ"ז לֹא יִמְצָא אִישׁ שְׂיַעֲשֶׂה אֶת כְּפֻלָּם בְּשִׁלְיַמַת וְהַעִיד לְכַתּוּב עַל בְּנֵעַז הַצָּדִיק שְׂבִירָה עַל מְזוֹנוֹ בְּכָל רַתְנָאִים רְצָרִיכִים וְלֹא נִמְצָא כְּזֶה אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹהִים רוֹ שְׂיִשְׁלִים כָּל הַצָּרִיךְ אֲלָא הוּא לְבַדּוֹ: א"נ אֶפְשָׁר שְׂאִין הַכְּפֻנָּה בְּמֵה שְׂאָמַר שְׂבִירָה עַל מְזוֹנוֹ עַל בְּרִכּוֹת הַמְּזוֹן אֲלָא הוֹדָה וְשָׁבַח לֹא־לֵהִיו עַל כִּי פָקַד ד' אֶת עַמּוֹ לְתַת לָהֶם לֶחֶם וּמְזוֹן כִּי בִהִיּוֹת שְׂעַד עֵתָה הִי' רָעַב בְּאַרְצֵי וְעֵתָה הִי' מְזוֹן לְפָנָיו בְּרִינוּחַ בִּירָה עַל הַמְּזוֹן שְׂנַת ד' לְעַמּוֹ וְהִיָּתָה הַבְּרָכָה בְּרִכּוֹת הוֹדָאָה עַל הַטּוֹבָה אֲשֶׁר עָשָׂה ד' לְיִשְׂרָאֵל וְכֵן מִשְׁמַע קִצַח מִל' הַמְּתַרְגֵּם ו"ל וַיִּצְדַק פִּירוּשׁ זֶה יוֹתֵר לְפִי הַגִּירָסָא שְׂיֵשׁ גּוֹרְסִים שְׂבִירָה הַטּוֹב וְהַמְּטִיב וְהַכְּפֻנָּה זֹאת הִיא בְּנוֹדָאִי שְׂהוֹדָה עַל הַטּוֹבָה אֲשֶׁר עָשָׂה ד' לְיִשְׂרָאֵל וְזֶהוּ הַטּוֹב וְהַמְּטִיב הַטּוֹב לְדִידִיָּה וְהַמְּטִיב לְאַחֲרֵינִי וּבְרָכָה כְּזֹאת לֹא כָּל אֶדָם הָיָה אוֹמְרָה כִּי עֲדִיין לֹא נִתְקַנָּה בְּרִכּוֹת הַטּוֹב וְהַמְּטִיב בִּימֵי בְּנֵעַז עַד הַרוּגִי בִיתֵר וְהוּא לְבַדּוֹ נִתֵּן לֵב לְבִירָה בְּרָכָה זֹו וּלְפִי גִירָסָא זֹו דִּינִיק שְׂפִיר וַיִּיטֵב לְבוֹ שְׂהוּא עַל הַטּוֹב וְהַמְּטִיב וְהַקִּשָּׂה בְּלִשׁוֹן קוֹשְׂיָא לְמָה וַיִּיטֵב לְבוֹ וְלֹא אָמַר בְּלִשׁוֹן שְׂאֵלָה מֵאִי וַיִּטֵּב לְנוֹ לְהוֹרוֹת הַקִּנְשֵׁי שְׂיֵשׁ בְּפִסּוּק אִם יוֹבֵן כְּפִשׁוּטוֹ וְהוּא כִּי אִישׁ כְּמוֹהוּ לֹא הִי' רָאוּי לְשִׁתּוֹת כ"כ עַד שְׂיִיטֵב לְבוֹ בִּינֵן כִּי זֶה הוּא מְנַהֵגֶה שְׂכּוֹרִים הַשּׁוֹתִים בְּמִזְרְקֵי יֵין וּז"ש לְמָה וַיִּיטֵב לְבוֹ כְּלוֹמַר לְמָה הִבִּיא עֲצָמוֹ פ"י הַשְּׁתִּי' שְׂיִיטֵב לְבוֹ בִּינֵן וְלֹאֹ מִשְׁנַת חֲסִידִים הִיא זֹו לְכָה אָמַר שְׂבִירָה עַל מְזוֹנוֹ: דְּבַר אַחַר וַיִּיטֵב לְבוֹ שְׂאָכֵל מִינֵי מְתִיקָה אַחַר הַמְּזִין שְׂהוּא מְרַגְלַת לִשׁוֹן תּוֹרָה וּבְזֶה דִּינִיק מִלַת וַיִּיטֵב שְׂמִינֵי מְתִיקָה הֵם טוֹבִים וְגַם שֶׁהֵם מְכַשִּׁירֵי תּוֹרָה וּמְרַגְלַת לִשׁוֹן תּוֹרָה כְּלוֹמַר מְרַגְלִים לְאֶדָם לְהַגּוֹת בַּתּוֹרָה אַחַר שְׂאָכֵל מִינֵי מְתִיקָה וְהוּא מְעַנֵּינִי הָאֲכִילָה וְהַשְּׁתִּיָּה אֲשֶׁר זָכַר: ד"א וַיִּיטֵב לְבוֹ שְׂעֶסֶק בַּתּוֹרָה שְׂנַאָמַר טוֹב לִי תּוֹרַת פִּיךָ לֹא בְּחַר בְּמִינֵי מְתִיקָה כִּי לֹא קָרָא טוֹב לְמָה שֶׁהֵם טוֹבִים לְגוֹף וּמְתוּקִים לְחֵיךָ רַק הַטּוֹב הָאֲמִיתִי הוּא הַטּוֹב הַנְּפִשִׁי וְהוּא לְעֶסֶק בַּתּוֹרָה וְלִזְהָ קָרָא טוֹב שְׂנַאָמַר טוֹב לִי תּוֹרַת פִּיךָ מֵאֲלֵפֵי זָהָב וְכֶסֶף וְהִבִּיא הַפְּסוּק הַזֶּה וְלֹא כְּדִמִּיתִי בְּמִקּוֹם אַחַר אִין טוֹב אֲלָא תּוֹרָה שְׂנַאָמַר כִּי לְקַח טוֹב נִתְתִי לָכֶם לְהוֹרוֹת חֲסִידוֹתוֹ שֶׁל בְּנֵעַז כִּי בִהִיּוֹת שְׂאוֹתָה הַלִּילָה הִי' זִנְרָה אֶת גִּוְרָן הַשְּׁעָרִים וְדַרְכָּן שֶׁל בְּנֵי אֶדָם כִּי בְּאוֹת' הַלִּילָה מְתַעַסְקִים בְּזִרְיַת הַגִּוְרָן וְשִׁמְחִים בְּהַבִּיטוֹ כְּמָה וְכְמָה הוֹצִיא לוֹ שְׂדֵהוּ וּבְכֻמָּה וְכְמָה דִּינָרִים יִמְכֹּר אֲבָל בְּנֵעַז לֹא פָנָה אֶל רְהָבִים וְשִׁטִּי כְּזָב כִּי טוֹב לוֹ הַתּוֹרָה מֵאֲלֵפֵי זָהָב וְכֶסֶף וְלָכֵן עֶסֶק בְּדַבְרֵי תּוֹרָה.

ד"א וַיִּיטֵב לְבוֹ שֶׁהִי' מְבַקֵּשׁ אֲשֶׁה שְׂנַאָמַר מְצָא אֲשֶׁר מְצָא טוֹב וְלֹא בְּחַר בְּסִבְרוֹת הַרְאִשׁוֹנוֹת הָאֲמוֹרוֹת כִּי זֶה אִינוֹ מִן הַשֵּׁם וְלֹאֹ בְּאוֹתוֹ הַלִּילָה שֶׁהִי' זִנְרָה אֶת גִּוְרָן הַשְּׁעָרִים בְּלִבָּד הִיָּה עוֹשֶׂה כֵּן רַק בְּכָל לִילָה וְלִילָה הִיָּה כְּפֹ דַרְכּוֹ וּמְנַהֵגוֹ וּמֵה לוֹ לְכוֹתֵב

המגילה לומר לנו שבזאת הלילה אחר האכילה עסק בתורה או שאכל מיני מתיקה פי זה דרכו בכל הלילות אבל האמת הוא פי באותה הלילה הרהורי דברים היו שם והי' מחשב לבקש אשה שנקראת טוב שנאמר מצא אשה מצא טוב ותכף האלהים אנה לידו אשה הוגנת לו ותבא בלט ותגל מרגלותיו ותשכב פי רצון יראיו יעשה נמצא פי מ"ש ויטב לבו הוא הדבר בענין המזנוג דמפרש לה לקמן: והר"ר יהודה ן' פרובינצאל כתב ואצלי בלט מגזירות ויעשו כן חרטומי מצרים בלטיהם כלומר במעשה כשפים שילכו בלילות וקולם לא ישמע פי אם בועז הי' ישן בגורן לשמור גורנו מהגנבים פמה לא חלי ולא מרגיש גם הוא גם אנשיו שלא שמעו האשה הבאה בקצה הערמה ככה יעשו אם יבוא גנב ויגנב והנה בני מות הם פי לא ישמרו את אשר לאדוניהם לכן אמר בלט כמו בלטיהם דרך רואה ואינו נראה וכן בהיות שאול במערה ויקם דוד ויכרות את כנף המעיל אשר לשאול בלט ולולי בואו בחכמות הלטהים היה זה פחיתות גדולה לדוד להיותו מסתכן עכ"ל: ואני אומר פי יש סעד לזה מלישנא דקרא דקאמר ויבא לשכוב ולא אמר ויבא וישכב להורות פי כמעט שעדיין לא שכב פי עדיין לא נשקע בשינה כלל ולכן לא אמר וישכב וכיון שכן הי' שעדיין גים ולא גים תיר ולא תיר כאילו עתה הי' בא לשכב ובנודאי שהיה בועז מרגיש בדבר אם לא שבאה דרך רואה ואינו נראה בדרך פישוף והוא רמוז במלת בלט כדאמרן.

ובמ"ש ויטב לבו אפשר שפיון למה שאז"ל שראוי לכל אדם כשהולך לשכוב טל מטתו להיות מוחל לכל מי שציערו ביום ההוא ויאמר כן שרי ליה מאר' למאן דמצערן לי ולא והי' לו טינא בלבו עם שום אדם והעיד הכתוב על בועז הצדיק שעשה כן שמוחל לכל מי שציער לו ביום וזהו ויטב לבו להינה לבו טוב ושלם עם כל בני אדם ואח"כ בא לשכוב בקצה הערימה וע"ד זה אמר דוד המלך ט"ה בשלום יחדיו אשכבה ואישן פי כשאבא לישן אז אני מוחל לכל מאן דמצערן לי ואני בשלום עם כל העולם יחדיו אשכבה ואישן: ובביאור לרב אחרון ז"ל פתוב לאמר סיפר הכתוב שהשי"ת סובב כל הדברים והגייען באופן נאות והוא שנתן בלב בועז לאכול ולשתות ולהטיב לבו עד שישתקע בשינה ותוכל היא לבא בלט לשכב מרגלותיו ותעבור חצות לילה בשינה כדי ששפירגיש וידבר עמה לא יהי' אנשים נפורים בגורן גם מיהר הקב"ה שכיבתו כדי שלא תצטרך רות להתעכב זמן רב נטמנת בגורן בין הערימה עכ"ל: אמר ויהי בחצי הלילה ויחרד האיש בהיות אשה שוכבת מרגלותיו הנה פוסח על שתי הסעיפי' פי בהיות בחצי הלילה שידוע פי בשעה ההוא הקב"ה נכנס עם הצדיקים בג"ע להשתמש עמהם כמוכא בספר הזוהר על כן בעת ובעונה הזאת ויחרד האיש כלומר הנה חרד חרדה גדולה איך יעשה דבר זה ויחטא לאלהים ולא יזכה הוא להשתמש שם בג"ע עם הצדיקים שזוכים בעת ובעונה הזאת ומצד יצרו הרע הי' מתגבר עליו וזהו וילפת כמו שאמרו ז"ל לשנעשה בשרו כלפת שנתקשה שהיתה אשה שוכבת מרגלותיו הרי שמים מצד אחד שהיה חצי הלילה והנה זוכר מעלת הצדיקים הי' חרד ומצד אחר הי' רואה אשה שוכבת מרגלותיו ומתקשה ולא הי' יודע מה לעשות וגמר אומר בדעתו לשאול ממנה מי את מותרת או אסורה וז"ש ויאמר מי את וכמו שאמרו ז"ל שאמר לה פנויה את וכו' טהורה או טמאה וכיון שראתה

רות כל השאלות הללו חששה אולי הנה נותן לב לבוא עליה מיד כי גבר יצרו עליו ולא יכול לו ועל כן אמרה לו אנוכי רות אמתה ופרשת כנפיה על אמתה כלומר אף שאני אמתה וסרה אל משמעתי לא יעלה על לבי לבוא עלי בלא ברכה וזהו ופרשת כנפיה שהיא לשון נקייה לשון גישואין כלומר קח אותי לאשה בנשואין ושבע ברכות בעבור שהכוננה להביא נפש מחלון לזה העולם וזהו פי גואל אמה ולכן צריה קדושה רבה ונשואין וכל צד היתר כדי שיבוא על ידה נפשו של מחלון וכינון ששמע בועז שהיא היתה מזרזת אותו שלא לבוא עליה עד אחר גישואין בירך אותה ואמר ברוכה את לד' בתי בנודאי שהטבת חסדך האחרון שהיא חסד הנה שזרזתני שלא לבוא עליה עתה קודם גישואין יותר מן הראשון שלא רצית ללכת אחרי הבחורים אפילו שיהיה דל כי רוצה אשה בקב ותפלות מקבנים ופרישות וכל שפן שהי' נמצא לה בחור עשיר על רוב יפניו ולא בחרת בהם אלא בי ולכן מה שזרזתני שלא אבוא עליה עתה קודם גישואין וזהו ועתה דקאמר כלומר עתה לפי שעה קודם גישואין לא תיראי אבל כל אשר תאמרי אעשה לה אחר גישואין כי יודע כל שער עמי כי אשת חיל וצדקת את ואם כן איך יעלה בדעתו לחטא עמך ולהחטא אשה צדקת כמותך: א"נ אמר הטבת חסדך האחרון יותר מן הראשון החסד הראשון הנה מה שנתגיירה ובאה לחסות תחת כנפי השכינה ובנודאי שהטובה הגדולה שראוי להחזיק לכל גר או גיורת הוא מה שהוא מתגייר ועוקר עצמו מע"ז ובא לחסות תחת כנפי השכינה ואחרי כן כל המצות והטובות שיעשה הם שפלות לזו לפי שפבר נכנע תחת עול התורה העיקרות היא הראשונה ואמר לה בועז הכא כי זאת האחרונה גדולה כל כך שאף גם זאת בהיו' הראשונה שנתגיירה גדולה על היותר הראשונה וזו להיות אחרונה לא היתה ראויה להחשב כ"כ מכל מקום גדולה היא כ"כ כי היא גדולה אף גם שהיא אחרונה ונהו מלת האחרון דקאמר יותר מן הראשונה אף גם שהיא ראשונה וזהו אומרו מן הראשון והאחרונה היא זאת שלא הלכת אחרי הבחורים אם דל ואם עשיר ובחרת בי עם היותי זקן להיות גואל: א"נ אמר ויהי בתצי הלילה כי בועז הנה נעור לעולם משנתו וקם בתצי הלילה לעסוק בתורה וכמו שאמר בן בנו דוד המלך ע"ה חצות לילה אקום להודות לה וכן הנה מנהגו של בועז זקנו וז"ש ויהי בתצי הלילה אשר נעור משנתו לעסוק בתורה אז ניחרד האיש על פי ראה עצמו בנסיון גדול כי בעת הראוי לעסוק בתורה ובמשפט שמה הרשע ולא ידע אם יוכל לכבוש את יצרו שלא יחטא ולכן חרד חרדה גדולה והתחיל ללפת עצמו ונהפך מצד זה לצד זה כדי שתרגיש האשה שפבר הפיר בה בועז שהיא אשה ובורח ממנה ונהפך אל צד אחר ואולי בזה תקום האשה מאצלו ותלה כי תרגיש האשה שאין איש זה מאותם הרודפים אחר תאוות המשגל ותלה לדרבה כי לאו בעל דברים דידה הוא וכשראה בועז שלא הועיל כלל בזה לשמלה אבל הנה אשה שוכבת מרגלותיו ולא קמה ולא זעה ממנו אז רצה ליידע מי זאת הנשפחה אשר כמעט נראה ממעשיה שתובעות אותו בפה ויען ויאמר לה מי את ואז היא תשיב אמריה לו בעונה רבה נתאמר אנוכי רות אמתה וקראה את עצמה אמתו לומר גם אם אני מפרת את ערכי כי הלואי שאהיה פאחת שפחותיה ואני אין ערכי לגבי דיך אלא להיות אמתה ואף עפ"כ הריני מחלה פניך שתפרוש כנפיה על אמתה והוא

לשון גשואים אמורים בלשון נקייה ונקלה כי גואל אתה ואפֿשר דקרי פֿרישות כֿנף
לגשואין שֿכן דָרָךְ התרנגול כֿאֿשֶׁר רוֹצֶה לבוא על התרנגולת הוא פורש את כֿנפיו עליה
והוא דָרָךְ פּיוס שִׁמְפּוּיָסָה וכֿאִמָּרָם ו"ל על פֿן קרי לה לביאה פֿרישת כֿנף ודניק
דכֿנפיה הוא חסר יו"ד וכתוב כֿנֶפֶךָ והפֿונָה שִׁאִמָּרָה לוֹ תדע שִׁכֿוֹנָתִי אינָה להנָאתִי אֶלָּא
לש"ש כֿדי שִׁתְּגַאֵל נִשְׁמָתוֹ שֶׁל מַחֲלוֹן וּתְבִיאֶהוּ לְזֶה הָעוֹלָם כִּי אֵינִי שׁוֹאֵלֶת מִמֶּךָ אֶלָּא
ביאה ראשונה לבד ולְזֶה נֶקֶט כֿנֶפֶךָ בִּלְאֵי יו"ד שֶׁהוּא לְשׁוֹן יַחֲיד נֹאֶמֶר עַל כֿנֶף אֶחָד אֲמַנֶּם
כֿנֶפֶיךָ בִּיּו"ד הוּא לְשׁוֹן רַבִּים וְזוֹ אִמָּרָה אֵינִי שׁוֹאֵלֶת מִמֶּךָ אֶלָּא פֿרישת כֿנף א' לבד וביאה
אחת וְזֶה לְסִיבָה כִּי גוֹאֵל אֶתְּךָ וְתִגָּאֵל נִשְׁמָתוֹ שֶׁל מַחֲלוֹן כִּי אֵין כֿוֹנָתִי לְהִנָּאתִי אֶלָּא
לְהִנָּאתוֹ וְלִטּוֹבָתוֹ שֶׁל מַחֲלוֹן אֲשֶׁר מֵת וְהֵנָּה מְצִינּוּ בְּדַבְרֵי רז"ל לֵאל יִפְתַּח אָדָם פִּיו לִשְׁטָן
כִּי כִּיּוֹן שֶׁהִיא לֹא שִׁאֵלָה מִמֶּנּוּ אֶלָּא בִּיאָה רֵאשׁוֹנָה כִּן הִיָּה שֶׁלֹּא בָּא עָלֶיהָ כִּשְׁנֵשֵׁא אֶלָּא
ביאה ראשונה בְּלִילָה הִרְאשׁוֹנָה לְבַד כִּי לְמַחֲרָתוֹ מֵת וְכִמָּרָם ו"ל שִׁאִמָּרוּ שֶׁלֹּא חִנָּה
אֶלָּא אוֹתוֹ הַיּוֹם שִׁנְשָׂאָה בְּלֶבֶד וְדָרְשׁוּ זֶה מִמָּה שִׁאִמָּר שִׁאִמָּר הַכְּתוּב בְּרוּךְ ד' אֲשֶׁר לֹא
הִשְׁבִּית לָךְ גּוֹאֵל הַיּוֹם כְּלוֹמֵר שֶׁבְּשִׁבִיל יוֹם א' שִׁחִיָּה לֹא הִשְׁבִּית לָךְ גּוֹאֵל שִׁאִלוֹ לֹא חִנָּה
אוֹתוֹ הַיּוֹם נִשְׁבֵּת לָךְ גּוֹאֵל וְכִאֲשֶׁר רָאָה בְּעֵזוֹ כֵּל פְּוֹנָתָה לְגַמּוֹל חֶסֶר עִם נֶפֶשׁ מַחֲלוֹן הַמֵּת
אָמַר לָהּ בְּרוּכָה אַתְּ לִד' בְּתִי וְהֵנָּה אֶת עֲשִׂיתְּ שְׁנֵי מִיַּי חֲסָדִים הֵא' הוּא מ"ש לְעִיל יַעֲשֵׂ
ד' עִמְכֶם חֲסֵד כֿאֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם עִם הַמֵּתִים וְהוּא מ"ש רז"ל שֶׁנִּשְׁפְּלוּ בְּתַכְרִיכָן וְהֵנָּה הַחֲסֵד
הַהוּא הִיָּה חֶסֶד שֶׁעֲשִׂתָּה עִם גּוֹף הַמֵּת שֶׁלֹּא נִקְבַּר עָרוֹם אֶלָּא בְּתַכְרִיכִין אֲמַנֶּם זֶהוּ הַחֲסֵד
הָאֲחֵרוֹן שִׁאֵת רוֹצֶה לְעֲשׂוֹת עִמּוֹ הוּא יוֹתֵר טוֹב וְחָשׁוּב מִן הַחֲסֵד הִרְאשׁוֹן כִּי הַחֲסֵד
הִרְאשׁוֹן הִיָּה עִם גּוֹפוֹ וְזֶה הַחֲסֵד הוּא עִם נֶפֶשׁוֹ כִּמָּה שֶׁהִנְחַת מְלֶכֶת אַחֲרֵי הַבְּחוּרִ' וְלִינְשֵׁא
לְבַחֲוֹר כִּי יוֹתֵר טוֹב הִיָּה לָךְ לִינְשֵׁא לְבַחֲוֹר אֶפְּלוֹ שִׁיָּהִיָּה דֵּל מְלִינְשֵׁא לְזָקֵן כִּן שְׁמוֹנִים
שָׁנָה וְזֶהוּ אִם דֵּל דִּקְאָמַר וּכ"ש שִׁאֵם הִיָּה רוֹצֶה לִינְשֵׁא לְבַחֲוֹר הֵייתָ מוֹצֵא בְּחוֹר וְעֲשִׂיר
וז"ש וְאִם עֲשִׂיר וְזֶה לְרֹב יִפְּיָךְ וְחִשְׁבִּיתָּהּ וְעִם כֵּל זֶה הַנְּחַת הַכֵּל לְבַלְתִּי לְכַת אַחֲרֵיהֶן
וְלְבוֹא אֶצְלִי בְּשִׁבִיל שִׁאֵנִי גּוֹאֵל וְאֶגְאֵל נֶפֶשׁ הַמֵּת וּא"כ הַטְּבַת חֲסֵדָךְ זֶה הָאֲחֵרוֹן שֶׁעֲשִׂיתָ
עִם מַחֲלוֹן מִן הַחֲסֵד הִרְאשׁוֹן שֶׁעֲשִׂיתָ עִמּוֹ וְכִדְאָמְרֵן: א"נ אָמַר וַיְהִי בַחֲצֵי הַלַּיְלָה כִּי בִּהְיוֹת
הַשַּׁע' הִזְאֵחַ דַּחֲצֵי הַלַּיְלָה שׁוֹלְטָנוֹת לְמִזְיָקִים חָרָד וּפְחָד שֶׁלֹּא יִהְיֶה רוּחַ אוֹ שֵׁד וּמִצַּד אַחַר
וַיִּלְפַּת שֶׁנִּעֲשָׂה בְּשָׂרוֹ כְּלָפַת כְּאוֹמְרָם ו"ל שֶׁנִּתְקַשָּׂה מִשׁוּם שֶׁהֵנָּה אִשָּׁה שׁוֹכֶכֶת מְרַגְלוֹתֶיהָ
בְּאִוָּן שֶׁהֵנָּה מְסוּפָק אִם הִיָּתָה מְשֵׁה כְּפִי מֵה שֶׁנִּרְאָה מִמֶּנָּה אוֹ אִם הִיָּה שֵׁד כְּפִי מֵה שֶׁהִיָּה
מוֹרָה הַשַּׁעָה שֶׁהִי חֲצֵי הַלַּיְלָה וְלָכֵן הִסְכִּיִם לְשִׁאֵל מֵאֵתָה אִם הִיא אִשָּׁה אוֹ שֵׁד וְזֶהוּ
שִׁאִמָּר מִי אַתְּ וְתַעֲנֶהוּ וְתֹאמַר אֲנִי רוּחַ אֲמִתִּיָּךְ וְגו': וּבְמִדְרָשׁ הַתְּחִיל מִמְשַׁמֵּשׁ בְּשַׁעְרָה
אָמַר רוּחוֹת אֵין לָהֶם שַׁעַר אָמַר לָהּ מִי אַתְּ רוּחַ אוֹ אִשָּׁה אִמָּרָה אִשָּׁה, פְּנוּיָה אוֹ אִשָּׁת אִישׁ
אִמָּרָה לוֹ פְּנוּיָה, טְמֵאָה אַתְּ אוֹ טְהוֹרָה אִמָּרָה לוֹ טְהוֹרָה וְהֵנָּה אִשָּׁה טְהוֹרָה מְכַל הַנְּשִׁים
שׁוֹכֶכֶת מְרַגְלוֹתֶיהָ שִׁנְאָמַר וַיֹּאמֶר מִי אַתְּ ע"כ: וְהַר"ש הַלּוֹי ו"ל כְּתוּב זֶה לְשׁוֹנוֹ וְאֵין סֶפֶק
כִּי שִׁאֵלֶת מִי אַתְּ רוּחַ אוֹ אִשָּׁה הוּא כְּמוֹ הַכְּנָסֶת דְּבָרִים.

כִּי כְּבָר אָמַר רוּחוֹת אֵין לָהֶם שַׁעַר וְשׁוּב לֹא תִפּוֹל שִׁאֵלֶת מִי אַתְּ רוּחַ אוֹ אִשָּׁה אֶלָּא שָׁנָה
כְּוֹנָתוֹ לְהַכְנִיס עִמָּה בְּדַבְרֵים וְכִן מֵה שִׁאִמָּר מִמְשַׁמֵּשׁ בְּשַׁעְרָה אֵין חִירוּשׁוֹ שִׁרְאָה שֶׁהִי
לָהּ שַׁעַר דָּאָם כִּן הִיָּה לוֹ לומר מִמְשַׁמֵּשׁ בְּרֵאשֵׁה וְרָאָה שֶׁהִיָּה לָהּ שַׁעַר אֶלָּא פִּירוּשׁ

שִׁמְשֵׁמֶשׁ בְּשַׁעַר וְרָאָה שֶׁהוּא שַׁעַר שֶׁל אִשָּׁה וְלֹא שֶׁל אִישׁ וְלִכֵּן לֹא שָׁאַל אִישׁ אֶתְהָ אוֹ אִשָּׁה עַכ"ל וְדִבְרָיו ז"ל אֵינָם מְחַוְוִינֵם בְּעֵינַי לְפִי שָׂאֵם כְּדִבְרֵי שֶׁכָּבַר יְדַע שֶׁהֵיחֵתָ אִשָּׁה וְלֹא שֶׁד כִּי כָּבַר נִתְבָּרַר אֵלָיו ע"י הַמִּשְׁמוּשׁ וְכָבַר אָמַר רוּחוֹת אֵין לָהֶם שַׁעַר וּמָה שֶׁשָּׁאַל לָהּ מִי אַתְּ רוּחַ אוֹ אִשָּׁה אֵין זֶה אֱלֹא הַכְּנָסַת דְּבָרִים כְּדֵי לְהַכְנִיס עִמָּה בְּדִבְרֵים קָשָׁה לְזֶה לְמָה נִכְנָס עִמָּה בְּדִבְרֵים אֵלוֹ וְלֹא בְּשִׂאָלָה אַחֲרַת אִישׁ אֶתְ אוֹ אִשָּׁה כִּינֵן שָׁגַם זֶה כָּבַר נִתְבָּרַר אֵלָיו ע"י מִשְׁמוּשׁ הַשַּׁעַר שֶׁהִי שַׁעַר שֶׁל אִשָּׁה וְלֹא שֶׁל אִישׁ א"כ יוֹתֵר טוֹב הִיָּה שִׁיכְנָס עִמָּה בְּדִבְרֵים בְּאִמְרוֹ לָהּ אִישׁ אֶתְהָ אוֹ אִשָּׁה וְלֹא לְעֲשׂוֹתָהּ רוּחַ כִּינֵן שָׁאֵין לוֹ סִפְקָ לֹא בְּאִישׁ וְלֹא בְּרוּחַ יוֹתֵר צְנִיעוּת הִיָּה לְכַנּוֹס עִמָּה בְּדִבְרֵים שֶׁל אִישׁ אֶתְהָ אוֹ אִשָּׁה מִלְעֲשׂוֹתָהּ רוּחַ כְּדִבְרֵים וְעוֹד לְמָה לוֹ לִיכְנָס עִמָּה בְּדִבְרֵים אֵלוֹ וְדֵי שִׁיכְנָס עִמָּה בְּאִמְרוֹ פְּנוּיָה אֶתְ אוֹ אִשָּׁת אִישׁ כִּי בְּאֵלוֹ נִסְתַּפֵּק וְלֹא יִשָּׁאַל דְּבָרִים אֲשֶׁר לֹא נִסְתַּפֵּק בָּהֶם וְאֵין צוֹרֵךְ לְכַנּוֹס עִמָּה בְּדִבְרֵים אַחֲרֵים: אֲמַנָּם הַנִּרְאָה לִי בְּזֶה הוּא כִּי רָצָה לְבַדֵּקָה בְּשַׁעַר וְחָשַׁב שִׁיּוּכָל לְמַשְׁמֵשׁ בְּשַׁעַרָהּ וְהִיא לֹא תִרְגֵּשׁ בְּמַשְׁמוּשׁ כִּי חָשַׁב שֶׁהִיא יִשְׁנָה נִרְדַּמְת בְּשִׁנְיָהּ וְכַנּוֹנַת דְּבָרֵי הַמְּאָמַר הוּא כִּי הִתְחִיל לְמַשְׁמֵשׁ בְּשַׁעַרָהּ וְרָצָה לְעֲשׂוֹת הַנְּסִיוֹן בְּמַשְׁמוּשׁ הַשַּׁעַר לְפִי שֶׁאֲמַר הוּא בְּקִרְבּוֹ קוֹדֵם שִׁימְשֵׁמֶשׁ שִׁנְיָהּ רוּחוֹת אֵין לָהֶם שַׁעַר וְלִכֵּן ע"י הַמִּשְׁמוּשׁ יוֹדַע הַדְּבָר וְאֵין נְסִיוֹן כַּנְּסִיוֹן הַמִּשְׁמוּשׁ שֶׁאֲמַשְׁמֵשׁנָה וְלִכֵּן הִתְחִיל לְמַשְׁמֵשׁ וּמ"ש בְּעַל הַמְּאָמַר אָמַר רוּחוֹת אֵין לָהֶם שַׁעַר אֵין הַפְּנוּיָה שֶׁאֲחֵר הַמִּשְׁמוּשׁ אָמַר רוּחוֹת אֵין לָהֶם שַׁעַר אֱלֹא נָתַן טַעַם מִי הִנִּיעוּ לְמַשְׁמֵשׁ לְפִי שֶׁאֲמַר רוּחוֹת קִימַל"ן דָּאֵין לָהֶם שַׁעַר וְלִכֵּן אֲנִסָּה בְּמַשְׁמוּשׁ וּבְזֶה אֲדַע אִם הִיא רוּחַ אוֹ אִשָּׁה וְכֹאֲשֶׁר רָאָה בְּעַת הַמִּשְׁמוּשׁ וְהִרְגִישׁ בָּהּ שֶׁהִיא עָרָה וְלֹא יִשְׁנָה אָמַר בְּלִבּוֹ אִם אֲנִי לֹא אֲדַבֵּר עִמָּה פֶּה אֶל פֶּה אֱלֹא אֲמַשְׁמֵשׁנָה לְבַד תִּחְשׁוּב שֶׁאֲנִי מְמַשְׁמֵשׁ אוֹתָהּ לְכַנּוֹנָהּ רָצָה לְהַנּוֹת מְמַשְׁמוּשׁ שֶׁלָּהּ עַל כֵּן תִּיכַרְךָ אָמַר לָהּ בְּפִירוּשׁ מִי אַתְּ רוּחַ אוֹ אִשָּׁה כִּי לְכֹךְ מִשְׁשֵׁמֶשׁ אוֹתָךְ לְהַעִיר אוֹתָךְ לְשִׂאֵל לָךְ אִם אַתְּ רוּחַ אוֹ אִשָּׁה וְכִינֵן שֶׁהִתְחִיל לְדַבֵּר עִמָּה וְהִשִּׁיבָהּ לוֹ אִשָּׁה, שָׁאַל לָהּ גַּם כֵּן פְּנוּיָה אֶתְ אוֹ אִשָּׁת אִישׁ אֲמַרָה לוֹ פְּנוּיָה, טַמְאָה אוֹ טְהוֹרָה אֲמַרָה לוֹ טְהוֹרָה.

אָמַר עוֹד בְּעַל הַמְּאָמַר וְהִנֵּה אִשָּׁה טְהוֹרָה מְקַל הַנְּשִׁים שׁוֹכְבוֹת מְרַגְלוֹתֵינוּ כַּנּוֹנַתוֹ הִיא לְפִי שֶׁהִרְגִישׁ כִּי מָה שֶׁאֲמַר הַכְּתוּב וְהִנֵּה אִשָּׁה שׁוֹכְנַת וְגו' הֵם דְּבָרֵי מוֹתֵר כִּי כָּבַר אָמַר לְמַעֲלָה וְתָבֵא בְּלֵט וְתַגֵּל מְרַגְלוֹתֵינוּ וְתִשְׁכַּב וְהִנֵּה דֵי בְּשִׂיאָמַר וְהִנֵּה בְּחֻצֵי הַלַּיְלָה וְיִחַרְד הָאִישׁ וְיִלְפַת וְיִאמַר מִי אַתְּ לִכֵּן דְּרִישׁ וְאָמַר הַמְּקַרָּא הִנֵּה סְרִסְהוֹ וְדַרְשֵׁהוּ וְכֹאֲלוֹ מָה שֶׁאֲמַר הַכְּתוּב הִנֵּה אִשָּׁה שׁוֹכְבוֹת מְרַגְלוֹתֵינוּ הֵם נְאֻמִּים אַחֲרֵי שֶׁאֲלַת מִי אַתְּ וְהֵם דְּבָרֵי כּוֹתֵב הַמְּגִלָּה שֶׁכָּפִי תִשׁוּבְתָהּ שֶׁהִשִּׁיבָהּ אוֹתוֹ הִנֵּה אִשָּׁה טְהוֹרָה הַנְּשִׁים שׁוֹכְבוֹת מְרַגְלוֹתֵינוּ, וְסִיּוּם עוֹד בְּעַל הַמְּאָמַר אֶת דְּבָרָיו וְאָמַר שֶׁנֶּאֱמַר וְיִאמַר מִי אַתְּ וְסִיּוּם זֶה הַשְּׁמִיטוֹ הַר"ש הַלְוִי ז"ל וְאֶפְשֶׁר שֶׁחָשַׁב שֶׁהוּא נִמְשָׁךְ לְמָה שֶׁאָח"כ וְתִאמַר אֲנֹכִי רוּחַ אֲמַתָּה אָמַר ר' בְּרַכְיָה אַרְוִירִים הִרְשָׁעִים לְהִלֵּן כְּתִיב וְתִתְפָּשֵׁהוּ בְּבִגְדוֹ וְתִאמַר שֶׁכָּבַה עִמִּי אֲכַל הַכָּא וּפְרָשַׁת כְּנַפְיָהּ עַל אֲמַתָּה ע"כ: וְהִנֵּה עֵינֵיהָ הִרְוֹאוֹת כִּי ר' בְּרַכְיָה דְּבָרֵי רוּחַ קָא דְרִישׁ שֶׁאֲמַר אֲנֹכִי רוּחַ אֲמַתָּה וּפְרָשַׁת וְגו' וּמ"ש שֶׁנֶּאֱמַר וְיִאמַר מִי אַתְּ הוּא סִיּוּם דְּבָרָיו הִרְוֹאוֹתֵינוּ וְהַפְּנוּיָה שֶׁהוּא אָמַר שֶׁשָּׁאַל לָהּ שֶׁלֵּשׁ רוּחַ אוֹ אִשָּׁה אִשָּׁת אִישׁ אוֹ פְּנוּיָה טַמְאָה אוֹ טְהוֹרָה וּמֵאֵן לִימָא לָן שֶׁלֹּא שָׁאַל לָהּ שֶׁאֲלָהּ רְבִיעִית אִישׁ אֶתְ אוֹ אִשָּׁה לִכֵּן אָמַר בְּעַל

המאמר אי אפשר לומר שגם זה שאל לה לפי פי הלא תראה אנפן שאלתו שאמר מי את ולתיות אשר הי' ברור לו שהיתה אשה ולא איש על פן אמר מי את שהוא לשון נקבה ולא שייך להסתפק בתיבות אלו של מי את אלא אם היא רוח או אשה טמאה או טהורה פנויה או אשת איש דאלו אשה או איש לא נסתפק דהרי את קאמר לה בכינוי אשה ומה שלא נסתפק בזה הוא לפי שהפיר בה אפילו שהיה בחצי הלילה את זה הפיר וראה שלא היה מצנפת על ראשו כמנהג האנשים אלא על ראשה היה מטפחת פלבוש הנשים שלובשות על ראשיהן וזה נזכר אפי' בלילה וכן אמר לקמן הכי המטפחת אשר עליך נראה שהיה במטפחת שקורין בלע"ז ליזא"ר וזה נזכר אפילו באישון לילה ואפילה לכן לא שאל לה אם היא איש או אשה אלא אמר מי את לרמז אל השאלות הנזכר כדאמרן. ובפירוש מלת וילפת יש שפירשו אותו לשון הטנה כי פאשר הרגיש שיש אחר עמו הטנה עצמו לדעת מי הוא ואחרי פירשוהו לשון צער והמתרגם תרגם ותנה גברא ורמת ואתרפך כלפמא בשריה מן רתימא ופירשו כמו הלכפות שהם רכים כן נתרפך נשרו מהפחד ומן התרדה: ובגמרא סנהדרין פרק כ"ג, אמר רב שנעשה בשרו כראשי לפתות ופירש רש"י בשרו אבר כראשי לפתות נתקשה ואע"פ כן כבש יצרו והנה הר"ש הלוי כתב בזה וז"ל הן אמת זה דבר נזר כי התרדה היא מסירה הקנשי לא שתגרום אותו לכן יש נפישו כמו ויגרם תולעים ויבאש לאחר שבאש ככה זה ויחרד האיש לאחר שנתקשה ופשר הדבר ידוע הא דתקון רבנן בפרק הרואה על הנכנס לישן על מטתו שאומר יהי רצון מלפניך שתתן חלקי בתורתך ותרגילני לדבר מצנה ואל תרגילני לדבר עבירה ונתשלט כי יצר הטוב ואל כן בועז הצדיק אחר שנכנס לישן והוא שבע מדברי תורה וראה ששלט בו יצה"ר עד שהביאו לידי קנשי חרד חרדה גדולה ושיעור הפתוב ויהי בחצי הלילה פאשר הקיץ משנתו ויחרד האיש לפי שמצא אברו כראשי לפתות ולכן אמר ויחרד האיש ולא אמר ויחרד בועז כל זה להפליג התרדה וכהא דאמרינן בס"ק דע"ז אשרי איש ירא את ד' איש ולא אשה אריב"ל אשרי שמתגבר על יצרו כאיש ובהיות זה דרכו כל הימים ועתה ראה יצרו מתגבר עליו חרד את כל התרדה הזאת עכ"ל: ואני אומר כי אין צורך לפרשו כמו ויגרם תולעים ויבאש לאחר שבאש אלא כמשמעו כי בתחילה ויחרד ויתר לבו ממקומו כי לא ידע מי היה שוכב מרגלותיו אבל אחר שמשמש וראה אשה שוכבת מרגלותיו אז נתגבר יצרו עליו ונעשה כראשי לפתות שנתקשה אברו כדפרש"י וז"ש והנה אשה וגומר: והר"ר יצחק עארמא ז"ל כתב ופרשת כנפיה וגומר וראה שהיא למדה אותה ממלש אליה בועז ביום הראשון ישלם ד' פעלה וגומר אשר באת לחסות תחת כנפיו אמרה כן הוא האמת שבאתי לחסות תחת כנפיו אמנם מדרך השגחת כנפי מעלה לגמול ולהטיב ע"י כנפים של מטה ואחר שאמה הגואל הנה כנפיה הן אשר הכין אלי האל י"ת לעת פזאת עכ"ל: ואומר ברוכה את לר' בתי כתב החסיד ה"ר יוסף יעבץ ז"ל כנגד מ"ש ופרשת כנפיה על אמתך את בתי לא אמה עכ"ל.

והרלב"ג כתב היטבת חסדה האחרון מן הראשון הנה חסדה הראשון היה שלא רצתה להפרד מנעמי וחסד השני היה שבחרה להתחבר בגואל בעלה עכ"ל: וה"ר יהודה נ' שושן כתב וכה אמר או יאמר מן הראשון שבאת לחסות תחת כנפי שכניתו ית' כי אותו החסד

עשאתו עם נפשה ואין לאיש נכבד מנפשו אבל במה שבחרת בי להיות זקן ואני ממשפחת בעלוקה גם כי מי יודע אם באת מפני בחורי עמנו ועתה נודע כי לשם שמים נתגיירת עכ"ל: ובביאור לרב אחרון כתוב לאמר ברוכה את וגומר הבין והגדיל לדבר אליה דברי חזן ופיוס לפי שדעתו הנה להשיב לה כי יש גואל קרוב ממנו ולהיות זה האופן קצת מעלה הנה אפשר שרות תחשוב בלבה שלתואנה הנה אומר פועז פן ולכן הקדים לדבר על לבה ואמר לה ברוכה את לד' בתי פלומר משעה ראשונה היית ברוכה לד' כי נוססה בך רוח קדושה וטהרה ושם ד' נקרא עליה ומעשיה נדאי יקרבוה כי הנה הטבת חסדך האחרון הנה אשר נזכיר לבלתי לכת מן הראשון שהוא ההתגיירות כי בפועל ההוא הנה אפשר לחשוב שמה מתמת דבר עשית בך אף הנה הוכיח סופך כי בחרת בזקן ולא נשאת פניה אל בחור בין שיהנה דל או עשיר ומואסת בזקן ואפשר לומר הטבת חסדך האחרון שבחרת בזקן וזה נדאי נראה בך מן החסד הראשון שעשית שבאת לחסות תחת פני השכינה משם נודע באמת כי חסדך האחרון טוב וישר והוא לבלתי לכת וגומר עכ"ל: בהיות שהנה רוצה לומר לה שיש גואל קרוב ממנו ובנדאי שרות היתה חפצה יותר בפועל הצדיק שיהנה גואל לנפש מסלון בטירתו יותר מאחר לזה אמר לה אף שיש גואל קרוב ממני אל תנאי וזה כמה שארז"ל כי שלשה ימים לבד היו שנתחושה הלכה עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית ולכן אמרה לה בתי אל תיראי שאין מי שידע שאת מותרות לבוא בקהל שעדיין לא נתפרסם ההלכה והגואל ההוא אינו יודע ההלכה ובנדאי שלא יחפץ לגאול וכמ"ש לא אוכל לגאול לי פן אשחית את נחלתי והכפוננה לפי שהיתה מואבית שהיה משחית את נחלתו אם ישאנה וז"ש לה פועז ועתה בתי אל תיראי פלומר להיות ענין זה עתה שעדיין לא נתפרסמה הלכה וזהו ועתה לכן אל תיראי כי בנדאי אנוכי אגאל וזהו כל אשר תאמרי אני הוא אשר אעשה לך לפי שאין מי יודע אם את מותרת לבוא בקהל או לא אלא אני וחבירי הסנהדרין וזהו כי יודע כל שער עמי כי אשת חיל את ומותרת לבוא בקהל ושאר העם אינם יודעים ולכן הגואל ההוא לא ירצה לשאול בנדאי ואין מי שיגאל אלא אנוכי לבדי וזהו שאמר ועתה כי אמנם כי גואל אנוכי וכתוב אם ולא קרינו ליה לומר שאין ספק אלא קרוב לנדאי וזהו כי אמנם באמת אנוכי אהיה הגואל וגם אם יש גואל קרוב ממני ועל פן ליני הלילה והיה בבוךר אם יגאלך טוב יגאל פלומר אם גם שהוא קרוב לנדאי שלא יחפץ לגאול אם באולי יחפץ לגאלך לא תחוש כי בנדאי ראוי והגון הוא לגאול נפשו של מסלון כי אדם פשר הוא והוא גם הוא בטירת פוננתו יגאל וזהו יגאל מותר דקאמר פלומר אם יחפץ לגאלך ראוי הוא לכה ויגאל בנדאי אבל אני מבטיחך שאם לא יחפץ לגאלך בלב שלם ובנפש חפצה וזה מורה לישינא דיחפץ אם לא יהיה בחפץ שלימה אלא אם ידמה הענין וידבר קטנה או גדולה מיד וגאלתיך אנוכי חי ד' ולכן שכבי עד עד הבוחר ולא תחוש וילפי שהוא אמר לה ליני הלילה וגם אמר לה שכבי העיד הפתוב שמו השמים שאמר לה לא עשתה אלא השכיבה שישבה שם אבל לא לנה פלל מרוב טרדתה וזהו ותשכב מרגלותיו עד הבוחר וכיון שלא לנה ולא נתנה שינה לעיניה קמה בטרם יכיר איש את רעהו שאם היתה מתמנמת אפשר שהיית השינה אונסת' עד אור הבוחר ומה גם בהיות שלא נתנה שינה

לעיניה מתחלת הלילה עד אותה שעה שהיה אחר חצות אלא בהיות שלא נתנמנה כלל קמה בטרום יפיר איש את רעהו ולפי שראו בועז שאף אם בעת ההיא לא היה מקו' להפיר אית את רעהו מ"מ בין איש לאשה שהתפרש רב ועצום ביניהם בנדאי כל רנאיה יפירו וינעו פי אשה היא פי האשה מביאה עליה רדיד או מטפחות וזה הדבר נראה אף בעת ההיא ולכן אמר בועז ראוי הוא שלא יודע פי באה האשה הגורן פי להיות אשה אפטר שיודע שיראו מרחוק המטפחת אשר עליה ויפירו פי אשה היא ולכן מה עשה צנה לה להסיר המטפחת אשר עליה וז"ש לה הבי המטפחת אשר עליה ואחזי בה וימד שש שעורים וישת עליה ובהיותה בלי מטפחת בראשה וגם המשאוי דשש שעורים שעליה מעלמת אופן לבושה וגופה ובזה לא הפירוה ולא נודע כלל פי בחיקון זה שעשה לה עשאה פאיש והעת ההיא עדיין לא היה עת להפיר בין איש לחברו ולא נודע פי באה האשה לגורן וז"ש ויבא העיר ולא אמר ותבא לשון נקיבה אלא ויבא לשון זכר לפי שבא כזכר בלי מטפחות בראש' ובמשאוי אשר עליה שלא היתה נפרות אם היא אשה או איש: ואפטר עוד לפרש המשך כל הפסוקים בענין אחר והוא פי רות אמרה לו אנכי רות אמיתך ופרשת כנפיך על אמתך פי גואל אתה אפטר שפונת שאלתה היה מ"ש רז"ל פי נשמת הגר אחרי היותה שמה בג"ע אינה עולה ליראות את פני האדון ד' עם שאר הנשמות של צדיקי העולות פעם בפעם מדי חודש בחודשו ומדי שבת בשבתו לראות את פניו ית' מפני שאינן עולות אלא אותן שיש להן מלבוש פדי שלא יהיו ערומות לפניו ית' ונשמות הגרים אין להם המלבוש ההוא ואינם עולות אלא על ידי שלפעמים מתלבשות נשמת הגר בנשמת שום צדיק גמור אחר ועל ידי הצדיק ההוא עולה נשמת הגר למעלה ואפטר שלענין זה שאלה רות מבועז שיגאלנה שתתלבש נשמתה בנשמות של בועז הצדיק ועל ידו תעלה נשמתה למעלה לראות את פני ד' בעת שעולות שאר הנשמות וזה יהיה לה שמה אם יקח אותה לו לאשה פה בעולם הזה בנדאי שבזה תדבק נשמתה בנשמתו ויגאלנה וז"ש ופרשת כנפיך על אמתך הכוונה על המלבוש שלו שמה פי הוא להיותה גיורת היא ערומה ולא תוכל לפלות ולכן פרוס הוא כנפי מלבשו עליה על נשמתה ותפלה על ידו ואמרה פי גואל אתה פלומר בנדאי צדיק גמור אתה וכח גדול לה לעלות ולהעלו' אחרי' על ידך ובנדאי גואל אתה ותוכל לגאלני בדבר זה ויען ויאמר לה ברוכה את לד' בתי פלומר אינה כשאר הגרים פי ברוכה את לד' ונשמתה תעלה ואין את צריכה לאחרים פי ברוב צדקתה הטבת ותקנת חסדך שהוא החסד שיעשה עמה הוא ית' שמה בעולם הבא וזהו האחרון שהוא בו דאי עולם האחרון וכמה תקנת והטבת אותו מן הצדקות והמעשים טובים שעשית בעולם הזה שהוא עולם הראשון וז"ש מן הראשון פי ממעשיך הטובים שעשית בעולם היטבת חסדך שיעשה עמך לעולם הבא פי מעשיך הטובים רבו למעלה ראש שבחרת אף גם זאת בהיותך אשה פיפיה לבלתי לכת אחרי הבחורים אם דל ואם עשיר וקדשת עצמך במומר לה ולכן עתה בתי אל תיראי פי אינה צריכה לגואל בדבר הזה פי נשמתה תעלה את פני ד' בלי סיוע אחרים ולכן אם יש לך שום שאלה אחרת לשאול מאתי שאל מכאן והלאה ואעשה לך וז"ש כל אשר תאמרי אעשה לך לא אמר כל אשר אמרת אלא כל אשר תאמרי ותשאלי מכאן ואילך אעשה

לה אכל מה ששאלת אינה צריכה אלי כלל כי יודע כל שפר עמי כי אשת חיל את ואינה צריכה לסייע אחרים בדבר זה ומ"מ אף אם אינה צריכה אלי אני מבטיחה שאם באולי חצטרה אלי דעי לה באמת שאהיה לה לגואל וז"ש ועתה פי אמןם פי גואל אנכי באמת אם תצטרה הרני גואל אכל לפי האמת אני חושב שאינה צריכה אלי כי יש לה גואל קרוב ממנו שהוא ד' אלהיה אשר באת לתחות תחת כנפיו ולכן ליני הלילה שהוא העולם הזה שנמשל ללילה והאדם בזה העולם נמשל לחולם חלום והיה בפוקר שהוא העול' הבא אם יגאלה טוב שהוא השי"ת שהוא טוב ומטיב לכל יגאל כמו שאמר הכתוב טוב ד' לכל ואם לא יחפון לגאלה וגאלתיה אנכי חי ד' ואמר לה שכבי עד הבוקר: א"נ אפשר לפרש כל הפסוקים כאלו על דבר אורה גלותינו כי כל דברי תורתנו הקדושה יש להם פשוט ורמז והתחיל ואמר ויהי בחצי הלילה והנה יקרא הגלות אשר היא דומה ללילה והנה נתארה הגלות יותר מדאי ויהי בחצי הלילה כלומר במחצית שני הגלות ויחמד האיש דהינו האל ית' כד"א ד' איש מלחמה והנה חרד חרדה גדול' וילפת בראותו אשר הנה היתה אשה שוכבת מרגלותיו ואשה זאת הלא היא השכינה אמן של ישראל ובהיות כי כאשר ישראל הם בגלות גם השכינה היא בגלות עמהם וכמאמרם ו"ל גלו למצרים שכינה עמהם גלו לבבל שכינה עמהם וכן ג"כ בזה הגלות היא גולה וסורה עמנו היום באופן כי כפיכול אין לה הקמה כלל להתגדל להיות שנה אליו רק מי הוא שוכבת מרגלותיו ית' ויען ויאמר לה מי את ותענהו ותאמר אנכי רות אמתה ופרשת כנפיה על אמתה כלומר ראוי לה לפרוש כנפיה עלי ולחזור לישא אותי כאשר בתחילה ואל תעזבני עזובה ומגורשת ומשולחת ממה כאשר עד עתה הנחתני וכמו שאמר הכתוב ובפשעיה' שולחה אמה הלא היא השכינה כי הוא אמן של ישראל רק תפרוש כנפיו על אמתה כי גואל אתה כלומר אתה הוא הגואל האמיתי אשר אנכי מצפה שהגואל כי גואל אתה ואין זולתה לגאול: ויען השם יתברך ויאמר לה ברוכה את לד' בתי כלומר גם אם עד עתה לא השפיע ד' עליך שום השפעה וברכה כאשר התחילה מכל מקום מעתה ומעכשיו ראוי שתקרא וברוכה את לד' שהוא שם הויה כי הוא ישפיע לה ברכות עד בלי די וקראה השי"ת בתי כלומר אינה ח"ו כאמה אלא כבתי ולכן קראה בתי ואמר היטבת חסדך האחרון מן הראשון כלומר החסד שעשית עם י ראל בגלות האחרון הנה כמה שהלכת עמהם בגלות הוא טוב מן החסד שעשית עמהם בגלות הראשון הלא הוא גלות מצרים שגם פן נכנסת בגלות עמהם כמו שאמר הכתוב אנכי ארד עמה מצרימה פן בעת גאולתם מטיב השי"ת עמהם לפי ערך הצער אשר סבלה בגלותם ובהיות הגלות הנה המר ונמקה בכמות ובנויכות יותר מן הראשון גם פן החסד האחרון המעונת לבוא בעת הגאולה יהי יותר טוב מן הראשון ופירש גודל החסד הראשון שעשית עמהם הלא הם לבלתי לכת אחרי הבחורים אם דל וגו' כי בצאת ישראל ממצרים יצאו כולם מובחרים אחד לאחד וכמו שאמרו ו"ל בפסוק ותמושים עלו בני ישראל אחד מחמישים ויש אומרים אחד מחמש מאות כי כל הרשעים מתו בשלישת ימי אפלה ובצאתם מארץ מצרים הפליא לעשות ור' הולך לפנייהם יומם בעמוד ענן ולילה בעמוד אש ולא רצה להוליך את ישראל לפניו כמנהג הרופה שמוליה לפניו אה הצאן אחר המדבר והוא אחריהם אכל

התנהג עמָהם כְּבִיכּוּל כְּעַבְד הַמּוֹלִיף אֵת הַפְּנִס לְפָנָי רַבּוֹ וּכְמֵאמָרָם ו"ל וז"ש כִּאֵן לְבַלְתִּי
לְכַת אַחֲרֵי הַבַּחֲוִירִים כְּלוֹמֵר כִּי לֹא רָצָה לְלַכֵּת אַחֲרֵיהֶם רַק לְפָנִיהֶם לְהֹאִיר לָהֶם וְזֶה עָשָׂה
לָהֶם בֵּין בְּזִמָּן שֶׁהִי יִשְׂרָאֵל דָּל מִן הַמְּצוֹת כִּי גַם כִּאֲשֶׁר הִכְעִיסוּ בַּמִּדְבָּר אֵת הַשִּׁי"ת לֹא
יִמֹּשׁ עֲמוּד הָעֵנָן וְעֲמוּד הָאֵשׁ וְגו' וּבֵין כִּאֲשֶׁר הִי יִשְׂרָאֵל עָשִׂיר מִן הַמְּצוֹת וְזֶהוּ שְׁאִמֵּר
אִם דַּל וְאִם עָשִׂיר כִּי לַעֲוֹלָם נַעֲשֶׂה פֶתֶגֶם הַחֹסֵד הַזֶּה עִמָּהֶם כָּל שָׁכֵן חֹסְדָה הָאֲחֵרוֹן
שְׂבֻנְדָּאֵי הִי גְדוֹל עֲצוּם וְנוֹרָא מְאוּד וּבְנוֹנְדָּאֵי בְּשִׁכְר הַתְּהַלְכָה עִמָּהֶם בַּגְּלוּת הַזֶּה הִטְבַּת
חֹסְדָה הָאֲחֵרוֹן הַמְּעוֹתֵד לְבֹא עֲלֵיהֶם יוֹתֵר גְּדוֹל מִן הָרֵאשׁוֹן וּכְדֹאמְרֵן כִּי כִפִּי גְדוֹל הַצְעֵר
הַנֶּסְפֵל בַּגְּלוּת כֵּן יִגְדֵל הַשִּׁכְר בְּעַת הַגְּאֻלָּה: אוֹ אֶפְשָׁר לְפָרֵשׁ כְּפִי דָרָךְ זֶה מֵה שְׁאִמֵּר
לְבַלְתִּי לְכַת אַחֲרֵי הַבַּחֲוִירִים וְגוֹמֵר וְהַפְּנוּנָה הִטְבַּת חֹסְדָה הָאֲחֵרוֹן שְׂמַעֲשֶׂה עִם יִשְׂרָאֵל
בַּגְּאֻלָּה הַזֶּה מִן הָרֵאשׁוֹן בַּגְּאֻלּוֹת מִצְרַיִם וְזָכוּ לִיתְרוֹן הַזֶּה בְּעֵבֹר שְׂבֻנְדָּאֵי הַזֶּה לֹא
עָבְדוּ יִשְׂרָאֵל ע"א וְלֹא בְּחָרוּ בַע"ז לְבַחֲוֹר וּלְהִכִּין פֶּסֶל לוֹ וּכְמוֹ שְׁאִמֵּר הַפְּתוּב עַץ לֹא
יִרְקֵב יִבְחַר וז"ש לְבַלְתִּי לְכַת אַחֲרֵי הַבַּחֲוִירִים וְגו' הִלֵּא הֵם הָעֵבֹדוֹת דְּמוּת יוֹנָה וְכִיּוֹצֵא
בָּהּ וּבְזֶה הַיְשׁוּוֹ כְּפֹלֵם הַדְּלִים וְהַעֲשִׂירִים וְזֶהוּ שְׁאִמֵּר אִם דַּל וְאִם עָשִׂיר לֹא כֵן בְּזִמָּנִים
הַקְּדֻמוֹנִים בְּזִמָּן מְלִכֵי יִשְׂרָאֵל כִּי אִם הִי תַתְעַשֵּׁר עַל פִּי הַפ"ז הִיָּה עוֹבֵד אוֹתָהּ אִמְנָם
בַּגְּלוּת הַחֵיל הַזֶּה לֹא הָלְכוּ אַחֲרֵי הַע"ז בֵּין אִם הִי דַל וְגו' וְדִבְרַי הַשִּׁכְיָנָה עִם הַשִּׁי"ת וְכֵה
אִמֵּר וְעַתָּה כִּי אִמְנָם כִּי אִם גּוֹאֵל אֲנוּכִי כְּלוֹמֵר אֶמֶת הוּא כִּי גּוֹאֵל אֲנוּכִי כִּאֲשֶׁר אֶמְרָתָּ
וּפְרָשְׁתָּ כִּנְפֵיךָ וְגו' כִּי גּוֹאֵל אַתָּה אֲבָל גַּם יֵשׁ גּוֹאֵל קָרוֹב מִמֶּנִּי הִלֵּא הֵם יִשְׂרָאֵל בְּמַעֲשֵׂיהֶם
הַטּוֹבִים וּכְמוֹ שְׁאִמֵּרוּ זָכוּ אַחֲשִׁינָה לֹא זָכוּ בְּעַתָּה בְּאִפְסֵן כִּי יִשְׂרָאֵל הוּא גּוֹאֵל יוֹתֵר קָרוֹב
מִמֶּנִּי כִּי עַל יָדָם יִתְקַרֵּב וְיַחֲשִׁיב הַגְּאֻלָּה: וְאִמֵּר לֵה לִינִי הַלִּילָה וְהוּא הַגְּלוּת הַזֶּה הַנְּמַשְׁלַת
לְלִילָה לִינִי בּוֹ כִּי כֶּבֶד נִגְזְרָה וְנִגְזְרָה וְאֶפְשָׁר כִּי לְהִיּוֹת הַלִּילָה גְדוֹלָה וְאַרְוָה כִּי זֶה לָנוּ
אֶלְף וְחֹמֶשׁ מֵאוֹת וְעֶשְׂרֵי שָׁנִים בַּגְּלוּת לְכוּ כְּתוּב לִינִי בְּלָמ"ד גְּדוֹלָה כִּי הִיא בְּעוֹנַת לִינָה
גְּדוֹלָה בְּלָמ"ד רַבָּתִי וְהִי בְּבוֹקֵר אִם יִגְאָלָה טוֹב וְגו' כְּלוֹמֵר לְעַת קֵץ כִּי קָצִים הִרְבֵּה יֵשׁ
לְגֻאֻלָּה הַזֹּאת וְאִז בְּעַת הַהִיא בְּאִיזָה טוֹב שְׂיַעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל תִּקְרַף יְבוֹא הַגְּאֻלָּה וְעַל יָדִי
אוֹתוֹ הַטּוֹב נִגְאָל כִּי אִם זָכוּ אַחֲשִׁינָה וז"ש אִם יִגְאָלָה טוֹב יִגְאָל וְאִם לֹא יִחְפֹּץ לְגֻאֻלָּה
לֹא אִמֵּר וְאִם לֹא יִגְאָלָה לְהוֹדִיעַ כִּי אֶפְיֵלוּ בְּמַחְשָׁבָה וּבְחַפְזָן טְהוֹר שְׂיַחְפְּצוּ לַעֲשׂוֹת אִיזָה
טוֹב שְׂיִבּוֹא לִידָם שְׂיַעֲשׂוּ אוֹתוֹ זֹאת הַמַּחְשָׁבָה דִּי כְּדִי שְׂבִשְׂבִילָה יִגְאָלוּ כַמ"ש ו"ל מַחְשָׁבָה
טוֹבָה הַקַּב"ה מְצַרְפָּה לְמַעֲשֶׂה אֲבָל גַּם אִם לֹא יִחְפֹּץ אֶפְיֵלוּ בְּחַפְזָן וּבְמַחְשָׁבָה לַעֲשׂוֹת מְצָנָה
כְּדִי שְׂבֻנָה יִהִי סִיבָה לְגֻאֻלָּה וְלֹא יִחְפְּצוּ בּוֹ וּגְאֻלְתִּיךָ אֲנוּכִי חֵי ד' כְּלוֹמֵר הַרְיָנִי נִשְׁבַּע חֵי
ד' שְׂגֻאֻלָּה אֲנוּכִי לֹא אֶשְׁכַּח וּלְמַעְנֵי לְמַעְנֵי אֲעַשֶׂה כִּי לֹא זָכוּ בְּעַתָּה כְּלוֹמֵר בְּהִכְרַח
שְׂיִבּוֹא בְּעַתָּה וְלִכֵּן שְׂכַבִּי עַד הַבוֹקֵר עַד שְׂיִבּוֹא זִמָּן הַגְּאֻלָּה וְכוּ עֲשִׂתָּה וְתִשְׁכַּב מְרַגְלוֹתֶיךָ
עַד הַבוֹקֵר וְהוּא עַת הַגְּאֻלָּה וְתַקֵּם בְּטָרָם יִפִּיר אִישׁ אֵת רַעְהוֹ כְּלוֹמֵר קִנְדָם שְׂיִפִּיר אִישׁ
אֵת רַעְהוֹ לַעֲשׂוֹת זֶה עִם זֶה צְדָקָה וְחֹסֵד ע"ד יִהִי מִפִּירָךְ בְּרוּךְ וְגַם אִם לֹא הִפִּירוּ זֶה אֵת
זֶה לְהַתְחַסֵּד זֶה עִם זֶה וּכְתִיב בְּצְדָקָה תִּפְוֶנֶנִי לֹא מִפָּנָי זֶה תִּשְׁאָרִי לְעוֹלָם וְעַר בַּגְּלוּת הַזֶּה
אֲבָל תִּהְיֶה לָּהּ הַקָּמֶת רַגְלִי וְתַקֵּם בְּטָרָם יִפִּיר אִישׁ אֵת רַעְהוֹ: וְאוֹמְרוּ וְעַתָּה בְּתִי אֵל תִּירְאֵי
כָּל אֲשֶׁר תִּאמְרֵי אֲעַשְׂהָ לָּךְ וְלֹא אִמֵּר כָּל אֲשֶׁר אִמְרָתָּ גַם זֶה מִדְּרָךְ הַמּוֹסֵר כְּלוֹמֵר לֹא לְבַד
מֵה שְׂשָׂאֵלֶת אֲעַשֶׂה אִם יְבוֹא מִיָּדִי אֲבָל אִם חוֹסִיפוּ לְשֹׂאוֹל כְּהִנֵּה וְכִהִנֵּה כָּל אֲשֶׁר תִּאמְרֵי

אֲעֲשֶׂה לָךְ אֶבֶל יֵשׁ עֵיפוֹב אֶחָד לְבַד בִּי יֵשׁ גִּזְאֵל קָרוֹב מִמְּנֵי וְצָרִיךְ לְהוֹדִיעֵנוּ וְאִם לֹא יַחֲפוֹץ לְגַאֲלֶךָ וּגְאֻלְתֶּיךָ אֲנוּכִי וּגּו': וְהָרַב ר' יִצְחָק עֲרַמְאָה ז"ל כָּתַב הִ' לֹו לֹוּמַר כָּל אֲשֶׁר אִמְרַת אֶלֶּא שְׁזַהּוּ מִדְּרַךְ הַמּוֹסֵר לֹוּמַר שְׁמָמָה שְׁדַבְּרָה עַד יִיָּן לֹא יוּכַל הָעַנְנָן לְגֻמְרוּ אֶלֶּא דְרַךְ כָּלֵל עַל הַשְּׁקָפָה עַל עֲנִינֵיהָ אֶבֶל שֶׁהוּא מְבַטֵּיחָה לְעֲשׂוֹת כָּל אֲשֶׁר תֹּאמְרִי וְאָמַר כְּדִי שְׁלֹא מְסַתֵּמֵק בְּזֶה מִפְּנֵי שְׁפִלוּתָהּ כִּי יוֹדַע כָּל שְׁעַר עֲמִי כִּי אֲשֶׁת חֵיל אֶת וְרֵאוּנָה לְכָל דְּבָר שֶׁבִקְדוּשָׁה לְכַבּוֹד עַכ"ל: וְעָתָה כִּי אִמְנָם כִּי אִם גִּזְאֵל אֲנוּכִי וְגַם יֵשׁ גִּזְאֵל וְגּוּמַר כָּתַב הַר"שׁ הַלּוּי ז"ל כִּי בּוֹעֵז בְּרֵאוֹתוֹ כְּנֻנֶת רוּת הַטּוֹבָה לְגֵאוּל נָפֵשׁ בְּעֵלָה הַרְאֵשׁוֹן כְּאֲשֶׁר רָמְזֵנוּ שְׂמַח שְׁמַחָה גְדוּלָה וּפְחָד מְשֻׁנֵי מוֹנְעִים אֶחָד מִצְדוֹ וְאֶחָד מִזּוּלָתוֹ וְאֲשֶׁר מִצְדוֹ הֵנָּה הוּא הַיּוֹתוֹ זֶקֶן בָּא בְּיָמִים בֶּן שְׁמוֹנִים שָׁנָה וְזֶה לֹו יָמִים וְשָׁנִים שְׁלֹא נִפְקַד וְנִסְתַּמֵּק אִם יוֹלִיד אִם לֹאוֹ וְאֲשֶׁר מִזּוּלָתוֹ הֵנָּה הוּא הַיּוֹת טוֹב גִּזְאֵל קָרוֹב מִמְּנֵי לְהַיּוֹתוֹ אֶחָ לְאַלִּימְלָךְ וּבִנְעֵז בֶּן אֶחָ וּמִצְנוּהָ בְּקָרוֹבִים וְזֶהוּ שְׁאָמַר וְעָתָה כִּי אִם אִמְנָם אִפ"פ שְׁדַעְתִּי וְלִבִּי וּפִי שְׁוִים לְעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ בְּכָל זֹאת יֵשׁ לִי סֶפֶק אִם גִּזְאֵל אֲנוּכִי מְסוּפֵק אִם אוּכַל לְגֵאוּל וְגַם יֵשׁ גִּזְאֵל כְּלוּמַר וְגַם יֵשׁ סֶפֶק שָׁנִי כִּי יֵשׁ גִּזְאֵל קָרוֹב מִמְּנֵי בְּאֶנְפֵן שְׁלִפֵי הַפְּתוּב יֵשׁ שְׁתֵּי סְפָקוֹת וְתִיבָת וְגַם בָּאָה עַל נְכוּן וְלִפֵּי הַקָּרִי אֵינִי בּוֹ רַק סֶפֶק אֶחָד וְהוּא מְבוֹאָר עַכ"ל: לִינִי הַלִּילָה וְגּוּמַר כָּתַב הַר"שׁ הַלּוּי ז"ל הַמְּסוּפֵק בְּדָבָר אֲשֶׁר יַחֲפוֹץ בּוֹ וְלֹא יָדַע אִיךָ יִפּוּל הֵנָּה הוּא נְבוּךְ כָּל הַיּוֹם גַּם בְּלִילָה לֹא שָׁכַב לְבוֹ לֹא כֵּן מִי שֶׁהוּא מְנֻבָּחָט בְּאֲשֶׁר יִרְצָה וְעָנִי וְעָשִׂיר הָאִמּוּרִים בְּדַבְּרֵי שְׁלֵמָה הַמְּלִיךָ ע"ה עֲדִים בְּדָבָר מְתוּקָה שְׁנַת הָעוֹבֵד וְגּוּמַר וְהַשְּׁבַע לְעָשִׂיר אֵינֵינוּ מֵנִים לֹו לִישׁוֹן זֶה שֶׁהִסְתַּמְּקָתוֹ בְּמָה שֶׁיְּבוֹא וְזֶה בְּשׁוֹטְט בְּמַחְשַׁבְתּוֹ בְּמָה שֶׁאֵינִי לֹו לְכוֹן בּוֹעֵז רָאָה לְהַבְטִיחָה שְׁלֹא מְסַפֵּק בְּדָבָר עַד שֶׁתֵּרַד שִׁנְתָּהּ אֶבֶל שְׁתֵּתִינִישׁב דַּעְתָּה עָלֶיהָ וְתִישׁוּן וְזֶהוּ לִינִי הַלִּילָה וְאֲפֹשֶׁר שְׁלִכּוֹנָהּ זֶה בָּאָה הַלְמ"ד שֶׁל לִינִי גְדוּלָה שְׁתֵּתָהּ הַלִּינָה הַזֹּאת בְּלֵב שֶׁקָּט לִינָה גְדוּלָה וּבָאָה חִילוּפָה לְמ"ד לֹא אֲלֵיכֶם כָּל עוֹבְרֵי דְרַךְ קִטְנָה וְהַטַּעַם מִפְּנֵי שְׁדָרְשׁוּ רז"ל עוֹבְרֵי דְרַכָּה שֶׁל תּוֹרָה וּבִנְעֵן הַתְּפַלֵּל שְׁלֹא מְבוֹא עֲלֵיהֶם רָעָה לֹא הִיָּתָה תְּפִלָּה זֶה בְּעֵין טוֹבָה כִּי טוֹב לֹא יֵהִי לְרָשָׁע וְלָכוֹן הִיָּתָה קִטְנָה: וְהִנֵּה בְּבוֹקֵר אִם יִגְאֻלְךָ טוֹב יִגְאֻל כְּכָר הַקְּדוּמָנוּ כִּי אֵיֵשׁ טוֹב זֶה לֹא הִיָּה בֶּן תּוֹרָה וְלֹא יִרְדַּ לְסוּף כְּנֻנֶת רוּת הַטּוֹבָה בְּגֵאוּלָת נֶפֶשׁ מַחֲלוֹן בְּאֶנְפֵן שֶׁכְּכָר רָאָה בּוֹעֵז בְּעֵין שְׁכָלוֹ כִּי אִם עָשָׂה יַעֲשֶׂה טוֹב דְּבַר הַגֵּאוּלָה יֵהִי מִפְּנֵי הַבוּשָׁה לֹא בְּחַפְזָן וְרְצוֹן טוֹב וְלָכוֹן לֹא אָמַר אִם יַחֲפוֹץ טוֹב לְגַאֲלֶךָ יִגְאֻל כְּמוֹ שְׁאָמַר וְאִם לֹא יַחֲפוֹץ לְגַאֲלֶךָ וּגְאֻלְתֶּיךָ אֲנוּכִי כִּי נִפְשֵׁי הַיּוֹדְעוֹת מְאוּד כִּי הַגֵּאוּלָה אִם תֵּהִי לֹא תֵהִי בְּאֶנְפֵן בְּחַפְזָן וְרְצוֹן טוֹב וְהַבְּלִתִי גֵאוּלָה וְהַמִּיאוֹן יִהְיֶה בְּחַפְזָן מְלַב וְהַנֶּפֶשׁ וְהוּא דְקָדוּקָה נָאָה כְּפָתוּב וְסוּף הַדְּבָרִים כִּי אַחֲרֵי שְׁטוּב הוּא הַקּוֹדֵם רֵאוּי לְדַבֵּר אֵלָיו וְאִף גַּם זֹאת הַבְּטִיחָה בְּגִילּוּי דַּעַת כְּנֻנֶת טוֹב הַגּוּאֵל וְכְנֻנֶתוֹ הַטּוֹבָה בְּאֶנְפֵן כִּי הוּא מְנֻבָּחָט שֶׁהִיא תֵהִי לֹו לְאֲשֶׁה עַכ"ל: וְאִנִּי אוֹמֵר כִּי לְדַבְּרֵי הָאוּמַר כִּי לֹאוֹ טוֹב שְׁמִיָה דְגּוּאֵל וְלֹא נּוֹדַע לְנוֹ שְׁמוֹ אֲפֹשֶׁר לֹוּמַר שֶׁהַבְּטִיחָה בּוֹעֵז וְאָמַר לָהּ אִם יִגְאֻלְךָ בְּחַפְזָן טוֹב וּבְאֶנְפֵן טוֹב וְנֵאוֹת יִגְאֻל וְאִם לֹא יַחֲפוֹץ בְּחַפְזָן טוֹב וְרְצוֹן לְגַאֲלֶךָ וּגְאֻלְתֶּיךָ אֲנוּכִי וְכֵנָּה לֹא קָשָׁה מִיָּדִי לְמָה לֹא אָמַר אִם יַחֲפוֹץ לְגַאֲלֶךָ יִגְאֻל כִּי הַחַפְזָן הוּא רְמוּז בְּמַלְת טוֹב כְּלוּמַר בְּחַפְזָן טוֹב וּבְאֶנְפֵן טוֹב כְּדַאֲמָרוּ.

והחסידי הה"ר יוסף יעבץ זלה"ה כתב בנתיבותיו לפי ששעור עתה היתה חושבות שהוא הגואל לא היה עון לעמוד עם בעלה וכאשר אמר לה פי יש גואל קרוב ממני נתחרטה ורצתה לקיים אמר לה בועז ליני פה הלילה ועכ"ז היתה רוצה לקום עד שנשבע לה שכבי עד הבוקר פי לא רצה לשולחה בזו השעה שמא יקרה לה מקרה בלתי טהור ואין ראוי ללותה מפני הרואים עכ"ל: ורב אחרון ז"ל כתב ועתה בתי אל תיראי כי אני אעשה כדברך ולא תחשוב שתשויתי היא להפיס דעתך ואין בלבי לעשות כן לפי שתחשובי בלבך פי עיני אתן במשפחה ובאשה חשובה ממך פי הנה אני אעשה כל אשר תאמרי ובנה אין לי גנאי לישא אותך פי יודע כל שער עמי פי אשת חיל וצנועה את ולא יגנו אותי על שלקחתי אשה בלתי הגונה האמנם יש גואל קרוב ממני ולזה איני מאריך ליד הזמן עד שתחשוב שזה תואנה להפיס דעתך בלבד פי הבוקר אור לגמור להן או ללאו וזה ליני הלילה ובבוקר אם יגאלך הגואל ששמו טוב יגאל ואם לא יחפון אני אגאלך וכי לא תחשוב דברי אלה לשקר וכזב אומר לה שני דברים האחד שאני נשבע בשם ד' לקיים זה והשני שכבי עד הבוקר במקומך ולא תזוז ממקום זה וזה להוראה שלבי חפץ בך וחו"ל דרשו שנזדרזו על יצרו כיוסף ודוד והיגו דסמיה ליה ותשפ' מרגלותיו וגומר כלומ' שלא זזה משם עכ"ל ומורי זלה"ה כתוב ועתה פי אמנם פי אם גואל אנוכי וגומר אמר לה שעם היות פה שני סיבות שהיה אפשר לעכב בסיבתם שלא יצא מבוקשו לתכלית אחד בהיות שענין הגאולה עצמה הי' בה צד מחייב וצד פוטר ענין גאולת השדה הי' עצמי לבועז כ' היא נהגת בכל הקרובים אלא שהקרוב קרוב קודם האמנם ענין הייבום אינו אלא באחי המת פפתוב בתורה וז"ש פי אם גואל אנוכי ומלת אם כתיב ולא קרי כאילו שם זה בבעז תלוי ועומד כתיב מפני גאולת השדה ולא קרי מפני גאולת הנפש המת אשר הכוננה היא בייבום ולכן בהיות הדבר רשות ולא חובה מחמת מצוה הי' מקום לזות שפתיים בנישואי בועז עם רות וילעגו עליו כל בני המדינ' ויהי זו סבה מונעת קצת: עוד סיבה אחרת וגם יש גואל קרוב ממני והיא סיבה שנית ואמר שעכ"ז ישתדל שתבוא עד תכונת שאלתה וכדמפרש ואזיל ליני הלילה וגו' ואם לא יחפון לגאלך וגו' כלומר לא אסרהב ואפציר עמו פעם ושתיים אלא בראות שמץ גילוי שלא יחפון לגאלך וגאלתיך אנוכי ואפילו על פרטי זה נשבע לה חי ד' דאמר שכבי עד הבוקר כדי שיבוא הדבר לגמר ותכלית טוב בכבוד בלתי חשדא צריך שתהיה זהירה לשכב עד הבוקר לבד והפוננה שתקומי בבוקר השכם שלא יבוא הדבר לידי גילוי וכן עשתה ותשכב וגו' ותקם וגו' עכ"ל: לפי שאמר לה שכבי עד הבוקר כן עשתה ותשכב עד הבוקר ותקם בטרם יפיר איש את רעהו ולפי שדברך הבאים לתוך פרם חבירו או גנו או גרנו שיתן לו חבירו אינה דבר מפרי הגורן מפני שלא יצא ריקם משם ויודע לי שנכנס לתוך גנו של חבירו שאם לא יוציא בידו שום דבר במה יודע לו או מה הנאה היתה לו במה שנכנס לשם ולכן אמר בועז אל יודע פי באה האשה הגורן כלומר האם ראוי שלא יודע ולא יוכר שבאה האשה הגורן אלא שתלך בידים ריקניות מן הגורן ולכן אמר לה הבי מטפחת אשר עליך וקמד שם שעורים ויתן לה כדי שיהיה לו הנאה והיכר בידה שבאה לגורן: ואל המפרשים ז"ל הוקשה להם איך אפשר שאשה היתה בה פח לשאת

עלי' שש סאין ולכן פּירשו שיהם שש שעורים בלבד ואני אומר שלא זו בלבד עשתה שנשאה עליה משאוי שש סאין אלא הכתוב העיד יותר עליה וזה כמה ששמעתי מהחכם השלם כה"ר משה קורדווארי זלה"ה על מה שאמרו רז"ל רבה פרשות שמות אצל כל עבודתם אשר עבדו בהם וגו' שאמרו ששינו מלאכת אנשים לנשים ומלאכת נשים לאנשים הפונה כי בהיות שדרה האשה לעולם לסבול פּוּבד משאה על ראשה ולא על גופה או גבה והטעם הוא כי בהיות הזרעת האשה תלויה במתניה לכן אינה יכולה לסבול פּוּבד משאה על גבה אלא על ראשה והאיש הוא להפך שדרה האיש לשאת משאו על גבו ולא על ראשו והטעם כי בהיות הזרעת האיש יורד מן המוח לכן אינו נושא משא על ראשו אלא על גבו והמצריים הרשעים שהיתה כל פּוּבדתם למעט פּוּן ירבה היו משנים מלאכת נשים לאנשים שהיו מעמיסים להם משא על ראשיהם מלמעלה כדי שזיק להם בענין ההזרעה וכן לנשים עשה שיהיו נושאות על גביהן להזיק להם במתניהן שיהי' במתניהן תמיד המעד ובזה אפשר לי לומר שהעיד הכתוב הקא על רות כי שש סאין שם על כתפה פּאיש גבור חיל ולא על ראשה פּדרה הנשים וז"ש וישת עליה לא אומר על ראשה אלא עליה על גבה פּאיש ולכן אומר ויבוא העיר ולא אומר ותבא העיר לשון נקבה אלא ויבוא לומר שעשתה כמעשה זכר כמה שנשאה כל פּוּבד משא על גבה וגם פּוּ וישת אפשר שאינו שב אל פּועז אלא רות ונקט לה לשון זכר לומר שעשתה כמעשה איש וכדאמרן ומה גם כי הנקיבה תשש פּחה והלואי שאחרים ישימו המשא על כתפה ותוכל להוליכה אמן הזכר הוא בעצמו משים המשא על גבו מפלי סיוע אחרים וכן עשתה רות וישת פּזכר המשא עלי' ויבא העיר: ואמר ותקם פּטרם יפיר איש את רעהו, כלו' כ"כ השפימה לקום כי באותה השפה לא היתה מפיר איש אה רעהו הרגיל אצלו כ"ש מי שאינו רגיל.

ואמר אל ינדע כי באה האשה הגרן המתרגם פּתוב ואמר לעולמוי לא אשתמודע לגבר ארי אתת איתתא לאידרא הנה לפי פּירושו צנה והתרה בנעריו שלא יגלו הדברים ולא יוצאו הדבר מפייהם שבאה הגרן: א"נ אפשר שהיא לשון תפלה כי נשא עיניו למרום ויאמר יהי רצון מלפניך ד' אלהי שאל יודע כי באה וגו' ולא יתגלה אולי יחשדני שומע אבל אל ינדע כי באה האשה הגרן ובזה אהי' נקי מד' ומישראל וגם שלא יבא הדבר לידי גילוי פּלל לא רצה לשאול מנעריו שיביאו שק כדי למוד בתוכה השעור' רק אומר לה הבה המטפחת אשר עליך ותן לי בידי הצד האחד והוא אומר הבה כדי שאאחז בו ואתה בצד האחר וזה ואחזו בה וכדי שלא להטריחו שיאחזו וגם ימך אחזה היא לבדה המטפחת משני קצותיה וזהו ותאחזו בה דקאמר ונשארה המדידה לו לבדו וז"ש וימד שש שעורים ואמר וישת עליה שאלמלא שפועז סייעה לשום עליה משאה פּוּבדאי שלא היתה יכולה היא לשום עליה שש סאין ויבוא פּועז העיר כדי לקנותה פּדרה כדי שלא יפגעו בה אנשי' שאינם מהוגנים ובפּרט פּטרם יפיר איש את רעהו ואם יפגעו בה אנשים שאינם מהוגנים צעוק תצעק ואין מושיע לה על פּוּן בא עמה וזהו ויבוא העיר: ובמדרש ותשכב מרגלותיו עד הבוקר א"ר ברכיה פּטרם יפיר איש פּטרם כתיב מלמד שנשיתה שש שעות פּמנן הו"ו עכ"ל וראוי להבין כי מה שנשיתה שש שעות היא בפּסיכה שש

שעות וא"כ למה רמז לנו ענין זמן השכיבה בקומה ואפשר לומר שהמאמר תפס לשונו ברישיה דקרא ותשפב מרגלותיו עד הבוקר לרמז לנו כי במלת מרגלותיו יש נא"ו יתירה פי לעיל כתיב ותגל מרגלותיו ושניהם חסירים ורמז לנו קרא בכאן שפכת מרגלותיו בנא"ו להורות פי שש שעות שפכה מרגלותיו ותיכף קמה וז"ש ותשפב מרגלותיו מלא בנא"ו ומה שפכת בטרום בנא"ו להודיענו כי שש שעות נשתהה אפשר השמיענו כי לא הושלמו השש שעות בשלמות אבל קמה בטרום יושלמו הו' שעות כי אפילו הו' שעת לא היו שלמות וגם יובן עוד שהרי בחצי הלילה הרגיש בה פועז כמ"ש הכ' ויהי בחצי הלילה ויחרד וגו' ומחצי הלילה עד אור הבוקר שש שעות ואם הית' שוככת כל הו' שעות בנדאי שאז הי' מכיר איש את רעהו פי כבר האיר היום אבל בהיות שקמה בטרום יושלמו הו' שעות לכן הי' אותה שעה בטרום יכיר איש את רעהו ולכן כתוב הנא"ו במלות בטרום והודיענו בזה שבהו של פועז פי לא שעה אחת ולא שתיים כבש את יצרו לבלתי יגע בה אבל נא"ו שעות שלימות ושפכו ולא נגע בה וכן כתוב במדרש רבה של רות בטרום כתיב ושפכה מרגלותיו ו' שעות ולא נגע בה.

ובמדרש ניאמר אל ינדע פי באה האשה הגורן למי אמר אר"מ לכן ביתו א"ר חונניא ור' ירמ' בשם ר' שמואל בר רב יצחק כל אותו הלילה הי' פועז שטוח על פניו ואומר רבון העולמים גלוי וידוע לפניך שלא נגעתי בה פן יהי רצון מלפניך אל ינדע פי באתה האשה הגורן ואל יתחלל בה שם שמים ע"כ: והר"ש הלוי כתב הנה ר' מאיר ראה שהי' לו לומר ויקם בטרום יכיר איש את רעהו אחרי שהוא חשש שלא ינדע הדבר עד שהרלב"ג כ' שהוא העיר אותה והם דברי גרואה ונתפסו אמר ותקם לכן אמר ר"מ שהוא לא חשש מבני ביתו פי יודעים צדקתו וצדקתה ולא יעלה על לבם טינא על הדבר וכמעשה רב של אותו חסיד שפדה ריבה אחת וכהיא דר' הושע כשנכנס אצל מטרונית' שגדולי רומי מצויין אצלה וגו' וכדאיתא בשבת פרק כל כתבי וכן דבר פועז פי הם מכירים אותו וכמו כן הפירו ענותנות פועז זה שלש חדשים וכן דעת המתרגם אמנם ר' שמואל בר רב יצחק לא ראה דברי ר"מ שפועז ידבר כדברים האלה לנעריו ואדרבה יהי' זה הכנסת חשד בלבם מה שלא יתעלם לכן אמר שהי' כל אותו הלילה שטוח על פניו בוכה ומתחנן שלא יודע באופן שאין צורך לויקם פי בלילה לא נתן שינה לעיניו ותנומה לעפעפיו והוא לא הי' מתפלל עליו פי יודע כל שער עמו היותו תם וישר ק"ו מההיא ריבה כמו שפאמר אכל הי' בוכה ומצטער עלי' שמא תבא לידי חשד אחרי שהיא מואבית אשר זה דרכן להפקיר עצמן וז"ש ואל יתחלל בה שם שמים ומה גם בהיות הדור שהוא שטוף בזימה ומהי חטאת הנערים רבה בימים ההם פאמור והגירסא הזאת של ואל יתחלל בה ש"ש נראה בעיני עיקר ומי שמתק וגרוס פי בחנם דחק ובמדרש רבתי של רות, שלא יתחלל ובי או בה לא כתיב שמא פחד על שניהם עכ"ל ובמדרש ותאחז בה מלמד שחגרה מתני' פזכר ע"כ וכתב הר"ש הלוי הענין אצלי מתרי טעמי אם מייתורא דקרא דסתמא כפירושא ובנודאי שעשתה פאשר צונתה ואומרו ותאחז בה לדרשא שאחזה כא' הגברי' ואם פי נודע מטבע המציאות כי המטפח' יש לה ד' פיאות והי' צריף שני בני אדם בד' ידות ולכן דרשו שחגרה מתניה פזכר לעשות יותר ממה שפוטבע הדבר ליעשות עכ"ל.

עוד כתב הר"ש הלוי נִימְד שֵׁשׁ שְׁעוּרִים נִרְאֶה לִישְׁפִּינֵן בְּזֶה אִם יִפְגְּעוּ בָּהּ וַיִּרְאוּ מִשְׁאָה
עַל שְׁכַמָּה יֵאמְרוּ עַל כֵּן נִשְׁאַרְהָ בַגְּנוּן הַלְלִיָּהּ לְזֵרוֹת אֶת אֲשֶׁר לְקַטָּה כִּי הִנֵּה הוּא זֹנְרָה
אֶת גְּנוּן הַשְּׁעוּרִים הַלְלִיָּהּ וַיִּהְיֶה זֶה כְּסוּת עֵינַיִם עַכ"ל וְאִין צִוְרָה בְּזֶה שֶׁהַפְּתוּב הַעֵיד שְׁמָה
שְׁפִינֵן בְּזֶה הִנֵּה כְּדִי שְׁלֵא תְּבֹא רִיקָם אֶל תְּמוֹתָהּ וְכִמוֹ שְׁאָמַר הַכְּתוּב שֵׁם הַשְּׁעוּרִים הָאֵלֶּה
נָתַן לִי כִּי אָמַר אֱלֹהִים אֵל תְּבִיאִי רִיקָם אֶל תְּמוֹתָהּ: וְהַחֲסִיד הַר"ר יוֹסֵף יַעֲבֹץ כֵּת' בְּנִימוּקָיו
תִּיקֵן מַה שְׁאֶפְשֶׁר לְתַקֵּן מִבֵּית וּמְחוּץ אִם שׁוֹפְתָה עֵין שְׁיִחְשׁוּב שְׁבָאָה לְקִנּוּת שְׁעוּרִים
וְלִזְנָה נָתַן לָהּ בְּמִדָּה כִּי אִין מִדְרָךְ גּוֹתֵן צְדָקָה לְמִדּוּד ע"כ וְעוֹד כָּתַב ז"ל בְּכָל זֶה הָעֲנִין לֹא
נִזְכְּרוּ שְׁנֵינֵיהֶם לְצַנִּיעוּתָם הָרַב וְאֶפְי' כְּשִׁשְׁמָרָה מִי זֹאת בְּתִי לֹא הַשִּׁיבָה אֲנֹכִי רוּת עַכ"ל,
וְהִבִּיא הַר"ש הַלְלוֹי רֵאִי לְדַבְרֵי כִּי בְּזֶה נִמְצָא בַס' הַזֶּה הַר פְּרִשְׁת שְׁמוֹת וַיִּלְךְ אִישׁ מִבֵּית
לוֹי וְגוֹמֵר וְלֹא נִזְכַּר שְׁמוֹ ר' יְהוּדָה אָמַר בְּשֵׁם ר' אֲבוּהוּ מִפְּנֵי שְׁבַצְנָעָה הֵלֵךְ וּבַצְנָעָה חֲזַר
אֲשֶׁתוֹ כְּדִי שְׁלֵא יִכִּירוּ בּוֹ הַה"ד וַיִּלְךְ אִישׁ וְלֹא נֶאֱמַר וַיִּלְךְ עִמָּרָם בְּפִרְהָסִיא וַיִּקַּח אֶת בֵּת
לוֹי אִף הִיא בַצְנָעָה חֲזָרָה וְלֹא נִזְכַּר שְׁמָה ע"כ: וְרַב אַחֲרוֹן ז"ל כָּתַב וַיֵּאמֶר אֶל יוֹדֵעַ
וְגוֹמֵר אָמַר כּוֹעֵז בְּלִבּוֹ כָּל הַפּוֹגֵעַ בָּהּ יִחְשְׁדוּהָ וַיֵּאמְרוּ עָלֶיהָ שְׁבָאָה הָאִשָּׁה אֶל הַגְּנוּן לֹאִיזָה
דְּבַר רַע וְלִכְּנֵן רֵאוּי לַעֲשׂוֹת אֲנֹפֶן וְעֲנִין שְׁלֵא יוֹדֵעַ שְׁבָאָה הַגְּנוּן וְלִזְנָה אָמַר לָהּ הִבִּי הַמְטַפַּחַת
וְשִׁים בָּהּ שְׁעוּרִים וְכָל הַפּוֹגֵעַ בָּהּ יֵאמֶר כְּמִלְאָכְתָּה הִנֵּה עוֹסְקוֹת עַכ"ל: וְהַרְבֵּי מוֹרֵי ז"ל
כְּתוּב וְאָמַר הִבִּי הַמְטַפַּחַת וְגו' פִּירוּשׁ הִבִּי הַזְּמִינִי כְּמוֹ שְׁפִירוּשׁ רַש"י ז"ל בְּהִבָּה נִתְחַכְמָה
לוֹ וְאָמַר אֲשֶׁר עָלֶיהָ כְּלוֹמֵר לֹא שְׁיִסְיָרָה מְעַלְיָהּ מִכָּל וְכָל לְשׁוּם בָּהּ הַשְּׁעוּרִים וְאִח"כ
יִשְׁאָה עַל רֵאשָׁה אוֹ עַל שְׁכַמָּה כְּדָרָךְ נוֹשְׂאֵי מִשְׂאָ וְתוֹךְ כְּדָרָךְ מְגוֹלָה לְעֵין כָּל כִּי כֵּן לֹא
תַעֲשֶׂנָה בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל הַצְּנוּעוֹת רַק תִּלְכְּנָה עֲטוּפוֹת וּמְכֹסוֹת וְאֶפְיִלוֹ לְפִי שְׁעָה בְּפִנֵי בּוֹעֵז
לְבַדּוֹ הִנֵּה פְּרִיצוֹת כ"ש שְׁיַעוֹר רַב עַד בּוֹאָה לְעִיר וְאִם הִנֵּה בְּפִנְקָר הַשְּׁכָם וְאִף יֵאמֶר
בּוֹעֵז שְׁתַּסִּיר הַמְטַפַּחַת מְעַלְיָהּ וְלִכְּנֵן נִרְאֶה שְׁלֵא אָמַר לָהּ אֵלֶּה הַזְּמִינִי הַמְטַפַּחַת אֲשֶׁר עָלֶיהָ
וְאִחְזִי בָּהּ כְּלוֹמֵר אִחְזִי בְּשֵׁתִי הַקְּצוֹת הַמְשׁוּלְשָׁלוֹת כִּי בְּזֶה יִסְפִּיק לְהַחֲזִיק הַשְּׁעוּרִים
שְׁהָרִי הַשְּׁתִי הַקְּצוֹת הָאֲחֵרוֹת אֲחִיזוֹת עָלֶיהָ בְּמִטְפַּחַת וּכְדֹאמְרוֹן וּבַמ"ש יִתְיַשֵּׁב הַיֵּטֵב
הַיֵּאדָה יְכָלָה רוּת לְבַדָּה לְאַחֲזוֹ בְּאַרְבַּע כְּנָפוֹת הַמְטַפַּחַת כְּדִי שְׁתַּחֲזִיק הַשְּׁעוּרִים שְׁהָרִי
מוֹדֵד בּוֹעֵז וּג"כ יִתְיַשֵּׁב מַה שְׁהַנְצָרָךְ לוֹמֵר לָהּ שְׁתַּאַחֲזוֹ לְמִטְפַּחַת וְלְכֹאדָרָה הִנֵּה יוֹתֵר טוֹב
שְׁיִקַּח הַמְטַפַּחַת מְעַלְיָהּ וַיִּשְׁטַחְנָה בְּאַרְץ וַיִּמְדוּד עָלֶיהָ וְלֹא תִטְרִים בְּאַחֲזִיָּתָה בְּעוֹד שְׁהוּא
מוֹדֵד וְאִח"כ בֵּין שְׁנֵינֵיהֶם יִסְיָעוּ לְחֲזוֹר לְשׁוּמָה עָלֶיהָ מְלֵאָה שְׁעוּרִים וּבְהִיּוֹת הַדְּבַר
כְּדֹאמְרוֹן הַדְּבָרִים מוֹכְרָחִים כְּהַלְכָתוֹ וְהוֹכְרָח לוֹמֵר לָהּ הִבִּי וְאִחְזִי וְגו' וּכְדֹאמְרוֹן עַכ"ל:
וְתֵבֹא אֶל תְּמוֹתָהּ וְתֵאמֶר מִי אַתְּ בְּתִי כְּלוֹמֵר שְׁאֵלָה מֵאַתָּה הָאִם עֲדִינִן הִיא פְּנוּיָה וַיִּרְאוּהָ
לִיקְרָא בְּשֵׁם בְּתִי אִם כָּכָר בָּא עָלֶיהָ בּוֹעֵז וְהִיא אֲשֶׁת אִישׁ וּכְכָר יֵצֵאת מִרְשׁוּתָהּ וְנִכְנְסָהּ
בְּרִשׁוּת בּוֹעֵז וּז"ש מִי אַתָּה הָאִם אַתְּ עֲדִינִן בְּתִי אוֹ לֹא.

אִי נִמְי אָמַר וְתֵבֹא אֶל תְּמוֹתָהּ וְגוֹמֵר וְתִגַּד לָהּ אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה לָהּ הָאִישׁ הַכְּנוּנָה לְפִי
שְׁכַפְעֵם הָרֵאשׁוֹן אָמְרָה רוּת שֵׁם הָאִישׁ אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמּוֹ וְגוֹמֵר וְאִז"ל עִמִּי לֹא נֶאֱמַר אֵלֶּה
עִמּוֹ לוֹמֵר לָהּ יוֹתֵר מִמָּה שְׁכַפְעַל הַבֵּית עוֹשָׂה עִם הָעֲנִי הָעֲנִי עוֹשָׂה עִם בַּעַ"ב וְכִמוֹ
שְׁפִירֵשׁ דְּבָרֵיהֶם לְעֵיל בְּמִקוּמוֹ עֵתָה רוּת בְּכַפְעֵם הַזֹּאת הַשְּׁנִית הַכִּיָּרָה וַיִּדְעָה גְּנוּדֵל הַטּוֹבָה
וְהַחֲסִד אֲשֶׁר עָשָׂה בּוֹעֵז בְּכַפְעֵם הַזֹּאת וְלִכְּנֵן אָמְרָה וְהַגִּידָה אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה לָהּ כִּי

הודית כי הוא עושה עמה וזה כי אם היה איש אחר היה עושה אחת משתים או שייבוא עליה ובעלה על כרחיה מבלי המתנה לקדושיין ולשבע ברכות או אם לא יהיה חפץ בה בנודאי שפשיראתה אותה שוכבת מרגלותיו יגער בה ויחרפנה ויגדפנה ויכלימנה בפני הכל ובועז לא כן עשה אבל מלבד שלא קרב אליה ולא נגע בה דבר על לכה דברי תנחומין וכמ"ש ברוכה את לד' בתי וגומר ועמה בתי אל תיראי וגומר ואם לא יחפזין לגאלה וגאלתיך אנכי וגומר ובנודאי שהוא גבר חסדו עד לשמים עד שראוי שיתואר כי הוא עשה עמי וז"ש נתגד לה את כל אשר עשה לה האיש ולפי שהשש סאין של שעורים היה קצת הוכחה שבעל אותה ובא עליה והשעורים היו כמו אתנן על פן אמרה שש השעורים האלה נתן לי כי אמר אלי אל תבואי ריקם אל תמותה כלומר לכבודך נתנם ובשבילך לא בשבילי כדי שתחשוב שהם לי לאתנן ומלת אלי קרי ולא פתיב להודיע ענותנותו של בועז כי אפילו כאשר אמר לי אלו הדברים אל תבואי ריקם וגומר מרוב ענותנותו ופרישותו לא היה מסתפל בי וכאלו לא היה מדבר אלי ח"כ דעו בנודאי כי אין זה לי אתנן רק לכבודך נתנם כי אמר אל תבואי ריקם אל תמותה: ותאמר שבי בתי עד אשר תדעון איך יפול הדבר אמרה מלת יפול להודיע לה כי אין ענין הזווג תלוי בידי אדם כי הוא ית' הוא המזונג זיוגים ואם מאתו ית נהיה הדבר הזה הדבר בעצמו יפול מאליו ועשה לא בחיל ולא בכח כי אם במאמר ד' צבאות ובפרט בזווג זה והאיש הזה ידעתי בו כי לא ישקוט כי אם פלה הדבר היום ובהיותו בועז יודע כי מאת ד' הם כל הזיוגים על פן ישמך לגמור הענין היום כי מן השמים יסייעו בדבר ויורו למי זיווגיה אם לגואל או לבעז: אי נמי הורה לנו גודל זריזותה שעם היותה נושאת משא כבדה כזו באה כ"כ במרוצה מן השדה לעיר שעדיין כשפאה מצאה את תמותה בדלת ביתה סגורות בעדה שעדיין לא האיר אור היום ועדיין לא פתחה דלתות ביתה כי בהכרח השדות רחוקים מן העיר היא קמה בטרום יכיר איש את רעהו בלבד והגיעה אל בית תמותה ועדיין הפתח סגור עד שהוצרך לומר לה מי את שאם היה הפתח פתוח לא הייתה שואלת מי את אלא בנודאי שאלה זו מורה היות הפתח נעול עדיין ועל פן שאלה מי את: אי נמי אפשר שכל האמור כאן נעמי היפה המדברות כי רוח אלהין קדישין בה וז"ש ותבוא אל תמותה ותאמר מי את אני יודעות שאת בתי עדיין לא נכנסת ברשותו של בועז ותגד לה תמותה ברום הקודש אשר בה את כל אשר עשה לה האיש ומאי דקאמר ותגד לה לאו ארות קאי אלא אחמיתה שהיא הגידה מעצמה כל אשר עשה לה בועז שם בשדה ולפי שהיה אפשר שתעצב רות אל לבה לאמר בנודאי לא ימהר בועז לעשות הענין הזה והורא' לזה שנמן לי שש סאין שעורי' ואם היה חפץ למהר הענין ולישא אותי אליו למה נתן לי כ"ז האם ביום לו ביום אוכל שש סאין שעורים ולכן אמרה לה תמותה שש השעורים האלה נתן לי אלי ובעדי נתנה ולא בעדה וכל זה הם דברי נעמי לרות ולא דברי רות כדמשמע לכאורה ועל פן מלת אלי לא פתיבא אלא כי אמר אל תבואי ריקם אל תמותה אמרה נעמי לא תחויש למה שנמן לה שש השעורים כי שש השעורים האלה נתן לי לעצמי כי אמר אל תבואי ריקם אל תמותה ואמרה לה עוד נעמי שבי בתי עד אשר תדעון איך יפול הדבר כי בנודאי יפול מאליו כי נפילה יאמר על הדבר הנעשה

במהירות על נקלה כי בנודאי לא ישקוט האיש כי אם כלה הדבר היום ויש השעורים לי נתנם ולא לה.

ומורי ז"ל כתוב ותאמר יש השעורים האלה נתן לי וגומר ירצה שרצתה לפייס את חמותה להוציא מלכה שלא תחשוב בראותה אותה קרובה אל המנוחה ואל הנחלה להנשא לבועז כי תאמר בלבכה שאבדה תקנתה מפאן והלאה ולא תחוש רות בשירותה כבראשונה בהפירה איש אחר זולת מסלון בנה ונתפרדה החבילה ומה גם כי לא תהיה ברשותה כמו מקדמת דנא שהיתה יושבו' אלמנ' בנית' בלתי רשות אחר' עליה ומצר זה תתעצב ולא מפע' שלא תשמח ותגל במנוחת' ואף אם היא סבבה אותה במועצותיה הטובות ככתוב לעיל בבירור ולפיכך רצתה רות לדבר על לבה בדברי פיוס ולהכי נקט לשון ותאמר ואמרה יש השעורים האלה נתן לי כי אמר אלי אל תבואי ריקם אל חמותך נראה בזה שפוננתו טובה עם החמות כמוה באופן שגם היא תמצא מנוח במנוחתה ולא יחסר דהר מכבודה כלל ולא שירות שום דבר כאשר בתחלה וטעם אלי דלא כתיב משום שלא מצינו שדבר בועז דברי' אלו אליה בפירוש וקרינון אלי משום דהיא אמרה פן שבונו אמר אליה דברים אלה פה אל פה כדי להטיב את לב חמותה פנדאמרן ולקחה היתר לעצמה מותר לשנות מפני השלום ולא נכנסה בזה בכלל פת שקרנים שאינו רואות פני שכינה.

או אפשר כי הבינה פה מכלל דכריו ועניניו בשבועתו וישאר מעשיו פיון דממה נפשך לא תהיה לילה אחרת לנה בלא איש לא היתה צריכה לשעורים שלו וא"כ הנה ליה פאילו אמר לה בפירוש אל תבואו ריקם אל חמותך ולא הוצרך לפרש הדבר בהיות רות בעיניו בחזקת בעלת חכמה ושכל ותבין תוכן הדברים ברמז בענין ולחכימה ברמיזא ולפיכך קרינון אלי כי לאשה חמותה הנה ליה פאילו נאמר הדברים בפירוש ולא כתיב משום דסוף סוף לא אמרם בועז בפירוש וכדאמרן: ותאמר שבי בתי נראה הפוננה כי בהיות שיצאה בלילה אל גורן השעורים בעת הזריחה אשר פנראה כי כן מנהג ומשפט בנות ישראל המלקטות ללכת שמה כמו בזמן הקציר כי בנודאי זה היה לה כסות עינים ברדתה אל הגורן בלילה שהוא וכינון שכן בהיות כי עדיין לא פלטה זריית החטים והשעירים פי שיעור רב היה לו ולא יכלו לזרות את הבר בלילה אחת היה אפשר שהיא תרצה לרדת אל הגורן גם עתה כאשר עשתה בלילה ולפיכך אמרה לה שבי בתי עד אשר תדעון לפי שהזמן קצר כי בנודאי לא ישקוט האיש וגו' וראוי שתהי' מוכנת פה אם יקראוה לגמור הענין ולא יצטרכו ללכת להביאך מאחד השדות עכ"ל: ונאני אומר כי מה שאמר לה שבי בתי הפוננה לפי שענין זה הוא מעשה רב ואפשר שלא יגמר הדבר היום ואולי תצטרך ללכת פעם אחרת אל השדה ולשפוב מרגלותיו כאשר בתחלה ואם בפעם הראשונה לא הרגישו בה ולא נודע כי באה האשה הגורן אולי לאו בכל שעתא ושעתא אתרחיש ניסא ואם תלה פעם שניה אולי ירגישו בה ותבא לידי בזיון על פן הבטיחה נעמי ואמר לה שבי בתי עד אשר תדעון ונו' פלומר דעי לה כי אינה צריכה לצאת עוד מדלתי ביתה החוצה לצורך ענין זה רק שבי בתי עד אשר תדעין איה פנול

דָּבָר כִּי יִדְעָתִי אֶת הָאִישׁ וְאֵת שִׁיחוֹ כִּי הֵינְךָ שָׁלוֹם הֵינְךָ שָׁלוֹם וְלֹא שָׁלוֹם לְאֹן וְכִינֵן שֶׁהוּא אָמַר כָּךְ וְהִנֵּה בְּבוֹקֵר אִם יִגְאָלְךָ טוֹב וּגו' דְּעֵי לָךְ כִּי לֹא יִשְׁקוּט הָאִישׁ כִּי אִם כֹּלֵה הַדְּבָר הַיּוֹם: וְרַב אַחֲרוֹן כְּתוּב וְתָבוֹא אֶל חַמּוּתָהּ חַז"ל דְּרָשׁוּ וְכִי לֹא הִיְתָה מִכְּרַת אוֹתָהּ אֶלָּא אֲמָרָה לָהּ מִי אַתְּ פְּנוּיָה וְתִגְדֵּל לָהּ וְנִרְאָה בְּעֵינַי דְּמִתְשׁוּבְתָהּ דְּחִתְכָּךְ וּמִיָּד הִגִּידָה אֶת אֲשֶׁר עָשְׂתָה וְלֹא אֲמָרָה אֲנֹכִי רוּת בְּתָרָךְ דְּרָשׁוּ בֵּן: וְלִי אֶפְשָׁר שְׁנַעְמִי לֹא רָאִתָּה שִׁינָה בְּעֵינַיָה בְּלִילָהּ בְּחֻשְׁבָּה בְּעֵנֶיךָ וְלַעֲת בּוֹקֵר אֲנִסְתָּה שִׁינָת הַבּוֹקֵר וְרוּת נִכְנַסְתָּ פְתָאוּם בְּבֵית וְעַמְדָה נִגְדָה וְנִתְעוֹרְרָה בְּהִלָּה וְקוּם בְּרֵאוּתָהּ אֲמָרָה מִי אַתְּ אִךְ אַחֲרֵי רֵאוּתָהּ לֹא הוֹצֵרְכָה לוֹמַר אֲנִי רוּת אֲמָתְךָ וְלָכֵן לֹא אֲמָרָה אֶלָּא סִפּוּר הָעֵנֶיךָ וְאֵת כָּל אֲשֶׁר עָשְׂתָה לָהּ הָאִישׁ רְמִזָה לְשְׂבוּעָה שְׁנֻשְׁבָּע וְלַעֲכָבְתָהּ שֶׁהִשְׁכִּיבְתָהּ בְּמִקוּמָהּ כַּנּוֹכַח וְאֶלָּה שֶׁשֶׁעוֹרִים נִתְּנוּ לִי לְאַהֲבָתְךָ כִּי אָמַר שְׁלֹא אָבוֹא אֵלֶיךָ רִיקָם.

וְתֹאמַר שְׂבִי בְּתִי עַד אֲשֶׁר וּגו' אֶפְשָׁר שְׁנַעְמִי וְרוּת דְּבָרוֹ בְּעֵנֶיךָ זֶה וְכִי רָאוּ כִּי הִנֵּה הַדְּבָר מְסוּפָק מִי יִגְאָל אֲמָרָה רוּת בְּעֵצְמָה וְאִם רוּצָה טוֹב לְגִאֲלוֹ וְלִקְחַת אוֹתִי הִנֵּה אֵינִי חִפְזָה בְּזָה לְפִי שֶׁהוּא הִנֵּה נִשְׁוִי אִשָּׁה וְלוֹ בָּנִים כְּמוֹ שְׁנַעְמִי פֶּן אֲשַׁחֲת אֶת נַחֲלָתִי אִזְ אָמַר נַעְמִי שְׂבִי בְּתִי כְּלוֹמַר הַשְׁקִיטִי וְאֵל תִּהְיֶינִי וְאֵל תִּדְבְּרִי דְּבָר עַד אֲשֶׁר תִּדְעוּן אִיךָ יְפוּל הָעֵנֶיךָ וְיִדְעָתִי כִּי לֹא יַעֲבֹרוּ יָמִים רַבִּים כִּי אַחֲרֵי שְׁנֻשְׁבָּע הָאִישׁ הֵהוּא יִדְעָתִי בּוֹ שְׁלֹא יִשְׁקוּט עַד שִׁיגְמֹר הַדְּבָר בְּיוֹם הַהוּא כִּי מִצּוֹא שְׁפָתָיו יִשְׁמֹר עַכ"ל: וְהֵרָאב"ע ז"ל כְּתוּב מִי אֵת בְּתִי יִתְכַן שְׁלֹא רָאִתָּה אוֹתָהּ עַד שֶׁפָּתְתָהּ לָהּ הַדְּלֵת לְהַכְנִס כַּמְּנַהֵג וְקִצֵּר הַכְּתוּב לֵאמֹר אֲנֹכִי רוּת אֲמָתְךָ וְכִמּוֹהוּ קְרָאן לוֹ וְיֵאכַל לְחֶם וְכִתִּיב וְיִוָּאֵל מִשָּׁה עַכ"ל: וְתֹאמַר שֶׁשֶׁעוֹרִים הָאֵלֶּה נִתְּנוּ לִי כְּתוּב הַחֲסִיד הַה"ר יְהוּדָה ו' שׁוֹשֵׁן ז"ל פִּי אֵל תִּדְמִי בְּנִפְשָׁךְ שְׁנִתְּנוּ זֶה אֵלֶי כַּמְּיָאֵשׁ אוֹתִי וְאוֹתְךָ אֶבֶל הָעֵנֶיךָ הוּא שְׁלֹא אָבוֹא רִיקָם אֵלֶיךָ כִּי עוֹד יְדוֹ נְטוּיָה לְחוֹנֵן וְלִתֵּת וְאֶפְשָׁר שְׁכִינֵן לָזֶה בְּמִדְרַשׁ לְקַח טוֹב שְׁכָתוּב נֹאמַר לְהֵלֵךְ וְלֹא יִרְאוּ פְּנֵי רִיקָם וְנֹאמַר כָּאֵן רִיקָם מִה לְהֵלֵךְ דְּבָר מוּעַט כְּדִתְנוּ הִרְאִיָּה שְׁמִי כֶּסֶף אִף כָּאֵן כֵּן כִּי כִּינָה שְׁכָמוֹ שְׁדָבָר אֶלְקִינוּ אֵלֵינוּ אֵינֵינוּ כִּי אִם הַשְׁתַּעֲבָדוּת וְהַהוֹדָאָה כֵּן הַדְּבָר הִנֵּה כִּי אֵינְךָ בּוֹ כְּדִי מִתְּנָה אֶבֶל הָעֵנֶיךָ הוֹרְאוֹת הָאֵהָבָה וְהַחֲבָה עַכ"ל וְאֶפְשָׁר לוֹמַר עוֹד כִּי מ"ש לָהּ שְׂבִי בְּתִי עַד אֲשֶׁר תִּדְעוּן וּגו' כְּנִתְתָה לְהוֹדִיעַ לָהּ עוֹצֵם הַמְּהִירוֹת שִׁיְהִיָּה בְּעֵנֶיךָ זֶה עַד שְׁכָמַעַט זְמַן שֶׁתִּשָּׁב רוּת לְבוֹת מַעַט מִהִגִּיעָה שֶׁהִיְתָה בְּאֵה מִן הַשָּׂדֶה וּבְמַעַט הַזְּמַן הִנֵּה אֲשֶׁר תִּשָּׁב לְבוֹת תִּתְכַּף תִּדְעוּן אִיךָ יְפוּל דְּבָר קוֹדֵם שְׁתַּקוּמִי מִהִשְׁיבָה שְׁתִּשָּׁבִי עִתָּה לְבוֹת וּז"ש שְׂבִי בְּתִי עַד אֲשֶׁר תִּדְעוּן וּגו' וְאִם יְהִיָּה שִׁיְתַאֲרָךְ יוֹתֵר דְּעֵי בְּאַמְתָּה כִּי לֹא יַעֲבֹר הַדְּבָר מִהַיּוֹם וּז"ש כִּי לֹא יִשְׁקוּט הָאִישׁ כִּי אִם כֹּלֵה הַדְּבָר הַיּוֹם: וּבִנְעוּז עָלָה הַשַּׁעַר וַיִּשָּׁב שָׁם וּגו' וְסִפֵּר מַעֲלָתוֹ שֶׁל בְּנֵי בְּנֵי שְׁעַר הַזְּקֵנִי שֶׁהוּא מִקוּל שֶׁהַסְּנֵהֲדָרִין עוֹמְדִין שָׁם עָלָה וַיִּשָּׁב שָׁם וּלְפִי שֶׁאֵינְךָ רְשׁוּת לְקַטֵּן לְיִשָּׁב לְכָנִי גְדוֹל מִמֶּנּוּ אֶלָּא אִם כֵּן נִתְּנוּ לוֹ הַגְּדוֹל רְשׁוּת וְכַמְּאֲמָרָם ז"ל אָמַר כִּי בְּנֵי הִנֵּה רֵאשׁ הַסְּנֵהֲדָרִין וַיִּשָּׁב שָׁם בְּלִי שׁוּם רְשׁוּת שִׁיְרָשָׁה אוֹתוֹ אַחֵר כִּי הַכֹּל הָיוּ קְטָנִים מִמֶּנּוּ וְאָמַר וְהִנֵּה הַגְּדוֹל עוֹבֵר אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּנֵי בְּנֵי רֵז"ל הַקּוֹשָׁה לָהֶם וְכִי אַחֵר הַדְּלֵת הִנֵּה שְׁעָבֵר מִיָּד דְּרָךְ שָׁם וְאֶפְשָׁר שֶׁהַכְּתוּב עֲצָמוֹ אָמַר כִּי מֵאֵת ד' הִיְתָה זֹאת לְקִיָּם דְּבָר בְּנֵי שְׁאֵמַר וְהִנֵּה בְּבוֹקֵר אִם יִגְאָלְךָ טוֹב יִגְאָל וּז"ש וְהִנֵּה הַגְּדוֹל עוֹבֵר בְּעֵבֹר אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּנֵי בְּנֵי כִּי צְדִיק וַיִּשָּׁר הוּא וַיִּשָּׁר עָלָיו וְעַל כִּיּוֹצֵא בּוֹ וְתִגְזוֹר אֲמַר וַיִּקָּם לָךְ

ולקנינים דברו של בועז הנזמין הקב"ה שיעבור דברך שם ודייק עם זה דלא אמר הכי והנה הגואל עובר אשר דבר בועז להודיע כי סיבות עבור הגואל הנה לקנינים דברו של בועז כדאמרן: וגם אפשר שבוועז התפלל לאל שיעבור הגואל וצעקתו שמע אל ושיעור הפתוב ישר בלי היפוך והנה הגואל עובר לפי שדבר בועז והתפלל לאל על זה שיעבור.

אח"כ מצאתי הפירוש הזה כהר"ש הלוי וכתב כי בנה אין צורך בהיפוך ויאמר סורה שבה פה פלוני אלמוני אמר כי אף שפלוני אלמוני זה היה דודו של בועז כי הוא אח אביו ואעפ"כ לא היה יושב לפני בועז אלא ברשותו כי אין רשות לקטן לישב בפני הגדול ולכן אמר שנתן לו רשות שישב ויסר וישב ואמר שלא לזה בלבד הוצרך ליתן לו רשות אלא אף לעשר' שהיו רבים והיו אנשים חשובים שכל מקום ושהזכר שם זה באנשים הם צדיקים והיו מזקני העיר ואעפ"כ לא היה להם רשות לישב לפני בועז אלא ברשות שאמר להם שבו פה וישבו ואם לא היה נותן להם רשות לא היו יושבים: א"נ אמר ובוועז עלה השער כי בהיות הגורן במקו' נמוך וכמו שמורה הפתוב דכתיב לעיל וירדת הגורן וכ"כ בתרד הגורן אמר כי בועז עשה כאשר הבטיח לרות שכבי עד הבוקר וכמ"ש לה נעמי כי לא ישקוט האיש כי אם פלה הדבר היום ואמר כי מיד בבוקר פשעלה מן הגורן לא עלה והלה לביתו אלא מן הגורן עלה אל השער אשר שם הסנהדרין יושבים וישב שם אמר כבר אני עשיתי שלי מפאן והלאה אם הדבר מאת ד' הוא יעשה את שלו וז"ש וישב שם לא עשה עוד אלא ישב שב לראות מה שיזמין הוא ית' וכן היה והוא ית' הנזמין הגואל שיעבור דברך שם ואמר שלא עבר שם דבר העברה כאיש ההולך לדרכו שעובר דבר הפתח בנקלה וצריך לרוץ אחריו ולקרוא לו בקול גדול אלא עובר היה באופן אשר דבר עמו בועז בעצמו שהיה יושב במקומו ויאמר לו סורה שבה פה ויובן האי לישנא דסורה דקאמר כמ"ש ז"ל שהגואל הזה היו כל מעשיו ועסקיו בכל הדברים בהסתר ובהצנע ועכשיו שהיה קורא לו בועז לדבר עמן בפני כל הזקנים והוא חוץ מדרכו שהוא רוצה לעשות הדברים מכוסים וזהו פרסום גדול אמר לו בועז סורה נא מדרכך והסר עצמך מטבעך ומדתך שאתה פלוני מכוסה וטמיר וזהו לישנא דפלוני אלמוני מכוסה וטמיר דהשתא לענגן זה צריך פירסום וכן עשה ויתר ממדתו וישב לפני הזקנים: א"נ למה שהוקשה לרז"ל וכי אחר הדלת היה יושב הגואל שעבר מיד דברך שם אפשר לומר כי הפתוב עצמו הודיעני כי בועז דבר עמו שיעבור דברך שם כי יש לו דברים עמו וז"ש והנה הגואל עובר אשר דבר בועז שייבוא לשם ובא: והר"ש הלוי ז"ל פתב ובוועז עלה השער וגומר התחכם בועז שלא שלח אחרי הגואל אבל עלה השער מקום המשפט ומושב לסנהדרין והוא אחד מהם וישב שם פירושו ותעכב שם כי אין ישיבה בכל מקום כי אם עכב' ואב' לכולם ומשבו בקדש ימים רבים והיו י"ט שנה כדאיתא פסדר עולם כי אם היה שולח אחריו היה נראה פתוקע עצמו לדבר וכבעל דין ולא יאמנו דבריו לכן ישב ותתעכב שם זמן מה וכשראהו מתעכב ומצטער ד' משמיה שלח וביאהו שמה כדאיתא במדרש והנה הגואל עובר מה לאחורי תרעא הנה קאים א"ר שמואל בר נחמן אפילו היה בסוף העולם הטיסו הקב"ה והביאו לשם כדי שלא ישב אותו הצדיק ויצטער מישובו אמר רבי ברכיה וכו' דרשו שני גדולי עולם ר' אליעזר ור' יהושע בועז עשה

את שלו ורות עשיתה את שלה ונעמי עשיתה את שלה אמר הקב"ה אף אני אעשה את שלי: הנה שהיה מצטער להיותו מתעכב ואחרי שבוועז עשה את שלו בכבשו את יצרו ולא קרב אליה וכן רות בהיותה נשמעת לדבר תמותה בהיות הדבר קשה ומסוכן וכן נעמי כי חדל להיות לנעמי אורח פנשים השונאות פלותיהן כי פשתדור זאב עם פכש תדור פלה עם תמותה ומה גם בהנתק הכח הקושר אותנה והיא פלתה רוצה לבקש לה מנוח ומעתה הדבר מוסר לשמים ליגמר וכן היה פמדונבר ובנה נעשיתה פננת בועז שלא יראה פאילו הוא מחזור אחר הדבר רק שהדבר נעשה מאליו עכ"ל: ואמרו אשר דבר בועז פירוש החכם החסיד הה"ר יהודה ו' שושן כי הוא הפיה והנה הגואל אשר דבר בועז עובר עכ"ל.

ויכר פירשתי לעיל כי אין צורך בהקפדה. וכפירוש מלת פלוני אלמוני יש אומרים כי טוב היה שמו וכמ"ש לעיל אם יגאלף טוב וגו' והראב"ע השיג עליהם וכה אמר אם יגאלף טוב יש אומרים כי טוב היה שם הגואל ואילו היה פן למה אמר הפתוב במגיל' סורה שבה פה פלוני אלמוני רק טעמו אם יגאלף הגואל טוב הוא לה שיגאל אדם חשוב הוא עכ"ל: והר"ש הלוי פתב פלוני אלמוני האמת הוא מה שבא פלהקת המפרשים פולם כי הפתוב קראו פה מבלי שם ובועז קראו בשמו והפותר הזכירו בלשון זה לגנאי ופרשו פתוח אלי מים טהורים דברי רבותינו הקדושים יעלו חסידים בכבוד עכ"ל.

והר"ר שפריא האיקרטי פתב אלמוני פירושו זקוק לאלמנה עכ"ל: ובגמרא ס"ק דכתובות מנין לברכת תננים בעשרה שנאמר ויקח בועז עשר אנשים וכן במדרש א"ר אלעזר בר' יוסף מפאן דברכת תננים בעשרה א"ר יודן פן פזי לא סוף דבר בחור לבתול האלא אפילו אלמון לאלמנה עד שתהי' בעשרה: וכתב הר"ש הלוי הן אמת על זאת ישתומם פל משפיל כי שפר הוא סנהדרין וכן תרגם המתרגם ואין סנהדרין היושבים בשער פחות מכ"ג שהם סנהדרי קטנה ולפניהם ג' שורות של כ"ג תלמידי חכמים בכל שורה ושורה ושני סופרים ושני חזנים ומה גם אם היו סנהדרי גדולה ולמה עוד עשרה אנשים והנראה לי כי ללמד דעת את העם עשה פן למען ידעו שברכת תננים בעשרה וזה לא ידעוהו בהעשותו לפני הסנהדרין אשר בשער כי יאמר האומר שלא באו שמה כי אם לשפוט את העם ויקר מקרהו שנאמר שם ברכת תננים וכהא דאמרי' בפירק במה מדליקין אמר רבא הי' תופס גר חנופה ועומד לא עשה פלום משום דהרואה אומר לצורך הוא דנקט לה לכך הוצרך להביא עוד עשרה אנשים מזקני העיר פלומר צדיקים כי פל מקום שפתוב אנשים הם צדיקים והאיש בימי שמואל זקן בא באנשים וכן חלה אמות ונתת לאמתה זרע אנשים כי איתא במדרש ר' תנחומא פרשת שלח לה ובסיני רבה פרשת י"ו ואפשר שהיו משבט יהודה קרובים למחלון ולבועז.

והנ"ל בדבר הפתוב כי להיותו בועז השופט הגדול ראש בשופטים הנורא אבצן פמו שקדם פכר אפטר שיחשד משום לא מענה על ריב והסנהדרין לכל אשר יחפון יטו לכן הוסיף עוד עליהם עשרה אנשים צדיקים אשר החונף רחוק מהם עכ"ל: ואני אומר כי פודאי שהסנהדרין לא היו שם באותה שעה ומה שאמר ובועז עלה השער ואין שער אלא

סנהדרין היינו שעלה אל מקום מושב הסנהדרין אשר דרכן לישוב שם לשפוט את העם אבל באותה שעה בנודאי שלא היו שם הסנהדרין וראיה לדבר כי בועז היה ראש הסנהדרין כנודע והוא בלילה היה בגורן שהיה זורה את גורן השעורים הלילה ועמה כבוקר השכם קם ויבוא העיר ולביתו לא הלך אלא תיכף עלה השער וכדדייקננו לעיל מלת עלה כי הגורן היה במקום נמוך וכמו שאמר וירדת הגורן תיכף עלה השער דהיינו אל מקום מושב הסנהדרין ואין איש מאנשי הסנהדרין שם אתו והוא לא רצה לקבצם שהי' נראה פתוקע עצמו לדבר וכבעל דין ולא יאמנו דבריו לכן ישב הוא לבדו ונתעפב שם מעט וראה והנה הגואל עובר אז קראו ויאמר לו סורה שב פה פלוגי אלמוני ואז בפתע פתאום לקח עשרה אנשים מזקני העיר אשר נזדמנו לידו ויאמר להם, שבו פה וישבו וכיון שלקח עשרה אנשים מכאן לברכות חתנים שהיא בעשרה ובזה לא קשה מידי ולא ישתומם כל משפיל: והרב מורי זלה"ה כתב אומרו מלת פה בהוראת המקום נ"ל כי בועז פשעלה השער לא ישב ממש במקום מושב הסנהדרין כמנהגו בפעם בפעם כשיהי' יושב לדון אלא במקום שהוא בגזית אחרת לכוננה אשר נזכיר בע"ה ולפיכך אמר לגואל סורה שבה פה פלוגי אלמוני ויתישב בזה אומרו אח"כ ויקח עשרה אנשים מזקני העיר וגו' דקשה כיון שהשער הוא מקום הסנהדרין כבר היה שם זקנים ומה צורך לו ליקח אחרים או לומר בהם לשון קיחה ושם היו יושבין ולומר שהיו ב"ד של שלשה והוכרח ליקח אחרים כדי להשלים המנין הוא דוחק כי נודאי במקומו של בועז שהי' השופט בימים ההם הי' ב"ד ולא יגרע מהיות שם ב"ד של עשרים ושלשה ואיך אמר ויקח עשרה אנשים וגו' ובמה פאמרנו מיושב שלקחם ממקום מושבם והכי אם אצלו וז"ש ויאמר שבה פה בלשון מראה מקום רצה לומר סורו ממקומכם וישבו פה אצלי ובזה יתיישב מאמר רב נחמן מנין לברכות חתנים בעשרה שכ' ויקח בועז עשרה אנשים והענין הוא שהפריש הי' זקנים אלו ממקום מושבם עם שאר הסנהדרין כדי להשלים הדבר המבוקש ושאר הסנהדרין לא יתבטלו מהדינות ומשפוט את העם הניצור עליהם מדהפריש עשרה לא פחות ולא יותר משמע שבברכות חתנים בעשרה והפריש את הצריכין לו לבד: ורב אחרון ז"ל פתוב ובועז עלה השער וגו' הגיד הפתוב כי הדבר הראשון שעשה בועז ביום ההוא הי' קיום שבוועתו ומוצא שפתיו כי הנה הוא עלה אל השפר והנה הגואל חז"ל דרשו שהטיסו הקב"ה שלא יהיה בועז מצטער בעבורו ואמרו עוד נעמי עשתה שילה ורות שילה ובועז שילו אמר הקב"ה אף אני אעשה שלי.

עשרה אנשים דרשו רז"ל מכאן לברכות חתנים בעשרה. ולי נראה כדי שיהי' הדבר ככנופיא ויאמר שבו פה דרשו רז"ל מכאן שאין רשות לקטן שישב עד שיתן לו הגדול רשות ולי נראה שהגיד הפתוב מעלות בועז שבאמירה קלה שאמרה להם שבו בזולת דבר עוד ישבו שם עכ"ל.

והראב"ע ז"ל פתוב פלוגי אלמוני י"א שהוא מן מופלא ואלמוני מן אלם שאין לו שם ידוע אצל המדבר עכ"ל: ויאמר לגואל חלקת השדה אשר לאחינו עתה באה נעמי למוכרה ואני אמרתי אגלה אזניה לאמר קנה והכוננה על החלק הנוגע מן השדה לנעמי

לגביית פתונבתה ומן החלק הנוגע אל רות לא הזכיר עדיין כשאמר על חלק הנוגע לנעמי אנוכי אגאל אמר לו בועז עוד צריך לה לקנות החלק הנוגע לרות נמי ולפי דרך זה לא הזכיר לו כלום שיקח את רות ולא דבר לו אלא על השדה וז"ש ויאמר בועז ביום קנותה השדה מינד נעמי חלקה ומאת רות המואביה נמי אשת המת קנית את חלקה שאין ראוי שתקנה אתה חלק מן השדה ואיש אחר זר יקנה החלק האחר אלא ראוי שיהיה כל השדה בידי להקים שם המת על נחלתו שבהיות כל השדה בידי יקרא עדיין שם המת עליו אבל אם יחלק לפני בני אדם לא יקום שם המת עליו ויאמר הגואל לא אוכל לגאול לי כל השדה פולה שאין מעות בידי לקנות אלא חלקה של נעמי אבל לקנות נמי חלקה של רות איני יכול פן אשחית את נחלתי שאצטרף למכור משאר שרות ליקח זה ולכן גאל לה אתה שיש יכולת בידי כי לא אוכל מן הדין שאין מוכרין ברע לגאול ביפה: ואפשר עוד שקראו חלקת השדה משום דשלמון אביו של בועז ואלימלך טוב שהוא הנקרא פלוני אלמוני היו ג' אחים בני נחשון בן עמינדב ושלשה האחים הללו נשאר להם מנחלת אביהם שירשו מנחשון בן עמינדב שדה א' ונחלוקוהו לשלשה חלקים כל אחד מהם נטל חלקו וז"ש הכתוב לעיל ויקר מקרה חלקת השדה לבועז שהיה חלק אחד מאותו השדה מחלק שנטל ממנו שלמון אביו של בועז וז"ש פאן ויאמר לגואל חלקת השדה אשר לאחינו לאלימלך כלומר זהו חלק א' מן השדה שירשנו נחלות אבות ואין ראוי שימכור לאחר שלא יבוא איש זר בינינו ולכן צריך אשה לקנותו כיון שהוא חלק נחלתנו ועוד סיבה אחרת כי נעמי היא הרוצה למכרו השב' משדי מואב כמו שאמרו ז"ל ששבה יחפה שלא היו לה אפילו מנעלים לרגליה שהוא גדלי דלות וראוי לה לרחם עליה כי אשת אחיה היא וראוי לה שתקנה השדה מידיה וז"ש לשתי סיבות הללו אני אמרתי אגלה אונק שרקנה אחר ואם לא אנוכי אגאל: ואמר קנה ואח"כ אם תגאל גאל לשון גאולה אפשר לומר שיש הפרש בין לשון קנן לשון גאולה כי הקונה הוא קונה הדבר בשווי ואלא כיותר כי רע רע יאמר הקונה כדי שיוזילו גביה אבל הגואל השדה משום שהוא נחלת אבותיו הוא חביב עליו ונתן יותר משווי וכן אמר לו בועז לגואל אם אני אומר לה קנה לשון קנן הוא הכא נגד היושבים ונגד זקני עמי אבל איני רוצה שיהי קנן אלא אם מגאל גאל שיהי גאולה שתתן לה יותר משווי השדה בדרך צדק' לנעמי מן כלעת בקנן השדה ואם לאו אנוכי אגאל ואתן לה יותר ממה ששנה השדה ויאמר הגואל אנוכי אגאל ואתן לה יותר כאשר דברת.

ויאמר לו בועז עוד ביום קנותה השדה מינד נעמי ומאת רות המואביה אשת המת ג"כ קנית ליקח אותה לה לאשה להקים שם המת על נחלתו שם בג"ע דכיון שהמת בלא בנין אין לו מנוח בעולם כבודע אם לא ישוב נשמתו בעולם הנה ע"י הגואל הייזר קרוב ולכן צריך לה ליקח את אשתו כדי להקים שם המת על נחלתו שם בעולם הכא שנינו שם אל המנוחה ואל הנחלה ויאמר הגואל בענין האשה איני יכול ואפשר שדייק ואמר לא אוכל לגאול לי כלומר לעצתי לא אוכל לגאול שלא אמרת בדרך שמת מחלון שנשא אותה כי היא מואבית ומחלון מת על שנשא אותה ואיך אשאנה אני ועוד אוי יוא פן אשחית את נחלתי אף אם לא אמרת אני בעצמי ירא אני שלא ימותו בני בעון זה וזהו שאמר פן

אשחית את נחלתי כי הפנים הם נקראים נחלה כד"א הנה נחלת ד' פנים ולכן גאל לה אתה את גאולתי כי יש לה זכות להמלט מעונשה אבל אנכי אין לי זכות להמלט מידה ועוד אין לי זכות להשיב נשמתו של מחלון כי צריף זכות הרבה להושיע נשמתו ואיני כדאי לזה ואתה זכותה יגרום ותשיב נשמתו וז"ש כי לא אוכל לגאול פלום איני כדאי לענגן פנה שאין לי זכות: א"נ לפי שיוכל הגואל לומר לבועז מה ענגן גאולת השדה בפני הזקנים הנה לה לאמר לי ביניך לביני אם הייתי רוצה לקנות הייתי קונה ואם לאו הייתי אתה קונה ומה צריף לזה ב"ד והזקנים לזה אמר בועז זה שאני אומר קנה נגד היושבים ונגד הזקנים הוא לגלות דעתה בזה על ענגן אחר לרמוז לה שאין פוננתי על קנגן השדה בלבד אלא על גאולה אחרת וז"ש ואני אמרתי אגלה אגדה על דבר אחר באמרי לה קנה לפני הזקנים והריני רומז זה להבלשוני ואמר לו אם תגאל גאל שתי גאולות גאולות השדה וגאולת רות אשת המת ואם לאו אנכי אגאל והשיב לו הגואל על שתייהם אנכי אגאל ואף על גאולות האשה ויאמר לו בועז לא יעלה על דעתה לומר הריני פונסה לתוך ביתי ואזון ואפרנס ימה שתשב בכבודה אבל לא אבוא עליה כדרך כל הארץ אלא דע כי ביום קנותה השדה וגו' גם כן אשת המת קנית להקים שם המת על נחלתו ולהחזירו לזה העולם ולכן צרי"ך אתה לבוא עליה וכן ארז"ל שכן הייתה פוננתו לומר הריני פונסה בתוך ביתי וגו' ויאמר הגואל א"כ לא אוכל לגאול וזה לי דקאמר שתהיה הגאולה לי שאבוא עליה לא אוכל פן אשחית את נחלתי שהוא אשתי הראשונה שהיא רעה לה והאשה נקראת נחלה פענגן שאמר הפתוב הנה נחלת ד' בני' ונאמר בית והון נחלות אבות ומד' אשה משפלת: א"נ עד השתא אשתי היא בעוזרי להרויח ולהשביח נכסי והשתא שיהיו לי שתי נשים כל אחת מהם משנאת חברתה כולם יאבדו הנכסים ואפסיד ואשחית את נחלתי בזה ולכן אתה שאין לה אשה שפכר מתה גאל לה אתה את גאולתי כי לא אוכל לגאול לענגן זה אם שלא לעשות היזק לאשתי הראשונה כפי הדרך הראשון שאין אשה מתקנאות אלא בירך חברתה אם שלא להפסיד את נכסי כפי הדרך השני: א"נ במה שאמרו רז"ל אם תגאל גאל בועז אמרו ואם לא יגאל הגידה לי ב"ד אמרו ועם זה יובן מאי דקאמר ואם לא יגאל ולא אמר ואם לא תגאל שאם בועז המדבר עם הגואל הכי הל"ל ואם לא תגאל הגידה לי וגו' ואנכי אחריה אלא בועז מרוב ענותנותו לא פירש הדבר בהדיא אלא אמר אם תגאל גאל והפוננה על שתי רגאולות על גאולת רות נמי ולכן לא פי' ואמר ואם לא תקח אתה את רות אני אקח אותה שנתבנייש ולא אמר אלא אם תגאל וב"ד אמרו לגואל הם מעצמם ואם לא יגאל כלומר ואם אתה לא תגאל הוא יגאל וז"ש ואם לא הוא יגאל ולפי שהיו דברי פריצות לא פירשו לו כולם הענגן בפירוש אלא אחד מן הזקנים דובר לו ואמר לו הגידה לי וכמו שאמרו רז"ל שאמרו לו לא תאמר הריני פונסה לתוך ביתו ואזון אותה ולא אבוא עליה אלא הגידה לי אם תבוא אליה ואמר שאמרו ב"ד זה בועז ג"כ הודה לדבריהם ואמר לו ואדעה כי אין זולתה לגאול הודיעני פוננתה כי אנכי אגאל ואקח את רות כאשר אמרו לי הזקנים לבוא עליה ויאמר לו בועז עוד דבר אחר צריף אתה לדעת כי ביום קנותה השדה אשת המת קנית להקים שם המת על נחלתו כלומר דע לה כי לא לה יתנה הנרע שהוא לשום

דָּבָר אֲלֵא לְהִקִּים שֵׁם הַמֵּת עַל נַחְתּוֹ וְצָרִיךְ אֶתְּהָ לְכַוֵּן לְזֶה כִּי הַזְרַע הֵוא לֹא יִקְרָא וְנִדָּה כִּי הוּא מִחֲלוֹן עֲצָמוֹ וְאָמַר לוֹ רַם כֵּן מִדְּבָרֶיךָ נִרְאֶה שְׁלֵא אוֹכַל לְגַאֲוֹל לִי כְּלוֹמַר שְׁיִהְיֶה הַזְרַע שֶׁל שְׂאֵפֶשֶׁר שְׂאֵם לְכָף אֲכַנֵּן שְׁיִמּוּתוֹ בְּנִי עַל עוֹן זֶה וְזֶהוּ שְׂאֵמַר פֶּן אֲשַׁחִית אֶת נַחְלָתִי אִם אֲכַנֵּן לְהִיּוֹת הַזְרַע שְׁלִי א"כ יִגְאָל לְךָ אֶתְּהָ אֶת גְּאֻלְתִּי שְׁתּוֹכַל לְכַנֵּן כְּרֹאֵי לְכָל הַצָּרִיךְ כִּי אֲנֹכִי לֹא אוֹכַל לְגַאֲוֹל: וּבַעֲנָנִי אֶפְסֵן הַגְּאֻלָּה הַזֹּאת שְׁנִתְחַבְטוּ בָּהּ רַבִּים וּגְדוּלִים וּבִפְרֹט הַר"ש הַלּוֹי ז"ל וְאֶחָד שֶׁהָאֲרִיךְ לְהַקְדִּים כָּל דֵּינֵי גְאֻלוֹת הַשְּׂדֵה הַפְּתִיב בַּתּוֹרָה כִּי יִמּוֹד אַחִיךָ וּמְכַר מֵאַחֲזָתוֹ וּבֹא גּוֹאֲלוֹ הַקְּרֹב אֵלָיו וְגֵאל אֶת מִמְכָּר אַחִיו וְאִישׁ כִּי לֹא יִהְיֶה לוֹ גּוֹאֵל וְהַשִּׁיגָה יָד וְגו' וְחָשַׁב אֶת שְׁנֵי מִמְכָּרוֹ וְגו' וְאִם לֹא מְצָאָה יָדוֹ דֵּי הַשִּׁיב לוֹ וְגו' וְיִצֵּא בִּיּוֹבֵל וְגו' וְאֶחָד פ' הַבִּיא כָּל דֵּינֵי הַגְּאֻלָּה הָאֲמוּרִים בַּמִּשְׁנָה וּבִגְמָרָא בְּסִיפְרָא וּבְסִפְרֵי וְלִכּוֹן הַקּוֹשֶׁה וְאָמַר זֶה לְשׁוֹנוֹ וּמַעֲתָה לֹא מְצָאנוּ יְדִינוּ וְרַגְלֵינוּ בְּגְאֻלוֹת בּוֹעֵז וְזֶה שְׁבוּעָה אָמַר חֲלַקְתָּ הַשְּׂדֵה אֲשֶׁר לְאֶחִינוּ לְאֵלֵינוּ מְכָרָה נְעַמִּי הַשְּׂבָה מְשֻׁדֵי מוֹאֵב וּפְשׁוּטָן שֶׁל דְּבָרֵי מְכָרָה אַחֲרֵי שְׁשֻׁבָה מְשֻׁדֵי מוֹאֵב כִּי לֹא בָּא לְחַוֵּשׁ לְתַרְי נְעַמִּי עַד שְׁיֵאמַר הַשְּׂבָה דְתַרְי נְעַמִּי נְשִׂי תַרְי אֵלֵינוּ תַרְוִיָּהוּ אַחֲרֵי טוֹב וּבְנֵי אַחֲרֵי בּוֹעֵז חוֹכָא וְאִיטְלוּל' אֲלֵא נִיפְרִים הַדְּבָרִים אַחֲרֵי שְׁשֻׁבָה וּמִיּוֹם בּוֹאָה עַד הַיּוֹם הֵוא שְׁלִשָׁה חֲדָשִׁים כְּמוֹ שְׁקָדָם וּא"כ הֵיאָד גְּאֻלוֹהוּ קוֹדָם שְׁתֵּי שָׁנִים וְהָא תַנּוּ אֵינוֹ מְוַתֵּר לְגַאֲוֹל פְּחוֹת מְשֻׁדֵי שָׁנִים וְאִסְיִקְנָא דְאִסְוִרָא נְמִי אִיכָא וְכִי תִימָה דְמְכָרָה טָרַם לְכַתְּהָ פְמָה תְּשׁוּבוֹת בְּדָבָר חֲדָא דְאֵלֵינוּ הִיָּה לוֹ לְמַפְנֵי וְלֹא נְעַמִּי וְתוֹ דְלָזָה וְלָזָה אֲסוּר דְכִי יִמּוֹד אַחֲרֵי פְתִיב אֵינוֹ מְוַתֵּר לוֹ לְמַפְנֵי אֲלֵא א"כ הַעֲנֵי וְתוֹ הַשְּׂבָה מְשֻׁדֵי מוֹאֵב לְמָה לִי וְכִי תִימָא דְשִׁנְיָה שְׁלִיחַ נְעַמִּי בְּהִיּוֹתָה בְּשֻׁדֵי מוֹאֵב לְמַפְנֵי הַשְּׂדֵה לְפָרְעוֹן פְּתַנְבְּתָה זֶה דְבָר זָר עַד מְאוֹד הָאֵם נַעֲשֶׂה הַשְּׂטֵר בְּבֵית דֵּינוֹ שֶׁל עֲגֻלוֹן אַבִּיָּה שֶׁל רוּחַ וְכִי תִימָא אֵינוֹ הַכִּי נְמִי דְשֻׁטֵר הַנַּעֲשֶׂה בְּעַרְכָּאוֹת שְׁלֵהֶם עוֹלָה סוּף סוּף הַשְּׂבָה ל"ל וְתוֹ לְכָל הַפִּירוּשִׁים מִיָּד נְעַמִּי וּמֵאֲתָרוֹת הַמּוֹאֲבֵת נְעַמִּי וְרוּחַ מֵאִי עֲבִידְתָּהוּ וְהֵלֵא אֵינוֹ לוֹ לְבּוֹעֵז אוֹ לְגוֹאֵל לְקַנּוֹת כִּי אִם מֵאֵת אֲשֶׁר קָנָה הַשְּׂדֵה מִיָּד נְעַמִּי לֹא מֵאֵת נְעַמִּי וְעוֹד קוֹשֶׁה בְּדָבָר מַה עֲנִין לִיקוּחֵי רוּחַ עִם גְּאֻלוֹת הַשְּׂדֵה עַד שְׁמִפְנֵי זֶה מְשֻׁדֵי יָדוֹ טוֹב מְלַגְאֹל בּוֹ וְהָרִי אֵינוֹ תְלוּי בְּזָה עַכ"ל: וּבַעֲנֵי נִרְאֶה לִי כִּי בְּכַדֵי נְסֻבָה לְכָל אֵלוֹ הַגְּמֻגּוּמִים וְהַהֲעָרוֹת כִּי לֹא עָלָה עַל לֵב שׁוּם אָדָם דְּמֵאִי דְקָאֵמַר מְכָרָה הַפְּנוּנָה שְׁכָבֵר מְכָרָה כִּי זֶה לֹא עָלָה עַל לֵב אָדָם וְהֵם דְּבָרִים אֲשֶׁר אֵינוֹ לְהֵם שְׁחַר אֲבָל הַפְּנוּנָה שְׁהַסְפִימָה בְּדַעֲתָהּ וּמְכָרָה כְּלוֹמַר שְׁהַסְפִימָה לְמַפְנֵי וּלְפִי שְׁבַנְדָּאֵי בְּלִי שׁוּם פְּקוּפּוּק הַסְפִימָה לְמַפְנֵי וְאֵינוֹ לְחַוֵּשׁ שְׁמַתְחַרְט וְלֹא תְמַפְנֵי לְכֵן נִקְטָה לָהּ בְּלִשׁוֹן עֶבֶר לְהוֹדִיעַ כִּי כ"כ בְּנוֹדָאֵי הַסְפִימָה לְמַפְנֵי עַד שְׁיִתְוָאָרוּ בָּהּ כְּאֵילוֹ כְּבָר מְכָרָה.

וְאֵינוֹ דְבָר זָר כִּי לְאַמַּת הַדְּבָר נִקְטָה לָהּ בְּלִשׁוֹן עֶבֶר וּכְמוֹ שְׁמַצִּינוּ הַרְבֵּה נְבִיאוֹת עֲתִידוֹת נִאֲמָרוּ בְּלִשׁוֹן עֶבֶר לְהוֹדִיעַ אֲמִיתוּתָן שֶׁל דְּבָרִים שְׂאֵע"פ שְׁהוּא עֲתִיד לְהִיּוֹת רְאוּי לְאָדָם לְהֵאֲמִין בָּהֶם כְּאֵילוֹ כְּבָר הָיוּ כִּי הָאֵל ית' לֹא אָדָם הוּא לְהַנְחִים וְכִיּוֹצֵא בְּזָה נִקְטָה לָהּ הַכָּא בְּלִשׁוֹן עֶבֶר וְלְהוֹדִיעַ כִּי מַה שְׁהַסְפִימָה לְמַפְנֵי הִיָּה בְּלִי פְקוּפּוּק כְּלָל עַד שְׁיִתְוָאָר כְּאֵילוֹ כְּבָר מְכָרָה וְלִית דִּין צָרִיךְ בְּשֵׁשׁ וְהָרִי הוּא מְבֹאָר בְּדְבָרֵי בְּמָה שְׁפִירְשִׁתִּי לְעֵיל בְּפִסּוּק אֲבָל הוּא אֲמוּר בְּקִצּוֹר נְמָרֵץ אֲמָנָם אַחֲרֵי רְאוּתִי עֲתָה כָּל מַה שְׁנִתְחַבְטוּ הַמְּפָרְשִׁים הָאֲחֵרוֹנִים בְּעֲנָנֵי גְאֻלָּה זֶה חֲשַׁתְּתִי לְהָאֲרִיךְ בָּהּ מַה שְׁהָאֲרִיכְתִּי: וְהִנֵּה הַר"ש הַלּוֹי בְּסוּף

דבריו אחר כל שהאריף בענין גאולה זו עינין בספרו הנה הוא ג"כ הסכים כי פירושו של מכרה נעמי הפוננה הספימה למכור והדברים פשוטים.

ועוד כתוב דרך אחר כי מכרה יהי כמשמעו שפכר מכרה וחילוק בין המוכר לגואל כי המוכר עצמו לא יוכל לגאול עד שתי שנים לא כן הגואל כי יוכל לגאול מיד ולזה יסר דבריו והוא בעצמו העיד שלא מצא סמך לדבר זה לא בתלמוד ולא בספרא ולכן אני אומר כי הפירוש הראשון הוא העיקר: ואומרו חלקת השדה כתוב הראב"ע יתכן שהיה השדה גדול וחלק ממנו היה לאלימלך עכ"ל והרד"ק כתוב נקראת אחוזות השדות חלקת לפי שזה חלק אחד וזו חלק אחר: והר"ש הלוי כתב כי עשה דבר המכירה באסיפות זקנים וקהל עמים לפי שנעמי היתה המוכרת ומי ידע אם אלימלך או אחד מבניו מוכרהו טרם לפתחם פי אע"פ שעשן שלא כדון ממכרם מכר ואם כן היום או למחר יצא עליו ערעור ויטרפוהו מידו ולכן העצה היעוצה לקנות בקהל רב ואם יש מי שיערער יבוא ויערער והו לא ישאר המקח מנוקה ומשופה מכל מיני ערעור ואם לא היה מפני זה בנדאי שדברים הללו היה אומרם בינו לבינו ומה לו אל הפרסום הזה עכ"ל: ואני אומר כי כיון שכל תכלית פוננת בועז היה על דבר רות ליקח אותה לו לאשה אם יוכל ולפי שיתפרסם הדבר של עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית כדי שיהיה הלכה רוחת בפי הכל מבלי פקפוק כלל עשה אסונות זקנים וקהל עמים היושבים על המשפט ולא מפני דבר השדה כלל כי ענין השדה הוא הטפל בכאן ואין ראוי לעשות מהעיקר טפל ומהטפל עיקר כאשר עשה הר"ש וכמו שכתבתי: ביום קנותה השדה ועו' כתב הר"ש הלוי שאמר בועז לגואל דע שצרי' אתה לקנותו מיד נעמי ומאת רות המואבית כי אחרי שהספימה נעמי למכור השדה המשועבד לה למי שישא את רות באהבתה אותה הנה גם לרות מבא במקרה אלא שאיננו שונה כי על כן לא אמר ומיד רות אלא ומאת רות כי אין יד שתינה שונה ואחר שכן הוא צריך שתקנה אשת המת עכ"ל: ואני אומר כי גם אם נאמר שהיה בשדה שיעור נדי והותר יותר ממה שהיתה בתובות נעמי באופן כי גם יד רות שזה לנעמי כי גם השדה משועבד לכתובות רות עם כל זה שינה ואמר ומאת רות וגו' לפי שידע והפיר ענותנותה דרות כי במקום נעמי לא היתה היא המדברת אפילו בענין חלקה המגיע אליה רק היו כאם ובת כי האם העיקר והבת טפילה ולכן נקט ומאת רות המואבית כי היא טפילה אל נעמי והעיקר יד נעמי הנה ולכן נקט יד בנעמי ואת ברות: קניתי לדברי הראב"ע עבר במקום עתיד והר"ש הלוי כתב לפי דעתי אין צריך להפכו אבל אחרי שהודיעוהו שהכל תלוי בקנין רות א"כ בבואו לקנות השדה כבר הספימה דעתו לקנות את רות והוי כאלו כבר קנה וכמו נתתי בסף השדה.

ואומרו אשת המת לפי דעתי להכריחו לטוב כי אחרי שנפשו יודעות מאוד כי מלכים ממנה יצאו והוא אלמון בלא בנים ראה כי לו יאמה וטוב לא יהיה ראוי לכך ולכן הזכירו יום המיתה כאילו בחטאה מת מחלון כדי שייברח ממנה ומה שעוררני על זה אומרו כאשר לקחה לו וגם את רות המואבית אשת מחלון קניתי לי לאש' ואלו אשת המת לא קאמר עכ"ל וענין קניתי וקניתי כבר נאמר על ידי אשר קדמוני בו שרמז שהוא עתיד

לקנות ולכן נכתב קניתי ונקוד קניתי: פן אשחית נחלתי כתב הה"ר יצחק עארמא שאמר לא אוכל לגאול לי פן אשחית את נחלתי שהרי אני נוטל דמי המקח מנכסי בני ולא להם יהיה הזרע כי אם לבני השניים אשר תלד האשה הנגאלה ואם תאמר יחלקוה הבנים ביניהם הרי תשחת הנחלה הזאת אשר אני נוטל לכן גאל לה אתר את גאולתי מן הנכסים שתוכל לעשות עמה הישר והטוב פיון שאין לה פנים אחרים עכ"ל.

ורז"ל אמרו אלה היה מדברי תורה אמר הראשונים לא מתו אלא ע"י שנטלו אותה ואני הולך ליטלה חס לי ליטלה לית אנא מערבב זרעות חזני מערב פסולת בבני ולא היה יודע שפבר נתחדשה הלכה עמוני ולא עמונית מואני ולא מואבית ע"כ: וכתב הר"ש הלוי אמר שני דברים אחד שהראשונים מתו בעון זה ב' פיסול הזרע והוא כפל הפתוב לא אוכל פעמים עכ"ל: ועל דברי המאמר קשה לי איך אמר ולא היה יודע שפבר נתחדשה ההלכת שהרי בפני הסנהדרין היה עומד וכיון שבפניהם היה פועז אומר לו שיקנה את רות והם שותקים מקלל שפול' הספיוו בהלכה זו דעמוני ולא עמונית ואם היה אלה מדברי תורה הרי יראה נאותם שלא היו אלהים שהתירוה ועוד היאך אמר לו לפועז גאל אתה וכי פועז לא היה ישראל ויהודי פשר פמוהו ואם הוא חשב שהיא היתה אסורה איך היה אומר לפועז שיקחנה אבל הפנונה כי הוא פנונאי שהיה אלה מדברי תורה וחשב אולי הראשונים מתו בעון זה שהיא אסורה לבוא בקהל וגם אם נאמר שאם הראשונים מתו בספינתה היינו לפי שבימיהם לא ידעו הם שנתחדשה ההלכה והא מיהא לאיסורא נתפוננו אבל עתה שהיו מתירים אותה לי לא היה פחד פן ימות גם הוא כאחיו כי בהיתר היה נושא אותה עם כל זה אמר אני מערב פסולת בבני כי חשב שמעשה רב פנה אין ראוי שיעשה ע"י מעשה שיהיה בהדיוט עם הארץ רק כדי שכל העם ישמעו ולמדו צריך שיעשה ע"י גדולי ישראל וחקמיהם ואז יתפרסם ההלכה בכל ישראל פראותם לגדול שבין ישראל נושא מואבית וכמ"ש ז"ל בענין חילול שבת על פיקוח נפש והוא חולה שיש בו סכנה שמחללין עליו את השבת ע"י גדולי ישראל וחקמיהם לכן אמר הגואל עם הארץ אין ראוי שחדוש הלכה זו יתחדש על ידי כי אני מפחד שפיון שאני מוחזק בעם הארץ הריני פוגם פגם בזרעי והרוצה להרחיב פה ולשון עלי לתת פגם בזרעי יוכל לתת אבל כאשר יתחדש הלכה זו ע"י אחד מגדולי ישראל בוראי יכירו וידעו כל באי עולם שהיא מותרת פיון שאדם גדול נשא מואביות ועל פן אמר בעל המאמר ולא היה יודע שפבר נתחדשה הלכה פלומר הוא חשב שעמה פעת היתה הלכה מתחדשת ברות אבל לא היה פן רק פבר מקדמת דלא נתחדשה ההלכה דעמוני ולא עמונית ולא על ידו היתה מתחדשת: והר"ש הלוי כתב עוד בכוננת הפתוב שאמר הגואל לפועז כי הנה הוא ירא וחרד פאונן פן ישחית את נחלתו נחלת ר' פנים הנגזרים לו מן השמים כי לא לו יהיה הזרע כי אם יקח את רות יהיו הבנים למחלוו וכנה נחלתו משחמת ויפן לאחרים חילו עכ"ל: ורב אחרון כתב חלקות השדה יתכן שהשאיר אלימלה כבי' לחם חלקה אחת ולא נכנס בה אדם מעונם גם נעמי לא היתה יכונה לעבדה ולשמרה ולזה אמר הגואל חלקת השדה וגומר וחיני אומר זה לפי שאני רוצה אותה אלא כי לכבודך אני חש ואמרת שלא לעשות מעשי בסתר ובחשאי וזלת ידיעתך פי אמרתי לגלות חזונה שתקנה: נגד היושבים

יתכן שפשוטו עם הארץ ואסיפות הזקנים נאספו עליהם קהל רב: ואם לא יגאל חנ"ל דרשו אם תגאל גאל גואל אמר לב"ד ואם לא יגאל הגידה לי ב"ד ולי נרא' דלענן הטובה שיהוא אם תגאל דבר לנוכח אף לענן הרע שהיא ואם לא יגאל לא דבר לנוכח וזה דרו מוסר: נאדעה כגומר אדע אם הן אם נחו לפי שזולתה אין גואל אחר קודם ואנוכי אחריה ואם לא תגאל אתה אגאל אני: והנה בועז לא הוכיר לו פתחילה ענן האשה לפי שנסתפק אולי ימאן בשדה אפילו שיהיה לבדו ולא יחוייב להזכיר שם האשה בדבר זה וזה כי אינו כבוד לה אמנם אחר רמה בועז שאמר אנוכי אגאל הנכרח גומר לו סוד הדכבר ואמר ביום קנותה וגו' אשת המת קנית פי לא לסיבה מכרחת בהכרח רק מדרו הישר והטוב כדי לקיים שם המת ואמר הגואל לא אוכל לגאול ולא כדי שלא להקים שם המת חלילה פי בזה הייתי חפץ ולא גם לאיזה סיבה נמצאת באשת המת זולתי לסיבה שלא אשחית את נחלתי והוא כי יש לי אשה ובנים ומה לי לקחת עוד אשה להוליד בנים ואע"ג דאפשר דאשתי והיא נחלתי היתה חפצה בדבר עכ"ז זה מסופק מאוד ואפשר שרמז שאולי יביאני המחלוקות אל גדר נכרח לעשות איזה הפסד בנחלה הראשה וז"ש פן אשחית כלומר פן בעשות זה אפשר שאיזה מוכרח להשחית את נחלתי הקודמת עוד גם זאת אני אומר לה שתגאל אתה גאולת השדה פי גם אמרתי אנוכי אגאל בעוד שלא היתה אשת המת מתחברת עם השדה הנה כפי האמת עתה אני אומר שאפילו גאולת השדה אינו יכול לגאול וזה כדי שלא תאמר בלבבך שתמיד עיני יהיו על שדה ולא עזבתיו אלא בשביל המת אף השדה חמדתו לכן הנני אומר לה כי אפילו השדה לא אוכל לגאול ולכן גאל בסבר פנים יפות ובלב טוב עכ"ל: ומורי זלה"ה פתב בענן גאולה זו קשה שאם כבר מכרה נעמי השדה לאחר היאך שיהיה ביה גאולה שהרי בתוך שתי שנים קנימי פי מיום בואה משדי מואב עד העת ההיא לא עברו אלא בשלשה חדשים מעלה מטה ואיך יהיה אפשר שיגאל הקרוב את השדה פיון דאיכא איסורא לגאול בתוך שתי שנים וכדאמרינן בערכין על פן מסבא אני אומר דלא קפיד קרא לאסור לגאול פחות משתי שנים אלא פשמכר בעל השדה בעצמו את שדה אחרונו דאלים מכירה ויעמוד ביד הלוקח שתי שנים האמנם כאשר תהיה שלא מדעת הבעלי או שלא בפניהם וכגון דמכרו ב"ד לפריעות בעל חוב או לכתובות אשה ומזונותיה לא אלים פולי האי וריעא פח הלוקח ויש פח לגאול בתוך שתי שנים וסבא זו קרובה אצלי לענן הדין ובהכי סליק לן שפיר ענן גאולה זו דנעמי שחלקת השדה לא יבצר מא' משתים או שמכרה ע"י ב"ד או ע"י עצמי למזונות או לכתובה ומכירה פזו רעועה הוא ואפילו בתוך הב' שנים יכולין לגאול ובפרט אם מכרה ע"י עצמה שאינה יכולה למפור לכתחילה וידוקדק אומרו מכרה נעמי ואינו רחוק עכ"ל: חלקת השדה מצאתי כתוב ו"ל אהשוב כי השר' הוא חלק נחשון בן אמינדב וירשוהו אלימלך ופלוני אלמוני ושלמון אבי בועז ואבי נעמי וחלק אלימלך הוא הנמכר ואפשר שגם חלק אבי נעמי ירשה נעמי כי לא היה לו בן אחר והיה לאלימלך שהכניסתו לו נעמי ואמר מכרה נעמי שהיא העיקר ורות טפלה לה ואפשר כי היה משועבד לכתובות שתייהן ומה שהזכיר בכאן השבה משדי מואב לא ידעתי הסיבה אם לא שנותן טעם למכירת' בכאן מצד עניינה כי מפורסם היה פ"כ: וזאת

לפנים בישראל לפי שהיה רוצה לומר ששלה בועז נעלו הודיענו עיקר זה הקנן פעין נעל מאין ימצא ואמר כי אין לו עיקר בתורה אלא לפנים בישראל נהגו כן לקיים כל דבר שלה איש נעלו ונתן לרעהו וכיון שהיה מנהג נעשה אח"כ תורה דמנהג ישראל תורה היא וז"ש וזאת התעוד' בישראל שפיון שהיה מנהג נעשה תורה ולדניק למה פרט בתחילה ואמר על הגאולה ופרט עוד ואמר על התמורה ואח"כ כלל ואמר לקיים כל דבר ולמה פרט וכלל הנה סגי דלימא הכי וזאת לפנים בישראל לקיים כל דבר שלה איש נעלו וגו' ואפשר לומר כי מעשה שהיה כה היה ומתחלה ומלפנים לא היו נוהגים ענן קנן סודר כי אם על הגאולה זו מכירה משנה דמיקתא דשכיחא היא ועל המכיר' לבדה היו נוהגין ענן קנן סודר ואח"כ הוסיפו עוד לנהוג גם זה הקנן על התמורה והן החליפין ואח"כ נהגנו אותו לעשות ולקנות בקנן סודר כדי לקיים כל דבר כלומר שכל דבר של משא ומתן לא היו מקיימים אותו כי אם בקנן דנעל דשלה איש נעלו ונתן לרעהו ולפי דחדא חדא נהגינהו על כן חדא חדא גרסינהו: ואפשר עוד לומר בכוננת הכתוב אומר כי לפני' בישראל לא היו צריכים אפילו לקנן פעין נעל אלא כל אחד היה עומד בדבורו ודבור קל היה מועיל להם כי בני ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ולא ימצא בפיהם לשון תרמית וז"ש וזאת לפנים בישראל וגם לקיים כל דבר כל דבור קל היו מקיימים ואם לפעמים היו עושים קנן פעין נעל לא היו צריכים לעדות כלל כי לא איברו סהדי אלא לשקרי וז"ש שלה איש נעלו ונתן לרעהו אם לפעמים היו עושים היו בין איש לרעהו ולא היו צריכים לעדים כלל וז"ש וזאת התעוד' בישראל מלשון עדות שנה היה העדות בישראל וזה הגואל שלא היה יודע בתורה וכמ"ש רז"ל פלוני אלמוני שהיה אדם מדברי תורה אומר לבועז בפני כל אלא קנהלה שיעשה קנן וכיון ששמע בועז כן שלה נעלו וקנה ממנו ובעבור שהצריכו לקנן מה שלא היה ראוי דדבור קל הנה סגי בהם על כן גם בועז העיד עליו עדים ויאמר בועז לזקנים עדים אתם היום כי קניתי את אשר לאלימלך וסילק גואל זה זכותו מעל כל הנכסים ולא מחלוקת השדה בלבד כאשר אומר עד עתה אלא סילק כל זכותו מעל כל אשר לאלימלך וכו': א"נ במשז"ל על הגאולה זו מכירה אפשר שרצו לומר דעל הגאולה לא בעי קנן דהא מחילו' השעבוד היא ומחילה לא בעי קנן וזהו הית' מחיל' שהיה הגואל זה קודם לכל אדם בגאולות נכסי אלימלך והוא סילק ומחל זכותו לבועז ולא שייך ביה קנן ולכן אמר וזאת לפנים בישראל על הגאול' שהיא המכירה ועל התמורה היו עושים כן קנן פעין נעל וזאת היתה התורה והתעוד' בישראל אבל על מחילה לא היו עושים קנן אלא שגואל זה שהיה אדם מדברי תורה אומר לבועז שיעשה קנן ויעש כן וישלן נעלו ויאמר הגואל לבועז קנה לה וישלן נעלו יש מרבתינו אומר בועז שלה נעלו וקנה בכליו של קונה כי בועז היה הקונה וי"א הגואל שלה נעלו ונתנו במתנה לבז ובהיא הנאה שקיבל בועז ממנו במתנה גמר הגואל והקנה לו אפשר דמ"ד הגואל שלה נפלו הנכרס ממאי דקאמר קרא בטר הכי ויאמר בועז לזקנים ול"ל להזכיר שמו לימא וישלן נעלו ויאמר לזקנים וגו' ודענא כי בועז הוא האומר או לימא וישלן בועז נעלו ויאמר לזקנים וגו' ממאי דקאמר וישלן נעלו ואח"כ אומר ויאמר בועז לזקנים משמע דעד השתא מי שלה נעלו

לאו בועז הוא אֶלָּא הגואל ומ"ד בועז שלף נעלו הוכרח משום דאם איתא דהגואל הוא דשלף נעלו ולא הנה צריה לו שיאמר לו אחר דבר פי הוא מעצמו הנה אשר הזכיר הכא הקנן וא"כ כשאמר לעיל גאל אתה את גאולתי תיכף הנ"ל וישלוף נעלו אלא פיון שלא אמר פן משמע דבועז הנה והוא לא הנה שולף נפלו אם לא שאמר לו הגואל קנה לה ואז שלף בועז נעלו: ורב אחרון ז"ל כתב וזאת לפנים וגומר ז"ל אלה דברי כותב הספור שאמר פי לפנים היתה מנהג בישראל כשהיו גואלים בישראל איזה דבר או ממירים אותו או כשהיו רוצי לקיים כל דבר שהיה שולף הא' נעלו ונתן לרעהו והוא קנן חליפין ונה לא מתורת מנהג בלבד רק משורות הדת והתעוד' ולכן כשאמר הגואל לבעז כד שלף בועז נעלו ונתן לגואל עכ"ל: והר"ש הלוי כתוב בספר הזוהר משמע דדווקא נעל ובדאיתא בפ' זאת חוקת התורה פתח ואמר וזאת לפנים בישראל האי אית לאסתפלא ביה אי אינין עבדין הספמה בעלמא ואתו בתראי וביטלוה אמאי ואי לאו איהו הספמה בעלמא אלא בדינא דאורייתא אמאי ביטלוה והא כל מאן דביטל מלה דאורייתא כאילו חריב עלמא שלים אלא בדינא דאורייתא ודאי הנה וברנה עילא' אתעביד מלה ובגין דהנה זכאי חסידי אתגליא ביינייהו מדאסגיא חייבי בעלמא אעברו האי מלה בגיסא אחרא בגין לאתפסייא מלין דאינון ברנא עילא' נה אוקמוה וכו' ע"כ ובכן יצא לנו פירוש המקרא וזאת לפנים בישראל ביען נשפח דבר הקנן במנעול מפני הפושעים והמורדים ימים רבים ע"כ רצה בועז להחזיר עטרה ליושנה וע"כ אמר פי המנהג הזה לא נתחדש עתה אבל נתחדשו גזרותיו כי נשפח זכרו פמדובר ואחרי שנמצא בועז בחברת תמימי דרה המנישרים אורחותם ומה גם בדבר יקר הפרך פזווג הזה כפי אשר השיג הוא ע"כ ראה לחדש זה הדבר אשר נתקישן זה פמה וביען שלא יחשבו שזה דבר אשר בדה מלבד ע"כ אמר וזאת התעודה בישראל להורות שהיא דבר תורה ותעודה הוא פינוי לתורה פענן לתורה ולתעודה עכ"ל: ויאמר בועז לזקנים וכל העם עדים אתם וגומר עשה את כל העם כולו עדים אפטר כדי שיאבדו זכותם שחשש אולי אחד מן העם קנה כפר מיד נעמי ויהיה קודם בקנן השדה ויבא להוציא מידו של בועז לכן עשאם כולם עדים כדי שיאבדו זכותם וכמו ששנינו אדמון אומר העורר על השדה והוא חתום על השער איבד את זכותו ואמר שיהיו עדים פי קנה הכל מיד נעמי ולא הזכיר את רות כמו שהזכירה לעיל אל הגואל שלא רצה שלא תבוא ערפה היום א' למחר ותתבע גם היא כתובתה ולכן בהיות כתובת נעמי קודמות לכל וכל אשר לאלימלך ולבניו הלואי שישפיק לגביית כתובתה של נעמי לכן רצה שיהיו עדים שקנה הכל מיד נעמי בתורת גביית כתובתה ואפטר שהיתה שם נעמי וקנה מידה וז"ש פי קניתי וגומר מיד נעמי וכמדומה לי פי כשאמר לו הגואל לבעז קנה לה הפוננה קנה לה מיד אל אשר היא היתה שמה וכוננת קנה לה היא טול קנן ממנה וכן עשה וישלוף נעלו והפוננה פי שלף נעלו וקנה בתורת קנן הסודר מיד נעמי וע"י הקנן שנטל ממנה על קניית הנכסים העיד עדים ואמר עדים אתם היום פי קניתי את כל אשר לאלימלך וגומר מיד נעמי ואמר קניתי הנכסים קידש את רות המואביה בקדושין ובשבע ברכות פי אז הביאה נעמי עמה ושם קידשה בפני הזקנים וכמ"ש ז"ל מנין לברכות תחתנים בעשרה שנאמר ויקח עשרה אנשים וגומר

וקידושה בפניהם וז"ש וגם את רות המואבית וגומר קניתי לי לאשה ואז קידושה והעיד גם על הקדושין עדים אתם היום וגם אם אין צריך להעיד עדים ולומר להם אתם עדי בענין הקדושין רק פיון שראו הקדושין שקידושה תיכף הרי היא מקדושת עכ"ז העיד עדים על דבר הקדושין מפני שהיא מואבית אפשר שהיום או למחר יטילו פיסול בזרעו שיאמרו שהם בלא יבוא עמוני וגומר לכן על היותה מואבית רצה שיהי' הדבר בפרסום גדול כדי שיזכרו כי בפרסום גדול ובמאמר כל הסנהדרין נעשה הדבר ונתחדשה ההלכה עמוני ולא עמונית כו' ולזה הזכירה עתה בשם מואבית ואמר וגם את רות המואבית וגו' קניתי לי לאשה כי על היותה מואבית לכן אני אומר לכם עדים אתם היום כדי שע"י עדותכם וע"י הפרסום הלז יסכר פי דוברי שקר הדוברים על צדיק עתק ואפ"ה לא הועיל לו כי בימי דוד הע"ה רצו לערער עליו לומר שהי' פסול לבוא בקהל: א"נ אמר וגם את רות המואבית וגו' לפי שהגואל לא רצה לקחתה משום שהיתה מואבית וכמ"ש פן אשחית את נחלתו וגם חשש שלא ימות גם הוא כאשר מת מחלון שנשא אותה ואף כשהוד' ואמר אנכי אגאל וכמ"ש לפי דברי רז"ל שאמר אנכי אגאל על רות עצמה היתה כוננתו שלא לבוא עליה בדרך כל הארץ אלא הרגי כונסה לתוך ביתי לזון אותה לבד וגם כשידע כי לא לו יהי' הנרע לא רצה כלל לקחתה לו לאשה אמר בועז בפירושו כי על כל זה הנה הוא לוקח אותה וז"ש וגם את רות המואבית אף כי היא מואבית ואף שהיא אשת מחלון שמת אחר שנשא קניתי לי לאשה ואיני כונסה לתוך ביתי לזון אותה לבד כאשר אמר הגואל אלא לבוא עלי' וז"ש לי לאשה להקים שם המת על נחלתו כלו' אף שידעתי כי לא לי יהיה הנרע אלא להקים שם המת לכד כדי לעשות עמו טובה בעוה"ז ובעוה"ב וז"ש ולא יכרת שם המת מעם אחיו כעוה"ז ותשארו מקומו שם בעה"ב ועל הכל עדים אתם היום: ורב אחרון כתוב וגם את רות אשת המת קניתי לי לאשה ולא לאהבת נשים רק להקים שם המת על נחלתו וגם זה לא בבחירת' במקום שהי' גואל אחר כי הנה הנכרחת בזה כדי שלא יכרת שם המת מעם אחיו ורמז שאם לא הי' עושה כן לא הי' לשדה קרוב גואל והנה ראוי לינתן לנושא את רות איש זר והנה שם המת נכרת ולזה לא רצית לומר תחלה עדים אתם כי עדי הקדושין לא צריכי למימר אתם עדי אמנם צריך ייחוד ולפי שהגואל פאן בפנינו ונכלל בכלל העדים ודומה זה לפסול עדות לכן אני מייחד עדים ואומר האתם לבדכם תהיו עדים היום ולא הגואל או קרובי האחרים היושבים פה עכ"ל: והר"ש הלוי כתוב ויאמר בועז וגו' כבר רמזתי למעלה כי הי' בענין בועז בליקוחין אלו קצת רמאות כי לא יאתה והוא עם נביאים ניבא כי מלכים ממעיה יצאו והנה דברו זה כדבר הבכורה והברכה הנלקחת במרמה ע"י אבינו הזקן ולכן בהציגו דבר הגאולה לפני הגואל טוב לא אמר כי אם חלקת השרה בלבד וכאשר הקנהו הגואל פרט הדבר עדים אתם היום כי קניתי את כל אשר לאלימלך ואת כל אשר לכליון ומחלון מיד נעמי ואם הנה שומע טוב כל זה אולי הנה מטה אנו לחידוש הלכה עמוני ולא עמונית מואבית ולא מואבית אבל ראה הריוח מעט חלקת השדה וההפסד מרובה בהיותה מואבית ואם התירה התורה תהי' פיפת תנאר שהתירתה כמו כן וסמיה ליה כי יהנה לאיש בן סוחר ומורה וכי יהי' לאיש חטא משפט מנת ואבשלום עד בדבר פנודע ומה גם בשמעו

אֲשֶׁת הַמֵּת שָׂרְמָז אִוּלִי בְּסִיבָתָהּ מֵת וְעַל כֵּן בָּרַח וְאִם"כ סְבוּר וְקָבֵל וְהִקְנָה הַכֹּל כְּמוֹ שְׂנָאָמַר: וְרֵאִיתִי אֶחָד קְדוֹשׁ מְדַבֵּר וּמְתַמַּרְמַר עַל דְּבַר מַחְלוֹן וְכִלְיוֹן אֲשֶׁר נִהְפְּכוּ הֵנָּה וְקָדַם כְּלִיּוֹן לְמַחְלוֹן אֲשֶׁר יִרְאֶה כִּי לֹכֵן הֵיטָה עֲרַפָּה הַגְּדוּלָּה נִישְׂאָת לְכִלְיוֹן הוּא הַכְּכוּר וְרוּת לְקָטָן אֲלֵא שְׂבָכַל הַמְּגִילָה קָדַם מַחְלוֹן לְכִלְיוֹן הֲלֵא הוּא הַחֲכָם הַשְּׁלֵם הַחֲסִיד ה"ר יְהוּדָה ו' שׁוֹשָׁן ז"ל וְכֵה אָמַר בְּפִסּוּק נִישְׂאוּ לָהֶם נָשִׁים כְּדוּמָה שְׂמַחְלוֹן גְּדוֹל מְכִלְיוֹן כְּפִי הַמְּשֻׁף הַסִּיפּוּר וְהוּא בְּעֵלָה שֶׁל רוּת שְׂכָן נֶאֱמַר בְּפִירוּשׁ וְגַם אֶת רוּת הַמְּנֹאֲבִיָּה אֲשֶׁת מַחְלוֹן גַּם בְּמַעֲלָה הִיא הַעוֹלָה וְא"כ יֵשׁ לְתַת לָב מֵהוּ שֶׁהַקְּדִים וְאָמַר שֶׁהַקְּדִים שֶׁהַקְּדִים עֲרַפָּה שֶׁהִיא אֲשֶׁת כְּלִיּוֹן וְאֶפְשֶׁר שֶׁקְּרָא' שְׁנִית לְפִי שֶׁבְּתַחֲלָה נִישְׂאָת לְמַחְלוֹן וּבְמֹתוֹ קִיָּים בָּהּ כְּלִיּוֹן מִצָּנַת יָיָבוּם וּלְפִי שֶׁלֵּא בָּאָה לְכִלְיוֹן רַק מִכֵּחַ אֲחִיו קְרָאָה אֲשֶׁת מַחְלוֹן כִּי הוּא הֵינָה הָעֵיקָר וְכֵן יִרְאֶה מִן הַמְּדַרְשׁ שֶׁדוֹרֵשׁ שְׂנַתִּיבָמָה לְכִלְיוֹן וּלְפִי הַפְּשֻׁט חוֹכֵד אֲנִי בְּזֶה שֶׁתִּהְיֶה קַטְלָנִית וְיַעֲזֹבָנָה פְּלוּנֵי אֶלְמוּנֵי פֶן יִשְׁחִית אֶת נַחְלָתוֹ וְלֹא יַחֲוֹשׁ בְּוַעֲזוֹ לְדַבֵּר הֵנָּה לְכֵן אֲנִי אֹמֵר כִּי אַעֲפ"י שֶׁיְהִי מַחְלוֹן גְּדוֹל מְכִלְיוֹן כְּלִיּוֹן קָדַם בְּנִשְׂוֹאֵי עֲרַפָּה וְאִם"כ נִישְׂאָ מַחְלוֹן רוּת וּבְמֹתָם מֵת מַחְלוֹן וְאִם"כ כְּלִיּוֹן וְכִפִּי סֵדֵר הַכְּתוּבִים כ"ש שֶׁאֶפְשֶׁר שֶׁכְּלִיּוֹן הוּא הַגְּדוֹל וְכִמוֹ שְׂאָמַר בְּסוּף וְאִת כָּל אֲשֶׁר לְכִלְיוֹן וּמַחְלוֹן וְהַגְּדוֹל קָדַם בְּנִשְׂוֹאֵין וְמֵה שְׂמַקְדִים מַחְלוֹן בְּסִיפּוּר כִּי אִוּלִי הֵינָה חָשׁוּב מֵאֲחִיו וּמִלָּד מוֹאֲב נָתַן לוֹ בְּתוֹ עַכ"ל: וְאֲנִי אֹמֵר דְּבָרִים כְּפִשְׁטָן מַחְלוֹן הוּא הַגְּדוֹל וְעֲרַפָּה הִיא הַגְּדוּלָּה וְאֲחֵרֵי שְׂמַצִּינוּ בְּסִפְרֵי דִא"ר יוֹחָנָן צְרִידָ אָדָם לְחֹוֹשׁ לְשֵׁם מַחְלוֹן שֶׁהוּא לְשׁוֹן מַחֲלָה נִזְדַּוּנָגָת לוֹ רוּת שֶׁהֵיטָה מְרַתָּת' מִן הַעֲבִירוֹת כְּלִיּוֹן לְשׁוֹן כְּלִיָּה נִזְדַּוּנָגָה לוֹ עֲרַפָּה שֶׁיִּצָּא מִמֶּנּוּ גְלִית ע"כ, לְמַדְנֵוּ שֶׁכְּלִיּוֹן גְּדוֹל מֵאֲחִיו וְרָשַׁע מֵאֲחִיו וְלֹכֵן תּוֹלִין הַקְּלָקְלָה בְּמַקְלָקָל וְהוּא שֶׁהַתְּחִיל בְּעֲבִירָה תְּחִלָּה לְקַחַת הַמוֹאֲבִית בְּזִמָּן שֶׁלֵּא נִתְפָּרַס הֵיטָרָה וְאֲחֵרֵי כֵן יִצָּא אֲחִיו מַחְלוֹן הַכְּכוּר כְּמוֹ כֵן מַעוֹלָמוֹ וְלִקַּח גַּם הוּא מוֹאֲבִיָּה אֲלֵא שֶׁלְהֵיטָו צְדִיק לְשַׁעֲבֵר נִזְדַּוּנָגָה לוֹ רוּת וְלֹכֵן זֶה נִבְנָה וְזֶה לֹא נִבְנָה וְטַעַם הַהִיפּוּף הֵנָּה מ"כ בְּמַדְרָשׁ שׁוֹחֵר טוֹב לְמָה הַזְּכִיר אֶת כְּלִיּוֹן תְּחִלָּה מְלַמֵּד שֶׁצְרִידָ אָדָם לְהִזְהַר מִן הָרָעִים שֶׁבְּמַשְׁפָּחָה שֶׁלֵּא תְּבוּא עֲרַפָּה וְתֵאמַר שֶׁל בְּעֵלֵי הוּא הַשְּׂדָה אוֹ בֶן וְיֵאמַר בֶּן כְּלִיּוֹן אֲנִי ע"כ וְאֹמֵר מִיֵּד נְעָמִי לֹא שְׂנַעְמִי יִרְשָׁה אֶת אֱלִימֶלֶךְ וּמַחְלוֹן וְכִלְיוֹן כְּאֲשֶׁר חָשְׁבוּ הַרֵאב"ע וְהַר"ר שְׂמַרְיָא הַאִיקָרְטִי ז"ל כִּי אִין לֹאֲשָׁה יִרְוֹשָׁה מִבְּעֵלָה וּמִבְּנִיָּה כָּל אֲבָל פֶּשֶׁר הַדְּבַר כִּי בְּמֹת מַחְלוֹן וְכִלְיוֹן יִרְשׁ אוֹתָם אֱלִימֶלֶךְ בְּקָבֵר וְנִשְׂאָר הַכֹּל מְשׁוּעָבֵד לְכַתּוּבָתָהּ שֶׁל נְעָמִי כִּי רַבָּה הִיא וּלְכָף תִּהְיֶה הַקְּנָנָן מִיָּדָה וְהוּא מִבּוֹאֵר עַכ"ל: וּבַמ"ש לְקִיָּים שֵׁם הַמֵּת עַל נַחְלָתוֹ כְּתַב הַר"ש הַלּוֹי הֵנָּה הַשִּׁי"ת בְּרָא אֶת הָאָרֶם וַיַּפֵּחַ בְּאַפּוֹ נְשִׁמַת חַיִּים אֲצוּלָה מִמֶּנּוּ ית' עוֹלָה עֲמוֹ בְּעֹלֹתָהּ מְלֹנְבִשֶׁת וּמְקוֹטְרַת בְּמַצּוֹת הַלּוֹ כְּאֲשֶׁר אַחַת מֵהֵנָּה לֹא נְעַדְרָה וְאִם חֲסַר אַחַת מִכָּל סְמִמְנִיָּה חֲקִיב מִיָּתָה וְלֹא יַעֲלֶה אֶל הַמָּקוֹם הַנּוֹעֵד לָהּ וְכִפִּי חֲסֵרוֹן מְנַן הַמַּצּוֹת כֵּן רִיחֻק הַמָּקוֹם וְמֵה גַם אִם עֵבֵר עַל אַחַת מִכָּל מַצּוֹת ד' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשֶׂנָה וְהוּא ית' בְּחַמְלָתוֹ עַל מַעֲשֵׂה יָדָיו חָשַׁב מִחֲשָׁבוֹת לְבַלְתִּי יִדַּח מִמֶּנּוּ נִדַּח וְתִיקָן לָהֶם מִדוֹת הַגְּלָגוּל וְהִיא הַחֲזָרָה אֶל הַעֵה"ז: וְעַם זֶה הָעֵנָן שְׂמַעְתִּי מִהַרְבַּ ה"ר יַעֲקֹב כִּי רַב ז"ל עֵנָן נָאָה וּמִתְקַבֵּל בַּמ"ש אֱלִיָּהוּ בְּאִיּוֹב חָרָה אַפּוֹ עַל צְדָקוֹ נִפְשׁוּ מֵאֱלֹהִים וּבְשִׁלְשֶׁת רַעֲיוֹ חָרָה אַפּוֹ עַל אֲשֶׁר לֹא מְצָאוּ מַעֲנָה וַיִּרְשָׁעוּ אֶת אִיּוֹב כִּי שְׁנֵי הַכִּיָּוֹת צוֹדְקוֹת וּבַלְתִּי צוֹדְקוֹת כִּי אִיּוֹב אָמַת שֶׁהִיָּה צְדִיק אֲבָל נִפְשׁוּ לֹא הֵיטָה צְדָקָת

כי חטאה בשפךר כמנדבר ולכן חרה אפו על צדקו עצמו כי בזה הדין עמו ובשליש רעיו חרה אפו על אש' הרשיעו את איוב כי איוב לא היה רשע כי נפשו היתה רשעה מהפע' האחרת והוא היה צדיק בפעם הזאת.

ועם סוד זה של הגלגול נבין צדקות בועז הצדיק שאמר להקים שם המת על נחלתו ולא יכרת שם המת מעם אחיו ומשער מקומו כי כל זה אמר על הנפש שנקרא שם אשר במות אדם הרשע נאמר עליו ושם רשעים ירקב כי לא על השם ההסכמי הוא נאמר כי אם על עצם אדם הוא הנפש וזה מבואר כס' הבהיר ומקומות רבים ובוועז הצדיק נטל עליו וסביר וקבול והמשיך נפש המת באשה ההיא ואם צריך בזה השתדלות נמרץ אחרי שהוא איננו גואל קרוב כאשר יצטרף השתדלות נמרץ להמשיך המים ממקום רחוק יותר מהמשיכם ממקום קרוב עכ"ל וענין זה של גאולת רוח היותה להשיב נפש המת לזה העולם כבר ביארתי אותו לעיל בפסוק גאל לה אתה את גאולתי וגומר: ומורי ז"ל כתב ניאמר בועז לזקנים וכל העם עדים אתם וגומר כבר נתבאר ענין העדאת עדים הללו אשר היתה לעשות הדבר בשלימות בלתי השארות פקפוק כלל ולפיכך נזדרז ג"כ לומר אתם עדי ולפי שאפשר דנפיק מנינה חורפה שיאמרו השומעים דקנן בעי עדים לפיכך אמר עדים אתם היום כלומר שלא למדו בן לדורות רק היום בלבד ולרונחא דמילתא ויתכן עוד לומר כי בהיותו מעיר את הזקנים אשר הם הדיינים והסכמים רסנחדרין כי אין זמן אלא מי שקנה חכמה והיותו מעמידים לעדים על דבריו קשה דלא אורח ארעא לעשות הדין עד וזילותא דבי דינא הוא לכן אמר עדים אתם היום כלומר ידעתי שאינונה כבודכם להנות עדים האמנם היום לבד למעני כי הי' דבר נוגע אליו ולמען היות הענין דברי מצנה עדים אתם: ואמר מיד נעמי כל בעל שכל יקשה בעיניו דמה לה לנעמי בנכסי אלימלך וכליון ומחלון ואף אם נאמר דנכסי אלימלך היו משועבדים לכתובתה בנכסי מחלון וכליון מאי איכא למימר דמדקאמר ואת כל אשר לכליון ומחלון נראה שהיו להם נכסים לבדם בלתי שעבוד כלל וא"כ מי נתן פח לנעמי בהם דקאמר מיד נעמי האמת כי אפשר ליישב הדבר עם מאמרם ז"ל במדרש בפי' יעש' ד' עמכם חסד כאשר עשיתם עם המתים ועמדי ופירשו עמדי שויתרתם לי כתובתך ודקדוק הדברים אפשר שהפנונה שלה לעצמה ויתרו לא לאחרים וכדקאמר שויתרתם לי ואין זאת כי אם שנתנו לה במתנה את כל כתובתה וזכותם נמצא היות כל נכסי מחלון וכליון לנעמי מצד שעבוד כתובות שותיהן אשר נתנו לה במתנה דבלי ספק יהנה שעורם רב ובכן אתי שפיר אומר מיד נעמי עכ"ל.

ואני חשבתי לתרץ הענין באופן אחר אלא שאר כן מצאתי להרב מורי זלה"ה שכתבו ואכתבונו על שמו ז"ל: ואפשר עוד לומר דאומר מיד נעמי לא קאי לקניתי אלא אדסלק מנינה ופירש הדבר את כל אשר לכליון ומחלון הבא לה מיד נעמי כי השכל מורה שאחרי מות אלימלך בקחתם להם נשים אינו רחוק שנתנה להם נעמי אמם מנכסיה כולם או מקצתם להחזיקם בממון רב כדי לשאת בנות מלך וא"כ גם נכסי נעמי משעבוד כתובתה להם היה ותרתי מיני נכסים הוה הכא ומרנוייהו אתו עכשיו מפת מחלון וכליון חדא מה

שְׁבָאָה לָהֶם מִפֶּחַ יְרוּשָׁת אֱלִימֶלֶךְ אֲבִיהֶם וְהוּא אֹמְרוּ אֵת כָּל אֲשֶׁר לְאֱלִימֶלֶךְ וְעוֹד מֵה שְׁבָאָה לָהֶם מִיַּד נְעָמִי בְּמִתְנָה כְּדֹאמְרוֹן וּבְזָה יִתְנִיבֶשֶׁב מֵאֵי דְאִיכָּא לְמִידָק בְּאוֹמַר מִיַּד נְעָמִי שָׂאֵם הַדְּבָר לְפִשׁוּטוֹ שֶׁהִקְנִין הִי' מִיַּד נְעָמִי נִרְאָה זֶה עֵדוּת שֶׁקָר דְנְעָמִי מִי הִבִּיאָה שָׂם וְלֹא נִזְכָּר בְּכָל הָעֵנָן שֶׁעֲלָתָה הַשְׁעָרָה אֶל הַזְקֵנִים וְאֲדַרְבָּא קָרְאִי מוֹכִיחוֹ שִׁישְׁבָה בְּבִיתָה עַד רְאוּת אִיף יִפּוֹל דְבָרוֹ וְלֹא רְאִינוּ מְקוֹם בְּפִסּוּק לֹאמַר שֶׁשְׁלַחוּ אַחֲרֶיהָ וּבָאָה שָׂמָה כ"ש דְקָרָא מִשְׁתַּעֵי בְקִנְיָן בְּנוֹעַז מֵהַגּוֹאֵל קִנְיָתוֹ מִיַּד נְעָמִי מֵאֵן דְכָר שְׂמָה וְלִכֵּן אֲנִי אֹמֵר שֶׁאִינוּ דוֹחֵק לְפָרֵשׁ דְמִיַּד נְעָמִי קָאֵי לְכָל אֲשֶׁר לְכֻלְיוֹן וּמְחֻלוֹן וְהִקְנִין הִיָּה מִיַּד הַגּוֹאֵל לְסֻלְקוֹ מֵעַל נְכֹסֵי אֱלִימֶלֶךְ וּבְנֵיו וּבְזָה הַדְּבָר מִיָּנֻשֶׁב עכ"ל.

וּבְעֵנָן אִם הִיָּתָה שָׂם נְעָמִי וְרוּת כְּכָר כְּתַבְתִּי לְעִיל כִּי רוּת בְּהֶכְרַח שֶׁהִיָּתָה שָׂם וּכְדָרְשׁוּ ז"ל מִנֵּין לְבִרְכוֹת חֲתָנִים בְּעִשְׂרָה שְׁנָאֵמַר נִישָׁח וְגוֹמַר וּבְנוֹדָאֵי שְׁפִינֵן שְׁבָאָת רוּת בָּאָה נְעָמִי עִמָּה וְלֹא הִנִּיחָה שְׁתַּבּוּא יַחֲדָה וְגַלְמוּדָה וְעֵינֵי עָלְיוֹ לְעִיל: וְאֵל דְבָר קְדִימוֹת כְּלִיוֹן לְמַחְלוֹן כְּתַב מוֹרֵי זֵלָה"ה ז"ל מִסְתַּבֵּר לֹאמַר דְבִהִיּוֹת הַקְנִין הִנָּה מֵהַגּוֹאֵל עֵיקַר הַקְנִיָּה מִמֶּנּוּ הִיָּה בְנִכְסֵי כְּלִיוֹן שְׁלֹא הִיָּה שָׂם אֲשֶׁה הָאֲמָנָם מְחֻלוֹן בְּהִיּוֹת שָׂם רוּת שֶׁהִיוּ נְכֹסֵי מְשׁוּעָבְדִים לָהּ בְּקִנְיָת רוּת נִקְנוּ נְכֹסֵיהָ מִמֶּלֶא וְלֹא הִיָּה צָרִיף קִנְיָן לְחוּד אִפִּי' לְסֻלְקוֹ וּלְפִיכָף הַזְכִּיר בְּקִנְיָן זֶה דְנִכְסֵי כְּלִיוֹן לְעֵיקַר וּמְחֻלוֹן לְטַפֵּל בְּאֲשַׁגְרַת לְשׁוֹן וְאֲפִילוֹ לְלִישְׁנָא קָמָא אֲשֶׁר גַּתְפָּרֵשׁ בְּמִיד נְעָמִי שִׁיף לְמִימַר טַעַם זֶה כִּי עִם הִיּוֹת לְנְעָמִי זְכוּת הַנְּכֹסִים כְּלוֹם מְצַד הַוּוּיָתוֹר וְהַמְתָּנָה כְּדֹאמְרוֹן מ"מ רוּצָה הִיָּתָה הִיא בְּתַקְנַת רוּת אֲשֶׁר הִיָּתָה לָהּ לְבַת לְהַחֲזִיקָה בְּזְכוּת כְּתוּבָתָה מִשׁוּם חִינָא וְתִשְׁלֹט בָּהֶם כְּבַתְחִילָה וּבְנִשְׁוֹאִין נִקְנִין נְכֹסִים מֵאֲלֵיהֶן דְאִיִּתְמָא דְמֵאֵן נְכֹסֵי דְמֵאֵן עכ"ל: וְאֲנִי אֹמֵר כִּי גַם אֲפִשֶׁר לֹאמַר לְתַת טַעַם אַחַר לְמָה הַזְכִּיר כְּלִיוֹן תַּחֲלָה לְפִי שֶׁהוּא הִיָּה מוֹכְרָח לְהַזְכִּיר אַח"כ קִנְיָת רוּת אֲשֶׁת מְחֻלוֹן וּכְמִש"ה וְגַם אֵת רוּת הַמּוֹאֲבִיָּה אֲשֶׁת מְחֻלוֹן קִנְיָתִי וְגוֹמַר לִכֵּן הַזְכִּיר בְּקִנְיָת הַנְּכֹסִים כְּלִיוֹן תַּחֲלָה כְּדֵי שִׁיבּוֹאוּ נְכֹסֵי מְחֻלוֹן וְאֲשֶׁת מְחֻלוֹן מוֹנְכָרִים כְּלוֹם כְּאֲחַד סְמוּכִים זֶה לְזֶה נְכֹסֵיו וְאֲשֶׁתוֹ: וְגַם אֵת רוּת הַמּוֹאֲבִיָּה אֲשֶׁת מְחֻלוֹן וְגוֹמַר כְּתַב מוֹרֵי זֵלָה"ה בְּהִיּוֹת כּוֹנֵנַת הַדְּבָר לְשָׂמִים וּלְשָׂם מְצוּהָ וּכְמוֹ שֶׁמְפָרְסֵם הוּא בְּדְבָרֵיו הִיּוֹתוֹ בְּטוֹחַ יְבוֹא הַדְּבָר לְתַכְלִית וְיִרְאָה זָרַע מִמֶּנָּה זָרַע אֲנָשִׁים טוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וְאָדָם אֲשֶׁר הוּא הַתְּכַוֵּן וְהַתְּכִלִּית בְּמְצוּהָ זֶה וְהַקְדוּם כִּי מִכָּל הַצְּדָדִין לֹא יִהְיֶה דְבָר מוֹנַע כָּלָל אִם מְצַד הָאִשָּׁה אִמַר רוּת הַמּוֹאֲבִיָּה כְּלו' עִם שֶׁהִיָּתָה מוֹאֲבִיָּה וְנִתְגַּדְלָה עִם זָרַע מְרַעִים וְרַשְׁעִים עַה"ז לֹא לְמַדָּה מִמְעַשְׂיָהֶם אֲלֹא קָרָאָה שָׂם לְעִצְמָה הוּא שָׂם רוּת הַמְּפֹרְסָמַת בְּצַנְיָעוּת וּכְשֵׁרוּת ג"כ בְּשִׁבִיל בְּעִלָּה הִרְאִישׁוֹן לֹא הִפְסִידָה שֶׁאֲשֶׁת מְחֻלוֹן הִיָּתָה הַנּוֹדַע בְּצַדְקוֹת יוֹתֵר מֵאֲחֵיו וּכְמֵאמָרֵם ז"ל א"ר יוֹחֲנָן צָרִיף אָדָם לְחוּשׁ לְשָׂם מְחֻלוֹן שֶׁהוּא לְשׁוֹן מְחִילָה נִדְוֹנָגָה לוֹ רוּת שֶׁהִיָּתָה מְרַתַּת מִן הָעֵבֵרִיּוֹת הִנָּה כִּי מְצַדָּה וּמְצַד בְּעִלָּה אִינָה נִפְסְדַת וְיִכְוֵלְגִילוֹמַר קִנְיָת לִי לְאִשָּׁה שֶׁהִיא רְאוּיָה לִי וְאִמַר שֶׁהַכּוֹנֵנָה נ"כ הִיא טוֹבָה שֶׁהִיא לְהַקִּים שָׂם הַמַּת עַל נַחֲלָתוֹ וּבְהִיּוֹת הַדְּבָר כֵּן אִמַר שֶׁהִנָּה בְּטִיחַ שְׁלֹא יִכְרַת שָׂם הַמַּת מֵעַם אֲחֵיו כְּלוֹמַר שִׁיבּוֹא הַדְּבָר לְתַכְלִית לְקַיָּים זֹנַע וְיִהְיֶה הַזָּרַע רְאוּי לְעַמּוֹד בֵּין שְׂאָר אֲחֵיו וּבְנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ שִׁיָּהֵה בְּגֵדֵר הַצְּדָקוֹת כְּמוֹתָם וּג"כ שִׁיָּהֵיו בְּנֵי תוֹרָה וְתַכְמָה רְאוּיִים לְעַמּוֹד בְּשַׁעַר הַסְּנֵהֲדָרִין וּו"ש מֵעַם אֲחֵיו וּמִשְׁעַר מְקוֹמוֹ וּכְמוֹ שֶׁתַּרְגָּם הַמְתַּרְגָּם וּמִתְרַע סְנֵהֲדָרִין וְחוּר

ואמר עדים אתם היום כלומר שיהיו מעידים על דבריו היום שיתקיימו להבא ואף אם לא הי' הדבר נראה לעין בעת ההיא ולקיום הבטחתו אמר בן עכ"ל: ואפשר לי לומר עוד בענין קדימות פליון למחלון ובכל המגילה הקדים מחלון לכליון וכמ"ש הכתוב ושם שני בניו מחלון וכליון וגומר אפשר לומר כי במיתה פליון מת תחלה ונשארו הנכסים למחלון כי הוא ירש לאחיו ולכן אפשר הזכיר קניית הנכסים אמר שקנה את כל אשר הנה לכליון תחלה ואח"כ נשאר למחלון ולכן איחור למחלון באחרונה אמנם בכל שאר המגילה במחלון הגדול החל ובכליון הקטן פלה וגם כשספר מיתתו של שניהם הזכיר למחלון הגדול תחלה ואמר וימותו גם שניהם מחלון וכליון כי שם לא איכפת לו מי מת תחלה ולא בא להודיענו אלא שמתו שניהם אבל בכאן שרצה להודיענו הנכסים למי היו ואיך קנה אותן לכן הוזכר לכליון תחלה ואח"כ למחלון לפי שהוא ירשו: ויאמרו כל העם אשר בשער והזקנים אנהנו עדים לפי שאמר להם להיות עדים הודו לדבריו ואמרו שיהם עדים ובועז מענותותו לא אמר לזקנים אשר בשער שיהם הסנהדרין להיות עדים אלא לשאר הזקנים והעם שהיו שם אמר עדים אתם היום וזהו שלא הזכיר לעיל מלת אשר בשער והעם והזקנים אשר בשער הם מעצמם אמרו לו עדים וז"ש כאן ויאמרו כל העם אשר בשער והזקנים עדים כלומר אנהנו עדים בדבר וכן תרגומו ואמרו כל עמא די בתרע סנהדרין וסביאי סהדין אנהנא ואח"כ מצאתי למורי זלה"ה שכתוב דזילותא דבי דינא הוא להיותם הם עדים בדבר ועכ"ז היו מרוצים בכך מפני שידעו היות הדבר הזה גדול הערך שהיו בטוחים כי יתן ד' את האשה וגומר וכמ"ש לבועז כדמפרש לקמיה ובזה אצל"ל דמלת ויאמרו מושך עצמה ואחרת עמה וכאילו אמר פעם אחרת ויאמרו יתן ד' את האשה וגומר עכ"ל.

א"ל אמר ויאמרו כל העם הנמצאי שם עתה בשער אמרו מלבד זכותו של בועז וגם זכותה של רות יש עוד נוסף בזווג זה שהזקנים שיהם הסנהדרין הם עדים בדבר זה וכיון שיהם עדים בזווג זה בנודאי שגם זכותם יועיל פדי שיתן ד' את האשה הבאה אל ביתך כרחל וגומר וז"ש והזקנים עדים בנא"ו מוסיף על ענין ראשון כלומר מלבד זכותם יש עוד נוסף וזהו והזקנים עדים א"כ בנודאי שיתן את האשה וגומר: ויאמר יתן ד' את האשה וגו' פי באולי יהיה חושש בועז לומר שלא יהיה לו בנים ממנה ואולי פי אילונית היא ולזה לא קראו אותה עתה נערה אבל קראה אשה כלומר אף פי אשה גדולה היא שכבר נישאת לאחר ולא ילדה דנראה מזה פי עקרה היא לא תחוש לזה פי ד' יתן אותה כרחל וכלאה ששתייהן היו עקרות ואפילו לאה עקרה היתה כדמשמע ממאי דקאמר קרא ויבא ד' פי שנואה לאה ויפתח את רחמה משמע שהי' צריך לפתיחה ולכן נקט רחל תחלה לפי שהיא היתה יותר עקרה ולא ילדה עד לבסוף וז"ש אשר בנו שתייהם במ"ם ולא אמר שתייהן בנו"ן להורות שהיו אילוניות ולא היו ראיות לילד ונחשבות כאנשים והאילוניות אמרי' בגמרא למה נקראת אילוניות פי תרגם אילונית דוכרניתא לשון איל זכר שאינה יולדות כזכר ואל זה אפשר שפנון במ"ש שתייהם במ"ם להורות כי עם היותם אילוניות דוכרניות כאנשים עכ"ז בנו את שתייהם את בית ישראל ולפי שהגואל חש להפסיד ולאבד את נכסיו ואם הנה לוקח אותה פי בהיות לו שני נשים כל אחת מאבדת הנכסים

כל מה שיכולה וכמ"ש פן אשחית את נחלתי על פן אמרו לו לבועז פי אדרבה יברך ד' חילו וקננינו עמה וז"ש ועשה חיל באפרתה וקרא שם טוב בבית לחם וזה שלא ילדה למחלון אפשר שלא זכתה להבנות ממחלון ותזכה להבנות ממך ויהיה ביתך כבית פרץ אשר ילדה תמר ליהודה שהרי תמר הייתה נשואה לער בכור יהודה ולא ילדה לו: ואף שאמרו רז"ל שהיה דש מבפנים וזורה מבחוץ א"א שלא בא עליה בשום פעם כדרך כל הארץ ואע"פ שאמרו הייתה רעתו של אונו פרעתו של ער עכ"ז אין דומה זה לזה כי אונו היה יודע שלא לו יהיה הזרע הנה מקפיד שלא לבוא עליה כלל כדרך כל הארץ אבל ער אי אפשר שלא היתה כ"כ בא עליה כדרך כל הארץ ואעפ"כ לא ילדה לו אלא אשר ילדה תמר ליהודה כי זכתה להבנות מיהודה ולא מער והכי נמי יהיה לה דאף שלא ילדה רות למחלון תזכה להבנות ממך וז"ש מן הזרע אשר יתן ד' לה מן הנערה וגו' ולעיל קראה אשה יתן ד' את האשה והשתא קורא אותה נערה כלומר אף כי אשה גדולה היא ולא ילדה אצלה תחשב כנערה כי אפשר שלא זכתה להבנות מאחר כי אם ממך: א"נ לפי שהיה אפשר שיחוש בועז לזה לומר כי הייתה רות בת עגלון מלך מואב בת רשע ומואביה היא טובה הי' לו ראש שהי' הסנהדרין שישא בת ת"ח כדי שיהיו בניו ממנה ת"ח ולא מואביה לזה אמרו לו יתן ד' את האשה הבאה אל ביתך כרחל וכלאה שהיו בנות לכן הרשע וגם היו באיסור שתי אחיות ואעפ"כ בנו שתייהם בית ישראל כי כל הדברים הטובים בישראל אינם יוצאים אלא ממקום שיש שמץ פיסול וכמו שפירשתי הענין בטעם נכון בפסוק ובאת וגלית מרגלותיו ושכבת עמו עליו ועשה חיל באפרתה שהיו לה בנים ובנות רבים ממנה ותנפה לקרא שם בבית לחם שהוא מה שאמר לעיל להקים שם המת על נחלתו שתנפה לקרא ולהקים שמו של מת: ויהי ביתך כבית פרץ אשר ילדה תמר ליהודה, כלומר הרי שהיה שם פיסול בדרך שיהיה לא פינון לתמר כי חשבה לזונה אלא תמר בלבד פוננה ליהודה ולא יהודה פינון אליה ואעפ"כ הועיל' פוננתה של תמר בלבד שהיתה לשמים כ"ש שיועיל לכם שפוננתה וכוונת רות לשמים וז"ש מן הזרע אשר יתן ד' לה מן הנערה הזאת כלומר שאמה מכונן אל הנערה הזאת והיא אליה ואין אחד מהם מחשב לזנות ח"ו: ואפשר עוד לומר, כי בהיות פי ראו הזקנים הדמות לרות עם רחל ולא על פן ברכיה שתייה כרחל וכלאה וזה כי מצינו שרחל ולא עזבו את לבן אביהם ונדבקו בעקב וכמ"ש הכתוב וישלח יעקב ויקרא לרחל וגו' ניאמר להן רואה אנכי את פני אביכן וגו' ושם נאמר ותען רחל ולא נתאמרנה לו העוד לנו חלק ונחלה בבית אבינו הלא נכריות נחשכנו לו וגו' פי כל העושר וגו' ועתה כל אשר אמר אלהים אליך עשה והנה רות ג"כ עזבה את אביה ואת אמה ובאה עמה אל בית בועז והניחה בית עגלון ועל פן אמרו הזקנים והזכירו ענין ביאתה לביתו ולא אמרו יתן ד' את הזאת כרחל וגו' רק הזכירו הבאה אל ביתך להורות ההתדמות שיש לה עם רחל ולא שזו באה ועזבה את אביה ואלו באו עם יעקב ועזבו את אביהן ולפי שישם בענין רחל ולא פאשר קרא, יעקב השדה אל צאנו להתנעץ אתם לראות מה ישובו לו אז רחל ענתה בראשונה וכמ"ש הכתוב ותען רחל ולא נתאמרנה לו העוד לנו חלק ונחלה בבית אבינו ולפי שהיא התחילה בתשובה העוד לנו חלק וגו' ואחריה לאה על פן פסוק דהכא הקדימו רחל

ללאה ואמרו כרחל וכלאה ואלמרים אשר בנו שתייהם את בית ישראל פנונתם היה לפי שהם ראו כי יותר ראוי היה שיברכו אותה שתייה פרכה אשר ההדמות של רות הי יותר עם רבקה וזה כי רבקה עזבה את אביה ואת אמה קודם נישואין ובאת להנשא עם זרע אברהם וכן רות עזבה את אביה ואת אמה ובאת להנשא בבית לחם ואלים פחה דרות מרבקה כי רבקה כבר נתארסה עם יצחק קודם צאתה מבית אביה ואמה אבל רות עזבה את אביה ואת אמה ובאת לבית לחם מקום אשר שם היהודים ולא ידעה עדיין עם מי תנשא אם דל ואם עשיר ועכ"ז בטחה בקונה ובאת לחסות תחת פנפיו וא"כ מן הראוי היה שיאמרו הכי יתן ד' את האשה הבאה אל ביתה פרכה על כן לתירוץ זה אמרו בדבריהם אשר בנו שתייהם את בית ישראל וגומר כלומר האמת כי מה שאמרנו שיתן אותה כרחל וכלאה ולא אמרנו פרכה לפי שרחל וכלאה בנו שתייהם את בית ישראל לבד ולא נמצא פיסול אחר בזרען אמנם רבקה אם בנתה בית ישראל גם בנת' בית עשו הרשע ויצא פיסול זה ממנה על כן ברכוה כרחל וכלאה לפי שבנו שתייהם את בית ישראל לבד ולפי שבעגנו ביאת רות אל ביאת בועז לה יתר שאת בכפלים לפי שדבקות וביאות רות היה קודם נישואין וקודם אורוסין עזבה את אביה ואת אמה ובאת אל בית בועז בן פ' שנה ולא הלכה אחרי הבחורים אם דל ואם עשיר א"כ ראוייה היא שתזכה גם אם היא אחת למה שזכו רחל וכלאה גם אם סם שתיים וכל מה שבנו שתייהם תזכה זאת לבנות ואמר ועשה חיל באפרתה כי נקטינו דפעמים שמא גרים אמרו כי מלבד זכותם כנז' יעשה חיל רב של בנים זכרים כי שם המקום אפרתה שהוא מלשון פריה ורביה ויהיה פרה ורבה הוא וזרעו אשר לא יספר מרוב וקרא שם בבית לחם אפסר שרמזו על העונש כי"כ יתעשר עד שיעצא שמו היותו גדול מכל בני קדם וזה היה בבית לחם כי שם העיר יורה על השבע הגדול כי בית לחם רצה לומר הבית של הלחם והשבע באופן שיקרא שם גדול מרוב עושרו אמרו עוד ויהי ביתה בבית פרץ כי עד עתה ברכו אותם בכמות הכלים כמותם אשר בנו את בית ישראל כף יעשה חיל גדול באפרתה ועתה ברכוהו באיכות שיהיו כל בניו גדולי הערף ורבי האיכות שיהיו פולם צדיקים בבית פרץ שיהיו פולם צדיקים גמורים וכדמפרש לקמיה ואלה תולדות פרץ פרץ הוליד וגו' כי לא מנה לנו לקמן תולדות פרץ אלא להודיע לנו איכות כל המשפחה איה היו אנשי היחס והמעלה וכן נתקנים ג"כ ברכות הזקנים לבועז כי הנמשכים אחריו היו הלוף וגדול הראשונים והאחרוני יותר מהמה וכמו שמפרש כי בועז הוליד את עובד ועובד הוליד את ישי וישי את דוד ולזה אמרו ויהי ביתה בבית פרץ כלומר וכמו שכל שבאו מפרץ היו צדיקים גם אותם שיבואו ממה והלאה יהיו בבית פרץ: והחכם החסיד כר"ר יהודה ו' שושן ז"ל כתב הנה בועז דבר עם הזקנים והעם כמשפט אף במענה ויענו כל העם ואח"כ הזקנים כי כן משפטם לקפוץ בראש ויש לי לצדק הענון ולומר כי סדר העם ואח"כ הזקנים כדי לסמוך אל הזקנים ברכות יתן ד' את האשה הבאה אל ביתה ואחד מנבוגי הדור דקדק כי מפני שרות באה בגבולו ותגל מרגלותיו מפני כן אמרו הבאה אל ביתה כרחל שיעצא לקראתו עם הצאן וכלאה שיעצא השדה ג"כ אליו ואמרה אלי תבוא ושתייהן בנו את בית ואני איני רואה בזה אלא פטומי מילי שהרי לא נודע כי באה האשה הגורן ואף אם נעשה לו

סמוכות שְׁנַזְרַק בְּפִיָּהֶם וְהֵם לֹא כְּוֹנֵנוּ לְכַף הַגֵּה לֹא אִמְדָּה הַבָּאָה הַטַּעַם בְּבֵית רַק הַבָּאָה הַטַּעַם בְּאֶלְפָּה וְהוּא פְּרוּר עַכ"ל: וְכַתֵּב הַר"ש הַלְוִי עַל זֶה וְהֵנָּה בְּאֵמֶת לֹא הַשְּׂאִיר שְׁוֹרֵשׁ וְעַנְף לְסִבְרָא הֵהִיא וְאִם הִרְבֵּה לִנְפוֹתָהּ הֵר"ר יִצְחָק עֶרְמָאָה נִתְּהִי בְּפִיו כְּדָבָשׁ לְמִתּוֹק דְּבָר שְׁלֵשֶׁת הַנְּשִׁים הַצְּדִקְנִיּוֹת הִלְלוּ רַחֵל הִבָּה לִי בָּנִים לֵאמֹר בְּשִׂדָּה תִּמָּר בְּפִתּוֹחַ עֵינַיִם בְּדָרָד אִם אֵם זֹאת הָאֵמֶת בְּלִי סֶפֶק כִּי בָּאָה מִלְרַע מוֹרָה עַל הַעֲתִיד וְהַבָּאָה מִלְעִיל מוֹרָה עַל הָעֶבֶר וְכַדְבָּרֵי רַש"י ז"ל אֲבָל וְהֵנָּה רַחֵל בְּתוֹ בָּאָה עִם הַצֶּאֱן אֲשֶׁר הוּא מִלְרַע וְהוּא לְעֲתִיד כְּלוּ' הֵנָּה הִיא תְּבוּאָה עִתָּה עוֹדְנוּ מִדְּבַר עִמָּם וְרַחֵל בָּאָה אֲשֶׁר הוּא מִלְעִיל הוּא לְעֶבֶר כְּלוֹמַר כְּבָר בָּאָה וְזֶה שְׁלִפְנֵינוּ הוּא מִלְרַע וּמוֹרָה הַעֲתִיד מִבְּלִי סֶפֶק: וְהַנִּרְאָה אֵלַי בְּפִירוּשׁ הַפְּתוּב כְּבָר הַקְּדָמְתִי מִהַפְּסוּק וַיִּקַּח בְּוַעַז עֲשָׂרָה אַנְשִׁים וְגו' כִּי כְּבָר הָיוּ שָׁם הַסְּנֵהְדָרִין בְּשַׁעַר וְאִינָם פְּחוֹת מַכ"ג וְלִפְנֵיהֶם ג' שוֹרוֹת שֶׁל ת"ח כ"ג בְּכָל שׁוֹרָה וְשְׁנַיִ סוֹפְרִים וְשְׁנַיִ חֲזָנִים וְכִי לְקִיחַת זְקָנִים הָיָה פְּרוּסוּמִי מִקְּלֵתָא לְטַעַם כְּתַבְנָהּוּ שָׁם וּמִצָּאתָ כִּי תִדְרָשְׁנוּ וּבְמִדְרָשׁ רוֹת מִהַזְּוָהר פֶּל הַעֵם אֲשֶׁר בְּשַׁעַר אֵלּוּ סְנֵהְדָרֵי גְדוּלָּה שֶׁהָיוּ שָׁם כַּד"א מִי יִשְׁקֵנִי מִיַּם מִבּוֹר בֵּית לָחֵם אֲשֶׁר בְּשַׁעַר וּמַעֲתָה פִירוּשׁ פֶּל שָׁאֵם אֲשֶׁר בְּשַׁעַר הֵם הַסְּנֵהְדָרִין וְהַת"ח כִּי לֹא הָיוּ שָׁם עִמֵּי הָאֲרָצוֹת אֲבָל לְרַבּוּיֵים קִרְאָם בְּשֵׁם עִם וּלְכָל נִכְשָׁל אָמַר אֲשֶׁר בְּשַׁעַר וְשַׁעַר הוּא סְנֵהְדָרִין כְּפְתוּב שָׁם וְהַזְּקָנִים הֵם עֲשָׂרָה אַנְשִׁים אֲשֶׁר לָקַח בְּוַעַז מִחֲדָשׁ כְּפְתוּב שָׁם וְהַפְּסוּק עַל נָכוֹן וְאֵלּוּ וְאֵלּוּ פְּתַחוּ בְּבִרְכָּה וְרֵאשׁוּנָה עָנוּ עַל אֲשֶׁר נִדְרָשׁוּ וְאָמְרוּ כְּוָלָם אִם כִּי עִתָּה יִיחַדְתָּ עֲדִים עֲשָׂרָה זְקָנִים שֶׁהִבְאֵת מִחֲדָשׁ עַכ"ז גַּם הֵם גַּם אֲנַחְנוּ עֲדִים עֲשָׂרָה זְקָנִים שֶׁהִנָּאת מִחֲדָשׁ עַכ"ז גַּם הֵם גַּם אֲנַחְנוּ עֲדִים וּכְמוֹ כֵּן מִפִּינוּ וּמִפִּיָּהֶם תִּשְׁמַע יְתֵן ד' אֵת הָאִשָּׁה הַבָּאָה אֶל בֵּיתָהּ כְּלוֹמַר הֵנָּה אִתָּה נְשִׂיא אֱלֹהִים בְּתוֹכֵנוּ וְאִין אִתָּה צָרִיף לְבִרְכַתֵּנוּ אֲבָל נִבְרַךְ אֵת הָאִשָּׁה הַבָּאָה עִמָּה אֶל בֵּיתָהּ אִם הִיָּתָה מֵעַם נְכָרִי וּמִמְקוֹם רָשָׁע יְתֵן אוֹתָהּ כְּרַחֵל וּכְלָאָה בְּנוֹת הָאֲרָמִי אֲשֶׁר כֵּן מִשְׁפָּטוֹ וְלִהְיוֹתָנָה כְּשִׁרוֹת וְטַהוֹרוֹת לֹא יִדְבַק בָּהֶם מוֹם עוֹן וְאִשְׁמָה וְנִתְּהִי מִטּוֹת יַעֲקֹב אַע"ה מִהֵן שְׁלִימָה וּבְנוֹ שְׁתִּיָּהֵן אֵת בֵּית יִשְׂרָאֵל כֵּן תִּהְיֶה הָאִשָּׁה הַכְּשָׁרָה הַזֹּאת אַחֲרֵי שֶׁפְּוֹנְתָהּ לְשָׁמַיִם בְּעֶבֶר יִהְיֶה זֶה חֲזוֹן נִפְרָץ בְּכָל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל כִּי הַמוֹאָבִית מִן־תִּרְתָּ וְהַקְּדִימָן רַחֵל לְלָאָה כְּבָר דוֹבַר ע"פ רז"ל כִּי אַע"פ שֶׁהֵם מְלָאָה רַחֵל עֵינֵקְרָה שֶׁל בֵּית: וְשׁוּב מִצָּאתִי בְּנִימוּקֵי הַחֲסִיד הַר"ר יוֹסֵף יַעֲבִיץ ז"ל שֶׁכַּתֵּב בְּאֲרָבְעָה דְּבָרִים דְּמִתָּה לְרַחֵל וְלָאָה הָאֶחָד שֶׁהֵן הָיוּ מִבְּקָשׁוֹת לְבָנוֹת מִיַּעֲקֹב הַשְּׁנַיִ שֶׁלֹּא לָקַח יַעֲקֹב עִמָּהֵן כִּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי שֶׁהֵם מֵאֲנָשִׁי רָשָׁע הַרְבִּיעִי כִּי בָּאוּ בְּהַשְׁגָּחָה כִּי סִיבַב הַשִּׁי"ת שֶׁיִּבְרַח יַעֲקֹב לְאֲרָצוֹ וְכֹלָם נִמְצְאוּ בְּרוֹת כִּי הַשִּׁי"ת סִיבַב שֶׁיִּלְדוּ אֱלִימֶלֶךְ וְכו' וּבְנָיו נִשְׂאוּ וְכו' וְהִיָּתָה מוֹאָבִיָּה וְעַנְיָה וּבְקָשָׁה לְבָנוֹת מִמֶּנּוּ וּבָאָה אַחֲרָיו עַכ"ל: וְכַתֵּב הַחֲכָם הַשְּׁלָם כַּה"ר יְהוּדָה ו' שׁוֹשֵׁן זֵלָה"ה אָמְרָה וּפְשָׁה חֵיל בְּאֲפָרְתָהּ הִיא בֵּית לָחֵם וּכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּתוֹרָה וּבְנִבְיָאִים ג"כ וְאִתָּה בֵּית לָחֵם אֲפָרְתָהּ הֵנָּה הוּא דָרָד מְלִיצָה כְּלִשׁוֹן מִי מְנָה עֶפְרַיִם יַעֲקֹב וּמִסְפָּר אֵת רֹבְעֵי יִשְׂרָאֵל כִּי בְּרַכּוּהוּ בְּשְׁנַיִ הַשְּׁמוֹת שֶׁיִּפְרָה וְיִרְבָּה בְּחוּל רַב בְּאֲפָרְתָהּ לְשׁוֹן נוֹפֵל עַל לְשׁוֹן וְקִרְאָ שָׁם כְּשֵׁם הַגְּדוֹלִים בְּבֵית לָחֵם עַכ"ל.

וּכְבָר קָדָם לִי פִירוּשׁ זֶה בְּכָלֵל דְּבָרֵי לְעִיל עֲמוּד עֲלִיו, וְהַר"ש הַלְוִי כָּתַב וְעָשָׂה חֵיל בְּאֲפָרְתָהּ וְתִקְרָא שָׁם בְּבֵית לָחֵם תּוֹכָן הָעֵנִין כִּי לֹא לְבַד יִהְיֶה לוֹ בֵּן לְהַאֲצִיל עֲלָיו נֶפֶשׁ מִחֲלוֹן כִּי לֹא לוֹ יִהְיֶה הַזְּרַע הֵנָּה וּכְמוֹ שֶׁקָּדָם לְמַעְלָה בְּדְבָרֵי הַגּוֹאֵל אָמְרוּ אַחֲרֵי שֶׁהַגּוֹאֵל

הקרוב עם שְׁהִיָּה לוֹ בָּנִים לֹא רָצָה לָתֵת לְאַחֵרִים חִילוֹ כַּמְדַּוְבָּר וְאַתָּה בַּהִיּוֹתָהּ שְׁכּוּל
הַשְּׁלֵכְתָּ נִפְשָׁךְ מִנְגֵד לְהַקִּים שֵׁם הַמֵּת וְלֹא פָּנִית שִׁיְהִי לָךְ בָּנִים לֹא רָצָה לָתֵת לְאַחֵרִים
חִילוֹ כַּמְדַּוְבָּר וְאַתָּה בַּהִיּוֹתָהּ שְׁכּוּל הַשְּׁלֵכְתָּ נִפְשָׁךְ מִנְגֵד לְהַקִּים שֵׁם הַמֵּת וְלֹא פָּנִית שִׁיְהִי
לָךְ בָּנִים כְּעַל גְּמוּלוֹת יְשִׁיב גְּמוּלוֹךְ אֶל חֵיקֶךָ וַיִּתֵּן לָךְ בָּנִים וּבָנוֹת כְּאִןפֹּן תַּעֲשֶׂה חִיל וְשֵׁם
בְּאַפְרָתָה הִיא בֵּית לְחָם.

וְשׁוּב מִצָּאתָ אֶל הַה"ר יוֹסֵף יַחְזִיָּא ו"ל דְּבָרִים דּוּמִים לְמָה שְׁכַתְבְּתִי וְשִׁמְחִיתִי וְזֶה אֲשֶׁר
דִּבַּר לְהִיּוֹת כִּי כּוֹעֵז הָיָה עֵתִיד לְהוֹלִיד מִן הַנְּעָרָה הַזֹּאת שְׁנֵי מִיָּנִי בָּנִים הָאֶחָד וְהוּא בֶן
הַמְּיֻחָס לְאָבִיו הָרִאשׁוֹן הַמֵּת אֲשֶׁר מִמֶּלֶא מְקוּמוֹ וְהַמִּין הַשְּׁנֵי הַבָּנִים אֲשֶׁר יוֹלְדוּ אַחֲרָיו
אֲשֶׁר יִתְיַחֲסוּ לְמוֹלִיד הַחַי וְהוּא בּוֹעֵז לְכֹן הַזְּקֵנִים בִּיְרֻכּוֹ בּוֹעֵז בַּתְּחִלָּה בְּבָנִים מִהָאִןפֹּן
הַשְּׁנֵי אֲשֶׁר הֵם עֲצָמִים לְבוֹעֵז וְאֵת"כ בְּרֻכּוֹהוּ בְּכֹן הַבְּכוֹר הַנּוֹלָד מִבוֹעֵז וּמְיֻחָס לְכֹן הַמֵּת
אֲשֶׁר כְּמַעַט בּוֹעֵז לֹא הָיָה לוֹ חֵלֶק בּוֹ וְהוּא אוֹמְרוּ הַזֶּרַע הַזֶּה הַמְּגֻלְגֵל בְּמַחְלוֹן אֲשֶׁר יִתֵּן
ד' לָךְ מִן הַנְּעָרָה וְגוֹמֵר יִצְלִיז כְּאֲשֶׁר עָשָׂה פֶּרֶץ בֶּן תַּמָּר הַמְּגֻלְגֵל מֵעַר אוֹ אוֹנָן אַחִיו אֲשֶׁר
מִמֶּנּוּ יִצְאָנוּ אֲנַחְנוּ בְּנֵי לְחָם אֲשֶׁר אָנוּ רְאִשֵׁי אֶלְפֵי יִשְׂרָאֵל וְשׁוֹפְטֵיהֶם עַכ"ל: וְעוֹד
כְּתַב הַר"ש הַלּוֹי הֵנָּה הַרְאָב"ע כְּתוּב וְעָשָׂה חִיל כְּמוֹ עָשָׂה לִי אֵת הַחִיל הַזֶּה כִּי אַתָּה לֹא
לְקַחְתָּ בְּעַבּוֹר הַמְּמוֹן וְטוֹב פֶּתַר, וְעַם זֶה נֶאֱמַר שְׁנַתְחַלְקָה בְּרֻכָּה זֹו לְשִׁלְשָׁה בָּנִים וְעוֹשֶׁר
וְכַבּוֹד עַל הַבָּנִים אָמַר אֲשֶׁר בָּנוּ וְעַל הַפּוֹשֵׁר וְעָשָׂה חִיל כְּדַבְּרֵי הַרְאָב"ע וְעַל הַכְּבוֹד וְקָרָא
שֵׁם כְּבֵית לְחָם עַכ"ל וּפְשׁוּט הוּא: וַיְהִי בֵּיתָהּ כְּבֵית פֶּרֶץ כְּתַב הַר"ש הַלּוֹי כִּי הַסְּנֵהֲדָרִין
וְהַזְּקֵנִים אַחֲרֵי כָלוּתָם מְלַבְּרֻכוּ שִׁיְסָרָה וַיִּשְׁגָּא חֲזָרוּ לְבָרְכּוֹ עַל הַדְּבָר הַעֲצָמִי הַמְּכַוֵּן מִמֶּנּוּ
כְּכֹל אֲשֶׁר שָׁמְעוּ וְהוּא לְתַמָּן נֶפֶשׁ מַחְלוֹן וְרָאוּ כִּי אוֹלֵי יְסַתְפֵּק בְּזֶה בּוֹעֵז בְּאַמּוֹר כִּי תוֹכֵן
מִצְנָה זֹו נֶאֱמַתָּה הוּא בְּאֵחַ לֹא בְּאַחַר לְסִיבָה בְּאֵה בְּסִפֵּר הַזֶּה וְא"כ הִיאָה תְּבוּא נֶפֶשׁ
זֹו עַל יָדוֹ וְהוּא אֵינְנוּ אַחִיו עַל כֵּן אָמְרוּ אֵלָיו אַל יִפּוֹל לְבָךְ וַיְהִי בֵּיתָהּ כְּבֵית פֶּרֶץ אֲשֶׁר
יִלְדָה תַּמָּר לִיהוּדָה אַף כִּי הָיָה אָב וְלֹא אָח וְהוּא יוֹתֵר רַע מִזֶּה וְזֶה כְּמוֹ שֶׁהֵשִׁיב הָרַב ר'
שְׁלֵמָה אֶל הָרַב שֵׁם טוֹב כְּמוֹ שְׁקֵדִים הֵנָּה שֶׁהִפֵּל הוֹלֵךְ אַחַר הַכְּפוּנָה וְכְמוֹ שֶׁהוֹעִילָה הַכְּפוּנָה
הִיא בְּיָמֵים הַהֵם וּבְעֵת הַהִיא כֹּן מוֹעִיל עָתָה וְאוֹמְרוּ מִן הַזֶּרַע לְשׁוֹן מִיעוּט הוּא וְלֹא כֹל
הַזֶּרַע כִּי זֶה לְבַד יָקוּם עַל שֵׁם הַמֵּת וְהָאַחֲרִים יִהְיוּ בָּנָיו מִמֶּשׁ כַּמְדַּוְבָּר עַכ"ל: וְהָרַב מוֹרֵי
זֹלָה"ה כְּתַב יִתְכֵן לְפָרֵשׁ שְׁפָל הָעַם אֲשֶׁר בִּשְׁעַר וְהֵם הַדְּיֻינִים סְנֵהֲדָרֵי גְדוּלָה וְגַם הַזְּקֵנִים
שֶׁהִיוּ עֲדִים כְּנֹלָם כְּאֶחָד פֶּתַחוּ בְּבְרֻכָּה וְאָמְרוּ יִתֵּן ד' אֵת הָאֲשֶׁה וְגוֹמֵר וְהַכְּפוּנָה הִיא
שְׁנֵזְרָקָה גְּבוּאָה בְּפִי כֹל הַשְּׁתֵי פִתּוֹת הַדְּיֻינִים וְהַעֲרִים לוֹמֵר בְּסִגְנוֹן אֶחָד וְלֹא שִׁינוּ אֵלוֹ
מֵאלוֹ אֶפְיָלוֹ מְלָה אַחַת וְהָרִי זֹו הוֹרָאָה שְׁפָרוּחַ הַקּוֹדֵשׁ נֶאֱמָרָה וְתַתְקִינִים בְּרֻכְתֶּם וַיִּדְקַדְק
הַקּוֹרָא בְּרֻכָּה זֹו וַיִּמְצָא שֶׁהִיא כְּלוּלָה מִשְׁלֵשָׁה דְּבָרִים גְּדוּלִים רִאשׁוֹנָה רִיבּוּי הַזֶּרַע אֲשֶׁר
יִמְשֵׁךְ מֵהֶם וּכְנֵגֵד זֶה אָמַר כְּרַחֵל וּכְלָאָה אֲשֶׁר בָּנוּ שְׁתֵּיהֶם וְגוֹמֵר שְׁנֵית הַיּוֹתֵם גְּדוּלִים
בַּתּוֹרָה וּבְחֻמָּה וּכְנֵגֵד זֶה אָמַר וּפְשָׁה חִיל בְּאַפְרָתָה וְהַכְּפוּנָה חִיל בַּתּוֹרָה וְאָמַר בְּאַפְרָתָה
לוֹמֵר שְׁאַפְיָלוֹ בְּמִקּוֹם רְשׁוּם כְּמוֹהוּ עִיר שֶׁל חֻכְמִים וְסוֹפְרִים יִהְיֶה זֶרְעוֹ רְשׁוּם בֵּין אַנְשֵׁי
הַמְּקוֹם הַהוּא לְתוֹרָה וְלַתְּעוּדָה מְלַבֵּד הַיּוֹת אֲמַת כִּי אֵין חֻכְם בְּעִירוֹ שְׁלִישִׁית כְּתַר מְלָכוֹת
וְכְמוֹ שֶׁפִּירְשׁוּ ו"ל עַל וְאַכְלָתָּ מִן הַלֶּחֶם זֹו לְחֻמָּה שֶׁל מְלָכוֹת וְאֵם יִרְצָה הַמְּעַיֵין לְהַפְּךָ
הַדְּבָרִים הַרְשׁוֹת בְּיָדוֹ וַיִּפְרֹשׁ וְעָשָׂה חִיל עַל הַמְּלָכוֹת כִּי צָרִיךְ לְהַגְדִּיל חִיל לְצוּרָה קִיּוּם

המלכות וקרא שם בבית לחם על התורה והתקמה וכדכתיב לכו לחמו בלחמי ואפשר
ג"כ שיתפרש וקרא שם על היותם צדיקים ויקנו כתר שם טוב ויהיו בעלי מעשים טובים
וז"ש וקרא שם ועוד פי הצדיקים הם הם הנקראים בשם ונמשלים לכוכבים דכתיב בהם
לכולם בשם יקרא ואפשר שיאמר כרחל וכלאה כרחל באהבה עם בעלה וכלאה בריבוי
הזרע והא בלהא תליא פי כפי אשר תגדל האהבה ותוסיף בין איש לאשתו כן יהיה שלימות
הזרע אפילו במקום דלא נפיש זכותה ומאמרם ז"ל על בני שנואה יוכיחו עכ"ל.

עוד כתב ניהי ביתה בבית פרוץ כלומר כמו שבבני יהודה נתניחד פרוץ משאר אחריו להיות
המלכות יוצא מחלציו כן בכל משפחות ובתי אבות היוצאות מפרוץ ניהי ביתה המיוחדת
שבהם לענין המלכות ואמר מן הזרע אשר יתן ד' לה מן הנערה הזאת לומר כי הנה צריך
להשתתף בזה צדקתו וחסידותו והוא אומר אשר יתן ד' לה וג"כ הנה מוכרח לסיבות
המלכות היותה רות מעם נכרי וכמ"ש ז"ל אין ממנין פרנס על הציבור אלא א"כ קנפה
של שרצים וכו' וזהו אומר מן הנערה הזאת זאת ולא אחרת וזה רמז ג"כ באומר אשר
ילדה תמר ליהודה פי מצד התחברותה עם יהודה באופן הכתוב בפירוש במקומו יש
קנפה של שרצים על בית המלכות היוצא מיהודה ואם היא סיבה רחוקה עכ"ל.

ורב אחרון ז"ל כתב ויאמרו כל העם אשר בשער וגו' כלומר המתאסף בשער וגם הזקנים
אמרו עדים כלומר הננו עדים כדכריף ופתחו פיהם בברכה ואמרו יתן ד' את האשה עם
היות שפאה היא אל ביתה ואמה לא חזרה אחריה כרחל באהבה וכלאה בפריה אשר
שתיקה בנו את בית ישראל פי שני מלכות היו האחד אפרים והשני יהודה וז"ש ועשה
חיל באפרתה לרמון על מלכות ישראל וקרא שם בבית לחם על מלכות יהודה אמנם
ההבדל ביניהם פי מלכות אפרים הנה בחיל ובכח נגד הדת והאמת ולא שם לו על פני
חוץ אף מלכות יהודה לו השם והשמן טוב ועם היות מעשה זה תחלתו בגנות הנה אין
בזה חשש של כלום כי הנה ביתה יהיה בבית האב הפולל והוא יעקב שלאה אשתו אמרה
לו אלי תבוא ועכ"ז נאמר וישכב עמה בלילה הוא גם רחל תמיד היתם מדברת עם עקב
בטרם ישאנה וכמו שאז"ל בפסוק ויהי בבוקר והנה היא לאה וכמו כן יהי ביתה בבית
פרוץ והוא הבן הנולד לאב הפרטי לשבט והוא יהודה אשר ילדה לו תמר לדרישתה
ולתביעתה ועכ"ז תכלית טוב הנה להם אחר שפך הנה תכליתו עכ"ל: ושם עתי מפי החכם
השלם הר"מ אלשיך נר"ו כי אמר הבאה אל ביתה כלומר כי היא באה מאליה ע"ד מה
שעשו רחל ולאה כי רחל יצאה לקראתו עם הצאן ולאה יצאה אל אם הדרה ואמרה לו
אלי תבוא וגו' ודקדק עם זה כי לכן כתוב שתיקה במ"ם הנאמר על כינוי הזכרים והכנונה
לפי שעשו כמעשה אנשים כי דרו האישה לחזור אחר האשה ואין דרו האשה לחזור אחר
איש לכן כתיב במ"ם עכ"ל: וה"מ אלמושינו ז"ל כתב ויאמרו כל העם אשר בשער
הנה סיפר הכתוב שכל העם אשר בשער והזקנים העדים אשר נמצאו שם וראו שנגמר
הזיוג שהוא ברכו אותם ואמרו לבועז יתן ד' את האשה וגו'. והנה אמת גזרת כל העם
אשר בשער והזקנים עדים הוא קשה הישוב דאין שייך עדות בנתינת ברכה והל"ל
ויאמרו כי העם אשר בשער והזקנים יתן ד' האשה וגומר ולמה הפסיק במלת עדים

שְׁנֵי רָאֵה לְלֹא צִוְרָה וְעוֹד דְּלֹא שִׁיבָה הֵכָא עֲדוֹת כָּלֵל וְאִם הַפְּנוּנָה הֵיחָה לֹמַר שֶׁהָעַם הָיָה
אוֹמְרִיהָ הַבְּרָכָה וְהַזְקָנִים אֲשֶׁר בִּשְׁעַר הָיָה עֲדִים אִיךָ הָיָה הָעַם מְבָרְכִין הִנֵּה זֶה לֹא יִתְכַן
שֶׁאֲדַרְבֵּה הַבְּרָכָה הֵיחָה רָאוּ שֶׁיְבָרְכוּ אוֹתָהּ הַזְקָנִים וְלֹא הֵמוֹן הָעַם וְהַהֲמוֹן יִהְיֶה עֲדִים וְעוֹד
שֶׁאֵ"כ הוּא הַל"ל וְהַזְקָנִים שׁוֹמְעִים כִּי עֲדוֹת אֵינֻ צוֹדֵק רַק עַל פּוֹעֵל אוֹ עַל דְּבוּר שֶׁהוּא
תְּנַאי בֵּין שְׁנַיִם אִךָ בְּעִנְיַן בְּרָכָה מֵה שִׁיבָה עֲדוֹת וְעוֹד לְמָה לֹא יִהְיֶה כּוֹלֵם יַחַד וּמְבָרְכִין
הַזְקָנִים וְהָעַם: וְאֵנִי פֹאֲשֶׁר הֵייתִי בִימֵי חֲנֹרְפִי שֶׁמְעַתִּי אוֹמַר שֶׁהָעַם הָיָה מְבָרְכִין וְהָיָה
אוֹמְרִים לְבוֹעֵז שֶׁתִּתְקַיֵּים כ"כ מְהֵרָה בְּרַכְתֶּם עַד שֶׁיְהִי הַזְקָנִים עֲדִים בְּקִיּוּם הַבְּרָכָה
שֶׁבִימֵיהֶם תִּחְזַּק עֵינֵיהֶם שִׁיתֵן ד' אֶת הָאִשָּׁה הַהִיא כְּרַחֵל וּכְלֵאָה שֶׁיִּרְאוּ קִנְדָם שִׁמּוֹתוֹ
בְּנִים רַבִּים מִמֶּנָּה.

וְהִנֵּה זֶה הַלְצִי' הוּא אֵלֶּא שֶׁהִיָּה רָאוֹי שֶׁתִּהְיֶה גְזֵרַת וְהַזְקָנִים עֲדִים אַחַר תְּשֻׁלוֹם הַבְּרָכָה
שֶׁלָּה וְשִׁיאֵמַר וַיֹּאמְרוּ כָּל הָעַם אֲשֶׁר בִּשְׁעַר יִתֵּן ד' אֶת הָאִשָּׁה הַבְּאָה אֶל בֵּיתָהּ וְגוֹמַר עַד
מִן הַזֶּרַע אֲשֶׁר יִתֵּן ד' לָהּ מִן וְגו' וְאֵת"כ יֹאמַר וְהַזְקָנִים עֲדִים שֶׁאֵין לֹמַר שֶׁהוּא מְסוֹרֵס
לְמַטָּה כ"כ עכ"ל.

וְאֵנִי הַפּוֹתֵב נִרְאֶה לִי בְּמַחִילָה מְכַבּוּדוֹ דְּאִי מִשׁוּם הָא לֹא אֲרִיָּא וְאֵין צִוְרָה בְּפִירוּשׁ כִּי מֵה
לִי אִם יֹאמַר וְהַזְקָנִים עֲדִים בְּתַחֲלָה אוֹ בְּסוֹף אַחַר שֶׁלֹּא תִשְׁתַּנֵּה הַהֲבָנָה כָּלֵל דְּמָה לִי אִם
יְקָדִים זְמַן הַבְּרָכָה לְמַהֲירוֹת זְמַן קִיּוּמָה אוֹ יְקָדִים בְּרַכּוֹת מְהִירוֹת קִיּוּמָה לְעֲצָמוֹתָהּ וְהַכֵּל
אֶחָד לְמַבִּין: אֲמַנָּם הֵר"מ אֶלְמוּשֵׁינֵנוּ כְּתִב וְהַלְשׁוֹן אֲצִלִי הוּא שֶׁמֵלֵת עֲדִים שָׁב אֶל הַזְקָנִים
וְהָעַם יַחַד וְהוּא כִּי בּוֹעֵז לְקַח עֲשָׂרָה זְקָנִים מִזְקָנֵי הָעַם שֶׁהִיוּ הַזְקָנִים רַבִּים זוּלַת הַעֲשָׂרָה
הַנִּזְכָּר וְהוֹשִׁיבָם שָׁם וְנִמְצְאוּ שָׁם בִּשְׁעַר רַבִּים מֵעַם הָאָרֶץ כִּי לֹא הִיָּה כָּל עַם הָאָרֶץ שָׁם
וְאֶל הַזְקָנִים וְהָעַם הַנִּמְצָאִים אָמַר לָהֶם עֲדִים אַתֶּם כְּאוֹמְרוֹ וַיֹּאמְרוּ בּוֹעֵז לְזָקָנִים וְכָל הָעַם
עֲדִים אַתֶּם הַיּוֹם וְגו' וְעַתָּה אָמַר שֶׁהוֹקָנִים וְהָעַם אֲשֶׁר הָיָה עֲדִים כְּדַבֵּר הַקְּנִי הָאֲמוּר
לְעִילָאֲמָרוּ לוֹ יִתֵּן ד' אֶת הָאִשָּׁה הַבְּאָה אֶל בֵּיתָהּ וְגו' וְכֵאלוֹ אָמַר הָעַם אֲשֶׁר בִּשְׁעַר וְהַזְקָנִים
שֶׁהִיוּ עֲדִים בְּדַבֵּר הַזְּוִיג אָמְרוּ יִתֵּן ד' אֶת הָאִשָּׁה הַבְּאָה אֶל בֵּיתָהּ כְּרַחֵל וּכְלֵאָה וְגו'.

וְאֵנִי אוֹמַר כִּי דִרְדְּקֵי דְבִי רַב יְדַעֵי דְפִשְׁטִיָּה דְקָרָא הֵכִי הוּא כִּי מ"ש וְהַזְקָנִים עֲדִים הַפְּנוּנָה
וְהַזְקָנִים אֲשֶׁר הָיָה עֲדִים אֲבָל מֵה שֶׁקָּשָׁה עַל זֶה אֲשֶׁר מִפְּנֵי זֶה כָּל מַעֲיָיִן לְדַרְכּוֹ פְּנֵה הוּא
דֹא"כ הַל"ל וְהַזְקָנִים הַעֲדִים בַּה"א כְּלוֹמַר וַיֹּאמְרוּ כָּל הָעַם אֲשֶׁר בִּשְׁעַר וְהַזְקָנִים הַעֲדִים
יִתֵּן ד' אֶת הָאִשָּׁה וְגו' אֲבָל בְּאוֹמְרוֹ וְהַזְקָנִים עֲדִים בְּלֹא ה"א זוּ ה"א סִיבָה שֶׁכָּל מַעֲיָיִן
יִבְרַח מִפִּשְׁטִיָּה דְקָרָא הַדִּין וְאֵתָהּ הַמַּעֲיָיִן בֵּין תְּבִין אֶת אֲשֶׁר פִּירְשִׁיתִי לְעִיל בְּפִסּוּק וּלְנִפְשָׁהּ
וְנִנְעָם: וּבְעִנְיַן הַבְּרָכָה הַזֹּאת כְּתִב הֵר"מ הַנִּזְכָּר וְז"ל לְדַעֲתִי רְמִזוֹ לְעִנְיַן טוֹב וְנִאוֹת וְהוּא
שֶׁנִּרְאֶה לְכֹאֲרָה שֶׁזְּוִיג כְּזֶה אֵינְנוּ מִן הַשָּׁמַיִם כִּי כְּשֶׁמְזוּוֹגִים הַזְּוִיג מִן הַשָּׁמַיִם הוּא שֶׁהָאִישׁ
בְּמַקּוֹם אֶחָד וְהָאִשָּׁה בְּמַקּוֹם אַחֵר אוֹ שֶׁיְהִי שְׁנֵיהֶם בְּמַקּוֹ' אֶחָד וְאֵין שְׁיִכּוֹת בִּינֵיהֶם
הַשִּׁי"ת מְחַבֵּר אוֹתָם וּמְזוּוֹגֵם אִךָ כְּשֶׁהַזְּוִיג מִתְחַיֵּיב כְּמוֹ זֶה שֶׁהָאִשָּׁה בְּאֵה מַעֲצָמָה לְהַקִּים
שֵׁם הַמַּת מִפְּנֵי שֶׁקָּרָה מְקָרָה שְׁמַת בְּעֵלָה הִנֵּה זֶה נִרְאֶה שֶׁנִּתְחַיֵּיב מִצַּד מְקָרָה תְּמוֹתָהּ וְלָכֵן
נִרְאֶה שֶׁאֵין הַתּוֹלְדוֹת הַיּוֹצְאוֹת מֵהֵן מְכַוְּנֹת מִן הַשָּׁמַיִם עַל כֵּן אָמְרוּ הַזְקָנִים וְהָעַם
הַנִּמְצָאִים שָׁם שֶׁזֹּאת הָאִשָּׁה הָעַם הֵיחָה הָיָה שֶׁהִיא בְּאֵה מַעֲצָמָה אֶל בֵּיתָהּ וְלֹא הִיָּה הַזְּוִיג הִנֵּה

כְּשֶׁאָר הַזְיוּגִים יְהִי רְצוֹן שֶׁהִשִּׁי"ת יִתֵּן אוֹתָהּ כְּאִילוּ הוּא זְיוּג אוֹתָם וְהוּא אוֹמְרוּ יִתֵּן ד' אֶת הָאִשָּׁה הַבָּאָה אֶל בֵּיתָךְ יִרְצֶה שְׁעַם הַיּוֹתֵה בָּאָה אֶל בֵּיתָךְ הוּא יִתְבָּרַךְ יִתֵּן אוֹתָהּ לְךָ כְּרַחֵל וְכִלְאָה אֲשֶׁר עִם הַיּוֹת שְׁגַם הֵם נִרְאֶה שְׁנִזְדוּנְגוֹ לִיִּעֲקֹב בְּמִקְרָה כִּי הוּא הִלֵּךְ אֶל לָבֵן בּוֹרַח מֵעֲשָׂיו אֲחִיו וְהָיָה עוֹבֵד לְלָבֵן וְאִח"כ חֲלָף עֲבוֹדָתוֹ נָתַנוּ לוֹ שְׁמִי בְּנוֹתָיו וְעַכ"ז בְּהַשְׁנֵחֲתוֹ הַנִּפְלְאָה בָּנוּ שְׁמֵיהֶם אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי זֶה לֹא יִתְכַּן שְׁהֵיָה עַל צַד הַקָּרִי וְהַהֲזַדְמָן כֵּן יִתֵּן ד' אֶת הָאִשָּׁה הַזֹּאת עִם הַיּוֹתֵה בָּאָה מֵעֲצָמָה כְּמוֹ שְׁנִתֵּן לְרַחֵל וְאֶת לֵאָה כִּי אִם שְׁנִרְאָה שְׁהֵיָה הַזְיוּגִים הֵהֵם עַל צַד הַקָּרִי וְהַהֲזַדְמָן מֵצָאנוּ רְאִינוּ שְׁכָּנוּ שְׁמֵיהֶם אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל כֵּן יֵצֵא מֵהָאִשָּׁה זָרַע שְׁיִבְנֶה בֵּית יִשְׂרָאֵל וְזֶהוּ אוֹמְרוּ כְּרַחֵל וְכִלְאָה אֲשֶׁר בָּנוּ שְׁמֵיהֶם אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל כֵּן יֵצֵא מֵהָאִשָּׁה הַזֹּאת זָרַע שְׁיִבְנֶה בֵּית יִשְׂרָאֵל וְיֵמָּה שְׁאָמַר לוֹ וַעֲשֵׂה חֵיִל בְּאַפְרָתָה וְיִקְרָא שֵׁם בְּבֵית לָחֵם לְדַעַתִּי אַפְרָתָה הוּא שֵׁם מַחֲוֹם מִיְּחֻדָּה שְׁהֵיָה דָרִים שֵׁם וְעַל כֵּן נִקְרְאוּ אַפְרָתִים וּבֵית לָחֵם הָיָה שֵׁם הַמְּקוֹם כּוֹלֵל אֶת אַפְרָתָה וּמְקוֹמוֹת אֲחֵרִים עַל כֵּן אָמְרוּ שְׁיִעֲשֶׂה חֵיִל בְּמְקוֹם דִּירְתָם שֶׁהוּא אַפְרָתָה שֶׁהוּא שֵׁם כּוֹלֵל לְכָל הַמַּעֲלֹת כּוֹדַע כִּי הָאִישׁ חֵיִל הוּא הַמְּוֹכָח בְּכֹתֵר כָּל הַמַּעֲלֹת כִּיִּלֵּם וְלִהְיוֹת שְׁהַמַּעֲלֹת וְהַקְּנִיָּיִם מִתְּהוֹנִים מִהַרְגֵּל הַפְּעוּלוֹת אָמַר שְׁיִעֲשֶׂה חֵיִל בְּמְקוֹם מוֹשְׁבוֹ הַרְגֵּל הַפְּעוּלוֹת וְיִקְרָא לוֹ שֵׁם בְּכָל בֵּית לָחֵם כִּי הַשֵּׁם יוֹצֵא עַד לְרַחוֹק אַחַר הַנִּזְנִית הַקְּנִיָּיִם וְהַמַּעֲלֹת וְזֶה אוֹמְרוּ וְיִקְרָא שֵׁם בְּבֵית לָחֵם עַכ"ל וַיִּקַּח בְּנוֹעַז אֶת רוּת וְנָתַהּ לוֹ לְאִשָּׁה.

סֵפֶר בְּשִׁבְחָה שֶׁל רוּת דְּכִמוּ שְׁבַעַז לָקַח אוֹתָהּ כְּשִׁמְחָה כִּי הָיְתָה אִשָּׁה נְאֻה וְחַסִּידָה כֵּן הִיא שְׁמִחָה עִמוֹ עִם הַיּוֹתוֹ זָקֵן מוֹפְלֵג וְלֹא פְּנִתָה לָכֵה אַחֲרֵי הַבַּחֲוִרִים אִם דָּל וְאִם עָשִׁיר אֶלָּא לְשֵׁם שָׁמַיִם בְּלִבָּד וּז"ש וַיִּקַּח בְּנוֹעַז אֶת רוּת וְנָתַהּ לוֹ לְאִשָּׁה לְהַשְׁוֹת אֶת שְׁנֵיהֶם כִּי הָיְתָה רוֹצֶה רוּת בְּבִנוֹעַז כְּמוֹ שְׁהָיָה בְּנוֹעַז חֲפִיץ בָּהּ וְאֶפְשָׁר שְׁאָמַר וְנָתַהּ לוֹ לְאִשָּׁה שְׁהֵיָתָה מִתְּנִיחָסֶת אֵלָיו וְרֵאוּיָה לְהֵיּוֹת לוֹ לְאִשָּׁה וְאָמַר וַיִּתֵּן ד' לָהּ הַרְיוֹן אַפְשָׁר ע"ד שְׁאָמְרוּ רז"ל גַּבִּי וַיַּעֲתֵר לוֹ ד' דִּיִּצְחָק וְרַבְקָה שְׁאָמְרוּ זֶה עוֹמֵד בְּזוּיָת זֶה וּמִתְּפַלֵּל זֶה עוֹמֵד בְּזוּיָת זֶה וּמִתְּפַלֵּל זֶה עוֹמֵד בְּזוּיָת זֶה וּמִתְּפַלֵּל לוֹ ד' לוֹ וְלֹא לָהּ וְהִכָּא אָמַר בְּהַפָּה וַיִּתֵּן ד' לָהּ הַרְיוֹן בְּזוּיָתָהּ וְלֹא בְּזוּיָתוֹ שֶׁל בְּנוֹעַז כִּי זְכוּתָהּ רַב וְעֲצוּם וְתִלְדַּבּוּ בּוֹ וְלֹא כֹחַ וְהַשְׁוִיָה הַרְיוֹן לְלִידָה לֹא מֵרַשִׁיטָה בְּלֹא שׁוּם צַעַר לִידָה וְכִמוֹ שֶׁאֵרז"ל נְשִׁים צְדָקְנִיּוֹת לֹא הָיוּ בְּפִתְקֵי שֶׁל חֲנָה שְׁנִצְאָמַר לָהּ בְּעֲצָב תִּלְדִּי בָּנִים אֶלָּא כְּמוֹ הַהַרְיוֹן בְּלֹא צַעַר כֵּן הַלִּידָה הָיְתָה לָהּ בְּלֹא שׁוּם צַעַר וּבְטָרָם תִּחִיל לִידָה וּבְטָרָם יָבֹא חֶבֶל וְהַמְּלִיט' זָכַר: וְאֶפְשָׁר שֶׁמ"ש וַיִּקַּח בְּנוֹעַז אֶת רוּת הַכַּנְיָאָה עַל הַקְּדוּשִׁין שְׁקִדְשָׁה בְּכֶסֶף כִּי אֵין קִיחָה אֶלָּא בְּכֶסֶף וְאִח"כ אָמַר וְנָתַהּ לוֹ לְאִשָּׁה הַכַּנְיָאָה עַל הַכְּנִיסָה לְחַוְפָה כִּי בְּחַוְפָה קוֹנֶה אוֹתָהּ לְכָל דְּבָר לוֹ לְאִשָּׁה לְיִוְרָשָׁה וְלִטְמָא לָהּ כּו' וְאִח"כ וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וְאָמַר וַיִּתֵּן ד' לָהּ הַרְיוֹן אַפְשָׁר שְׁהַכַּנְיָאָה ע"ד מִשְׁו"ל בְּוִיעַשׁ ד' לְשָׁרָה כְּאִשָּׁר דְּבָר כִּי מְקוֹם הַהַרְיוֹן אֲשֶׁר הִנְלָד מִתְּהוֹנָה בְּתוֹכוֹ לֹא הָיָה לָהּ וְהַקֵּב"ה עָשָׂאוּ וּבְרָאוּ מִחֲדָשׁ בְּתוֹךְ בְּטִנָּה וְזֶהוּ וַיַּעַשׂ ד' לְשָׁרָה דְּקָאָמַר וְאֶפְשָׁר כְּזֶהוּ בְּעֲצָמוֹ מ"ש וַיִּתֵּן ד' לָהּ הַרְיוֹן וְלֹא אָמַר וְנָתַהּ בְּנִים לְהוֹרוֹת כִּי מְקוֹם הַהַרְיוֹן בְּעֲצָמוֹ הָיָה אֲשֶׁר חָסַר מִמֶּנָּה וְעָתָה ד' נָתַנוּ לָהּ בְּמִתְנָה בְּתוֹכָהּ מְקוֹם הַהַרְיוֹן וְתִלְדַּבּוּ בּוֹ: וְאֶפְשָׁר לֹא מֵרַשִׁיטָה עוֹד כִּי הוֹרִיעֵנוּ כִּי גַם אִם כְּבָר נִשְׂאָת לְמַחְלוֹן לֹא הָיְתָה בְּתוֹכָהּ וְזוֹגוּ וְלֹא הַקְּנוּיָה לוֹ לְאִשָּׁה מִן הַשָּׁמַיִם אֲבָל כְּאִשָּׁר לְקַחָה בְּנוֹעַז דַּע לָהּ כִּי הִיא הָאִשָּׁה אֲשֶׁר הוֹכִיחַ ד' לוֹ לְאִשָּׁה וְלָכֵן לֹא נִבְנְה בְּנוֹעַז מֵאִשְׁתּוֹ הַרְאִשׁוֹנָה

רק מתו כל הבנים אשר היו לו וכן מסלון מת ולא נבנתה רוח ממנו כי אינו בן זוגה וז"ש ותהי לו לאשה כלומר כי הוא האשה אשר נתנה לו לאשה מהשמים ולכן תיכף מביאה ראשונה הרטה וז"ש ויבוא אליה ויתן ד' לה הריון וגו': ואומר ויתן ד' לה הריון ותלד בן אפטר שהפונה ע"ד מ"ש רז"ל אשה כי תזריע וילדה זכר אשה מזרעת תחלה יולדת זכר ולכן אמר ויתן ד' לה הריון כלומר נתן הקב"ה לה הריון שהיא הזריעה תחילה ובזה ותלד בן ולא בת: ותאמרנה הנשים אל נעמי ברוך ד' אשר לא השבית לה גואל וגו' פיון שהיה נודע לכל שעי גאולתו של בועז החזיר נפש מסלון וזה הבן אשר ילדה רות הוא היה מסלון עצמו אמרו ברוך ד' אשר לא השבית לה גואל לנפש מסלון בנה היום ולפי שנודע היה בכל ישראל כי המלכות היה עתיד לצאת מיהודה וגם הגואל מלך המשיח ובוועז היה משבט יהודה ולכן אמרו הנשים יהי רצון שיקרא שמו גואל בישראל שיצא ממנו המלכות ומלך המשיח שהוא הגואל לישראל וז"ש ויקרא שמו בישראל לפי שקראו גואל אמרו בן יקרא גואל בישראל כמו שנקרא גואל לה: א"נ כמ"ש רז"ל כי בועז מיד אחר שבא עליה בפעם הראשונה מת אמרו ברוך ד' אשר לא השבית לה גואל לנפש מסלון בנה בעבור יום אהד שחיה בועז וגם לפי שלא היו לבועז בנים עד עתה כי מתו כולם ואם היה הדבר מתעכב יום אהד גם הוא היה הולך ערירי ולא היה נזכר שמו של בועז עוד וז"ש ברוך ד' אשר לא השבית לה גואל עבור יום אהד וגם שיקרא שמו של בועז בישראל ולא תשפח שמו מישראל ח"ו: א"נ אמר ברוך ד' אשר לא השבית לה גואל היום לנפש מסלון בנה ולפי שאם היו בועז בחיים היה קורא שם הבן הזה מסלון על שם המת ועכשיו שמת בועז יקראו את שמו בועז על שם אביו כי כן ראוי פיון שמת אביו קודם שיולד הוא וא"כ השתא היה אפטר שלא חתנחם נעמי בעצם פיון שלא יקראו לו מסלון כשם בנה ולכן אמרו לה הנשים ברוך ד' אשר לא השבית לה גואל היום ואף שיקרא שמו של בועז בישראל לא תחוש לזה דהא סוף סוף זו היא נפשו של מסלון בנה ואם אין קורין לו מסלון אלא בועז לא תחוש לזה אף שיקרא שמו של בועז בישראל.

ואפטר לומר שעשו השכנות בתכמ' משו' דאי הום קורין לו בועז היה שולל את מסלון שהרי היה על שם אביו לזה קראו לו שם אחר שיהיה רמוז בועז בהעלם ולא בגלוי ובזה לא יהיה שולל שם זה את מסלון אלא יורה היותו מסלון ולא על שם בועז יקרא פיון שלא קראו לו בועז בגלוי אלא ברמז וז"ש לקמן ותקראנה לו השכנות שם שיאמר השם שהוא מסלון בנה של נעמי וזה לאמר יולד בן לנעמי שיאמר מן השם שהוא בנה של נעמי וזה ממה שלא נקרא שמו בועז בגלוי אלא עובד שהוא בגמטריא בעז שבעז עולה מנינו כמו עובד פ"ב וכן בעז ע"ט ושלשה אותיות הם פ"ב הרי פאן רמוז בעז: אי נמי אמר ויקרא שמו כלומר יהי רצון שיקרא שמו בישראל ולא ביעקב לפי שבזמן שישראל הם פשרים הם מכונים בשם ישראל וכשאינו עושים רצונו של מקים סם נקראים בשם יעקב וכענין שאמר הכתוב ולא אותי קראתי יעקב כשאינו אתה קורא אותי אז שמך יעקב וכי יגעתי בי בתורה ובמצות אז שמך ישראל הכי נמי אמרו הנשי' שהיה רצון שהיה צדיק ויקרא שמו בישראל ולא ביעקב: אי נמי כמ"ש ז"ל ביומא על מאי דקאמר קרא ושם רשעי' ירקב דהרשעים לא מסקינין בשמיהו דאסור לקרוא בשם הרשעים ואותו

קרא שם בנו דואג ונהרג אמרו הנשים יהי רצון שיהיה צדיק כדי שיקרא שמו בישראל דמסקי בשם הצדיקי' שיהיה אדם קורא שם בנו הנולד לו כשמו של זה לומר שיהיה צדיק כמותו וז"ש ויקרא שמו בישראל יהי רצון שיקרא בישראל שיהיה כל אדם חפץ לקרוא שם בנו על שמו של זה וכענין זכר צדיק לברכה המובא ביומא: והר"ש הלוי כתב ויקח בועז את רות וגו' הגיד לה אדם מה טוב וישר בועז הצדיק כי לא נתן עיניו בממון ולא פנה דרך פרמים ושדות ואף כי אמר כי קניתי את כל אשר לאלימלך וגו' והרא' לטוב כי צריף לקנין השדה לקנות את רות ומפני זה ברח טוב והוא לא כן ידמה ולכבו לא כן יחשוב כי כל מעיינו בקיני' המצני' ולכן לא הזכיר לקיחת השדות כי אם ויקח בועז את רות ולא הזכיר עוד בלשון גנאי מואביה אלא רות בלבד: ותהי לו לאשה במדרש לקח טוב ותהי לו לאש' הגונה להגון אשת חיל לאיש גבור חיל ויתן ד' לה הריון במדרש עיקר מטרונו לא הנה לה ד"א כל הנשים יולדות למנין הריון ע"כ.

וביען על הרוב הנולדים בנרות לא יעלו לגמר פרי והנם חלשים ולא כלו להם חדשיהם כי אין פח לעצור הנולד כ"כ הימים על כן אמרו ד"א כל הנשים יולדות למנין הריון להורות כי להיות הדבר הזה למעלה מן הטבע שלמו לה ימי ההריון שלמים כדרך כל הנשים הפחורות ההרות מאנשים בחורים: ובסיני רבה פ' י"ח ויתן ד' לה ההריון בגיימט' רע"א שיעור מקנה ע"כ והפונה כי נטהרה האשה וטבלה לשם מצוה ועל כן נתייחס הפל אליה עכ"ל.

והחסיד מהר"ר יוסף יעבץ זלה"ה פירוש במשנת ר' לויטס כו' כי בא להורות שהנה הדבר הזה כולו לשמים אין בו מהתאוות המגונות ועל כן לא אמר ותהר ותלד בן אלא ויתן לה הריון כי מאת ד' היתה זאת עכ"ל: והר"ש הלוי כתוב עוד יראה לי זה שדרשו רז"ל שאותה הלילה שבא עליה מת שמצאו להם מקום שלא אמר ותלד לו בן אלא ותלד בן כי כאשר ילדה כבר הנה הוא מת ולא ילד לו עכ"ל.

והחכם החסיד כהה"ר יהודה נ' שושן ז"ל כתוב שדרשו כן מפני שקראו לו השכנות שם ואם הנה הוא בחיים אין ספק שהוא יקרא שמו לא השכנות עכ"ל: ואני אומר שהמקום אשר מצאו להם לדרוש שאותה הלילה שבא עליה מת הוא ממה שאמר הפתוב ברוך ד' אשר לא השבית לה נואל היום דממלת היום משמע דבשביל יום אהד בלבד לא השבית לה גואל הא אילו הנה מתאחר ומתעכב הענין יום אהד הנה מת בועז ולא הנה לה גואל ואח"כ מצאתי להר"ש הלוי שכתב כדברי זה לשונו ותאמרנה הנשים אל נעמי הנשי' השאננו האלה ראו מעשה ד' כי נורא הוא כפתוב שאותה הלילה שבא עליה מת ועל כן פתחו פיהם בברכה ברוך ד' אשר לא השבית לה גואל היום כי כמעט קט הנה מושבת כי אם יעבור יום אהד לא יפדה ולא יגאל כי טוב גואל ראשון לא אבה לקחתה ובועז הצדיק קיים מצוה סמוך למיתתו ומזה כל אנוש יחרד בבוא מצוה לידו לא יחמיץ אותה כי לא ידע מה ילד יום הלא תראה בי אם לא הנה מצפה עד שיפגע בטוב.

ויזכר אליו יום או יומים הנה מת ולא הנה מקיים מצוה זו וזה הנה דרכו כל הימים רץ כצבי וגבור פארי לעשות רצון אביו שבשמים כי כן העידה עליו המעטירה נעמי כי לא

ישקוט האיש כי אם כלה הדבר היום כי לא יתהלל ביום מחר ועל כן אמרו הנשים כי לא השבית לה גואל היום כמתהימות על הדבר וזה טעם היום עכ"ל: ואני אומר כי מזה נלמוד ונקטינו האי כלא בידן כי לעולם האדם לא יחמיץ את המצנה רק בעת שבאה לידו תיכף יקיימנה בו ביום ולא ידחה אותה לעת אחרת ועל זה הנה אומר דוד המלך ע"ה עת לעשות לד' הפרו תורתך פלומו אומר אותם שלעולם הם עצלים בענין קיום המצות ואומר עת וגו' פלומו יש שהות ביום לעשות לד' ודוחין המצנה מלקיחה תכף בבואה לידם אבל אומר שעדיין יש עת לעשות לד' אנשים פאילו הפרו תורתך לפי שהמצנה אין ראוי להחמיץ עלי' ולדחות אותה לעת אחרת או ליום מחר כי הנה בועז אם הנה דוחה ומחמיץ מצנה זו עד יום מחר הנה מושבת לו גואל והנה מת בלא בנים ועל זה הנה אומר הכתוב כי תמול אנחנו ולא גזע כי צל ימינו עלי ארץ רצה להיות מהביל חיי העולם הזה כי לא תדע מה ילד יום ואפילו היום בעצמו אינו יודע האדם אם יחי' כל היום כי ראינו אנשים רבים היום פאן והיום בקבר ולכן אמרו כי תמול אנחנו פלומו אין לנו למנות ימים שלנו אלא עד תמול שהוא יום שפכר עבר וכבר חיינו אותו אבל לא היום אשר אנחנו בו וז"ש ולא גזע פלומו ולא גזע עוד אם נחיה היום שאנחנו בו אם לאו וזה מפני כי צל ימינו עלי ארץ ולא כצל כותל או צל אילן אלא ימיו כצל עובר שהוא צל עוף הפורח כי הוא צל עובר א"כ לעולם אין לנו לחשוב היום הזה שאנחנו בו בתוך ימינו רק היום של תמול וז"ש כי תמול אנחנו וגומר וכדאמרן ולכן לא החמיץ בועז הענין כי אלו החמיץ אותו אפילו יום אחד הנה מת בלא בנים ח"ו אלמלא שונדרו במצנה ונשארה במהרה ובנחיצות רב: ואפשר עוד כי מ"ש אשר לא השבית לה גואל היום היינו על גאולת נפש מחלון שגאל אותה ולזה אמרו ויקרא שמו בישראל והענין הוא כי לא יפדת שם המת מעם אחיו ומשער מקומו כמו שאמרנו לעיל אבל יקרא שמו בישראל ויהיה נקרא שמו עם אחיו ועם שפר מקומו, ורב אחרון ז"ל כתב ויקח בועז את רות מגיד כי מביאה ראשונה נתעברה ועל האמת לא היו גם שניהם בני בנים אם בועז לזקנותו ואם רות לעיכובה מהיות לאיש וכמ"ש ז"ל בכתובות פרק אע"פ עליה דרבי דאיעסקא לבריה ואיתיב בבי רב תריסר שניועד דאתי עקרא דביתהו אף השי"ת להשלים עצתו העמוקה נתן לה הריון וגם ילדה פו, ואפשר שזה רמז באמרו מנוח אשר ייטב לה והיא השיבה כל אשר תאמרי אלי אעשה גם בועז אמר לבלתי לכת אחרי הבחורים ועוד אמר להקים שם המת על נחלתו שכל זה רמז שלא הנה פו בנים ודוק ורז"ל דרשו שהקב"ה גלף לה עיקר מטרין ומפקי ליה מייתורא דקרא דקאמר ויתן ד' לה הריון ולא קאמר ונתהר נתלד פו.

ותאמרנה הנשים אל נעמי רז"ל דרשו שאותה הלילה שבא עליה מת והוציאו זה ממה שלא הזכיר הכתוב כלל את בועז מכאן והלאה ועם זה אפשר לומר שאמרו השכנות אל נעמי עם היות תכלית אלו הנשואין היום עכ"ז ברוך ד' שלא השבית לה גואל כי גם שמת בועז אשר חשבת להיות מתלוננת בצלו הנה פכר נשאר לה מנחם משיב נפשך והנער הזה עוד יגדל ויהי' פאביו ויקרא שמו בישראל עכ"ל: והנה לה למשיב נפש שם בעולם הפא דברא מזכה אפא ואימא ויהיה זה לה כמו בנה עצמו ויזכה אותה לעולם

הבא שְׁיָשִׁיב אֶת נַפְשָׁךְ שָׁם בְּשׁוּבָה וְנַחַת גַּם לְכַלְכַּל אוֹתָךְ פֹּה בְּעוֹלָם הַזֶּה וְאִם תֹּאמְרִי
מֵה לִי עֲמוּ וְהָא בֶן אִישׁ אַחֵר הוּא לְנֶגְה אֲמָרוּ לָה טַעַם לְדַבְרֵיהֶם דְּהָא כְּלַתָּךְ אֲשֶׁר אֶהְבָּה
אוֹתָךְ אֶהְבָּה עֲזָה יְלִדְתוֹ וְכִינּוֹן שְׁנַתְהוּנָה בְּמַעֲרֵי רוּת שֶׁהִיא אוֹהֶבֶת אוֹתָךְ בְּנוֹדָאֵי הַגְּמוּר
שֶׁהוּשְׁרָשָׁה הָאֶהְבָּה הִיא בּוֹ ג"כ וְגַם הוּא יִהְיֶה אוֹהֵב אוֹתָךְ לַעֲשׂוֹת טוֹבָה עִמָּךְ בַּעוּה"ז
וּבַעוּה"ב וְאֵע"ג שֶׁהָאֶהְבָּה נִרְאִית רְחוּקָה שֶׁהִיא ע"י אַחֵר מ"מ קְרוּבָה הִיא פִּינּוֹן שְׁרוּת
אֲמוּ טוֹבָה לָךְ מִשְׁבָּעָה בְּנִים א"כ אַף אִם לֹא יִהְיֶה אֶהְבְּתוֹ שֶׁל בֶּן אֵלֶיךָ כְּשִׁבְעָה בְּנִים
לְפָחוֹת כְּבֵן אֶחָד יִהְיֶה לָךְ, וְכִינּוֹן שֶׁשְׂמָעָה נַעֲמִי אֶת דְּבָרֵיהֶן עֲשֵׂתָה גַם הִיא הִכְנֶה אֶל
הָאֶהְבָּה וְתַקַּח אֶת הַיָּלֵד וְתִשְׁמְחֵהוּ בְּחִיקָה כְּדִי שִׁינְטָבַע בּוֹ אֶהְבְּתָה: אִי נָמִי אֲפָשֶׁר שְׁנִיחְמוּ
הַנְּשִׁים לְנַעֲמִי בְּאוֹמְרוֹן כִּי הֵבֵן הַזֶּה הַשִּׁיב אֶת נַפְשׁ מַחֲלוֹן לְעוֹלָם הַזֶּה וְעַל זֶה אֲמָרוּ וְהִנֵּה
לָךְ לְמַשִּׁיב נַפְשׁ וְגַם לְכַלְכַּל אֶת שִׁיבְתָךְ כִּי כְּבָר נִכְנַסְתָּ לִימֵי הַשִּׁיבָה וְאִינָךְ יְכוּלָה לְיִיגַע
וּלְהַתְפַּרְנֵס וְהוּא יְכַלְפֶּלְךָ כִּי כְּלַתָּךְ אֲשֶׁר אֶהְבְּתָךְ יְלִדְתוֹ אֲשֶׁר הִיא עֲתָה הִיטָה טוֹבָה
מִשְׁבָּע' בְּנִים שֶׁהִיא הִיטָה הוֹלְכוֹת לְלִקּוּט מִשְׁנֵה אֶל שְׂדֵה לְהִבְיָא טָרַף לְחֲמוּתָה וּמַעֲתָה
מַעֲשֵׂה הָאִם יַעֲשֶׂה הֵבֵן וְיַכְלִיכַל אֶת שִׁיבְתָךְ וְאִזּוּ וְתַקַּח נַעֲמִי אֶת הַיָּלֵד וְתִשְׁמְחֵהוּ בְּחִיקָה כִּי
פְחָדָה לְהַנִּיחוֹ בְּחִיק רות אִמָּה כִּי לֹא נִסְתָּה עֲדִינּוֹן בְּאֵלָה וְאוּלֵי תִשְׁכַּב עַל הַיָּלֵד וְתִמְחֵהוּ
לְכֵן לֹא הַנִּיחְתוּ בְּחִיק רות אֶבֶל וְתִשְׁמְחֵהוּ בְּחִיקָה וּבִיּוֹם וְתִהִי לוֹ לְאִנְיָתָה כְּאֲשֶׁר יִשָּׂא
הָאִנְיָן אֶת הַיּוֹנֵק: וְאִם"כ מְצַאֲתִי לְהַר"ש הַלּוֹי שֶׁכְּתִב כְּפִירוּשֵׁי וַי"ל וְהִנֵּה לָךְ לְמַשִּׁיב נַפְשׁ
וְגוֹמַר חֲכָמוֹת נְשִׁים רָאוּ כִּי בַעַת הַנּוֹלָדָת אֶת רוּת לֹא שָׂתָה אֶת לְבָה נַעֲמִי לְקַחַת אֶת הַיָּלֵד
וּלְהוֹשִׁיבוֹ בְּחִיקָה כְּמִשְׁפָּט אִם מִפְּנֵי הַיּוֹת בְּנֵה מִמֶּשׁ כְּמַדּוּבָר וְאִם לְהִיּוֹתוֹ בֶּן רוּת אֲשֶׁר
כָּל יְמֵיהָ נֶאֱמָנָה בְּבָרִיתָה וְסָרָה אֶל מִשְׁמַעְתָּה וְכֵן יִרְאֶה מִהַמְּשָׁךְ הַסְּפוּר כִּי לֹא נִתְּנָה
בְּחִיקָה עַד עַתָּה בְּאֵ דְבַר הַנְּשִׁים הָאֵלָה כִּי עַל כֵּן נִכְנַס פְּסוּק וְתַקַּח נַעֲמִי אֶת הַיָּלֵד בֵּין
הַדְּבָרִי בֵּין וְתִאמְרוּנָה הַנְּשִׁים אֶל נַעֲמִי וְגו' וְהִנֵּה לָךְ לְמַשִּׁיב נַפְשׁ וְגוֹמַר וּבֵין וְתַקַּרְאָנָה לוֹ
הַשְּׂכָנוֹת אִם מִפְּנֵי כִּי הִלְקִיחָה נִמְשָׁכָה מִמַּצָּר הַנְּשִׁים הִנֵּה הֵן גְּמָרוּ אוֹמַר כִּי עֲמָדוּ בְּפָנֵי
נַעֲמִי שְׁתֵּי סְפִיקוֹת הֵא' רוּחָנִי וְהַב' גּוֹפְנִי וְכִי עַל כֵּן לֹא שְׁמָחָה בְּיָלֵד וְאוּלָם הַרוּחָנִי הֵלֹא
הוּא אִם בְּאוּלֵי לֹא הִנֵּה הַיָּלֵד הִנֵּה בְּנֵה כִּי לֹא בָּאָה נַפְשׁ מַחֲלוֹן שָׁמָּה כִּי לֹא הִיטָה הַכּוֹנֵן
הַצְּרִיכָה לְדַבֵּר הַהוּא כַּהוֹנֵן כִּי רַבָּה הִיא וְאוּלֵי בּוֹעֵז כִּינּוֹן לְהַנְּאִתוֹ לְקַחַת אִשָּׁה כְּלִילַת יוֹפִי
כְּמוֹהָ וּמָה גַם בְּלִילָה הִרְאִישׁוֹן כִּי בְּזָרוּת יִתְּנִישֶׁר שְׁכָלוֹ אֶל הָאִמָּת וְלֹא יִסָּף עוֹד לְדַעֲתָה
כְּמוֹ שְׁנַאֲמַר לְמַעֲלָה כִּי בְּלִילָה הִיא מֵת וְלָכֵן נַעֲמִי מְסוּפָקָת בְּדַבָּר וְלָכֵן לֹא שְׁמָחָה בּוֹ
וְאוּלָם הַסְּפִיק הַשְּׁנִי הַגּוֹפְנִי הִנֵּה הוּא יִצָּאָה נְקִיָּה מִכָּל נִכְסֵיהָ וְהַקְּנָתָה הַכָּל לְבוֹעֵז כַּמ"ש
עֲדִים אִתָּם הַיּוֹם כִּי קָנִיתִי אֶת כָּל אֲשֶׁר לְאֵלִימָלְךָ וְאֵת כָּל אֲשֶׁר לְכַלְיוֹן וְגוֹמַר מִיָּד נַעֲמִי
וְכָל זֶה כִּי אֲמָרָה לְחַיּוֹת בְּצֵל בּוֹעֵז הַצְּדִיק וְעֲתָה כִּי מֵת וְהַיָּלֵד הִנֵּה יוֹרֵשׁ אֶת הַכָּל וְתִשָּׂאָר
הִיא שְׂכוּלָה וְגַלְמוּדָה גְּוִלָה וְסוּרָה כִּי רוּת לֹא תַחֲפֹץ עוֹד בְּאֶהְבְּתָה אַחֲרֵי שִׁישׁ לָהּ בֶּן
מִבּוֹעֵז וְכִבָּר נִתְּמַק חֶבֶל הַקְּרוּבָה אֲשֶׁר בִּינִיחָה לְגַמְרֵי בְּיֹדְעָה אִישׁ אַחֵר וּמָה גַם בְּלִדְתָה
מִמֶּנּוּ בֶן וְלָכֵן נִתְּעַצְבָה בְּיָלֵד כִּי הוּא הַמַּדִּים עֲלֶיהָ אֶת הַרְעָה בְּעַצֶּם לָכֵן הַנְּשִׁים הִלְלוּ בְּאוֹ
לְדַבֵּר עַל לְבָה דְּבָרִים טוֹבִים דְּבָרֵי נִיחּוּמִים לְהַסִּיר כַּעַס מִלְּבָה וְלְהַעֲבִיר דְּאָגָה מִבְּשָׂרָה
כַּב' הַסְּפִיקוֹת אֲמָנָם בְּא' אֲמָרוּ וְהִנֵּה לָךְ לְהַשִּׁיב נַפְשׁ כְּלוּמַר דְּעֵי בְּאִמָּת כִּי הַיָּלֵד הִנֵּה הִנֵּה
הוּא מְשׁוּבָב נַפְשׁ בְּנָךְ אֲשֶׁר עַד הַיּוֹם לֹא מְצָאָה נַפְשׁוֹ מְנוּחַ וּמְרָגוּעַ אֶבֶל הִיא הוֹלְכוֹת

מדחי אל דחי וכמו שקדם ועתה נחה שקטה והרגיעה בשובה ונחת וזהו למשיב נפש לשׁובב ולהרגיע נפש בנה אמןם בשני אמרו ולכלכל את שיבתה כדברי המתרגם והראב"ע כי הוא כמו ויכלכל יוסף את אביו ותאמרנה לה אל תדמי בנפשו שתהי' מהיום והנאה נעזבת ותצטרכי לשוטט בשדות ללקט פי הנה הי' לה סובה לכלכל את שיבתה ואחרי השיבן על שני הספיקות נתנו טעם לדברי'הן וכלפי האחד אמרו כי כלתה אשר אהבתה ילדתו והדבר הוא מה שי'דובר ע"י חכמי האמת הקדושים אשר בארץ המה כי המשכ' נפש המת ואם הוא תלוי ב'יבם וביבמ' העיקר הוא באשה ואמרו זכר לדבר באנת נפשה שאפה רוח ולכן אמרו כי כלתה אשר אהבתה ילדתו כי באהבתה אותה לא הסירה מחשבת' מאהבתה בעת ההיא ותמיד לבבה אל אשר נכספת להמשיה נפש בנה אל העוה"ז וכלפי הב' אמרו אשר היא טובה לה משבעה בנים כלומר את יודעת אותה כל ימי נתגוררה עמה כי היא טובה לה וכן תרגם המתרגם דהאי הנה טבתא לילה בעידן ארמלית' כסגיאין בנן ואחרי שפי'מים הראשונים היתה אליה כבת וטובה משבעה בנים כן תהי' מהיום והלאה וכל מחסורה עליה ולכה לא תראי ולא תחתי עכ"ל, ורב אחרון ז"ל כתב והיה לה למשיב נפש כלומר ישיב את נפשה מרוב אגרותיה גם יכלכל את שיבתה כי הבנים אם לשמחה אם לתועלת וגם שאינו כן בנה ואמרו כי המגדל כן זרים בגדלו יתנפר למגדלו ונהי הוא כעמל שוא לז"א כי כלתה אשר אהבתה ילדתו והיא טובה לה וטבע המקום ראוי שימצא במה שיחצב והבן יהי' לה כאמו עם היותה נכרי' וא"כ כן בנה ממש הוא זה ונעמי נתנחמה מן אגרותיה גם ממיתת בוטז ותשיתהו בחיקה ולא לגאנה אלא היתה לו כאומנת לאהבתה אותה עכ"ל, והרב מורי זלה"ה פירוש והי' לה למשיב נפש כי כיון שהבן הזה יהי' מכלל הצדיקים וכמו שנגמר ויקרא שמו בישראל משך תועלת לנפשה כאמור וכענין ברא מזכה אבא וכן הענין דברא מזכה אמא ומה גם כי תדריכהו ותנישרהו בדרכי ד' ועבודתו דבהאי הני נשי זכין וא"כ נקוט חדא בבירור דזהי' לה למשיב נפש ועוד אחרת הנוגעת לגוף והיא לכלכל את שיבתה באופן שיהי' ליה חוטרא לידא ומרא לקבורא דזהו הנרצ' לנשים בחייהון אע"ג דלא מיפקדי אפריה ורביה ומלבד השתי טענות אלו הנוגעות לעצמה וראוי לה לשמח בטובות האוהב ובפרט כאשר הוא אוהב נאמן וחשוב טובתו כאילו הגיע אל עצמו ואל בשרו וידמ' כי בשלומו יהי' לו שלום וכיון שכן בהיות הטובה הזאת נוגעת לרוח ראוי שתשמח ותגיל אף גילת ורנן כאילו הגיעה והטיבה לה לעצמה וז"ש כי כלתה אשר אהבתה ילדתו ומה גם כי הוציאה אהבתה לפועל ומעשה רב וכמ"ש אשר היא טובה לה משבעה בנים: ותקח נעמי את הילד ותשיתהו וגומר, הפוננה כי רצתה לעשות גם היא הכנה לשיבא לגמר ותכלית דבר הנשים הצדקניות בשתי טענותיהם אם בענין כלכל שיבתה אשר זה ימשך מסופת אהבת הבן הלוה עמה רצתה להקדים להתנהג עמה באהבה ענה כאהבת בן יקר ולזה ותשיתהו בחיק' ומזה ימשך כי גם הוא כאשר יגדל יודע אהבת' עמו יאהבה ג"כ אהבה יתירה כי המקדים לא יושג ועל דבר הנפשי אמרו ואמרו והיה לה למשיב נפש בחרה להיות לו לאומנת להדריכו להי'שירו בדרכי השם יתברך ובלימוד תורתו פי לכל הצדדין יהיה נפש בנה או לא יהי' יש לה חלק בצדקתו וכדאמרן

דבֿהאי הֵגִי נָשִׁי וְכִיִּין בִּהְיוֹתִן מְשַׁתְּדְלוֹת וּמְסַבְּבוֹת לְיָמוּד הַתּוֹרָה וּמַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת כִּי הַמַּעֲשֵׂי וּמִנְהִיג וּמְדַרְיָה יֵשׁ לוֹ חֵלֶק עִם הַעוֹשֵׂה וְכָל הַמִּזְבֵּךְ זְכוּת הַזֹּכֶה תְּלוּי בּוֹ.

וְלִבָּא עַד תְּכוּנַת הָעֵינָן הִנֵּה נִצְיַע הַצָּעָה אַחַת יְרוּץ הַקּוֹרָא בָּהּ וַיִּתְּצִיבוּ הַדְּבָרִים עַל לְבוֹ וַתְּבָרְכֵנִי נַפְשׁוֹ וְהִנְנִי מְצִיגָה לְפָנָיו: כִּי הַחַל הָאָדָם לְרוֹב עַל פְּנֵי הָאָדָמָה וַיִּתְּפָרַד לְכַמָּה רֵאשִׁים וְעַמִּים מְעַמִּים שׁוֹנִים עַד הַגִּיעָם לְמִסְפָּר שְׁבַעַיִם וְהִנְחִיל עֲלֵיוֹן גּוֹיִם לְשִׁבְעִים שָׁרִים וּמֵאֵז הַבְּדִיל וְהַפְּרִישׁ אֶת יִשְׂרָאֵל לְהִיּוֹת עִמּוֹ וְחֻבֵּל נִחְלָתוֹ כִּי רָצָה הַקַּב"ה לְזַכּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל צְנִיָּה לְהֵם תּוֹרָה וּמִצְוֹת אֲשֶׁר בְּסִיבָתָם יֵאִירוּ וַיִּזְהִירוּ כְּזוֹהַר הַרְקִיעַ לְהִיּוֹת דְּבָקִים בְּד' אֱלֹהֵיהֶם לְאוֹר בְּאוֹר הַחַיִּים הַנִּצְחָיִים בְּהַפָּרַד נַפְשׁוֹתָם מֵהֶם וַיִּתְּעַדְנּוּ מִזִּיּו הַשְּׂכִינָה וְהִנֵּה מְסַפֵּר הַמִּצְוֹת הוּא רַמ"ח מִצְוֹת עֲשֵׂה כַּמְסָפֵר רַמ"ח אֵיבָרִים אֲשֶׁר בְּאָדָם וְשִׁס"ה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֵׂה כַּמְנִינֵן הַגִּידִין אֲשֶׁר הֵם קִישׁוֹר הַגּוּף הָאָדָם וְעַלֵּיהֶם יִפְלֵה הַבְּשָׂר וַיִּקְרָם וְכֵן הַדְּבָר בְּשִׁלְיֵמוֹת הָאָדָם כִּי צָרִיף סוּר מֵרַע וּפ"כ עֲשֵׂה טוֹב דְּאִי לֹא הָרִי עֲבִיר' מְכַבֵּה מִצְנֶה כִּי אִם אֵין הָאֵבֶר מְקוֹשֵׁר בְּגִידוֹ בְּגוּף לֹא יִתְקַיֵּם הַבְּשָׂר הַעוֹלָה עֲלָיו וְעֲצָמוֹת הָאֵבֶר לֹא יִהְיֶה חֲזָק וּבְרִיא וְקַל לְהַבִּין: וּג"כ בְּאוֹ מְסַפֵּר מִצְוֹת לֹא תַעֲשֵׂה כַּמְנִינֵן יְמוֹת הַחַמָּה כִּי בָּהֶם מְשָׁלִים הָאָדָם יָמָיו וּמְחַזֵּיק אוֹתָם כִּי יָמִים יוֹצְרוּ וְהוּא מִתְּפַסֵּה בָּהֶם בְּקָרוֹב אִישׁ לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְפָנָי בּוֹרְאוֹ בְּהַפָּרַד הַנֶּפֶשׁ מִהַגּוּף וּבִהְיוֹתָם נִקְיִים מִחַטָּא וְעוֹן יִמָּצְאוּ מִצְוֹת אֵל מְקוֹם לְבוֹשׁ עַלֵּיהֶם וַיִּתְצַרְפוּ וַיִּתְלַבְּנוּ וְנַעֲשִׂים מְלַבּוּשׁ לְנַשְׂמָה וּדְבָרִים אֵלּוּ הֵם בְּרוּרִים בְּסִפֵּר הַזֹּהַר פ' וַיְחִי גַם בְּפָרְשַׁת וַיִּשְׁלַח בְּעֵינָן גִּיד הַנְּשָׂה: וְרֵאשִׁי לְדַעַת כִּי מְסַפֵּר הַמִּצְוֹת כְּנֶגֶד הָאֵיבָרִים הִנֵּה גַם הוּא בְּכִינּוֹן גְּדוֹל בְּאַמַּת לְתוֹעֲלוֹת הָעוֹלָם הַבָּא וְהוּא פְּאֲשֶׁר יִזְכֶּה הָאָדָם וַיִּקְיֵם אֶת כּוֹלָם יִקְנֶה גּוּף הָאָדָם שְׁלִימוֹת וְכָל מִצְוָה וּמִצְוָה מִחַזֵּיק אֵבֶר מֵאֵיבָרֵי הָאָדָם וּמְתַקְנֵנוּ כָּל אֶחָד וְאֶחָד אֵבֶר הַמִּיֻּחָד לוֹ וּמְקַנֶּה וּמְהַנֶּה אוֹר עֲלֵיוֹן בְּהִיר הוּא בְּשִׁחְקִים וְאֵז יִהְיֶה בְּאַמַּת בְּצֻלָם אֱלֹהִים וּמוֹרָאוֹ וְאִימָתוֹ מוֹשְׁלֵת עַל כָּל הַנְּבָרָאִים וְכָל הַמְּזִיקִים בּוֹרְחִים מִמֶּנּוּ כַּמְטַחֵנִי קִשְׁת וַיִּרְאוּ מִגִּשְׁת אֵלָיו וְאִם ח"ו יַחֲסֹר מִצְוָה אוֹ מִצְוֹת הָרִי זֶה חֲסֹר הַתִּיקוֹן וְהָרִי זֶה בַּעַל מוֹם לֹא שְׁלֵם אוֹ תָמִים וְאֵז הָאוֹר הַעֲלִיּוֹן מִתְרַחֵק מִמֶּנּוּ וְהָרִי הוּא בְּהֶסְתֵּר פְּנִים מִגְּדֵר הַהַשְׁגָּחָה פְּרֻטִיּוֹת וּמְעוֹתֵד לְסַכְנוֹת וּמְקַרֵי הַזְּמַן בֵּר מִן דִּין תּוֹעֲלוֹת יוֹתֵר עֵיקָרִי נוֹגַע לְנַפְשׁוֹ וְהוּא כִּי בְּהַתְּפָרַד הַנֶּפֶשׁ מִן הָעוֹלָם הִנֵּה לְלַכַּת לְאוֹר בְּאוֹר הַחַיִּים בְּג"ע לְהַתְּעַדֵּן מִזִּיּו הַשְּׂכִינָה יְדוּעַ כִּי שָׁם תִּמָּצָא מְלַבּוּשׁ וְדִיוֹקָן כְּדַמְיוֹן גּוּף דָּק וְרוֹחֲנִי וּמְתַלְבָּשֵׁת וּמְתַפְסֶה בּוֹ וְאֵז תִּהְיֶה לָּהּ כַּח לְעַמּוּד בְּהִיכַל הַמְּלָךְ מְלָכּוֹ שֶׁל עוֹלָם לְיִהְיֹת מִזִּיּו הַעֲלִיּוֹן וְאִם לֹא תִמָּצָא שָׁם מְלַבּוּשׁ וְדִיוֹקָן לְהַתְּלַבֵּשׁ בּוֹ הִיא נִדְחָת כִּי אֵין רֵאשִׁי לְהִיּוֹת כְּעֵרוּמָה כְּמוֹ שְׂמוֹכִיחַ בְּסִפֵּר הַזֹּהַר בְּמִקּוּמוֹת רַבִּים וְזֶה עֵינָן חֲלִיקָא דְרַבְּנָן וְהַחֲלוּק הִנֵּה נַעֲשֵׂה מִן מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר יַעֲשֵׂה אוֹתָם הָאָדָם בְּעוֹלָם הִנֵּה וְחִי בָּהֶם לְעוֹלָם הַבָּא כְּאִמּוֹר וְאִם אֵם הָאָדָם יִרְאֶה לְעֵינָיִם וַיִּדְמָה שְׂאִין בָּהֶם מְשׁוֹת וּמִישׁוּשׁ עֵבִים סִתֵּר לוֹ וְלֹא יִרְאֶה בְּעֵינָי בְּשָׂר אֲשֶׁר לוֹ כִּי יוֹצֵר כּוֹלָם הוּא וּבְרִיאָה יִבְרָא בְּמַעֲשֵׂה יְדָיו וּפּוֹעֵל כְּפָיו בְּמִצְוֹת שְׂמוּרִים לוֹ לְעַד לְעוֹלָם לְהִיּוֹת לוֹ בְּגֵד לְלַבּוּשׁ לְכַסּוֹת אֶת מְעֻרָוֵנוֹ וְלֹא יִתְבּוֹשֵׁשׁ לְעַמּוּד בְּמִקּוּם גְּדוֹלָה וְרַבּוֹ יִתִּירָא וַיֵּשׁ מִצְוֹת מִיִּחְדוֹת לְכָל אֵבֶר וְאֵבֶר מִכָּפֵר רָגַל וְעַד רֵאשׁ קִטּוֹן וְגְדוֹל אֶחָד מֵהֶם לֹא נַעֲדָר וּכְפִי מֵה שְׂיִזְדָּרוּ הָאָדָם בְּמִצְוֹת וַיִּדְקֹדֵק בָּהֶם בְּמַחְשַׁבְתּוֹ וּכְוֹנַתּוֹ מִבְּלִי הַתְּדַבְּקוֹת סִיג וְחֻלְדָּה כּוֹ יַעֲלֶה עֲרֵף טוֹהַר וְדַקּוֹת וְזַכּוֹת

המלבוש הנעשה מהם וגם כפי אשר ישנה וישלש האדם במצוה כן יהיה בהירות וטוביות ויופי חלק המלבוש הנעשה ממנה.

נקטינן מהא כי צריך האדם להיות זריז וזהיר בקיום המצוות כולם כי אם מחסר אפילו אחת מהנה הרי החלוק ורדיוקן בלתי שלם נחסרון אבר או אברים כפי המצוות הנעדרת ויהי שם בעל מום ואוי לה לאותה בוששה ומה גם כי בעל מום לא יקרב לפניו ית' ולא יוכל לגשת אל הקודש פנימה ואור חשוך בעדו לא יראה באור צח בהיר אור מצונחח כשאר הצדיקים אשר שם: והן אמת יש כאן מקום ספק איננו קטן והוא כי אם הדבר כן לא שבקת חיי לכל בריה דאין אדם צדיק בארץ אשר יזכה לדיוקן שהוא וללבוש חלוקא דרבנן כי ידוע היות בכלל המצוות חלק שאינו שונה בכל והוא חלק המצוות המיוסד לפהגים הלויים וא"כ איך ישלימו רמ"ח איברים ושס"ה גידין לתקן המלבוש והדיוקן כי לפי הנראה שנים הם עליון ותחתון והא' דק יותר מחבירו מלבוש הימים ומלבוש הרמ"ח מצוות ועוד מלבוש פנימי אחר יותר דק ונך הנעשה מהפנונת כדמשמע בפרישת ויקהל ויכולים היינו להאריך בביאור הענין הזה ובסדר המלבושים האלו עם ביאור הדיוקן אשר היה לנפש קודם בואה לעולם והדברים עתיקים אלא שאין כאן מקומו להכניס לפנינו מן המחיצה ונחזור למסקנת הספק דא"כ נימא ח"ו דבר מנייהו דישראלים חלוקא דין פיון שאין יכולת לקיים המצוות הנז' זאת ועוד מצוות התלויות בארץ מאי אכא למימר דאטו כל הצדיקים קדושים אשר חוצה לארץ הנה לא יזכו בחלוקה שהוא ועוד מי שאין לו אה או שלא מת אהיו ואין בידו לקיים מצוות ייבום לא יהיה לו דיוקן שלם ומאי הנה ליה למעבד וכהנה רבות במצוות אשר לא יבואו ליד האדם בלתי פשיעה מה יעשה בעלותו אל הר ד' והוא שרת את ד' בכל לבבו ובכל נפשו ובכל מאוודו וימנועוהו מבא אל הקודש להתעזב בעדו גן אלהים ויהיה צועק ואינו נפנה ונהרי כאן דמעת העשוקים ואין מנחם: ואנו בעניויתינו לא ראינו יישוב לזה כי אם במאמרם ז"ל בפסוק זאת תורת העול' וגו' זאת תורת האדם וגו' בזמן שאין בית המקדש קיים יקראו בתורת קרבנות ויחשב להם כאלו הקריבו הקרבנות וכן אמר שהקורא בתורה מעלה עליו הכתוב כאלו הקריב כל הקרבנות וכו' נמצא למדין שהקורא בתורה בענין הקרבנות נחשב לו כאלו קיים בפועל ובמעשה מה שלמד וקרא ונאמר כי בגשת איש בארשת שפתיו ללמוד בחלק מחלקי התורה עקימות שפתיו הנה מעשה ונהרי הוא כאילו קיים אותם וכן במצוות התלויות בארץ ואם לא ראה מאורות הארץ מימיו וכן בכל שאר המצוות ונמצא היות האדם אפשרי תיקון החלוק בשלמות וידו משגת בסיובות לימוד התורה כי היא המשלמת ומטהרת ומתקנת את כל המצטרף לנפש האדם באופן ימצא מרגוע אחר המנות בג"ע ולא יהי ערום שלים וערטילי יכין צדיק וילבש בגדי קודש לכבוד ולתפארת וזהו אצלי פסוק תורת ד' תמימה משיבת נפש רצה לומר משיבת ומרגעת במנוח השקט את נפש ומטעמא דאמרן ולפי אומר לי דלהכי קרי ליה לדיוקן שהוא חלוקא דרבנן כי החכמים בתורתם בנגל יבואו עד תשלום החלוק הנזכר ובענין זה עלתה ארוכה ומרפא לנפשות בני האדם אשר לא חכמים הנה ואינם מתעסקי בתורה ובמצוות והוא בהיותם מחזיקים ידי לומדי תורה ומעמידים אותם כי בזה יש להם חלק בתורתם ובתיקון עצמלי

תורה נמשך להם תיקון ג"כ וזהו אצלי פירש עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאן אשר וזהו ג"כ פירש פי בצל התקמה בצל הכסף והוא עם מאמר רז"ל עתיד הקב"ה לעשות צל וחספה לבעלי מצות וכו': הנה בהקדמה זו יובן מאמרם ז"ל בברכות פרק הנה קורא גדולה הבטחה שהבטיחון הקב"ה לנשים יותר מן האנשים שנאמר נשים שאננות קומנה שמענה קולי בנות בוטחות האננה אמרתי אמר ליה רב לר' חייא נשי במאי זכיין באקרובי בנייהו לבי כנישתא ולא תנוי גברייהו בי רבנן ונטרו לגברייהו עד דאתו מבי רבנן ע"כ: והדבר קשה דמאי קאמר נשי במאי זכיין והלא יש להן מצות רבות שרן מצוות בהן כגון מצות עשה שאין הזמן גרמא וכל מצות לא תעשה כי השנה רחמנא אשה לאיש לכל עונשין שבתורה: ונראה דקאי רב למאי דקאמר ברישא גדולה הבטחה שהבטיחון הקב"ה לנשים וס"י רש"י גדולה הבטחה שהרי קראן שאננות בוטחות ופירושו של דברים במאי דאיתא בספר הזהר פ' שלח לה במעשה דר' אילא בענין ההיכלות אשר בג"ע מיוחדות לנשים צדקניות להתעודו באור הבהיר והעליון אשר הא' מיוחד לבתיה בת פרעה והב' לסרח בת אשר והג' ליוכבד אם משה והד' לדבורה אשה נביאה ולפני לפנים מאלו ההיכלות ד' היכלון דאמהן קדישין ובכל היכל והיכל יש סיעת נשים צדקניות וכמה ריבוא ואלפי נשי זכיין בחברת כל אחד מהנזכר ומפרש התם דנשי זכיין אשר בהיכל הא' אקרון נשים שאננות והיכלן דאמהן קדישין אקרון בוטחות והנה יקשה כי כמו שהאנשי צריכין דיוקן ומלבוש שלם בלי חסרון כאמור פן הנשים מצטרפנה בגד ללבוש ולכסות את מערומיהן כי זולת זה לא יהיה להם פח לעמוד ולהתניצב בהיכלי מלך המלך לעיל כי במה פחן גדול מן האנשים ואדרבה חזינו דהורע כוחן ומעטה כיון שכל עצמן של האנשים עם כל יפוי פחם אין להם מציאות תיקון שלם כי אם ע"י התורה נשים דלא מפקדי אפלטוד תורה איכה ישלימו את כל תיקון רמ"ח איברים אשר נכללו בגופם וזהו שהוקשה לרב הני נשי במאי זכיין לעמוד בהיכלי שאננו ובוטחו' ומשני באקרובי בנייהו וכו' כי בהיותן משתדלות בענין התורה אם בבניהן ואם בבעליהן יש להם חלק בתורתם וזכות לימודם תלוי בהן מאחר שהן היו סבה בהשתדלותן ובהיותם דוחקות את עצמן מצדו ומתרצות להמתין את בעליהן ולתת להם רשות ללכת להתעסק בתורת ד' נמצא כי התיקון בעצמו שש לאנשים שיהיה לנשים ואם לא יהי' עצמי בהן נאמר שיהיה הבדל ושוני בינן ושלמות המלבוש אכל מלבוש מיהא איכא שלם בלי חסרון חלק מחלקיו עד פה הגיע ענין הדרוש הזה מן סוד על שרשי האמת והצדק נלמד מבאר מים חיים המגלה עמוקות הוא ספר הזוהר.

ומעטה נחזור לענינינו כי זאת הייתה פונת הצדקת להיות אומנת לבן הנולד להדריכו ולהישיירו בתורה ובמצות כדי שיהיה לה חלק בהם ותשיג לעמוד בהיכלי קדשי שאננות אז ביטחות בחברת נשי זכיין פדאמרן עכ"ל: ואני אומר כי בנודאי אמת הנאמר כי המלבוש של הנשמה הוא נעשה מן המצות אשר יעשו: אותם האדם נחי בהם אמנם נראה לי כי בנודאי הוא ית' אשר הוא יודע תעלומות ידע והבין כמה מצות היה צריך שיעשה האדם אשר בהם יעשה מלבוש שלם לנשמתו והיא חלוקה דרבנן כאמור ובכל המצות אשר הוא מצווה כל ישראל לעשותם מבלתי מצות הכהנים הלויים יש די סיפוק למלבוש

אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָאָדָם לְהִתְלַבֵּשׁ בּוֹ נִשְׁמָתוֹ וְלֹא יִחְסַר כָּל בּוֹ אֲבָל הַמְצוֹת אֲשֶׁר רִיבָה הַפְּתוּב לַפְּהַגִּים הַלְוִיִּים אֵין בָּהֶם צוֹרֵךְ לְתִשְׁלוּם הַלְבוּשׁ כִּי בְּמַצְוֵה אֲשֶׁר צִוּוּ הַיִּשְׂרָאֵלִים בָּהֶם הַנִּשְׁלֵם הַחֲלוּקָא דְרַבְּנָן וְהַלְבוּשׁ וּבִמָּה שֶׁהַבְּדִיל אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַפְּהַגִּים הַלְוִיִּים וְרִבָּה לָהֶם הַפְּתוּב מְצוֹת יִתְרוֹת הֵינּוּ כְּדֵי שְׂיִזְכְּרוּ לְיִפּוֹת לְבוּשָׁם בְּיַפּוּי יִתְיַרְתָּא נּוֹסֶף עַל הַיּוֹתוֹ חֲלוּקָ שְׁלָם בְּמִנְיָן הַמְצוֹת שְׁנַצְטוּוּ הַיִּשְׂרָאֵלִי לַפְּהַגִּים הַלְוִיִּים יִתֵּר שְׂאֵת כִּי הַקְּרִיב הַקַּב"ה מְצוֹת יִתְרוֹת כְּדֵי שְׂבָהֶם יִזְדַּכֵּךְ לְבוּשָׁם יוֹתֵר בְּתַכְלִית הַיּוֹפֵי לֹא מְפַנֵּי שְׂהִיָּה חֶסֶר קָצַת מִהַלְבוּשׁ וְלֹא יִנְשָׁלָם רַק בְּמַצִּית הַפְּהַגִּים כִּי אֵיךְ נֹאמֵר שְׂגָם הַיִּשְׂרָאֵלִי צָרִיךְ לְמַצְוֹת הַפְּהַגִּים כְּדֵי לְהִשְׁלִים לְבוּשׁ נִשְׁמָתוֹ וְהַגָּה רֹב מְצוֹת הַפְּהַגִּים הַיִּשְׂרָאֵלִי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם עָלָיו נֹאמֵר וְהָזֵר הַקְּרִיב יוֹמֵת וְאֵיךְ יִשְׁלִים הַיִּשְׂרָאֵל לְבוּשׁ נִשְׁמָתוֹ בְּקִרְיָאתוֹ בְּתוֹרָה בְּמַצְוֹת הַפְּהַגִּים כִּי אִם נֹאמֵר זֹאת הַתּוֹרָה לְעוֹלָם כִּי כָּל הַפּוֹסֵק בְּתוֹרַת עוֹלָה מַעֲלָה עָלָיו הַפְּתוּב כְּאֵילוֹ הַקְּרִיב עוֹלָה הֵינּוּ מְפַנֵּי שְׂאֵילוֹ הִנֵּה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קָיָים הִנֵּה מַקְרִיב אוֹתָהּ בְּפִנְעַל וּבְמַעֲשֶׂה וּפְתָה שְׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְאֵי אֲפֹשֶׁר לְהַקְרִיב' מַעֲלָה עָלָיו הַפְּתוּב כְּאֵילוֹ הַקְּרִיב עוֹלָה בְּקִרְאוֹ בְּדִינֵי עוֹלָה וְכִינּוֹן שְׂהִיָּה רְאוּי הַיִּשְׂרָאֵלִי לַעֲשׂוֹתָהּ מַעֲלָה הַפְּתוּב כְּאֵילוֹ עֲשֹׂאָה וְכָל הַרְאוּי לְמַעֲשֶׂה אֵין מַעֲשֶׂה מַעֲכָב בּוֹ עַל דְּרָךְ כָּל הַרְאוּי לְבִילָה אֵין בִּילָה מַעֲכָבוֹת בּוֹ אֲבָל מִי שְׂאֵינוֹ רְאוּי לְבִילָה הֲלֹא הוּא הוּא הַיִּשְׂרָאֵלִי שְׂאֵינוֹ רְאוּי לַעֲשׂוֹת וּלְקַנְיָם מְצוֹת הַפְּהַגִּים וְהוּא בְּמִיתָ' עַל עֲשִׂיָּתָם א"כ אֵיךְ יִחְשַׁב קְרִיאתוֹ בָּהֶם כְּאֵילוֹ עֲשֹׂאָם וְהָרִי אִם עֲשֹׂאָם הוּא חַיִּיב מִיָּתָה אֵלָּא וְנֹדָאֵי עַל כְּרַחֲמֵי בְּמַצְוֹת אֲשֶׁר חַיִּיב הַיִּשְׂרָאֵל בָּהֶם יִנְשָׁלָם הַחֲלוּקָא דְרַבְּנָן חֲלוּקָ וּלְבוּשׁ שְׁלָם מְבַלֵּי חֶסֶרוֹן וְהַמְצוֹת יִתְרוֹת שְׁלַ הַפְּהַגִּים הוּא לִיסוּי יִתְיַרְא וּמֵאֲהַבַּת' אֲשֶׁר אֶהֱב אוֹתָם יוֹתֵר הַשִּׁי"ת הַקְּרִיב אוֹתָהּ אֵלָיו לְעַבְדוֹ עַבְדוֹתוֹ וּבְזָה יִזְכְּרוּ לְיַפּוֹת לְכוּשׁ בְּיַפּוּי יִתְיַרְא: וְכֵן בְּעִנְיָן הַנְּשִׂים אֲשֶׁר רָאָה רְאוּנוֹ כִּי כָּל מְצוֹת עֲשֶׂה שְׂהִזְמֵן גְּרָמָא נְשִׂים פְּטוּרוֹת לֹא מְפַנֵּי זֶה יִהְיֶה חֶסֶר לְבוּשׁ נִשְׁמָתָן בַּע"ה אֲבָל דְּבַר פְּשׁוּט הוּא כִּי לְבוּשָׁא דְאַיְתָתָא לְחוּד וּלְבוּשָׁא דְגַבְרָא לְחוּד לֹא רְאִי זֶה כְּרִאִי זֶה וּמִשְׁוֹנָה זֶה מִזֶּה וְלָכֵן נֹאמֵר לֹא יִלְבַּשׁ גְּבַר שְׂמֶלֶת אִשָּׁה וְלִשְׂמֶלֶת לְבוּשׁ נִשְׁמָתָן שְׁל נְשִׂים דִּי לָהֶם בְּאוֹתָם הַמְצוֹת שְׁנַצְטוּוּ וּבְקִיָּיִמָן אוֹתָהּ הַשְּׁלִימוֹ לְבוּשׁ נִשְׁמָתָן וְהָא תְּלִיא הָא מִלְתָּא בְּשִׁיקוּל אֵל דַּעוֹת כִּי הוּא וְת' יוֹדַע כִּי אֵין צוֹרֵךְ בְּמַצְוֹת עֲשֶׂה שְׂהִזְמֵן גְּרָמָא לְלְבוּשֵׁי הַנְּשִׂים וּמֵאֵי דַקְאֵמֵר לִיָּה רַב לְרַבֵּי חַיָּיָה הֵנִי נְשִׂי בְּמֵאֵי זְכִיָּין כְּכַר יוֹדַע בְּמֵאֵי זְכִיָּין דְּהֵינּוּ.

בְּנוֹצוֹת שְׁנַצְטוּוּ אֲבָל בְּהִיּוֹת כִּי לְעֵיל קְרָאָן נְשִׂים שְׂאֵנְנוֹת וּבוֹטְחוֹת וְאֵמֵר גְּדוּלָה הַבְּטָחָה שְׂהַבְטִיחֵן לְנְשִׂים יוֹתֵר מִן הָאֲנָשִׁים עַל כֵּן תָּמָה כִּי אֵיךְ אֲפֹשֶׁר אֲשֶׁר בְּמַצְוֹת אֲשֶׁר נִצְטוּוּ יִזְכְּרוּ לְאוֹתָהּ הַמַּעֲלָה יוֹתֵר מִן הָאֲנָשִׁים וְהָרִי נְקִטִּינֵין כִּי תְּלִמוּד תּוֹרָה כְּנִגְדַּךְ כָּל הַמְצוֹת הִיא שְׂקוּלָה וְהָאִשָּׁה פְּטוּרָה מִלְּיָמוּד הַתּוֹרָה וְא"כ אֵיךְ אֲפֹשֶׁר שְׂתַזְכְּרָה הַנְּשִׂים לְמַעֲלָה הַנְּזַכֵּר אִם בְּתוֹךְ הַמְּנוֹת אֲשֶׁר לֹא נִצְטוּוּ הִיא ת"ת אֲשֶׁר הִיא שְׂקוּלָה כְּנִגְדַּךְ כֵּן לָהֶם וּמָה גַם שְׂנֵאמֵר שְׂיִזְכְּרוּ לְיוֹתֵר מִן הָאֲנָשִׁים עַל כֵּן שְׂאֵל בְּמֵאֵי זְכִיָּין כִּינּוֹן שְׂמֵן הַעֲיָקְרִית הֵן פְּטוּרוֹת וְהַשִּׁיב שְׂאֵין הַדְּבַר כֵּן כִּי אִם ג"כ הֵן זוֹכוֹת בְּעִנְיָן ת"ת וְזֶה בְּאִקְרוּיָי פְּנִיָּהוּ לְבִי כִּינִי שְׂתָּא וּבְאִתְּנוּיָי גְּבַרְיָהוּ כִּי רַבְּנָן וְכו' הָרִי שְׂגָם לָהֵן יִתֵּר שְׂאֵת בְּעִנְיָן לְיָמוּד הַתּוֹרָה כִּי גְּדוּלָה הַמַּעֲשֶׂה יוֹתֵר מִן הַפּוֹשָׁה וְלָכֵן גְּדוּלָה הַבְּטָחָה שְׂהַבְטִיחֵן הַקַּב"ה לְנְשִׂים יוֹתֵר מִן הָאֲנָשִׁים וּבְדִרְךָ זֶה מִיְנֻשׁב הַכָּל וְלֹא קָשָׁה מִיָּדֵי: וְתַקְרָאנָה לוֹ הַשְּׂכָנוֹת שֵׁם לֹאמֵר כְּלוֹמֵר שְׂיֵאמֵר הַשֵּׁם וְיִוָּבֵן

ממנו שיולד בן לנעמי ולכן קראוהו עובד שהפוננה עובד אלהים וזה מורה היות בן נעמי שנקראת בן על שהיתה צדקת ונעימה במעשיה ואמר היא אבי ישי ודוד ולא שהיא זכה להיות לו ישי וזכה להיות לו דוד אלא עובד זכה לשתייהם לישי ולדוד וזהו הוא אבי ישי ואבי דוד: ורב אחרון ז"ל כתוב פי להיות שלא הנה לו אב ואמו מרוב נערה לא שתה לבה הוכרחו השכנות לקרוא לו שם ועל שם הענין קראו לו את השם והוא פי הן אמרו יולד בן לנעמי פי זה הבן לה הוא להשיב נפשה לכלפלה ולעבוד עבודתה ולכן קראוהו עובד את זקנתו הוא אבי ישי וגומר הן הנה דברי כותב הסיפור כלומר זהו תכלית כל הס פור עכ"ל: ואפשר עוד לומר פי שני שמות נקראו לו אהד מקרה ואהד עצמי פי בתחילה כאשר שתה אותו בחיקה ונתה לו לאומנת או באותם השתי הראשונים קראו לו השכנות שם והוא שם מושאל לא שיהנה שמו העצמי וז"ש ותקראנה לו השכנות שם לאמר אותו לפי שעה יולד בן לנעמי ונתה שמו בפי השכנות בן לנעמי וכשהיו קוראות אותו כה היו קוראים אותו בן לנעמי אבל אחר שגדל ולא הנה צריך לאומנת אז ותקראנה שמו עובד ולכן אמר בכאן שמו ולעיל אמר שם פי הראשון לא הנה שמו המיוחד לו אלא בדרך מקרה אמנם אם"כ קראו לו שמו המיוחד לו ולכן נקט שמו בכנוי פי הוא הנה שמו המיוחד לו אם"כ מצאתי קרוב לדברי בהר"מ אלמושינינו ז"ל: והרב מורי ז"ל כתב המספרי פי בהיות רות גם נעמי עצובות רוח ושמתן בלתי שלימה מסיבות מיתות בועז בלילה הראשונה כאמור ועתה נתחדשה תוגתן בראותן הבן הנולד שלא זכה בועז לראות לידתו ולשמחם בובהיותו שכול משלישים בנים והנה הוא יתום משעת לידה אשר בלי ספק אין צער גדול מזה בעת שהוא ולכן גם שניהם לא שתו לב לקרוא לו שם מגדל יגונם לסבה הנזכר פי נעדר מי שהי' ראוי לו לשום לו שם כמנהג ולכן הוכרחו השכנות לקרוא לו שם: או ירצה שקריאת השכנות שם לבן הנה לא האם ולא נעמי הנה בשביל שיצא הקול באמירה דלא פסיק שיולד בן לנעמי ולפיכך רות לא קראה שם שנעמי היתה קודמת כיון שקול המון נשמע שיולד בן לנעמי ועוד פי חשבה רות תהיה לבה נקפה שבכונה היתה קוראה היא שם להבריח מנעמי ולהפסיק הקול שיולד בן לנעמי ונעמי גם היא לא היתה קוראה שם באומרה ברות קודמת שהיא בנה באמת ומתקפדת שתיהן זו בשביל זו הנה נשאר הבן מבלי שם עד שבאו השכנות וקראי לו שם וטעם לאמר לפי זה בשביל שהיו אומרים יולד בן לנעמי.

ואלה תולדות פרץ כתב הר"ש הלוי ז"ל אחרי פלותו את כל תוקף דבר זה מספור הקדוש הנה מהיתר המואבית בא לייחס דוד אשר עליו נתגלגל כל זה כאמור והתחיל מפרץ להיות העשירי קודש כמו שכתב החכם השלם החסיד כה"ר יהודה ן' שושן ואמרו תולדות מלא אמרו בראשית רבה פרשת י"ב מפני שחסרו ששה דברים מאדם פי ע"כ הי' תולדות השמים והארץ מלא על שם אותם ששה דברים ומשחטאו אדם וסנה וחסרו אותם הששה נחסרו כל תולדות שבמקרא להורות שהם חסרים וביען עתידים לתזור בביאת הגואל היצא מפרץ על בן תולדות פרץ מלא.

ובשמות רבה פרשה ל' אתה מוצא כל תולדות שבמקרא חסרים חוץ משנים אלה תולדות השמים והארץ ואלה תולדות פרוץ וטעם גדולים להם למה אמר אלה תולדות השמים והארץ מלא מפני שהקב"ה ברא את עולמו ולא היה מלאך המות בעולם ובשביל כך הוא מלא וכיון שחטא אדם וחסה חסר הקב"ה כל תולדות שבמקרא וכיון שעמד פרוץ נעשה תולדות שלו מלא שהמשיח עומד ממנו ובימיו הקב"ה מבליע המות שנ' בלע רמות לנצח לפיכך תולדות השמים והארץ ותולדות פרוץ מלא ע"כ: וכתב הר"ש הלוי ונודע לכל באי שערי חכמת האמת פי הנא"ו הוא סוד קו האמצעי מדתו של יעקב והם החיים וזה שמו אשר יקראו כל מקובל עץ החיים ולכן מורה העדר הנא"ו על העדר החיים ומילואה על מילוי החיים האמנם ביצעו היות התולדות הנאמר פה הוא דוד השורי בעלמא דגוקבא דמותא שריא ביה על הדרה הנאמר על פן מלא הנה תיבת תולדו' להורות כי ממנו יצא המבטל ומבליע המות.

ואמרו פרוץ פרוץ א"ר אבא ר כהנא כל שנכפל שמו יש לו בעוה"ז ויש לו בעולם הבא איתבון ליה והקתיב תרח תרח א"כ יש לו חלק לע"ה אמר להם אף היא לא תברא דא"ר יודן בשם ר' אבא בר כהנא ואתה תבוא אל אבותיה בשלום בשרו שיש לאביו חלק לעולם הבא ע"כ בב"ר עכ"ל: ועוד אני אומר פי פיון שמואל הנביא ביחס הזה לשכר תלוננו' מה ידמו בדבר הזה ואני אפרשם כל אחד במקומו ראשונה ידומה גנות גדול מה שיהנהג בועז ברמאות עם טוב הגואל הקרוב כאשר ראו עיניו כמה שקדם דברים צדיקים כמה עקם לו את הדרך שלא יקחנה אחרי שפתח דבריו האיר באומרו אנוכי אגאל ולכן אמר אלה תולדות פרוץ כי הנה זרח אחיו הזרים אורו ראשונה וחוט השני לעד ו"ף גם זאת פרוץ זה פרוץ ועבר לפניו ויפטור רחם אמו ויהי בכור יורש עוצר והממלכה נכונה בידו פן דבר בועז כי עם היות טוב נתן ידו בראשונה לגאול ובועז בעז ותעצמות איתרו וכאשר פרוץ ישנו בעולם הבא בנדרש בפפל שמו כמדובר פן ענין בועז ולא תשיגהו מזה בנשת ופגם פי אדם קרוב אצל עצמו להגיע אליו השלימות ועל דרך זה פירש החכם השלם כה"ר מאיר עראמא באגרת יסודי הצדיקים מאמר הנביא מחמס אחיה יעקב תכסה בוישה כלומר מהחמס אשר עשה לה אחיה פעמים בככורה ובכרכה לא עתה יבוש יעקב אבל תכסה בוישה כי הוא נזדרז לקנות השלימות ואתה בשנת קצף הסתרף פניו ממנו והוא ענין נפלא בפתוב וזה דבר בועז כאמור ולכן הזכיר את פרוץ עכ"ל.

ואני אומר פי בהיות שכל עיקר המגילה הזאת הוא להודיע היחס של דוד המלך עליו השלום והדברים מוכיחים מתיב הספור כי מאת ד' היתה זאת ואשה זאת מן השמים הקנו אות' לו אף אם נראה פי הנה בדבר קצת פריצות בהיות שהלכה ותגל מרגלותיו ותשכב והנה פרוץ פן יהוד' יוכיח פי עם היות שעמדה תמר בעינים על אם הדרך כדרך של זונות וכן יהודה חשבה לזונה ועם כל זה יצאו ממנה כל הצדיקים שיזכיר פן הנה ענין הזיווג הזה וכדאמרן לעיל: ובמדרש ותצרון הוליד את רם ולא ירחמאל הנה קדמאי שנאמר ובני תצרון ירחמאל ואת רם ואת פלוכי אלא לפי שנשא ע"ג להתעטר בה

שְׁנָאֵמֶר וַתְּהִי אִשָּׁה אַחֲרַת לִירְחֻמָּאֵל וַשְּׁמָה עֲטָרָה ע"כ וְכַתֵּב הַחֲכָם כה"ר יְהוּדָה ו' שׁוֹשׁוֹן ז"ל צָא וְלָמַד כִּי חֲטָא אֶחָד יֵאבֵד טוֹבָה הַרְבֵּה שְׂאֵבֵד זֶה הַצְּדִיק שְׁלִשְׁלֵת יוֹחֲסִין מִשׁוּם עוֹנֵג שְׁעָה: וְכַתֵּב הַרִישׁ הַלּוֹי וְאֲנִי אוֹמֵר כִּי בָּא לְסַלֵּק מִמֶּנּוּ עוֹד גְּנוּת אַחֵר וְהוּא אֲשֶׁר דוֹבֵר בּוֹ כְּמָה פְּעָמִים כִּי אִידֵי וְלָמָּה יֵצֵא שׁוֹרֵשׁ זֶה מִהַמּוֹאֲבֵיָה הַזֹּאת וְאִם תְּהִיָּה מוֹמְרַת גֵּר הַ דְּלָאוּ מִשְׁנֵת חֲסִידִים הִיא כְּאֲשֶׁר נִכְפָּל לְמַעְלָה וְהִיא שְׂאֵמֶר וְחֲצָרוֹן הוֹלִיד אֶת רַם וְעוֹב אֶת הָרֵאשׁוֹן יְרַחֲמָאֵל בְּיַעַן נִשְׂא גוֹיָה לְהַתְעַטֵּר בָּהּ וְאַחֲרֵי שְׁזָה לֹא רִוַחֵם בְּיַעַן נִשְׂא גוֹיָה וְיֵאָשֵׁם וְיֵצֵא מִמְשַׁפַּחַת בֵּית אָבִיו וְלֹא עוֹד נִזְכָּר שְׁמוֹ זֹאת אוֹמְרַת שְׂאֵם הִיָּה דְבָר רוֹת לֹא טוֹב בְּעֵינֵי ד' גַּם הִיא גַּם בּוֹעֵז לֹא יְבוֹאוּ בְּסוּד ד' אֶלָּא שְׁהִיָּה זֶה מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ כִּי כָּל הַנְּפִשׁוֹת לֹא הִנֵּה וְהוּא הַיּוֹדֵעַ אוֹתָנָה כִּי יְרַחֲמָאֵל נִשְׂא גוֹיָה לְהַתְעַטֵּר בָּהּ וְאִין סָפַק שְׁנַתְּגִיָּרָה שְׂאֵם לֹא כֵּן לֹא הָיוּ מִקְפִּידִים עַל הַמְקָרָה לְהַתְעַטֵּר שְׁזָה וּמִנִּיחִים הָעֵצָם שְׁנִשְׂא גוֹיָה אֶלָּא אֵיבָרָא כְּדֹאמְרֵן וּבוֹעֵז נִשְׂא אֶח אֶת רוֹת הַמּוֹאֲבֵיָה וְנִשְׂאִי הוּא בְּיִשְׂרָאֵל וְאִין הַמְלִיט מִהַצִּיץ הִנֵּה נִיצוּץ מִשְׁבִּיב חֲכָמַת הָאָמֶת וְהוּא כִּי מַעַת חֲטָא אָבִינוּ הָרֵאשׁוֹן גְּתַקְלָקְלוּ הַדְּבָרִים וְנַעֲשׂוּ פְּנִימִים חֲצוּנִיִּים וְחֲצוּנִיִּים פְּנִימִיִּים וּכְנַרְמֵז בְּמַגִּילוֹת אֵיכָה מִהַזְּנוּהָר בְּפִסּוּק וְהַתְעוֹנוֹתוֹ אֲנָשִׁי הַחִיל וְהוּא סוּד הָעֵשׂוּקִים הַנְּצָמָר בְּקַהֲלַת בְּנֵי־רַמְזֵי בְּסִפְרֵי הַזְּנוּהָר וּבִיְיָחוּד בְּמַעֲשֵׂה רַב דְּרַב יֵיבָא סָבָא הַמְּזַכֵּר לְמַעְלָה וְהוּא סוּד הַמְּשׁוֹמְדִים וְסוּד הַגְּרִים וְחֲסִידֵי אוֹמוֹת הָעוֹלָם וּמֵאֵז נִדְחוּ רוֹת וְנַעֲמָה וְנִתְקַרְבוּ עִתָּהּ וְהִנֵּה הוּא סוּד צְפוּרָה אִשֶׁת מִשָּׁה וְאֶלְעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן לָקַח לוֹ מִבְּנוֹת פּוּטִיָּאֵל וְהַמְשַׁכִּילִים יִנְהִירוּ וְהוּא הַדְּבָר אֲשֶׁר הַזְּכִיר לָרַם וְעוֹב אֶת יְרַחֲמָאֵל כְּמוֹ שְׁנָאֵמֶר וְכָל זֶה לְהוֹרוֹת כִּי הַשׁוֹרֵשׁ הַזֶּה עוֹשֶׂה פְּרִי לְמַעְלָה הָרִי צְדִיק עֵץ חַיִּים עַד שְׂאֵם יִפְגַּע בְּמַגְנֹן מִן גּוֹ יְגוֹרֵשׁ וְלֹא יִזְכָּר שְׁמוֹ בְּשִׁלְשֵׁלַת הַיַּחֲסָא אִם הוּא בְּכוֹר וְכְאֲשֶׁר הִיָּה דְבָר יַעֲקֹב וְעֵשׂוֹ עַכ"ל: וְהַרְבֵּי מוֹרֵי זֵלָה"ה כְּתִב גְּרָאָה לִי כִּי עַל כֵּן יַחֲסָ מִפְּרִץ וְלֹא מֵאֲבִיָּהֶם הָרֵאשׁוֹן יְהוּדָה בְּהִיּוֹת כִּי גַם הוּא נִבְזָה קִצַּת כְּדוּמָה לְזָה שְׁעֵנֵן תִּמְרָ לִיהוּדָה בְּעֵינֵי הַשׁוֹמְעִים לֹא טוֹב הוּא וַיֵּשׁ מְקוֹם לְיַחֲסָ בּוֹ קִצַּת גְּנָאִי ח"ו וְלָכֵן הַתְּחִיל לְיַחֲסָ הַתּוֹלְדוֹת מִפְּרִץ וְאֶגֶב אוֹרְחָיָה אֲשֶׁמוּעֵינֵן שְׂאֵם בְּעֵינֵי הַקְּמוֹן הַדְּרִי מְעוֹקָם עִם כָּל זֶה יוֹדֵעַ תַּעֲלוּמוֹת גְּלוֹי לְפָנָיו הִי"ת הַכּוֹנֵנָה לְשָׁמַיִם וְאִין רְאוּי לְיַחֲסָ בּוֹ פְּגָם כָּלֵל כִּי מַד' יֵצֵא הַדְּבָר וְכְמֵאמָרֶם ז"ל בְּפִסּוּק צְדָקָה מִמֶּנּוּ עַכ"ל: תָּם וְנִשְׁלָם